

လိပ်နဲဉ်ကျဲ (၁)

တၢ်ဒုးကဲထီၣ်တၢ်မခလိအလီၤလၢအဒုးပၣ်ဃုၣ်
ပုၤကိၤဂၤဒီးလၢအပုၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဃုၣ်လိာ်

Becoming an Inclusive,
Learning-Friendly Environment (ILFE)

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်အဘၣ် (၁) အံၤတဲဖျါထီၣ်န့ၣ်ပုၤဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤလိအလီၢ်လၢအဒုးပၣ်ယုၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးလၢအပုၤဒီးတၢ်ရၢလိာ်မုၢ်လိာ် (Inclusive, Learning-Friendly Environment) န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီးကဲဘျူးလၢကိၣ်သရၣ်, ဖိသၣ်, ကိၣ်ဖိမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်အဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤကမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးနုၤလၢနကယုထံၣ်က့ၤကျဲတဖၣ်လၢနကိၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လံာ်ကိၣ်လၢအပၣ်ယုၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးလၢအပုၤဒီးတၢ်ရၢလိာ်မုၢ်လိာ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးကမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်တမံၤလၢအယုထံၣ်က့ၤတၢ်လီၢ်လၢနကိၣ်အပူၤတဖၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤကဟ့ၣ်နုၤတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးနတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤနကိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤနကရဲၣ်ကျဲၤအီၤလဲၣ်ဒီးနကသမံၤသမိးဒီးယိထံၣ်က့ၤနကိၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၁.၁	ILFE စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လဲၣ်.	၃
	Inclusive ဒီး Learning-Friendly အခိပညီစံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.	၃
	တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်မိၢ်ပုၤမနုၤလၢအကါဒိၣ်လၢ ILFE အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.	၈
	ILFE အံၤအဘျူးအဖိၣ်မ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၁၃
၁.၂	ခဲအံၤပအိၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်	၂၁
	ပကိၣ်အံၤမ့ၢ်အကဲတၢ်လံာ် ILFE ဧါ.	၂၁
	ပကိၣ်ကဲထီၣ် ILFE ကသ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်.	၂၉
	ပကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးကၢၤယၢ်တၢ်လဲၤလိာ်တဖၣ်အံၤလဲၣ်.	၃၁
၁.၃	တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဲထီၣ် ILFEအဂီၢ်	၃၅
	ဒ်သိး ILFE အံၤကကဲထီၣ်အဂီၢ်ပကရဲၣ်ကျဲၤအီၤလဲၣ်.	၃၅
	ပကပၢဆ့ၢ်ပတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တဆိဘၣ်တဆိအံၤလဲၣ်.	၄၁
၁.၄	ပမၤလိန့ၣ်တၢ်လံာ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၄၄

အဆင့် ၁.၁

ILFE စံတမ်းနှုန်းမှတ်တမ်းမနှုန်းလဲနီး
ဘဉ်မနှုန်းအဖိမှတ်တမ်းအကါဒိဉ်လဲနီး.

ILFE အခိပညိမှတ်တမ်းလိဖိသဉ်ကိးဂါဒီးမလိန့တံလါဖိသဉ်တဂါဒီးတဂါအအိဉ်, သရဉ်အအိဉ်, ဒီးမှတ်တမ်းလိဖိကိသရဉ်တဖဉ်စူးကါတံသိဉ်လိအကျါအကျဲအသိ, ဟ့ဉ်တံခွဲတံယံလါဖိသဉ်တဖဉ်ကမါသကိးတံလါတံမလိအကျါအကျဲအပူ, ဒီးမှတ်တမ်းလိဖိမိပံသုဉ်ကုသးပုဒီးပုတဝါဖိတဖဉ်မါသကိးတံလါဖိသဉ်ကမါလိန့တံအဂါန့လိ. Inclusion အခိပညိဖဲအံမှတ်တံကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအသန့တခါလါအဒူးအိဉ်ထိဉ်တံလိလါဖိသဉ်ကိးဂါဒီးပစံးတံအသိးဖိသဉ်အမဲတထံဉ်တံတစံး, အနံတအါတစံး, အခိဉ်န့ဃါတစံး, ချ့တစံးမလိသကိးတံဒီးမါနါသကိးတံသုအလိန့လိ. တံကုဉ်ဘဉ်ကုဉ်သုအကျဲသန့တခါအံကဘဉ်ဘျူးဘဉ်ဖိဉ်ပုဖိသဉ်, မိပံ, သရဉ်သမါ, ဒီးပုပါဆုကိဉ်ဧကိဉ်ဧဒီးပုလါအအိဉ်လါပုတဝါအပူကိးဂါဒီး, ကိးကလုဉ်ဒီး န့လိ.

Inclusive ဒီး Learning-Friendly အခိပညိစံးတံန့မှတ်တမ်းမနှုန်းလဲနီး.

Inclusive အခိပညိစံးတံန့မှတ်တမ်းမနှုန်းလဲနီး.

ဒ်န့တဖဉ်လဲပူကွံတန့ဘဉ်တန့အသိးတံကတိ inclusive အခိပညိကထိဉ်လါတံဟံဖိဉ်ဖိသဉ်ကိးဂါဒီးအမဲတထံဉ်တံတစံး, နံတအါတစံး, ခိဉ်န့ဃါတစံး, ချ့တစံးမလိသကိးတံလါတံဒီးတဖျါဉ်ဃီ မ့တမ့ ကိတဖျါဉ်ဃီအပူန့လိ. မ့မှတ်တံလံအံအပူန့ inclusive အခိပညိဒိဉ်န့ယိဉ်န့လါထးတကွံန့လိ.

Inclusive အခိပညိမှတ်တံဟံဖိဉ်ဖိသဉ်လါအကွံအဂါဟးဂါဒ်ပစံးတံအသိးစုတဂု, ခိဉ်တဂု, မဲတထံဉ်နါတနါ, နံတအါတစံး, အခိဉ်န့ဃါတစံး, ချ့တစံးကိးဂါမလိသကိးတံလါတံကိအပူန့လိ. **ဒ်လဲဉ်ဂု inclusive အခိပညိ မှတ်တံကိး** တံဂံယုဉ်ဖိသဉ်ကိးဂါဒီးလါတအိဉ်ကိမ့တမ့လဲကိတသုမှတ်တံဂါအါမံဒ်အမှတ်ဘဉ်သုဉ်သုဉ်အကျိဉ်လိအိ, ဘဉ်သုဉ်သုဉ်ကလိတံတံတံဒီးစဲး, ဘဉ်သုဉ်သုဉ်အတံဘုဉ်တံဘါလိအိ, ဒီးဘဉ်သုဉ်သုဉ်အကလုဉ်ကလိအိဒီးပုဖိသဉ်လါအအိဉ်လါတံကိတဖဉ်အပူန့လိ.ဖိသဉ်တဖဉ်အံပဉ်ယုဉ်စုကိးဒီးပုမုဉ်ကနီထိဉ်သိဖိလါအအိဉ်ထိဉ်ဒီးအဟူးအသး,အိဉ်ဒီးတံဆါသံသတြိဉ်ဒ်အမှတ် HIV/AIDS ဒီးဖိသဉ်လါအဘဉ်မါတံလါဟံဒီးပျိပူအကလုဉ်ကလုဉ်ဒီးဖိသဉ်လါအန့လိအိဉ်ဆုပုဂါအကိးပူတဖဉ်န့လိ. သရဉ်

အိန်ဒီးအမူအဒါလကဘဉ်လူယုသ့ညါဖိသဉ်တဖဉ်အံခဲလၢဒီးသိဉ်လိနဲဉ်ယုဖိသဉ်တဖဉ်အံ
ကိးဂၤဒီးန့ဉ်လီၤ.

လၢန့ဉ်အမဲဉ်ညါလၢတၢ်လီၤတနီၤနီၤအပူၤဖိသဉ်ကိးဂၤဒီးအမံၤကအိဉ်လၢတၢ်န့ဉ်လီၤကိုအစရီၤအပူၤ
ဘဉ်ဆဉ်တမၤလိန့ဉ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤ, တန့ဉ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤတၢ်သိဉ်လိအကျိၤအကျဲအပူၤကအိဉ်
ဒီးဝဲန့ဉ်လီၤ. အဒိ,

- ◆ ဖိသဉ်လၢအမၤလိတၢ်မၤလိလၢအအိဉ်ကွဲးအသးလၢလံာ်ပူၤလၢတမ့ၢ်အကျိဉ်ဒဉ်ဝဲ
- ◆ ဖိသဉ်လၢသရဉ်တမၤအန့ဉ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤနီတဘျီ
- ◆ ဖိသဉ်လၢတသ့ညါကဘဉ်န့ဉ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤဒ်လဲဉ်တဖဉ်
- ◆ ဖိသဉ်လၢတထံဉ် မ့တမ့ၢ် တန့ဉ်ဟူတၢ်တဖဉ်
- ◆ ဖိသဉ်လၢအနီၤကိးဒီးပုၤတအိဉ်လၢကမၤစၢၤအီၤလၢကဘဉ်လူၤထီဉ်တၢ်သိဉ်လိအခံနီတဂၤ
တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

ဖိသဉ်လၢထးအသိးတဖဉ်အံၤကဆဉ်နီၤလၢတီၤအလီၢ်ခဲမ့တမ့ၢ်တနီၤနီၤကလီၤတဲာ်တၢ်ဒီးစးအဘျီ
အါဒီးဟးထီဉ်ကွံာ်ကိုန့ဉ်လီၤ. ဒ်သရဉ်တဖဉ်အသိးပအိဉ်ဒီးမူဒါလၢပကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်တၢ်လီၤလၢ
ဖိသဉ်ကိးဂၤဒီးမၤလိန့ဉ်တၢ်သ့, သ့ဉ်အိဉ်သးအိဉ်မၤလိန့ဉ်တၢ်ဒီးတူၢ်ဘဉ်လၢအမၤလိတၢ်မ့ၢ်ဒီးပုၤဂံာ်
ယုာ်အဝဲသ့ညါလၢတီၤပူၤန့ဉ်လီၤ.

Learning-Friendly စံးတၢ်န့ဉ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲဉ်.

ကိုအါဖျါဒုးအိဉ်ထီဉ်ကိုအတၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျါလၢအကိးဝဲ child-friendly န့ဉ်လီၤ. တၢ်အံၤအ
ခိပညီမ့ၢ်ဝဲဖိသဉ်ကိးဂၤဒီးအိဉ်ဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးကမၤလိသကိးတၢ်လၢတၢ်သ့ဉ်ဖုံသးညီအပူၤ
န့ဉ်လီၤ. တၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျါအံၤအတၢ်ပညိဉ်မ့ၢ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသဉ်တဂၤဘဉ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢက
မၤလိန့ဉ်တၢ်ထဲလၢလံာ်တဘျီဒီးတဘျီစုာ်စုာ်ဒီးကဖျိတၢ်ဒီးစးဒီးန့ဉ်ဘဉ်. မ့မ့ၢ်တခီမၤစၢၤဖိသဉ်
ကိးဂၤဒီးလၢကမၤလိန့ဉ်တၢ်တမံၤဂ့ၤဂ့ၤလၢအသးသမူအဂီၢ်စုာ်ကိးန့ဉ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအဂ့ၤ
ဒိဉ်မးသန့က့တမ့ၢ်တၢ်သိဉ်တၢ်သီတၢ်ဘျါတမံၤလၢအလၢပုၤဒ်ဘဉ်န့ဉ်လီၤ.

ဖိသဉ်ဟဲဆူကိုဒ်သိးကမၤလိန့ဉ်တၢ်ဒီးသရဉ်စုာ်ကိးမၤလိန့ဉ်တၢ်ထီဘိန့ဉ်လီၤ. ပမၤလိတၢ်အသီဘဉ်
ဃးဟီဉ်ခိဉ်အဂ့ၢ်ဒ်သိးပကသိဉ်လိမၤယုၤပပုၤကိုဖိအဂီၢ်လီၤ. ပမၤလိဒ်သိးပကသိဉ်လိတၢ်ဂ့ၤထီဉ်
ဒီးထူးန့ဉ်ဖိသဉ်အသ့ဉ်အသးဂ့ၤထီဉ်ဒီးကိုဖိကိးဂၤကမၤလိန့ဉ်တၢ်ဖးတၢ်ကွဲးဒီးတၢ်ဂံာ်တၢ်ဒုးဒီးပမၤလိ
န့ဉ်တၢ်အသီလၢဖိသဉ်မၤလိတၢ်တဖဉ်အအိဉ်သ့စုာ်ကိးန့ဉ်လီၤ. လံာ်တဘျီအံၤမ့ၢ်ခိဉ်ခါတခါလၢပက
တုၤဆူတၢ်ပညိဉ်အဝဲအံၤအဂီၢ်လီၤ.

learning-friendly အခီပညီမ့ၢ် child-friendly ဒီး teacher-friendly ခံခါလၢာ်ဟံာ်ဖျိၣ်ယုာ်အသးန့ၣ်လီၤ. အယိဒီးဖိသၣ်ဒီးသရၣ်သမၢမၤလိသကိးတၢ်ဒုးသိးသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်ဒုးသိးကယုသ့ၣ်ညါဒီးမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအကစၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. Learning-friendly အံၤမၤစၢၤပဝဲကိၣ်သရၣ်တဖၣ်လၢကအဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂ့ၤကတၢ်တသ့ဖဲအသ့ဆူဖိသၣ်အအိၣ်ဒီးပကသးမုာ်သးမံလၢတၢ်သိၣ်လိအပူၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်န့ၢ်ပၢာ်ဘၣ်သး Inclusive, Learning-Friendly တီၤပူၤအဂ့ၢ်

တီၤပူၤလၢလၢာ်ခံခါအံၤနဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ် ILFE ဖဲလဲၣ်တတီၤလဲၣ်.

တီၤဒၢး (က)

ဖိသၣ်အဂၤလံာ်ဆံဆ့ၣ်နီၤလၢလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤသ့ၣ်ဖးထီတကျိၤဘၣ်တကျိၤအဖိခိၣ်ယုာ်ဒီးအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်တဘ့ၣ်ဘၣ်တဘ့ၣ်အိၣ်လၢအမဲာ်ညါဒီးဖိၣ်ဒီးအထီၣ်ဒံးဘိတဖၣ်လၢအစုလိန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကွဲးကူလီၤတၢ်တဲတယုာ်လၢသ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤဒီးမၤလိတၢ်ဝဲလၢတၢ်လၢအကွဲးလီၤဝဲလၢသ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤအံၤဒုးဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢအလံာ်တၢ်သိၣ်လိအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခါဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢစုထွဲတဂၤကွဲးကူလီၤတၢ်တဲလၢအသရၣ်မုာ်ကွဲးလီၤအံၤဆူအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤဒီးဖိသၣ်ပိာ်မုာ်လၢအအိၣ်လၢစုစ့ၣ်တဂၤတခီအသရၣ်မုာ်အမိာ်ပုၢ်အိၣ်တဒၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့အယိအိၣ်ခိးဝဲလၢအသရၣ်မုာ်ကသးဒီးကထံၣ်ဝဲတၢ်လၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤဒီးကကွဲးကူလီၤဝဲဆူအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲသရၣ်မုာ်အံၤကွဲးလီၤလံာ်အခါသံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဒုးအံၤ, “ သုကွဲးကူလီၤတၢ်တဲတယုာ်လၢယကွဲးလီၤန့ၢ်သုလၢသ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤအံၤစ့ၢ်ကိးဒါ.” ပုၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးစံးဆၢ, “ ကွဲး, သရၣ်မုာ်.”

တီၤဒၢး (ခ)

ပုၤဖိသၣ်ခံကရူၢ်ဆ့ၣ်နီၤလၢအကဝီၤခံကဝီၤလၢတၢ်အဒါခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခံကရူၢ်လၢာ်အံၤပိာ်မုာ်ဒီးပိာ်ခါအိၣ်ယါယုာ်အသးလီၤ. သရၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်အကွၢ်အဂီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တကရူၢ်န့ၣ်တဲသကိးဘၣ်သးတၢ်အကွၢ်အဂီၤလၢအကဝီၤကျိၤတဖၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုာ်ဒုးနဲာ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအကွၢ်အဂီၤညီန့ၢ်ကဝီၤတဖၣ်ဒီးမၤစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်ဟဲစိာ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအကွၢ်အဂီၤကဝီၤတဖၣ်လၢအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤကွဲးလီၤသကိးဝဲတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအကဝီၤတဖၣ်အမံၤလၢအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အဂၤတကရူၢ်တခီဟံးန့ၢ်ထီၣ်နီၣ်ကုးဖးထီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကိးထီၣ်နီၣ်ဂံၢ်တခါဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်အဝဲန့ၣ်ဟဲထီၣ်ဒီးဟံးလီၤအနီၣ်ကုတဘိလၢတၢ်ဒါခိၣ်အခါၣ်သးလိၤလိၤဒုးသိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အကွၢ်အဂီၤတမံၤန့ၣ်

လီၤ. ဖိသဉ်လၢအနီၣ်တအၢတဂၢတခီဟဲထီၣ်ဒီးဟ်လီၤအနီၣ်က့ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲနၢၣ်ဘၣ်သၢကနူၤ ဃူအက့ၢအဂီၢတခါဒီးကွၢထီၣ်အသရၣ်မုၢ်ဒီးနံၤကမ့ၢထီၣ်ဒီးအသရၣ်မုၢ်နံၤကမ့ၢဆၢက့ၤအီၤစံးဝဲ, “ဂ့ၤဒိၣ်မး” ဒီးသရၣ်မုၢ်အံၤမၤလီၤတံၢ်လၢဖိသဉ်အံၤကထံၣ်အထးခိၣ်ဖဲအကတီၢတံၢ်ဒီးဖိသဉ်အံၤ အခါန့ၣ်လီၤ. မိၢ်တဂၢတခီဟဲန့ၣ်လီၤမၤသကိးတံၢ်လၢတီၤပူၤဒ်ပုၤမၤစၢၤသရၣ်တဂၢအသိးတနံၤန့ၣ် လီၤ. မိၢ်တဂၢအံၤဖူးလဲးဖိသဉ်အံၤအစုကပုၢ်လုးဖိဒီးမၤစၢၤဖိသဉ်အဂၢတဂၢလၢတနီၢ်ပၢၢ်ကဘၣ်ဟ် လီၤအနီၣ်က့ဖဲလဲၣ်ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တံၢ်အက့ၢအဂီၢအံၤအဂီၢန့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤစံးဆၢတံၢ်သံကွၢ်လၢလၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ တီၤပူၤအတံၢ်အိၣ်သးခံခါအံၤနဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ inclusive ဒီး learning-friendly ဖဲလဲၣ် တတီၤလဲၣ်.
- ◆ ကျဲဖဲလဲၣ်တဘိမ့ၢ inclusive ဒီး learning-friendly အကျဲလဲၣ်. ဟ့ၣ်ထီၣ်နတံၢ်ထံၣ်တံၢ် ဆိကမိၣ်တက့ၢ်.

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----
- ၄. -----
- ၅. -----

ထီၣ်သတြီၤနတံၢ်ထံၣ်တံၢ်ဆိကမိၣ်လၢနကွဲးလီၤအံၤဒီးနသကိးတက့ၢ်. တံၢ်မနုၤလၢနကွဲးလီၤတဖၣ် အံၤဒ်သိး မ့တမ့ၢ လီၤဆီဒီးနသကိးန့ၣ်လဲၣ်. နကအိၣ်ဒီးတံၢ်စံးဆၢလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအါမံၤ န့ၣ်လီၤ. နတံၢ်စံးဆၢတနီၢ်ကမ့ၢဝဲဖိသဉ်တဖၣ်ဆုၣ်နီၤလၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်, တံၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤလၢ အဘၣ်တံၢ်စူးကါအီၤလၢတီၤပူၤတဖၣ်, မတၢအိၣ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်, မ့တမ့ၢ တံၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်လၢ တီၤပူၤဒ်လဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တီၤပူၤခံခါအံၤလီၤဆီလိာ်အသးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လံာ်တီၤဖျါလၢလၢ်အံၤဒုးနဲၣ်တီၤပူၤလၢအညီၣ်န့ၣ်တံၢ် စူးကါအီၤဒီး ILFE အတီၤပူၤအတံၢ်လီၤဆီလိာ်အသးဒ်လဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တံၢ်လၢအကါဒိၣ်ကတၢၢ် မ့ၢတံၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်လၢတဂၢဒီးတဂၢအဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢအိၣ်ဒီး inclusive အတီၤန့ၣ်သရၣ် အတံၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်ဒီးဖိသဉ်မၤလိတံၢ်တဖၣ်ကဘူးလိာ်အသးဒိၣ်ဒ်သိးဖိသဉ်တဖၣ်ကမၤလိန့ၣ်တံၢ် သ့ဂ့ၤအဂီၢန့ၣ်လီၤ.

Inclusive ဒီး Learning-Friendly တီၤပူၤအသကဲာ်ပဝးလၢပထံာ်သ့တဖၣ်

	မိၢ်လုာ်လၢတီၤပူၤ	inclusive ဒီး learning-friendly တီၤပူၤ
တၢ်ရၢလိာ်မုာ်လိာ်	ကျိသရၣ်ဒီးကျိဖိအတၢ်ရၢလိာ်တဘျးတတၢ်လိာ်သးဘၣ် (သရၣ်ဒီးဖိသၣ် လၢအချၢဖဲအသိၣ်လိာ်အခါ)	ကျိသရၣ်ဒီးကျိဖိအတၢ်ရၢလိာ်မုာ်လိာ်အသးဘျးတၢ်ဒီးမုာ်.သရၣ်ဆ့ၣ်နီၤဘျးဒီးကျိဖိဒီးနံၤကမ့ၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအနၢ်တအၢ. မိၢ်ပၢ်မ့ၢ်ပုၤမၤစၢၤတၢ်, စံးပတြၢဖိသၣ်အံၤဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်အဂၤ
မတၤအိၣ်လၢတီၤပူၤလဲာ်	သရၣ်အိၣ်ဒီးကျိဖိတဖၣ်လၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တလီၤဆိလိာ်အသးလၢတီၤပူၤ	ကျိသရၣ်အိၣ်ဒီးကျိဖိလၢတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်, ဒီးပုၤအဂၤလၢအမၤစၢၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်အသိးအိၣ်လၢတီၤပူၤ
တၢ်အိၣ်ဆ့ၣ်နီၤအရဲၣ်အကျဲၤ	တၢ်ဆ့ၣ်နီၤအရဲၣ်အကျဲၤလၢတီၤကိးတီၤဒီးလဲာ်န့ၣ်န့ၣ်ကျိဖိတဘျီဖိ(ဖိသၣ်ခဲလၢာ်ဆ့ၣ်နီၤလၢလိာ်ဆ့ၣ်နီၤဖးထီတဖျၢၣ်တဂ့ၢ်ဘၣ်တဂ့ၢ်, ပိာ်မုာ်ဆ့ၣ်နီၤတကပၤဒီးပိာ်ခွါဆ့ၣ်နီၤတကပၤ)	တၢ်ဆ့ၣ်နီၤအရဲၣ်အကျဲၤတဖၣ်လီၤဆိလိာ်အသးတတီၤဒီးတတီၤဒီးအမ့ၢ်ပိာ်မုာ်ဒီးပိာ်ခွါဆ့ၣ်နီၤယၢ်ယုာ်လိာ်အသးလၢတၢ်ဒါခိၣ်လၢအကဝီၤမ့တမ့ၢ်ဆ့ၣ်နီၤဒီးသိးသိးလၢစီၤနီၤခိၣ်တဖျၢၣ်ဝးဝး
တၢ်မၤလိအပိးအလီတဖၣ်	လံာ်တဖၣ်, လံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်ဒီးသ့ၣ်ဘၣ်သ့လၢသရၣ်အဂီၢ်	တၢ်ပိးတၢ်လိအကလုာ်ကလုာ်လၢလံာ်ကိးဘ့ၣ်ဒဲးအဂီၢ်ဒီးအမ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢလံာ်တၢ်ရၢလီၤတၢ်ကစီၣ်, မ့တမ့ၢ် လံာ်တယၢ်ဒီးတၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ် (puppets) လၢတၢ်မၤလိကျိာ်အဂီၢ်
တၢ်ပိးတၢ်လိအဂုၤအဂၤလၢတၢ်စူးကါအိၣ်လၢတီၤပူၤ	လၢသရၣ်အတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်အပူၤတစူးကါတၢ်အဂုၤအဂၤလၢကဟ်ဖိၣ်အါထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီတဖၣ်ဘၣ်	သရၣ်ကျဲၤလီၤပာ်လီၤပာ်စၢၤအတၢ်သိၣ်လိတချူးအစးထီၣ်သိၣ်လိတၢ်တနံၤ. သရၣ်မၤယုာ်အပျဲၢ်တဖၣ်ဟဲစိာ်တၢ်မၤလိအပိးအလီဆူတီၤပူၤ, ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်လၢတလိၣ်အပူၤလၢာ်နီၣ်တဘျီ
တၢ်သမံသမိးကွၢ်ကွၢ်တၢ်	တၢ်ဒီးစဲးတဖၣ်	တၢ်မၤကွၢ်ဒီးကွၢ်ထံကွၢ်စီၤ (ဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်တနံၤဘၣ်တနံၤလၢအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဂဲၤလိအဂုၤအဂၤတဖၣ်အဖိခိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ် (ကွၢ်လၢလံာ်အဘျီ ၅ အပူၤတကွၢ်)

တက်ကတိုင်ကတိုင်အတိုင်ကတိုင် : ပတိုင်အိုင်အသးမိုင်လဲလဲ.

ဆိကမိုင်တိုင် inclusive ဒီး learning-friendly တီပူအသကင်ကဝးလၢအဘိုင်တံဟိုင်တိုင် အီလၢလံာ်တံပျါအပူလၢထးအံဒီးသံကွါလီနသးတံသံကွါလီလၢလံာ်တဖ်အသးတကွါ.

- ◆ တီဒဲလဲတကလုာ်လၢယသိုင်လိတံလၢအပူအံန့လဲလဲ.
- ◆ တံလဲလိာ်မနုလၢယမၤအီသ့ဒဲသးယကဒုးအိုင်တိုင်အါတိုင် inclusive ဒီး learning-friendly တီပူအဂီၢ်န့လဲလဲ.
- ◆ တံသိုင်လိအိုင်တီလၢယသိုင်လိအီအံယကမၤအီဒဲသးကထုးန့ဖိသိုင်အသးအါတိုင်ဒီး ကအိုင်ဒီးမၤလိဝဲအဂီၢ်သ့ဒဲလဲလဲ.
- ◆ ယကရဲနဲကျဲယတီပူဒဲသးဖိသိုင်ခဲလၢာ်ကမၤလိသကိးတံအဂီၢ်ကသ့ဒဲလဲလဲ.
- ◆ မတၤမၤစၢၤယၢကသ့ဒဲသးယကဒုးအိုင်တိုင် ILFE အံအဂီၢ်သ့လဲလဲ. (အဒိ, ကိုခိုင်, ကို သရဲအဂၤ, ယပုၤကွိဖိ, မိာ်ပာ်ဒီးယပုၤတဝါခိုင်န့တဖ်)

တံအိုင်သိုင်မိာ်ပုၤမနုလၢအကါဒိုင်လၢ ILFE အံအဂီၢ်န့လဲလဲ.

ဖိသိုင်ခဲလၢာ်န့အိုင်ဒီးအတံခွဲးတံယာ်လၢကမၤလိန့တံဒဲတံဘျါလၢအဘိုင်တံဟံလီအီလၢ Convention on the Rights of the Child အသးန့လီလီ. တံသိုင်တံသီတံဘျါအံပဒိုင်ကိးဖု ဒဲးယာ်ယာ်လၢဟိုင်ခိုင်ဒီးဘိုင်အာ်လီတူာ်လိာ်ဒီးဆဲးလီအမံလၢကလူပိာ်မၤထွဲအီန့လီလီ. အါ န့အန့ဖိသိုင်တဖ်မ့အိုင်သနကုဒီးအကွါအဂီၢ်, အခိုင်န့, တံရုလိာ်မုာ်လိာ်, သူပဲသး, ကျိုင် မ့တမ့ တံအိုင်အသးအဂၤတဖ်အတံကိတံခဲန့ဖိသိုင်တဖ်ခဲလၢာ်အံမၤလိန့တံသ့ဝဲန့လီလီ. တံအံပပုာ်ယုာ်ဒီးဖိသိုင်လၢအကွါအဂီၢ်ဟးဂီၢ်ဒီးဖိသိုင်လၢအအိုင်ဒီးတၢလိုင်လီဆိဆိတဖ်, ဖိ သိုင်လၢအဘိုင်မၤတံလၢဟံဒီးတံချါအကလုာ်ကလုာ်တဖ်, ဖိသိုင်လၢအအိုင်လၢခိခိုင်ပုာ်လံာ် ကျါ, ဖိသိုင်လၢအဟးဝုာ်ဝီတဖ်, ဖိသိုင်လၢကျိုင်, ကလုာ် မ့တမ့ တံဆဲးတံလၢလီဆိတဖ်, ဖိသိုင်လၢအဘိုင်တံဆါဒဲအမ့ HIV/AIDS ဒီးဖိသိုင်လၢအတဘိုင်ဘျူးဘိုင်ဖိုင်အဂၤတဖ်မ့တမ့

ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်အချၢမ့တမ့ၢ်ကရူၢ်လၢထးတဖၣ်အချၢစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.^၁ အါ
န့ၣ်အန့ၣ်ဖဲဖိသၣ်မၤလိတၢ်အခါအဝဲသ့ၣ်တဂၤဒီးတဂၤတမၤလိန့ၣ်တၢ်တမံၤလိလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်တက
တီၢ်ဃီအပူၤဘၣ်. ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢစ့ၢ်ကီးတဖၣ်သိးလိာ်အသးဘၣ်. နၣ်သက့တၢ်
အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤညီန့ၣ်အသးဒီးပတူၢ်လိာ်အိၣ်သ့ဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခိဖျိလၢဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအါမံၤဒ်အံၤအပိဖိသၣ်တဖၣ်လိာ်ဘၣ်လၢကဘၣ်မၤ
လိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲအါဘိစ့ၢ်ကီးတမ့ၢ်ထဲအကဘၣ်ကွဲးဆဲလိာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအိၣ်
လၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤဧၤဆူအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်န့ၣ်ဘၣ်. တၢ်ကွဲးဆဲလိာ်တၢ်လၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့
အလိၤအံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢအမၤစၢဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်သ့အစ့ၢ်ကတၢ်တဘိန့ၣ်လီၤ.
ပကမၤလိန့ၣ်တၢ်အံၤအဂ့ၢ်အါထီၣ်လၢလံာ်နီၣ်ဂံၢ် (၄) အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်, တၢ်လဲၤခိဖျိအတၢ်အိၣ်သးဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီ
လၢကျဲအါဘိအံၤတမ့ၢ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအညီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အပိပဘၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်
ပၢ်လၢပကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပတအိၣ်ဖျါထီၣ်ယုာ်ဒီးပတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ
ပကမၤတၢ်ဒ်အံၤဘၣ်ဒီးပတမၤလိန့ၣ်တၢ်ကိးမံၤဒဲးလၢပလိာ်ဘၣ်အိၣ်လၢကိၤသရၣ်တၢ်မၤလိအပူၤ
ဘၣ်. ပဘၣ်မၤလိတၢ်ခိဖျိတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဒီးကတိၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်လၢအတၢ်လဲၤခိဖျိအိၣ်လၢ
တၢ်သိၣ်လိအပူၤဖးယံာ်တဖၣ်ဒီးခိဖျိလဲၤထီၣ်တၢ်မၤလိဖုာ်ဖိတဖၣ်, ခိဖျိတၢ်ဖးလံာ်ဖးလဲၤဒီးယုာ်သ့ၣ်
ညါလံာ်လဲၤအဂ့ၢ်အဂၤအမ့ၢ်လံာ်တဖၣ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်ဒီးအလိာ်အိၣ်လၢပကကျဲးစးမၤ
ကွၢ်စူးကါကွၢ်တၢ်လၢပမၤလိအိၣ်တဖၣ်အံၤလၢပတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အပိ ILFE အံၤမ့ၢ်တၢ်
လၢအကါဒိၣ်တမ့ၢ်ထဲလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်ဧၤဘၣ်. မ့ၢ်တခိမ့ၢ်စ့ၢ်ကီးတၢ်အကါ
ဒိၣ်လၢကိၤသရၣ်တဖၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢ ILFE အံၤအပူၤပုၤကိးဂၤဒဲးနီၤလီၤသကိးအတၢ်ထံၣ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်ကြၢးမၤသကိးတၢ်ဒီးဂဲၤ
သကိးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စ့ၢ်န့ၣ်လဲၤလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လိာ်ဘၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ယုာ်ပုၤ
ကိးဂၤဒဲး, ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါဒီးကြၢးလၢပုၤကိးဂၤဒဲးအဂီၢ် (ပိာ်မုာ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးဒီးပိာ်ခွါ
အသိး) ဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်တအိၣ်, ဒီးတၢ်ကဘၣ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးပုၤကိးကလုာ်ဒဲးအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီး
ကဘၣ်ဖိးမံၤလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဖိအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
သရၣ်, ပုၤပၤဆုာ်တၢ်ဒီးပုၤကိၤဖိတဖၣ်ကဘၣ်ဟံၣ်ကဲဟံၣ်ဒိၣ်ဒီးမၤလၢကပိၤဖိသၣ်အတၢ်လီၤဆီဒ်အမ့ၢ်
ကျိာ်, ကလုာ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, တၢ်လဲၤခိဖျိအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီတဖၣ်အံၤ
န့ၣ်လီၤ.

¹ UNESCO (1994) The Framework for Action on Special Needs Education, p. 6.

ILFE အံသိန်လိဖိသန်အတံအိန်မူအတံသုတံဘန်ဒီးတံအိန်ဆူန်အိန်ချူအတံအိန်မူအကျိအ ကျဲတဖန်ဒ်သိးဖိသန်တဖန်အံကမအတံစံန်ညိန်ဆါတံဒဲဒီးကသုဒီးသဒါလိအသးလါတံ ဆူးတံဆါဒီးတံမါဘန်ဒိဘန်ထံးအဝဲသန်တဖန်အဂီနန်လိ. အါနံအနန် ILFE အတံပူနန်တံ ဒိတံတီတံမါဘန်ဒိဖိသန်တသုဘန်နန်လိ.

ILFE အံဟုန်ဂံဟုန်ဘါသရန်ဒီးပုပါဆုတံ, ဖိသန်, ဟံန်ဖိပီဖိဒီးပုတဝါဖိတဖန်ကမသကိး တံလါဖိသန်ကမလိနံတံလါတံပူဒီးတံချူအဂီစုကိးနန်လိ. သရန်ဒီးဖိသန်ခံခိလိန်အိန်ဒီး မူဒါလါဖိသန်ကမလိနံတံဒီးဟူးဂဲနန်လိမါသကိးတံအဂီနန်လိ. တံမါလိကဘန်ဘန်ထွဲ ဘန်ယးလိန်အသးဒီးဖိသန်အတံအဲန်ဒီးလါအတံအိန်မူအတံဒိန်ထိန် (အတံမိန်သးလိလါအ အဲန်ဒီးကထိန်တံတံမံမံ) အဂီဒီးအခိပညိကဘန်အိန်လါအတံအိန်မူတနံဒီးတနံအဂီစုကိး နန်လိ.

ILFE အံကွန်ဆိကမိန်စုကိးသရန်အတံလိန်ဘန်, အတံသုန်စသးစဒီးအတံမိန်နံသးလိတဖန် နန်လိ. ILFE အံဟုန်ပုတံခွဲတံယံလါပကမလိနံတံလါပကမဂုထိန်ပတံသိန်လိန်လဲန် ဒီးဟုန်စုကိးပုလံလဲန်အဂုအဂါတဖန်လါပကစူးကါအံလါပတံသိန်လိအပူကသုအဂီဒီး ဟုန်စုကိးပုတံခွဲတံယံလါပကမလါကပီပတံမါနါတံတဖန်ခိဖျိတံဟုန်ခိန်ဖးဒီးတံအါန် လိတူလိန်တံဖဲတံမါနန်လိ.

တံဟူးတံဂဲ : ILFE မုတံမနုလဲန်.

ဟုန်ထိန်သကိးသုတံဆိကမိန်ယုန်ဒီးပုမါသကိးတံဖိတဖန်လါတံဂုမိန်ပုဒ်နဆိကမိန်လါအမု တံအကါဒိန်လါ inclusive ဒီး learning-friendly environment ကမုတံမနုလါတံတတံ, ကိုတဖျုန် မုတမု တံလိန်အဂါတတံဖဲဖိသန်တဖန်မါလိနံတံအလိန်တကွန်.

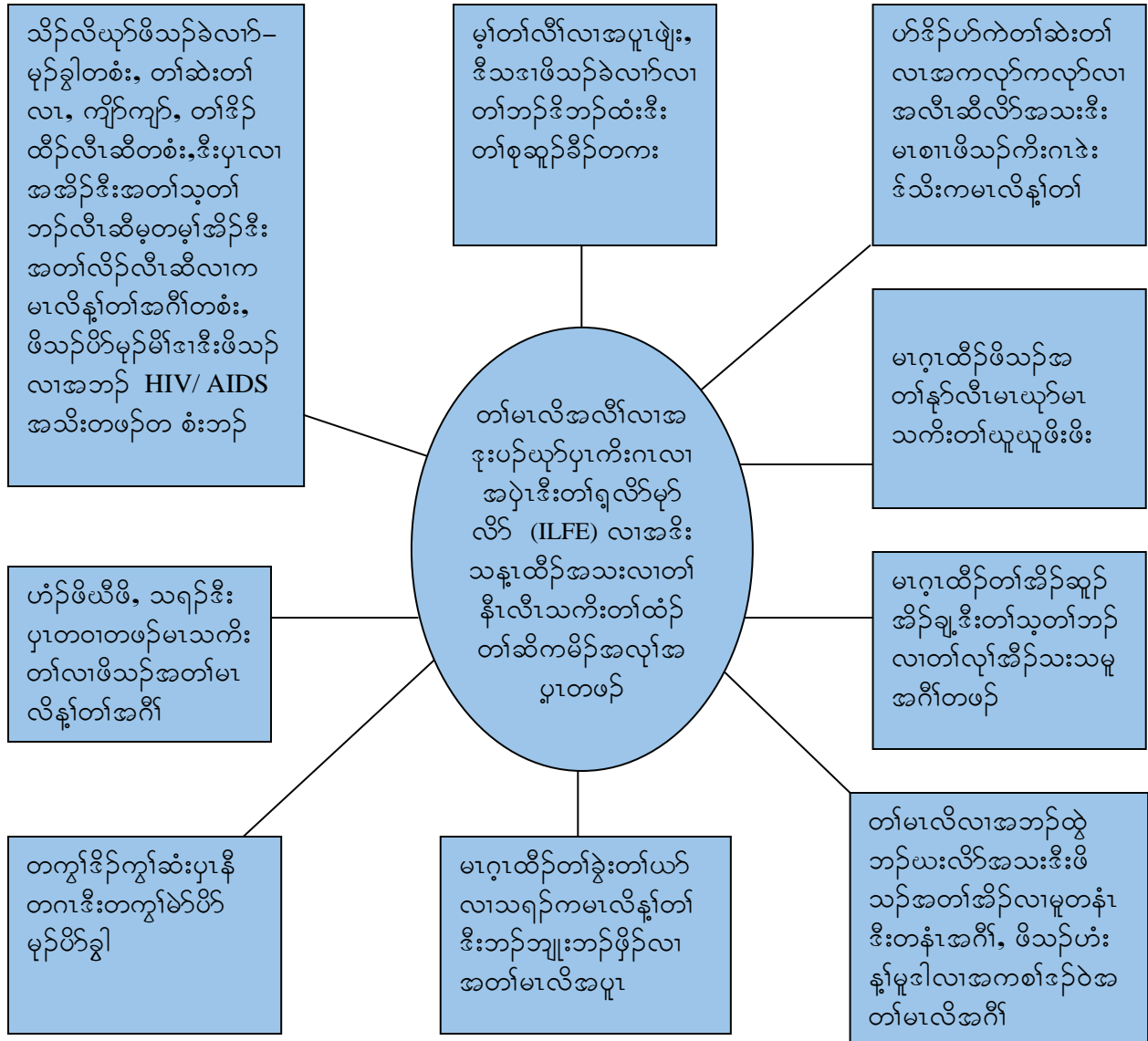
- ◆ တုလိကွီကဝီဖးဒိန်တဖျုန်လါလံသုန်ဘန်သုအလိဒီးကွဲးလိ ILFE လါအပူတကွန်.
- ◆ လါကွီကဝီဖးဒိန်တဖျုန်အံအချူမါနပုမါသကိးတံတဖန်ကွဲးလိတံသကံပဝးခံမံ လါအဝဲသုန်တူဘန်ဝဲလါအမုတံအကါဒိန်လါ ILFE အံအဂီတကွန်.
- ◆ ထိန်သတြိနတံဂီအံဒီးတံဂီလါအအိန်လါလံကဘျဲးအသိတကဘျဲးလါလံအံအပူ တကွန်. သကံပဝးလါအအိန်လိတံအိန်တံမံမံဒီးခါ.

- ◆ သံကွၢ်လီၤနသးလၢတၢ်သကဲၣ်ပဝးမနုၤတဖၣ်အံၤအိၣ်လၢပတီၤပူၤမ့တမ့ၢ်ပကိၣ်ပူၤဒီးပလိၣ်ဘၣ်ဒံးလၢပကမၤအါထီၣ်ဒံးသိးပတီၤမ့တမ့ၢ်ပကိၣ်ကအိၣ်ဒီးသကဲၣ်ပဝးတဖၣ်အံၤအါထီၣ်န့ၣ်လဲၣ်. ဒံးသိး ILFE ကအါထီၣ်အဂီၢ်ပကမၤဂ့ၤထီၣ်ပကိၣ် မ့တမ့ၢ် ပတီၤပူၤသ့ဒံးလဲၣ်. ကွဲးရဲၣ် လီၤတၢ်ဂ့ၢ်တဘီၣ်ဘၣ်တဘီၣ်လၢလၢ်အံၤတက့ၢ်.

ILFE အသကဲၣ်ပဝးလၢအအိၣ်ဒီးပူၤတဖၣ်

ILFE လၢပလိၣ်ဘၣ်ဒံးအီၤလၢပဘၣ်မၤအါထီၣ်တဖၣ်ဒီးပကမၤအီၤလဲၣ်အဂ့ၢ်တဖၣ်

Inclusive, Learning-Friendly Environment အသကဲာ်ပဝးတဖၣ်.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ် - တာ်လဲလိာ်မိာ်လုာ်လၢအကိမ့တမ့ာ်တီၤပူၤဆူ inclusive ဒီး learning-friendly အံၤမ့ာ်တာ်ဖံးတာ်မၤတခါလၢအလဲၤအသးတပယုာ်ယီထီၣ်န့ၢ်လီၤ. တာ်လဲလိာ်အံၤတကဲထီၣ်အသး တဘျီယီဘၣ်. တာ်လဲလိာ်အံၤလၢာ်ဆၢလၢာ်ကတီၢ်ဒီးလိၣ်ဘၣ်တာ်ဖံးယုာ်မၤသကိးတာ်န့ၢ်လီၤ. ဘၣ် ဆၣ်အဘျူးအိၣ်ဝဲလၢသရၣ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်, ဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတဝါတဖၣ်အဂီၢ်အါမံၤန့ၢ်လီၤ.

ILFE အံၤအဘျုးအဖျိၣ်မ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဂဲၤလိ

ဝံသးစူၤဖးဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်အံၤတက့ၢ်.

ဖးပူၣ်အၣ်နယူကံာ်နံာ် (Papua New Guinea) သဝီကိတဖျၢၣ်.

လၢ (၁၉၉၀) နံာ်နံာ်မိၢ်ပၢ်လၢအအိၣ်လၢဖးပူၣ်အၣ်နယူကံာ်နံာ်အကလံာ်စိးတၢ်လီၢ်တကပၤမၤပဒိၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအလီၤပလိာ်လၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်ဒီးသိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ် လၢန့ၣ်သဝီအလုၢ်အပူၤဒီးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကသ့ၣ်ညါပာ်လုာ်ပာ်ပူၤအတၢ်အိၣ်မူ, အတၢ်ဆဲးတၢ် လၢ, ကျိာ်ကျိာ်, တၢ်မၤဖျါထီၣ်အပူၤတဝါအတၢ်လီၢ်ဆိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၢ်ကဝီၤပဒိၣ်, ဖျၢၣ်စိမိၤဒီး ကမျၢၢ်သဘျုးကရၢ (NGO) သိၣ်လိဒုးအိၣ်ထီၣ်သကိးကတီၤဆိကိၣ်လၢအကိးဝဲ Viles Tok Ples Priskul ဒီးကိၣ်အံၤတူၢ်လိာ်ဖိသၣ်အသးနံာ် (၆-၈) နံာ်ဒီးမၤလိတၢ်လၢအကျိာ်ဒၣ်ဝဲလၢပူၤစူးကါအီၤ လၢသဝီပူၤန့ၣ်လီၤ.

သဝီကတီၤဆိကိၣ်အံၤစူးကါတၢ်ပိးတၢ်လိတၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢအအိၣ်လၢလီၢ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်ဒီးတၢ်လၢအ ပူၤကလံာ်ဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ထီၣ်ဘၣ်လိာ်အတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးကတီၤ ဆိကိၣ်အံၤသ့ညါဝဲဒီးအပူၤကလံာ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပူၤလၢအအိၣ်လၢလီၢ်ကဝီၤတဖၣ်အံၤကွဲး တၢ်ယဲၤတဖၣ်လၢအကျိာ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ယဲၤတဖၣ်အံၤပၣ်ယုာ်ဒီးမိၢ်လုာ်ပာ်လၢအတၢ်ယဲၤ, တၢ်ယဲၤ လၢပျၢၤဒီးတၢ်သးဝံာ်ဒီးထါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပူၤကိၣ်ဖိတဖၣ်ကွဲးတၢ်ယဲၤလၢအသ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢအဝဲ သ့ၣ်အတၢ်လဲၤခိဖျိဒၣ်ဝဲနီၢ်နီၢ်အပူၤဒီးမၤအိၣ်ထီၣ်လံာ်တဘျုးဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိလၢအအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ် အဟီၣ်ကဝီၤအပူၤယုာ်ဒီးတၢ်ဂီၤတၢ်ဖိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤဘၣ်တၢ်ပာ်အီၤလၢလံာ်ရိၤဒီးတၢ်ဖး လံာ်အဒီးပူၤဒီးဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤဖဲတၢ်ဖးလံာ်လၢအကရူၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပူၤကိၣ်ဖိဒုးနဲၣ်တၢ်ယဲၤတဖၣ် အံၤလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲ, စူးကါတၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒၣ်ဝဲတဖၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ကတီၤ တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ယဲၤအံၤအဂ့ၢ်အကျိၤလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပူၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢအဖျိထီၣ်လၢသဝီကတီၤဆိကိၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်သ့ၣ်ညါပာ်ဒိၣ်ပာ်ကဲအလုၢ်အလၢအ ထူသန့တၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်ဒီးသ့ထီၣ်အကျိာ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ပူၤ သးဂဲၤ, အတၢ်န့ၣ်လီၤအသး, ဒီးအတၢ်အိၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဘၣ်ပးအတၢ်မၤလိမၤဒီးတဖၣ်အါ ထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤသံကွၢ်တၢ်အါထီၣ်ဒီးဖဲအန့ၣ်လီၤဆူကိၣ်လၢအတီၤထီၣ်အခါ မၤလိတၢ်န့ၢ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်တဖၣ်ညီနီၤယၤထီၣ်က့ၤအတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်တူၢ်ဘၣ်လၢအပျံၤတၢ်ဖဲအထီၣ်သီက့ၢ်အခါမ့ၢ်လၢတနီၢ်ပၢၢ်အသရၣ်လၢအသိၣ်တၢ်တဖၣ်ဂ့ၤဂ့ၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်အါတက့ၢ်န့ၣ်အသးမ့ၢ်ထီၣ်က့ၤလၢအပူၤက့ၢ်ဖိတဖၣ်တဘၣ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတမံၤယီၤဒ်အဝဲသ့ၣ်အသိးအယီၤန့ၣ်လီၤ. သန့ၣ်က့ၤသရၣ်တနီၤတူၢ်ဘၣ်လၢအပၢဆၢအပျံၤန့ၣ်ဂ့ၤဖဲအပျံၤတဖၣ်အိၣ်ဘျီဒီးတစံးတကတီၤတၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်က့ၢ်လၢအဂၤတကပၤအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ပီၤသးဝးလၢပူၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤလိတၢ်ချ့ဒိၣ်ထီၣ်စးထီၣ်လၢတၢ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲအသိအံၤန့ၣ်လီၤ.

ခိဖျိတၢ်စူးကါလီၢ်ကတီၤအကျိၣ်ဒၣ်ဝဲလၢက့ၢ်ပူၤလၢသဝီကတီၤဆိက့ၢ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤပူၤဖးပူၣ်အၣ်နယူကံၣ်န့ၣ်လၢကပၤယၢ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးကျိၣ်လၢအလီၤဆိလိၣ်အသးလၢထံကီၢ်အါဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

Dutcher N (2001) Expanding Educational Opportunity in Linguistically Diverse Societies. Center for Applied Linguistics: Washington, DC. and [http:// www.literacyonline.org/explorer/index.html](http://www.literacyonline.org/explorer/index.html) *Summer Institute for Linguistics

ခဲအံၤဆိကမိၣ်ထံကတီၤဆိက့ၢ်လၢဖးပူၣ်အၣ်နယူကံၣ်န့ၣ်အံၤအဂ့ၢ်တက့ၢ်. နဆိကမိၣ်လၢဖိသ့ၣ်, သရၣ်, မိၢ်ပၢၢ်ဒီးပူၤတဝၢဖိတဖၣ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်လၢ inclusive ဒီး learning-friendly အံၤဒ်လဲၣ်. ကွဲးလီၤနတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဒ်လၢအသိးတက့ၢ်.

တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်အိၣ်လၢပူၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်အိၣ်လၢသရၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

တၢ်ဘျးတၢ်ဖိၣ်အိၣ်လၢမိၢ်ပၢ်တဖၣ်အဂီၢ်

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

တၢ်ဘျးတၢ်ဖိၣ်အိၣ်လၢပှၢတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

ထီၣ်သ့တြီၤနတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဒီးသရၣ်အဂၢၤတဖၣ်တက့ၢ်. ဝံၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအကူၢ်လၢအဖီ
လၢအံၤဒ်သိးသိးတက့ၢ်. နတၢ်ဆိကမိၣ်ဟဲထီၣ်ပဲၤမံၤလဲၣ်. နမၤလိန့ၢ်တၢ်အသိတမံၤမံၤဒီးအဘျး
အိၣ်လၢနဂီၢ်တမံၤမံၤဧါ.

တၢ်အဘျးအဖိၣ်အိၣ်လၢဖိသ့ၣ်အဂီၢ်တဖၣ်

ခိဖျိလၢ ILFE အယိဖိသ့ၣ်အတၢ်န့ၢ်လီၤအသးကအါထီၣ်ဒီးအသးသဟီၣ်ကဆူၣ်ထီၣ်န့ၢ်လီၤ.
အဝဲသ့ၣ်ဟံၣ်အတၢ်မၤန့ၢ်ဒီးဟံၣ်ကဖၢလီၤအသးအါထီၣ်န့ၢ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢကမၤလိန့ၢ်
ဝဲလၢအကစၢ်ဒ်ဝဲဒ်လဲၣ်လၢတၢ်ပူၤဒီးတၢ်ချၢခံကပၤလၢာ်န့ၢ်လီၤ. အဒိ, ဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤလိသံကွၢ်
တၢ်သံကွၢ်လၢအဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်ဒီးစူးကါတၢ်လၢအမၤလိန့ၢ်ဝဲ
တဖၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူကိးနံၤဒီးအမ့ၢ်လၢအတၢ်လိာ်ကွဲအပူၤဒီးလၢအဟံၣ်အယိစ့ၢ်ကိးန့ၢ်လီၤ. ဖိ
သ့ၣ်မၤလိန့ၢ်စ့ၢ်ကိးလၢကဘၣ်ဟူးဂဲၤဒီးရ့ၤဒီးအတၢ်ဖိသ့ၣ်အဂၢၤလၢတၢ်သ့ၣ်ဖဲသးညီအပူၤန့ၢ်လီၤ. ဖိ
သ့ၣ်တဖၣ်ကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်အိၣ်သကိးရ့ၤသကိးဒီးပှၢအဂၢၤလၢအလီၤဆီဒီးအဝဲသ့ၣ်ကမ့ၢ်ထီၣ်
န့ၢ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်ခဲလၢာ်န့ၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တပူၤယိဒီးဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပှၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ရ့ၤလိာ်မ့ၢ်လိာ်တဖၣ်ဒီး
တက့ၢ်မဲၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်အတၢ်သ့ၣ်ဘၣ်လီၤဆီဒ်လဲၣ်န့ၢ်ဘၣ်.

ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်အံၤမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒ်
လဲၣ်န့ၢ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢကဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပှၢအကျိၢ်, အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးဆိကမိၣ်
လီၤစ့ၢ်ကိးအသးလၢအလီၤဆီဒီးပှၢအဂၢၤန့ၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်, “ပှၢအလီၤဆီ”

န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိ ILFE အံၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ဆဲးကျိးကတိၤလိာ်အသးအကျိၤအကျဲၤဂ့ၤထီၣ်ဒီး အိၣ်ကတဲာ်ကတိၤအသးလၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်မၤန့ၢ် မ့တမ့ၢ် မၤန့ၢ်က့ၤအနီၢ် ကစၢ်အလုၢ်အပူၤဖဲအမၤလိာ်ကဲပှၤအဂၤအလုၢ်အပူၤအခါန့ၣ်လီၤ.

တာ်အဘျးအဖျိၣ်အိၣ်လၢသရၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

သရၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးန့ၢ်တာ်ဘျးတာ်ဖျိၣ်အကါဒိၣ်တဖၣ်လၢတာ်သိၣ်လိ ILFE အံၤအယိန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်အါထီၣ်လၢကမၤလိန့ၢ်ကျဲအသိတဖၣ်လၢအတၢ်သိၣ်လိဘၣ်ပှၤက့ၢ် ဖိအကလုာ်ကလုာ်အံၤအယိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤန့ၢ်အါထီၣ်တာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်အသိဒ်အမ့ၢ်ဖိသၣ် မၤလိန့ၢ်တာ်လၢကျဲလီၤဆိတဖၣ်တာ်သိၣ်လိအီၤသ့စ့ၢ်ကိးလၢကျဲလၢအလီၤဆိန့ၣ်လီၤ. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ယု ကျဲဒ်သိးကမၤန့ၢ်ကွံာ်တာ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အခါအဝဲသ့ၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢတာ်မၤယုာ် တာ်ဒီးပှၤအဂၤ, ဖိသၣ်ဒီးတာ်အိၣ်သးအဂၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယိတာ်သိၣ်လိကဲထီၣ်က့ၤ ဒ်တာ်မၤမ့ၢ်အသးတမံၤဒီးတမ့ၢ်ဒ်တာ်မၤတမံၤအသိးလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကယုဂုာ်သ့ၣ်ညါတာ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးအသိဂ့ၤထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်ခီ ဖျိဝဲသ့ၣ်အကတိၤသကိးတာ်မ့တမ့ၢ်ကွဲးလိာ်ဆူပှၤအဂၤလၢအအိၣ်လၢက့ၢ်ပှၤမ့တမ့ၢ်က့ၢ်အချါခဲအံၤခဲ အံၤ, အဒိ, က့ၢ်ဖိက့ၢ်သရၣ်ကရၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိတာ်စူးကါတာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်အသိတဖၣ်အံၤ အယိဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပှၤက့ၢ်ဖိတဖၣ်လၢကသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်, သ့ၣ်စဲးသးစဲးဒီးသ့ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်အသိ ဒီးမၤတာ်လၢတာ်သ့ၣ်တုၤလီၤသးတုၤလီၤအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကျဲဒ်အံၤအယိဖိသၣ်ဒီးမိာ်ပာ်တဖၣ်ဒၣ် လဲာ်န့ၣ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်လၢအဂ့ၤတဖၣ်ဆူက့ၢ်သရၣ်အအိၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကမၤန့ၢ် အါထီၣ်စ့ၢ်ကိးတာ်ဆိၣ်ထွဲလၢပှၤတဝါအပူၤဒီးတာ်ဟ့ၣ်လၢကပီၤအီၤလၢတာ်ဂ့ၤလၢအမၤဝဲတဖၣ်န့ၣ် လီၤ.

သရၣ်တဖၣ်ကမၤန့ၢ်တာ်သ့ၣ်မံသးမုာ်လၢအတၢ်သိၣ်လိမၤယုၤအပူၤအါထီၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်ဖဲးတာ် မၤလၢအဝံၤအတဲာ်တဖၣ်အါထီၣ်ဖဲဖိသၣ်ခဲလၢာ်မၤန့ၢ်တာ်ဒ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒၣ်ဝဲအသိးတသ့ဖဲအ သ့လၢအက့ၢ်ပှၤအခါန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဒ်လဲာ်ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်မၤန့ၢ်တာ်သ့ဒီးတာ်မၤန့ၢ် တာ်သ့အံၤအခိပညီတမ့ၢ်လၢဖိသၣ်ခဲလၢာ်အံၤကဖျိတာ်ဒီးစဲးလၢအဘၣ်တာ်ကွဲးလီၤအီၤထဲလၢလံာ်အ က့ၢ်လီၤဘၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. တာ်မၤန့ၢ်တာ်သ့အံၤအခိပညီပကဘၣ်တူၢ်လိာ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တာ် လၢကျဲလၢအလီၤတီၢ်လီၤဆိလိာ်အသးအါဘိဒီးဖိသၣ်အတၢ်မၤန့ၢ်လၢတာ်မၤလိန့ၢ်တာ်အပူၤ, အဒိ, ဒ်အမ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ကစဲးဆၢတာ်သံကွၢ်လၢတာ်ဒီးစဲးအလံာ်က့ၢ်လီၤအလီၤန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်တဲာ်ပာ်တာ် ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတမံၤမံၤဆူက့ၢ်သရၣ်အအိၣ် မ့တမ့ၢ် ဆူတီပှၤသ့ဝဲဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ကိုတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီး inclusive ဒီး learning-friendly န့ၣ်သရၣ်ကအဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤအသးလၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢတီၤအပူၤအါထီၣ်ဒီးကမၤစ့ၤလီၤတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဟ့ၣ်လီၤအသးတဖၣ်ကအဲၣ်ဒီးမၤစၢၤတၢ်အါထီၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လၢတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိလၢတီၤပူၤတဖၣ်ကဲဘျူးလၢအဟံၣ်ဖိယိဖိအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်လၢမိၢ်ပၢ်တဖၣ်အဂီၢ်

ခိဖျိလၢ ILFE အံၤအယိမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ကမၤလိန့ၣ်တၢ်ဘၣ်ယးအဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒုးကူၣ်သ့အါထီၣ်အီၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ကမၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်အါထီၣ်ဒီးတူၢ်ဘၣ်လၢအတၢ်မၤစၢၤအဖိအလံၤလၢအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အပူၤအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲသရၣ်တဖၣ်သံကွၢ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်အတၢ်ထံၣ်လၢအဖိအလံၤတဖၣ်အဖိခိၣ်အခါန့ၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢအလုၢ်အပူၤအိၣ်ဒီးဆိကမိၣ်လီၤအသးလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ထံၣ်သရၣ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲတဖၣ်လၢတီၤပူၤအယိမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်သိၣ်သီမၤသကိးဒီးဖိတဖၣ်လၢဟံၣ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်မၤလိန့ၣ်စ့ၢ်ကိးလၢကဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤအဂၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤဒ်လဲၣ်ဒီးန့ၣ်ပၢ်ဒီးမၤဘၣ်လိာ်စၢၤတဂၤဒီးဂၤအတၢ်ကီတၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအကါဒိၣ်ကတၢ်တမံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လၢအဖိတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်ဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်လၢပုၤတဝါတဖၣ်အဂီၢ်

ILFE အံၤဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖျိၣ်ဆူပုၤတဝါတဖၣ်အပူၤသ့လၢကျဲအါမံၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဝါတဖၣ်ပၢ်ကဖၢအသးလၢဖိသၣ်တဖၣ်လဲၤဆူကိုဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကထံၣ်န့ၣ်လၢပုၤတဝါအခိၣ်အနၢ်လၢဆၢကတီၢ်လၢကဟဲတဖၣ်ကအိၣ်အါထီၣ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ကတၢ်ကတီၢ်အသးလၢတၢ်ဟူးဂဲၤန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢအပုၤကမျၢ်တဖၣ်အကျါအယိန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဝါတဖၣ်ထံၣ်လၢတၢ်ရူတံၤရူသကိးအတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်, တၢ်ကမၣ်တဒိၣ်တဆံးတဖၣ် မ့တမ့ မ့ၣ်လိာ်ဘိခွါလိာ်ဘိအတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်ကစ့ၤလီၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဝါဖိတဖၣ်ကမၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်လၢကိုအပူၤအါထီၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူလိာ်မ့ၢ်လိာ်လၢကိုဒီးပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်ဂ့ၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ - တာ်ကီတာ်ခဲလၢတာ်ကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်

တာ်ဘျူးတာ်ဖျိၣ်လၢ ILFE တဖၣ်အအိၣ်မ့ၢ်အါထဲအံၤဒီးဘၣ်မနုၤအယိက့ၢ်ခဲလၢတာ်ကဲထီၣ် inclusive, learning-friendly environments န့ၣ်လဲၣ်. တာ်လၢလၢာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်လၢကမၤတံာ် တာ်က့ၢ်တနီၤဒ်သိးကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်မၤတံာ်တာ်တမံၤဘၣ်တမံၤစ့ၣ်စ့ၣ်အံၤယု ကျဲၣ်သိးပကမၤန့ၣ်ကွံာ်အိၣ်လၢပက့ၢ်အပူၤဒ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ၁. တာ်လဲလိာ်တဖၣ်န့ၣ်လၢာ်ဂံၢ်လၢာ်ဘါ, လၢာ်တာ်စီၣ်ထီၣ်မဲာ်စီၣ်ထီၣ်နီၤဒီးတာ်သူၣ်အိၣ်သးအိၣ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးဟံၣ်ယိအတာ်မၤအါမံၤ မ့တမ့ၢ် အမူအဒါမ့ၢ်အိၣ်အါမံၤ လၢက့ၢ်အတာ်ပာ်တၢ်ဆုၢ်အဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်တာ်ထီၣ်တာ်အိၣ်ဖျိၣ်ခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ် လၢတအိၣ်ဒီးတာ်ဆၢကတီၢ်မ့တမ့ၢ်အဂံၢ်အဘါလၢကလဲာ်လိာ်စၢၤတာ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျဲလၢကမၤန့ၣ်ကွံာ်တာ်မၤတံာ်တာ်တမံၤအံၤအဂီၢ်

- (က) -----
- (ခ) -----
- (ဂ) -----

- ၂. သရၣ်တဖၣ်တနီၤပာ် ILFE မ့ၢ်တာ်မနုၤလဲၣ် မ့တမ့ၢ် ဆိကမိၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတာ်လၢအလိၣ် ဘၣ်ဝဲတဖၣ်ဒ်သိး ILFE ကဲထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်.

ကျဲလၢကမၤန့ၣ်ကွံာ်တာ်မၤတံာ်တာ်တမံၤအံၤအဂီၢ်

- (က) -----
- (ခ) -----
- (ဂ) -----

၃. မိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်ဒၣ်လဲၣ်တနၢ်ပၢ် ILFE အဘျူးအဖျိၣ်ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢမ့ၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ယုၣ်ဖိ သၣ်ခဲလၢာ်လၢကမၤလိသကိးတၢ်န့ၣ်ကဘၣ်ဒိအဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိလၢအတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ် လီၤ.

ကျဲလၢကမၤန့ၣ်ကွဲၣ်တၢ်မၤတံာ်တံာ်တံာ်အံၤအဂီၢ်

- (က) -----
- (ခ) -----
- (ဂ) -----

တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢတၢ်လဲၤခိဖျိအပူၤ : တၢ်မၤလိဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဟံၣ်ဃုၣ်ဖိသၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်တလၢတပျဲတဖၣ်လၢတီၤပူၤ

ပထံၣ်န့ၣ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအသးဒီးတီၤလိၤန့ၣ်ပှၤနီၢ်ဒိၣ်, ဒိၣ်တုၣ်ခိၣ်ပျဲတက့ၢ်န့ၣ် လီၤ. လၢလွံၢ်န့ၣ်အတီၢ်ပူၤအဝဲသ့ၣ်တသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်ဒ်အမ့ၢ်, “တၢ်မနုၤကဲထီၣ်အသးဒီးယသကိး လဲၣ်” ဘၣ်. မ့တမ့ၢ် “ဘၣ်မနုၤအယိဘၣ်အိၣ်ဒီးသကဲၣ်ပဝးဒ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်”. တၢ်ဂ့ၢ်တအိၣ်ထီၣ်နီ တဘျီလၢဖိသၣ်တဖၣ်တအဲၣ်ဒီးဂဲၤလိာ်ကွဲၣ်ဒီးအသကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအတုၤယီၤလၢအသကိးလၢအ က့ၢ်အဂီၢ်တလၢတပျဲတၢ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်အမးန့ၣ်တၢ်ဘျုးယုၢ်ကလၢာ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ် တၢ်စံးဆၢဝံၤဖိသၣ်တဖၣ်စံးပတြၢၤလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပှၤကိးဂၤဒဲးနီၤဟ့ၣ်လီၤအတၢ်မၤန့ၣ်အတၢ် သ့ၣ်ဖဲသးညီန့ၣ်လီၤ. တံၤသကိးတဖၣ်တလီၤဆိလိာ်အသးနီၤတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်လဲၤသကိး ဆူတၢ်ပီၢ်ထံအလီၢ်, တၢ်လိာ်ကွဲၣ်ပှၤအလီၢ်, မူးသးဖဲတဖၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဆၢက့ၢ်အလီၢ်အမူးသးဖဲတ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ယထဲသ့ၣ်ဂ့ၤလၢတီၤပူၤတဖၣ်လၢတအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်တလၢတ ပျဲတဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်, ဆိၣ်လိာ်အသးဒီးကွၢ်လံကွၢ်ကျိၣ်ဖိသၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်တလၢတပျဲဖဲအထံၣ်ဝဲ တဂၤဂၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သန့ၣ်က့တၢ်အိၣ်ဝဲတမံၤလၢတီၤပူၤလၢအအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတ လၢပျဲတဖၣ်ဒိသဒါအတံၤသကိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်အကါဒိၣ်လၢမိၢ်ပၢ်တဖၣ်တူၢ်လိာ်က့ၤဖိ သၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မၤလိစးထီၣ်အခိၣ်ထံးတတီၤန့ၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်တမၤဘူးမၤတံာ်ဖိသၣ်ဒ် အံၤအသိးတဖၣ်အါအါဘၣ်ဒီးစံးကတီၤထီၣ်တၢ်ဒ်အမ့ၢ်, “ဘၣ်မနုၤအယိယဖိဘၣ်ဆ့ၣ်နီၤလၢဖိသၣ် ဒ်အံၤတဖၣ်အကပၤလဲၣ်.” မ့တမ့ၢ် “ဖိသၣ်အံၤကမၤတံာ်တံာ်ယဖိဖဲတၢ်သိၣ်လိအကတီၢ်” န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဝံၣ်ဂ့ၤကလၢဂ့ၤအယိန့ၣ်တၢ်ဟံၣ်သးဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ကၢဒၣ်ထဲတလါ မ့တမ့ၢ် ခံလါခါန့ၣ်လီၤ. ဖဲမိၢ်ပၢ်တဖၣ်စးထီၣ်သ့ၣ်ညါလၢအဖိတဖၣ်တူၢ်လိာ်အသကိးဒ်အံၤတဖၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်စးထီၣ်မၤစၢၤ

ဖိသန်တဖန်အံၤစွါကီးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤအီၤလၢကကူကကၢထီၣ်, ဘံၣ်ထီၣ်ဘိၣ်ထီၣ်အထၢၣ်, ဒီးဆုၤက့ၤအဝဲသ့ၣ်ဆူအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသန်အဂၤအမိၢ်အပၢ်တဖန်အဲၣ်ဒီးလၢယကကိးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒ်သီးကတဲၣ်နၢ်ပၢ်ပှၤအဂၤလၢဖိသန်လၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤတဖန်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ယကွဲးကျၢၢ်တံၢ်က့ၤသ့စွါကီးလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိၣ်အပူၤဖိသန်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖန်ဘၣ်လိၣ်ဖိးမံလိၣ်က့ၤအသးဒီးတီၤပူၤတၢ်လဲၤအသးဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသန်လၢတအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤလၢပဲၤတဖန်ဘၣ်တၢ်အဲၣ်အီၤအဒိၣ်ကတၢၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ထံၣ်လိၣ်သံကွၢ် **Katica Dukovska Muratovska**. ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ပၢ်ဃုာ်
ဖိသန်လၢအက့ၢ်အဂီၤတလၢပဲၤတဖန်လၢတၢ်မၤလိအပူၤ”
<http://www.unicef.org/teachers/forum/0100.htm>

အဆၢဒိၣ် ၁.၂
ခဲအံၤပအိၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်.

ပကိၣ်အံၤမ့ၢ်အကဲတၢ်လံ ILFE ဧါ.

ကိၣ်အါဖျၢၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် ကျဲးစးဒုးကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly အဖၢမ့ၢ်ဒီးထံၣ်ဝဲ ILFE အဘျူးအဖိၣ်လၢအသရၣ်, ဖိသၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤအဝါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်အခိၣ်ထံးတပတီၢ်န့ၣ်တၢ်ဆၢတဲာ်လၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်မၤဒိၣ်ထီၣ်နကိၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်လံ inclusive ဒီး learning-friendly အံၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်မးနကသ့ၣ်ညါနကိၣ်လိၣ်ဘၣ်ဒီးအပတီၢ်ဆူညါလၢကကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly နီၢ်နီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်တထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်လၢလၢအံၤကမၤစၢၤနၢၤဒ်သိးနကသမံသမိးကွၢ်နကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤပဲၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢတဖၣ်တီတီလီၤလီၤတသ့ဖဲအသ့တက့ၢ်. ကွဲးလီၤနမးလၢတၢ်ဂ့ၢ်တထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်အကပၤလၢနကိၣ်မၤတၢ်လံတဖၣ်တက့ၢ်. နကိၣ်မ့ၢ်တမၤပိာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤအါထံၣ်သနကတဘၣ်ကိာ်တဂ့ၤ. ဒီဖျိလၢလံာ်အံၤအယိပကမၤသကိးအိၣ်ဒ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ. နမၤတၢ်သမံသမိးကွၢ်နကိၣ်မ့ၢ်ဝံၤနကအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တကျိၤတဖၣ်လၢနစးထီၣ်ပာ်လီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးဖဲမၤအိၣ်ဒ်ထီၣ်ILFE လၢနကိၣ်ပူၤကသ့န့ၣ်လီၤ. နကမၤလိဘၣ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်ကဘၣ်စးထီၣ်မၤအိၣ်ဒ်လဲၣ်လၢ အဆၢဒိၣ် (၁.၃) အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : ILFE နီၢ်ကစၢ်ဒုၣ်ဝဲအတၢ်သမံသမိးလီၤသး

နကိၣ်မၤတၢ်လံတၢ်မနုၤဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly environment အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

ကိၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျုးဒီးတၢ်ပတၢ်ဆုၤတဖၣ်
နကိၣ် -

— အိၣ်ဒီး inclusive ဒီး learning-friendly အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တၢ်ဘျုးဘၣ်ယးတၢ်ထီၣ်ဒါ တၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်

— အိန်ဒီးတဲာ်ကွဲးနီၣ်ဖိသၣ်အစရီလၢကယဲာ်ဖိသၣ်လၢအအိန်ကွဲးတဲာ်အိန်ကွဲးလၢနဟီၣ်ကဝီၤ အပူၤ

— အိန်ဒီးတဲာ်ဟ့ၣ်တဲာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိာ်ပာ်တဖၣ်လၢကဆုၤအဖိဆူကွဲးထီၤ ဘိဒီးတဲာ်ဟ့ၣ်တဲာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဆူမိာ်ပာ်အအိန်မ့ၢ်အိန်တခီဖိသၣ်ခဲလၢာ်ကြးဘၣ်တဲာ်ပၤန့ၢ် လီၤအမံၤဒီးတုၢ်လိာ်အီၤ

— အိန်ဒီးလံာ်လဲာ်တဲာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးပါလၢထံကီၢ်ဒီးဘၣ်မ့တမ့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤအပတီၢ်လၢအကွဲးဘၣ် ဃးတဲာ်ကမၤ inclusive တဲာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢဖိသၣ်ကိးကလုာ်ဒဲးဒဲးအမ့ၢ်အတဲာ်ဒိၣ်ထီၣ် လီၤဆိတဖံးဒီးအတဲာ်သ့တဲာ်ဘၣ်လီၤဆိတဖံး

— သ့ၣ်ညါတဲာ်ကရၢကရီလၢအအိန်ဒီးတဲာ်သ့တဲာ်ဘၣ်လၢလၢပဲၤပဲၤ, ကရၢတဖုဖုဒီးပုၤတဝါအ တဲာ်ကရၢကရီတဖုဖုလၢအမၤစၢၤတဲာ်လၢ inclusive တဲာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်အိန်

— အိန်ဒီးတဲာ်နဲၣ်ကျဲလီၤတံာ်လီၤဆဲးလၢပုၤပၤဆုၤကွဲးဒီးသရၣ်တဖၣ်န့ၢ်ပာ် inclusive တဲာ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့အတဲာ်ကါဒိၣ်ဒီးအကွဲးအဂီၢ်တဖၣ်

— ကတဲာ်ကတီၤတဲာ်ကီတဲာ်ခဲလၢကတြီဆၢတဲာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE တမံၤဘၣ်တမံၤအစရီဒီးကွဲး လီၤကျဲလၢတဲာ်ကဘၣ်မၤန့ၢ်ပာ်တဲာ်ကီတဲာ်ခဲတဖၣ်အံၤဒဲးလဲၣ်အိၣ်

— ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးကွဲးတဲာ်သိၣ်တဲာ်သီတဲာ်ဘျါဒီးတဲာ်ဖဲးတဲာ်မၤလၢအတြီမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်တနီၤလၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တဲာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ထဲသိးတုၤသိး အဒိ, ဒဲးအမ့ၢ်တဲာ်န့ၢ်လီၤကွဲးအဘူးအလဲ မ့တမ့ၢ် တဲာ်ထီၣ်ကွဲးအဆၢကတီၢ်

— ဟ့ၣ်တဲာ်ခွဲးတဲာ်ယာ်လၢသရၣ်တဖၣ်ကစူးကါတဲာ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲအသီလၢကမၤစၢၤဖိ သၣ်ကိးဂၤဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တဲာ်အဂီၢ်

— အိန်ဒီးတဲာ်ဆဲးကျိးဒီးပုၤတဝါ, မၤလၢပဲၤပုၤတဝါအတဲာ်လိၣ်တဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်တဲာ်ခွဲးတဲာ်ယာ်လၢ ကနီၤဟ့ၣ်လိာ်သကိးတဂၤဒီးတဂၤအတဲာ်ထံၣ်တဲာ်ဆိကမိၣ်ဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ် inclusive တဲာ်ဖဲးတဲာ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်

— မၤပဲၤတၢ်လိာ်လၢပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးတစူးကါကလိပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အဘျူးအဖှိၣ်ဘၣ်

— အိၣ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢအဂ့ၤ, တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးတၢ်ပၤဆှၢအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢပုၤကိးဂၤဒဲးကန့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်မၤလိာ်န့ၣ်တၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်လဲလိာ်မၤအသးတဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive အံၤဒီးမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆၢတၢ်လၢဆၢကတီၢ်ကဟဲအဂီၢ်

ကိုအိၣ်ဃၢၤဝးတရံး

န့ၣ် -

— အိၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိာ်တဖၣ်လၢအမၤလၢပုၤက့ၢ်ဖိကိးဂၤဒဲးအတၢ်လိာ်ဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟးလီၢ်လီၤဆိလၢပိာ်မုၢ်ဒီးတၢ်လၢပုၤက့ၢ်ဖိလၢက့ၢ်ဂီၤတလၢပုၤ မ့တမ့ၢ် ဟးဂီၤတဖၣ်အဂီၢ်

— အိၣ်ဒီးတၢ်အဲၣ်တူၢ်လိာ်တၢ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးကိုအိၣ်ဃၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲးကဆိဒီးမုၢ်

— အိၣ်ဒီးထံအိၣ်လၢအကဆိဒီးဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဒီးဒုးအိၣ်မ့တမ့ၢ်ဆါတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢအဂ့ၤဒီးလၢပုၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်

— အိၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိုအပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ် (ပိာ်မုၢ်, ပိာ်ခွါလၢအအိၣ်ဒီးကလုာ်န့ၣ်လီၤဆိ, က့ၢ်ဂီၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိ, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါ, ကျိာ်, ဒီးအတီၤပတီၢ်လၢပုၤတဝါအပူၤလီၤဆိဒီးအဂၤတဖၣ်)

— အိၣ်ဒီးပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအသ့မၤဖျါထီၣ်ကိုဖိလၢအလိာ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤဆိဒီးမၤစၢၤအိၣ်လၢအတၢ်မၤလိာ်အပူၤတနီၤ

— အိၣ်ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအရဲၣ်အကျဲၤအကျိၤအကျဲၤလၢအမၤစၢၤသရဲၣ်ကိးဂၤဒဲးဒီးပုၤသိၣ်လိာ်ဖိ, မိာ်ပာ်ဒီးဖိသၣ်လၢကဖဲးသကိးမၤသကိးတၢ်ဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်ဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအလိာ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤဆိလၢအတၢ်မၤလိာ်အပူၤတဖၣ်

- အိန်ဒီးတပ်ညိန်လၢသရန်ဒီးပှၤကွီဖိတဖန်လၢကဖံးသကိးမၤသကိးတၢ်ဒ်ပှၤတဖုတဖုန့ၢ်အသိး
- အိန်ဒီးတပ်ဆဲးကျိးဒီးတၢ်အိန်ဆူၣ်အိန်ချ့အပှၤမၤတၢ်ဖိလၢကမၤကွၢ်ဖိသၣ်တဖန်အတၢ်အိန်ဆူၣ်အိန်ချ့အဂီၢ်

သရန်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်ဒီးအတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတဖန်
သရန် -

- တဲန့ၢ်ပၢ် inclusive ဒီး learning-friendly တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အခိပညိသ့ဒီးဟ့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဝဲ ILFE အဒိအတၢ်တဖန်သ့
- စူၢ်န့ၢ်လၢဖိသၣ်ခဲလၢ်မုၢ်တစံး, ဖီၣ်မ့တမ့ၢ်ကဒိၣ်တစံး, ကျိန်ဒီးကလုာ်န့ၣ်လီၤဆိတစံးဒီးဖိသၣ်လၢအကွၢ်အဂီၢ်တလၢတပျဲဒီးပားဂီၤတစံးမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့
- မၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဖိသၣ်လၢတအိန်ကွီတဖန်ကထံၣ်ထီၣ်က့ၤလၢအမၤန့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့
- သ့ၣ်ညါဘၣ်ပးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအမၤဘၣ်ဒိဒုးအိန်ထီၣ်က့ၢ်ဂီၤ, သ့ၣ်သးဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တလၢတပျဲဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်လၢတအိန်ဆူၣ်အိန်ချ့ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲလီၤတၢ်လီၤဆဲး
- သရန်ဒီးပှၤမၤတၢ်ဖိလၢကွီပူၤခဲလၢ်ကြးဒီးန့ၢ်ကသံၣ်သရန်အတၢ်မၤကွၢ်တနံၣ်တဘျီ
- အိန်ဒီးအတၢ်မုၢ်လၢ်ကွၢ်စိအထီလၢပှၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအအိန်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤဖျိထီၣ်ကွီ
- ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလံာ်လံာ်တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီလၢအအိန်တဖန်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤဆိလၢအတၢ်မၤလိအပူၤတဖန်

- ကဘၣ်သ့ထံၣ်တၢ်လၢအတဘၣ်သံပွဲၤဂီၤလၢအတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤဒီးကွဲအိၣ်အဃၢၤဝးတရံးအပူၤ, အဒိ, လၢတၢ်သိၣ်လိပိးလိအပူၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတခီတၢ်တဖၣ်, သရၣ်ကဘၣ်သ့ထံၣ်ဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်တဖၣ်အံၤဒီးမၤဘၣ်လိာ်က့ၤအီၤ
- မၤစၢၤပုၤကွဲဖိဒ်သိးကသ့ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးမၤဘၣ်က့ၤပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလၢတဘၣ်သံပွဲၤဂီၤတဖၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤအပူၤ
- မၤဘၣ်လိာ်က့ၤတၢ်သိၣ်လိမိာ်ပုၤ, တၢ်မၤလိဒီးကွဲအတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤတဖၣ်ဒီးပုၤဖိသ့တဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအတၢ်လိာ်တဖၣ်
- သရၣ်အတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ, တၢ်ကတိၤလၢအစူးကါဝဲ, ဒီးတၢ်လၢအသိၣ်လိဝဲတဖၣ်ခဲလၢာ်ကဘၣ်ကြးဒီးဂ့ၤလၢဖိသ့ကိးဂၤမၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်
- သရၣ်ကဘၣ်မၤကွၢ်ဖိသ့တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢကျဲလၢအကြးဒီးဖိသ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်
- ဆိကမိၣ်ထံဒီးစိၣ်ထီၣ်ခဲစိၣ်ထီၣ်နီၤလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးမၤဘၣ်လိာ်, မၤကွၢ်ဒီးလဲလိာ်တၢ်
- မၤသကိးတၢ်ဒ်ပုၤတဖုတကရၢအသိးသ့

သရၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်

သရၣ်တဖၣ် -

- ထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိဖုၣ်ကိာ်တဖၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE တီၤပူၤဒီးကွဲတဖၣ်အဂ့ၢ်ဒီးဒီးန့ၢ်တၢ်မၤလိလၢအပတီၢ်ထီၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပၢၢ်အလၢအပုၤတဖၣ်ထီၣ်
- ကတိၤတဲဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဆူကွဲသရၣ်, မိာ်ပၢၢ်, ဒီးပုၤတဝါဖိတဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE လၢတီၤပူၤအဂ့ၢ်
- ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနီၤပၢၢ်လၢလံာ်လၢအသိၣ်လိဝဲတဘၣ်ဘၣ်တဘၣ်အဖိခိၣ်တပယုာ်ယီ (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး)

— ဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအတၢ်ပီးတၢ်လိလၢအဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီး ILFE အံၤတပယုာ်ယီ

— ဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢပုၤပၤဆုၤကိတဖၣ်အအိၣ်ခိဖျိတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဒီးတၢ်ကွဲးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ

— အိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်လၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်မ့တမ့ၢ်ဒးဖဲသရၣ်တဖၣ်ကကတဲာ်ကတီၤအတၢ်မၤလိအပီးအလိအလိာ်ဒီးနီၤဟ့ၣ်လီၤအသကိးအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်

— လဲၤဟးထံၣ် ILFE ကိအဒိအတဲာ်တဖၣ်

ပုၤကိဖိတဖၣ်

— ပုၤဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိသ့ခဲလၢာ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတတၢ်အပူၤအံၤကြၢၤထီၣ်ကိကိးဂၤ

— ပုၤကိဖိခဲလၢာ်အိၣ်ဒီးလံာ်မိာ်ပုၤလၢမၤလိဝဲတဖၣ်ဒီးတၢ်မၤလိအပီးအလိလၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးတၢ်မၤလိအတၢ်လိၣ်တဖၣ်

— ပုၤကိဖိခဲလၢာ်ဒီးန့ၣ်တၢ်သမံသမိးကွၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ထီၣ်တိလၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကပၤဆုၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒဲအဂီၢ်

— ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆိတဖၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးဒီးပုၤကိဖိအဂၤလၢအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးဟ်ဖျါထီၣ်အသးလၢတီၤပူၤ မ့တမ့ၢ် ကိအပူၤအဂီၢ်

— ပုၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢတထီၣ်ကိထီၣ်တဖၣ်တၢ်ကဘၣ်လူၤယုသ့ၣ်ညါအီၤ

— ပုၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ထဲသိးတုၤသိးလၢကန့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤမၤသကိးတၢ်လၢကိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အပူၤ

— ပှၤကျိၣ်ဖိခဲလၢာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်စၢၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်လၢအတီၤပှၤဒီးကျိၣ်ပှၤဘၣ်ဃး inclusive ဒီးတၢ်တက့ၢ်မဲာ်က့ၢ်ဒိၣ်က့ၢ်ဆံးတၢ်, တၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်လီၤဒီးတၢ်ကတီၤဆူၣ်ကတီၤဆါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်အပှၤတဖၣ်ဒီးတၢ်သမံသကိးက့ၢ်က့ၢ်တၢ်

— တၢ်သိၣ်လိအလံာ်မိၢ်ပှၤဟ့ၣ်အခွဲးလၢတၢ်သိၣ်လိအကျိၣ်အကျဲဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အကျိၣ်အကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကတီၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ဒုးနဲာ်တၢ်ဒိ တၢ်တဲာ်တဖၣ်

— တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်တၢ်သိၣ်လိအမိၢ်ပှၤအပှၤအံၤဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးဒီး ပှၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ် မ့တမ့ၢ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ဒီးအတၢ်လဲၤခိဖျိလီၤဆီတဖၣ်

— လံာ်တၢ်သိၣ်လိအမိၢ်ပှၤကဘၣ်ပၣ်ဃုာ်ဒီးတၢ်သ့ကွဲးသ့ဖး, နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ ကလုာ်အိၣ်အသးသမူအဂီၢ်ဆူလံာ်တဘျီဘၣ်တဘျီလၢပှၤဖိသၣ်မၤလိဝဲအပှၤ

— သရၣ်ကစူးကါလံာ်လဲာ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢတၢ်ထံၣ်န့ၢ်အီၤလၢအဟီၣ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲအပှၤဒီးမၤစၢၤဖိ သၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တၢ်

— တၢ်ဂီၤတၢ်ဖီၣ်, တၢ်အဒိအတဲာ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်သိၣ်လိအမိၢ်ပှၤအပှၤအံၤကဘၣ်ပၣ်ဃုာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်ဘၣ်ဃးပှၤအကလုာ်ကလုာ်, ကဘၣ်ပၣ်ဃုာ်ဒီးပိာ်မုာ်ဖိ, ပိာ်မုာ်သးပှၤ, ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်, ပှၤလၢအကလုာ်လီၤဆီဒီးအတီၤပတီၢ်လၢပှၤတဝါအပှၤလၢအလီၤဆီတဖၣ်, အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ပှၤလၢအက့ၢ်အဂီၢ်တ လၢတပှၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်

— ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အပှၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ တၢ်ကဘၣ်က့ၢ်ကဒါက့ၢ်တၢ်မၤလိဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အီၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်မ့တမ့ၢ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်တၢ် သိၣ်လိအဆၢကတီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

— တၢ်သိၣ်လိအဂ့ၢ်မိၢ်ပှၤတဖၣ်ဒီးတၢ်မၤလိအတၢ်ပိးတၢ်လီၤတဖၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ် လၢကျိၣ်အပှၤဒီးအချၢတဖၣ်န့ၣ်အကျိၣ်ဒၣ်ဝဲ,

- တာ်မာလိမိာ်ပုာ်ကဘဉ်မာဖျါထီဉ်မာဂ့ၤထီဉ်ဖိသဉ်အတာ်ဆဲးတာ်လၢဒီးပုၤအဂ့ၤအဂၤအတာ်ဆဲးတာ်လၢတဖဉ်
- သရဉ်ကဘဉ်အိဉ်ဒီးတာ်သမံသမိးကွာ်အကွာ်အဂီၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးကထီဉ်ထံတံာ်ထံဖိသဉ်အတာ်သ့ဉ်ညါ, တာ်သ့တာ်ဘဉ်ဒီးအတာ်ဟံသ့ဉ်ဟံသးအါန့ၢ်တာ်ဒီးစဲးလၢလံာ်က့ၤလီၤ

လံာ်လီၤဆီ (Special Subjects) ဒီးတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအဂၤတဖဉ်.

- ဖိသဉ်လၢအအိဉ်ဒီးကွာ်ဂီၤတလၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖဉ်အိဉ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကလိာ်ကွဲးဒီးအတာ်ဒိဉ်ထီဉ်ထီဉ်အဂီၢ်
- ပိာ်မုာ်တဖဉ်အိဉ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကန့ၢ်လီၤဂဲၤဘဉ်ကွာ်ဂီၤအတာ်လိဉ်ကွဲးတဖဉ် (ဒ်အမ့ၢ်တာ်ဆၢကတီၢ်လၢတာ်လိာ်ကွဲးဖျါဉ်ထူပျီပုၤသိးဒီးပိာ်ခွါဖိတဖဉ်) ဒီးအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤတဖဉ်ဒ်ပုၤပိာ်ခွါဖိတဖဉ်အသိး
- ဖိသဉ်ခဲလၢာ်အိဉ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကဖး, ကကွဲးဒီးမာလိတာ်လၢအကျိာ်ဒဉ်ဝဲ
- ကွီဟံကဲပုၤဖိသဉ်ကိးကလုာ်ဒဲးအတာ်ဘူဉ်တာ်ဘါ, ဒီးဖိသဉ်အိဉ်ဒီးတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကမာလိဘဉ်ဃးတာ်ဘူဉ်တာ်ဘါအကလုာ်ကလုာ်အဂ့ၢ်

ပုၤတဝါ

- မိာ်ပာ်ဒီးပုၤလၢအအိဉ်လၢပုၤတဝါပုၤတဖဉ်သ့ဉ်ညါဘဉ်ဃး ILFE အဂ့ၢ်ဒီးမာစၢၤကွီဒ်သိးကကဲထီဉ် ILFE ကသ့အဂီၢ်
- ပုၤတဝါဖိတဖဉ်မာစၢၤကွီတဖဉ်လၢကယုထံဉ်ဖိသဉ်လၢတထီဉ်ကွီတဖဉ်
- မိာ်ပာ်ဒီးကရၢလၢအအိဉ်လၢပုၤတဝါအပုၤတဖဉ်ကဟ့ဉ်ထီဉ်အတာ်ဆိကမိဉ်ဆိကမးဒီးတာ်မာစၢၤလၢကဒုးကဲထီဉ် ILFE အဂီၢ်

— မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်ဒိးအတၢ်မၤနၤတဖၣ်လၢကိၣ်အဂ့ၢ်

နီၢ်ကစၢ်အတၢ်သမံသမိးအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်အံၤကမၤစၢၤနၤဒိးန့ၢ်ပၤသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်ဒိးသိးကစးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲဒိးဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE လၢကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ်လၢခံတဆၢလၢလံာ်အအံၤအပူၤကနဲာ်နၤဒိးသိးနကစးထီၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE ဒိးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတဘၣ်သးပုၤနီၣ်နီၢ်ကစၢ်အတၢ်သမံသမိးအဂ့ၢ်အကျိၤတထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်အံၤဘၣ်. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤမ့ၢ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤတခါလၢအယံာ်ဒိးထီတက့ၢ်. နၤဒိးန့ၢ်ပၤသကိးတၢ်ဖိ, မိၢ်ပၢ်, ပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်ကအဲၣ်ဒိးကွၢ်ကဒါက့ၤနီၢ်ကစၢ်အတၢ်သမံသမိးအဂ့ၢ်အကျိၤတထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်ဒိးသိးနတၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢကဒုးအိၣ် ILFE အံၤတုၤဖဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပကိၣ်ကဲထီၣ် ILFE ကသ့လၢကျဲဒိးလဲၣ်.

သရၣ်တဂၤမ့ၢ်သံကွၢ်နၤ, “ဒိးသိးပကိၣ်ကဲထီၣ် ILFE ကသ့အဂီၢ်ပလိၣ်ဘၣ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.” န့ၣ်နကစံးဆၢအီၤဒိးလဲၣ်. ဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်အံၤဒိးကဟ့ၣ်နၤတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးတနီၤဒိးသိးနကစံးဆၢသရၣ်မ့ၢ်တဂၤအံၤအတၢ်သံကွၢ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဒုးကဲထီၣ် ILFE လၢပုၤကိၣ်တဲာ်ဖိအကိၣ်တဖျၢၣ်အပူၤ

လၢ (၁၉၅၀) နံၣ်န့ၣ် Meanprasatwittaya ("M") အကိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢဝဲာ်ဘီကိးအချၢတစးန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤအတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်တၢ်ကသိၣ်လိပုၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒိးဒိးပစံးတၢ်အသိးအဟံၣ်ဖိယိဖိဖိၣ်ထဲလဲၣ်တစံး, ကဲဒိၣ်ထဲလဲၣ်တစံးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲ (၁၉၈၆) နံၣ်န့ၣ်ကိၣ်ခိၣ်စးထီၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤဒိးစူးကါဝဲတၢ်သိၣ်လိ child-centred လၢအကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ခိၣ်အံၤကွဲမ့ၢ်ကယဲာ်သရၣ်လၢ M ကိၣ်အံၤကဟဲထီၣ်တၢ်မၤလိဖုၣ်လံာ်သိးတၢ်မၤလိဖုၣ်အံၤဘၣ်တၢ်သိၣ်လိအီၤလၢပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအအိၣ်ဒိးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်လဲၤခီဖျိလၢတဘျုးနံၣ်တဘျုးလၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိဖုၣ်အတၢ်သိၣ်လိအံၤသ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒိးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်မၤလိဖုၣ်အံၤအပူၤမ့ၢ်တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်သရၣ်အတၢ်သိၣ်လိဒိးကိၣ်ဖိအတၢ်မၤလိမၤဒိးလၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်အါဂၤန့ၣ်အသ့ၣ်ပိာ်သးဝးဘၣ်ဃးတၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်ဒိးကျဲးစးစူး

ကိက္ခာကျအသီအံလအဝဲသုဒ်အတံသိဉ်လိအတီပူန့ဉ်လီ။ သရဉ်ကိဉ်ခိဉ်ထံဉ်လအတံဟုဉ်ကုဉ် ဟုဉ်ဖးန့ဉ်ကျအတံဖးတံမလအတံသိဉ်လိကျအသီအပူအံမုတံအကိဉ်ကတံတံမံးအဝဲ ဟုဉ်ဂံဟုဉ်ဘါအသရဉ်တဖဉ်လကကွံထံကွံဆးဒီးနီလီဟုဉ်သကိးအတံဆိကမိဉ်ဆိကမးဆူ တဂါဒီးတဂါအအိဉ်န့ဉ်လီ။ တံနီဟုဉ်လီသကိးတံဆိကမိဉ်ဆိကမးအံဟုဉ်ထီဉ်တံသုဒ်အိဉ် ထီဉ်တံအသီဒီးမအါထီဉ်သရဉ်တဖဉ်အတံန့ဉ်လီ။ အသးလအတံဖးတံမအပူန့ဉ်လီ။ သရဉ်တဖဉ်စးထီဉ်ဟုဉ်တံမလိဖုဉ်တဖဉ်လအတံဒီးတဂါအဂီန့ဉ်လီ။ သရဉ်တဖဉ်လဲအိဉ် သကိးလိအသးလအတံဒီးတဂါအကိလကီကိဉ်တံဒိတဘုဉ်အပူန့ဉ်လီ။

M ကိအံကျးစးစူးကါတံလအအိဉ်လအဟိဉ်ကဝီဒဉ်ဝဲအပူတဖဉ်ဆူဆူယုအါထီဉ်တံပိး တံလိအသီတဖဉ်ဒသိးကမစါဆိဉ်ထွဲကိအတံလဲထီဉ်လဲထီအဂီန့ဉ်လီ။ ကိအံဒုးအိဉ်ထီဉ် အတံပညိဉ်လကဒုးအိဉ်ထီဉ် ILFE လအကိဒီးမလကပီဘူးဒးတံဘါဒီးမိပံဖုအလုအလံ တံဆးတံလအတဖဉ်န့ဉ်လီ။ အဒိ, သရဉ်ဒီးကိဖိတဖဉ်ဟံးန့ဉ်တံဆါကတီကိးနံဒးလအမ မeditation ဒီးဆိကမိဉ်ဒုးဘဉ်ထွဲက့ဝဲလအအတံအိဉ်မူန့ဉ်လီ။

တံဒုးန့ဉ်ပျါထီဉ်ပူကိဉ်တံဖိတဖဉ်လအဖိသဉ်ကိးဂါဒးန့ဉ်မလိန့ဉ်သကိးတံသုဂုဂုအံမုကိအံ အတံပညိဉ်န့ဉ်လီ။ ၆ (၁၉၉၀) နံဉ်န့ဉ်ကိဉ်ခိဉ်ဒီးကိဖိမိပံကမံးတံတဖဉ်ဒီးသရဉ်တဖဉ်ဟံဖိဉ် တံဂုတံကျါတဖဉ်လကသိဉ်လိဖိသဉ်ခဲလံလအပူတဝါအပူဒဲလဲန့ဉ်လီ။ အဝဲသုဒ်စးထီဉ် တံလိဖိသဉ်လကကွံဂါတလအတံပုဒီးဟးဂါတဖဉ်, ဖိသဉ်လအအိဉ်ဒီးတံကိတံခဲလအတံမလိ န့ဉ်တံအပူတဖဉ်, ဖိသဉ်လအစံဉ်ထီဉ်လီဒီးသုဉ်ပိးသးဝးဒိဉ်ဒိဉ်မုမုတဖဉ်န့ဉ်လီ။ တချးဖိ သဉ်တဖဉ်စးထီဉ်ပန့ဉ်လီအမံဆူကိပူဒဲဘဉ်န့ဉ်သရဉ်တဖဉ်မလန့ဉ်တံမလိလီဆိဆိဘဉ်ပး ကျါကျတဖဉ်လကစူးကါဝဲလအတံပူအဂီန့ဉ်လီ။ အဝဲသုဉ်ထံဉ်ဒီးစုနီဝဲလါ inclusive, learning-friendly environment အံဘဉ်ဘျးဘဉ်ဖိဉ်နီကီပူဖိသဉ်ဒီးပုခဲလံန့ဉ်လီ။ ၆ကျ မုဖးဒိဉ်ဘဉ်တံဘိထီဉ်အီလကိအံအမဲဉ်ညါအခါန့ဉ် M အကိကွဲမုပူသုဉ်ထီဉ်ဘိထီဉ်ကျအ ဖိတဖဉ်လအထီဉ်ကိကဟဲဒီးမလိသကိးတံဒီးပူကိဖိအဂါတဖဉ်န့ဉ်လီ။ မိပံတဖဉ်ဟုဉ်မစါ လီပူကိဖိအတံကတံကါဒီးကိလဲလအပူမလိတံဖိတဖဉ်အံအဖိအလံအဂီန့ဉ်လီ။

တံလဲလိလအမုတံမလိလအအိဉ်ဒီး active learning ဒီးတံဟံဖိဉ်ယုဉ်ဖိသဉ်ခဲလံအံ ဘဉ်တံဒုးသုဉ်ညါလီအီတပတီဘဉ်တပတီလအတချးနံတချးလါအပူန့ဉ်လီ။ ကိခိဉ်အံ သုဉ်ညါလအပူကိးဂါဒးလိဉ်ဘဉ်တံဆါကတီဒသိးကတံလိတံဆိတလဲတံအလီလံဆူတံအ သီအဂီန့ဉ်လီ။ ခဲအံလအသါနံဉ်တုယဲနံဉ်အဘဉ်စါကျါအံကွံကဒါက့အတံသိဉ်တံသီတံ ဘျတဖဉ်ဒီးကွဲနီဉ်ကွဲးယါဝဲန့ဉ်လီ။ ပူကိးဂါဒးလအကိအံအပူမလိသကိးတံလအတံကွဲနီဉ်ကွဲး ယါတခါအံကကဲထီဉ်အဂီန့ဉ်လီ။ ကိအံဟံးန့ဉ်တံဖးယုဉ်မလိသကိးတံဒဲပူတဖုတကရါအသိး အကျါအကျအံဒဲသိး .. “ပူကိးဂါဒး မလိသကိးတံ - ပူကိးဂါဒးမုပူမလိတံဖိန့ဉ်လီ။”

နဖးတၢ်မၤလိအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢထးအံၤမ့ၢ်ဝံၤဒီးက့ၢ် M မၤတၢ်အပတီၢ်မနုၤတဖၣ်လၢအလဲလိာ်က့ၢ် အံၤဒ်သိးကကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ် အပတီၢ်အမိၢ်ပှၢ်တဖၣ်လၢလၢအံၤဒီးနီၤဟ့ၣ်လီၤနတၢ်စံးဆၢဒီးနပှၢ်မၤသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

(၁) -----

(၂) -----

(၃) -----

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၢ်အတၢ်ဂဲၤလိ : ပတၢ်အိၣ်သးမ့ၢ်ဒ်လဲၣ်.

ခဲအံၤဆိကမိၣ်ဒုးဘၣ်ထွဲက့ၢ်တၢ်လဲလိာ်လၢအမၤအသးလၢနက့ၢ်အံၤလၢကကဲထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ် တက့ၢ်. ကျဲးစးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်လဲလိာ်လၢအဂ့ၢ်တမံၤလၢနတီၤ, နက့ၢ်မ့တမ့ၢ်နပှၢ်တဝါအပူၤတက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်အပတီၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်လၢနဒီးပှၢ်လၢအမၤသကိးတၢ်ဒီးနပှၢ်မၤတၢ်လဲလိာ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

(၁) -----

(၂) -----

(၃) -----

ပကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးကၢၤဃာ်တၢ်လဲလိာ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဟဲစိၣ်န့ၣ်လီၤအံၤဒ်သိးတၢ်လဲလိာ် လၢက့ၢ်တဖၣ်ကအိၣ်ကါအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်မနုၤတဖၣ်လၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးတၢ်အပ တီၢ်လၢနကွဲးရဲၣ်လီၤအံၤလၢထးအံၤန့ၣ်လဲၣ်. ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤလီၤဆိ ဒီးနဒီးနသကိးအတၢ်ကွဲးရဲၣ်လီၤအံၤဒ်လဲၣ်ဒီးတၢ်ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အံၤလၢနက့ၢ်ကသ့ၣ်လဲၣ်.

၁. **တာ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲ** : လၢတာ်လဲလိာ်ကဲထီၣ်အဂီၢ်တာ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲမ့ၢ်တာ်မၤတခါလၢအကါ နီၣ်ကတၢၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်တီၣ်ခိၣ်ရိၣ်မဲမ့ၢ်တအိၣ်န့ၣ်တာ်လဲလိာ်ကဲထီၣ်နီၣ်တမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဂၤဂၤ, ကိၣ်ခိၣ်, သရၣ်သိၣ်လိာ်တာ်လဲလိာ်အဒိၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်သရၣ်လၢအသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တာ်လဲ လိာ်အသးဒီးတူၢ်လိာ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တာ်လဲလိာ်လၢအကိၣ်ကဟံးန့ၢ်မူၤဒါလၢတာ်ကရၢကရီ, တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးတာ်နဲၣ်ကျဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **တာ်မၤလိဖုၣ်ဒီးတာ်မၤလိအတာ်ခွဲးတာ်ယာ်အဂ့ၤအဂၤတဖၣ်** : တာ်လိၣ်ဘၣ်တာ်မၤလိဖုၣ်ဒီးတာ် မၤလိအခွဲးအယာ်အဂ့ၤအဂၤလၢသရၣ်အဂီၢ်ဒ်သိးတာ်လဲလိာ်အိၣ်ကအိၣ်ခိးကသ့အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. အဒိ, စးထီၣ်အီၤဒီးပုၤမၤတာ်ဖိအတာ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အနံၤဒ်သိးကဟ့ၣ်အခွဲးလၢ သရၣ်တဖၣ်ကလဲၤခိဖျိဘၣ်ဖိသၣ်အတာ်မၤလိအကျဲ child-centred တာ်သိၣ်လိအကျဲအံၤအ ဂီၢ်တက့ၢ်. ဟ့ၣ်သရၣ်တာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကကတိၤသကိးဒီးသံကွၢ်ဘၣ်ယး ILFE အဂ့ၢ်လၢ လၢပဲၤပဲၤတက့ၢ်. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါသရၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးလိာ်အသးတဂၤဒီးတ ဂၤဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်အတာ်ဆိကမိၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တာ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဒ်ဖိသၣ်အိၣ်ဒီးအတာ်လိၣ် လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအါမံၤလၢကိၣ်အသိးန့ၣ်ဟ့ၣ်တာ်မၤလိဖုၣ်အါထီၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤ သရၣ်တဖၣ်လၢ (က) ကနံၤပၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤမၤလိန့ၢ်တာ်ဒ်လဲၣ်, (ခ) ကမၤလိန့ၢ်တာ် သိၣ်လိအကျဲအသိတဖၣ်ဒီး (ဂ) ကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တာ်လဲလိာ်မၤအသးလၢအကိၣ်ပူၤလၢအမၤ စၢၤဖိသၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တာ်အဂီၢ်တက့ၢ်. မၤလီၤတာ်လၢတာ်မၤလိဖုၣ်တဖၣ်အံၤတာ် မၤပိာ်ထွဲအီၤဒ်သိးပကသ့ၣ်ညါဘၣ်လၢတာ်မၤလိဖုၣ်အံၤမၤစၢၤသရၣ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်ဒီး တာ်အလိၣ်အိၣ်ဒ်မဲန့ၢ်ဒ်သိးကဘၣ်မၤစၢၤကိၣ်သရၣ်တဖၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တာ်သိၣ်လိဒီး တာ်မၤလိအတာ်လဲလိာ်အံၤအဂီၢ်ဒီးတာ်မၤလိဖုၣ်လၢကဟဲလၢခံတဖၣ်ကဘၣ်တာ်ကြးမၤအီၤ ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

၃. **တာ်မၤဂ့ၤထီၣ်တာ်သိၣ်လိဒီးတာ်မၤလိလၢတီၤပူၤ** : တာ်အံၤပညိၣ်ဝဲဒ်သိးတာ်လဲလိာ်ကမၤအ သးလၢတီၤပူၤကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢကိၣ်မ့ၢ်ခိၣ်ယၢၤဝးတရံးတခါ လၢဖိသၣ်အဂီၢ်ဒီးန့ၢ်ဒီးနတီၤအံၤမ့ၢ်ပုၤလၢအဘူးကတၢၢ်ဒီးပုၤကိၣ်ဖိဒီးနတီၤသိၣ်လိအကျိၤအ ကျဲမ့ၢ်တာ်အဒိၣ်ကတၢၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤလိန့ၢ်တာ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

၄. **တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤ** : တာ်ထၢဖိၣ်ပာ်ဖိၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတဖၣ်လၢနကိၣ်ဒီးပုၤတဝၢပူၤတဖၣ်ဒီးတာ်ဂ့ၢ် တာ်ကျိၤဘၣ်ယး ILFE အံၤတာ်ဘၣ်စူးကါအီၤလၢကပၢဆုၤဒီးမၤတာ်စံၣ်ညိၣ်တဲာ်လၢအဂ့ၤတ ဖၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကကွၢ်တာ်ထၢဖိၣ်အကျဲဒီးဆိကမိၣ်ပာ်ထံနီၤဖးတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတ ဖၣ်လၢခံန့ၣ်လီၤ.

၅. **လံာ်လၢဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီတဖၣ်** : လိာ်ဘၣ်လၢတၢ်ကသုးအလီၢ်တတီၤတတီၤဒ်သိးတၢ်ကစူး ကါအီၤသ့ဂ့ၤလၢပုၤအါဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံာ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ပုၤအါဒိၣ်လီၤဆိ ဒၣ်တၢ်ဖဲအံၤဒီးပကမၤလိသကိးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤလၢလံာ်ခဲဘၣ်တဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်ခဲဘၣ်တဘျီအံၤဘၣ်ဃးဒီးဟံာ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၆. **တၢ်ရဲာ်တၢ်ကျဲာ်မ့ၢ်တၢ်ကါဒိၣ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ.** တၢ်ရဲာ်တၢ်ကျဲာ်ကြၢးမ့ၢ်တၢ်ရဲာ်တၢ်ကျဲာ်လၢတၢ် ဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်ဖးထီ (၃-၅) နံာ်အဂီၢ်ဒီးလဲလိာ်အသးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲာ်တၢ်ကျဲာ်အံၤတၢ် ကြၢးမၤအီၤဒ်တၢ်နဲာ်ကျဲာ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲာ်တၢ်ကျဲာ်အံၤကြၢးဟ့ၣ် သရၣ်, ပုၤမၤတၢ်လၢကိၣ်ဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကလဲလိာ်အတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်အလီၢ် လံၤဆူအသိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်ကြၢးမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ပညိာ် အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်စးထီၣ်သိတၢ်ဖဲတၢ်မၤအံၤအခါတၢ်မ့ၢ်ဒုးဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးတၢ်မၤအံၤ ဒီးပုၤဒ်အါဒ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၇. **တၢ်ဖဲးဃုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတဖုတကရၢအတၢ်မၤအကျဲ** န့ၣ်လိာ်ဘၣ်ဝဲလၢကလဲၤအသး တဘိယုာ်ဃီက့ၢ်က့ၢ်န့ၣ်လီၤ. “ပုၤကိးဂၤဖဲးဃုာ်မၤသကိးတၢ် - ပုၤကိးဂၤန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤမၤလိတၢ် ဖိ - ပုၤကိးဂၤန့ၣ်မ့ၢ်ပုၤမၤနၢၤတၢ်ဖိ” တၢ်ဟံာ်သ့ၣ်ဟံာ်သးအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ် အသိးဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံာ်သ့ၣ်ဟံာ်သးအံၤမၤဂ့ၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်နီၤလီၤသ ကိးမူဒါတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၈. **ကိုတၢ်သိာ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢ, တၢ်ထံာ်ဒီးလုာ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်** တၢ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢ တၢ်ကမၤဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်အီၤလၢ ILFE အသကဲာ်ပဝးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်တၢ်တၢ်ပိာ်သကိး အီၤလၢလံာ်အဘၣ်တၢ်အံၤအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤကိးဂၤဒဲး, သရၣ်, ပုၤပၤဆုာ်တၢ်, ဖိသၣ်, မိၢ်ပာ်ဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ကြၢးန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢကိၣ်အတၢ်သိာ်တၢ်သီဒီးအတၢ်ထံာ် အံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၉. **တၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိး** ဒီးမိၢ်ပာ်, ပုၤတၢ်တဖၣ်ခိၣ်န့ၣ်တပယုာ်ဃီအံၤတၢ်လိာ်ဘၣ်အီၤဒ်သိးအဝဲ သ့ၣ်ကမၤန့ၢ်အတၢ်န့ၣ်လီၤအသးဒီးမၤလီၤတၢ်လၢဖိသ့ၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ်ကအိၣ်ကိၣ်ဒီးမၤလိန့ၢ် တၢ်အဂ့ၢ်ကတၢ်ဒ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အိၣ်အသိးဒီးမၤအါထီၣ်ပုၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ် လၢကိၣ်အံၤမ့ၢ်အတၢ်, ကိၣ်အံၤဘၣ်ဃးဒီးအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တ်ဟူးတ်ဂဲ : တ်မဘၣ်လိာ်တ်လၢအတြိဆၢတ်တဖၣ်

တမ့ၢ်လၢပုၤကိးဂၤဒဲးကအဲၣ်ဒိးလဲလိာ်အသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတနီၤနီၤကတြိဆၢတ်လဲလိာ်အတၢ်စ့ၢ်
တၢ်နၢ်ဒိးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအအိၣ်ဆၢထၢၣ်တ့ၢ်လံးဖးယံာ်ဖးထၢသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအယိၣ်ကိၣ်
တဖၣ်ဒိးနကိၣ်ဒၣ်လဲာ်န့ၣ်ကအိၣ်ဒိးတၢ်တြိဆၢ အဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်ဒ်သိး ILFE အသုတကဲထီၣ်အဂီၢ်အံၤ
ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအီၤတက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢလၢာ်တက့ၢ်. ကွဲးလီၤယုၣ်
ဒိးကျဲတနီၤလၢကမၤန့ၢ်ကွံာ်တၢ်တြိဆၢတဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

၁. တ်တြိဆၢတ်အခိၣ်ထံးတထံၣ် -----

ကျဲလၢကမၤန့ၢ်တၢ်တြိဆၢတ်အံၤအဂီၢ် -----

၂. တ်တြိဆၢတ်ခံထံၣ်တထံၣ် -----

ကျဲလၢကမၤန့ၢ် တ်တြိဆၢတ်အံၤအဂီၢ် -----

၃. တ်တြိဆၢတ်သၢထံၣ်တထံၣ် -----

ကျဲလၢကမၤန့ၢ် တ်တြိဆၢတ်အံၤအဂီၢ် -----

၄. တ်တြိဆၢတ်လွံာ်ထံၣ်တထံၣ် -----

ကျဲလၢကမၤန့ၢ် တ်တြိဆၢတ်အံၤအဂီၢ် -----

၅. တ်တြိဆၢတ်ယဲာ်ထံၣ်တထံၣ် -----

ကျဲလၢကမၤန့ၢ် တ်တြိဆၢတ်အံၤအဂီၢ် -----

အဆၢဒိၣ် ၁.၃ တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်

ဒ်သိး ILFE အံၤကဲထီၣ်အဂီၢ်ပကရဲၣ်ကျဲအိၣ်လဲၣ်.

သမံသမိးကွၢ်နက့ၢ်ကဲထီၣ် ILFE အပတီၢ်တဖၣ်လဲၣ်လဲၣ်မ့ၢ်ဝံၤဒီးနနာ်ပာ်တၢ်လဲၣ်လိာ်စးထီၣ်မၤအသးလၢနက့ၢ်မ့ၢ်ဝံၤနဘၣ်မၤတၢ်ဆၢတၢ်လၢနကမၤတၢ်မနုၤဆူညါတပတီၢ်ဒ်သိးနက့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်နတီၤအံၤကဲထီၣ်inclusive ဒီး learning-friendly environment အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်တနီၤဒ်သိးတၢ်ကရဲၣ်ကျဲဒီးမၤဒ်သိး ILFE ကဲထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^၂ တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်တလိာ်အလဲၤအသးတပတီၢ်တပတီၢ်ဒ်အအိၣ်ကွဲးလီၤအသးအသိးဘၣ်. တၢ်ကဘၣ်ထံၣ်အိၣ်အမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအမၤစၢၤနတီၤမ့ၢ်တဖၣ်နက့ၢ်ဒ်သိးကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နကမၤပိာ်တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်အံၤဒ်နထံၣ်လၢအကြးဒီးနတၢ်အိၣ်သးဒီးနတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒ်နဲအသိးန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးကမၤလၢပုၤတၢ်အပတီၢ်တဖၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အဂီၢ်ကျဲအိၣ်အါဘိးနကထံၣ်န့ၣ်ကျဲတနီၤစ့ၢ်ကိးဖဲနကျဲးစးမၤတၢ်အံၤအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်အကါဒိၣ်ကတၢ်တမံၤမ့ၢ်တၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢအဂ့ၢ်လၢတၢ်လဲၣ်လိာ်အဖိခိၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးသးလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၁) ILFE အပုၤမၤသကိးတၢ်အကရူၢ်တဖု

ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ပုၤလၢကရဲၣ်ကျဲဒီးဖဲမၤတၢ်လၢ ILFE အဂီၢ်ဝံၤဒီးသ့ၣ်ထီၣ်ပုၤလၢကတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်အကရူၢ်

ပုၤတဖၣ်အံၤကဘၣ်မ့ၢ် ILFE အကရူၢ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်အံၤကအိၣ်ယုာ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်, ကိၣ်ခိၣ်ဒီးမိာ်ပာ်ခံၤမ့ၢ်တဖၣ်သၢၤမ့ၢ်တဖၣ်အါန့ၢ်အအံၤသ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢကတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်အကရူၢ်ကအိၣ်ယုာ်ဒီးသရၣ်, ပုၤပၤဆုၢ်တၢ်ဒီးကိၣ်အပုၤမၤတၢ်ဖိအဂၤတဖၣ်, ပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်ဒီးပုၤကွၢ်ထွဲတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တဖၣ်, ပုၤလၢအဘၣ်တၢ်ဟံၣ်အီၤလၢတၢ်အချၢတဖၣ်, ပုၤလၢအကွၢ်အဂီၢ်တလၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်, ပုၤကိၣ်ဖိလၢအသးပုၤထီၣ်တဖၣ်, မိာ်ပာ်ဒီးပုၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိလၢအအိၣ်လၢလိာ်ကဝီၤပုၤအံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

² တၢ်အပတီၢ်လၢလံာ်အဆၢဒိၣ်အံၤအပူၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢလံာ် “The All Children Belong Project” အပူၤလီၤ. www.uni.edu/coe/inclusion/decision_making/planning_steps.html, and from Booth T, Ainscow M, et al. (2000) Index for Inclusion: Developing learning and participation in schools (Bristol, CSIE).

အပတီၢ် (၂) တာ်ဒူးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တာ်အလိၣ်တဖၣ်

ဃုသ့ၣ်ညါတာ်မနုၤလၢပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်ခဲတာ်အကရူၢ်သ့ၣ်ညါတာ်လံၤဒီးတာ်မနုၤလၢအလိၣ်ဘၣ်ဒီးဝဲလၢကဘၣ်မၤလိၤအါထီၣ်ဝဲန့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ၁. ဃုသ့ၣ်ညါကွၢ်ပုၤလၢကတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်ခဲတာ်တဖၣ်အကရူၢ်အတာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်အပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ILFE အကရူၢ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါတာ်လံၤ ILFE အသကဲၣ်ပဝးဒီးအဘျူးအဖိၣ်ထဲလဲၣ်. နုၤဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လိၣ်ဘၣ်ဒီးမနုၤလၢကဘၣ်မၤလိၤဒီးပုၤကိးဂၤဒဲးကမၤလိၤတာ်အံၤဒဲးလဲၣ်. (အဒိ, ကွဲမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢကဟဲကတီၢ်လီၤတာ်, လဲၤဟးအိၣ်သကိးပုၤလၢအသ့အဘၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် လဲၤဆူတာ်လီၤလၢနမၤန့ၢ်တာ်မၤစၢၤသ့အလီၤ)
- ၂. ဃုသ့ၣ်ညါပုၤကိၤဖိ, ပုၤမၤတာ်ဖိ, မိၢ်ပာ်ဒီးပုၤလၢအကွၢ်ဖိသ့ၣ်ဒီးပုၤတဝါတဖၣ်အတာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဘၣ်ဃး ILFE အဂ့ၢ်တက့ၢ်. တုၤမ့ၢ်ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်ခဲတာ်အကရူၢ်တဖၣ်န့ၢ်ပာ်ဘၣ်ဃး ILFE အဂ့ၢ်လံၤန့ၣ်ဆၢတဲာ်လၢတာ်ကြးသံကွၢ်တာ်သံကွၢ်မနုၤဆူပုၤကိၤဖိ, ပုၤမၤတာ်ဖိ, မိၢ်ပာ်ဒီးပုၤတဝါတဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်. နမၤတာ်အံၤသ့ခိၣ်ဖျါသံကွၢ်ပုၤတဝါဘၣ်တဂၤ မ့တမ့ၢ် တာ်သံကွၢ်စံးဆၢညီညီတဖၣ်လၢအကရူၢ် မ့တမ့ၢ် နကွဲးလီၤတာ်သံကွၢ်ဖျါဖျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်မၤလိၤန့ၢ်တာ်ဘၣ်ဃးကွဲးဒီးပုၤဖိသ့ၣ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်

- ၁. ကွၢ်ကဒါက့ၤ (မ့တမ့ၢ် မၤဝံၤမၤတဲာ်က့ၤ) ILFE အတာ်သမံသမိးအဂ့ၢ်အကျါလၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢလံာ်အံၤအပူၤတက့ၢ်. ခဲအံၤပအိၣ်ဖဲလဲၣ်. ကွဲးလီၤတာ်လၢနကိၤမၤတ့ၢ်လံၤတဖၣ်ဒီးတာ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ဒီးလၢကဘၣ်မၤတဖၣ်ဒဲးသိးကွဲးအံၤကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၂. ဃုသ့ၣ်ညါဖိသ့ၣ်မတၤလၢတအိၣ်ကွဲးတက့ၢ်. တာ်ကဘၣ်ဃုသ့ၣ်ညါတာ်အံၤဒဲးလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျါတဖၣ်အိၣ်ကွဲးအသးလၢလံာ်အဘျုးသၢလၢအမ့ၢ်, “ထူးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်ခဲလၢာ်ဆူကွဲးဒီးမၤလိၤန့ၢ်တာ်” အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ၃. ဒူးန့ၣ်ဖျါထီၣ်နပုၤကိၤဖိတဖၣ်အတာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတာ်လိၣ်တဖၣ်ဒီးညီန့ၢ်ပုၤလၢတဘၣ်တာ်ကံၢ်ဃုာ်အီၤလၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်အတာ်လိၣ်တက့ၢ်. ပုၤမၤသကိးတာ်ဖိတဖၣ်လိၣ်ဘၣ်လၢကဘၣ်န့ၢ်ပာ်ပုၤတဖၣ်အံၤအတာ်လိၣ်လီၤတာ်လီၤဆဲးတသ့ဖဲအသ့ဒဲးသိးကဒူးအိၣ်ထီၣ်တီၤဒီးကွဲးအတာ်ရဲၣ်တာ်ကျါလၢကထူးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သမံသမိးဖိသ့ၣ်အတာ်မၤလိၤန့ၢ်တာ်အလံာ်ကွဲးအံၤတာ်မ့ၢ်တမၤပုၤအီၤဒဲးဘၣ်န့ၣ်ပုၤမၤသကိးတာ်အကရူၢ်တဖၣ်ကဘၣ်လၢပုၤတာ်သမံသမိးဖိသ့ၣ်မၤလိၤန့ၢ်တာ်အတာ်လိၣ်အလံာ်ကွဲးအံၤန့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပာ်တဖၣ်မၤစၢၤ

ပှၤမၤတၢ်ဖိအကရူၢ်ခိဖျိဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအသ့ၣ်ညါဝဲဘၣ်ယးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအဂ့ၢ်လၢအဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

၄. ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်တၢ်မနုၤလၢအအိၣ်တၢ်လံာ်နဲာ်န့ၣ်ဒီးနပှၤတဝါအပူၤတဖၣ်တက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအလိၣ်ဘၣ်လၢဖိသၣ်လၢအဒိၣ်ထီၣ်အလီၢ်ခံဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကလုာ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်တဖၣ်အံၤကပၣ်ယုာ်ပဒိၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤ, ကမုၢ်သဘျူအရၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤ, တၢ်ကွၢ်ပှၤဆူးပှၤဆါအလီၢ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအဘၣ်ယးဒီးပှၤတဂၤဘၣ်တဂၤဒၣ်ဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

၅. တဲဖျါထီၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးကွဲးအိၣ်အယၢၤအတၢ်အိၣ်သးလၢဆၢကတီၢ်ခဲအံၤအဂ့ၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်အံၤကဘၣ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ပိးတၢ်လီလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်, လီၢ်ဆ့ၣ်နီၤပိးလီၤ, ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢဆၢကတီၢ်ခဲအံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးစူးကါဘၣ်အီၤကစီဒီခါ. ဖိသၣ်ကိးဂၤမ့ၢ်တစူးကါဘၣ်ဒဲးအီၤတခါဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကစူးကါဘၣ်အီၤအဂီၢ်တၢ်ကဘၣ်မၤက့ၤဒ်လဲၣ်.

၆. ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ဒီးတဲဖျါထီၣ်တၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအကျိၤအကျဲလၢတီၤပူၤအဂ့ၢ်တက့ၢ်. လဲၤဟးအိၣ်သကိးတီၤသရၣ်ဒီးတီၤလၢနထံၣ်အမၤတၢ်လၢနတဲဖျါထီၣ်အဂ့ၢ်အံၤတက့ၢ်. တီၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ် inclusive ဒီး learning-friendly ကစီဒီခါ.

ဆိကမိၣ်ပဲာ်ထံနီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤတက့ၢ်. တဲဖျါထီၣ်တၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်လဲလိာ်မနုၤဒ်သိးတီၤပူၤကကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning friendly အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. တၢ်လၢနကဘၣ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တီၤပူၤပှၤကွဲးဖိအိၣ်ပဲၤဂၤ, တၢ်နဲာ်လီၤတၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်, တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲတဖၣ်, သရၣ်ဒီးကွဲးဖိဒီးပှၤမၤစၢၤသရၣ်တဖၣ်အတၢ်ရ့ၤလိာ်မုာ်လိာ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လီလၢတၢ်စူးကါအီၤလၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ထၢဖျိၣ်ပာ်ဖျိၣ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနထၢဖျိၣ်ပာ်ဖျိၣ်တဖၣ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်အသိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပာ်ဖျိၣ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဒ်သိးနမၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးတၢ်အိၣ်သးဒီးသုတမ့ၢ်ထဲတၢ်ဆိကမိၣ်အသိးတဂ့ၤ.

အပတ်ီ (၃) တာ်ဒူးအိန်ထိန်တာ်ထံန်စိ

တဲဖျါထိန်တီပူအတာ်အိန်သးတခါလါနဘာ်သးအီ၊ မ့တမ့ တီပူတခါလါအမ့ဒ်နတာ်မံမိအ သိးဒ်လဲာ်တက့ာ်၊ ဖဲနဒီးနပူဖိသုာ်တဖုာ်ဟးသကိးလာတီပူအခါတီအံကလီကိဒ်လဲာ်၊ လီ ဆုန်နီပီးလီမနုာ်တဖုာ်အိန်လဲာ်၊ သရဲာ်ကမာတာ်မနုာ်လဲာ်၊ တာ်မနုာ်အိန်လာတာ်အိန်အလီလဲာ်၊ ဆိကမိန်ယုာ်စုာ်ကိးပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါ၊ ပူလါတကတီကျိာ်လါအဘာ်တာ်စူးကါအီအါအါလာတီပူတ ဖုာ်၊ ပူလါအအိန်ဒီးတာ်ထံန်၊ တာ်နာ်ဟူမ့တမ့မာ်လိနုာ်တာ်အတာ်ကီတာ်ခဲတဖုာ်၊ ဖိသုာ်လာအတာ် ဘူာ်တာ်ဘါ၊ ကျိာ်၊ ကလုာ်အိန်လီဆိတဖုာ်ဒီးပူဖိသုာ်ကိးဂါဒီးအဂီာ်တက့ာ်၊ ဖိသုာ်ခဲလဲာ်တဖုာ် လါအအိန်ကိသုဒီးမ့အိန်တုာ်လံကိဒီးအဝဲသုာ်အတာ်လိာ်ဘာ်လီဆိမနုာ်တဖုာ်အိန်ဒီးတာ်ကမာ လါပုာ်နုာ်အီဒ်လဲာ်၊ ကွဲးလီနတာ်ထံန်စိမ့တမ့နတာ်မံမိဘာ်ယးတီလါနအဲဒ်ဒီးအီတဖျါပုာ်လါ လါပုာ်ပုာ်တသ့ဖဲအသ့တက့ာ်၊ တာ်အံကမ့နတာ်ပညိာ်လာတာ်ဒူးအိန်ထိန် ILFE အဂီာ်နုာ်လီ၊

အလီခံတပတ်ီတဲဖျါထိန်တာ်ကူာ်ဘာ်ကူာ်သ့အရဲာ်အကျဲဒီးကိအိန်အယါလါနအဲဒ်ဒီးအီအံ တက့ာ်၊ ဆိကမိန်ထံယုာ်စုာ်ကိးဒီးလံာ်လဲာ်၊ တာ်ပီးတာ်လီလာအဘာ်တာ်တဲဖျါထိန်အီလာထးတဖုာ် တက့ာ်၊ တာ်မာစါဆိာ်ထွဲမနုာ်လာနလိာ်ဘာ်အီလာပူတဝါအပူ၊ ပဒိန်ဒီးကူာ်သ့ဆဲးလါဝဲကျိာ် အအိန်နုာ်လဲာ်၊ နမာနုာ်တာ်မာစါဆိာ်ထွဲတဖုာ်အံသ့ဒ်လဲာ်၊ မတါမာစါနုာ်သ့လဲာ်၊ ပူဖိသုာ်တ ဖုာ်ကနုာ်လီမာယုာ်မာသကိးတာ်အါထိန်သ့ဒ်လဲာ်၊ ကွဲးလီတာ်ဟူးတာ်ဂါတဖုာ်အံတက့ာ်၊ တာ်လာ နကွဲးလီတဖုာ်အံကမာစါနုာ်ဒ်သိးကမာလာပုာ်တီဒါလါနထံန်စိအီတဖျါနုာ်လီ၊

အပတ်ီ (၄) ဒူးအိန်ထိန် ILFE ကိအတာ်ရဲာ်တာ်ကျဲတခါ

ဒူးအိန်ထိန်တာ်ဟူးတာ်ဂါတဖုာ်လာကမာအိန်ထိန်ဒီးမာတာ်ဒ်သိး ILFE အံကကဲထိန်အဂီာ်ဒီးကွဲး တာ်ရဲာ်လီကျဲလီတဖုာ်တမံဘာ်တမံတက့ာ်၊ နကဘာ်တဲဖျါထိန်တာ်လဲလိာ်လာအလိာ်တဖုာ် အံလာလာပုာ်ပုာ်ဒီးတာ်ကစးထိန်မာအီအဆါကတီဖဲလဲာ်ဒီးဒ်လဲာ်နုာ်လီ၊ နကြါးကွဲးရဲာ်လီစုာ် ကိးတာ်ပီးတာ်လီဒီးတာ်ဖဲတာ်မာတဖုာ်ဒီးပူလာအဟံးနုာ်မူဒါလာတာ်ဖဲတာ်မာတဖုာ်အံအပူဒီးတာ် အဂုာ်အဂါတမံဂုာ်တမံဂုာ်ဒ်အမ့ာ်လံာ်လဲာ်တာ်ပီးတာ်လီလာတာ်လိာ်ဘာ်အီတဖုာ်နုာ်လီ၊ တာ်ရဲာ် တာ်ကျဲအံကဘာ်မ့တာ်လာအကဲထိန်အသးသ့ဒီးကဘာ်ဖျါဆုာ်ဒီးကဘာ်ဆိတလဲအသးသ့ဒ်အ လီအိန်အသိးဒီးကဘာ်မာလာပုာ်တာ်လဲလိာ်အတာ်လိာ်ဒီးတာ်အိန်အသးတဖုာ်နုာ်လီ၊

တာ်လိာ်အဂုာ်အဂါလာတအိန်လာနတာ်ရဲာ်တာ်ကျဲအစရီအပူကအိန်ထိန်သ့သ့နုာ်လီ၊ ကတဲာ် ကတီဆိဟံစါလာကဟံဖိာ်အါထိန်တာ်ဒ်အမ့ာ် (ဘူာ်စုာ်လာပူမာစါတာ်သိာ်လိတဖုာ်အဂီာ် မ့တ မ့ာ် ဘူာ်စုာ်လာတာ်ဒူးအိန်ထိန်တာ်မာလိသကိးတာ်လာဖိသုာ်တဂါဒီးတဂါအအိန်အကျိအကျဲ peer tutoring system, မ့တမ့ာ် တာ်ဆိလီမိာ်ပာ်, သရဲာ်သမါကမံးတံာ်တဖုာ်) အသိးတက့ာ်၊

ဆိကမိၣ်ထံယုၣ်စ့ၢ်ကီးသ့ၣ်သးလၢအအဲၣ်ဒီးမၤတၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်လၢအဟ့ၣ်ဂံၢ်
ဟ့ၣ်ဘၢဖိသၣ်ခဲလၢာ်မၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်ဒီးန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်ကဟံးန့ၢ်အလီၢ်လၢကျဲခဲဘိန့ၣ်လီၤ.
ကျဲတၢ်တဘိမ့ၢ်တၢ်ပၣ်ထံနီၤဖးဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲခဲဘိတဘိမ့ၢ်တၢ်လဲလိာ်ပုၤဟီၣ်
ခိၣ်ဖိအသ့ၣ်အသးလၢအအဲၣ်ဒီးမၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. နစူးကါ ILFE နီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတၢ်သမံသမိးလီၤအ
သးအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢတၢ်ပၣ်ထံနီၤဖးဒီးတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒ်သိးပုၤ
ဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ်အသ့ၣ်အသးကလဲလိာ်အဂီၢ်တခါနကမၤဒ်လဲၣ်. နစးထီၣ်အီၤသ့ၣ်ဖျိတၢ်မၤအါထီၣ်
မိၢ်ပၢ်ပုၤတဝါဖိတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢကျဲဒ်အံၤအယိၣ်န့ၣ်အဝဲ
သ့ၣ်ကမၤလိၣ်န့ၢ် ILFE အဘျူးအဖိၣ်လၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးမၤစၢၤနၤကသ့ၣ်အါထီၣ်လၢနတၢ်သိၣ်လိၣ်ဒီး
ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်ခဲဘၣ်တဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်ယးဒီး “တၢ်မၤသကိးယုၣ်
တၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိယိၣ်ဖိဒီးပုၤတဝါတဖၣ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အဂီၢ်” အံၤကဟ့ၣ်အါထီၣ်နၤတၢ်ထံၣ်
တၢ်ဆိကမိၣ်လၢနကကျဲးစးမၤကွၢ်တၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၅) စးထီၣ်မၤလၢပုၤနတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်

ဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်မၤလိၣ်အလီၢ်အိၣ်ဒီးလိၣ်ဘၣ်ဝဲအသိးတက့ၢ်. နလိၣ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်လိ
လီၤဆိတမံမံၤ. အဒိတၢ်သိၣ်လိၣ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိၣ်ဖိတဖၣ်ဟဲဟ့ၣ်တၢ်မၤလိၣ်လၢ
တၢ်ဂ့ၢ်လီၤဆိတဖၣ်အဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိၣ်လီၤဆိတဖၣ်အံၤဒီးတၢ်မၤလိၣ်မနုၤ
တကလုာ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ဒီးမတၢ်ကဟဲဟ့ၣ်အီၤန့ၣ်လဲၣ်. တၢ်မၤလိၣ်လၢအလိၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကဟ့ၣ်
အီၤဒ်လဲၣ်ဒီးကဘၣ်ဟ့ၣ်အီၤတနံၣ်ပုၤဘျိလဲၣ်.

ဟ့ၣ်ပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်မၤလိၣ်တၢ်လီၤဆဲး (ပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအမ့ၢ်သရၣ်ဒီးတမ့ၢ်သရၣ်) ဒီး
ဟ့ၣ်စ့ၢ်ကီးပုၤကွဲၣ်ဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိၣ်အလိၣ်ဘၣ်ဝဲအသိးတက့ၢ်. တၢ်သိၣ်လိၣ်အခိၣ်တီကဘၣ်မ့ၢ်ဖိ
သၣ်ခွဲးယၢ်ဂ့ၢ်ဝီတဖၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်အပူၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်ထဲ
သိးတုၤသိး, တၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးကျိၣ်လၢအလီၢ်ဆိလိာ်အသးတဖၣ်, တၢ်မၤလိၣ်ဘၣ်ယးဖိသၣ်လၢအ
အိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်, တၢ်မၤပျါမၤဆ့ထီၣ်ပုၤတဂၤဘၣ်တဂၤအမူအဒါဒီးတၢ်
ဖံးယုၣ်မၤသကိးတၢ်အတၢ်သိၣ်လိၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

မၤဂ့ၢ်ထီၣ်မိၢ်ပၢ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢကွဲၣ်တက့ၢ်. ပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတၢ်အကရူၢ်ကြးဒုးအိၣ်ထီၣ်
ကျဲသနုၤလၢမိၢ်ပၢ်, သရၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဆဲးကျိးဆဲးကျဲၤလိာ်အသးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျဲ
ဒီးမိၢ်ပၢ်ထီၣ်အံၤမ့ၢ်မတၢ်အမူအဒါလဲၣ်. မိၢ်ပၢ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၣ်န့ၢ်
တၢ်အဂီၢ်အံၤတၢ်ကြးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢအီၤလၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤဒီးတၢ်မၤလၢပုၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ
အံၤအပူၤစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

ပုၤတနီၤတအဲၣ်ဒီးတာ်လဲလိာ်မၤအသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နဘၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤလၢနကမၤနၤတၢ်
တြီဆၢတာ်လဲလိာ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢ (M) ကိၣ်န့ၣ်ကိၣ်ခိၣ်ဟ့ၣ်ကိၣ်သရၣ်တဖၣ်အခွဲးလၢက
ဆိတလဲအတာ်ဖံးတာ်မၤအချ့အယုၣ်ဒ်အကြးဒီးအဝဲသ့ၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. သရၣ်အါတက့ၢ်န့ၣ်မၤဘၣ်
လိာ် learner-centred လၢအတာ်သိၣ်လိအပူၤသ့ၣ်သ့ၣ်သးဘၣ်ဆၣ်သရၣ်တနီၤမၤဝဲတသ့ၣ်ချ့ချ့ဘၣ်
န့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ်အါတက့ၢ်န့ၣ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကိၣ်အတာ်စံၣ်ညီၣ်ဆၢတာ်လဲလိာ်ကကဲထီၣ် inclusive အါ
ထီၣ်ဘၣ်ဆၣ်ပုၤတနီၤကိာ်တာ်လၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်တာ်ကတူၢ်
လိာ်အိၣ်ပုၤဂၤန့ၣ်လဲၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တအဲၣ်ဒီးလၢကိၣ်အံၤအမံၤအိၣ်ဖျါထီၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်လၢပုၤက့ၢ်ဂီၤ
တလၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတာ်လိာ်ဘၣ်လီၤဆိလၢအတာ်မၤလိန့ၣ်တာ်အဂီၢ်
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ဘိဘၣ်တာ်ဂ့ၢ်ကိၣ်အံၤခိဖျါအဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ဘျုးလၢကတူၢ်လိာ်ပုၤကိၣ်ဖိလၢက့ၢ်ဂီၤဟး
ဂီၤဒီးအိၣ်ဒီးတာ်လိာ်ဘၣ်လီၤဆိလၢအတာ်မၤလိန့ၣ်တာ်အဂီၢ်အမုးကယၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. စူးကါတာ်
ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢအအိၣ်လၢတာ်ဂဲၤလိဖဲလိာ်အံၤအဆၢဒိၣ် (၁.၁) အကတၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. စူးကါတာ်ဂဲၤ
လိအခိၣ်တီလၢအမ့ၢ် (တာ်ကိတာ်ခဲဒ်သိးကကဲထီၣ် ILFE အဂီၢ်) အံၤဒ်သိးတာ်ကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တာ်
တြီဆၢမနုၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ဒီးကျဲၤလၢတာ်ကမၤနၤအိၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

အပတီၢ် (၆) သမံသမိးက့ၢ်နတၢ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤဒီးမၤလၢကပီၤက့ၢ်နတၢ်မၤနၤတဖၣ်

ပၤဆုၤတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအတာ်လဲၤအသးတပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်နတၢ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤတဖၣ်ဒ်အ
လိာ်အသိးတက့ၢ်. ILFE အကရူၢ်အံၤကမ့ၢ်ပုၤတန့ၣ်လၢအကဲဘျုးလၢနဂီၢ်ဒီးနကလိာ်ဘၣ်ကရူၢ်
အံၤလၢကိၣ်အနံၣ်ဒိတနံၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ကတဲာ်ကတီၢ်ဟံၣ်မုၢ်နံၣ်မုၢ်သီလၢ ILFE အကရူၢ်ကထံၣ်လိာ်
အိၣ်ဖိၣ်သကိးလၢတနံၣ်အတီၢ်ပူၤတက့ၢ်. ဆၢတာ်လဲလိာ်ကပၤဆုၤတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအံၤဒ်လဲၣ်ဒီးမတၤ
ကမၤအိၣ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအံၤလဲၤအသးဒ်လဲၣ်ဒီးဆၢတာ်လဲလိာ်မုၢ်နလိာ်
ဘၣ်အါထီၣ်တာ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲမၤတမ့ၢ်တလိာ်လၢဘၣ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

မၤလၢကပီၤက့ၢ်နတၢ်မၤနၤတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်မၤနၤတာ်လဲလိာ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်လၢတာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့
အတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအံၤန့ၣ်လိာ်ဘၣ်နီၢ်နီၢ်လၢတာ်ဘၣ်မၤလၢကပီၤက့ၢ်နတၢ်မၤနၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. မုၢ်လၢနမၤသကိး
တာ်ဒီးပုၤတတၢ်တဖၣ်ကိးပတီၢ်ဒီးအယိန့ၣ်ကွဲမုၢ်ပုၤတတၢ်တဖၣ်လၢကဟဲမၤလၢကပီၤတာ်လဲလိာ်လၢ
အမၤအသးလၢနကိၣ်အံၤဒ်အမ့ၢ်တာ်သ့ၣ်ဖံးညီၣ်အမုးသးဖံး မ့တမ့ၢ် တၢ်အိးထီၣ်ကိၣ်အမုးသးဖံးအသိး
တဖၣ်တက့ၢ်. လၢတာ်အိးထီၣ်ကိၣ်အမုးသးဖံးအပူၤအံၤမိာ်ပာ်သရၣ်သမၤ, ပုၤတတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးပဒိၣ်ပပုၢ်
တာ်ကွဲမုၢ်အဝဲသ့ၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖံးတာ်မၤလၢအဘၣ်တာ်မၤအိၣ်လၢပုၤကိၣ်ဖိကိးဂၤဒီးအံၤတာ်ကဘျုး
လီၤအိၣ်လၢကိၣ်အပူၤဒီးတာ်သိၣ်လိပိးလိလၢအသိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်အတာ်
သမံသမိးဖိသၣ်အကျိၤအကျဲၤဒီးတာ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲၤအသိးဖိဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအတာ်သ့
တာ်ဘၣ်လၢတာ်အိးထီၣ်ကိၣ်အမုးအပူၤအံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ပကပၤဆူပတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တဆီဘၣ်တဆီအံၤန့ၣ်လဲၣ်.

ပမၤတၢ်မနုၤကသုးဒ်သိးတၢ်ကဆီတလဲအသးအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ပတီၤဒးဒီးကိတဖၣ်ကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly အါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဒါ. ဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly အံၤကဲထီၣ်တကဲထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်နကဘၣ်သံကွၢ်လီၤနသးလၢတၢ်သံကွၢ်မိၢ်ပှၢ်ခံထံၣ်ဒ်လၢအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ပမ့ၢ် inclusive ဒီး learning-friendly ဒ်ကျဲလၢပစးထီၣ်အါအသိးစ့ၢ်ကိးဒါ. (ပကမၤဂ့ၤထီၣ် တၢ် လၢပမၤတၢ်လံာ်အါတဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.)
- ၂. ပလဲလိာ်ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အကျဲအကပူၤသ့လၢကျဲန့ၣ်လဲၣ်.

နသမံသမိးနတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အကျိၤအကျဲသ့ခိဖျိသံကွၢ်လီၤနသးလၢတၢ်သံကွၢ်နီၣ်ဂံၢ်တၢ်လၢထးအံၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးနကသမံသမိးလၢနတၢ်ဖံးတၢ်မၤအသုအသၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်တခါနသံကွၢ်လီၤနသးလၢတၢ်သံကွၢ်ခံထံၣ်တထံၣ်လၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢထးအံၤသ့န့ၣ်လီၤ. နဒီးနပူၤမၤသကိးတၢ်ဖိလၢကိတဖၣ်မၤတၢ်သမံသမိးကွၢ်က့ၤနကိတဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒ်နဲသ့န့ၣ်လီၤ. နမၤတၢ်သမံသမိးကွၢ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤနစူးကါတၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဒ်သိးနကမၤတၢ်လဲၤလိာ်ဒီးမၤဖျါထီၣ် ILFE အက့ၢ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. အမဲၣ်ညါမၤပူၤတဂၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်ချၢဟဲသမံသမိးကွၢ်နတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်အံၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. ခိဖျိနမၤပူၤလၢတၢ်ချၢတဂၤဟဲသမံသမိးကွၢ်နကိတဖၣ်အံၤအလိကမၤစၢၤနလၢတၢ်လၢနတထံၣ်တဖၣ်အဝဲသ့ၣ်ကထံၣ်ဝဲဒီးပာ်ဖျါထီၣ်က့ၤဝဲဆူနအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢ (M) ကိတဖၣ်ဖဲကိတဖၣ်အံၤမၤတၢ်အိးထီၣ်ကိတဖၣ်အမူးအခါမိၢ်ပာ်တဖၣ်မၤပုၤတၢ်သမံသမိးကွၢ်အတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢကိတဖၣ်ပိးတၢ်လီ, ကိတဖၣ်အိၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်တၢ်ဖးလၢတၢ်ကဂ့ၤထီၣ်အဂီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤန့ၢ်တၢ်ကူၣ်တၢ်ဖးဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးအါမးလၢကျဲန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢအဘျူးအိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်သံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးကိတဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤတက့ၢ်.

ILFE နီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲအတၢ်သမံသမိးလီၤက့ၤသးအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတထံၣ်ဘၣ်တထံၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်အံၤန့ၣ်တၢ်စူးကါအါဒ်တၢ်ပၤဆူထီၣ်ထံတဲာ်ထံနကိတဖၣ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢကကဲထီၣ် ILFE လၢတနံၣ်အတီၢ်ပူၤ, ခံနံၣ်အတီၢ်ပူၤ, တဘျူးနံၣ်တဘျူးလၢအတီၢ်ပူၤမ့တမ့ၢ်လၢစိၤတစိၤဒ်လဲာ် မ့တမ့ၢ် အါစိၤတစိၤဒ်လဲာ်သ့န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်သမံသမိးလီၤက့ၤသးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အမဲၣ်ညါကျဲအဂၤအိၣ်စ့ၢ်ကိးယဲၢ်ဘိလၢတၢ်ကထၢ ဖိၣ်ဟ်ဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၢ်မ့ၢ်ကိၣ်အံၤမ့ၢ်အဆိတလဲအသးဒ်သိးကကထိန် ILFE စ့ၢ်ကိးခါန့ၣ်လီၤ.

၁. **ကွဲးနီၣ် (diary) ကိးနံၤ** နၢဒီးနသရၣ်လၢအမၤသကိးတၢ်တဖၣ်ကဟ်တၢ်ကွဲးနီၣ်လၢနမၤ နၢတၢ်မနုၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly environment အံၤအဖီ ခိၣ်ဖုၣ်ကိၣ်တလါဘၣ်တလါစုၣ်စုၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးနီၣ်အံၤကပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးတၢ် အိၣ်ဖိၣ်လၢကိၣ်ပူၤဒီးပုၤတတၢ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ကွဲးတၢ်ကွဲးနီၣ်ဘၣ်ယးကိၣ်အဂ့ၢ် လၢတလါဘၣ်တလါအတီၢ်ပူၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤတတၢ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပၢ်တဖၣ်လဲၤဟးအိၣ်သ ကိးကိၣ်ထီၣ်ဘိဒီးကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

၂. **ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤအဂၤ** တၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပုၤဂၤအအိၣ်အံၤအါတက့ၢ်နမၤန့ၢ် အီၤခိဖျိနကတိၤတၢ်လၢပုၤအဂၤဒ်မ့ၢ်ဆုၣ်မ့ၢ်ဂီၤအတၢ်ကတိၤအသိးဘၣ်ဆၣ်တဘျီတခိၣ်နက ဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆိဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒ်သိးနကမၤန့ၢ်တၢ်စံးဆၢတမံၤမံၤအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒ်သိးနကမၤန့ၢ်တၢ်စံးဆၢတမံၤမံၤန့ၣ်နမ့ၢ်ကွဲးလီၤဟ်စၢၤ တၢ်လၢနကသံကွၢ်တဖၣ်ဒီးဖဲနသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်အံၤအခါမၤနီၣ်မၤယါတၢ်စံးဆၢလၢနမၤန့ၢ် တဖၣ်တက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ဒီးပုၤကိၣ်ဖိ, မိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်အဂၤတဖၣ်လၢတဂၤဘၣ်တဂၤစုၣ်စုၣ် အဖီခိၣ် မ့တမ့ၢ် လၢအကရူၢ်အဖီခိၣ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤန့ၣ်မ့ၢ်နကသံကွၢ် တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်ဒ်သိးနကမၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်ဒီးတၢ်သံကွၢ်လၢကမၤဖျါထီၣ်ပုၤဂၤအ တၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးအါန့ၢ်တၢ်စံးဆၢလၢပုၤဆိကမိၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးတဖၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃. **မၤကွၢ်တၢ်သ့ၣ်ညါနံၤပၢ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်ခိဖျိတၢ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်** ယုထံၣ်ပုၤဂၤလၢ တနၢ်ပၢ်ဘၣ်ယး ILFE ခိဖျိတၢ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်တက့ၢ်. မၤသရၣ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်ဘၣ်ယးကိၣ်ဖိ ကိးဂၤဒဲးလၢအအိၣ်ကိၣ်ဖဲအံၤအဂ့ၢ်တက့ၢ်. မၤသရၣ်တဖၣ်ကွဲးလီၤတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢအဆိ ကမိၣ်ဝဲလၢအတသ့ၣ်ညါဝဲတဖၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. နမၤကိၣ်အဂၤကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်ဘၣ်ယးပုၤကိၣ်ဖိခဲ လၢလၢအအိၣ်လၢကိၣ်ပူၤတဖၣ်အဂ့ၢ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

၄. **တၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတၢ်** မ့ၢ်ပကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတၢ်မနုၤဒီးမတၢ်တဖၣ်လဲၣ်. အလီၢ်အိၣ်လၢကိၣ် ခိၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအသရၣ်တဖၣ်အတၢ်သိၣ်လိလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. (မၤတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲး ယါလၢကိၣ်ခိၣ်ကလဲၤဟးအိၣ်သကိးတီၤတနံၣ်ပုၤဘျီဒီးသရၣ်ကိၣ်ခိၣ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိး တၢ်ဒီးတီၤသရၣ်လၢမနုၤအဂ့ၢ်တဖၣ်အသိးတက့ၢ်.) အဘျူးအိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ကဟ့ၣ်အခွဲး လၢသရၣ်တဖၣ်ကလဲၤကွၢ်ထံကွၢ်ဆးသရၣ်အဂၤအတၢ်သိၣ်လိတဖၣ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်လၢနထံၣ်လၢပုၤဂၤအတီၢ်ပူၤတဖၣ်တက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီး

ကွီၣ်ခိၣ်ဒီးကွီၣ်သရၣ်တဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်လၢနထံၣ်ဒီးနကွဲးနီၣ်တဖၣ်လၢအကရူၢ်တဘျီတဘျီတက့ၢ်.

ကွၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဝးတရံးကွီၣ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်. ILFE အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမၤဂ့ၤထီၣ်ကွီၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါထီၣ်တမံၤမံၤခါ. ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအိၣ်ဒီးအတၢ်ဟးလီၢ်လီၤဆီစ့ၢ်ခါ. မ့ၢ်ပုၤကွီၣ်ဖဲခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤဂဲၤလၢတၢ်လိာ်ကွဲးအပျီပူၤသ့စ့ၢ်ကိးခါ.

ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးပုၤဖိသၣ်တဖၣ်အသကဲာ်ပဝးဒီးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်တက့ၢ်. မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤဒီးလၢအပူၤကွံာ်တမၤဝဲနီၣ်တဘျီဘၣ်န့ၣ်အိၣ်ခါ.

- ၅. **တၢ်မၤနီၣ်မၤဃါတၢ်တဖၣ်** : သမံသမိးကွၢ်က့ၤကွီၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကစီၣ်အတၢ်ပရၢပစၢ်, လံာ်ပရၢဆူမိာ်ပာ်အအိၣ်, တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ကွဲးဖျါ, တၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤဒီးတၢ်သိၣ်လိလံာ်အမိာ်ပုၤတဖၣ်အသိးတက့ၢ်. တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတဖၣ်အံၤဒုးနဲာ်တၢ်လၢနကျဲးစးမၤဘၣ်ယး inclusive, learning-friendly environment အိၣ်တမံၤမံၤစ့ၢ်ကိးခါ. သရၣ်အတၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤဒီးတၢ်မၤလိမိာ်ပုၤအံၤဒုးနဲာ်တၢ်လၢနကျဲးစးမၤဘၣ်ယး inclusive, learning-friendly environment စ့ၢ်ကိးခါ.

အဆင့် ၁.၄
ပမာလိန့်တိုက်မနုတဖန်လဲန့်.

ပတုယီလဲဆူလိအံအကတင်လဲ. ဘန်ဆန်ပအိန်ဒီးဒီးတင်ဂဲလိတခါလါပကမအီအဂီနန်လီ. ပကစးထိန်ယုသုန်ညါနမလိန့်တိုက်မနုတဖန်လါလိ Inclusive, learning-friendly environment အပူလဲန့်ဒီးနစံးဆါမလါပွဲတင်လါလိတဖန်သုခါ.

- ၁. ILFE စံးတင်နန်မုတိုက်မနုလဲန့်. တဲဖျါထိန် ILFE အခီပညီဒီးမုတိုက်တတီလါအလီကန်လဲန့်. (အဒိ, ဒိတင်ဆီလီကျဲလီလီဆုန်နီအရဲအကျဲတဖန်, တင်မလိအပီးအလိတဖန်ဒီးတင်ရှလိမုတိုက်တဖန်အသိးနန်လီ.)
- ၂. ကွဲးရဲနီလီ ILFE အသကန်ပဝးယဲထိန်တကွဲ.
- ၃. ကွဲးရဲနီလီ ILFE အဘျူးအဖိုင်ခံမံလါကရူတကရူလါ ဖိသန်, သရန်, မိပ်ဒီးပုလါအအိန်လါပုတဝါပူတဖန်စုန်စုန်တကွဲ.
- ၄. ဘန်မနုအယိကရူတနီကတြီဆါတင်လဲလိအံနန်လဲန့်.
- ၅. ကွဲးရဲနီလီတင်အကါဒိန်ကတင်အပတီတဖန်လါတင်ကစးထိန် ILFE အဂီဒီးတင်ကဖိုင်ဂါတင်လဲလိအံဒဲလဲန့်တကွဲ. တဲဖျါထိန်နထိန်တင်လဲလိမနုမအသးလါနကွဲအံလဲန့်တကွဲ.
- ၆. ဘန်မနုအယိတင်အပတီယဲပတီအံမုတိုက်အကါဒိန်လါတင်ဒုးအိန်ထိန် ILFE အံအတင်ရဲတင်ကျဲအဂီနန်လဲန့်. နကွဲအတင်လဲလိအိန်တုအတပတီဖဲလဲန့်တပတီလဲန့်. တင်မနုလါနမတိုက်လဲဒဲသိး ILFE ကကဲထိန်အဂီနန်လဲန့်. ဒိ ILFE အံမုတိုက်ဖဲတင်မလါတခါလါအကဘန်လဲအသးတပယုယီအသိးတင်မနုလါအလိန်ဒီးမုတမုနအဲနီဒီးမလဲဒဲသိးနကွဲကကဲထိန် ILFE အံအဂီနန်လဲန့်.

တင်ဒုးအိန်ထိန် inclusive, learning-friendly environment အံမုတိုက်ဖဲတင်မလါအဂုတမံနန်လီ. ဒဲသိးပုကိးဂါဒဲကမနုတင်ကူနဲဘန်ကူနဲသုအဂီတင်အဆိကတင်တပတီနန်ပဘန်ဒုးအိန်ထိန် ILFE နန်လီ. တင်ဖဲတင်မအံလိန်ဘန်တင်ဟုန်လီသး, တင်မတင်သပုပုဆုန်ဆုန်ဒီးတင်

စိတ်ထိတ်မိတ်စိတ်ထိတ်နီလက်တင်မလိနီတင်လက်ကျအါဘိအပူနီလီ. ဘတ်ဆတ်ပကမနီတင်သုတ်မုတ်
သးမုတ်ဖဲပထိတ်လက်ပူဖိသတ်ကိးဂါးးပာနီအမဲလက်ကိးမလိနီတင်အခါဖိသတ်လက်အအိတ်တင်လံ
လက်ကိတဖတ်ကမလိနီတင်ဒီးဖိသတ်အပူကိတ်တအိတ်ကိတဖတ်ဟဲနီလီ.ကိတဖတ်အခါနီလီ.
ဖိသတ်လက်အပူကိတ်တပတ်ယုတ်လက်ပူကျိဒီးတအိတ်ကိတဖတ်ခဲအံအဝဲသုတ်ကမနီတင်သးမဲလက်အ
မလိဘတ်တင်စုင်ကိးနီလီ.

လိတ်တဘုတ်အံမနကဆိကမိတ်ဘတ်ပးနကိမုတ်တင်လံ inclusive, learning-friendly environment
လက်ကျဲလဲဒီးမလစါနီသိးနကယုသုတ်ညါအါထိတ်ကျဲတဖတ်လက်ကိကကဲထိတ် inclusive ဒီး
learning-friendly အင်္ဂါနီလီ. ခဲအံသံကွါလီနသး, “ခဲမုတ်ဆုတ်ယမတင်မနီကသုတ်သိးတင်
လဲလိတ်ကအိတ်ထိတ်လက်ယတီပူ မုတမုတ် ယကိပူနီလဲ.” ဟုတ်ထိတ်နတင်တိတ်ဟံသါမဲလက်နက
စါဒုနီဒီးထိတ်သတြါအါဒီးကတိတင်ပိတ်သကိးအါဒီးနပူမတင်ဖိတဖတ်တကွါ. တနွံ မုတမုတ် ခံ
နွံဝဲအလီခဲထိတ်သတြါကွါလက်မလက်ပူနတင်တိတ်ဟံအံလက်ကျဲလဲတကွါ.

နမလိနီတင်အါထိတ်သုဖဲလဲ.

လိတ်လက်အဘတ်တင်စဲကျဲအါဒီး Web sites လက်လိတ်တဖတ်အံမုတ်လိတ်တဖတ်လက်အလုအပူဒိတ်မး
လက်နကဟံးနီတင်ထိတ်တင်ဆိကမိတ်ဒီးတင်ဂုတ်တင်ကျိတဖတ်အင်္ဂါနီလီ.

လိတ်လက်အဘတ်တင်စဲကျဲအါတဖတ်.

Booth T, Ainscow M, Black-Hawkins K, Vaughan M and Shaw L. (2000) *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*. Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education.

Dutcher N. (2001) *Expanding Educational Opportunity in Linguistically Diverse Societies*. Center for Applied Linguistics: Washington, DC.

Pijl SJ, Meijer CJW, and Hegarty S. (Eds.) (1997) *Inclusive Education: A Global Agenda*. London: Routledge.

Slavin RE, Madden NA, Dolan LJ and Wasik BA. (1996) *Every Child, Every School: Success for All*. Newbury Park, California: Corwin.

UNESCO (2001) *Open File on Inclusive Education: Support Materials for Managers and Administrators*. Paris.

UNESCO (1993) *Teacher Education Resource Pack: Special Needs in the Classroom*. Paris.

UNESCO (2000) *One School for All Children*. EFA 2000 Bulletin. Paris.

United Nations (1989) *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and opened for signature, ratification and accession by *General Assembly resolution 44/25* of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49.

Web Sites

Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).

<http://www.inclusion.uwe.ac.uk>

Enabling Education Network (EENET).

<http://www.eenet.org.uk>

International Labour Organization.

<http://www.ilo.org>

လက်နှိပ်ကျ (၂)

တော်မခသကိး ဃုတ်တော်ဒီး ဟံနုဖိဖိဖိဒီး ပုခတဝါ တဖနု

Working with Families and
Communities to Create an ILFE

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်အဘၣ် (၂) အဝဲအံၤပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးနကမၤစၢၤမိၢ်ပာ်, ပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတၢ်အပှၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ် ILFE န့ၣ်လီၤ. ကဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးနၢတၢ်ဆိကမိၣ်လၢနကဒုးပၣ်ယုၣ်ပှၤတၢ်လၢကိၣ်အပှၤဒ်လဲၣ်ဒီးပှၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢပှၤတၢ်အပှၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးနၢလၢနကမၤနီၣ်ကျဲသန့အဝဲအံၤလဲၤအသးဒ်လဲၣ်ဒီးကဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးနၢတၢ်ထံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢနကမၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်, ပှၤတၢ်တဖၣ်အါထီၣ်လၢနကဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အပှၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၂.၁	သရၣ်, မိၢ်ပာ်, ပှၤတၢ်အတၢ်ရုလိာ်မုၢ်လိာ်လၢ ILFE အပှၤ	၃
	မတၤမ့ၢ်ပှၤတၢ်တဖၣ်လဲၣ်.	၃
	ဘၣ်မနုၤအယိပတြၢးမၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်လဲၣ်.	၄
	ပမူဒါဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤမ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၈
၂.၂	တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃး ILFE လၢဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်အပှၤ	၁၁
	တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျိးဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်	၁၁
	တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါထီၣ်ဘိ	၁၃
	တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤလၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲ ILFE အဂီၢ်	၂၀
၂.၃	ပှၤတၢ်ဒီးတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၤ	၂၃
	ပှၤတၢ်လၢတီၤပှၤ	၂၃
	တီၤပှၤဒီးပှၤတၢ်	၂၆
၂.၄	ပမၤလိတ့ၢ်လံာ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၂၉

အဆင့် ၂.၁
သရုပ် - မိတ်ဆက် - ပုဂံတဝါ
အတတ်ရလိင်မှတ်လိင်လှာ ILFE အပူ

မတမုာ်ပုဂံတဝါတဖၣ်လဲၣ်.

ပုဂံတဝါစံးတၢ်န့ၣ်မုာ်ပုဂံတဝါဖိအမိာ်အပာ်, ပကိဖိအဟံၣ်ဖိယိဖိ, ဒီးပုဂံလှာအအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ် တဖၣ်ယုာ်ဒီးပုဂံလှာအအိၣ်ဘူးဒီးကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မုာ်စ့ၢ်ကိးကိခိၣ်သးပုဂံလှာအအိၣ်ဘူးတၢ်လံတဖၣ်, ဖံဖုဒီးပုဂံကိးဂၢးဒီးလှာအအိၣ်လှာကိပိာ်ကပၤဝးဝးန့ၣ်လီၤ. ကိမုာ်အိၣ်လှာဂ့ၢ်ပုဂံတဝါပုဂံတဝါကပၣ်ယုာ်ပုဂံဆါကျးဖိတဖၣ်, ပုဂံမၤအိၣ်တၢ်ဆါတၢ်ပုဂံတဖၣ်ဒီးပုဂံမၤတၢ်လှာပဒိၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံခဲလၢာ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လှာ ILFE အပူသ့န့ၣ်လီၤ.

လှာ ILFE အပူန့ၣ်ပအိၣ်ဒီးမူဒါလှာပကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်လီၤလှာဖိသၣ်ခဲလၢာ်ကမၤလိန့ၣ်တၢ်လှာတၢ်သ့ၣ်ဖံးညိဒီးတၢ်လီၤလှာပုဂံကိးဂၢးဒီးမုာ်လိာ်သးဒီးရ့ၣ်လိာ်သးအလီၤန့ၣ်လီၤ. လှာတၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE လှာပကိအပူအဂီၢ်ပလိာ်ဘၣ်မိာ်ပာ်ဒီးပုဂံတဝါဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤပုဂံဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လှာတအိၣ်ကိတဖၣ်ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကဟဲဆူကိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုဂံတဝါအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးယုာ်တၢ်န့ၣ်မုာ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလှာတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်သနာ်က့ၤလှာတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်အပူတဝါကိဒီးပုဂံတဝါတဖၣ်တဘူးလိာ်အသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တဘူးလိာ်အသးတဖၣ်အံၤကမုာ်လှာတၢ်ဂ့ၢ်တဘူးမံၤအဖိခိၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ကမုာ်ကိတၢ်ထီၣ်ကိအဆါကတီၢ်ဒီးဟံၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆါကတီၢ်တဖၣ်တဖိးလိာ်အသးဘၣ်လီၤ. ဆီဒၣ်တၢ်ဖိသၣ်လှာမိာ်အိၣ်ထဲတဂၤမ့တမုာ်ပာ်အိၣ်ထဲတဂၤမိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုဂံအံၤအသိးတဖၣ်ဟဲထီၣ်ကိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဘူးဘၣ်မုာ်လှာအဘၣ်မၤတၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်ပဝဲလှာအမုာ်သရၣ်တဖၣ်တခိပဖံးမၤတၢ်လှာကိလှာပတသ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်အပူန့ၣ်လီၤ. ပတအိၣ်လှာပုဂံတဝါလှာပသိၣ်လိာ်တၢ်လှာအပူဒၣ်လဲာ်ဘၣ်မ့တမုာ်ပအိၣ်ဘူးလှာကိအံၤထဲဒၣ်ကိအဆါကတီၢ်အခါဒီးနွံကတၢ်အခါပက့ၤအိၣ်သကိးပဟံၣ်ဖိယိဖိလှာအအိၣ်လှာပုဂံတဝါလှာအယံၤဒီးကိလှာပတၢ်မၤအပူန့ၣ်လီၤ. လှာတၢ်ဂ့ၢ်အံၤဒီးအဂုၤအဂၤတဖၣ်အယိန့ၣ် တၢ်ဆဲးကျိးလိာ်သးတဖၣ်ညိန့ၣ်ကဲထီၣ်ဒၣ်ထဲတခိတၢ်ဒ်အမုာ်ကိဒီးမိာ်ပာ်မ့တမုာ်ကိဒီးပုဂံတဝါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆဲးကျိးလှာအအိၣ်လှာမိာ်ပာ်ဒီးကိမ့တမုာ်ပုဂံတဝါဒီးကိန့ၣ်အိၣ်ဒၣ်ပူၤဘျီပူၤဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကိတၢ်ခဲတဖၣ်အံၤတၢ်ကဘၣ်မၤန့ၣ်အံၤဖဲကိပျဲဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပုဂံတဝါန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လှာဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အခါန့ၣ်လီၤ.

ပှၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢကိၣ်အပူၤစ့ၢ်ခါ.

ပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအအိၣ်လၢဝ့ၢ်ခွဲးနံၣ်, ကီၢ်အ့ၣ်ယုၢ်အပူၤတဖၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်လၢအကိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢဟီၣ်ကဝီၤပှၤတၢ်တဖၣ်ကဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢကိၣ်ပူၤအံၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ထံၣ်လီၤအသးလၢအအိၣ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ထဲအံၤသန့က့, တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျိးလိာ်အသးလၢတဂၤဒီးတဂၤ မ့တမ့ၢ် ဆူတၢ်ကရၢကရီၤအဂၤလၢအပှၤတၢ်အပူၤအိၣ်ထဲတဆံးတက့ၢ်ခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးဒီးတၢ်မၤဘူးမၤတၢ်အိၣ်ဒ်ထဲလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဝဲကျါဝဲကျါကွၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်တၢ်ဘၣ်ဝဲလၢပှၤအိၣ်လၢအအိၣ်အယၢၤတဖၣ်တကန့ၣ်ယုၢ်အီၤဘၣ်. အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါပှၤအဂၤအဂၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတၢ်ပူၤဒီးပှၤအဂၤအဂၤလၢပှၤတၢ်ပူၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးတသ့ၣ်ညါအဝဲသ့ၣ်ဒီးတၢ်လၢအမၤဝဲတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်နီၢ်န့ၣ်ပှၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်အိၣ်ဒီးပှၤမၤလိတၢ်ဖိဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်ဆူကိၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤအဝဲသ့ၣ်စးထီၣ်မၤကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကွဲမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပှၤတၢ်တဖၣ်လၢကဟဲမၤဘူးမၤတၢ်လိာ်အသးဒီးပှၤမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- Booth T and Black-Hawkins K. (2001) Developing Learning and Participation in Countries of the South: The Role of an Index for Inclusion. UNESCO: Paris.

ဘၣ်မနုၤအယီၤပကြၢးမၤယုၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်လဲၣ်.

ပှၤတၢ်တဖၣ်ခဲးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၤဖိသၣ်အိၣ်ဆိးဒီးမၤလိတၢ်အလီၢ်, ဒီးတၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်စူးကါက့ၤဝဲအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဖိယီဖိ, ပှၤတၢ်တဖၣ်ခိၣ်နီၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်အဂၤအဂၤတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤဖံးမၤသကိးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လုၢ်ပှၤဒိၣ်ဒီးတၢ်အကါဒိၣ်ဖးဒိၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤကအိၣ်ကိၣ်ဒီးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်သ့ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဟံၣ်ဖိယီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဟံၣ်ဒိၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢပဟ့ၣ်လီၤအဖိအလံၤတဖၣ်ဒီးဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပှၤပှၤဒ်ပမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးအသိးန့ၣ်ဖိသၣ်စ့ၢ်ကိးကဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပှၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကဟံၣ်ကဲပှၤဒီးအပှၤမၤလိသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်, လီၤဆီဒ်တၢ်ပှၤလၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကစူးကါအတၢ်မၤလိလၢအတၢ်အိမူကိးနံၤဒဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပှၤတၢ်တဖၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်လၢပကစူးကါ အိၣ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပစူးကါယုာ် တၢ်တဲလၢပျၢၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢတဖၣ်ဆူပတၢ်သိၣ်လိကျိၣ်အတၢ်မၤလိအပူၤ မ့တမ့ၢ် စူးကါဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိမ့တမ့ၢ်တၢ်ဘုၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအကျိၤအကျဲလၢဖဲအ့ၣ်အတၢ်မၤလိအ ပှၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

အါန့ၢ်အန့ၢ်ပမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်, မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ပကစိအသူးအသ့ၣ် ဒီးမၤန့ၢ်တၢ်လဲလိာ်လၢအအိၣ်ကါအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်ပကဘၣ်မၤသကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်လၢကီၢ်ဖံးလံး ဖံ(၆) လၢအကျဲးစးလဲလိာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲသန့အံၤထံၣ်ဝဲလၢဒိးသိးပကမၤန့ၢ်တၢ်အ ကီၢ်ပဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒ်အဖိလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လဲလိာ်တၢ်တမံၤဆူတၢ်အဒိၣ်တဘျီယီ မ့တမ့ၢ် လဲလိာ်အိၣ်ချ့သးန့ၣ်တကဲထီၣ်ကဲထီၣ်နီတဘျီ ဘၣ်. ကျဲလၢကဲလဲလိာ်ကိၣ်အတၢ်အိၣ်သးလၢကအိၣ်ကါအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကိၣ်ဖိ, ကိၣ်ဖိမိာ် ပာ်, သရၣ်, ပှၤပၤဆုၤတၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်လဲလိာ် အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

Feny de los Angeles-Bautista with Marissa J. Pascual, Mar jorie S. Javier, Lillian Mercado-Carreon and Cristina H.Abad. (2001). Reinventing Philippine Education: Building Schools Filipino Children Deserve. The Ford Foundation, Philippines.

ကိၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တ့ၢ်လံ ILFE တဖၣ်ထံၣ်လၢတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိလၢတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲ BRAC အကိၣ် လၢအအိၣ်လၢဘုကလါဒုး(ရှ်)အပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပှၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲ ILFE အဒိအတၢ်တခါ

ဖဲ ၁၉၇၉ နံၣ်န့ၣ် BRAC အကိၣ်အိးထီၣ်အကဆိကတၢ်တဖျၢၣ်လၢကီၢ်ဘုကလါဒုး(ရှ်) ဒ်ပိာ်မုာ် တဂၤလၢအထီၣ်တၢ်သ့ကွဲးသ့ဖးအတၢ်မၤလိအတၢ်ယုထီၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်တဂၤအံၤအဲၣ်ဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အခိၣ်ထံးလၢအဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (တၢ်ကတိၤ BRAC အံၤမ့ၢ် Bangladesh Rural Advancement Commitee) န့ၣ်လီၤ. BRAC အံၤမ့ၢ်ကမျၢၢ်သဘျူကရၢတဖုလၢအဟူး ဂဲလၢပှၤတၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ဘုကလါဒုး(ရှ်) ခိခိၣ်, တၢ်လီၢ်လၢတၢ်လဲထီၣ်လဲထီတတုၤ ယီၤအလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. BRAC အံၤမၤစၢၤဆီၣ်ထွဲမိာ်တဖၣ်ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အကမံးတံာ်, ယုတၢ်လီၢ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်, ယုသရၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲၤကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

BRAC ယုာ်ထံၣ်ဖိသၣ်လၢအဖျိၣ်သံယာ်ဂီၤတဖၣ်, လီၤဆီဒုၣ်တၢ်ပိာ်မုာ်တဖၣ်ဒီးဖျိတၢ်ဟးဆုၣ်ကွၢ်ဟံၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါတက့ၢ်ကွၢ်ကဘၣ်တူၢ်လိာ်ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်သိၣ်လိမိာ်ပုၤလီၤဆီလၢပဒိၣ်ဒီးအိၣ်ဒီး child-centered တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်အံၤတက့ၢ်လိာ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤဆါဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဘၣ်. ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်ဖျိထီၣ် BRAC အကွၢ်ဝံၤန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤဆုပဒိၣ်အကွၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤဖိသၣ်အါဂၤဖျိထီၣ်ဒီးဆဲးထီၣ်က့ၤပဒိၣ်အကွၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွၢ်အပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢပုၤအတဝါအပူၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးဒီးမိာ်ပာ်ဘူးဘူးတၢ်တံၢ်န့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ်တဖၣ်ဆါတဲာ်တၢ်ဆါကတီၢ်လၢဖိတဖၣ်အတၢ်ထီၣ်ကွၢ်အဆါကတီၢ်ဒီးကွၢ်အနံၤသဘျုးတဖၣ်လဲလိာ်ဝဲသ့လၢဒီးတနံၣ်အတီၢ်ပူၤဒ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဆါကတီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်မုာ်လီၤဟံၣ်န့ၣ်မိာ်ပာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤပဲၤသရၣ်အလီၢ်ဘၣ်ဆၣ်သရၣ်လီၤဟံၣ်အဆါကတီၢ်စ့ၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်တဖျါဘၣ်တဖျါအိၣ်ဒီးကွၢ်အပုၤပၤဆုၢ်တၢ်ကမံးတံာ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢမိာ်ပာ်သၢဂၤ, ပုၤတဝါအခိၣ်တဂၤ, ဒီးသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤဟံးန့ၣ်သကိးမူဒါလၢတၢ်ပၤဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

BRAC အပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးတလါတဘျီအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လၢမိာ်ပာ်, သရၣ်သမါတဖၣ်အဂီၢ်ဒ်တၢ်ဆါကတီၢ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အံၤတၢ်မၤအီၤအါတက့ၢ်လၢမုာ်ဆါဒီးအဆါကတီၢ်အယိပုၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ်အါတက့ၢ်မုာ်မိာ်ဒီးပိာ်မုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. BRAC အတၢ်ဘျုးတခါလၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤန့ၣ် မုာ်မိာ်ပာ်ကဘၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အစ့ၤကတၢ် 70% ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်ကြးထီၣ်မိာ်ပာ်အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပမုာ်ဒူးလၢမုးကယၤအဖိခိၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်အမိာ်ပာ် 80% န့ၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်န့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ်တဖၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအကိာ်ဒီးဘၣ်ယိၣ်ဝဲဘၣ်ယးကွၢ်အဂ့ၢ်ဘၣ်ဆၣ် BRAC တူၢ်တၢ်လၢာ်ဘျုးလၢာ်စ့ၤဒ်အမုာ်ကွၢ်အလဲ, ဘျုးစ့ၤအဂၤတဖၣ်, မၤစၢၤတၢ်ဒုၣ်စၢၤ, တၢ်သိၣ်က့ၤသိက့ၤဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်အယိတၢ်တသ့ၣ်မံးမံးတဖၣ်အိၣ်ဒုၣ်ထဲတဆဲးတက့ၢ်ဒီးန့ၣ်လီၤ.

- ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ A and Bossert H. (1998) Involving Communities: Participation in the Delivery of Education Programs. Washington, DC: Creative Associates International, Inc.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဂဲၤလီ - ပုၤတတၢ်တဖၣ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲ ILFE နီၣ်လဲၣ်.

ပုၤတတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE လၢ BRAC အကိၣ်တဖၣ်အံၤနီၣ်လဲၣ်.

၁. -----

၂. -----

၃. -----

နပုၤတတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလၢတၢ်ကမၤအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်လဲၣ်

၁. -----

၂. -----

၃. -----

ပုၤလၢအအိၣ်လၢနပုၤတတၢ်အပူၤတဖၣ်မၤစၢၤတၢ်မနုၤအဂၢၢ်ဒိးသိးနကိၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်နီၣ်လဲၣ်.

၁. -----

၂. -----

၃. -----

လၢနပှၤတတၢ်အပူၤမတၤလၢအမၤတၢ်ဒ်ခိၣ်န့ၢ်အသနၢ်ဒ်သိးကပၤယၢ် ILFE သ့န့ၣ်လဲၣ်.

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

နမၤတၢ်မနုၤသ့ဒ်သိးနကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါနပှၤတတၢ်လၢကမၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်ပၤယၢ် ILFE လၢန ကိၣ်အံၤအဂီၢ်လဲၣ်.

- ၁. -----
- ၂. -----
- ၃. -----

ပမူဒါဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤမ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

လၢတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတတၢ်တဖၣ်အကျါဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကဆိၣ်ထွဲ ILFE အဂီၢ်ဒ်ပမ့ၢ် ကိၣ် သရၣ်တဖၣ်အသိးပမူဒါဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤမ့ၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

သရၣ်ခဲလၢၣ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးအမူအဖါ...

- ၁. ပဘၣ်ဆဲးကျါဆဲးကျါဒီးဟံၣ်ဖိဒ်အမ့ၢ်မိၢ်ပၢ်, မ့တမ့ၢ်ပှၤကွၢ်ထွဲဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်ယးဖိသၣ် တဖၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒီးအတၢ်မၤနၢၤလၢအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အပူၤထီၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ.
- ၂. ကမၤသကိးတၢ်လၢပှၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်ဒ်သိးကယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်လၢကိၣ်တဖၣ် ဒီးယုသ့ၣ်ညါဘၣ်န့ၢ်အယိတအိၣ်ကိၣ်အဂီၢ်အကျါဒီးကဘၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကျဲလၢက ဘၣ်ထုးန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဆူကိၣ်လဲၣ်
- ၃. တဲန့ၢ်ပၢ် ILFE အလုၢ်အပှၤဒီးအဘျူးအဖိၣ်ဆူကိၣ်ဖိလၢအအိၣ်လၢတီၤပူၤ မ့တမ့ၢ် ကိၣ်ပူၤ တဖၣ်ဒီးဆူကိၣ်ဖိအမိၢ်အပၢ်အအိၣ်

- ၄. ကတဲာ်ကတီၢ်အပူၤကိဖိတဖၣ်ဒ်သိးတၢ်မၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပူၤတတၢ်တဖၣ်အံၤကဘၣ် အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤအပူၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, မ့တမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလီၤဆိတဘျီတဘျီ
- ၅. ကွဲမ့ၢ်ဘၣ်မိၢ်ပၢ်ဒီးပူၤလၢအအိၣ်လၢပူၤတတၢ်ပူၤလၢကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤ

သရၣ်တနီၤကဟံးန့ၢ်စ့ၢ်ကိးမူၤဒါလၢ...

- ၆. ကမၤသကိးတၢ်လၢသရၣ်အဂၤတဖၣ်ဒီးကိၣ်ခိၣ်အဂၤတဖၣ်လၢတၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးဘၣ်ဃး ILFE အဂ့ၢ်အကျိၤဆူမိၢ်ပၢ်ဒီးပူၤတတၢ်အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် (ပူၤပၤဆၢကိၣ်ကမံးတံာ်, သဝီတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကမံးတံာ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်သမၤကရၢတဖၣ်)
- ၇. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢကတဲာ်စၢၤတၢ်လၢ ILFE အဂ့ၢ်ဆူမိၢ်ပၢ်အဂၤတဖၣ်အအိၣ်ဒီးပူၤလၢအအိၣ်လၢပူၤတတၢ်ပူၤတဖၣ်

တၢ်ဂဲၤလီၤ : ပကမၤသကိးတၢ်ဒီးပူၤလၢအအိၣ်လၢပူၤတတၢ်ပူၤတဖၣ်ဒ်လဲာ်

စးထီၣ်အီၤခိဖျိကွဲးရဲၣ်လီၤကိးဖျါဒဲးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးဟံာ်ဖိယီဖိဒီးပူၤတတၢ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးအတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ, မိၢ်ပၢ်သရၣ်သမၤတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျိာ်, နံၤသဘျီတဖၣ်ဒီးတၢ်ဟံာ်ဖျိာ်ထီၣ်သရၣ်ဒီးဟံာ်ဖိယီဖိတဖၣ်တပူၤယီအဂ့ၢ်တက့ၢ်.° ကွဲးလီၤဆူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤအကပၤဒ်လၢအသိး

- ◆ နမၤစၢၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤမ့တမ့ၢ်တမၤစၢၤဘၣ်လဲာ်. နမ့ၢ်မၤစၢၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤတခီနမၤအီၤလၢကျဲဒ်လဲာ်ဒ်အမ့ၢ် (ပူၤရဲၣ်ကျဲၤစၢၤတၢ် မ့တမ့ၢ် ပူၤကွဲမ့ၢ်တၢ်)
- ◆ တၢ်အစၢၤအဂ့ၢ်လၢအဟဲပိာ်ထွဲထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအခံ

° တၢ်ဂဲၤဒိတခါအံၤတၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢတၢ်ကွဲးတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် The Multigrade Teacher's Handbook (1994) Bureau of Elementary Education, Department of Education, Culture and Sports in Cooperation with UNICEF Philippines, and UNICEF at [Http://www.unicef.org/teachers/environmetn/families.htm](http://www.unicef.org/teachers/environmetn/families.htm).

- ◆ တာ်မနုာ်ပိာ်ထီာ်အခံလာ်တဂုာ်ဒီးလာ်ခံတာ်ကဘာ်ဟးဆူးတာ်ကဲထီာ်အသးအံာ်န့ာ်လဲာ်, အဒိ, မိာ်ပာ်ဟဲထီာ်ဒဲာ်ထဲစ့ၤကတုာ်ဟးဆူးတာ်ကဲထီာ်အသးအံာ်သ့ဒ်အမ့ာ်တဲလီၤတာ်ဟူးတာ် ဂဲၤအံာ်ဆူကမ့ာ်အကျါတဘျူးဘျီတချူးတာ်ဖဲးတာ်မာ်အံာ်တာ်မာ်အီၤဒ်ဘာ်အခါန့ာ်လီၤ.

တိၤလီၤပနီၤဘျါလာ်တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအဂီၢ်နဆိကမိာ်လၢအကါဒိာ်တဖာ်အဖိလၢာ်, ကွီၤကဝီၤတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤလာ်အဟဲလီၤလီၤလာ်နတီၤပူၤတဖာ် မ့တမ့ာ် တာ်သိာ်လိအတာ်ဖဲးတာ်မာ်အပူၤတဖာ်တက့ၢ်. တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤဖဲလဲာ်တမံၤလာ်နတီၤတဲာ်အဖိလၢာ်ဒီးတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤဖဲလဲာ်တမံၤလာ်နကွီၤကဝီၤအီၤလဲာ်. တာ်လာ်နတီၤတဲာ်အီၤတဖာ်ဆိကမိာ်မ့ာ်ယပာ်န့ာ်လီၤတာ်တဖာ်အံာ်ဆူယတာ်သိာ်လိအပူၤသ့ဒ်လဲာ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.

သံကွၢ်လီၤစ့ၢ်ကိးနသးလာ်တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤဖဲလဲာ်တဖာ်အကါဒိာ်လၢကမၤစၢၤနကွီၤမ့တမ့ာ်နတီၤဒ်သိးကကဲထီာ် inclusive ဒီး learning-friendly န့ာ်လဲာ်. တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤဖဲလဲာ်တမံၤအဂုၤလာ်တာ်မာ်ဒိာ်ထီာ်ထီာ်, တာ်မာ်နာ်ပာ်အါထီာ် ILFE အဂီၢ်လာ်ဟံာ်ဖိယိဖိဒီးပုာ်တဝါအတဖာ်အကျါလဲာ်.

ကွဲးကျါာ်တံာ်က့ၤတာ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်လၢအမၤအသးလာ်နဒီးနကွီၤဒီးနပုာ်တဝါအဘာ်စၢၤခိဖျိတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤတမံၤဘာ်တမံၤစုာ်စုာ်တက့ၢ်. အဒိ, “တာ်မာ်မိာ်ပာ်သရဲာ်သမါအတာ်အိာ်ဖိာ်တချူးကွီၤစးထီာ်အဆၢကတီၢ်အံာ်ဒုးနာ်ပာ်ယလာ်ကွီၤဖိမိာ်ပာ်တဖာ်အဂ့ၢ်အကျါအါထီာ်ဒီးမိာ်ပာ်တဖာ်သးအိာ်မၤစၢၤလာ်တီၤပူၤအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအါထီာ်န့ာ်လီၤ.”

အလီၢ်ခံကတာ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတာ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်လၢအဂုၤတဖာ်လၢအမၤအသးလာ်နဒီးနကွီၤအဘာ်စၢၤအံာ်ဒီးယုာ်ကျါလာ်တာ်ကမၤဒိာ်ထီာ်လဲာ်ထီာ်တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအံာ်လဲာ်. အဒိ, လၢတာ်မာ်တာ်အိးထီာ်ကွီၤအမူး မ့တမ့ာ် တာ်ပျါကွီၤအမူးတနံာ်တဘျီအလီၢ်န့ာ်မၤအီၤအါန့ၢ်တဘျီအသိးန့ာ်လီၤ. တာ်အိးထီာ်ကွီၤအမူးအံာ်ဖဲကွီၤအိးထီာ်သီသီအခါတာ်ကကွၢ်ထံဖိသ့ဒ်အတာ်ကမၤလိန့ၢ်တာ်ဒီးဟံာ်ဖိယိဖိတဖာ်မၤစၢၤအီၤကသ့လာ်ကျဲာ်လဲာ်. ဖဲတာ်ပျါကွီၤအမူးအခါကွၢ်ထံဖိမၤပျါထီာ်ဖိသ့ဒ်အတာ်ဖဲးတာ်မာ်ဒီးမၤလာ်ကဝီၤဖိသ့ဒ်အတာ်မာ်နၢၤသကိးတာ်လာ်ဒုးအိာ်ထီာ် ILFE အဂီၢ်တက့ၢ်.

အဆၢဒိၣ် ၂.၂ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃး ILFE လၢဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီး ပှၤတၢ်တဖၣ်အပူၤ

လၢတၢ်ကလဲလိာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲသနူအဂီၢ်ပှၤတၢ်တဖၣ်ဆိၣ်ထွဲဒီးန့ၣ်လီၤမၤယုာ်မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်လဲလိာ်အတၢ်ဖိးတၢ်မၤတဘျီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးပှၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤယုာ်မၤသကိးတၢ်အဂီၢ်တခါကိၣ်ကဘၣ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိး, ဒုးသ့ၣ်ညါအိၣ်ဒီးမၤသ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤအိၣ်လီၤ.

တၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်

ဒ်ပမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်အသိးပမူဒါအကါဒိၣ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ဖဲမိာ်ပာ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်အသးအိၣ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိဒီးမၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးကိၣ်ဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိအခါန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်မၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ယုာ်ဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ပမၤအါထီၣ်တီၤပူၤအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးတၢ်အံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပတၢ်သိၣ်လိအပူၤလၢကျဲအါဘိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤ တၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးဒီးဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly environment န့ၣ်လီၤ.^၂

ကျဲအဂ့ၢ်လၢတၢ်ဆဲးကျၢဒီးဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်အဂီၢ်အိၣ်အါဘိန့ၣ်လီၤ. ကျဲလၢတၢ်ယၢၤထီၣ်အိၣ်လၢလံာ်အံၤအိၣ်တနီၤဒီးကျဲးစးစူးကါကွၢ်ကျဲလၢနဘၣ်သးအိၣ်အိၣ်ကတၢ်တဘိဒီးနမၤအိၣ်ကမ့ၢ်ကတၢ်တဘိဝံၤစူးကါကွၢ်ကျဲအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ ကိးအိၣ်ဖိၣ်ဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. လၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အံၤအပူၤတဲဖျါထီၣ်နဂ့ၢ်, နတၢ်ပညိၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်, ဒီး inclusive ဒီး learning-friendly environment တီၤပူၤအဂ့ၢ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးကျဲလၢဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢနတီၤပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.

^၂ တၢ်ဂဲၤဒိတခါဒီးလံာ်အဆၢတတီၤအံၤတၢ်ဟံးန့ၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကွဲးတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် The Multigrade Teacher's Handbook (1994) Bureau of Elementary Education., Department of Education, Culture and Sports in Cooperation with UNICEF Philippines and UNICEF လၢအအိၣ်လၢ <http://www.unicef.org/teachers/environment/families.htm> အံၤအပူၤလီၤ.

- ◆ အိၣ်ဒီးတၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးလိာ်သးဒီးမိၢ်ပာ်ဘၣ်ယးဒီးအဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်တနံာ်တဘျီ မ့တမ့ၢ် ခံဘျီတက့ၢ်. ငးန့ၣ်အဖိလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဒိအတဲာ်တဖၣ်တက့ၢ်. မၤဖျါထီၣ်ဒီးမၤလိာ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်လၢန့ၢ်ဒီးတၢ်မၤန့ၢ်တၢ်လၢအဂ့ၤတဖၣ်တက့ၢ်. ကတိၤသကိးလၢဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤမၤလိတၢ်သ့ဂ့ၤန့ၢ်အလီၢ်ဖဲတၢ်မၤန့ၢ်ကွံာ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဆုၤဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဆူဟံာ်ဒ်သိးမိၢ်ပာ်တဖၣ်ကထံာ်ဘၣ်အဖိမၤတၢ်ဂ့ၤထဲလဲာ်တက့ၢ်. မၤမိၢ်ပာ်တဖၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံာ်ဆိကမိၣ်လၢဖိလံၤတဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤအဖိခိၣ်တက့ၢ်. သံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢအဖိကြးမၤလိတၢ်မနုၤလဲာ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်လၢကတဲာ်သကိးဘၣ်ယးတၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢဟံာ်မ့ၢ်မနုၤလဲာ်ဒီးစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤလၢနတၢ်သိၣ်လိအပူၤတက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်လၢအဖိမၤလိလၢကိတဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢဟံာ်ဒ်လဲာ်တက့ၢ်. ပမ့ၢ်တဲာ်လၢကျဲအဂၤတဘိန့ၣ်ငးန့ၣ်မိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢအဖိမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်လၢကိအံၤတၢ်စူးကါအီၤသ့လၢဟံာ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ မၤဖိသၣ်တဖၣ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပုၤတၢ်တဖၣ်ဒီးသံကွၢ်အမိၢ်အပာ်မ့တမ့ၢ်ဖဲဖုတဖၣ်ဘၣ်ယးလၢအမ့ၢ်ဒီးဖိသၣ်အခါအပုၤတၢ်အဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးမၤဖိသၣ်ကွဲးတၢ်တဲာ်မ့တမ့ၢ်လိာ်ဆီရဲၣ်ဘၣ်ယး “ပုၤတၢ်အတၢ်အိၣ်မူလၢအပူၤကွံာ်အဂ့ၢ်” တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤတၢ်တဖၣ်လၢကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒီးကွဲးမ့ၢ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢအစဲၣ်နီၤတဖၣ်ကဟဲဒီးနီၤလီၤအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဆူတီၤပူၤတက့ၢ်.

တာ်ဂဲၤလိ : တၢ်ဆဲးကျၢဆဲးကျိးဟံာ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်

စးထီၣ်အီၤလၢတၢ်ကျၢာ်တံာ်ကွၢ်က့ၤကျဲလၢနမၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဟံာ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲာ်. နစးထီၣ်ဆဲးကျၢအဝဲသ့ၣ်ဒ်လဲာ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လံာ်တၢ်လၢအဖိအလံၤတဖၣ်အတၢ်မၤလိအဂီၢ်အံၤအိၣ်ထဲလဲာ်န့ၣ်လီၤ.

ကွၢ်ကဒါက့ၤကဒီးတၢ်ဆဲးကျဲဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတၢ်အကျဲလီၤဆီအဂၤလၢတၢ်ယၢၤထီၣ်အီၤလၢထးအံၤတက့ၢ်. ယုထၢကျဲလၢအလီၤဆီခံာ်တဖၣ်မ့ၢ်သၢတဖၣ်မ့ၢ်အါန့ၢ်သၢတဖၣ်ဒီးကွဲးလီၤအီၤလၢနလံာ်ပူၤတက့ၢ်. လၢကျဲတဘိဘၣ်တဘိစ့ၢ်စ့ၢ်အဖီလၢအံၤကွဲးလီၤတၢ်လၢလၢတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢနကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၢ်အီၤ (တၢ်မ့ၢ်အိၣ်တမံၤမံၤလၢနကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၢ်အီၤ) အိၣ်ဧါ.
- ◆ ကျဲလၢနဆဲးကျဲဆဲးကျိးဒီးဟံၣ်ဖိပီဖိမ့ၢ်ပုၤတၢ်တဖၣ်အိၣ်ဒဲးလဲာ်.
- ◆ ကွဲးလီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဆၢကတီၢ်အနံၤအသိးဒီးမုၢ်နံၤမုၢ်သိးအဂုၤအဂၤဒဲးအမ့ၢ်နံၤဒိၣ်နံၤထီၣ်လီၤဆီတဖၣ်တက့ၢ်.

ဝံၤဆၢတဲာ်ကျဲအလီၤဆီတဖၣ်အံၤတၢ်ဒုးစဲဘူးအီၤလၢကျဲအလီၤလံၤသ့တသ့, အဒိ, နအဲၣ်ဒီးကိးကရူၢ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဖဲနံၣ်စးထီၣ်မ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တဖၣ်တကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်အဆၢကတီၢ်အသိးန့ၢ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဖဲနံၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖိပီဖိတဖၣ်လၢကဟဲမၤစၢၤတၢ်ဒဲးပုၤမၤစၢၤတၢ်လၢတီၤပူၤအသိးဒီးမၤပုၤတၢ်ဖိစဲၣ်နီၤလၢကဟဲကတီၢ်လီၤတၢ်ဆူပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်.

ကွဲးလီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အမ့ၢ်နံၤမုၢ်သိးဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢလံာ်နံၣ်လံာ်လါအပူၤတက့ၢ်. နမ့ၢ်မၤဒဲးအံၤနဒုးအိၣ်ထီၣ်မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတၢ်အတၢ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ညီဝဲန့ၢ်လီၤ

တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျဲထီၣ်တီ

ထီၣ်တီဒုးသ့ၣ်ညါမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးအဖိတဖၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ

ဒဲးသရၣ်လၢအအိၣ်လၢ ILFE အသိးတဂၤန့ၢ်အလီၤအိၣ်လၢပကဘၣ်ဆဲးကျဲဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ထီၣ်တီဘၣ်ဃးအဖိအလံၤတဖၣ်အဂ့ၢ်န့ၢ်လီၤ. ပကလဲၤအိၣ်သကိးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢဟံၣ်, မ့ၢ်တဖၣ် ကွဲးန့ၢ်အလံာ်ဘၣ်ဃးအဖိအလံၤတဖၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီအဂ့ၢ်မ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တဖၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဆူကိၣ်ဒဲးသိးကထံၣ်လိာ်အသးဒီးသရၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. အကါဒိၣ်ဝဲလၢတၢ်ကတူၢ်လိာ်မုၢ်မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတၢ်ဖိတဖၣ်ခဲလၢာ်လၢကိၣ်အပူၤန့ၢ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤကွၢ်ထွဲဖိသ့ၣ်လၢနံၣ်စးထီၣ်သီအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်လၢအဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အယိန့ၢ်လီၤ. သနာ်က့ၢ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဆိကမိၣ်ထဲဒဲးလၢတၢ်ဟဲအိၣ်သကိးကိၣ်မ့ၢ်တဖၣ်တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးအဝဲ

သ့ာ်လဟံာ်အံာ်မုာ်ဒ်ထဲလဟာ်ဖိတဖာ်ဘာ်တာ်စံာ်ညီာ်အယိဇိန့ာ်နကဘာ်မပျါဆုံအီာ်လဟာ်ထံာ်လိာ်အိာ်သကိးအံာ်လီာ်ဆိလိာ်အသးဒီးတာ်လဟာ်မိာ်ပာ်ဆိကမိာ်ပာ်စာ်ဝဲအဂ့ာ်န့ာ်လီာ်. တဲဘာ်အဝဲသ့ာ်လဟာ်အဲာ်ဒီးမလိသ့ာ်ညါအါထီာ်အဖိတဖာ်အဂ့ာ်ဒ်သိးနကသိာ်လိအီာ်သ့ဒ်ထီာ်အဂ့ာ်န့ာ်လီာ်. တဲဘာ်စ့ာ်ကိးအဝဲသ့ာ်လဟာ်အဲာ်ဒီးဒူးသ့ာ်ညါအဖိတဖာ်အတာ်သ့တာ်ဘာ်ဒ်သိးအဝဲသ့ာ်မပျါအဖိတဖာ်ကသ့လဟံာ်အဂီာ်ဒီးမာ်ဆူာ်ထီာ်ဖိသ့ာ်မလိတာ်လဟာ်ကသ့အဂီာ်တက့ာ်.

သရၢ် : ဟံာ်ဖိယိဖိအတာ်ဆဲးကျါဆဲးကျါး

ကီာ်ကီာ်တဲာ် child-friendly အကိတဖာ်န့ာ်မိာ်ပာ်ဒီးပုာ်တဝါတဖာ်စံးဆါတာ်သံကွါအံာ်... “တာ်မနုာ်မုာ်တာ်အကါဒိာ်လဟာ်ပုာ်အပူာ်ဒီးဘာ်မနုာ်အယိလဲာ်” တာ်စံးဆါလဟာ်အဘာ်တာ်ယါထီာ်အီာ်လဟာ်အမုာ်တာ်အကါဒိာ်တမံာ်လဟာ်ပုာ်အါတက့ာ်တာ်စံးဆါမုာ်ဟံာ်ဒီးကိအတာ်ဆဲးကျါဆဲးကျါးန့ာ်လီာ်. အဝဲသ့ာ်စံးလဟာ်, “သရၢ်ဒီးကိဖိမိာ်ပာ်တဖာ်ခဲလာ်မာ်တာ်ထံာ်လိာ်အိာ်သကိးအမုာ်နံာ်မုာ်သီဖဲကိစးထီာ်သီအဆါကတီာ်ကိးကတီာ်ဒီးဒ်သိးကတဲဘာ်ယးဖိသ့ာ်တဖာ်အသကဲာ်ပဝးဒီးအတာ်မလိန့ာ်တာ်အဂ့ာ်န့ာ်လီာ်. တာ်အံာ်မုာ်တာ်အကါဒိာ်မုာ်လဟာ်ဒူးနဲာ်ကျဲလဟာ်ကယုာ်လီာ်တာ်ဂ့ာ်ကိတဖာ်လဟာ်ပုာ်တဝါကိကမံးတံာ်တဖာ်အကျါဒီးပုာ်တဝါခိာ်နာ်လဟာ်အကါဒိာ်တဖာ်အကျါဒီးကိန့ာ်လီာ်. ဒိဖျိတာ်ထံာ်လိာ်အိာ်သကိးဒ်အံာ်အယိ တာ်ကစီာ်ဘာ်ယးကိအဂ့ာ်န့ာ်ရလီာ်အသးဆူပုာ်တဝါအအိာ်ဒီးဒူးအိာ်ထီာ်တာ်နာ်ပာ်လိာ်အသးလဟာ်မိာ်ပာ်ဒီးသရၢ်သမါတဖာ်အဘာ်စာ်န့ာ်လီာ်.”

- Hopkins Jand Chaimuangdee K. (2000) School Self- Assessment: Participatory Learning and Action for Child-Friendly Schools. Chiang Mai, Thailand: The Life Skills Development Foundation, in collaboration with the UNICEF Office for Thailand, Bangkok.

တာ်ဒူးသ့ာ်ညါမိာ်ပာ်လဟာ်အဖိတဖာ်အတာ်မလိအတာ်လဲာ်ထီာ်လဲာ်ထီာ်အဂ့ာ်န့ာ်မုာ်တာ်အကါဒိာ်မးတမံာ်န့ာ်လီာ်. တာ်အံာ်အခီပညီမုာ်ဝဲနစူးကါတာ်မာ်ကွါအကျဲတမံာ်လဟာ်အမာ်စာ်သရၢ်ဒီးကိဖိဒီးမိာ်ပာ်တဖာ်လဟာ်ကသ့ာ်ညါအဖိအတာ်သ့တာ်ဘာ်ဖဲလဲာ်တမံာ်လဟာ်အိာ်ထီာ်လဲာ်ထီာ်လဟာ်ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်, နီာ်ဂံာ်နီာ်ဒူး, တာ်လုာ်အိာ်သးသမူအကျဲ, ဒီးလံာ်လဲာ်အဂါတဖာ်န့ာ်လီာ်. မိာ်ပာ်တဖာ်လိာ်ဘာ်ဝဲလဟာ်ကသ့ာ်ညါအဖိမလိန့ာ်တာ်မနုာ်ဂ့ာ်လဲာ်ဒီးအဖိတဖာ်လိာ်ဘာ်ဒ်ဒီးမနုာ်လဟာ်မလိန့ာ်တာ်အဂီာ်လဲာ်န့ာ်လီာ်. လဟာ်ကျဲအါဘိအကျါကျဲအိာ်ဝဲတဘိလဟာ်ဒူးအိာ်ထီာ်လံာ်တိပျါဒ်လံာ်အံာ်ကဘျူးလီာ်ဆိဒ်တာ်လဟာ်မိာ်ပာ်လဟာ်ဖးကွဲးလံာ်တသ့တဖာ်အဂီာ်န့ာ်လီာ်. အဒိ, လံာ်တိပျါ (၁) အလွဲာ်တကလုာ်ဘာ်တကလုာ်လဟာ်လံာ်စုာ်စုာ်အံာ်မုာ်ဖိသ့ာ်အတာ်သ့တာ်ဘာ်လဟာ်အလိာ်ဘာ်ဝဲလဟာ်ဘာ်သ့ာ်ညါဝဲသတီာ်အတာ်ဂံာ်တာ်ဒူးအဂီာ်န့ာ်လီာ်.

လံာ်တၢ်ဖျါ (၁) : သၢတၢ်အဂီၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၢ်အိၣ်လၢဖိသၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါ

အပတီၢ်	(၁၀) အကျါမ့ၢ်ဘၣ် (၈) ခါန့ၣ်လဲၤဆူအပတီၢ်အသိတပတီၢ်သ့လီၤ
အဂီၢ်	<ul style="list-style-type: none"> • ကျိၣ်စ့အလုၢ်အပူၤ (တုၤလၢ ၁ . ၀၀) • ကွဲးနီၣ်ဂံၢ်အဖျါတဖၣ် • တၢ်ထုးကွံာ်လၢနီၣ်ဂံၢ်တဖျါတဖျါစုာ်စုာ် (အဒိ, ၉-၁၂) • တၢ်ဟံးဖိၣ်လၢနီၣ်ဂံၢ်တဖျါစုာ်စုာ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်ခံဖျါ (အဒိ, ၂ + ၁)
ဘီဂီၢ်	<ul style="list-style-type: none"> • တၢ်ဂံၢ်ဒုးတၢ်လၢသးပူၤ (တၢ်ဟံးဖိၣ်, တၢ်ထုးကွံာ်) • တၢ်နီၤဖးလၢနီၣ်ဂံၢ်ထဲတဖျါ (အဒိ, ၉-၃) • ဖးနီၣ်ဂံၢ်အဖျါဒီးတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်သ့ (အဒိ, ဖိသၣ်ဖး ၂+၁-၃ သ့)
အဘိ	<ul style="list-style-type: none"> • တၢ်ဂံၢ်အါ • တၢ်ထုးကွံာ်ဒီးတၢ်ဟံးဖိၣ်လၢနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ခံဖျါအဂီၢ် (အဒိ, ၂၂-၁၁) • တၢ်ထီၣ်တၢ်ဒုး (တၢ်ဒုၣ်စၢၤ, တၢ်တၢ်ပဲာ်)
အလၢဟ့	<ul style="list-style-type: none"> • ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်နီၣ်ဂံၢ်တုၤ (၇၀၀) • တၢ်ထုးကွံာ်ဒီးတၢ်ဟံးဖိၣ်ခိဖျါတၢ်လိၣ်န့ၢ်တၢ်လၢနီၣ်ဂံၢ်အဂၤတဖျါအအိၣ်ဒီးတၢ်ခိတၢ်ဆူနီၣ်ဂံၢ်အဂၤတဖျါအအိၣ် • တၢ်ထုးကွံာ်လၢနီၣ်ဂံၢ်သၢဖျါဒီးခံဖျါ (အဒိ, ၃၀၀ - ၄၅) • ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်နီၣ်ဂံၢ်သၢဖျါ
အလၢအဲး	<ul style="list-style-type: none"> • တၢ်ဂံၢ်အါလၢနီၣ်ဂံၢ်ခံဖျါမ့တမ့ၢ်တဖျါ (အဒိ, ၂၂ x ၁၀) • တၢ်နီၤဖးလၢနီၣ်ဂံၢ်ခံဖျါမ့တမ့ၢ်တဖျါ (အဒိ, ၃၆ ÷ ၈) • ဖးတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢလံာ်ပဲာ်ကျိၣ်အပူၤသ့ (အဒိ, စီၤဝါအိၣ်ဒီးဆိမိာ်ခံဘ့ၣ်ဒီးစီၤသူအိၣ်ဒီးအဆိမိာ်သၢဘ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤခံၤလၢာ်အံၤအိၣ်ဒီးအဆိမိာ်ပဲာ်ဘ့ၣ်လဲၣ်.)
ဂီၤလုး	<ul style="list-style-type: none"> • တၢ်ဂံၢ်အါနီၣ်ဂံၢ်သၢဖျါဒီးတဖျါ (၃၃၃ x ၉) • တၢ်ထီၣ်ဒုး(တၢ်ဒုၣ်စၢၤ, တၢ်အထံအနီ) • ဖးတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢလံာ်ပဲာ်ကျိၣ်အပူၤသ့ (အဒိ, စီၤဝါအိၣ်ဒီးတက့ၢ်သ့အဖျါတဆံဒီးစီၤသူအိၣ်ဒီးတက့ၢ်သ့အဖျါခံဆံန့ၣ်လီၤ. ပုၤခံၤလၢာ်အံၤအိၣ်ဒီးတက့ၢ်သ့ပဲာ်ဖျါလဲၣ်.)

ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ duPlessis J. (2003) Rainbow Charts and C-O-C-O-N-U-T-S: Teacher Development for Continuous Assessment in Malawi Classrooms. Washington, DC: American Institutes for Research.

ဖဲတၢ်မၤပုၤလံာ်တၢ်ဖျါ (၁) လၢထးဝံၤန့ၣ်ကိၣ်သရၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်လံာ်တၢ်ဖျါ (၂) နီၤလံာ်အသိးအံၤ သ့န့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဖျါ (၂) ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတၢ်ပူၤမၤလိန့ၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးနီၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်တၢ်ဖျါ (၂) တၢ်ကွဲၤအလံာ်တၢ်ဖျါအံၤဖိသၣ်တဂၤစုာ်စုာ်မၤန့ၣ်တၢ်ပနီၣ်လၢအအိၣ်ကွဲးလီၤ အသးဒီးအမံၤလၢအလိၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်အတၢ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလဲၤထီၣ် လဲၤထီၣ်အခါသရၣ်ကသုးတၢ်ပနီၣ်လၢအအိၣ်ဒီးဖိသၣ်အမံၤအံၤဆူတၢ်အလွဲၤအဂၤလၢအဘၣ်လိာ် အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပတီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့ၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဒီးထံၣ်လၢဖိသၣ် တနီၤအိၣ်လၢအပတီၢ်အလိာ်လိာ်ယံာ်တလၢကွံာ်န့ၣ်သရၣ်ကဘၣ်ယုၤကျဲလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်အံၤ ဒီးသိးကတုၤထီၣ်ဆူတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အသိတပတီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ဖျါ (၂) : တၢ်ကွဲၤအလံာ်တၢ်ဖျါလၢဖိသၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်

					
အဂီၢ်	ဘီပုၢ်	အဘီ	အလါဟ့	အလါအဲး	ဂီၤလုး

သရၣ်ကစူးကါတၢ်ကွဲၤအလံာ်တၢ်ဖျါမ့ၢ်ဂ့ၤဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အလံာ်ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ မ့တမ့ၢ် report card မ့ၢ်ဂ့ၤလၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါမိာ်ပာ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးအဖိတဖၣ်မၤလိတၢ်အဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အ ကါဒိၣ်မးတမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤစၢၤဝဲတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျါလၢကိၣ်ဒီးဟံာ်အဘၣ် စၢၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဃး ILFE အဂီၢ်

လၢတၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးကိၣ်ဖိမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤကွၢ်ထွဲဖိသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤတၢ်တဲာ်န့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ဃးနတီၤပူၤဒီးကိၣ်ကဲထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly အဂီၢ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၢ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးတမံၤန့ၢ်လီၤ. နကအိၣ်ဒီးတၢ်ကွဲးဒုးသ့ၣ်ညါလီၤလၢနကိၣ်ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အံၤအဂီၢ်လၢလံာ်ပရာ မ့တမ့ၢ်လၢလံာ်တၢ်ကစီၣ်အပူၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆဲးလီၤအမံၤလၢကိၣ်ခိၣ်န့ၢ်လီၤ. နကြးတဲာ်န့ၢ်ပၢ်စ့ၢ်ကိးလၢ learning-friendly အံၤအခိၣ်ညါဆူပုၤကိးဂၤဒဲး, သရၣ်, မိၢ်ပၢ်, ဒီးပုၤတတၢ်တဖၣ်အအိၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢအတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကမၤလိၤယုာ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဒီးဖိလံာ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. နဒုးနဲာ်အဝဲသ့ၣ်လၢအဖိအလံာ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်ဒီးတဲာ်အဝဲသ့ၣ်လၢဖိသ့ၣ်မၤတၢ်အံၤလၢ child-centred တၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အန့ၢ်အဂီၢ်လီၤဆီဒီးအပုၤအဝဲာ် မ့တမ့ၢ်ဖိသ့ၣ်လၢအဒိၣ်န့ၢ်အီၤတဖၣ်ထီၣ်ဘၣ်ဝဲန့ၢ်လီၤ. နကဘၣ်တဲာ်န့ၢ်ပၢ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်လီၤတံာ်လီၤဆဲးဘၣ်ဃးနအိၣ်ဒီးဟ် inclusive အခိၣ်ညါလဲၣ်ဒီးဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤလိၤဘၣ်ဃး ILFE လၢလံာ်အဘၣ်တၢ်အပူၤန့ၢ်လီၤ. နစူးကါတၢ်မၤလိၤအဒိၣ်တဖၣ်လၢ inclusive အတၢ်မၤလိၤအံၤဘၣ်ဘျးပုၤဖိသ့ၣ်ကိးဂၤဒဲးဒ်လဲၣ်အဂီၢ်သ့ၣ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်လိာ်ကွဲလၢအမံၤမ့ၢ် “ပုၤလၢယအဲၣ်ဒိၣ်ကတၢ်”

ဖဲနထံာ်လိာ်နသးဒီးမိၢ်ပၢ်အခါနဘၣ်မၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်တၢ်ဟ်ဖိၣ်ယုာ်ဖိသ့ၣ်လၢအတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အခိၣ်ညါန့ၢ်လီၤ. လၢတၢ်မၤန့ၢ်ပၢ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢတၢ်အံၤအဂီၢ်ကျဲအဂ့ၤတဘိမ့ၢ်ဝဲတၢ်လိာ်ကွဲလၢအမံၤမ့ၢ် “ပုၤလၢယအဲၣ်ဒိၣ်ကတၢ်” န့ၢ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂဲၤလိၤအံၤအပူၤကတဲာ်ကတိၤတၢ်ပနီၣ်လၢအလွဲၤအိၣ်ခံကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်အဂီၢ်ဒီးအဟ့တက့ၢ်. မၤပုၤထီထီၣ်တၢ်ပနီၣ်အံၤလၢအဆ့ကၤအလိၤဒီးလံာ်ကးစဲ မ့တမ့ၢ် ထးဆဲးန့ၢ်လီၤ. ပုၤတဂၤဘၣ်တၢ်ကြးအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အံၤတခါစုာ်စုာ်န့ၢ်လီၤ. ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ပနီၣ်အလွဲၤအဂီၢ်ဆူပိာ်မုာ်တနီၤဒီးပိာ်ခွါတနီၤအအိၣ်တက့ၢ်. တဲာ်န့ၢ်ပၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိၤအံၤပုၤတနီၤကတူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လီၤဆီဒီးပုၤတနီၤကတူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ချၢန့ၢ်လီၤ.

မၤပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အလွဲၤလၢအဂီၢ်အံၤဆ့ၣ်နီၤလၢတီၤအလီၢ်ခံ မ့တမ့ၢ် ဆ့ၣ်နီၤတခီပၤလၢတီၤအပူၤတက့ၢ်. ဝံၤကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အလွဲၤလၢအဟ့အံၤမုာ်မုာ်တက့ၢ်. ဟ်မၤနသးလၢနတကန့ၣ်ယုာ်ပုၤအဂီၢ်တဖၣ်ဘၣ်တက့ၢ်. ကွၢ်ဆူပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အဂီၢ်တဖၣ်အံၤဆၢလုာ်တဘျီဝံၤတဘျီမၤအဝဲသ့ၣ်ဆ့ၣ်နီၤအိၣ်ကစုဒုမ့တမ့ၢ်တဘၣ်မၤသိၣ်မၤ

သဲတၢ် မ့တမ့ၢ် တဘၣ်နံၤကမ့ၢ်ဘၣ်တက့ၢ်. ဆဲးကတိၤတၢ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်လၢအဟ့ၣ် တဖၣ်အံၤတုၤ (၅) မံးနံး မ့တမ့ၢ် (၁၀) မံးနံးတက့ၢ်. မၤပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အဟ့ၣ်တဖၣ်အံၤ စံးဘၣ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီး တၢ်ပနီၣ်အလွဲၢ်ဂီၤတဖၣ်လၢအိၣ်ဘျၣ်တက့ၢ်. ဖဲအမံးနံး (၁၀) ဝံၤလီၢ် ခံမၤပုၤကိးဂၤဒဲးဘျၣ်လီၤအတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်အံၤဒီးဆ့ၣ်နီၤသကိးတပူၤယိဒီးသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ် သံကွၢ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

- ◆ ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ်အလွဲၢ်အဟ့ၣ်တဖၣ်အံၤတုၤဘၣ်ဒဲလဲၣ်. ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပနီၣ် လၢအလွဲၢ်အဂီၤတဖၣ်အံၤတုၤဘၣ်ဒဲလဲၣ်. ပုၤလၢအထီထီၣ်တၢ်ပနီၣ်အလွဲၢ်အဂီၤအံၤမ့ၢ်အ အဲၣ်ဒီးထီထီၣ်တၢ်ပနီၣ်လၢအလွဲၢ်အဟ့ၣ်. ဒဲသိးနကမၤန့ၢ်တၢ်ပနီၣ်အလွဲၢ်အဟ့ၣ်အဂီၢ်နမၤ တၢ်ကသ့တမံၤမံၤ. နတပၣ်ယုာ်လၢပုၤအကျါန့ၣ်နတုၤဘၣ်ဒဲလဲၣ်. မတၤတြီနၤလၢနက န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢပုၤကျါန့ၣ်လဲၣ်. ပုၤလၢအဘၣ်ဒိဆါကတၢ်မ့ၢ်မတၤလဲၣ်.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢပုၤလၢတပၣ်ယုာ်လၢပုၤဂၤအကျါတဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ (ဖိသၣ်လၢအက့ၢ်ဂီၤတ လၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်) ဒီးပုၤတဖၣ်အံၤကတုၤဘၣ်တၢ်မဲာ်ဆုးအါန့ၢ်ပုၤဂၤခိဖျိလၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ် ဂီၤတလၢတပုၤဒီးတဂ့ၤတဘၣ်လၢအတီၤပူၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤတဂၤအံၤ ကတုၤဘၣ်လၢတပၣ်ယုာ်လၢပုၤအကျါခံးန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်ပုၤလၢအဘၣ်ဒိဆါကတၢ်တဖၣ် မ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအဖျိၣ်အယာ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢပုၤမ့တမ့ၢ်ဟးဂီၤဒီးမ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိဒီးတကတိၤကျိၣ် လၢအဘၣ်တၢ်ကတိၤအီၤလၢတၢ်လီၢ်အံၤအပူၤလီၤဆိဒဲတၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ် အံၤတပၣ်ယုာ်လၢပုၤဂၤအကျါလၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤ (အဒိ, မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးပုၤအဖျိၣ်အယာ်, ပိာ်မုၢ်လၢအ အိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤဒီးတနၢ်ပာ်တၢ်မနုၤလၢအဘၣ်တၢ်ကတိၤအီၤလၢတီၤပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အ ယိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤပယုထံၣ်အီၤဒဲသိးပကဟ်ဖျိၣ်ယုာ်အီၤလၢ ILFE အပူၤ) န့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤစူးကါတၢ်မၤလိလၢထးအံၤဒီးတဲနၢ်ပာ်ဘၣ်ယးတၢ်လၢပအဲၣ်ဒီးစံး inclusive ဒီး learning-friendly အခိပညီတက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ပိာ်သကိး inclusive learning အဘျူးအဖျိၣ်ဒီး inclusive, learning-friendly environment ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤကသ့လၢသရၣ်ဒီးမိာ်ပာ်တ ဖၣ်အဘၣ်စၢၤတက့ၢ်.

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ် : တၢ်ဂၤလိအံၤတၢ်စူးကါအီၤသ့လၢကဒုးနၢ်ပာ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢ “အတပၣ်ယုာ်လၢ ပုၤကျါ (excluded)” အခိပညီဒီးဘၣ်မနုၤအယိအကါဒိၣ်လၢပဘၣ်ပာ်လုာ်ပာ်ပုၤဖိသၣ်အတၢ် ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအံၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါပုၤတၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဃး ILFE အဂီၢ်

လၢတၢ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်အမဲာ်ညါသရၣ်တနီၤကမၤသကိးတၢ်ဒီးကိၣ်ခိၣ်ဒီးကိၣ်အ ILFE အကရူၢ် မ့တမ့ၢ် ကမံးတံာ်ဒ်သိးကတဲာ်န့ၢ်ပၢ် ILFE အဂီၢ်ဆူတၢ်ကရၢကရီၤအဂၤလၢအ အိၣ်လၢပုၤတၢ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ပုၤလၢထးအကျါတဂၤန့ၣ်နစူးကါကျဲလၢလၢတဖၣ်အံၤလၢ တၢ်တဲာ်န့ၢ်ပၢ် ILFE အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

- ၁. **တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ဖဲကျဲးရၤလီၤအီၤတဖၣ်** : ကတဲာ်ကတိၤကိၣ်အလံာ်ပရၢ မ့တမ့ၢ် လံာ် တၢ်ကစီၣ်တဖၣ်ဒ်သိးတၢ်ကရၤလီၤအီၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ကွဲမ့ၢ်ပုၤကွဲးတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢနဟီၣ် ကဝီၤအပူၤဒ်သိးကဟဲးအိၣ်သကိးနကိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤရၤလီၤတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢ ကကွဲး ILFE အဂီၢ်တက့ၢ်. ဒုးနဲာ်ပုၤကွဲးတၢ်ကစီၣ်တဖၣ် ILFE ကိၣ်အဘျးအဖိၣ်တဖၣ်ဒီး တဲာ်န့ၢ်ပၢ်ကိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဆူပုၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒုးအ အိၣ်တုၤသိးထဲသိးတက့ၢ်.
- ၂. **တၢ်ရၤလီၤတၢ်ကစီၣ်လၢကွဲၤလုၤလီၤ မ့တမ့ၢ် ကွဲၤဟူၤဖျါ (television)** : နစူးကါကျဲအံၤဒ်သိး ကမံးဘၣ်တဲာ်န့ၢ်ပၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်လိာ်ဘၣ်လၢအဖိတဖၣ်ကအိၣ်ကွဲၤကိၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ် လီၤ.
- ၃. **တၢ်အိၣ်ဖိၣ်လၢကရူၢ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတၢ်တဖၣ်ဒိတဖၣ်ညါ** : ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်မၤလိဖုၣ်လၢအယံာ်တသီတုၤ သၢသီတခါတက့ၢ်. တၢ်မၤလိဖုၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤပုၤအသီမ့တမ့ၢ်လီၤဆီဒ်တၢ်မိၢ်ပၢ်လၢအ ဖိတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤလိဖုၣ်အံၤအပူၤတဲာ်န့ၢ်ပၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢကိၣ်အတၢ်သိၣ် တၢ်သီတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်လၢကဒုးကူၣ်သ့ထီၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒုးအဂီၢ်တက့ၢ်. လၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ် မ့ တမ့ၢ် တၢ်မၤလိဖုၣ်အံၤအပူၤနဒိကန့ၣ်မိၢ်ပၢ်အတၢ်ဘၣ်ယိာ်လၢအဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ် အကါဒိၣ်မးတမံၤန့ၣ်လီၤ. နကမၤန့ၢ်စ့ၢ်ကိးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ် ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတီၤပတီၢ်လၢနကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ၄. **တၢ်မၤယုာ်တၢ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီၤဝဲၤကျိၤ (social services)** : တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျိးဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီၤဝဲၤကျိၤ အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢအမၤစၢၤနတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ဒီး learning-friendly, ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီၤဝဲၤကျိၤမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးနၤသ့လၢတၢ်ဒိသဖိသၣ်အတၢ်ခွဲး တၢ်ယာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ၅. **ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးဖဲဒီးကိၣ်အဂၤတဖၣ်** : လၢထံကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤကိၣ်အစ့ၤကတၢ်သၢဖျါၣ် မၤယုာ်မၤသကိးတၢ်ဒ်သိးကဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလိာ်အသးလၢကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်နီၤလီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ထံာ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲအသီလၢ

အစူးကါဝဲ မ့တမ့ၢ် ကျဲလၢတာ်မာယုာ်မာသကိးတာ်ဒီးပုၤတဝါလၢအအိၣ်လၢအတီၤပုၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ကိတဖျၢၣ်ကမာတာ်မာလိဖုၣ်ဒ်သိးကမာဒိၣ်ထီၣ်သရၣ်တဖၣ်အတာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ် အဂီၢ်ဒီးကကွဲၣ်သရၣ်လၢကိတဖၣ်လၢကဟဲထီၣ်ဘၣ်တာ်မာလိဖုၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ကိ သၢဖျၢၣ်အံၤရဲၣ်ကျဲၤသကိးပုၤတဝါအမူးအပွဲတဘျီတဘျီဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤကဟဲဆူကိတဖၣ် အဂီၢ် မ့တမ့ၢ် ဒူးအိၣ်ထီၣ်တာ်လဲၤဟးဆူပုၤတဝါပုၤဒ်သိးဖိသၣ်တဖၣ်ကမာလိန့ၣ်တာ်လၢပုၤတဝါ အဂၤတဖၣ်အသိးအကျါန့ၣ်လီၤ.

တာ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တာ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤလၢတာ်ဆိၣ်ထွဲ ILFE အဂီၢ်

မိၢ်ပာ်မ့ၢ်ပုၤလၢအကတီၤစၢၤတာ်

တာ်စူးကါမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢတာ်တဲစၢၤတာ်လၢတာ်လဲလိာ်အဂီၢ် : လၢပုၤတဝါတနီၤနီၤအပူၤမိၢ်ပာ်အနီၢ် ကစၢ်မ့ၢ်ပုၤကတီၤစၢၤတာ်လၢ ILFE လၢအကိတဖၣ်အဂီၢ်တချူးဒီးဒ်လဲာ်လၢသရၣ်ဒီးကိခိၣ်ကတီၤဒီး တာ်အခါန့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢဖၣ်ပုၣ်နယုကံာ်နံၣ်အကလံၤစိးန့ၣ်မိၢ်ပာ်ယုထီၣ်တာ်ဆူပဒိၣ်လၢအဖိ တဖၣ်ကမာလိန့ၣ်တာ်လၢအကျိာ်ဒ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အဟီၣ်ကဝီၤပဒိၣ်တဖၣ်မာသကိးတာ်လၢ ဖၣ်စိမိဒီးကမုၢ်သဘျီအတာ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢကဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်လၢအပူၤဘၣ် လၢအကျိာ်အကျၢ်ဒ်န့ၣ်လီၤ. BRAC အကိတဖၣ်လၢကီၢ်ဘုကလါဒူး(ရှ်) အံၤမိၢ်ပာ်တဖၣ်ယုထီၣ် တာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်အခိၣ်ထံးလၢအဖိမုၢ်ဒီးဖိခါလၢတအိၣ်ဘၣ်ကိတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢတာ်ကူၣ်ဘၣ် ကူၣ်သ့ၣ်အပူၤဒိၣ်ဒီးတာ်ဒုၣ်စၢၤယံၤအယိန့ၣ်လီၤ.

မိၢ်ပာ်မ့ၢ်ပုၤလၢအတြီဆၢတာ်လဲလိာ်တဖၣ် : ပုၤတဝါအဂၤတနီၤမိၢ်ပာ်ကမ့ၢ်ပုၤလၢအတြီဆၢတာ်လဲ လိာ်အံၤအိၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပာ်တနီၤကကွဲၣ်ဒီးဟံာ်လုာ်ဟံာ်ပုၤပုၤတဝါဒ်အဝဲသ့ၣ်အစိၤအသိးဒီးတအဲၣ် ဒီးလၢအဖိတဖၣ်ကလီၤဆိဒီးအဝဲသ့ၣ်ဖဲအအိၣ်ကိတဖၣ်အခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဒ်အံၤတဖၣ်ကြၢးဘၣ်တာ် တဲန့ၣ်ပာ်အိၣ်ဒ်တာ်ဂဲၤလိတဖၣ်လၢတာ်ကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒ်လၢလၢာ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

မိၢ်ပာ်လၢအသးအိၣ်န့ၣ်လီၤမာယုာ်မာသကိးတာ်လၢတာ်လဲလိာ်အဂီၢ် : ပုၤတဝါတနီၤတခီမိၢ်ပာ်အဲၣ် ဒီးန့ၣ်လီၤမာယုာ်မာသကိးတာ်လၢကိတဖၣ်မးဖဲနမာမ့တမ့ၢ်တဲန့ၣ်ပာ်အဝဲသ့ၣ်လၢ ILFE အဂီၢ်အကျိာ် အခါန့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပာ်တဖၣ်မ့ၢ်တညီန့ၣ်န့ၣ်လီၤမာယုာ်မာသကိးတာ်လၢအဖိတဖၣ်အတာ်မာလိမာဒီး ဘၣ်န့ၣ်တာ်ကြၢးကွဲၣ်အိၣ်ဒ်သိးကန့ၣ်လီၤမာသကိးတာ်ဒီးတူၢ်လိာ်မုာ်က့ၤအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤစၢၤတၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်

တၢ်ကတိၤစၢၤတၢ်န့ၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့, တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ဆူပုၤကမုၢ်တဖၣ်အအိၣ်, တၢ်မၤန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤ, ဒီးမၤပုၤအဂၤရၤလီၤတၢ်ကစီၣ်လၢနဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်ကဲထီၣ်ပုၤမၤစၢၤတၢ်လၢ ILFE အဂီၢ်သ့ၣ်လဲၣ်.

၁. **ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢကတဲဘၣ်ပုၤအဂၤတဖၣ်လၢနကီၢ်အ ILFE အဂီၢ် :** လၢမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ကမၤစၢၤနၤလၢ ILFE အံၤအဂီၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကလိာ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတမံၤဃီၤနၤအသိးဒ်အမ့ၢ်တၢ်ပရၢ,တၢ်ကစီၣ်, မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်အဂီၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်မၤတၢ်ကသ့ၣ်ဒိၣ်ဖဲအကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်လၢအတြီဆၢတၢ်လဲလိာ်ကမၤအသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကတဲနၢ်ပၢ်ကီၢ်ဒီးတီၤပုၤအတၢ်အိၣ်သးအလုာ်ကလုာ်လၢအတၢ်လဲၤခိဖျိ မ့တမ့ၢ် တၢ်အဂၤတဖၣ်ဒီးဒုးန့ၣ်အီၤလၢ ILFE ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂ့ၢ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **ပျဲမိၢ်ပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအပူၤကွံာ်လၢတၢ်တဂံၢ်ဃုာ်အီၤလၢတီၤပုၤတဖၣ် :** တုၤမ့ၢ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ထံၣ်လၢကီၢ်တုၤလိာ်မုာ်အဝဲသ့ၣ်လၢတီၤပုၤဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဟဲဟ့ၣ်လီၤအသးဒီးမၤစၢၤတၢ်လၢကီၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်တဟဲမၤစၢၤတၢ်တခီၣ်ကျဲတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢမိၢ်ပၢ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်အဂီၢ်ခိဖျိကွဲမုာ်အဝဲသ့ၣ်လၢကဟဲမၤစၢၤနၤလၢတီၤပုၤတက့ၢ်. အဒိ, မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်မၤစၢၤနၤလၢတၢ်မၤလိာ်ကျိာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်နဲာ်ကျဲဆူဖိသၣ်တဖၣ်အအိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤစၢၤဖိသၣ်လၢတအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤလၢပုၤ မ့တမ့ၢ် က့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤသ့ၣ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဖးန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအလံာ်မ့တမ့ၢ် ဒိကန့ၣ်ဖိသၣ်ဖးန့ၣ်အလံာ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်စ့ၢ်ကိးကရူၢ်အ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်သ့ဒီးကဟ့ၣ်သရၣ်တဖၣ်အတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကမၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစ့ၢ်စ့ၢ် မ့တမ့ၢ် ကရူၢ်ဆံးတဖၣ်လၢအလိာ်ဘၣ်တၢ်ဒိကန့ၣ်အိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကယုအိၣ်ထီၣ်ကျဲအဂၤတဖၣ်လၢကမၤဃုာ်မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်လၢလံာ်ဆူညါတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ.

၃. **ပျဲမိၢ်ပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဃုာ်ထံၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢ တအအိၣ်ကီၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ :** အဒိ, တချူးကီၢ်စးထီၣ်အဆၢကတီၢ်မၤဖျါလၢပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးဖဲပုၤတၢ်ပုၤတဖၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဟဲဆူဖျါအခါကွဲးန့ၣ်လီၤအမံၤဆူကီၢ်အစရီၢ်အပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤကူၣ်လဲၤမၤကၤလၢဟီၣ်ကဝီၤပုၤကအဲၣ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဟ့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤလၢတၢ်ထီထံၣ်အတၢ်ကရၢကရီတဖၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်အိၣ်လီၤဆီဆူဖိသၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤစၢၤတၢ်လိာ်ကွဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢဒီးတၢ်ဂဲၤကလံာ်တဖၣ်တၢ်ပၤ

န့ၣ်ယုၢ်အီၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤခဲလၢၣ်န့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ပညိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤ
ဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအတီၤပတီၢ်အိၣ်ဒီးကျဲလၢကိးဒီးပှၤတၢ်တဖၣ်မၤသ
ကိးတၢ်သ့လၢတၢ်ဒူးကူၣ်သ့ထီၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိတဖျၢၣ်လၢအအိၣ်လၢကူၣ်
ထံၣ်မၤလၢၣ်အကီၢ်န့ၣ်ကိးအံၤမၤဖျါဒီးဆါတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်ကွဲၤပြၢဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ခိၣ်ဖး
တဖၣ်အယိဖိသၣ်အါဂၤဟဲဒီးအဲၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤကိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အနီၢ်ဂံၢ်အါတလၢကွံာ်လၢ
ကိးအံၤအဂီၢ်ဒီးကိးအံၤဘၣ်သ့ထီၣ်တၢ်သ့ထီၣ်အသိၣ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤကန့ၣ်လီၤဘၣ်ကိ
အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နကမၤန့ၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးအါထီၣ်လၢကထူးန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဒီးသိးက
ဟဲန့ၣ်လီၤကိးအဂီၢ်လၢလံာ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

၄. **ဒူးခဲဘူးပှၤပၤဆုၢ်ကိးအကမံးတံာ်ဒီး ILFE** : ကိကမံးတံာ် မ့တမ့ၢ် ပှၤပၤဆုၢ်ကိးအကမံးတံာ်
တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ကျဲလၢတၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်ကိးဒီးမိၢ်ပၢ်အတၢ်ရၢလိာ်မုာ်လိာ်လၢဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်ဖး
ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤကိးလၢတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဒီးတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကိးအသူး
အသ့ဒီးတၢ်နီၤပၢ်အါထီၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤအဂ့ၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သဝီတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကမံးတံာ်

လၢဘီးလိးခွဲစတါ(နီ) Balochistan လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ဖးကူးစတၢ်အပူၤပှၤတၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ် နူ
သဝီပိာ်မုာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကမံးတံာ်န့ၣ်လီၤ. နူသဝီပိာ်မုာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကမံး
တံာ်အံၤခဲအံၤအိၣ်အဖူ ၁၀၀၀ လံန့ၣ်လီၤ. နူသဝီပိာ်မုာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကမံးတံာ်ကရၢတ
ဖူန့ၣ်ပှၤအနီၣ်ဂံၢ်အိၣ် ၅ ဂၤဒီးကရၢအံၤတၢ်ဟံးန့ၣ်အဒိအတဲာ်လၢပိာ်ခွါတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အက
မံးတံာ်ကရၢအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ဖးကူးစတၢ်အလုာ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢန့ၣ်ကိးဒိၣ်မးလၢပိာ်မုာ်ဒီး
ပိာ်ခွါကမၤယုၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရၢတဖျၢၣ်ယီအပူၤန့ၣ်လီၤ. သန့က့ပိာ်မုာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်
သ့အကမံးတံာ်တဖၣ်မၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၤန့ၣ်ဒီးပိာ်ခွါတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကမံးတံာ်ကရၢတဖၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ကသ့ၣ်ညါအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဂီၢ်ကွၢ်ဆူ
<http://www.worldbank.org> and search for "Balochistan."

၅. **တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဟံၣ်သီတဖၣ်** : တၢ်ဆဲးကျၢဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအဖိအလံၤတအိၣ်
ကိဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအညီတခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲလၢပကဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်
တၢ်ကျိၤဘၣ်ယး ILFE ဆူအဝဲသ့ၣ်အအိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ကိးကဘၣ်မၤပှၤတၢ်ဂၤလၢအတပၣ်
ယုၢ်လၢပှၤဂၤအကျါလၢအပူၤကွံာ်ဒ်အမ့ၢ်ပှၤလၢကွံာ်ဂီၤတဂ့ၤဒီးတလၢတပဲၤမ့တမ့ၢ်ကလုာ်
န့ၣ်ဆဲးဖိတဂၤဂၤကလဲၤဆူအဝဲသ့ၣ်အသိးအကျါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးဒီးပှၤဒ်
န့ၣ်တဖၣ်လၢအကရူၢ်မ့တမ့ၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအဖိခိၣ်န့ၣ်တၢ်ကဘၣ်တဲာ်နီၤပၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢ
ကိးအကျိၤအကျဲလၢအစူးကါ ILFE အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢအိၣ် ၂.၃ ပှၤတတၢ်ဒီးတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၢ်

ပှၤတတၢ်လၢတီၤပှၤ

မိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတတၢ်တဖၣ်အတၢ်ဟ့ၣ်လီၤအသးတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်အကၢၤဒိၣ်လၢ ILFE အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤစၢၤလၢဘူၣ်စ့ၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်လီၤမၤစၢၤကလိာ်တဖၣ်မ့ၢ်ကျဲအဂၢၢ်အကျၢၤတဘိလၢတၢ်ဆိၣ်ထွဲဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကရၢလၢအအိၣ်လၢပှၤတတၢ်ပှၤတဖၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်အတၢ်ကရၢကရိဒီးပှၤပၤဆုၤအကမံးတံာ်တဖၣ်ညီန့ၢ်န့ၢ်လီၤမၤစၢၤကိလၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကိအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကၢၤဒိၣ်လီၤဆိဒုးတၢ်တၢ်လီၤဒီးကိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢကဒိသဖဲသၣ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပှၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်ကန့ၢ်လီၤဘၣ်ကိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကိအဲၤတြီမ့ၢ်အိၣ်ဒီးယီအသ့ၤန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဘိထီၣ်တၢ်တဖၣ်ဒ်သိးပှၤလၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပှၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်လဲၤန့ၢ်လီၤဆူကိကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢထံကီၢ်အါဘၣ်အပူၤတၢ်ကရၢကရိလၢအအိၣ်လၢပှၤတတၢ်ပှၤတဖၣ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒီးကိလၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ထံအိၣ်ဒီးတၢ်ကဆဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘိလီၤဆိတၢ်ဟးလီၤလၢပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအဂီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်အဲၤသ့ၣ်ကဘိထီၣ်န့ၢ်တၢ်ဟးလီၤလၢပိာ်မုာ်ဒီးပိာ်ခွါအဂီၢ်လီၤလီၤဆိဆိန့ၣ်လီၤ.

လၢကီၢ်မလၣ်ဝံာ်န့ၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢသရၣ်တဖၣ်ကဟံာ်တၢ်သိၣ်လိပိးလီၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲတဖၣ်အလီၢ်လၢတၢ်ပူၤဖျဲးတအိၣ်အယိအဲၤသ့ၣ်ပှၤန့ၢ်သရၣ်ဝဲတြီဖးဒိၣ်တဖၣ်လၢအတီၤဒၢးတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးသရၣ်ကိခိၣ်အဂူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်လၢအအိၣ်လၢပှၤတတၢ်ပှၤဒီးပှၤတတၢ်အဂၢၤအန့ၢ်ခံဆံလၢကီၢ်ရၣ်တဘၣ်ယီအပူၤန့ၣ်စးထီၣ်ဟ့ၣ်လီၤတလၢဖးဒိၣ်တဖၣ်, ခိၣ်ဖံးရးဘးတဖၣ်, ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိအဂူၤအဂၢၤဒ်သိးကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအပိးအလိတဖၣ်လၢကစူးကါဝဲလၢဖိသၣ်အတၢ်ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်ဒီးတၢ်ဂံာ်တၢ်ဒုးတဖၣ်အဂီၢ်လၢတီၤပှၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဂၤအတၢ်ဟံာ်သ့ၣ်ဟံာ်သးမ့ၢ်အိၣ်လၢတၢ်လဲၤခီဖျိအပူၤဘၣ်ပးမိၢ်ပၢ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢကိအံၤန့ၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤနၢၤလၢကိပူၤန့ၣ်လီၤ.

Miske SJ. (2003) Proud Pioneers: Improving Teaching and Learning in Malawi through Continuous Assessment. Washington, DC: American Institutes for Research.

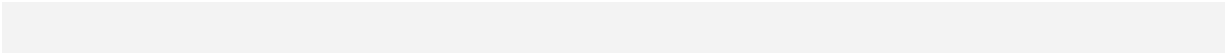
လၢကီၢ်ဖံးလံးဖံး(စ်)အပူၤပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တၢ်ကတိၤဖျါထီၣ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးမၤတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်ဒ်သိးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်ကတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢအဘၣ်ယးဒီးကိၣ်ဒီးဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးအပုၤတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်မၤစၢၤကိၣ်လၢတၢ်ဘျီထီၣ်လံာ်ရိၣ်ဒီး UNICEF မၤစၢၤလီၤလံာ်လၢအကယၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဒီးကိၣ်ဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်လိပိးလိလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးကမ့ၢ်သဘျီကရၢတဖၣ်ဟ့ၣ်လီၤစ့ၢ်ကိးတၢ်သိၣ်လိပိးလိတဖၣ်ဆူၣ်တၢ်လီၢ်အံၤအါမးန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ဖိစ့ၢ်ကိးမၤစၢၤကိၣ်လၢတၢ်ဘျီလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤဒီးတၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကဟံၣ်ထီၣ်လံာ်လဲၤအလီၢ်လၢလံာ်ရိၣ်ဒီးတဖျါအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

Feny de los Angeles-Bautista with Marissa J. Pascual, Marjorie S. Javier, Lillian Mercado-Carreon and Cristin H. Abad. (2001). Reinventing Philippine Education: Building Schools Filipino Children Deserve. The Ford Foundation, Manila .

ဒ်ပစံးတၢ်လံာ်လၢလံာ်လၢအပူၤကွၢ်တဆၢအပူၤအသိးကျဲးတဘျီလၢမိၢ်ပၢ်ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အကိၢ်မ့ၢ်တၢ်ကွၢ်မ့ၢ်ကိၣ်ဖိအမိၢ်ဒီးအပၢ်တဖၣ်လၢတီၤဒီးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲးအိၣ်အါဘိလၢမိၢ်ပၢ်, ပုၤတၢ်တဖၣ်ပုၤဒီးပုၤကွၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢဖိသ့ၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်ဒ် ILFE အန့ဆၢၣ်အသိးလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တနီၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ မိၢ်ပၢ်မ့တမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိအဂၤလၢကဟဲဟ့ၣ်လီၤအသးလၢကမၤစၢၤသရၣ်လၢတီၤပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဖးစၢၤဖိသ့ၣ်အလံာ် မ့တမ့ၢ် ကတဲာ်ကတီၤတၢ်မၤလိအပိးအလီတဖၣ်ဒီးမၤစၢၤတၢ်မၤအါထီၣ်တၢ်မၤလိမိၢ်ပၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲ, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤ မ့တမ့ၢ် ကရၢကရိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလီၤဆီလၢဘျီဒီးပွဲၤဒီးအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မိၢ်ပၢ်ကဲပုၤတမ့ၢ်လၢအဟဲကတီၤလီၤတၢ်ဘၣ်ယးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢတီၤပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စံးကတီၤဘၣ်ယးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဟ့ၣ်မၤစၢၤပုၤလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်လၢတသ့ကွဲးသ့ဖးတဖၣ်ကတီၤဘၣ်ယးပုၤတၢ်တဖၣ်အတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤ, တဲတၢ်ယဲၤလၢပျါတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဒုးန့ၣ်တၢ်ထ့တၢ်ထါတၢ်လၢပျါတဖၣ်ဒ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ အဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ထီၣ်မိၢ်ပၢ်သရၣ်သမၤတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အပူၤဒီးကိၣ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အဂၤဒ်သိးကသ့ၣ်ညါအါထီၣ်တၢ်ဒီးထီၣ်စ့ၢ်ကိးတီၤပူၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆီတဘျီတဘျီတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဘျီတဘျီဒ်အံၤတဖၣ်အပူၤအဝဲသ့ၣ်ကထံၣ်အဖိအလံာ်, အသရၣ်သမၤတဖၣ်ဒီးမၤလိဘၣ်ယးကိၣ်တၢ်မၤလိမိၢ်ပၢ်ဒီးကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ မိၢ်ပၢ်မၤစၢၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢအလိၣ်တဖၣ်ဆူကိမ့တမ့ၢ်မၤစၢၤလၢတၢ်ဃုစၢၤဘူၣ်စ့ၤလၢအလိၣ်လၢကိၣ်ဒီးတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကိၣ်ဖိမိၢ်ပၢ်ကလဲၤထံၣ်စ့ၢ်ကီးမိၢ်ပၢ်လၢအဖိအလံၤတအိၣ်ဒံးကိၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် အဖိအလံၤတဖၣ်လၢအဆိကမိၣ်လၢကဟးထီၣ်ကိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤလၢကမၤကတၢ်က့ၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မိၢ်ပၢ်ကန့ၣ်လီၤတိၤစၢၤမၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်ပာ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကိၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ကွၢ်ဖိသၣ်အလီၢ်လၢအပူၤဖျဲးဒီးကဆ့ကဆိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မိၢ်ပၢ်မၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်အိးထီၣ်ကိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိးထီၣ်ကိၣ်အနံၤန့ၣ်မိၢ်ပၢ်, ပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတတၢ်ပူၤဒီးပဒိၣ်ပပှၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲၤမ့ၢ်အီၤဆူကိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလၢအပာ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးတၢ်သိၣ်လိပီးလီၤအသီတဖၣ်, တၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်သရၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အသီလၢတၢ်သမံၤသမိးဒီးတၢ်သိၣ်လိဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အပတီၢ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးခဲလၢာ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်ကျးလီၤအီၤလၢကိၣ်ပူၤဒ်သိးပှၤကိးဂၤကထံၣ်ဘၣ်အီၤအဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတတၢ်တဖၣ်ကမၤစၢၤသရၣ်လၢကသမံၤသမိးကွၢ်အဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အပူၤအဂီၢ်သ့စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, အဝဲသ့ၣ်ဟ့ၣ်အဖိတဖၣ်အဟံၣ်တၢ်မၤအမးသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပှၤလၢအဖျါထီၣ်ကိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်လၢအဟ့ၣ်လီၤအသးလ့ၤတုၢ်လ့ၤတီၤဒီးပှၤလၢအဖျါဖျဲးဖိမိၤတဖၣ်တၢ်ကဟ်အီၤဒ်တၢ်အဒိလၢအဂ့ၤတမံၤအသိးလၢကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကွဲမ့ၢ်ပှၤလၢအဖျါဖျဲးဖိမိၤဒီးမိၢ်ပၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤဂ့ၤတဖၣ်ဟဲကတီၤတၢ်တနံၣ်တဘျီဘၣ်ဃးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂ့ၢ်ကိးနံၣ်ဒဲးတက့ၢ်. ကွဲမ့ၢ်ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါကဟဲကတီၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်လၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်အဂ့ၢ်အကျါဒီးပိာ်မုာ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ကကတဲာ်ကတီၤအသးဒ်သိးကမၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ပိာ်မုာ်မူဒါအဒိအတၢ်တဖၣ်

ကိလၢသရၣ်အပိာ်မုာ်တအိၣ်သနာ်က့ပိာ်မုာ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤမာသကိး တာ်ဒ်တာ်အဒိအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ် မ့တမ့ာ် ကိဖိဘူးတံာ်ဒ်အမ့ာ်တာ်ဘူၣ်တာ်ဘါ, ပုၤလၢအတု တာ်ဂီၤသ့, ပုၤလိာ်က့ဖိ မ့တမ့ာ် ပုၤလၢအမၤတာ်လၢထံာ်ကိာ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ညီန့ၣ်န့ၣ်လီၤမာသကိးတာ် လၢကိ မ့တမ့ာ် တီပုၤလၢကျဲးစးဟ့ၣ်တာ်အဒိလၢအဂ့ၤလၢပိာ်မုာ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပိာ်မုာ်လၢအအိၣ်လၢဟံာ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤမာသကိးတာ်အံၤမ့ာ်အိၣ်န့ၣ်ပျဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲတဘျုး ဘျီဖဲတာ်မၤလိန့ၣ်အကတီၢ်တက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်တဲဖျါထီၣ်ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်ဖဲးတာ်မၤဒီးပိာ်မုာ်ပိာ် ခွါအတၢ်ဖဲးတာ်မၤအန့ၣ်အဆၢအံၤမၤဘၣ်ဒိဒီးမၤန့ၣ်လၢအသးသမူအဂီၢ်ဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ပိာ်မုာ်အဒိတဖၣ်လၢန့ၣ်မုာ်အိၣ်ဆူကိတဖၣ်အံၤစံးကတီၤလီၤတာ်လၢတာ်မဲာ်ညါဒုးန့ၣ်လီၤတာ်လၢ အမၤဝဲတဖၣ်ဆူပုၤကိဖိအအိၣ်ဒီးကတီၤတာ်လၢပုၤကိဖိတဂၤဘၣ်တဂၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

ယုထာ်ဖိသ့ၣ်မုာ်လၢအဖျါထီၣ်ယုထာ်မ့တမ့ာ်တဆံတီၤတဖၣ်ဒီးသရၣ်မုာ်ဖိတဖၣ်လၢကလဲၤဟးဆူ ကိလၢအအိၣ်လၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျါတဖၣ်ဖဲတာ်လီၤလၢပိာ်မုာ်တဖၣ်ညီန့ၣ်ဟးထီၣ်ကိဆိအလီၢ်တက့ၢ် ပိာ်မုာ်ဖိသ့ၣ်ခဲလၢာ်ကြးထံာ်လိာ်သကိးအသးဒီးကတီၤသကိးတာ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤတာ်မန့ၣ်ဒ်သိး အိၣ်ကိကဖျါဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ပျဲသရၣ်မုာ်ဒီးပိာ်မုာ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်တုာ်လံာ်တဖၣ်ထံာ်လိာ်အိၣ် သကိးလိာ်အသးဒီးပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျါအကိအံၤဒီးအမိာ်အပာ်ဒီးကတီၤ တာ်ပိာ်သကိးကျဲလၢကမၤစၢၤပိာ်မုာ်တဖၣ်ဒ်သိးကအိၣ်ကိတုၤအကတၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

The Gender-Fair Teacher (2003) UNICEF/Eritrea

တီပုၤဒီးပုၤတဝါ

က့မုာ်ဘၣ်မိာ်ပာ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါပူၤတဖၣ်ဟဲဟးအိၣ်သကိး ILFE အကိတက့ၢ်. တာ် မၤလိမိာ်ပုၤလၢအဂ့ၤန့ၣ်ကဟ့ၣ်အခွဲးလၢဖိသ့ၣ်မၤလိန့ၣ်တာ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးဒီးပုၤတဝါအဂ့ၢ် န့ၣ်လီၤ. အဒိ,

- ◆ ဖိသ့ၣ်ကယုထံာ်တာ်ကွဲးတဆၢ မ့တမ့ာ် ဟံးန့ၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျါလၢအဟံာ် မ့တမ့ာ် အပုၤတဝါ ပုၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးလၢအတၢ်မၤလိဒ်လၢကိအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသ့ၣ်ကသံကွါအမိာ်အပာ် မ့တမ့ာ် ဖဲဖုတဖၣ်ဘၣ်ဃးဒီးဖဲအဝဲသ့ၣ်မ့ာ်ဖိသ့ၣ်အဆၢကတီၢ် န့ၣ်လီၤ.

- ◆ အဝဲသ့ၣ်ကယုထံၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီၤအဂၤတဖၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးအတၢ်မၤလိအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ အဝဲသ့ၣ်ကဟဲစိာ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤအမ့ၢ်စးခိတီၣ်လၢသရၣ်တဖၣ်စူးကါဝဲလၢကမၤတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအပီးအလိတဖၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဆိလီၤကျဲၤလီၤကဒါက့ၤတီၤပူၤမ့တမ့ၢ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်လိာ်ကွဲၤပျီၤဒီးအဝဲသ့ၣ်ကရူၤလိာ်ဘၣ်အသးတဂၤဒီးတဂၤလီၤဆိဒဲၣ်တၢ်ရူၤလိာ်ဒီးဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လိာ်ကွဲၤပျီၤကမ့ၢ်တၢ်ပူၤဖျဲးအလီၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဒီးပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါကန့ၣ်လီၤဝဲၤသကိးဘၣ်လၢတၢ်လိာ်ကွဲၤပျီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကွဲၤအပျီၤအံၤကဟ့ၣ်အါထီၣ်တီၤပူၤအတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^၃
- ◆ ဖိသၣ်ကတုအပူၤတဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒီးမၤစၢၤက့ၤတၢ်ယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢတထီၣ်ကွဲၤဒီးကြးအိၣ်ကွဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢပူၤတဝါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. လၢ CHILD တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢကီၢ်ကီၢ်တဲာ်အပူၤဖိသၣ်တဖၣ်လဲၤမၤကဆဲကဆီၤစၢၤပူၤသးပုၤလၢအအိၣ်ထဲတဂၤအဟံၣ်အယီၤခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. ဝဲအဝဲသ့ၣ်မၤကဆီၤစၢၤတၢ်ဝံၤန့ၣ်အိၣ်သကိးအိၣ်သကိးတၢ်လၢပူၤသးပုၤတဖၣ်အံၤဒီးပူၤသးပုၤတဖၣ်တဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢပူၤတဝါအတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သးနံၣ်မ့ၢ်လီၤဆိလိာ်အသးထဲလဲၣ်သန့က့ပူၤကိးဂၤဒီးဒုးဘူးထီၣ်တၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်တဂၤဘၣ်တဂၤဒီးတၢ်အံးထွဲမၤစၢၤလိာ်သးဂ့ၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်မၤကဆဲကဆီၤကျဲလၢပူၤတဝါအပူၤတဖၣ်ဒီးသိးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသတူၢ်ကလၢာ်သုတကဲထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^၄

³ UNICEF. Children as Community Researchers. <http://www.unicef.org/teachers>
⁴ လၢနကဒီးန့ၢ်အါထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ယးဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်န့ၣ်ကွၢ်ဆူ
<http://www.inmu.mahidol.ac.th/CHILD>

တၢ်ပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဘၣ်ဃးပုၤတၢ်တဖၣ် : ကျဲအဂၤအိၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးနီၤလီၤဟ့ၣ်သကိးတၢ်လၢအပူၤတၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢကီၢ်ကိၣ်တဲာ်ကလံာ်စိးအပူၤပုၤဖိသၣ်ယံာ်တၢ်ကိၣ်ဖိအိၣ်တကရူၢ်လၢအမၤလိဘၣ်ဃးခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်လၢအပူၤတၢ်အပူၤလၢလံာ်စဲအ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤနီၣ်မၤယါတၢ်ပနီၣ်လၢသ့ၣ်ပုၤဟးဂီၤအဂ့ၢ်အကျိၤဝံၤဟးသံကွၢ်ပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတၢ်ပူၤတဖၣ်ဘၣ်ဃးသ့ၣ်ပုၤအတၢ်စံာ်စိးတဲာ်စိးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးယုာ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးစ့ၢ်ကိးတၢ်ဒီးပုၤတၢ်တဖၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်လီၤဖျးလီၤသ့ၣ်အသီတဖၣ်လၢအပူၤတၢ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနံၣ်ကတၢ်န့ၣ်ပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အံၤဒုးန့ၣ်တၢ်မၤလိလၢအမၤလိန့ၢ်ဝဲလၢအပူၤတၢ်အအိၣ်အံၤဆူအမိၢ်အပၢ်ခဲလၢအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်တဖၣ်အံၤမၤလိန့ၢ်ပုၤတၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤတဖၣ်လၢအဖိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အသ့ၣ်မုာ်သးခုလၢအဖိတဖၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်အတၢ်မၤလိအကျဲအကပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်တဘျီမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးယုာ်လၢတၢ်ကမၤဘၣ်လိာ်က့ၤခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအတၢ်ဂ့ၢ်ကိၣ်အံၤဒဲလဲၣ်လၢအပူၤတၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်ဖိအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အပူၤ : ပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်ဒိးသိးကပလၢာ်ဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်လဲၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဟဲထီၣ်ကိၣ်ဒီးထီၣ်စ့ၢ်ကိးမိၢ်ပၢ်, ပုၤတၢ်ဒီးထံဖိကိၢ်ဖိအတၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နကတဲာ်ကတိၤဟံာ်ပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢကထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖိၣ်တဖၣ်အံၤအဆၢကတိၤဖဲလဲၣ်ဒီးဒဲလဲၣ်တချုးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အဆၢကတိၤအခါသ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤကိၣ်ဖိကတဲာ်ကတိၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအမၤဝဲလၢတၢ်ပူၤဒီးဒုးန့ၣ်ဝဲလၢကိၣ်မၤမူးမၤပွဲတဘျီတဘျီ, မ့တမ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်, တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢဒီးတၢ်ရူးထါမ့တမ့ၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢတၢ်ပူၤတဖၣ်လၢမူးအံၤအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ကိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်အတၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျါလိာ်အသးဒီးမၤစၢၤဖိတဖၣ်လၢကထီၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ကတဲာ်ကတိၤတၢ်အိၣ်ဖိၣ်လၢတၢ်ကဒုးန့ၣ်ဖိသၣ်အတဖၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဆူမိၢ်ပၢ်အအိၣ်န့ၣ်နကဘၣ်ဆိကမိၣ်ထံတၢ်ကမၤအီၤလၢကျိာ်မနုၤမ့တမ့ၢ်ကျိာ်လၢတၢ်ကစူးအီၤလၢတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကိၣ်ဖိဒီးကိၣ်သရၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဆၢတဲာ်လၢကကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ပုၤလၢတကတိၤကျိာ်တကျိာ်ယီတဖၣ်ဒဲလဲၣ်မ့တမ့ၢ်ပုၤလၢအန့ၢ်တအၢတဖၣ်ဒဲလဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် ၂.၄ ပမၤလိတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲာ်

လံာ်တဘျီအံၤဟ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ကူၣ်တၢ်ဖးအကလုာ်ကလုာ်လၢနကမၤသကိးတၢ်လၢဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်အဂီၢ်လၢ ILFE တီၤပှၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နမၤလၢပှၤတၢ်ဂဲၤလိလၢလံာ်တဖၣ်အံၤသ့ဒါ.

- ၁. ကွဲးရဲၣ်လီၤ ILFE အသရၣ်တဖၣ်အမူအဒါလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်တက့ၢ်.
- ၂. နကစံးဘၣ်တဲဘၣ်မိာ်ပာ်တဖၣ်လၢအဖိအလံာ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂ့ၢ်လၢကျဲၣ်လဲာ်.
- ၃. ကွဲးရဲၣ်လီၤကျဲၣ်ခံာ်တဖၣ်မၤစၢၤန့ၣ်လၢကယုထံၣ်စၢၤဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိတဖၣ်ဒ်သိးကအိၣ်က့ၤကိအဂီၢ်သ့လၢကျဲၣ်လဲာ် : (က) လၢကိပှၤ, ဒီး (ခ) လၢကိအချၢ.
- ၄. ယၤထီၣ်ကျဲတဘျီဒ်လၢပှၤတဝၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပှၤသ့အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ၅. ယၤထီၣ်ကျဲတဘျီဒ်လၢပှၤကိဖိတဖၣ်ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်သ့လၢပှၤတဝၢအပှၤမ့တမ့ၢ်တၢ်စူးကါတၢ်ပိးတၢ်လိလၢဟံၣ်ဒီးပှၤတဝၢအပှၤတဖၣ်သ့ၣ်လဲာ်တက့ၢ်.

ပှၤတဝၢအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲအိၣ်အါဘိဒ်သိးနကတဲာ်ကတီၤပှၤကိဖိတဖၣ်လၢကမၤလိတၢ်လၢအပှၤတဝၢအပှၤဒီးအဟီၣ်ကဝီၤခိၣ်ယၤဝးတရံးအပှၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲအိၣ်စ့ၢ်ကိးတဘျီဒ်လၢသရၣ်တဖၣ်ကမၤတၢ်ဒီးမိာ်ပာ်မ့တမ့ၢ် ပှၤကွဲးဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါအဝဲသ့ၣ်လၢ ILFE အဂ့ၢ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကတဲာ်လၢကိအဂီၢ်ဆူပှၤတဝၢအပှၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤဟံၣ်ဖျါန့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အါမံၤလၢနဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤသံကွၢ်လီၤနသးလၢ, “ဒ်သိးယကစးထီၣ်မၤသကိးတၢ်ဘူးဒိၣ်ထီၣ်ဒီးယပှၤကိဖိအဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးယပှၤတဝၢတဖၣ်အဂီၢ်ယမၤတၢ်မနုၤသ့လဲာ်.” ဟ့ၣ်ထီၣ်နတၢ်ပညိၣ်သၢထံၣ်ဒီးထီၣ်သတြီၤကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးအီၤလၢနပှၤမၤသကိးတၢ်ဖိ, နပှၤကိဖိဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိတဖၣ်တက့ၢ်. တနံ့ မ့တမ့ၢ် ခံနံ့ဝံၤအလီၢ်ခံထီၣ်သတြီၤနတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်အလဲၤထီၣ်တုၤဖဲလဲာ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤလၢနမၤသ့ဒ်သိးနကတုၤဆူနတၢ်ပညိၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လဲာ်တက့ၢ်.

နမၤလိန့ၢ်တာ်သ့အါထီၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်

လံာ်လဲၢ်ဒီးဝဲၤလီၢ်ထံၣ်စိ (Web sites) လၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢလံာ်အံၤအကတၢၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တာ်ပီး တာ်လီၢ်အလုၢ်ဒိၣ်ပုၤဒိၣ်တဖၣ်လၢအဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါနၤဒ်သိးနတာ်ရ့ၤလိာ်မုာ်လိာ်ကဘူးလၢကိၣ်, ဟံာ် ဖိယိဖိဒီးပုၤတၢတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်လၢအဘၢၣ်တာ်ဖဲကျဲးအီၤတဖၣ်

Bureau of Elementary Education, Department of Education, Culture and Sports in cooperation with UNICEF Philippines (1994) *The Multigrade Teacher's Handbook*, Manila .

duPlessis J. (2003) *Rainbow Charts and C-O-C-O-N-U-T-S: Teacher Development for Continuous Assessment in Malawi Classrooms*. Washington, DC: American Institutes for Research.

Miske SJ. (2003) *Proud Pioneers: Improving Teaching and Learning in Malawi through Continuous Assessment*. Washington, DC: American Institutes for Research.

Rugh A and Bossert H. (1998) *Involving communities: Participation in the delivery of education programs*. Washington, DC: Creative Associates International, Inc.

The Gender-Fair Teacher (2003) UNICEF/Eritre .

Web Sites.

Children as Community Researchers. This is an excellent publication for promoting children's learning through the community. It can be downloaded at: <http://www.unicef.org/teachers/researchers/index.html> or <http://www.unicef.org/teachers/researchers/childresearch.pdf>

Children's Integrated Learning and Development Project.
<http://www.inmu.mahidol.ac.th/CHILD>

Community School Iliances.
<http://www.edc.org/CS>

Supporting Home-School Collaboration by Sandra L. Christenson.
<http://www.cyfc.umn.edu/schoolage/resources/supporting.html>

UNICEF Teachers Talking bout Learning. This excellent Web site offers information on: learning and the community; teachers and communities; involving families in learning; communities helping schools; community life; and tips for improving schools.
<http://www.unicef.org/teachers/environment/commun.htm>

လိပ်နဲပ်ကျဲ (၃)

တၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢၢ်ဆူကိၣ်ဒီးမၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်

Getting All Children In School and Learning

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်အဘၣ် (၃) အံၤကမၤစၢၤန့ၣ်န့ၣ်ပုၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်ဒ်သိးနကနၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ယးတၢ်လၢအတြီၤမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်ဟဲဆူကိးဒီးနကမၤဘၣ်လိာ်က့ၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤအိၣ်ကွဲးအသးလၢအဂ့ၢ်အကျိၤတဆီဘၣ်တဆီ, ပၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးကျဲလၢတၢ်ကထုးန့ၣ်က့ၤဖိသၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွဲးအီၤလၢကိးဒီးဖျိမိာ်လုၢ်ပၢၢ်လၢအထူသန့ဒီးကျဲသန့အံၤတၢ်စူးကါအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနမၤလိတၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤဝံၤအခါနဖးသ့ၣ်ညါက့ၤသရၣ်သမၢ်သ့ၣ်တဖၣ်, ဟံၣ်ဖိမိာ်ဖိတဖၣ်, ပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤဒီးကိးဖိတဖၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်မနုၤလၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်ကိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နကသ့ၣ်ညါစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢအတထီၣ်ကိးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဖဲလဲၣ်, ဘၣ်မနုၤအယိအဝဲသ့ၣ်တဟဲထီၣ်ကိးလဲၣ်ဒီးဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကဟဲထီၣ်ကိးအဂီၢ်တၢ်ကဘၣ်စူးကါကျဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၃.၁	မတၢ်လၢအတမၤလိတၢ်န့ၣ်လဲၣ်.	၃
	တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်တံာ်တံာ်တဖၣ်လၢ Inclusive Learning အဂီၢ်	၃
	တၢ်မၤကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသးလၢ Inclusive Learning အဂီၢ်	၁၃
၃.၂	တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိးဒီးဘၣ်မနုၤအယိတအိၣ်ကိးလဲၣ်အဂ့ၢ်	၁၆
	ကိး - ပုၤတဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ	၁၆
	ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တုဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ	၁၉
	တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲဆူကိးအဂ့ၢ်	၂၃
၃.၃	တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအထုးန့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဖဲဆူကိး	၃၄
	တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ	၃၄
	တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂီၢ်	၃၇
၃.၄	ပမၤလိတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.	၄၉

အဆင့် ၃.၁

မတူလူအတူမလိတ်နဲ့လဲနဲ့

လူတိုင်းမလွတ်မသကင်းတတ်လာဟံင်ဖိယီဖိဒီးပုၤတဝါတဖၣ်လူတိုင်းဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အဂီၢ်အံၤန့ၣ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤမ့ၢ်တၢ်ယုၤထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လူတိုင်းထီၣ်ကိၣ်လူအိၣ်လူပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လူနပုၤကိၣ်ဖိအဒိပုၤဝဲၢ်မ့ၢ်, ခွါ မ့တမ့ၢ် အတံၤသကင်းအဂၤလူအိၣ်ကိၣ်တသ့ မ့တမ့ၢ် တဖၣ်ကိၣ်ဘၣ်ကအိၣ်ဝဲတက့ၢ်. ပမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤသးနီၢ်နီၢ်ဒီးအဲၣ်ဒီးသပုၤတၢ်လူဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကဟဲဆူ inclusive အကိၣ် မ့တမ့ၢ် အတီၤပူၤဒီးဟံၤအဝဲသ့ၣ်လူကိၣ်ဒီးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဘၣ်တဖၣ်လူအလိၣ်လူအသးသမူအဂီၢ်တက့ၢ်. အလီၢ်အိၣ်လူပကန့ၢ်ပၢ်ဘၣ်ယးဒီးဘၣ်မနုၤအယီၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတဖၣ်ဆူကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ယုၤထံၣ်န့ၣ်တၢ်တံၤတံၤတဖၣ်လူ inclusive learning အဂီၢ်

ဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလူလၢအံၤကသ့ၣ်ဒ်မ့တမ့ၢ်ဖးသိၣ်ထီၣ်အီၤဆူနသကင်းတဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်.

စီၤတံးန့ၣ်အသးအိၣ်တဆံၣ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကိၢ်ခါတစံးတၢ်ဂီၢ်ခါတစံးစီၤတံးအံၤဟးဝုၤဝီၤလူပုၤတဝါအပူၤဒ်သိးကမၤန့ၢ်ကျိၣ်ဖိဖိတဆံးတက့ၢ်လူအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်ကိးနံၤဒဲးန့ၣ်လီၤ. တဘျီတခါစီၤတံးမၤစၢၤပုၤတဝါတဖၣ်လူတၢ်မၤကဆဲးကဆိတၢ် မ့တမ့ၢ် သ့ကဆိသဘံၣ်လီၤလူကျးဆါခိနီၣ်တဖျၢၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးတၢ်မၤလူအဂီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်နီၣ်တမံၤတခါအဝဲထၢဖိၣ်ပလိကအိၣ်လူတၢ်စူးကွံၣ်အီၤလူကျဲကပိၣ်ကပၤတဖၣ်ဒီးဆါက့ၤဝဲတဆိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲအဝဲတထံၣ်တၢ်ဖဲးတၢ်မၤနီၣ်တမံၤလူၤအခါစီၤတံးအံၤကယုၤအိၣ်တၢ်လူပုၤလူအဟဲဆူသီခါဖျၢၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးအဘျီအတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤတနံၤနံၤန့ၣ်ကမၤန့ၢ်ဝဲတခါလၢတုၤတခါလၢတုၤသ့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဆၢမ့ၢ်ဘၣ်လူစီၤတံးအဘျီအတီၢ်တဂ့ၤတနံၤနံၤန့ၣ်မၤန့ၢ်ဝဲစ့ၤန့ၢ်တခါလၢတုၤန့ၣ်လီၤ. စီၤတံးစံး, “ပုၤမ့ၢ်ဟ့ၣ်ယၢကျိၣ်စ့န့ၣ်ယကမၤတၢ်တမံၤဂ့ၤတမံၤလူပုၤမၤယၢန့ၣ်လီၤ.” လူအပူၤကွံၣ်စီၤတံးလဲၤကိၣ်ဘၣ်ဆၢခဲအံၤအဝဲအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့အါန့ၢ်မၤလိၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဖူးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢ inclusion အဂီၢ်

နမ့ၢ်မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤဒီးနသကိးတဖၣ်န့ၣ်နီၤဖးလီၤနသးခံကရူၢ်တုၤလွံၢ်ကရူၢ်တက့ၢ်.နမ့ၢ်အိၣ်ထဲတဂၤဧၤတခီနမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤထဲတဂၤသ့န့ၣ်လီၤ.

- ◆ အဆိကတၢ်ပုၤကိးဂၤဒဲးကဆိကမိၣ်သကိးကစုဒုလၢဘၣ်မနုၤအယိစီတံးအံၤတဟဲလၢၤကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဖျၢၣ်ကိၣ်မ့ၢ်ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤတခီပုၤကိးဂၤဒဲးကွဲးလီၤလၢအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤဘၣ်ယးစီတံးတဟဲလၢၤကိၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကြးယံာ်ဒၣ်ထဲ (၅) မံးနံးဧၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကွၢ်ဖိသၢ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်အယၢၤဝးတရံးခဲလၢၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်, အဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးအပူၤတဝၢအပူၤတဖၣ်တက့ၢ်. ခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအံၤကပၣ်ယုၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအခီပညီမ့ၢ်ဖိသၢ်အံၤအဲၣ်ဒီးလဲၤကိၣ်လၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲဧၤန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဟ့ၣ်လီၤကရူၢ်တဖၣ်ဘၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလၢကကွၢ်ခိၣ်ယၢၤအတၢ်အိၣ်သးဝးတရံးလၢဖိသၢ်တဂၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ကရူၢ်တဖၣ်ကကွၢ်ထံကိၣ်အတၢ်အိၣ်သး, ကရူၢ်အဂၤတဖၣ်ကကွၢ်ထံဟံၣ်ဖိယိဖိအတၢ်အိၣ်သးဒီးကရူၢ်အဂၤတဖၣ်ကကွၢ်ထံပူၤတဝၢအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်လွံၢ်ဖုတဖုတခီကကွၢ်ထံဖိသၢ်စီတံးအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အိၣ်ဒီးကရူၢ်ထဲခံကရူၢ်ဧၤတခီကရူၢ်တကရူၢ်စ့ၢ်စ့ၢ်ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးခံမံၤန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤထဲတဂၤတခီကျဲးစးကွၢ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလွံၢ်မံၤလၢၣ်အံၤလၢနကစၢ်ဒၣ်နဲတက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်လီၤကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်လၢစးခိတယၢ်ဖးလဲၤတဘျီစ့ၢ်စ့ၢ်တက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်ကိးကရူၢ်ဒဲးကွဲးလီၤတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးဖဲလဲၣ်တမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်ကကွၢ်ထံဝဲလၢအလံာ်တယၢ်ဖးလဲၤအခိၣ်တီအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးလၢနကရူၢ်အပူၤတၢ်တံၢ်တၢ်မနုၤအိၣ်လၢစီတံးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအဒုးပတုာ်စီတံးလၢအတၢ်ဟဲထီၣ်ကိၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.ကွဲးရဲၣ်လီၤအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအံၤကိးမံၤဒဲးလၢကကဲထီၣ်တၢ်တံၢ်တၢ်လၢစီတံးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အပူၤလၢလံာ်တယၢ်ဖးလဲၤအပူၤအံၤတက့ၢ်. နမၤတၢ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤဖးကဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ လၢအဖိလံာ်တက့ၢ်အံၤတက့ၢ်.

တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိၣ်ဖိသၣ်တအိၣ်ကိဘၣ်အဂ့ၢ်

စီၤတံး (ဖိသၣ်)

ဖိသၣ်ထီၣ်ကိမ့တမ့ၢ်ကအဲၣ်ဒီးထီၣ်ကိအံၤဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢဖိသၣ်အသကၢ်ပဝး မ့တမ့ၢ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဝဲလၢအပူၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်မ့ၢ်လၢလၢအအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့အံၤကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကလဲၤယုဖံးယုမၤတၢ်လၢဝ့ၢ်ပူၤဒီးဟးထီၣ်ကွံာ်လၢအဟံၣ်အါန့ၢ်ဆဲးအိၣ်ကိတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢလၢအံၤကဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ကိမ့တမ့ၢ်တအိၣ်ကိလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢနပူၤတဝါအပူၤ, လၢနထံနကီၢ်အပူၤ, မ့တမ့ၢ် လၢနတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအပူၤတၢ်အိၣ်တမံၤမံၤလၢကမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်လၢကအိၣ်ကိ မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိအိၣ်တမံၤမံၤခါ.

ဟံၣ်တအိၣ်ယိတအိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်လၢကဘၣ်မၤတၢ် - ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ပထံၣ်ဘၣ်အီၤကိးနံၤဒဲးလီၤဆီဒ်တၢ်ပမ့ၢ်အိၣ်လၢပူၤဝ့ၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ပတဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတုၤလၢပထံၣ်လၢအယုအိၣ်တၢ်တစုဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကျဲမ့ၢ်အဟံၣ်အယိဒီးတၢ်လိာ်လၢအကအိၣ်မူဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ပူၤဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်လၢအကကွဲၢ်လၢအကယၤလၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိပူၤတဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်မၤတၢ်, ဟးထီၣ်ကိ မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်တအိၣ်ယိတအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိပူၤတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အလီၢ်လၢတၢ်ကစူးကါကလိအိၣ်အီၤမ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဖိတအိၣ်, အပူၤတဝါတအိၣ်ဒီးအကိအကိၣ်တအိၣ်လၢအယိန့ၣ်လီၤ. သန့က့တမ့ၢ်လၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအပူၤကိးဂၤဒဲးတအိၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဖိမိၤဘၣ်. စီၤတံးကဟးမၤတၢ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအဖိခိၣ်ဘၣ်ဆၣ်ဟဲက့ၤဆူအဟံၣ်ဖဲတၢ်ခံးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ, အသးပုၤတလၢလၢအန့ၢ်လီၤအိၣ်က့ၤကိ, မ့တမ့ၢ်ခိဖျိလၢထံဂ့ၢ်ကီၢ်သဲးအတၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂ့ၢ်အယိတၢ်အကါဒိၣ်လၢကဘၣ်ဂ့ၢ်အိၣ်မူလၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အါန့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိအပူၤအါဂၤမ့ၢ်လၢတအိၣ်ဘူးလၢဟံၣ်ယိမ့တမ့ၢ်အိၣ်ဘူးထဲတဆံးတက့ၢ်အယိန့ၣ်တမၤန့ၢ်တၢ်သိၣ်ဂ့ၤသီဘၣ်လၢပုၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပုၤအအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်မၤဆူးမၤဆါအီၤလၢနီၢ်ခိ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆါလီၤအိၣ်အနီၢ်ခိနီၢ်ကစၢ်လၢဟံၣ်အယိန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကယုၢ်ဟးထီၣ်ကွံာ်လၢဟံၣ်လၢယိဒီးတုၤဆူတၢ်ဘၣ်ဟးအိၣ်လၢကျဲမ့ၢ်ကျဲခိၣ်ဒီးဘၣ်ကွဲၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒိ - ဖိသၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဆူးမ့ၢ်ဆါ, မ့ၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒိန့ၣ်မၤလိန့ၣ် တၢ်တန့ၢ်တသ့ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်တထီၣ်က့ၢ်ခဲအံၤခဲအံၤဒီးဘၣ်တၢ် ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤဒ်အမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအခိၣ်န့ၣ်ကဘျၢအနၢ်ကိသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ် တူၢ်ဘၣ်လၢပှၤတကန့ၣ်ယုၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအတဘၣ်ထွဲ ဘၣ်ယးစ့ၢ်ကိးလၢတီၤပူၤဒီးလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအယိဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကဟးထီၣ်က့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိတကူတလၢလၢနီၢ်ခိအဂီၢ်အံၤမၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိးအီၤလၢနီၢ်ခိဒီး ခိၣ်န့ၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်ဖးထီၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ - ထံကီၢ်တနီၤနီၤဖိသၣ်ဒ်စီၤတံးအသိးတဖၣ်တၢ်အုၣ်သးမ့ၢ် တအိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါနီတတီၤဘၣ်န့ၣ်ထီၣ်က့ၢ်တသ့ မ့တမ့ၢ် ထီၣ်က့ၢ်ကသ့ဒ်ထဲစ့ၢ်န့ၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတအိၣ်အံၤကဲ ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလီၤဆိဒ်တၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်, ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲး တၢ်ယၢ်လၢကထီၣ်က့ၢ် မ့တမ့ၢ် ကန့ၣ်လီၤတၢ်ဒီးစဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကိအံၤမၤဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိး ပှၤလၢအန့ၣ်လီၤအိၣ်လၢပှၤဂၤအထံအကီၢ်, ပှၤလၢအဘၣ်ယးဒီးကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်ဒီးပှၤ ဘၣ်ကိဘၣ်ခဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ် - တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဖဲအဟဲဆူက့ၢ် မ့တမ့ၢ် က့ၤ လၢအဟံၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢအမၤပျံၤမၤဖုးဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါဖိသၣ်တဖၣ် ညီန့ၢ်ဘၣ်တီၢ်, မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤန့ၤအီၤန့ၣ်လီၤ. မ့မ့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တခီညီန့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကိ တၢ်ခဲလၢတၢ်မူဆူၣ်မူစိး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤလၢအဘၣ်ကွၢ် ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်အံၤအတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပှၤလီၤအသးကစ့ၤလီၤဒီးတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ် ပှၤလီၤအသးကအိၣ်ထီၣ်က့ၢ်အဂီၢ်ကယံၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကမ့ၢ်ဖိသၣ် လၢအဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်ဒ်အံၤတကလုာ်ဒီးအသးတအိၣ်လၢလၢကလဲၤက့ၢ်လၢဘၣ်န့ၣ် လီၤ.

ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပျဲၤဒီးဟးဂီၤဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ် - ဖိသၣ်လၢ က့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲၤဒီးအိၣ်ဒီးအတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ်တအိၣ်က့ၢ်ဘၣ်လီၤဆိဒ်တၢ် က့ၢ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲသန့တအိၣ်လၢကဟံၣ်ယုၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤ, သူၣ် သး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤလိအတၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ပညီန့ၢ် ဆိကမိၣ်အဝဲသ့ၣ်ဖဲပစံးကတီၢ် inclusive education အဂ့ၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ် တဖၣ်တဟဲက့ၢ်နီတဘျီမ့ၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးဒီးတၢ်စူၢ်တၢ်န့ၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဖိခိၣ်လၢအမၤလိ တၢ်တသ့တန့ၢ်အိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ် မ့တမ့ၢ် ပှၤတဝၢတဖၣ်တဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢဖိသၣ် ဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဒီးန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးကြၢၤလၢအထီၣ်ဘၣ်

ကိုနဲ့လီ၊ ကိုအတတ်သူထိပ်အိတ်အိတ်ပိတ်ပိတ်တဖန်ကကြိဖိသင့်အံတဖန်လက်ထိပ်ကိုအ
ဂီနဲ့လီ၊ ဖိသင့်အံတဖန်မုတ်စွဲကီးပုလက်ဟးထိပ်ကိုလက်တီလီမုတ်လက်ပုပု
ကိုဖိအနိတ်ဂံအိတ်လက်ဒီးသရဲတအိတ်ဒီးတံဆက်တီလက်မပုပုဖိသင့်အံတဖန်အ
တံလိပ်ဘဲအိတ်နဲ့လီ၊ အိတ်အနိတ်မလိမိတ်ပုဒီးပတ်သိပ်လိအပီးအလိအကျကပု
မုတ်မုတ် ကျိတ်တံလက်ခံအိတ်လက်ပုပုနဲ့လဲတကြားတဘဲဒီးဖိသင့်အံတဖန်နဲ့လီ၊

ပုအိတ်ဒီးအဟုးအသးတဖန် - လက်ထိတ်တနီနီအပုဒီးပုတဝါတနီနီအပုပိတ်မုတ်ဖိ
သင့်လက်အဟုးအသးအိတ်ထိတ်တဖန်တံထုးထိတ်ကွဲအိတ်လက်မုတ်လက်ပုပုလက်ကဲထိတ်
တံဒီးတံထဲလက်တဂုဒီးကဟုတ်ဂံဟုတ်ဘဲပုပုကိုဖိအဂုလက်ပိတ်ထိတ်အိတ်အဲတဲတဂု
အံအခံနဲ့လီ၊ ဖိသင့်ပိတ်မုတ်လက်အဘဲတံမလှည့်မစီးအိတ်နဲ့လဲအဟုးအသးမုတ်
အိတ်ထိတ်မလဲဆုးအဟံဖိဖိတဖန်နဲ့လီ၊ ညီနီတံလက်အပိတ်ထိတ်အခံဟံဖိဖိဖိ
တအဲဒီးမလှည့်အိတ်လက်ဘဲဒီးအဲသုတ်တံဘဲလက်ဂုတံကျိတ်တအိတ်လက်အိတ်ကိုဒီး
ကိတ်ဒီးလက်ဘဲနဲ့လီ၊

ဟံဖိဖိဖိအတံအိတ်သးဝးတရံး

ဖိသင့်ဒီးနီတံဒီးသဒီးတံအံထွဲကွဲထွဲအိတ်ကွဲလက်ဟံဖိဖိဖိဒီးပုတဝါအအိတ်နဲ့လီ၊
တံနီပံဖိသင့်အတံဂုကိဒီးတဲသကိးတံလဲမဲသကိးမဲ၊ တံဟံးနီမုတ်လက်မလက်ဘဲ
ကွဲတံဂုကိလက်အအိတ်ကိအိတ်ခိးအကျအံမုတ်ဟံဖိဖိဖိဒီးပုတဝါတဖန်အတံဖံးတံမ
နဲ့လီ၊ ဒ်ပုလက်အအိတ်ဒီးတံလဲခိဖျိလက်အမဲသကိးတံဒီးဖိသင့်လက်အဟးထိတ်ကိုလက်ထိတ်
ကိတ်အိတ်ဘဲဒီးအသိးကျဲအဂုလက်တံလက်ဒီးသဒီးဖိသင့်လက်ဟးထိတ်ကိုအံမုတ်ဟံဖိ
ဖိဖိ၊ ပုတဝါအတံအံထွဲကွဲထွဲဒီးအတံအိတ်ဘဲဖိသင့်တဖန်နဲ့လီ၊ တံဂုအိတ်သုတ်
လက်အကိတ်တနီလက်အဒုးအိတ်ထိတ်ဖိသင့်တအိတ်ကိုလက်အဘဲယးဒီးဟံဖိဖိဖိဒီးပုတ
ဝါတဖန်မုတ်လဲအသိးနဲ့လီ၊ လက်ဟံပုပုပုပု မုတ်မုတ် နပုတဝါအပု၊ နထံနီမုတ်
တမုတ်နတံဆဲးတံလက်အပုတံလက်ဒုးအိတ်ထိတ်ဖိသင့်တထိတ်ကိုဘဲအဂုအိတ်တံမဲမဲ၊

တံဖိတ်တံယံဒီးတံဟံလုဟံပုတံကုတ်ဘဲကုတ်သုနီနီ - တံဖိတ်တံယံနဲ့ညီနီမုတ်
တံဂုတံမဲလက်ဖိသင့်အိတ်ကို မုတ်မုတ် တအိတ်ကိုဘဲနဲ့လီ၊ ဖိသင့်မုတ်တအိတ်ကိုမုတ်လက်အ
ဘဲမလက်ဒီးသိးကမဲနီကျိတ်စုတဆဲးတကွဲလက်အတံအိတ်မုတ်အဂီအံမုတ်တံဖိတ်တံယံအ
ဂံလက်အဲလီအသးယိတ်မဲတဘိနဲ့လီ၊ မုတ်လက်ကျိတ်စုအတံဝဲယံ၊ မိတ်ပံဖိတ်ဒီးညီနီအိတ်
ထွဲအဖိအတံလိပ်ခိတ်သုတ်နဲ့လဲတနီဘဲနဲ့လီ၊ အဖိဖိသင့်ဖိတံးအသိးနဲ့ကဘဲ
မဲမဲအမိတ်အပံလက်ဟံဖိဖိဖိအတံဟဲနီအိတ်ကုတ်ဘဲကုတ်သုလက်အတံအိတ်မုတ်
ညီအဂီနဲ့လီ၊ တံအိတ်သးဒ်အံဟဲပံထိတ်လီဆိဒ်တံဖဲဟံဖိဖိဖိတံလက်

ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အိၣ်ပညီတအိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အလီၤအဝဲသ့ၣ်တနံၤပၢၢ်လၢဘၣ်မနုၤအလီၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်လဲၤက့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢၢ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအဖိတဖၣ်ကမၤန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢတတူၤထီၣ်ထီၣ်ဘးဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအမၤလိဝဲလၢတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတနီၤနီၤအပူၤအဘျူးအိၣ်အါန့ၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂုၢ် - မိၢ်ပၢၢ်တနီၤကန့ၣ်လီၤကတိၤအါတၢ်လၢကျိၣ်စ့မ့တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်ဒီးကတူၤဆူတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးမၤကိၢ်မၤဂီၤဖိသၣ်အပတီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤအလီၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢဖိသၣ်တထီၣ်က့ၣ်ကိးဆၢကိးကတီၢ်ဒီးဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒုၣ်လဲၣ်ဖိသၣ်ဒိစိးတံးအသိးလၢကယုၢ်ဟးထီၣ်ကွံၣ်လၢအဟံၣ်ဒီးက့ၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်တလၢတဲၤ - ခိဖျိလၢတၢ်လိၣ်ဘၣ်လၢကဘၣ်ယုကျိၣ်ယုစ့လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အလီၤသတးန့ၣ်မိၢ်ပၢၢ်တဖၣ်ကဘၣ်တၢ်သုးဆူၣ်အီၤဆူတၢ်လီၢ်အဂၤလၢအယံၤဒီးဟံၣ်ယီလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်ဖးထီၣ်ဒုၣ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်ဂ့ၢ်အံၤအလီၤဖိသၣ်ဒိစိးတံးအသိးတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်ကွၢ်ဒိၣ်ထီၣ်က့ၣ်အီၤလၢဖဲဖု မ့တမ့ၢ်ပုၤအဂၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအကွၢ်ဒိၣ်ထီၣ်က့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်, တၢ်လဲၤခိဖျိ မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢကအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အဂီၢ်ဒုၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤတဖၣ်ဒိၣ်ဟ်လုၢ်ဟ်ပုၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဖဲတၢ်လိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့ဒိၣ်ဒိၣ်လၢသးသမူအဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်ဆံးဒီးကွၢ်တလီၤခိဖျိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိၣ်အမ့ၢ် HIV/AIDS အလီၤ - ဖိသၣ်လၢမိၢ်ပၢၢ်စူးကွံၣ်အသးခိဖျိတၢ်ဆါသံသတြိၣ်အံၤတဖၣ်တၢ်မုၢ်လၢလၢကထီၣ်က့ၣ်အဂီၢ်ဆံးစ့ၤဒိၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢထံၣ်ကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အီၤလၢက့ၣ်ဒိးသိးကကွၢ်ထွဲစၢၤက့ၣ်ဒိးပုၤဝဲတဖၣ်လၢဟံၣ်လီၤဆီဒုၣ်တၢ်ပိၢ်မုၢ်ဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအဆူးအဆါ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢကဘၣ်ဆိၣ်ထွဲဟံၣ်ယီလၢတၢ်ယုစၢၤကျိၣ်စ့တၢ်ဟဲန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်သးတနီၤနီၤတခီဖိသၣ်လၢပုၤဆိကမိၣ်လၢကရၤလီၤတၢ်ဆါသံတြိၣ် AIDS တဖၣ်ဆူအသကိးအအိၣ်အလီၤပုၤတဝါဒီးသရၣ်ဒုၣ်လဲၣ်န့ၣ်ကထုးဖးအဝဲသ့ၣ်လၢက့ၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စိးတံး မ့တမ့ၢ် စိးတံးအဟံၣ်ဖိယီ ဖိကအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိၣ် AIDS အတၢ်ပနီၣ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

ပုဂ္ဂလိကအတတ်အိုင်သးဝးတရုံးတဖန်

ပိတ်မုတ်ဒီးပိတ်ခွါအတတ်ကွါဒိုင်ကွါဆံးလိတ်သး - မိလုပာ်လါအတတ်စူာ်တတ်နာ်လါပိတ်မုတ်ဒီးပိတ်
ခွါအမူအဒါလါအမာ်လံးပိတ်မုတ်တဖန်အတတ်အိုင်ကွါအိုင်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ပုဂ္ဂလိကလါအအိုင်ဒီးတတ်
စူာ်တတ်နာ်လါပိတ်မုတ်တဖန်အပတီၢ်တအိုင်ထဲသိးဒီးပိတ်ခွါအံၤန့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်ပိတ်မုတ်တဖန်တထိုင်ကွါ
ဒီးတတ်ပာ်အီၤလါဟံၣ်လါကဖံးကမာ်ဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤအတတ်ဖံးတတ်မာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တတ်စူာ်တတ်နာ်
အံၤဟ့ၣ်သရူထိုင်ပိတ်မုတ်တဖန်အခံလါကထိုင်ပုၤဖဲအသးစါဒိုင်မးဒီးဟးထိုင်ကွါလါအဟံၣ်
အယီၤပိတ်မုတ်အတတ်မာ်စါဆူအဟံၣ်အယီၤအံၤတအိုင်လါဘၣ်ဒီးမိာ်ပာ်တဖန်ထိုင်လါတတ်အ
ဘျူးတအိုင်လါကဆုာ်ဖိပိတ်မုတ်တဖန်ဆူကွါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကယုာ်ထွးထိုင်ကွါလါတတ်
အိုင်သးဒီးန့ၣ်အသိးတမံၤမံၤန့ၣ်လီၤ.

လုာ်လါတတ်ဆဲးတတ်လါလါဆီဒီးဟိုင်ကဝီၤလါအဝဲသ့ၣ်အိုင်ဆိးအထူသန့ - ဖိသၣ်လါအ
ဟဲလါဟံၣ်ယီၤလါအလါဆီဒီးကွါလါအအိုင်ဝဲဒ်အမ့ၢ်ကျိာ်, တတ်ဘူၣ်တတ်ဘါ, ကလုာ်န့ၣ်လီၤ
ဆီ မ့တမ့ၢ် တတ်ဆဲးတတ်လါအဂၤတဖန်အံၤကမာ်တတ်ဖိသၣ်အတတ်အိုင်ကွါသ့ၣ်စါကီးန့ၣ်
လီၤ. တဘျီတခိၣ်ဖိသၣ်တဖန်အံၤတတ်ဟ့ၣ်အီၤအခွဲးလါကအိုင်ကွါလါအတီၤပတီၢ်ဖုၣ်, ဖိုင်
ဒီးတတ်သိၣ်လိအပိးအလီဆံးစ့ၤအလီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အိုင်ဒီးတတ်ခွဲးတတ်ယာ်လါကအိုင်ကွါ
အတီၤပတီၢ်ထီထိုင်ဆံးစ့ၤန့ၣ်ပုၤအဂၤတဖန်န့ၣ်လီၤ. လါပုဂ္ဂလိကတနီၤအပူၤအိုင်ဒီးဟိုင်က
ဝီၤအလုာ်အလါလါကဘၣ်စးထိုင်ဖံးတတ်မာ်တတ်လါအဖိသၣ်အခါဒီးတတ်အိုင်ကွါအံၤတမ့ၢ်တတ်
ဘျူးတတ်ဖိုင်လါအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လုာ်လါတခါအံၤဘၣ်တတ်စိာ်ဆုာ်အီၤဆူစီၤတစီၤဝံၤတစီၤဒီး
တတ်ဖိုင်တတ်ယာ်ဒီးတတ်သ့ၣ်လံာ်သ့ၣ်လဲၤအံၤလဲၤတရံးအသးတဘျီဝံၤတဘျီန့ၣ်လီၤ. စီၤတံးက
ဟဲလါပုဂ္ဂလိကအံၤအသိးတဂၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တတ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလါအတဂ့ၤတကပၤ - တတ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလါအတဂ့ၤခီဖျိတတ်ဟံၣ်ဖိုင်ယုာ်
ဖိသၣ်လါအတတ်အိုင်ထိုင်ဒီးအတတ်သ့ၣ်တတ်ဘၣ်လီၤဆီတဖန်အံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမ့ၢ်တတ်တံာ်တတ်
တတ်နိးတတ်ဘျူးအဒိုင်ကတတ်တမံၤလါကွါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တတ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတဂ့ၤတဖန်အံၤဘၣ်
တတ်ထိုင်အီၤလါအပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒီးအမ့ၢ်မိာ်ပာ်, ပုဂ္ဂလိကအအိုင်လါပုဂ္ဂလိကပူၤတဖန်, ကွါဒီး
သရၣ်, ပဒိုင်ပုၤပာ်ဆုာ်တတ်ဒီးဖိသၣ်အကျါဒိုင်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. တတ်ပျံၤတတ်ဖုး, တတ်န့ၣ်တတ်ထု,
တတ်မဲာ်ဆုး, တတ်တန့ၤပာ်နာ်ဘျီဒီးတတ်နာ်ပာ်ကမ့ၢ်တတ်ဂ့ၢ်တတ်ကျိၤလါတဂၤဒီးတဂၤအသိးအ
ကျါတဖန်အံၤဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတတ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလါအတဂ့ၤဆူဖိသၣ်ဒီးအတတ်အိုင်သးတဖန်
န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖန်အံၤကအိုင်ဒီးတတ်သ့ၣ်ဆံးသးဆံး, တတ်ထိုင်ဆံးလီၤသးဒီးအိုင်ခူသ့ၣ်
ဒီးဟးဆုးတတ်ရူလိာ်မုတ်လိာ်ဒီးပုၤအဂၤဒီးတတ်ထိုင်အီၤလါပုဂ္ဂလိကအပူၤလါဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိုင်သနာ်ကွါဒီးတတ်ခွဲးတတ်ယာ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးပုၤအဂၤန့ၣ်တတ်ဂ့ၢ်လါထးတဖန်

အံၤကထုးဖးအဝဲသ့ၣ်လၢကိၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤတံးကမ့ၢ်ပှၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢတဂ့ၢ်အံၤအသိးတဂၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အခိၣ်ဃၢၤဝးတရံး

ပကိၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးလၢကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအသးသမူဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံၣ်ဖးထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. န်တၢ်စံၣ်စီၤတဲစီၤအိၣ်အသိးပကိၣ်တဒုးကူၣ်သ့ကူၣ်ဘၣ်ထီၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီတဖၣ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပှၤတဝါအတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထုးဖးဖိသၢ်လၢကိၣ်အံၤအခါန့ၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်သးတမံၤဒီးန့ၣ်တမ့ၢ်အမၤပကိၣ်လၢကကဲထီၣ် inclusive ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ကအိၣ်ဒီးတဘျုးမံၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးတထီၣ်ကိၣ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ်, ဒီးဟးထီၣ်ကွံာ်ကိၣ်လၢတၢ်ဘၣ်တီၤတဖၣ်ဒ်စီၤတံးအသိးန့ၣ်လီၤ. နၤဒီးနပှၤမၤသကိးတၢ်ဖိအိၣ်ဒီးမူဒါလၢအကါဒိၣ်တမံၤလၢကဘၣ်လဲလိာ်ကိၣ်အမ့ၢ်တၢ်လီၢ်တတီၤဖဲဖိသၢ်ဟဲဆူကိၣ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တနီၤတအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢနကိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်အိၣ်ဒီးအဂၤတမံၤမံၤဒါ.

ဘျုးစ့ၤ (လိလိဒီးအိၣ်ခူသ့ၣ်) - ဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအဖီၣ်အယာ်တဖၣ်အဂီၢ်ကိၣ်လဲ, တၢ်ဒီးစဲးလဲ, တၢ်မၤစၢၤလီၤကိၣ် မ့တမ့ၢ် မိာ်ပာ်သရၣ်သမါအတၢ်ကရၢကရိ, လံာ်ပှၤ, စၢၢ်ဘိဒီးကိၣ်ဖိအကူအသိး မ့တမ့ၢ် တၢ်လဲထီၣ်က့ၤလီၤအဘူးအလဲတဖၣ်ထုးဖးဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးတဖၣ်လၢကိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး - တၢ်လီၢ်လီၤဆီဒ်တၢ်လၢခိခိၣ်ပှၤလၢကျါကိၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးမ့ၢ်ယံၤဒီးပှၤတဝါအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်ဖိသၢ်ဒ်စီၤတံးအသိးအံၤကဘၣ်တၢ်ဟံၣ်အီၤလၢဟံၣ်ဖဲအပူၤဖျဲးအလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟံၣ်ဒီးကိၣ်တၢ်ဒုးစၢၤအယံၤအံၤကမၤစ့ၤလီၤ မိာ်ပာ်တဖၣ်သးသဟီၣ်လၢကဆှၢအဖိလီၤဆီဒ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မ့ၢ်လၢမိာ်ပာ်တဖၣ်ဘၣ်ယိၣ်ဒီးပျံၤတၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ပူၤဖျဲးအဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပှဲၤတဖၣ်တထီၣ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်လဲထီၣ်က့ၤ လီၤလၢအကြးအဘၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်လိၣ်လၢကလဲဆူကိၣ်အံၤတအိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ် - ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စီၤတံးကအဲၣ်ဒီးမၤလိတၢ်ဘၣ်ဆၢမၤလိဝဲတသ့တန့ၢ်ဒ်တၢ်ထီၣ်ကိၣ်အဆၢကတီၢ်အသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထီၣ်ကိၣ်အဆၢက

တၢ်ဒီးလံာ်န့ၣ်လံာ်လၢတဖၣ်အံၤကဘၣ်ဂံၢ်ဂ့ၢ်လိာ်အသးလၢစီၤတံးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဆၢကတၢ်အယိအဝဲထီၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.အါန့ၢ်အန့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကဟးထီၣ်တၢ်မ့ၢ်လၢဘၣ်ဟံးထီၣ်ဟံၣ်ယိအမူအဒါဒ်အမ့ၢ်ဟံၣ်ပူၤယိပူၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးတၢ်ကျိာ်ထွဲစၢၤပုၤဆံးဖိတဖၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပီးတၢ်လီ - ပကိၢ်မ့ၢ်တအိၣ်လၢပုၤဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကထီၣ်တၢ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်တထီၣ်တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါတၢ်ဟးလီၤလီၤဆိတအိၣ်အံၤကမၤစၢၤလီၤတၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဆူၣ်လၢဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်တၢ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပီးတၢ်လီတလၢတပုၤအံၤကမၤဘၣ်ဒိလီၤဆိဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပုၤတဖၣ်ကထီၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်စီၤတံးကအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤတလၢတပုၤတမံၤမၤဒီးအဝဲတထီၣ်တၢ်ဘၣ်န့ၣ်မတၢ်သ့ၣ်ညါတဂၤလဲၣ်.

တၢ်အိၣ်ကတဲာ်ကတီၤဟံးသး - တၢ်ဂ့ၢ်လၢအညီၣ်န့ၢ်မၤအသးတမံၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ်တထီၣ်တၢ်လဲၣ်န့ၢ်မ့ၢ်သရၣ်သမၢတဖၣ်တအိၣ်ကတဲာ်ကတီၤအသးလၢကသိၣ်လိန့ၣ်ယုၤဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တသ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်လၢကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်တဖၣ်တဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိမၤဒီး, တၢ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအလီၢ်အိၣ်လၢကဘၣ်သ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢအပိာ်ထီၣ်အခံတခီဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မ့ၢ်ဟဲထီၣ်သန့ၣ်က့ၢ်န့ၣ်တဒီးန့ၢ်တၢ်ကန့ၣ်ယုၤအီၤလၢသရၣ်လၢလၢပုၤပုၤဒီးအတၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်န့ၣ်ဖုၣ်ဒိၣ်မးဖဲပထီၣ်သတြီၤအီၤဒီးဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တီၤအဒိၣ်အဆံး, လံာ်လဲၢ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအါတလၢက့ၢ်အခါ - တီၤလၢအအိၣ်ဒီးပုၤကိၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်အါအံၤမ့ၢ်တၢ်တံာ်တံာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ယုၤဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအညီၣ်န့ၢ်ကထီၣ်အသးတမံၤလၢထံကိာ်ကိးဘၣ်ဒီးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကိာ်လၢအကဲဒိၣ်တဖၣ်တီၤတတီၤလၢဖိသၣ်အိၣ်အဂၤ (၃၀) န့ၣ်တၢ်ဟံးအီၤဒ်အမ့ၢ်တီၤဖးဒိၣ်တဖျါန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ထံကိာ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပီးတၢ်လီလၢပုၤတဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်တီၤတတီၤကိၢ်ဖိအိၣ် (၆၀) တုၤ (၁၀၀) န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိသရၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအယၢဒီးညီၣ်န့ၢ်တသးဖုံသးမုၢ်လၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တီၤလၢအဆံးဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤအီၤန့ၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢပုၤကိးဂၤအဲၣ်ဒီးအီၤဒိၣ်န့ၢ်တီၤလၢတၢ်တလၢတပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သန့ၣ်က့ၢ်တီၤအဒိၣ်အဆံးအံၤတမ့ၢ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အဒိၣ်ကတၢ်တမံၤလၢတၢ်ဟံးယုၤတၢ် inclusion ကကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်ဟံးသ့ၣ်ဟံးသးမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတၢ်လိာ်တၢ်လဲလိာ်မၤအသးသ့န့ၣ် inclusion ကထီၣ်လိၣ်ထီၣ်သ့

န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိအတၢ်အိၣ်အါမံၤလၢဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆိဒီးတၢ်သ့တၢ်
ဘၣ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်မၤလိသကိးယုာ်တၢ်လၢတီၤဖးဒိၣ်အပူၤဒီးကဲ
ထီၣ်လိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ inclusion အဖိခိၣ်အံၤညီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်တံာ်တံာ်
ဒိၣ်န့ၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိတလၢတပျဲၤအဂ့ၢ်န့ၣ်တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအါထီၣ်အီၤလၢအသိး
န့ၣ်လီၤ.

Inclusion တီၤလၢအအိၣ်ဒီးကိၣ်ဖိအါန့ၣ် (၁၁၅) ဂၤ

၁ (၁၉၉၄) နံၣ်န့ၣ်တၢ်မၤလိဘၣ်ယးကိၣ်ခံဖျၢၣ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်လဲးစိသိၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပဒိၣ်အ
ကိၣ်လၢအကျဲးစးသ့ၣ်ထီၣ် inclusion တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အရဲၣ်အကျဲၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်တ
ကိၣ်န့ၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဘူးလၢဝ့ၢ်ခိၣ် Maseru န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤတီၤတတီၤန့ၣ်ကိၣ်ဖိ (၅၀)
ဂၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်စိၤတဲၤလၢအကျဲးစးတူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢ
တပျဲၤတမံၤန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အဂၤတဖျၢၣ်တခီအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢကစၢ်ခိၣ်ဒီးယံၤဒီးဝ့ၢ်ခိၣ်
(၈) န့ၣ်ရံၣ်ဒီးတီၤတတီၤန့ၣ်ကိၣ်ဖိအါန့ၣ် (၁၁၅) ဂၤန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အခိၣ်ထံးတဖျၢၣ်ကိၣ်သရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢ inclusion တၢ်ကူၣ်ဘၣ်
ကူၣ်သ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဖိခိၣ်လၢအတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤအိၣ်ဒီးမံၤလၢအဂ့ၤလၢဖိ
သၢ်အတၢ်ဖျိထီၣ်ကိၣ်အဂ့ၢ်အယိကိၣ်အံၤပျဲၤလၢမ့ၢ်တူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢအမၤလိတၢ်ကဘျာ်တဖၣ်
န့ၣ်အမံၤကဟးဂီၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်
ဂီၤတလၢတပျဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်မ့ၢ်ခရံၣ်ဖိတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အမူအဒါဒီးအဝဲသ့ၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢပဒိၣ်
ဟ့ၣ်လီၤက့ၤမူအါအံၤဆူကိၣ်သရၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်လၢအအိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်အကိၣ်တဖျၢၣ်တခီအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤဒီးဟ့ၣ်လီၤအတၢ်
ဆၢကတီၢ်လၢဖိသၢ်လၢအလိၣ်ဘၣ်အတၢ်မၤစၢၤအါတဖၣ်ဖဲကိၣ်ပျၢ်ကသ့ၣ်လၢမ့ၢ်ဆါခီအဆၢ
ကတီၢ်ဒီးနွံကတၢ်အဆၢကတီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. သရၣ်လၢအအိၣ်လၢကစၢ်ခိၣ်အကိၣ်တဖၣ်အံၤ
လဲၤဟးအိၣ်သကိးအပူၤကိၣ်ဖိလၢအဟံၣ်ဒီးဆုၤအီၤဆူတၢ်ဆါဟံၣ်ဖဲအလိၣ်ဘၣ်ဝဲအခါန့ၣ်
လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢတီၤအိၣ်ဒီးကိၣ်ဖိအါအံၤတမ့ၢ်တၢ်တံာ်တံာ်တမံၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusion
တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အရဲၣ်အကျဲၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ပၤဆုၤအတီၤန့ၣ်သန့ၣ်က့ၤဖဲတၢ်သံ
ကွၢ်အတၢ်ဘၣ်သးလၢအအိၣ်ဒီးပူၤကိၣ်ဖိအိၣ်လၢအတီၤပျဲၤဂၤအခါအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်သးအပူၤကိၣ်
ဖိအိၣ် (၅၀-၅၅) ဂၤလၢအတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသးလၢ Inclusive Learning အဂီၢ်

တၢ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် Inclusive Learning အဂီၢ်

- **ဖိသၣ်** - ဖိသၣ်လၢဟံၣ်ဃီတအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်ဘၣ်အီၤလၢကဖံးတၢ်မၤတၢ်, တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒိ, တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤယါ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးဟူးသးအိၣ်ထီၣ်
- **ဟံၣ်ဖိဃီဖိ** - တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢ်, တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၢ်, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပုၤဒီး HIV/AIDS
- **ပုၤတတၢ** - ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်တဖၣ်, လုာ်လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီဒီးဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတဂ့ၤတဖၣ်
- **ကွီ** - ကွီဘူၣ်စ့ၤ, အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး, ကွီအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်, တၢ်ပိးတၢ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်, တီၤအဒိၣ်အဆံးဒီးသရၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤအါတလၢကွၢ်အခါးတဖၣ်

တၢ်တံၢ်တၢ်အဂၤမနုၤအိၣ်ဒီးလၢနယၢၤထီၣ်အီၤလၢနလံာ်တယၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိအပူၤကွၢ်တခါအပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤအကျါန့ၣ်လဲၣ်.

ကွဲးရဲၣ်လီၤကယၢ်မ့ၢ်တၢ်တံၢ်တၢ်လၢတၢ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်အီၤသ့တဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤလိဘၣ်ယးအီၤတဖၣ်လၢတၢ်ဖးလံာ်အပူၤဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢထးတဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်တံၢ်တၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်

- ◆ ပုၤကိးဂၤဒဲးကြၢးဘၣ်အမဲာ်ဒီးဆိကမိၣ်လီၤအသးဒ်အမ့ၢ်စီၤတံးအသိးမ့တမ့ၢ်ဖိသၣ်အဂၤတဂၤလၢအတအိၣ်ကွီအသိးန့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်လီၤနမံၤဒၣ်နဲ, နသးနံၣ်, ပိာ်မုၢ်

မ့တမ့ၢ် ပိာ်ခွါ, နအိၣ်ဆိးအလီၤဒီးအိၣ်ဒီးမတၤလဲၣ်. တၢ်အိၣ်မူအတၢ်အိၣ်သးမၤသး
ဒ်လဲၣ် (ဒ်စီၤတံးတၢ်အိၣ်မူအသိး).

- ◆ ဆိကမိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤအိၣ်ဒ်သိးနကယဲၣ်ပၤန့ၣ်လီၤနမံၤလၢက့ၣ်လဲၣ်.
(အဒိ, က့ၣ်ကအိၣ်ဘူးလၢနဟံၣ်), ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်လၢကအိၣ်ထီၣ်တက့ၢ်. န
ဘၣ်ဒုးဘၣ်ထွဲအီၤဒီးတၢ်လၢနကွဲးလီၤအီၤလၢထးအသိးဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢနမၤဖျါထီၣ်
တၢ်လံာ်အီၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusion အဂီၢ်လၢတၢ်မၤလိအဆၢဒိၣ်တၢ်လၢလံာ်အံၤ
အပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တုၤလီၤတံၢ်က့ၣ်ကဝီၤဖးဒိၣ်လွံၤဖျါလၢအဒိဒီးလိာ်အသးလၢနလံာ်ဖးလဲၣ်မ့တမ့ၢ်လံာ်
သ့ၣ်ဘၣ်သူအလီၤတက့ၢ်. တံၢ်က့ၣ်အဆံးကတၢ်တက့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်ခၢၣ်သး
တီတီဒီးတံၢ်က့ၣ်အဆံးကတၢ်အပူၤကွဲးလီၤ “ဖိသ့ၣ်” လၢအခၢၣ်သးတက့ၢ်. တံၢ်က့ၣ်
ခံဖျါတဖျါကမ့ၢ် “ဟံၣ်ဖိပီဖိ” ဒီးသၢဖျါတဖျါကမ့ၢ် “ပုၤတဝါ” ဒီးလွံၤဖျါ
တဖျါကမ့ၢ် “က့ၣ်” န့ၣ်လီၤ. ကွဲးလီၤတံၢ်က့ၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါအမံၤလၢတံၢ်က့ၣ်အ
ပူၤတက့ၢ်.
- ◆ စူးကါစၢ်ဘိလၢအိၣ်ဒီးအလွဲၤတဖၣ်ဒ်သိးကဒုးန့ၣ်တၢ်တံာ်တၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်
တက့ၢ်. ပုၤကိးဂၤဒဲးကြးကွဲးလီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်လၢတံၢ်က့ၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါလၢ
အကဲ (ဖိသ့ၣ်, ဟံၣ်ဖိပီဖိ, ပုၤတဝါဒီးက့ၣ်)အခၢၣ်စးအံၤန့ၣ်လီၤ. မၤတၢ်ဂၤလိအံၤ
လၢအကရူၢ်တက့ၢ်. တဘၣ်မၤအီၤထဲတဂၤဇိၤဘၣ်. ပုၤတဂၤစုာ်စုာ်မ့ၢ်ကွဲးလီၤတၢ်လံာ်
ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢတံၢ်က့ၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါအပူၤသန့ၣ်ကွဲးလီၤကဒီး
အီၤတဘျီဒ်ကရူၢ်အသိးတက့ၢ်.
- ◆ ပုၤကိးဂၤဒဲးမၤတၢ်ဂၤလိအံၤမ့ၢ်ဝံၤက့ၣ်က့ၣ်လံာ်က့ၣ်လၢနတုၤအီၤအံၤတက့ၢ်. နထံၣ်တၢ်
တံာ်တၢ်အိၣ်အါန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ခါ. တၢ်တံာ်တၢ်အိၣ်အါန့ၣ်ဆိကမိၣ်ဟ်အသိးခါ.
တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤဒုးန့ၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတဖၣ်လၢပကဘၣ်မၤနုၤအီၤအပိသတးဒီးဖိ
သ့ၣ်ဒ်စီၤတံးအသိးကထီၣ်ဘၣ်က့ၣ်ဒီးပမၤနုၤတၢ်အံၤကသ့ဒ်ထဲလၢနတၢ်မၤစၢၤအ
ပိန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤလၢအညီန့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်အပတီၢ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဒီးတၢ်အပတီၢ်
တဖၣ်အဘၣ်စၢၤ (တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်မနုၤလၢတၢ်ယၢၤထီၣ်အီၤခဲအံၤခဲအံၤအါကတၢ်) န့ၣ်
လဲၣ်. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်သပုၤတၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အနီၢ်ကီၢ်စ့ၢ်ခါ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်
တဖၣ်အံၤအိၣ်လၢဖိသ့ၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီ

လိာ်သးအဂီၢ်ခါ. မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်လၢပဆိကမိၣ်လၢအကြၢးအိၣ်လၢပုၤ တၢ်တၢ်အပူၤခါ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအကြၢးအိၣ်လၢပုၤတၢ်တၢ်အ ပူၤဒီးပပညိၣ်ဒ်သိးပကမၤဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တဖၣ်အံၤကဘၣ် မ့ၢ်နတၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်သုးကွံာ်တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်ဒီးမၤလဲၢ်ထီၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တ ဖၣ်အံၤလၢ inclusion အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤပုၤသိးလိာ်အသးဒီးတၢ်အပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒဲး မ့တမ့ၢ် အိၣ်ထဲတၢ်အပတီၢ်ထဲတပတီၢ်မ့တမ့ၢ်အါန့ၣ်တပတီၢ်လဲၣ်. တၢ်အံၤကမၤစၢၤနၤ လၢတၢ်အပတီၢ်ဖဲလဲၣ်တပတီၢ်လၢနကဘၣ်ပညိၣ်ဒီးမၤဆိအီၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖဲး တၢ်မၤဒီးမၤနၤကွံာ်တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒီးတၢ်တံာ်တၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအီၤအါန့ၣ်တဘျီအိၣ်ခါ. တၢ်တဖၣ် လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤအါန့ၣ်တဘျီတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢကဘၣ်တၢ်စးထီၣ်မၤအီၤအဆိ ကတၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအီၤအါန့ၣ်တဘျီလၢတၢ်အပတီၢ်ကိးပတီၢ်ဒဲးအ ပူၤအိၣ်ခါ. အဒိ, ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတဂ့ၤလၢသရၣ်ဒီးပုၤတၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ် အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကမၤနၤကွံာ်အီၤအဂီၢ်ကကီၢ်ဒိၣ်တက့ၢ်မ့ၢ်လၢ အအိၣ်လၢတၢ်ပတီၢ်အါန့ၣ်တပတီၢ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် ၃.၂ တၢ်ဃုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီး ဘၣ်မနုၤအဃိတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်

လံာ်အဆၢဒိၣ်လၢအပူၤကွံာ်တဆၢမၤစၢၤပုၤလၢပကယုသ့ၣ်ညါဘၣ်မနုၤအဃိတအိၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သံကွၢ်လၢပကဘၣ်စံးဆၢအိၣ်ခဲအံၤမ့ၢ်, “တၢ်တံာ်တံာ် မနုၤတဖၣ်အံၤဒီးအဂၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးလၢယကိမ့တမ့ၢ်ယပုၤတဝၢအပူၤန့ၣ်လဲၣ်.” လၢပကစံး ဆၢတၢ်သံကွၢ်အံၤကသ့အဂီၢ်တခီတၢ်လၢပကဘၣ်မၤအဆိကတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဃုသ့ၣ်ညါဖိသၢ်မ တၢ်တဖၣ်လၢယပုၤတဝၢပူၤလၢတအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်ဒီးသမံသမိးကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မ နုၤအဃိတအိၣ်တဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤမ့ၢ်ဝံၤန့ၣ်ပ စးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်သိးကထုးန့ၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်ဆူကိၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ် - ပုၤတဝၢ အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ

ကျဲၤတဘီၤလၢတၢ်ဃုထံၣ်ဖိသၢ်တအိၣ်ကိၣ်လၢပုၤတဝၢပူၤအံၤမ့ၢ်တၢ်တုၤလီၤပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒုးန့ၣ်ဟီၣ်ကဝီၤအမဲာ်ဖံးခိၣ်မိာ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအကါ ဒိၣ်န့ၣ်အအံၤတခီန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၢ်လၢပုၤတ ဝၢအပူၤ, ဖိသၢ်အိၣ်ပုၤဂၤဒီးအသးန့ၣ်လၢဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါစုာ်စုာ်ဒီးဖိသၢ်လၢဟံၣ် တဖၣ်အပူၤလၢတအိၣ်ကိၣ်အိၣ်ပုၤဂၤန့ၣ်လီၤ. နဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်အံၤသ့ၣ်တၢ်အပ တီၢ်လၢလၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ကွဲးရဲၣ်လီၤပုၤတဝၢအကမံးတံာ်ဖိလၢကမၤစၢၤတၢ်, မ့တမ့ၢ်ပုၤအဂုၤအဂၤလၢကဟ့ၣ် လီၤအသး, ဒီးသရၣ်အဂုၤအဂၤလၢန့ၣ်အံၤအမံၤတက့ၢ်. တၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ကျိၤကျဲၤ အဂုၤတခါလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်ဒီးတဖျါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အပုၤမၤတၢ်ဖိခဲ လၢၢ်သရၣ်သမါ, ပုၤမၤစၢၤတၢ်, ပုၤကွၢ်ထွဲကိၣ်ဒီးပုၤအဂုၤအဂၤတဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤ မၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘၣ်သးပုၤနီၣ်လၢပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝၢပူၤတဖၣ်မၤ စၢၤဟ့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢန့ၣ်လိၣ်ဘၣ်အိၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤတဖၣ်အံၤအဂီၢ်သ့အဒိၣ်အမ့ၢ်ပုၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါခိၣ်န့ၣ်, ဒီးဖိသၢ်အ နီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ (ပကတဲဘၣ်သးတၢ်ပျဲဖိသၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်လၢခံ) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်အံၤကမၤစၢၤပုၤဒ်သိးပကသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးစဲလိာ်သးလၢကိၣ်ဒီးပုၤတဝၢအ ဘၣ်စၢၤကဆူထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လၢတၢ်မၤန့ၣ်ပုၤတဝၢအတၢ်မၤစၢၤ

လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ် (လီၤဆီၣ်ဒၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢကွဲၤလၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤထဲတဆံးတက့ၢ်ဇီၤတဖၣ်) န့ၣ်လီၤ. မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးပုၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤတဝၢအတၢ်ပၤဘၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအပၢၢ်ထီၣ်လၢတၢ်တ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ.

၂. မၤတၢ်ထံၣ်လိာ်သကိးဆိအတၢ်အိၣ်ဖိၣ်တချုးနစးထီၣ်တ့ၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်သိးနကတဲနၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ပုၤလၢအမၤစၢၤတဖၣ်လၢကဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤမနုၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တဲသကိးတၢ်ဒီးပုၤလၢကမၤစၢၤနုၤတဖၣ်ဘၣ်ယးဘၣ်မနုၤအယိဖိသ့ၣ်တဖၣ်ကြၢးအိၣ်ကွဲၤအဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်အိၣ်လၢဖဲပအိၣ်ဒီးဖိသ့ၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီၣ်လိာ်အသးအကလုာ်အကလုာ်အံၤတက့ၢ်. တဲဘၣ်စ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလၢတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဖိသ့ၣ်လၢတအိၣ်ကွဲၤတဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကဟဲဆူကွဲၤဒီးမၤလိန့ၢ်တၢ်ကမ့ၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

၃. ကိးတၢ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးတချုးတၢ်ဖဲတၢ်မၤစးထီၣ်ဒ်ဘၣ်အခါအံၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ကိးတၢ်ထံၣ်လိာ်လၢတၢ်ပိာ်ထီၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤအခံ မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်ကတဲာ်ကတီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤပတြိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဝၢတနီၤကအိၣ်တ့ၢ်လံၤဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖဲပုၤတဝၢအဂၤတအိၣ်ဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤပၤန့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်အမဲာ်ဖဲဒိၣ်အမိာ်ပုၤ, ကျဲ, တၢ်လီၤဖဲပုၤလဲၤဒၣ်ထံအလီၢ်တဖၣ်, တၢ်လီၤလၢအကါဒိၣ်လၢပုၤတဝၢအဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၢ်, တၢ်ဘျုးတၢ်ဘါအလီၢ်ဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်, ဒီးဟံၣ်ခဲလၢာ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတဝၢအဝဲန့ၣ်အပူၤတက့ၢ်.

၄. နတ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်ဝံၤဟးယုသ့ၣ်ညါဟံၣ်တဖျၢၣ်အပူၤဟံၣ်ဖိဖိအိၣ်ပုၤဂၤ, အသးနံၣ်ဒီးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးဖိသ့ၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ်အံၤကမၤစၢၤနုၤဒ်သိးနကပညိၣ်မတၤလၢတအိၣ်ကွဲၤဒီးဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဖဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးပုၤနီၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ကဒုးန့ၣ်မိာ်ပၢၢ်ဖဲလဲၣ်တန့ၣ်လၢအဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖိၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့လံာ်သ့လဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်အ့ၤယၣ်ဒီးကီၢ်ဘဲနံၣ်(နံ) (အဖြဲကၤမ့ၢ်န့ၣ်) န့ၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤလုာ်ပုၤဒိၣ်မးမ့ၢ်လၢအမၤစၢၤမိာ်ပၢၢ်တဖၣ်လၢကဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုာ်အပူၤလၢအကစၢ်ဒီးအဖိတဖၣ် (လီၤဆီၣ်ဒၣ်တၢ်ပိာ်မ့ၢ်ဖိတဖၣ်) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဟံၣ်ဖိဖိအဂ့ၢ်အကျိၤအံၤတၢ်မၤအီၤသ့လၢကျဲတဘျူးဘိၣ်အမ့ၢ်တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဟံၣ်ဖိ (တၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိာ်ပၢၢ်တဖၣ်လၢကဆုၢ်အဖိဆူကွဲၤ) အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. သံကွၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ် (ဖိသ့ၣ်ဒၣ်

လဲၣ်) မ့တမ့ၢ် တၢ်စူးကါတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါလၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတၢ်လံတဖၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢကီၢ်ကိၣ်တဲၣ်အပူၤန့ၣ်ဒူသဝီစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးအသးန့ၣ်ခိဖျိစူးကါတၢ်ထၢပုၤနီၣ်ဂံၢ်စရိအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်ထီၣ်သတြီၤက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤကိၣ်အနီၣ်ဂံၢ်စရိလၢတၢ်ယုထံၣ်ဖိသ့ၣ်တအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ၅. တုၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤတၢ်ထၢပိၣ်အိၣ်ဝံၤလံတစုန့ၣ် ကတဲၣ်ကတိၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအလီၢ်ခံကတၢ်လၢအဒူးန့ၣ်ဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိအနီၣ်ဂံၢ်, အသးန့ၣ်ဒီးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဝံၤဒူးန့ၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဆူပုၤတဝၢအခိၣ်အနၢ်တဖၣ်အအိၣ်လၢအဒူးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသ့ၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ်အံၤတဆူအဖိဆူကိၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်တၢ်စးထီၣ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢလိးကွၢ်မံး (ရဲၤ) Lok Jumbish (LJ) အတၢ်တိၢ်ကျဲၤလၢရးကွးစတၢ် (Rajasthan) ကီၢ်အုၤယၢ်အပူၤ

တၢ်ကဒူးအိၣ်ထီၣ် LJ အတၢ်တိၢ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ်ပုၤတဝၢဒူးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်တဖုလၢအအိၣ်ဒီးပိၣ်မုၢ်ပိၣ်ခွါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သိၣ်လိဝံၤအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတၢ်ယုသ့ၣ်ညါအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဘၣ်ယးဟံၣ်ဖိယိဖိကိးဖျါန့ၣ်ဒူးအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်တ့ၤသဝီအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢဒူးန့ၣ်ပုၤကိးဂၤဒူးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတိၤပတီၢ်လၢဟံၣ်ဖိယိဖိကိးန့ၣ်ဒူးလၢအအိၣ်လၢသဝီအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. သဝီဒီးတဖျါပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသ့ၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်လီၢ်အါတိၤတုၤဒၣ်လဲၣ်တၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးကိၣ်ဘၣ်ဆၣ်ကိၣ်တလဲၤအသးဂ့ၤဂ့ၤမ့ၢ်လၢကိၣ်သရၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်ပိးတၢ်လီၢ်တအိၣ်လၢအိၣ်ပုၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢကိၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးတၢ်ဒုၣ်စၢၤယံၤလၢအဟံၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်တပျဲအဖိမုၢ်လဲၤဆူကိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်သရၣ်သမၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးအါတက့ၢ်မ့ၢ်အပိၣ်ခွါအယိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အံၤအဂီၢ်ကိၣ်ပိၣ်မုၢ်အကရူၢ်တဖၣ်ဒီးသရၣ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤတဖၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအကလုၢ်ကလုၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွၢ်ထံတၢ်န့ၣ်လီၤကိၣ်အစရိဒီးမတၤလၢအဟးထီၣ်လၢတၢ်ဘၣ်စၢၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲသ့ၣ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢကိၣ်ချါအတၢ်လီၢ် (Non-Formal Centers) တဖၣ်, သ့ၣ်ထီၣ်က့ၤ မ့တမ့ၢ် မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤကိၣ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်, ဒူးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချါအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးမၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အတၢ်လီၢ်လၢ

ပုၤပိာ်မုၢ်သးစၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အဂၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်အါထီၣ်ကိၣ်သရၣ်အတၢ်မၤလိ, တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်အလံာ်အလံာ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သး, ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤကိၣ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤဒီးတၢ်သိၣ်လိပိးလီၤဆူကိၣ်ကိးဖျၢၣ်ဒဲးလၢအအိၣ်လၢ LJ အတၢ်တိာ်ကျဲၤအကဝီၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. LJ အတၢ်တိာ်ကျဲၤအံၤဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢကိၣ်ချၢ non-formal လၢဟီၣ်ကဝီၤအံၤအပူၤဒီးစူးကါပုၤသးစၢ်တဖၣ်ဒ်ပုၤနဲာ်တၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

- Mathur R. (2000) Taking Flight. Education for All Innovation Series No. 14. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok

ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ

တၢ်တ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကျဲၤအကျဲအံၤမ့ၢ်ဝဲ “ပုၤတဝါဒီးဖိသၣ်” အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ဖဲးယုာ်မၤယုာ်န့ၣ်လီၤ. အခိၣ်ပညိမ့ၢ်ဝဲပကစူးကါပုၤတဝါတဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဒီးထူးန့ၣ်က့ၤအီၤဆူကိၣ်သ့လၢကျဲၤလဲၣ်. နီၢ်နီၢ်န့ၣ်တၢ်တ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါလၢ, “ဖိသၣ်ဆူဖိသၣ်” ဒီးနစူးကါအီၤသ့လၢနတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအသးနံၣ်အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်တ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤသ့ဒီးမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘျူးအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.°

ဖိသၣ်ဆူဖိသၣ်ကဒဲကဒဲအတၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ကျဲၤလၢအဂ့ၤတဘိလၢဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးယုာ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဟးယုာ်သ့ၣ်ညါဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဒီးမၤစၢၤမိာ်ပာ်တဖၣ်ဒ်သိးကဆုၢ်အဖိအလံာ်တဖၣ်ဆူကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢကီၢ်ကိၣ်တဲာ်ဖိသၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်အပူၤပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိလၢအမၤလိ (၄-၆) တီၤတဖၣ်တ့ၤကိးပုၤတဝါဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဝးတရံးဟံၣ်ဒီးကိၣ်တဖၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲဒုးဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢဟံၣ်တဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်အပူၤဒီးမၤနီၣ်လီၤဝဲလၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ကိၣ် မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိၣ်လၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤမၤတၢ်လၢတၢ်ကရၢကရိအံၤစံးဝဲ, “ဖိသၣ်သၢဂၤမ့ၢ်အါၣ်လီၤလၢအအိၣ်လၢဟံၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအတီၤဒီးဘၣ်ဝဲ

° လံာ်တဆၢအံၤဒီးတၢ်တ့ၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအဂ့ၢ်အံၤတၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ
“Children as Community Researchers,” UNICEF Web site: Teachers Talking about Learning: www.unicef.org/teachers/researchers/basemap.htm. ပဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤဖးတၢ်ဖိတဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤ
ယုာ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤလၢဝဲလီၤထံၣ်စိ web site အံၤအပူၤဒီးယုာ်ထံၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအဒိဒီးမၤလိန့ၣ်အါထီၣ်ဘၣ်
သးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်လီၤ.” လၢတၢ်န့ၣ်အပိၣ်ဖိသၢ်ကဲထီၣ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်ဒီးပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကတုၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအလုၢ်ပှၤဒိၣ်တဖၣ်ဘၣ်ဃးအပှၤတၢ် လၢပှၤအဂၤတဆိကမိၣ်ထီၣ်ဒၣ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျဲလၢအဘျူးအိၣ်တဘိလၢတၢ်ကစးထီၣ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်ကပျဲဖိသၢ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်သိးကဆၢတၢ်ဝဲလၢကဘၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်မနုၤလၢအအိၣ်လၢ ကိၣ် - ပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအိၣ်အပတီၢ်အကလုၢ်ကလုၢ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢဖိသၢ်အသးန့ၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအံၤတၢ်မ့ၢ်တူၢ်လိာ်အီၤသၢပျၢၤန့ၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်ကမၤအိၣ်ထီၣ်သကိးကိၣ်ဒီးပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဘျူးအဖိၣ်အိၣ်ဒီးမၤဝဲမ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးဘၣ်တခီတၢ်စးထီၣ်မၤအီၤလၢအခိၣ်ထံးသ့န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်ဒီးပှၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဘၣ်ဒိၣ်တုၤလၢဖိသၢ်ကဘၣ်ဒုးန့ၣ်အဟံၣ်အဂီၤမ့တမ့ၢ်အသကိးအဟံၣ်တဖၣ်တြီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤတဖၣ်မ့ၢ်ဖိသၢ်အတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်လၢအလုၢ်ပှၤဒိၣ်တဖၣ်လၢပှၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလဲၤအသးဒ်အံၤ ...

- ၁. စးထီၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်တပူၤဃီဒီးမၤအကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်လီၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်လၢအပှၤတၢ်အပူၤ (ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်, တၢ်လုၢ်လီၢ်, ဟံၣ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၢ်, ကျးဒီးအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.) ဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်ဖံးခိၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါလၢအလီၤဆီတမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်ကျဲ, ထံကျိထံကွၢ်, ကစၢ်ကလိဒီးအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤစ့ၢ်ကိးတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်လၢပှၤတၢ်တဖၣ်ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးအလီၢ် (ဒ်အမ့ၢ်ပျီ မ့တမ့ၢ်ထံပူၤဝဲအဝဲသ့ၣ်လဲၤဒၣ်ထံအလီၢ်တက့ၢ်.)
- ၂. တံၢ်တံၢ်စးခိတီၣ်တဖၣ်တဘျူးကွဲးဒီးတုၤလီၤတၢ်လီၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်မဲၣ်ဖံးခိၣ်, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၢ်အကျဲတဖၣ်တက့ၢ်. စးခိအတီၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လီၤအဂၤမ့ၢ်တအိၣ်တခီစူးကါလၢၢ်, သ့ၣ်အကူၢ်, ပျံၤ မ့တမ့ၢ် နီၣ်ကတုၤတဖၣ်တက့ၢ်. နကအဲၣ်ဒီးစူးကါတၢ်တဘျူးမံၤဒ်အမ့ၢ်စးခိတီၣ်အက့ၢ်နၢၣ်ဘၣ်လွံၢ်ကနူၤယူတဖၣ် မ့တမ့ၢ် လၢၢ်တဖၣ်လၢအဒုးန့ၣ်ဟံၣ်ဒီးနီၣ်ကတုၤတဖၣ်လၢကဒုးန့ၣ်ထံကျိထံကွၢ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်မၤလီၤတၢ်ဒီးဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်လၢနီၣ်ကွဲးလၢၢ်တဖၣ်ကဲမနုၤအခါၣ်စးလဲၣ်တက့ၢ်.

- ၃. မၤဖိသၣ်ဆၢတဲာ်လၢတၢ်မနုၤအကါဒိၣ်ကတၢၢ်လၢအဟီၣ်ကဝီၤအပူၤ ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အသိးတဖၣ်တက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပနီၣ်လီၤဆိလၢတၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢစးခိတီၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အကါဒိၣ်လီၤဆိအံၤအက့ၢ်အဂီၤကဘၣ်လီၤဆိလၢတၢ်အဂၤလၢအဆၢထၢၣ်ထီၣ်လၢတၢ်အဂၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤဆိအံၤကကဲဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ် (တၢ်လီၢ်လၢပုၤကိးဂၤသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးဘၣ်ထွဲအိၣ်လၢတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်အဂၤဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.)
- ၄. ဟ်လီၤတၢ်ကံးညၢ်ဖးဒိၣ်တက့ၢ်, စးခိဖးတီၣ်အယၢတဘျၢ, မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢတၢ်ကွဲးလီၤလံာ်လၢအလီၤသ့ၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အံၤတက့ၢ်. ဟ်ဖိၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဟဲအိၣ်ဝးတရံးတၢ်အံၤတက့ၢ်. မၤအဝဲသ့ၣ်ဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်ဟ်တၢ်လီၢ်အခိၣ်သ့ၣ်တတီၤ (ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်အသိး) ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်အဟံၣ်ကဘၣ်တၢ်ဟ်အိၣ်ဝးတရံးလၢကိၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကိၣ်အိၣ်ဘူးလၢအဟံၣ်ခဲလၢာ်သ့အသိး, မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝါအဝဲလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်အသိးတဖၣ်ဟ်အိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအသးကံာ်ပူၤတက့ၢ်. တၢ်လီၢ်အံၤမ့ၢ်အိၣ်ယံၤလၢအဟံၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်တခီအဝဲသ့ၣ်ကလဲၤဟးလၢအပုၤတဝါအပူၤခဲအံၤခဲအံၤဒီးဟ်အိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအန့ၤထံးဝးဝးဖးယံၤန့ၣ်လီၤ.
- ၅. သံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢမ့ၢ်အသ့ၣ်ညါတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်အဂၤတဖၣ် လၢအအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢအပုၤတဝါအကန့ၤတဖၣ်ဝးဝးအိၣ်ဒါတက့ၢ်. ဟ်လီၤတၢ်ပနီၣ်လၢတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်လၢတၢ်ကမၤဖျါထီၣ်တၢ်လီၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၆. မၤဖိသၣ်တဖၣ်ဆၢတဲာ်ပုၤတဝါအမဲာ်ဖံးခိၣ်အက့ၢ်အဂီၤလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်(ကျဲ, ပျီ, ကစၢ်ကလိဒီးထံကျိတဖၣ်) လၢအကရူၢ်တက့ၢ်. ဟ်ဖိၣ်လီၤတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်အံၤဆူဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤတက့ၢ်. မၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အာ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးလၢအပုၤတဝါအမဲာ်ဖံးခိၣ်က့ၢ်ဂီၤလီၤဆိတဖၣ်အံၤကြၢးဘၣ်တၢ်ဆိလီၤအိၣ်ဖဲလဲၣ်တက့ၢ်. နကအဲၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကဟးဝုၤဝီၤမ့တမ့ၢ်ဟးတရံးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလၢကကွၢ်ထံဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤသၢပုၤလဲန့ၣ်မၤဖိသၣ်တဖၣ်က့ၢ်က့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဒီးတဘျီဒီးမၤလီၤတၢ်လၢက့ၢ်ဂီၤတဖၣ်အံၤအိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဖးလဲၢ်အပူၤတက့ၢ်.
- ၇. ဖဲပုၤကိးဂၤအာ်လီၤဘၣ်ပးတၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်, က့ၢ်ဂီၤလီၤဆိတဖၣ်, ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤတဖၣ်အံၤကဘၣ်အိၣ်ဖဲလဲၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤဝံၤဖိသၣ်တဖၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤလၢစၢ်ဘိ မ့တမ့ၢ် ကသံၣ်ထံမ့တမ့ၢ်ထီၣ်ဒီးဘိဒ်သိးကအိၣ်ဖျါထီၣ်ထီဘိအဂီၢ်လၢစးခိတီၣ်အလီၤတက့ၢ်.

၈. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဘၣ်ထွဲဒီးတီၤဒိတတီၤညါအယီၤ ပလိၣ်ဘၣ်လၢဖိသၣ်ကပၤန့ၣ်လီၤတၢ် အကါဒိၣ်အသီတဖၣ်လၢဖိသၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်န့ၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. လၢကစးထီၣ်မၤပွဲၤလီၤ ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်စးထီၣ်ဆါ တၢ်တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်လီၤဆိဆိတဖၣ်ဒီးထီၣ်စးခိဆံးဖိတဖၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤလၢ ကကဲတၢ်လၢလၢတဖၣ်အခါၣ်စးအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ◆ ဖိသၣ်ကိးဂၤဒေးအဟံၣ်, ဖိသၣ်အသးနံၣ်, ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ကိၣ် မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ကိၣ်
- ◆ ပုၤလၢအကါဒိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အဟံၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၣ်ဂဲၤလိာ်ကွဲ မ့တမ့ၢ် မၤတၢ်အလီၢ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၣ်ဟးဆူးအိၣ်အမ့ၢ်တၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးအလီၢ် (တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအလီၢ်)
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၣ်အဲၣ်ဒီးတအဲၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်လီၢ်လၢဖိသၣ်လဲၤထဲတဂၤ, တၢ်လီၢ်လၢဖိသၣ်လဲၤဒီးအမိၢ်အပၢ်ဒီးအဘူးအတၢ် တဖၣ်, အတံၤသကိးတဖၣ်ဒီးပုၤနီၢ်ဒိၣ်အဂၤတဖၣ်သ့
- ◆ တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအကျဲ (လီၤဆိဒၣ်တၢ်လၢပုၤကိၣ်ဖိလဲၤထီၣ်က့ၤလီၤလၢဟံၣ်ဒီးဆူကိၣ် တဖၣ်စူးကါဝဲ) ဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်စူးကါဒ်အမ့ၢ်ဟးလၢခိၣ်, လ့ၣ်ယီၢ်, သိလ့ၣ်ယီၢ်, သိလ့ၣ်ဒီးလ့ၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်

၉. ဟးဒီးနပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢနပုၤတဝါအပူၤဒ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်မၤပွဲၤလီၤဟီၣ် ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တသ့ဖဲအသ့တက့ၢ်. ဖဲနဟးဒီးနပုၤကိၣ်ဖိ တဖၣ်အခါ မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်အိၣ်ဖိၣ်လီၤဆိဆိအခါဒၣ်လဲာ်, ကွဲမ့ၢ်ပုၤဒိၣ်တုၣ်ခိၣ်ပွဲၤတဖၣ်လၢကဖဲကတီၤလီၤတၢ်ဆူဖိသၣ်အအိၣ်ဒီးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးစၢၤလၢပဘၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်အါ ထီၣ်တၢ်မနုၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤကစးထီၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤယုၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတဝါတဖၣ်လၢတၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ဆိၣ်ထွဲလၢနလိၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢနတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤန့ၣ်ပူၤကိၣ်ဖိကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်လၢန့ၣ်ပူၤတဝါ
အပူၤသ့ဒီးဒုးန့ၣ်ဝဲလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ပူၤကိၣ်ဖိတဖၣ်ကမၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်,
သရၣ်သမၤဒီးပူၤတဝါခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်မၤသ့ၣ်ဟူးသးဝဲၤထီၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအမိၢ်အပၢ်ဒီးသိးက
ဆုၤအဖိတဖၣ်ဆူကိၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်နံၣ်ဖိ(လ်) C-EMIS အတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအ
ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အီၤလၢ Save the Children (UK) န့ၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်လဲၤဟး
အိၣ်သကိးဖိသၣ်လၢတထီၣ်ကိၣ်အမိၢ်အပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်
ပၢ်ဘၣ်ယးဘၣ်မနုၤအယိတဆုၤအဖိဆူကိၣ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်မနုၤလၢကဘၣ်တၢ်မၤအီၤဒီးသိးကထူး
န့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဆူကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်ဒီးပူၤတဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဘၣ်တၢ်မၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤအီၤဒီးတၢ်အိၣ်သးတဘိယုၢ်ယီၤဒီးစူး
ကါအီၤလၢတၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးတၢ်
ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤကဲထီၣ်တၢ်မၤလိမိၢ်ပျၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်
လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၣ်ပူၤတဝါကြၢးကွၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤသ့ညီညီန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကြၢးဘၣ်
တၢ်ဆုၤလီၤအီၤဆူပူၤတဝါအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအဝဲၤလီၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢပူၤထံၣ်လိာ်
အိၣ်သကိးလိာ်သးအလီၢ်ဒီးသိးပူၤလၢအအိၣ်လၢပူၤတဝါအပူၤတဖၣ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်
တၢ်ဆိကမိၣ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤမ့ၢ်ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်စးထီၣ်ထူး
န့ၣ်က့ၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဟဲဆူကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပူၤဖျိၣ်ဖိယာ်ဖိလၢအအိၣ်လၢယိၤကီၢ်
ကလံၤစီးမ့ၢ်ထီၣ်တကပၤအန့ၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်စူးကါတၢ်ယုထၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ
လၢတၢ်ယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢအတၢ်အိၣ်ဖျဲၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါစရိတအိၣ်အယိ
န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအမိၢ်အပၢ်ဒီးဟ့ၣ်အီၤစးခိလၢအလိာ်
တဖၣ်ဒ်သိးအဖိတဖၣ်အိၣ်ကိၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤပူၤဖျိၣ်ဖိတဖၣ်ခဲလၢာ်အိၣ်ဘၣ်ကိၣ်န့ၣ်
လီၤ.

တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲဆူကိၣ်အဂီၢ်

မၤသကိးတၢ်ဒီးန့ၣ်ပူၤမၤတၢ်ဖိ, မ့တမ့ၢ် န့ၣ်ပူၤကိၣ်ဖိ, ဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တကၤလၢအ
အိၣ်လၢပူၤတဝါအပူၤလၢတဟဲကိၣ်ဘၣ်လဲၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ
ဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တဟဲကိၣ်အဂီၢ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တမံၤလၢတၢ်က
ဘၣ်စံးဆၢအီၤအံၤမ့ၢ်ဝဲ, “တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်မနုၤလၢဖိသၣ်တအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်ဒီးထီၣ်သတြီၤအီၤဒီး
ဖိသၣ်လၢအဟဲကိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.”

ဒ်ပမၤလိတၢ်လံလၢအပူၤကွၢ်အသိးတၢ်ဂ့ၢ်ကိတနီၤဒ်အမ့ၢ် (ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤတလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်) တၢ်ထံၣ်အိၣ်ကသ့ မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢအကံၢ်အလဲပူၤတဖၣ်တၢ်ထံၣ်အိၣ်ကသ့ဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတလၢတပွဲၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်အိၣ်လီၤကြးမ့ၢ်ဂ့ၤ, လၢအဘၣ်တူၢ်တၢ်လံတၢ်ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်မ့ၢ်အယီၤ မ့တမ့ၢ် ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်ခွါအယီၤဒီးဖိသၢ်လၢအဘၣ်ဟံးမူဒါလၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါဘၣ်ဃးဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤ

တၢ်ယုဟ်ဖိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအံၤမၤစၢၤပုၤဒ်သိးပကမၤဂ့ၤထီၣ် inclusive တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတၢ်ပူၤအတၢ်ထဲသိးတုၤသိးအတၢ်ပိးတၢ်လိတမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်စူးကါအိၣ်လၢထံကီၢ်တဘျုးကီၢ်လၢအဖြီၤကၢအပူၤ, အမဲရကၢခၢၣ်သး, လၢကီၢ်အ့ၣ်ဂၢၣ်ကလံၤစိးဒီးအခၢၣ်သးဒီးမ့ၢ်ထီၣ်ကလံၤစိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ်ဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤက ...

- ◆ မၤစၢၤပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတထီၣ်ကိၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယီၤတထီၣ်ကိၣ်အဂ့ၢ်ဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတၢ်ဘၣ်ယိၣ်အိၣ်လၢကဟးထီၣ်ကိၣ်တဖၣ်
- ◆ ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢပုၤတဝါအပူၤလၢဖိသၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအသကံာ်ပဝးဒီးဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်အဂ့ၢ်
- ◆ မၤစၢၤတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်လၢတၢ်ကမၤဟးဂီၤ, မၤလီၤမၢ်ကွၢ်တၢ်တံာ်တၢ်လၢဖိသၢ်တအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤဒ်အံၤဘၣ်တၢ်စူးကါစ့ၢ်ကိးအိၣ်လၢတၢ်ပၤဆုၤကိၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤကျဲၤသနူ (School Management Information System SMIS) လၢကီၢ်ကိၣ်တဲာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်စူးကါစ့ၢ်ကိးအိၣ်လၢတၢ်ပၤဆုၤကိၣ်ဖိအကျဲၤသနူ (Student Tracking System STS) လၢကီၢ်ဖံးလံးဖံး(စ်)န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်ဘုကလါဒုး(ရ်), ဒီးကလံၤစိးဒီးကီၢ်အ့ၣ်ဂၢၣ်ခၢၣ်သးတနီၤစူးကါတၢ်ထၢဖိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအကျဲၤအံၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဝါအခိၣ်နၢ်တဖၣ်ထၢဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဖိသၢ်အဟံၣ်ခိၣ်ယီၤခိၣ်ကိးဖျါန့ၣ်ဖဲလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢအကြးအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်ဝံၤထုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူကိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျါတၢ်ထၢဖိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤဒ်အံၤအယီၤန့ၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်

တဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိုဘၣ်ဆၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်စ့ၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤပိာ်ထွဲတၢ်အပတီၢ်လၢ လၢအံၤလၢတၢ်မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

၁. ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢကိုဒီးပုၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤ မ့တမ့ၢ် ပုၤတၢ်အနီၣ်ဂံၢ်စရီအ ပူၤကွဲးရဲၣ်လီၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢတအိၣ်ကိုတဖၣ်တက့ၢ်.

၂. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးသရၣ်အဂၤဒီးပုၤလၢအမၤစၢၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတ ဖၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်ကိုလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. နက့ၢ်ကဒါက့ၤတၢ် လၢနကွဲးရဲၣ်လီၤအီၤလၢလံာ်အခိၣ်ထံးတဘျီအပူၤဒီးဆိကမိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယး ကို, ပုၤတၢ်, ဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဘၣ် သ့ၣ်သ့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်စံးဆၢဆူတၢ်ဂီၤလၢပလူၤကွၢ်ယုအီၤတဖၣ် ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ကြၢးသမံသမိးကွၢ်အီၤလၢဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၃. စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဝံၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တ နီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တအိၣ်ကိုလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. တၢ်သံကွၢ်လၢလၢတဖၣ်မ့ၢ်တၢ် သံကွၢ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢ child-friendly အကိုလၢကီၢ်ဖံးလံးဖံး(စ်) ဒီးကီၢ် ကိုၣ်တဲာ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်အါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လၢအလီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢတမၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^၂ တၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တံာ်ဖဲလဲၣ်တမံၤ လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးဟးထီၣ်ကွၢ်ကိုလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နဒုးအိၣ်ထီၣ် စ့ၢ်ကီးနတၢ်သံကွၢ်ဒ်နဲလၢအသ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တံာ်လၢနတူၢ်ဘၣ် ဒီးအိၣ်ထီၣ်ညီန့ၢ်လၢနပုၤတၢ်အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတၢ်အခိၣ်အနၢ်တ ဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်အံၤတက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤန့ၢ်သ့လၢတၢ်ယုဒုးနဲၣ်ဖျါ ထီၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢတအိၣ်ကိုတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

^၂ ဖိသၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ (profile) အဒိတဖၣ်လၢထံကီၢ်အါဘျီအပူၤဒ်အမ့ၢ်အဲ(လ်)စဲးလဲဖဲဒါ (EL Salvador) ဒီးယူဂါနဒါ (Uganda) န့ၣ်တၢ်ဒီးန့ၢ်အီၤသ့လၢ Toolkit for Assessing and Promoting Equity in the Classroom, produced by Wendy Rimer et al. Edited by Marta S. Maldonado and Angela Aldave. Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID, Washington DC. 2003.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်လီၤဆီလိာ်သးဒီးဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ

- ◆ ဖိသၢ်မ့ၢ်ထံကီၢ်ကလုာ်မနုၤလဲၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်မ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်မတၢ်တန့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၢ်အတၢ်ဘျုးတၢ်ဘၢမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - ပိာ်မ့ၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်

- ◆ ဖိသၢ်မ့ၢ်ပိာ်မ့ၢ် မ့တမ့ၢ် ပိာ်ခွါလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၢ်အသးနံၣ်အိၣ်ပဲၤနံၣ်လဲၣ်.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် : တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်မၤနီၣ်မၤပၤ

- ◆ ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးခါ.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်ဖိးတၢ်မၤဒီးက့ၢ်အတၢ်မၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအရဲၣ်အကျဲ - တၢ်လိာ်လၢကဘၣ်မၤတၢ်

- ◆ ဖိသၢ်မၤတၢ်လၢကမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့လၢဟံၣ်ဃီအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ခါ.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် : တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢအတၢ်ဂ့ၤ : တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူးမၤဆါမၤဆူၣ်မၤစိး

- ◆ ဖိသၢ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်မၤအသးဒ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၢ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်အယုာ်မၤသးဒ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၢ်အံၤအိၣ်က့ၢ်တဘျီဘျီခါ. ဖိသၢ်အံၤဟးထီၣ်က့ၢ်ခဲအံၤခဲအံၤခါ. (အဒိ, ဖဲဘၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဖျးတၢ် မ့တမ့ၢ် ဘၣ်ကူးဘုကူးဟုအခါ)

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၢ်ဝံၤလီၤဒိ - HIV/AIDS - အဟူးအသး

- ◆ ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးအတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်အတၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဒ်လဲၣ်.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံၢ်တၢ် - က့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပိးအလီၤဒီးအိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးအလီၤအကျဲ

- ◆ ဖိသၢ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတမံၤမံၤလၢကလဲၤဆူက့ၢ်အဂီၢ်ခါ.
- ◆ ဖိသၢ်အဟံၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသးဘူး မ့တမ့ၢ် ယံၤလၢက့ၢ်လဲၣ်(တၢ်ဒုၣ်စၢၤ, တၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအဆၢကတီၢ်)

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တၢ် - တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲ - တၢ်ဘၣ်ဂံာ်ဂ့ၢ်

- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အသးနံာ်အိၣ်ပဲၤနံာ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်ခံာ်လၢာ်အိၣ်မူဒဲးဒါ. မ့ၢ်တအိၣ်မူတခီမိၢ် မ့တမ့ၢ် ပၢ်စူးကွၢ် အသးလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတီၤပတီၢ်အိၣ်ဆံးအါလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံာ်ဖိယီဖိဟးထီၣ်ကိတဂၤဂၤဒါ. ဘၣ်မနုၤအယီဟးထီၣ်ကိလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်ဒီးအပၢ်အံၤအိၣ်ယုာ်ဒဲးကစီဒီဒါ.
- ◆ ဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးမတၤလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံာ်ပူၤယီပူၤအံၤအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ကိတသ့ဒဲးပဲၤဂၤလဲၣ်.
- ◆ မတၤကွၢ်ထွဲဖိသၣ်လၢအိၣ်ကိတသ့ဒဲးတဖၣ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤအိၣ်လၢပုၤဂၤအထံအကီၢ်လၢတၢ်ယုဖံးယုမၤအဂီၢ်တဘျီဘျီဒါ.

တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတၢ်တံာ်တၢ် - တၢ်ဖှိၣ်တၢ်ယာ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ - ကိတဘျးအလဲ

- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤမိၢ်ပုၢ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အမိၢ်ပၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤခံာ်ကလုာ်တကလုာ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.(မ့ၢ်အိၣ်တမံၤမံၤ)
- ◆ ဖိသၣ်အဟံာ်ဖိယီဖိအိၣ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်အိၣ်တခီ ဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အလဲၣ်ထဲလဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်အဟံာ်ဖိယီဖိဒီးလဲလီၤအဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်အိၣ် တခီဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်အလဲၣ်ထဲလဲၣ်.
- ◆ ဟံာ်ယီဒီတဖျၢၣ်အတၢ်ဟဲန့ၣ်တလါအဂီၢ်အိၣ်ဆံးအါလဲၣ်.
- ◆ ဟံာ်ဖိယီဖိတဖၣ်လိာ်စ့လၢတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ဒါ. မ့ၢ်လိာ်စ့တခီလိာ်ဝဲဆံးအါ, ညီန့ၢ် လိာ်စ့တနံာ်ပဲၤဘျီလဲၣ်.
- ◆ ပုၤအိၣ်လၢဟံာ်အပူၤပဲၤဂၤလဲၣ်.
- ◆ ဟံာ်ဖိယီဖိအံၤဘၣ်ယးဒီးပုၤတဝါအခိၣ်အန့ၢ်တဂၤဂၤဒါ.

၄. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်ဖျၢၣ်တဖၣ်လၢကထာဖှိၣ်တၢ်စံးဆၢတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်သံကွၢ် ဖျၢၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်ဒဲးလၢထးတဖၣ်အသိးသ့ဒီးတၢ်စံးဆၢတဖၣ်တၢ်ကြၢၤကွဲးနီၣ်ကွဲး ဃါအီၤမ့တမ့ၢ်တၢ်မၤအီၤလၢဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခိၣ်သ့ၣ်အလံာ်က့ၢ် child profile form အပူၤဒဲးအဒိလၢအဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤ လၢလံာ်အံၤအကတၢ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝံၤ, (က) ဆှၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤဆူဖိသၣ်အဟံာ်

ပူၤယီၤပူၤလၢတၢ်ကမၤပုၤလီၤအီၤအဂီၢ်ဒီးဆုၤ ကဒါက့ၤအီၤဆူကိၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢခိၣ် နၢ်အအိၣ်, (ခ) သရၣ်မၤပုၤတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်ဖဲအလဲၤဟးအိၣ်သကိးဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ် အခါ, (ဂ) သံကွၢ်ဖိသၢ်အကစၢ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဖဲအဟဲအိၣ်က့ၤအဖိလၢကိၣ်အခါ တက့ၢ်.

၅. တၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်မၤပုၤလီၤအီၤမ့ၢ်ဝံၤလၢၣ်ဒီးမ့ၢ်ဟဲက့ၤတုၤက့ၤဆူကိၣ်ဝံၤန့ၣ်ကွဲးဖိ သၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအဂ့ၢ်ဖုၣ်ကိၣ်ဒ်အဒိလၢလၢ်အသိးတက့ၢ်. တၢ်အဒိလၢလၢ်အံၤမ့ၢ် တၢ်မၤလိအဒိလၢဖိသၢ်တဂၤစုၣ်စုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိလၢလၢ်အံၤကမၤစၢၤနၢ်ဒ် သိးကဒုးန့ၣ်တၢ်ဘျးစဲဒီးတၢ်ပဲၣ်ထံနီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်မၤလိလၢ ကိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

နီၢ်အ့ၢ်ပုၤတဝၢလၢအဟဲလီၤစၢၤလၢမိၣ်ကလုာ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်ကိၣ်တဲၣ်ကလံၤစိး တကပၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်ကမိၣ်ဒီးန့ၣ်ဝဲလၢအသးအိၣ် (၉) နံၣ်ဘၣ်ဆၣ်အအိၣ်ဖျၢၣ်အ လံာ်ကွဲးနီၣ်တအိၣ်ဘၣ်. အပၢ်စူးကွံာ်အသးလံာ်န့ၣ်လီၤ. အမိၢ်တခီအသးနံၣ်အိၣ် (၃၀) ဒီး တဖျိကဒါက့ၤအသးအသိတဘျီလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အမိၢ်မ့ၢ်ပုၤတသ့လံာ်တသ့လံာ်ဒီး အတၢ်မၤမိၢ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်မၤအိၣ်စံာ်လၢစံာ်ဆံးဆံးဖိတဘျီအပူၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အဖဲကွၢ်လုာ်ဒိၣ် ထီၣ်အီၤဒီးအ ဒိပုၤဝဲခွါလၢအသးနံၣ်အိၣ်ယံၤနံၣ်တဂၤလၢတအိၣ်ကတီၢ်ဆိကိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အဟံၣ်ဖိယီၤဖိမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိလၢအဖိၣ်ဒီးတလါအတၢ်ဟဲန့ၣ်အိၣ်ဒေၣ်ထဲ (၅၀၀) ဘး ဧါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲစံာ်ခိၣ်ပုၤခိၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤတအိၣ်အခါန့ၣ်နီၢ်အ့ၢ်အမိၢ်န့ၣ်လီၤ မၤတၢ်လၢဝဲၣ်ဘီကိးဒ်ပုၤမၤတၢ်ကီၢ်ကိၣ်ဂီၤဂီၤတနံၣ်ဂီၢ်တနံၣ်အဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နီၢ်အ့ၢ်အ ဟံၣ်ဖိယီၤဖိအံၤတဘၣ်ဃးဒီးန့ၣ်သဝီနီတဖျၢၣ်ဘၣ်အယိတဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပုၤတဝၢနီတ ဖုအအိၣ်ဘၣ်. နီၢ်အ့ၢ်မၤလိတီၤဖုၣ်ကိၣ်တုၤဒေၣ်တတီၤဒီးခံတီၤဘၣ်ဆၣ်အဝဲဟးထီၣ်ကွံာ်ကိၣ် ဖဲအထီၣ်တုၤသၢတီၤအခါမ့ၢ်လၢအမိၢ်ပုၤန့ၣ်အီၤကိၣ်ဖိတၢ်ကူတၢ်သိးဒီးဟ့ၣ်န့ၣ်အီၤတၢ်လဲၤ ထီၣ်က့ၤလီၤဆူကိၣ်အဘူးအလဲတန့ၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤအိၣ်ယံၤဒီးအဟံၣ် (၂၅) ကံလိ မံထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနီၢ်အ့ၢ်ထီၣ်ကိၣ်ဒ်အခါအတၢ်ထီၣ်ကိၣ်အဆၢကတီၢ်လီၤဟံတတ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢ တၢ်ဆူးတၢ်ဆါအယိန့ၣ်လီၤ. အဝဲညီန့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်သါထီၣ်သါလီၤဒီးတၢ် ကိၣ်ဒိၣ်တၢ်ဆါန့ၣ်လီၤ.

၆. နထၢဖိၣ်ဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤဝံၤအလီၢ်ခဲန့ၣ်ကွၢ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်မနုၤလၢ အမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်ဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. တီၤတဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ် လၢနဆိကမိၣ်လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၢ်အတၢ်ထီၣ်ကိၣ်ဒ်သိးနကထံၣ်အီၤဂ့ၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်တ က့ၢ်. အဒိလၢထးအံၤနီၢ်အ့ၢ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီ, တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အလံာ်ကွဲးနီၣ်တ

ဟံၣ်ဖိယိဖိ	မုၢ်ခွါ		သးနီၣ်	တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပတီၢ် (ကွဲးလီၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအထီၤလီၤဆိလၢတၢ်လိာ်အသးလၢလံာ်တီၤဖျါလၢလၢာ်အသိး)						တၢ်ရူလိာ်အိၣ်ဒီး	တၢ်ဖဲးတၢ်မၤ	
	မံၤ	မုၢ်		ခွါ	တအိၣ်ကိၣ်နီတအျီ	NFE	ကတီၤဆိကိၣ်	တီၤဖုၣ်	တီၤထီ	ခိလုၣ်	ဖိသၢ်အံၤ	(၁)

NFE = non-formal education

၇. ဖိသၢ်အမိၢ်အပၢ်မ့တမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယိဖိန့ၣ်လီၤမၤတၢ်လၢပုၤဂၤအထံအကီၢ်တဘျီဘျီခါ. (ဝံသးစူၤကဝီၤယၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဒ်အကြၢးအဘၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဟ့ၣ်ပာ်အသးအသိးတက့ၢ်).

ပၢ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်. ----- (ကွဲးလီၤန့ၣ်လါလီၤတၢ်လီၤဆဲး)
 မ့ၢ်, န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝ့ၢ် ----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
 န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆဲးယံာ်လဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤအန့ၣ်အလါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်

မိၢ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်. -----(ကွဲးလီၤန့ၣ်လါလီၤတၢ်လီၤဆဲး)
 မ့ၢ်, န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝ့ၢ် ----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
 န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆဲးယံာ်လဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤအန့ၣ်အလါလီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်

ဟံၣ်ဖိယီဖိဒီဖျါၣ်. ဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ် ----- (ကွဲးလီၤန့ၣ်လါလီၤတံၢ်လီၤဆဲး)
မ့ၢ်န့ၣ်လီၤမၤတၢ် : လၢဝ့ၢ်-----, ကီၢ်ဆၣ်-----, ထံကီၢ်-----
န့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဆံးယံၣ်လဲၣ်---(ကွဲးလီၤအန့ၣ်အလါလီၤတံၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်.)

တန့ၣ်လီၤမၤတၢ်ဘၣ်.

၈. တၢ်ဟဲန့ၣ်လၢတလါအဂီၢ် (ကဝီၤယၢ်အီၤ)

၁၀၀၀ ဘး ဆူအဖီလၢ်	၅၀၀၁ - ၈၀၀၀ ဘး
၁၀၀၀ - ၂၅၀၀ ဘး	၈၀၀၁ - ၁၀၀၀၀ ဘး
၂၅၀၁ - ၅၀၀၀ ဘး	၁၀၀၀၀ ဘး ဆူအဖီခိၣ်

၉. မတၤအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်လၢအိၣ်ကိတသ့ဒဲးတဖၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ကတီၢ်ဆိကိသ့ဒဲးတအိၣ်ကတီၢ်ဆိကိလၢဟံၣ်ဖိယီဖိအံၤအပူၤန့ၣ်အိၣ်ပွဲၤဂၤလဲၣ်.

မတၤအံးထွဲကွၢ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်လၢဟံၣ်ပူၤဖဲမ့ၢ်ဆါခီအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

မိၢ်ပၢ်-----ဘူးတံၢ်အဂုၤအဂၤ (ကွဲးလီၤတံၢ်လီၤဆဲး)

ပှၤတဝၤအတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အလီၢ် ----. ဟ့ၣ်ပှၤကွၢ်ဖိသၣ်အဘူးအလဲ ----

အဂုၤအဂၤမ့ၢ်အိၣ် (ကွဲးလီၤတံၢ်လီၤဆဲး) ----

၁၀. ဟံၣ်ကစၢ်မ့ၢ်တမ့ၢ်ဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်

ဟံၣ်ဖိယီဖိအိၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကပံာ်လၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်အဂီၢ်ခါ.
(တပၣ်ယုၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢဟံၣ်သ့ၣ်လီၤအသးလၢအဖီခိၣ်န့ၣ်ဘၣ်)

မ့ၢ်အိၣ် : ကစၢ် -----	ဟဲး(က)ထၢၣ် (ဟီၣ်ခိၣ်အလဲၢ်)
ဒီးလဲလီၤ -----	ဟဲး(က)ထၢၣ်
ဟံၣ်ဖိယီဖိပၤဘၣ် -----	ဟဲး(က)ထၢၣ်

မ့ၢ်တအိၣ် : -----
အဂုၤအဂၤ -----

ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယီဖိအံၤအိၣ်ဒီးအကစၢ်အဟံၣ်ဒုၣ်ဝဲခါ.
အိၣ် ----- တအိၣ် -----

မ့ၢ်အိၣ် : အဟံၣ်ဒုၣ်ဝဲဒါ----- ငါအိၣ်ဝဲ -----
ဟံၣ်အကလုာ် (ကွဲးလီၤတၢ်လီၤဆဲး) -----

၁၁. အိၣ်ဆိးလီၤဒီးက့ၣ်အတၢ်ဒုၣ်စၢၤဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်က့ၣ်လီၤဆူက့ၣ်အဘူးအလဲ
က့ၣ်ဒီးဖိသၣ်အဟံၣ်န့ၣ်အိၣ်စီၤစၢၤဆံးယံၤလဲၣ်. -----(ကွဲးတၢ်ဒုၣ်စၢၤ)
ဖိသၣ်အဟံၣ်ဒီးက့ၣ်တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤလီၤယံၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဆံးအါလဲၣ်. -----
ဖိသၣ်လဲၤဆူက့ၣ်လဲၣ်. (ကဝီၤယၢ်အီၤ)
ဟးလၢအခိၣ် သိလုၣ် သိလုၣ်ယီၢ်
လုၣ်ယီၢ် ချံ ဘၢး(စံ)
အဂ့ၢ်အဂၤ (ကွဲးဖျါထီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး) -----

၁၂. ဟံၣ်ဖိယိဖိဟးထီၣ်က့ၣ်လၢတၢ်ဘၢၣ်တီၤတဂၤဂၤဒါ. -----ဟးထီၣ် -----တဟးထီၣ်
မ့ၢ်ဟးထီၣ် : လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၃. ဖိသၣ်အံၤထီၣ်ဘၣ်က့ၣ်တဘျီဘျီလဲၣ်. ----- ထီၣ် ----- တထီၣ်ဘၣ်
မ့ၢ်ထီၣ်ဘၣ်က့ၣ် : ထီၣ်ဘၣ်ဝဲဆံးယံၣ်လဲၣ်. -----

၁၄. ဖိသၣ်အံၤဟးထီၣ်က့ၣ်လၢတၢ်ဘၢၣ်တီၤတဘျီဘျီဒါ. -----ဟးထီၣ် -----တဟးထီၣ်
မ့ၢ်ဟးထီၣ်က့ၣ် : ဟးထီၣ်ဘၣ်ဝဲဆံးယံၣ်လဲၣ်. -----
မ့ၢ်ဟးထီၣ်က့ၣ် : ဟးထီၣ်က့ၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၅. ဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိယိဖိအံၤမ့ၢ်ပုၤတဝၢအတၢ်ကရၢကရိဖိတဂၤဂၤဒါ. -----မ့ၢ်, အိၣ်. -----တအိၣ်
မ့ၢ်အိၣ် : တၢ်ကရၢကရိမနုၤလဲၣ်. -----

၁၆. ဖိသၣ်အံၤဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢဘျီစ့ၤတမံၤမံၤလၢအတၢ်ထီၣ်ဘၣ်က့ၣ်အဂီၢ်အံၤဒါ.
----- ဒီးန့ၣ် ----- တဒီးန့ၣ်
မ့ၢ်ဒီးန့ၣ် : ဘၣ်မနုၤအယိဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢဘျီစ့ၤအံၤလဲၣ်. -----

၁၇. ဖိသၣ်အံၤထီၣ်ဘၣ်က့ၣ်တဘျီဘျီဒါ. ဖိသၣ်အံၤလီၤဟိလၢအတၢ်ထီၣ်က့ၣ်အပူၤခဲအံၤခဲအံၤဒါ.
မ့ၢ်လီၤဟိ ----- မ့ၢ်တလီၤဟိ -----
မ့ၢ်လီၤဟိလၢတၢ်ထီၣ်က့ၣ် : လၢတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤအယိလဲၣ်. -----

၁၈. ဖိသၣ်အံၤလီၤတၢ်တၢ်ဒိးစးတဘျီဘျီခါ.
 တလီၤတၢ်နီၣ်တဘျီ -----
 လီၤတၢ်တုၤ ၂၅% -----
 လီၤတၢ် ၂၆%-၅၀% -----
 လီၤတၢ်အါန့ၢ် ၅၀% -----

၁၉. ဖိသၣ်အံၤယဲၤန့ၢ်အသးနံၣ်မ့တမ့ၢ်ဖုၣ်န့ၢ်အသးနံၣ်လဲၣ်. -----ယဲၤန့ၢ် မ့တမ့ၢ် ဖုၣ်န့ၢ်
 -----တယဲၤန့ၢ် မ့တမ့ၢ် တဖုၣ်န့ၢ်ဘၣ်

၂၀. ဖိသၣ်ဒိးန့ၢ်ဘၣ်မုၢ်ဆါခိတၢ်အိၣ်လၢတဘၣ်ဟ့ၣ်ဝဲအပူၤအိၣ်ခါ. အိၣ် ----- တအိၣ် -----
 ဖိသၣ်အံၤအိၣ်မုၢ်ဆါခိအတၢ်အိၣ်ထီၣ်ခါ. အိၣ် ----- တအိၣ် -----

၂၁. ဖိသၣ်အိၣ်ဒိးက့ၢ်ဂီၤတလၢတဝဲၤဒိးဟးဂီၤတမံၤမံၤခါ.
 မ့ၢ်အိၣ် : က့ၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး -----

၂၂. ဖိသၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါခိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်တဘျီဘျီခါ.
 မ့ၢ်အိၣ် : က့ၢ်တၢ်ဆါအမံၤ ----- မ့တမ့ၢ်...
 တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤဘၣ်တၢ်ပာ်အိၣ်ဒိးတၢ်ခူသ့ၣ်ခါ. မ့ၢ် -----

အဆၢဒိၣ် ၃.၃

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိၣ်

ခဲအံၤပမၤဖျါထီၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒွးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိတအိၣ်ကိၣ်အဂ့ၢ်ဝံၤပစးထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကဘၣ်ထုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူကိၣ်ဖဲလဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢဒိၣ်တခါအံၤစးထီၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်ဟူးဂဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးလၢလၢတဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢနကအဲၣ်ဒီးမၤကွၢ်မ့တမ့ၢ်မၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤအီၤဒီးနတၢ်အိၣ်သးလၢနကိၣ်ဒီးနပူၤတဝၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ

လံာ်အဆၢဒိၣ်လၢအပူၤကွၢ်တဆၢပစူးကါကိၣ်ဒီးပူၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒဲးသိးပကထံၣ်န့ၣ်ဖိသၢ်လၢတအိၣ်ကိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအီၤလၢပူၤတဝၢမ့တမ့ၢ်ပူၤကိၣ်ဖိဒီးနီၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဒီးပူၤအဂၤန့ၣ်လီၤ. ပထၢဖိၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တဖၣ်တအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်ခိဖျိမၤပဲၤတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်ဒီးမၤဖျါထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ်နိးတၢ်ဘျးလၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ကိၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤပဘၣ်စးထီၣ်ဟူးဂဲၤမၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဒီးတၢ်နိးတၢ်ဘျးတဖၣ်အံၤလၢဖိသၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢပကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်မၤပိာ်တၢ်အပတီၢ်လၢလၢတဖၣ်တက့ၢ်.^၃ တၢ်အကျိၤအကျဲအံၤလီၤကလိာ်အသးဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ inclusive, learning-friendly environment ကကဲထီၣ်အဂီၢ်တၢ်အပတီၢ်တဖၣ်လၢလံာ်အဘၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အပတီၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဘၣ်ထွဲန့ၣ်နၢၤဒဲးသိးနကစးထီၣ်မၤလီၤမၤကွၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲတၢ်နိးတၢ်ဘျးတၢ်တံာ်တံာ်တဖၣ်လၢ inclusion အဂီၢ်ဒီးထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိၣ်ပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ၁. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်တဖုလၢကပဲာ်ထံနီၤဖးန့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တၢ်ထၢဖိၣ်အီၤလၢကိၣ်ဒီးပူၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤအအိၣ်ဒီးဖိသၢ်အတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ်အပူၤတက့ၢ်.

^၃ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ : လံာ်န့ၣ်ကျဲၤတၢ်သမံသမိးဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်တုၤသိးထံသိးလၢတီၤပူၤ, လၢအဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အီၤလၢဝဲဒၣ်ရဲမၤ (Wendy Rimer) ဒီးအပူၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်တၢ်သမံသမိးဒီးဘၣ်အီၤလၢ Marta S. Maldonado 'D; Angela Aldave န့ၣ်လီၤ. Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID, Washington DC. 2003.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအကြၢးအဘၣ်လိာ်အသးတက့ၢ်. ပှၤတဖၣ်အံၤ ကမ့ၢ်ပှၤတဖုယီၤလၢအမၤတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤသ့ၣ် သ့ၣ်ဒ်လိာ်အဘၣ်ခံအပူၤအသိးမ့တမ့ၢ်ပှၤလၢအဟူးဂဲၤလီၤဆီၣ်တၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ အံၤသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢကျဲအဂၤတဘိဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကအဲၣ်ဒီးမၤလဲာ်ထီၣ်အီၤဒီးပှၤအဂၤ လၢအဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်လၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤဒီးလီၤဆီၣ်တၢ်လၢတၢ်ဟံးန့ၣ်မူဒါလၢ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၂. နီၤဖးလီၤကရူၢ်တဖၣ်အံၤဆူကရူၢ်ဖိတဖၣ်ဒ်အမူအဒါမ့တမ့ၢ်နီၤဖးလီၤအီၤဆူအတၢ်သး စဲအိၣ်တဖၣ်အသိးတက့ၢ်. အဒိ, ကိုသရၣ်, မိာ်မုၢ်ကရူၢ်ဖိ, ပှၤတဝါခိၣ်နၢ်, ဒီးကိုဖိ, ကျးကစၢ်ဒီးပှၤမၤအိၣ်ကူၣ်လဲၤမၤကၤအတၢ်မၤတဖၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်အသိးတက့ၢ်.

၃. ကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ် ကြၢးဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤသ့ၣ်ကရူၢ်တဖုအသိးလၢတၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်တ ဖၣ်ဆူကိုဒီးအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်ကြၢးဆိကမိၣ် ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢကပၢ်ထီၣ်လၢအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မနုၤလီၤ က်လၢကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်န့ၣ်လဲၣ်. လၢကမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအဂီၢ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ် နိးတၢ်ဘျူးမနုၤအိၣ်လဲၣ်. တၢ်နိးတၢ်ဘျူးတဖၣ်အံၤတၢ်ပဒုၣ်ဟးဆွဲးအီၤကသ့ၣ်လဲၣ်. တၢ်အကါဒိၣ်လၢကဘၣ်ဆိကမိၣ်ဆိတၢ်နိးတၢ်ဘျူးတဖၣ်အံၤဒ်သိးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤက ကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၄. ကရူၢ်တဖုဘၣ်တဖုဆၢတဲာ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ကထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိုလၢတၢ် မၤအီၤသ့တခါမ့ၢ်ဝံၤဟံၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်က့ၤကရူၢ်တဖၣ်အံၤကိးဖုဒဲးလၢတၢ်ကနီၤဟ့ၣ်လီၤသ ကိးအတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. မၤဖျါထီၣ်သကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢတၢ်မၤအီၤ သ့ၣ်ဖျိဆိကမိၣ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလိာ်တဖၣ်အံၤဒီးတၢ်လၢနဆိကမိၣ်လၢအ ကြၢးအ ဘၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.

က. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤတခါလၢကထုးန့ၣ်ဖိသ့ၣ်အအါကတၢ်ဆူကိုန့ၣ်လဲၣ်. မ့တ မ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤတခါလၢတၢ်ကြၢးမၤအီၤအဆိကတၢ်လၢတၢ်အိၣ်သးလီၤ ဆိဆိအံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လဲၣ်. နကအဲၣ်ဒီးစးထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢနဆိကမိၣ်လၢ တၢ်ကြၢးမၤဆိအီၤတဖၣ်သ့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခ. လၢကရူၢ်တဖုဒီးတဖုအဘၣ်စၢၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤပလိာ်အသးဒီးတၢ် မၤသကိးအီၤတပူၤယီၤသ့အိၣ်ဒါ. တၢ်မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤ

ကံလိတ်အသးအံၤမၤစၢၤနၤလၢတံကျဲးစး၊ တံဖိတံလံၤလၢတံစ့ၤလီၤဒီးမၤအါ ထီၣ်တံအကါဒိၣ်တဖၣ်လၢတံမၤနၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

ဂ. တံဟူးတံဂဲၤအကါဒိၣ်မနုၤတခါလၢအဖျါလီၤကံလၢကကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်သ့ဒီး တံကြးမၤအီၤအဆိကတံၢ်န့ၣ်လဲၣ်. ကျဲအဂ့ၤကတံၢ်တဘိမ့ၢ်ဝဲတံစးထီၣ် တံတမံၤလၢပကမၤန့ၢ်အီၤညီညီတခါဒီးမၤအါထီၣ်အီၤတဆိတဆိဆူအကီ ထီၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တံလဲလိတ်တံပၣ်သ့ၣ်ပၣ်သးလၢတံကပၣ်ဖျိၣ်ယုၣ်ဖိသည့်လၢ ကွံဂီၤဟးဂီၤတဖၣ်လၢတံပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ။

ဃ. တံဟူးတံဂဲၤမနုၤလၢတံမၤအီၤသ့လၢတံစူးကါတံဖိတံလံၤတံပီးတံလီၤလၢ အအိၣ်ဟံစၢၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. တံဟူးတံဂဲၤဖဲလဲၣ်တမံၤလၢကလိၣ်တံမၤစၢၤ လၢတံချၢန့ၣ်လဲၣ်. လၢကမၤန့ၢ်တံမၤစၢၤလၢတံချၢအဂီၢ်ညီန့ၢ်တံကရၢကရီ လၢကမၤစၢၤတံတဖၣ်အဲၣ်ဒီးထံၣ်လၢနကဒုးနဲၣ်နကျဲးစးမၤတံလံၤတံဒီးတံ လၢအအိၣ်ဒီးနၤတဖၣ်တသ့ဖဲအသ့အဂ့ၤကတံၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတံန့ၣ်အယိစး ထီၣ်တံတမံၤလၢနမၤအီၤသ့ခဲအံၤဖဲနကျဲးစးမၤဒ်သိးနကမၤန့ၢ်တံအဂၤလၢ အလိၣ်ပုၤဂၤအတံမၤစၢၤလၢတံချၢအခါတကွံၢ်။

၅. ပုၤကိးဂၤဒဲးကြးမၤသကိးတံလၢတံဒုးအိၣ်ထီၣ်တံရဲၣ်တံကျဲၤလၢအဘၣ်တံဆၢ တံအီၤလၢတံကဟူးဂဲၤအီၤလၢထးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တံဟူးတံဂဲၤတဖၣ်အံၤကဘၣ်ပၣ် ယုၣ်ဒီးတံလၢလံာ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ။

က. တံပညိၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်အီၤ. အဒိ, တံမၤအါထီၣ်ဖိသည့်လၢအတံဒိၣ်ထီၣ် လီၤဆီလိတ်အသးဒီးအတံသ့တံဘၣ်လီၤဆီလိတ်အသးတဖၣ်ဒ်သိးကအိၣ်ဘၣ် ကွံအဂီၢ်။

ခ. ကျဲကျဲတဖၣ်လၢတံလိၣ်ဘၣ်အီၤလၢတံကမၤပဲၤတံဟူးတံဂဲၤတဖၣ်အဂီၢ် အဒိ, တံထံၣ်လိတ်အိၣ်သကိးအိၣ်ဖျိၣ်ဒီးမိၢ်ပၢလၢအဖိအတံဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီး အတံသ့တံဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်ဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၢ်ဖိသည့်အတံလိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, တံအိၣ်ဖျိၣ်သကိးဒီးပုၤပၢဆုၢ်ကွံတဖၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢတံကန့ၢ်လီၤစူးကါ ဘၣ်ကွံအတံပီးတံလီၤဒီးတံဟူးတံဂဲၤတဖၣ်လၢအကြးမၤအါထီၣ်ဖိသည့်အ တံအိၣ်ကွံဒီးမလိနုတ်တံအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

- ဂ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလီၤဆီၣ်တၢ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ယၢၤထီၣ်အီၤလၢထးတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.
- ဃ. ပှၤလၢနကျဲးစးလဲၤဆူအအိၣ်တဖၣ် (အဒိ, ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီၣ်လိာ်အသးတဖၣ်အမိၢ်အပၢ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ) ဒီးပှၤလၢအန့ၣ်လီၤဟူးဂဲၤလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤ (ဒ်အမ့ၢ်ပှၤပၤဆှၢက့ၢ်, သရၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးအဂၤတဖၣ်) န့ၣ်လီၤ.
- င. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လိမန့ၣ်လၢအလိၣ်တဖၣ်ဒီးနကမၤန့ၢ်တၢ်တဖၣ်အံၤသ့ဒ်လဲၣ်.
- စ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီမန့ၣ်လၢကသမံၤသမိးကွၢ်က့ၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်မၤန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. (အဒိ, ဖိသၣ်ကိးဂၤန့ၣ်လီၤက့ၢ်)

၆. ကရူၢ်တဘျုးဖုမ့ၢ်မၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤဆီၣ်လိာ်အသးတဘျုးမံၤန့ၣ်မၤလီၤတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကနီၤဟ့ၣ်လီၤသကိးအတၢ်လဲၤခီဖျိတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘၣ်ဘျုးလိာ်အသးသ့န့ၣ်လီၤ.

၇. ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကရူၢ်ကိးဖုဒဲးဒ်သိးကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးလိာ်အသးတဖုဒီးတဖုအတၢ်ဖံး
 တၢ်မၤဒီးဒုးဘၣ်ထွဲက့ၤအီၤလၢတၢ်မန့ၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤခဲအံၤဒီးတၢ်မန့ၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤတ့ၢ်လံၤအီၤလၢကမၤန့ၢ်အဂီၢ် (တၢ်မန့ၣ်လၢအမၤတၢ်ဒီးတၢ်မန့ၣ်လၢတမၤတၢ်လဲၣ်) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်လဲၣ်. စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤလၢတၢ်ကဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်ဆဲးမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤမ့တမ့ၢ်လဲၣ်လိာ်အီၤအဂီၢ်ဒီးမၤကဒီးအီၤဆူညါအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂီၢ်

လိာ်တဆၢအံၤကွၢ်ထံတၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်တံာ်တၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive အဂီၢ်ဒ်ပတဲသကိးတ့ၢ်လံၤအီၤလၢအပူၤကွၢ်အသိးဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢပကမၤန့ၢ်ကွၢ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတဖၣ်အံၤလၢက့ၢ်ဒီးပှၤတဝၢလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအမၤဂ့ၤထီၣ် inclusive တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အံၤပကြၢးကွၢ်ဆိကမိၣ်အီၤဒ်တၢ်အိၣ်သးအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်စူးကါအီၤသ့လၢတၢ်စးထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါအသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်သးဝးတရံး

တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါ - ဖိသၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါ တဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်ကိၣ်တသ့ဘၣ်မ့တမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤအခွဲးကအိၣ်ကိၣ်တုၤ န့ၣ်ဖဲအတၢ်လၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်အီၤလၢအထီၣ်ဝဲသ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကမၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤသ့ န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤတၢ်ဒီးပုၤတဝၢဒီးဟီၣ်ကဝီၤပဒိၣ်, တၢ်ကရၢကရိတဖၣ်ဒ်သိးတၢ်ကမၤတနံၣ်တဘျီ တၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ် (birth registration drives) ဒ်သိးဖိသၣ်တဖၣ်ကအိၣ် က့ၤဒီးအတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဆဲးကျၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲလီၢ်ဒီးတၢ်ဆါဟံၣ်တဖၣ်ဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ် လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်တဖၣ်လၢကလဲၤ မၤနီၣ်အဖိအတၢ်အိၣ်ဖျၢၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ကွၢ်မဲၣ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးတၢ်မ့ၢ်လၢ HIV/AIDS အဃိ - ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါသံ သတြိၣ် HIV/ AIDS တဖၣ်ကအိၣ်ကိၣ်စ့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဟံၣ်ဖိပီဖိ မ့တမ့ၢ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တထီၣ်ဘၣ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢပုၤအဂၤတဖၣ်ပျံၤအဝဲသ့ၣ်အဃိန့ၣ်လီၤ. ပမၤ စၢၤအဝဲသ့ၣ်ကသ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤသကိးတၢ်ဒီး AIDS အတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢကမၤတၢ်မၤလိဖုၣ်လၢ HIV/ AIDS အဂီၢ်လၢကိၣ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်အပူၤလၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်အဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢၢ်လၢအဖိတအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိၣ် HIV/ AIDS အံၤတဖၣ်အတၢ်လိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်တဖၣ် (အဝဲသ့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်) ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဒိသဒေဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆါတဖၣ်အံၤဖဲအဖဲကိၣ်အခါကသ့အဂီၢ်န့ၣ် လီၤ.
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျီဒ်သိးကတူၢ်လိၣ်မုၢ်ဖိသၣ်လၢအ ဘၣ်ကွၢ်ဆါမဲၣ်ဒီး HIV ဆူကိၣ်, မၤပဲၤအတၢ်လိၣ်ဒီးဒိသဒေအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ကွၢ်တ လီၤကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ မၤအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အသကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်အတၢ်ကရၢကရိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်မၤလိအီၤလၢလၢာ်အံၤအသိးတက့ၢ်.

မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်လဲၤခိဖျိအပူၤ : ထံးခၢ် (Thika) HIV/ AIDS အတၢ်တီၢ်ကျဲၤ

ကမုၢ်သဘူကရၢလၢအမံၤမ့ၢ် FAWEK လၢအိၣ်လၢကီၢ်ကဲာ်နယၣ်ယုထၢသံးခၢ် (Thika) ကီၢ်ရ့ၣ်လၢကမၤတၢ်လၢအပူၤမ့ၢ်လၢတီၤဖုၣ်ကိဖိသၣ် (၁၇%) န့ၣ်အိၣ်ဒီး HIV/AIDS ဒီး (၂၂%) တီၤထီၣ်ကိဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီး HIV/AIDS အယိန့ၣ်လီၤ. FAWEK ပညိၣ်လၢတီၤဖုၣ်ဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘိထီၣ်သီတဖၣ် (၁၀-၁၃) နံၣ်အဂီၢ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်သကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢန့ၣ်လီၤ. ကရၢအံၤကအိးထီၣ်ကျဲၤလၢသးစၢ်မုၢ်ခွါလၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးလၢမုၢ်လိၣ်ဘိခွါလိၣ်ဘိထီၣ်သီဘၣ်ယးမုၢ်ခွါအတၢ်ရ့ၣ်လိာ်မုၢ်လိာ်, တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဆါလၢအဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ကဲာ်ခိဖျိတၢ်မံၤယုာ်လိာ်သးအဂီၢ်ပၣ်ယုာ် HIV/AIDS စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤပညိၣ်တီၤဖုၣ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤလိတၢ်သမၤတၢ်မံၤယုာ်လိာ်သးလၢအမ့ၢ်ကျဲၤအိၣ်ထံးလၢ HIV/AIDS အတၢ်ဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ကဲာ်လိာ်အသးအံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိဖုၣ်ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤလၢသရၣ် (၆၄) ဂၤလၢတီၤဖုၣ်ကိ (၃၂) ဖျၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မၤတၢ်ဒ်သကိးအတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢအသိးဒ်ပုၤနဲာ်ကျဲတဖၣ်လၢအကိန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢတၢ်မၤလိဖုၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤအံၤအယိသရၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဘၣ်ယး HIV/ AIDS ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်သိၣ်လိအပိးအလိတဖၣ်ဒ်သိးကစူးကါဝဲလၢအကိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မုၢ်ဒီးခွါ (၆၄) ဂၤလၢကိ (၃၂) ဖျၢၣ်ဒီးသရၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢကိသၢဆံဖျၢၣ်အပူၤထီၣ်တၢ်မၤလိဖုၣ်လၢခံသီအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံသရၣ်မၤတၢ်ဒ်သကိးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးကရၢအိၣ်ဒီးဖိသၣ်ကဲထီၣ်တၢ်ကရၢကရိၣ်အံၤအခိၣ်အန့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤတၢ်ကွၢ်ကီၢ်လၢ HIV/AIDS အဂီၢ်, တၢ်ဒုးနဲာ်ဘၣ်ဒ်အိၣ်လၢအခိၣ်တီမ့ၢ် Bush Fire ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်ရူးထါဒီးဒုးနဲာ်တၢ်ဒုးနဲာ်လၢအဟ့ၣ်တၢ်ကစီၣ်ဘၣ်ယး HIV/AIDS အဂ့ၢ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤဒ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိအသိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မုၢ်ခွါ (၆၄) ဂၤအံၤဘၣ်တၢ်သိၣ်အီၤလၢကဘၣ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအတံၤသကိးတဖၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤဖိသၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်အယိဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ယး HIV/AIDS ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤစးထီၣ်လၢကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤစူးကါတၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, ထါ, တၢ်ဒုးနဲာ်, တၢ်ကတီၤဂ့ၢ်လိာ်တၢ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ကိ (၃၂) ဖျၢၣ်အံၤပီာ်မုၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ်ကအိၣ်ဝဲ (၂၅၀) ဂၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်တီၢ်ကျဲၤအံၤအတၢ်မၤန့ၣ်ပီာ်မုၢ်ဖိအါထီၣ်တုၤ

(၈၀၀၀) ဂၤဒီးသရၣ် (၈၀၀) ဂၤန့ၣ်လီၤ. တံၢ်သကိးတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးလိာ်သးအကရၢ အံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖဲဖိသၢ်အိၣ်ဖှိၣ်လၢဂီၤခီတချုးမၤလိတၢ်လၢတီၤပူၤအခါ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးန့ၣ်အီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢမိၢ်ပၢ်အတၢ်အိၣ်ဖှိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖဲးတၢ် မၤအံၤမၤတၢ်ထဲလၢက့ၢ်တကးဘၣ်ဒီးတၢ်ကစီၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဆူထီၣ်စ့ၢ်ကိးအီၤဆူသရိၣ်စီၤ မိၤ, ဖှါအလီၢ်ဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

HIV/AIDS and Girls' Education: The Fawe Kenya Experience.
Forum for African Women Educationalists. Nairobi, Kenya . www.fawe.org

တၢ်ပျံၤဘၣ်တၢ်မၤဆူမၤစိး – ဖိသၢ်မ့ၢ်ပျံၤလၢတၢ်ကကဲထီၣ်အသးဒီးအဝဲသ့ၣ်တမံၤမံၤလၢ က့ၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖဲထီၣ်က့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုးဒ်သိးပနၢ်ပၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိးအံၤက သုအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ပမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၢ်ဒီးပှၤတဝၢတဖၣ်လၢတၢ်မၤဆူမၤစိးအံၤကထီၣ်အသးလၢက့ၢ် အလီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒီးတၢ်ဒုးစၢၤလၢက့ၢ်ဒီးဟံၣ်အဘၢၣ်စၢၤ (ပကမၤလိအါထီၣ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ လၢလံာ်ယုဘ့ၣ်တဘ့ၣ်ခဲကၢၢ်) န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပမၤတၢ်ဒီးပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢကကွၢ်တၢ်လီၢ်လၢက့ၢ်ဒီးတၢ်ချၢဖဲတၢ်မၤ ဆူမၤစိးကထီၣ်သ့အလီၢ်တက့ၢ်. ပှၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဆူဖိသၢ်ဆူက့ၢ်ဖဲအလီၢ် အိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆူးတၢ်ဆါဒီးတၢ်သၢ်ဝံၤလီၤဒိး – ဖိသၢ်လၢအသၢ်ဝံၤလီၤဒိးဒီးတအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တ ဖၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်တသ့ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသုးဒ်သိးကမၤစၢၤဘၣ်ဖိသၢ်တဖၣ် အံၤလဲၣ် (ပကမၤလိအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤ လၢလံာ်ယုဘ့ၣ်တဘ့ၣ်ခဲကၢၢ်)

- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၢ်အတၢ်အိၣ်တၢ်အီၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်မၤလိအဂီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ် အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးကိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအဘျုးကအိၣ်ဝဲလၢက့ၢ်ဖိပိာ် မုၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဆီလီၤတၢ်ကွၢ်ထံဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဖိသၢ်အဝဲတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢက့ၢ်ဒီး အံးထွဲကွၢ်ထွဲစ့ၢ်ကိးဖိသၢ်လၢအဆိးကွၢ်ဆါဘီတဖၣ်လၢတၢ်မၤသကိးယုၣ်တၢ်ဒီးတၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးဟူးသး - လၢထံကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤပိာ်မုာ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသး တဖၣ်တၢ်ထူးထီၣ်ကွံာ်အီၤလၢက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဆိကတၢ်တမံၤကမ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၢ်အတၢ် သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢကဟ့ၣ်ဘၣ်ပိာ်မုာ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ်ကဆဲးထီၣ် ဘၣ်က့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤဒဲးလဲၣ်န့ၣ်ဘၣ် တၢ်ကတိၤတၢ်ပိာ်သကိးအီၤလၢလံာ်ယုဘ့ၣ်တဘ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်အိၣ်သး

တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢာ် - တၢ်ကူၣ်ဘၣ်သ့မၤစ့ၤလီၤတၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢာ်သ့, ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဖျိၣ်တၢ်ယၢာ်မၤ တံာ်တံာ်ဖိသၣ်အါဂၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢ အဖျိၣ်တဖၣ်လၢက့ၢ်အံၤကဘၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ် ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

Child-friendly က့ၢ်လၢအအိၣ်လၢကီၢ်က့ၢ်တဲာ်အံၤထၢဖျိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ပးဖိသၣ်အ ဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်အိၣ်သးလၢကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတမၤလိၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်ဒီးဖျါလၢက ဟးထီၣ်က့ၢ်လၢတၢ်ဖးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်လၢဖိသၣ်ဒဲးအံၤတဖၣ်မ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီ ဖိဖျိၣ်ယၢာ်ဒီးဖိသၣ်ဘၣ်ဖံးဘၣ်မၤတၢ်အယိၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတၢ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲး တၢ်ယၢာ်လၢကမၤလိၤတၢ်ဒဲးအမ့ၢ်တၢ်ထါအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ဆးတၢ်, တၢ်တ့ၣ်တၢ်လၢသ့ၣ်, တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး, တၢ်ဒိလံာ်ဒိလဲာ်, ခိၣ်ဖျါထၢၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိၤအံၤတဖၣ် မၤစၢၤဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိဃီဖိအတၢ်ဟဲန့ၢ်ဒီးဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကစူးကါဝဲလၢအ တၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤဒီးန့ၢ်တၢ်လၢကပီၤလၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤန့ၣ်လီၤ. က့ၢ်တနီၤ ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအဟံၣ်ဖိဃီဖိဟဲသိၣ်လိၤလီၤတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤဆူတီၤပူၤဒဲးအမ့ၢ်တၢ် ထါသတီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ခိၣ်ဖျါလၢကျဲၤအံၤအယိၤဖိသၣ်အမိၢ်အပၢထံၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အ လုၢ်အပူၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢက့ၢ်ဟံာ်မိၢ်ပၢဖံဖုအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢဒီးဖိသၣ်အတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျိးဘၣ်ပးအဖိအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဂ့ၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ် လီၤ. တၢ်အံၤမၤအါထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဆဲးကျိးထဲသကိးလၢမိၢ်ပၢဒီးဖိအဘၢၣ်စၢၤဘၣ်ပးဖိသၣ် အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ကဟဲစိာ်န့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်လၢအပူၤဟံၣ်ဖိအဂီၢ်ဒဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤ - မိၢ်ပၢလၢအဖျိၣ်တဖၣ်တဘျီတခိၣ်ဟ့ၣ်အဖိတၢ်လိၣ်အခိၣ် ထံးဒဲးအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်,တၢ်ကူတၢ်သိးတဖၣ်တန့ၢ်ဘၣ်ဒဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိၤဖိသၣ်တဖၣ်အဲၣ်ဒီး မၤတၢ်လၢတၢ်ဟဲန့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကထီၣ်အသးဖဲဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးဖိ လံာ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တကြးတဘၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနီၤဒီးတနီၤ

အဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. အယိအဝဲသ့ၣ်တဟ်လုၢ်ဟ်ပုၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒီးတနၢ်ပၢၢ်ဝဲလၢဘၣ် မနုၤအယိဖိသၢ်ကြၢးအိၣ်က့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသ့ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤ န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ မၤယုၤဖိသၢ်လၢတၢ်ဟးလၢပုၤတဝၢအပူၤဖဲက့ၣ်အဆၢကတီၢ်ဒီးတဲနၢ်ပၢၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်တၢ် လၢအဝဲသ့ၣ်မၤလိဝဲလၢက့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်အကၢိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢမိၢ်ပၢၢ်ဒီးပုၤတဝၢလၢတၢ်လီၢ်ဂၤလၢကဟဲကဲပုၤမၤစၢၤသရၣ်လၢတီၤပူၤတ က့ၢ်. ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲဆူတီၤပူၤအခါအဝဲသ့ၣ်နီၤဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ အအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးတဲနၢ်ပၢၢ်လၢဘၣ်မနုၤယိအကၢိၣ်လၢဘၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်တဖၣ်အံၤ လဲၣ်တက့ၢ်.

တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲတလၢတပုၤ : ညီန့ၣ်ဖိသၢ်မၤန့ၣ်တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲအဂ့ၤကတၢ်လၢမိၢ်ပၢၢ်တ ဖၣ်အအိၣ်ဘၣ်ဆၣ်တဘျီတခိၣ်မိၢ်ပၢၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲဖိလံၤတချုးမ့ၢ်လၢဘၣ်လဲၤမၤတၢ်အယိ န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤအခါဖိသၢ်တဖၣ်ကဘၣ်တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲအီၤလၢပုၤအဂၤလၢ အက့ၢ်ထွဲဖိသၢ်တသ့ဒ်ဖိသၢ်အမိၢ်အပၢ်ဒ်ဝဲအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသ့ဒ်သိးက မၤစၢၤဖိသၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ဟ်ပနီၣ်မုၢ်နံၤတနံၤလၢပုၤလၢအဘၣ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲဖိသၢ်လၢတမ့ၢ်အဖိဒ်ဝဲတဖၣ်ဟဲဆူ က့ၣ်တက့ၢ်. ဒုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢဖိသၢ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒီးတဲတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဖုံသးညီတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢပုၤအံးထွဲက့ၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်လၢကထံၣ်လိာ်အသးဒီးသရၣ်တဖၣ်လၢက ကတီၤသကိးဘၣ်ဃးဖိသၢ်အတၢ်မၤလိလၢက့ၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကျဲးစၢးမၤန့ၣ်တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲဖိသၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပဒိၣ်မ့တမ့ၢ်ကမျၢၢ်သဘျီက ရၢလၢအဘၣ်ဃးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲဖိသၢ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤပျဲဖိသၢ်က့ၤစိာ်ဆူအဟံၣ်လၢကဖးန့ၣ်အမိၢ်အပၢ်မ့တမ့ၢ်ပုၤလၢအအံး ထွဲက့ၢ်ထွဲအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ပှၤတဝါအတၢ်အိၣ်သး

ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ် - လၢထံကီၢ်တနီၤအပူၤမိၢ်ပာ်မ့ၢ်ဘၣ်ယုထၢကဆုၤအဖိမုၢ် မ့တမ့ၢ် အဖိခွါဆူကွီန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကဆုၤအဖိခွါဆူကွီန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဘၣ်ကွၢ်ထွဲအ ဟံၣ်ဖိဃီဖိဒီးဖဲးတၢ်မၤတၢ်န့ၣ်လီၤ. နၢ်သက့တၢ်အံၤတမၤအသးထီၣ်ဘိဘၣ်. လၢကီၢ်မိၢ်ကိ လံာ်ယၣ်အပူၤပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွၢ်လၢကွီတလီၤလီၤဒ်သိးကလဲၤဖဲးလဲၤမၤတၢ် လၢအပူၤဟံၣ်ဖိဃီဖိအဂီၢ်ဖဲပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မၤလိဘၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဖိသၣ်ဒ် အံၤတဖၣ်ကဒီးန့ၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အခွဲးအယၢ်တုၤသိးထဲသိးအဂီၢ်ပကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ်.

- ◆ ကွၢ်ထံဖိသၣ်တၢ်ထီၣ်ကွီအတၢ်ကွဲးနီၣ်စရီဒီးယုထံၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိဖဲလဲၣ်တဂၤလၢ အဟးထီၣ်ကွၢ်ကွီဒီးယုထံၣ်စ့ၢ်ကီးဖိသၣ်လၢတအိၣ်ကွီတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ဒီးပှၤတဝါခိၣ်န့ၣ်ဒီးလီၤဆီဒ်တၢ်တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ် ဟ့ၣ်ဘါပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖၣ်လၢကအိၣ်ကွီအဂီၢ်တက့ၢ်. နမၤတၢ်အံၤသ့ခီဖျိတၢ်ကူၣ် ဘၣ်ကူၣ်သ့ကမံးတံာ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပာ်သရၣ်သမၤကရၢန့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်ပှၤတဝါခိၣ်န့ၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤလၢအဒုးနဲာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤအိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအ ဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဒုးဘၣ်ထွဲတၢ်လၢနသိၣ်လိလၢတီၤပူၤဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဘၣ်တနံၤအံၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကဆုၤအဖိမုၢ်ဖိခွါဆူကွီန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကွဲးန့ၣ်လွဲးန့ၣ်မိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကအံးထွဲကွၢ်ထွဲဘၣ်အဖိမုၢ်ဖိခွါတဖၣ်ထဲသိးတုၤသိးတ က့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကရဲၣ်ကျဲၤကဒါက့ၤဟံၣ်ဃီအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်ဒ်သိး ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ကအိၣ်ဘၣ်ကွီအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိလၢအအိၣ်ဒီးမူဒါအါမံၤတဖၣ်ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ် ထီၣ်ကွီအဆၢကတီၢ်လၢအလဲလိာ်အသးသ့ညီကဒ်လၢအဂီၢ်တက့ၢ်. ကတိၤသကိးတၢ် ဒီးပှၤတဝါခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအ ဂီၢ်ဒ်သိးပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အိၣ်ကွီကချးဒ်ဝဲအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ◆ တၢ်အိၣ်သးဖဲလၢပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အိၣ်က့ၣ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်ကျဲးစးဆိကမိၣ်ထီၣ်ဒီး ယုထံၣ်န့ၣ်ကျဲးအဂၤလၢတၢ်ကဟ့ၣ်လီၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. (အဒိ, တၢ်မၤလိတၢ်လၢအဟံၣ်ဒၣ်ဝဲ)
- ◆ ဇးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢကမၤစၢၤပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်လၢကအိၣ်ဘၣ်က့ၣ် အမ့ၢ်တၢ်မၤစၢၤက့ၣ်အဘူၣ်အစ့ၤ, က့ၣ်တၢ်အိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤဘူၣ်လီၤက့ၣ်အလံာ်အလဲၢ်တၢ် ပိးတၢ်လီ မ့တမ့ၢ် က့ၣ်အတၢ်ကူၣ်တၢ်သိးတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤမိာ်လုာ်ပာ်လၢအထူသန့ - inclusive က့ၣ်န့ၣ်ကြးတူၢ်လိာ်ဖိသၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိ သၢ်လၢအကတိၤတၢ်ကတိၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီတဖၣ်ပ လိာ်ဘၣ်လၢ...

- ◆ ကမၤတၢ်ဒီးမိာ်ပာ်ဒီးပုၤတဝါတဖၣ်လၢကမၤဘၣ်လိာ်က့ၣ်တၢ်သိၣ်လိာ်ပိးလီတဖၣ်ဒ်သိး ကဟ်ဖိၣ်ယုာ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢပုၤတဝါအဝဲ န့ၣ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိလၢပမၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၣ်တၢ်သိၣ်လိာ်အံၤအယိပုၤတဝါကထံၣ် လၢတၢ်မၤလိတဖၣ်အဘျူးအဖိၣ်အိၣ်ဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိာ်ပာ်တဖၣ်လၢကဆုၤအဖိ ဆူက့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကမၤတၢ်အံၤလဲၣ်န့ၣ်အိၣ်လၢလံာ်လွံာ်ဘၣ်တဘျုးအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ လၢတၢ်သိၣ်လိာ်အပူၤစူးကါတၢ်တဲလၢပျၢၤ, တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, ထါဒီးတၢ်ယဲၤလၢအ ဘၣ်တၢ်တဲလီၤအီၤလၢပုၤသးပုၤတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ လၢဖိသၢ်လၢတကတိၤကျိာ်တကျိာ်ယီၤလၢက့ၣ်အဂီၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်လၢအကတိၤ ကျိာ်ခံကျိာ်လိာ်သ့ဒ်သိးကဇးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိကျိာ်လၢဖိသၢ်တဖၣ်အံၤအကျိာ်အ ဂီၢ်တက့ၢ်.

က့ၣ်အတၢ်အိၣ်သး

က့ၣ်အဘူးအလဲ - ဟံၣ်ဖိယိဖိလၢအဖိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်က့ၣ်အဘူးအလဲမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတမံၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤမနုၤကသ့ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးပှၤပၤဆှၢက့ၢ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်လၢဘူၣ်စ့ၤမနုၤလၢအကဲတၢ်ကိတၢ်ခဲအိၣ်ကတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ကျဲလၢကမၤစ့ၤလီၤဘူၣ်စ့ၤတဖၣ်အံၤတက့ၢ်. အဒိ, ခိဖျိမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကိအဘူးအလဲ, ကိတၢ်အိၣ်, ကိလိာ်လဲၢ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤဒီးကိအတၢ်ကူတၢ်သိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နကမၤတၢ်အံၤသ့ၣ်ခိဖျိတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိလၢအအိၣ်လၢပှၤတတၢ်အပှၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤသးအလီၢ်အကျဲ - လၢခိခိၣ်ပှၤလၢကျါတၢ်လီၢ်တဖၣ်ကိမ့ၢ်ယံၤဒီးဟံၣ်ယီၤန့ၣ်ဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးဆှၢအဖိဆူကိဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသ့ၣ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တကၤလၢအအိၣ်ယံၤကတၢ်ဒီးကိခိဖျိစူးကါကိဒီးပှၤတတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်ကိာ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ကပျဲဖိသၣ်တဖၣ်ထီၣ်ကိဒီးက့ၤလီၤဆူအဟံၣ်ပှၤပှၤဖျဲးဖျဲးဒ်လဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ကိတၢ်ဆၢကတိၢ်အရဲၣ်အကျဲ - ဖိသၣ်တနီၤကအဲၣ်ဒီးမၤလိတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်ဆၣ်မၤလိဝဲတသ့မ့ၢ်လၢတၢ်ထီၣ်ကိအဆၢကတိၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ဂူၢ်လိာ်အသးဒီးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါပိာ်မုၢ်ဖိတနီၤဒီးပိာ်ခွါဖိတနီၤကဟးထီၣ်ကိမ့ၢ်လၢကိအဆၢကတိၢ်တဘၣ်လိာ်အသးဒီးအမူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢဟံၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မနုၤကသ့ၣ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထီၣ်ကိအဆၢကတိၢ်လၢအလဲလိာ်အသးသ့ညီကဒၣ်လၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ကရၢကရိလၢပှၤတတၢ်ပှၤလၢအမၤတၢ်လၢဖိသၣ်လၢအဘၣ်ဖံးဘၣ်မၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢကျဲခိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်အိၣ်တအိၣ်တက့ၢ်. တၢ်ကရၢကရိလၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်နီတဖုန့ၣ်နဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲလၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်သ့ဒါ. အဒိ, တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲဒ်အမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ကိတဖၣ်ကသိၣ်လိကဒါက့ၤဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဖဲဟါခိလီၤကိပျါအခါ မ့တမ့ၢ် နွံအကတၢ်အခါအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပိးအလီၤတဖၣ် - ကိၣ်မ့ၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အပိးအလီၤလၢလၢပဲၤပဲၤ ဘၣ်န့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကိၣ်ဖိတနီၤတအဲၣ်ဒီးထီၣ်ကိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပအဲၣ်ဒီးလၢပကနၢ်ပၢၢ်ကိၣ်အ တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်တၢ်လဲလိာ်အီၤကသ့ၣ်လၢကဟ်ဖိၣ်ယုၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပဲၤတဖၣ်လဲၤထီၣ်ကိၣ်တသ့မ့ၢ်လၢကိၣ်အိၣ်လၢအဖိခိၣ်တက ထၢအယိဘၣ်ဆၣ်တီၤမ့ၢ်အိၣ်လၢအဖိလၢတကထၢန့ၣ်ဖိသၣ်အံၤဟဲကိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ် မနုၤသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိဒီးပုၤတဝါခိၣ်နၢ်တဖၣ်လၢထံအီၤလၢအကဆိဒီး ပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါတၢ်ဟးလီၤလီၤဆီအဂ့ၢ်တက့ၢ်. (ကွၢ်လံာ်အဘျဲးယဲာ်တက့ၢ်)
- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်အတၢ်လိၣ်လၢ နီၢ်ခိဒီးနီၢ်သးတဖၣ်တက့ၢ်. ဇးန့ၣ်ဖျါထီၣ်လၢကိၣ်ကမၤလၢပဲၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအတၢ် လိၣ်သ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

တၢ်သ့ၣ်တအိၣ်သးတအိၣ် - ညီန့ၢ်ကိၣ်တသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တူၢ်လိာ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ် လိၣ်လၢအလီၤဆီတဖၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ်လၢကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ် အံၤဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤစၢၤသရၣ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကသ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ ယုထံၣ်ဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢတအိၣ်ကိၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိတအိၣ်ကိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်သးမၤအသးဒ်လဲၣ်. အတၢ်လိၣ်လီၤဆီလၢတၢ်မၤလိအပူၤ မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ ဆဲးကျၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်ကျိၤဒီးကမျၢၢ်သဘျုးကရၢတဖၣ်, ကိၣ်သရၣ်တၢ်မၤလိ ခီလုၣ်ဒီးသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢမ့ၢ်အသ့ၣ်ညါသရၣ်လၢအနၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ် လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်အလုာ်အိၣ်တအိၣ်လၢကဟဲမၤစၢၤ နၢတက့ၢ်.
- ◆ ဆဲးကျၢသရၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ်လၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဖိခိၣ်ဒီးသံကွၢ်အ ဝဲသ့ၣ်လၢကလဲၤအိၣ်သကိးအဝဲသ့ၣ်အကိၣ်ဒ်သိးကမၤလိန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ် လၢအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်သ့တသ့တက့ၢ်. တၢ် လၢာ်ဘျုးလၢာ်စ့ၤမ့ၢ်လၢာ်အါလၢတၢ်ကလဲၤအိၣ်သကိးအဝဲသ့ၣ်အကိၣ်တခီမၤအဝဲသ့ၣ်

ဆုၢ်န့ၣ်န့ၣ်အတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီလၢနစူးကါအီၤကသုၣ်အမ့ၢ်တၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ, တၢ်သိၣ်လိအပီးအလီတဖၣ်အသိးတက့ၢ်.

- ◆ မၤသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဟဲဟးအိၣ်သကိးန့ၣ်ဒိးသိးကဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးန့ၣ်ဒီးကတိၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤပၤဆုၢ်ကျိၣ်ဘၣ်ဃး inclusion အဘျုးအဖျိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဖဲနမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်အခါမၤအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်လၢအမၤဝဲသ့တဖၣ်အါန့ၣ်ဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲတသ့တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ်ထဲလၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီဒီးအတၢ်အိၣ်သးလၢအလီၤဆီတဖၣ်ဘၣ်.
- ◆ လၢတၢ်ခဲလၢာ်အဖိခိၣ်တဘၣ်သးဟးဂီၤလၢနတၢ်ဖံးတၢ်မၤအပူၤတဂ့ၤ. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူလိာ်မုၢ်လိာ်ဒီးပုၤလၢအသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဒီးဆဲးကျဲဒီးအဝဲသ့ၣ်ခဲအံၤခဲအံၤတက့ၢ်.

တၢ်လၢသရၣ်မၤသ့လၢဖိသၣ်လၢအက့ၢ်ဂီၤတလၢတပျဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ် ကျိအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဟဲကျိဒီးမၤလိန့ၣ်တၢ်ကသုၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပျဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်တဘျီတခိၣ်တၢ်ကိဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢကလဲၤဆူကျိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲးစးရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဒီးမၤလိတၢ်လၢကျိသ့တအိၣ်ဒီးပီအသ့ၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိတၢ်ခဲလၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်တဂ့ၤ.
၂. ဖဲဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲၤဟဲဆူကျိန့ၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိပီဖိလၢအဆုၢ်အီၤဆူကျိတဖၣ်ဒီးယုသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်အံၤအတၢ်ကိတၢ်ခဲမနုၤအိၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ယုထံၣ်ဖိသၣ်အံၤမၤတၢ်မနုၤသ့လၢအကစၢ်ဒဲၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ယုထံၣ်ဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲမနုၤလဲၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
၃. လဲၤဟးအိၣ်သကိးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်တဘျီတဘျီဒ်သိးနကကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢကမၤစၢၤအဖိတဖၣ်လၢကမၤလိန့ၣ်တၢ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. သံက့ၢ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူဆူညါဒီးယုထံၣ်လၢနမၤစၢၤမနုၤကသုၣ်လၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ၄. သံက့ၣ်ဖိသၣ်လၢမ့ၢ်အကဘၣ်အိကသံၣ်ကသီတမံၤမံၤဖဲအထီၣ်က့ၣ်အဆၢကတီၢ်အခါ
ဧါတက့ၢ်.
- ၅. နတၢ်ဆၢကတီၢ်မ့ၢ်တအိၣ်လၢပဲၤလၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်ကျဲးစးယုပုၤမၤစၢၤတၢ်တဂၤလၢ
လၢတီၤပူၤတက့ၢ်.
- ၆. ဖဲနသိၣ်လိတၢ်အခါမၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်အံၤထံၣ်ဒီးန့ၣ်ဟူန့ၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးတက့ၢ်. ကွဲး
လီၤတၢ်သိၣ်လိလၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သုအလိၤဖျါဆံ့ဆံ့ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ဖးဝဲကသ့အဂီၢ်တက့ၢ်.
ပျဲဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲၤတဖၣ်အံၤဆ့ၣ်နီၤလၢတၢ်မဲာ်ညါဒ်သိးကထံၣ်တၢ်
ဒီးန့ၣ်ဟူတၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၇. ယုထံၣ်လၢဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲမနုၤလၢအတၢ်ဟဲထီၣ်က့ၣ်အပူၤလၢအမိၢ်အပၢ
အအိၣ်တက့ၢ်. သံက့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢမ့ၢ်ဖိသၣ်အဂၤမၤစၢၤဖိသၣ်အံၤအတၢ်ထီၣ်က့ၣ်ဒီးဖိသၣ်
အံၤမၤတံၤမၤသကိးဒီးဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးဧါတက့ၢ်.

- UNICEF. <http://www.unicef.org/teachers/protection/access.htm>

အဆၢအိၣ် ၃.၄ ပမၤလိတၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလဲၣ်

တၢ်လၢအမၤတံာ်တၢ် inclusive တနီၤနထံၣ်အီၤလၢနမဲာ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤ မ့တမ့ၢ် တလၢတပျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တနီၤနထံၣ်အီၤလၢမဲာ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲတလၢတပျဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်လီၤတြးအသိးန့ၣ်ကမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒီးအတၢ်ထီၣ်ကိန့ၣ်လီၤ. တၢ်တံာ်တၢ်တနီၤနတဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဒီးတသ့ၣ်ညါလၢအမ့ၢ်တၢ်တံာ်ဒၣ်လဲာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်မၤမူဒါလၢပုၤတဝါအပူၤ မ့တမ့ၢ် မိာ်လုာ်လၢအတၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်အမူအဒါလၢဟံာ်ဃီအပူၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တဘျီတခိၣ်တၢ်တံာ်တၢ်ခံမံၤမ့တမ့ၢ်အါန့ၢ်ခံမံၤဟ်ဖျိၣ်ထီၣ်လိာ်အသးဒီးဒုးဟးထီၣ်အီၤလၢက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢမိာ်လုာ်လၢအထူသန့အပူၤဖိသၣ်တနီၤလၢအအိၣ်လၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျါတဖၣ်ကဘၣ်မၤတၢ်ဖဲအဖိသၣ်အခါလၢတၢ်န့ၣ်အဃိဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ကိတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆိဒၣ်တၢ်ဟံာ်ဃီဖိလၢအဖျိၣ်တဖၣ်အံၤဟ့ၣ်ကိအဘူးအလဲတန့ၢ်လၢကဆၢအဖိဆူကိအဂီၢ်ဒီးလၢတၢ်ကိးမံၤဒဲးအဖိခိၣ်အဝဲသ့ၣ်တန့ၢ်ပာ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုာ်အပူၤလၢအဖိအလံၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တံာ်တၢ်လၢ inclusion အဂီၢ်အံၤတဘျီတခိၣ်ကအိၣ်အပတီၢ်တဖၣ်တပတီၢ်လၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဟံာ်ဃီဖိမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်လၢကိမ့ၢ်တဟ့ၣ်အဖိလၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကဟးထီၣ်ကိလီၤဆိဒၣ်တၢ်ဖိသၣ်မ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်ဒီးပုၤတဝါတအဲၣ်ဒီးကန့ၣ်ဃုာ်ဖိသၣ်လၢအမ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိအံၤအဃိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အဒိအံၤအဖိခိၣ်တၢ်တံာ်တၢ်အိၣ်လၢဟံာ်, ကိဒီးပုၤတဝါသၢပတီၢ်လၢတဘျီဃီသ့န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်တၢ်တံာ်တၢ်လၢကအိၣ်ကိအဂီၢ်အါမံၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုာ်ဖိလၢအက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲတဂၤ မ့တမ့ၢ် ပိာ်မုာ်ဖိတဂၤလၢအဘၣ်ကွၢ်ထွဲအဟံာ်ဃီဖိတဂၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆါသံသတြိၣ်ဒ်အမ့ၢ် AIDS အသိးန့ၣ်လီၤ. လၢထံကီၢ်တနီၤနီၤအပူၤပိာ်မုာ်တဖၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤအီၤစးထီၣ်လၢအအိၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်သီသီအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်အတၢ်အိၣ်မူဖုာ်န့ၢ်ပိာ်ခွါဒီးကဒီးန့ၢ်တၢ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲစ့ၤန့ၢ်ပိာ်ခွါလၢအဟံာ်ဃီဖိအပူၤ, လီၤဆိဒၣ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်အံၤတၢ်ဟ်အီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဝံဃာလၢဟံာ်ဃီဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢဘၣ်မၤတၢ်မ့တမ့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးလၢပုၤတဝါအပူၤမ့တမ့ၢ်ဟံာ်ဃီဖိတအိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢမဲာ်တၢ်တံာ်တၢ်အါန့ၢ်အံၤတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဒိလၢထးကိးမံၤဒဲးအံၤပကကျဲးစးသပှၢ်ပှၢ်ဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၢ်ဒ်အံၤအသိးတဖၣ် ဒီးဟူးဂဲၤဒ်သိးကထုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ဆူက့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပကမၤပက့ၣ်ဒ်သိးကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်တၢ်အခိၣ်ထံးတပတီၢ်မ့ၢ်တၢ်ယုထံၣ် ဖိသၢ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢတအိၣ်က့ၣ်ဘၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတၢ်မၤအီၤသ့အီၤခိဖျါတၢ်တ့က့ၣ်ဒီး ပှၢ်တဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တ့က့ၣ်ဒီးပှၢ်တဝါအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤတၢ်မၤသ့ခိဖျါက့ၣ်ဒီးပှၢ် တဝါအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမ့တမ့ၢ်ဒ်ဖိသၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတီၤပူၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

လၢပကန့ၣ်ပၢ်ဘၣ်မနုၤအယိဖိသၢ်တဖၣ်တအိၣ်က့ၣ်ဘၣ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ပဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါတၢ် ဂ့ၢ်မနုၤလၢအမၤတံၢ်တၢ်ဖိသၢ်ဟဲက့ၣ်လဲၣ်. အဒိ, ဖိသၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒဲး, အဟံၣ်ဖိယိဖိ, အ ပှၢ်တဝါ မ့တမ့ၢ် အက့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပထံၣ်န့ၣ်တၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပစးထီၣ်လဲလိာ်ဒ်သိးပက့ၣ် ကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

လံာ်အံၤမၤစၢၤန့ၣ်ဒ်သိးနကမၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအမၤစ့ၤလီၤတၢ်တံၢ်တၢ်တဖၣ်လၢ inclusive learning အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢကစးထီၣ်မၤတၢ်ဖိးတၢ်မၤရဲၣ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ်ဆိ ကမိၣ်ထီၣ်တၢ်သံက့ၢ်လၢလံာ်တဖၣ်တက့ၢ်. န့ၣ်ဒီးနပှၢ်မၤသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်သ ကိးလၢနကဟူးဂဲၤမနုၤလၢနက့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ◆ လံာ်တဘျီအံၤအပူၤနမၤလိန့ၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ နမၤလိန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်မနုၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးနတၢ်အိၣ်သးဒဲးန့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ လၢနတၢ်အိၣ်သးအပူၤနဆိကမိၣ်လၢတၢ်တံၢ်တၢ်အဒိၣ်ကတၢ်လၢကမၤတံၢ်တၢ် inclusive learning ဒီးတၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသၢ်ခဲလၢၣ်ဆူက့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ တၢ်ကီတၢ်ခဲလၢန့ၣ်ဒီးနကရူၢ်ကမၤအိၣ်ထီၣ် inclusive အဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ နကစးထီၣ်အီၤအပတီၢ်ဖဲလဲၣ်တပတီၢ်လဲၣ်.
- ◆ နသ့ၣ်ညါလၢနတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤကဲထီၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢနရဲၣ်ကျဲၤအီၤသ့ၤလၢနံၣ်လၢကဟဲတနံၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်.
- ◆ နကသမံသမိးက့ၤနတၢ်ဖံးတၢ်မၤအရဲၣ်အကျဲၤတဖၣ်အခါဖဲလဲၣ်ဒီးဒ်လဲၣ်.
- ◆ လၢလံာ်အဘျုးလွံၢ်ဒီးယဲာ်အပူၤနကမၤလိအါထီၣ်ဘၣ်ဃးဒီးနကမၤနတီၤဒ်သိးကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

နမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့အါထီၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်

လံာ်လဲၢ်ဒီး Web sites လၢအအိၣ်ကွဲးလီၤအသးလၢလံာ်အံၤအကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ပီးတၢ်လိလၢအလုၢ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ကထုးန့ၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်ဆူက့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်ဖဲကျဲးအီၤတဖၣ်

Govinda R. (1999) Reaching the Unreached through Participatory Planning: School Mapping in Lok Jumbish, India. Paris: International Institute for Educational Planning/UNESCO.

Hart R. (1997) Children's Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care. New York: UNICEF and London: Earthscan.

Mathur R. (2000) Taking Flight. Education for All Innovation Series No. 14. Bangkok: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.

Rimer W et al. (2003) Toolkit for Assessing and Promoting Equity in the Classroom, Edited by Marta S. Maldonado and Angel Aldave. Washington DC: Creative Associates International Inc., USAID/EGAT/WID.

Staff Development Division, Bureau of Elementary Education, Department of Education, Philippines, and UNICEF. (2002) Student Tracking System Facilitator's Manual. (A good source for learning about how to develop child profiles.)

UNESCO (2003) Sharing World of Difference: The Earth's Linguistic, Cultural and Biological Diversity. Paris.

Volpi E. (2002) Street Children: Promising Practices and Approaches. WBI Working Papers. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank.

Web Sites.

Barriers to Girls' Education: Strategies and Interventions. UNICEF Teachers Talking about Learning.
http://www.unicef.org/teachers/girls_ed/barriers_02.htm

Child Protection. UNICEF.
http://www.unicef.org/protection/index_bigpicture.html

Children as Community Researchers: Creating Community Base Map. UNICEF. <http://www.unicef.org/teachers/researchers/index.html> or <http://www.unicef.org/teachers/researchers/childresearch.pdf>

Equity in the Classroom, A Semi-Annual Newsletter, August 2000. Creative Associates International, Inc. This newsletter gives valuable insights and case studies on the challenges of bilingual education and strategies for teaching linguistically diverse learners. It can be accessed at: <http://www.caii.net/EIC/Resources/eicnewsJuneweb.pdf>

Gender in Education: Promoting Gender Equality in Education. UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education, Bangkok, Thailand. <http://www.unescobkk.org/gender>

HIV/AIDS and Policies Affecting Children.
http://www.hri.ca/children/aids/factsheet_detail.htm

Leslie J and Jamison DT. Health and nutrition considerations in education planning. 1. Educational consequences of health problems among school-age children.

<http://www.unu.edu/Unupress/food/8F123e/8F123E03.htm>

Save the Children (UK). Schools for all.

www.eenet.org.uk/bibliog/scuk/schools_for_all.shtml

UNICEF Teachers Talking about Learning.

<http://www.unicef.org/teachers>

လိပ်စာ (၄)

တက်ဒူးအိန်ထိန်တီဒါးလာအဒူးပန်ယုန်ပုဒကံးဂလ္လာအပွဲဒီး
တက်ဂုလိန်မုန်လိန်

Creating Inclusive, Learning - Friendly
Classrooms

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်တဘျီအံၤမၤစၢၤန့ၣ်လၢနကနၢ်ပၢၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အံၤဆိတလဲအသးတပယုာ်ဃီဒီးတီၤဒၢးအတၢ်သိၣ်လိမၤယုၤတဖၣ်ဒီးသန့ၤအသးအါထီၣ်လၢဖိသၣ် (Child-Centered) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဟ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးကျဲလၢနကသိၣ်လိဖိသၣ်လၢအတၢ်အိၣ်သးဂံၢ်ထံးဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိတဖၣ်လဲၣ်. ဒီးနတၢ်သိၣ်လိအံၤဒ်သိးအခီပညိကအိၣ်ဒီးကကဲဘျူးလၢပုၤကိးဂၤအဂီၢ်နကမၤအိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၄.၁ တၢ်မၤလိဘၣ်ဃးတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးပုၤမၤလိတၢ်ဖိအဂ့ၢ်	၃
တၢ်မၤလိဒီးတၢ်သိၣ်လိ	၃
ဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒ်လဲၣ်.	၅
၄.၂ တၢ်သိၣ်လိပုၤကျိဖိလၢအလီၤဆိလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်လၢတီၤပူၤ	၁၈
တၢ်ဟ်လုာ်ဟ်ပူၤဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်လီၤဆိအကလုာ်ကလုာ်	၁၈
တၢ်ဟ်ဖှိၣ်ယုာ်တၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါလၢ	
အလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢတီၤပူၤ	၂၁
တၢ်ကီတၢ်ခဲဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်	
ကလုာ်တဖၣ်	၂၃
တၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤဒီးတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီထဲတခီတၢ်အဂီၢ်တဖၣ်	၃၁
ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါဒီးတၢ်သိၣ်လိ	၃၆
တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆိအကလုာ်ကလုာ်ဒီးပုၤလၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤတဖၣ်	၃၈
တၢ်ဆါအူးစံ (HIV/AIDS) ဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်	၄၇
၄.၃ တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအခီပညိလၢပုၤကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်	၄၉
မၤလိတၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်	၄၉
တၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ် (Learning-friendly environment) လၢတၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီး	
အခီပညိအဂီၢ်	၅၁
တၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအတၢ်လဲၤခီဖျိလၢအကဒူးသ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ်ပိာ်မုာ်ဒီးပိာ်ခွါ	
အတၢ်ထဲသိးတုၤသိးလိာ်သး	၅၃
တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အကျဲအပူၤ	၅၈
တၢ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး, လံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးကျိာ်တၢ်မၤလိတဖၣ်လၢအိၣ်ဒီး	
အခီပညိလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်	၆၂
၄.၄ ပမၤလိန့ၣ်တၢ်မၤန့ၣ်တဖၣ်လဲၣ်	၇၉

အဆင့် ၄.၁

တၢ်မၤလိဘၣ်သးတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးပှၤမၤလိတၢ်ဖိအဂ့ၢ်

တၢ်မၤလိဒီးတၢ်သိၣ်လိ

လၢလံာ်အဆိကတၢ်တဘျီအပူၤပစံးလၢ inclusive အခိပညီတမ့ၢ်ထဲအဟံာ်ဖျိဉ်ယုာ်ဖိသၣ်လၢ ကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲတဖၣ်လၢတီၤပူၤဖိန့ၣ်ဘၣ်. မ့တမ့ၢ်တခိဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢအတၢ်ဒိၣ် ထီၣ်လိၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လိၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ် ဘၣ်တၢ်ဟံာ်ဖျိဉ်ယုာ်အီၤလၢတီၤပူၤတဖျါၣ်ယီၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်နီၢ်န့ၣ်တၢ်မၤန့ၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်ဆူပတီၤပူၤ န့ၣ်မ့ၢ်ဒ်ဒဲတၢ်မၤန့ၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲထဲတတ်ဖိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲအဂၤတတ်န့ၣ်ပကမၤလၢပဲၤ ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတၢ်မၤလိအတၢ်လိၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးဟ့ၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤ အါထီၣ်လိၤဆီဒဲတၢ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဟံာ်အီၤလၢတီၤအချၢ မ့တမ့ၢ် န့ၣ်လိၤမၤသကိးတၢ်တ သ့တန့ၢ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပတီၤပူၤကအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢလိၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်လၢပဘၣ်သိၣ်လိအီၤဒီးဖိသၣ် တဖၣ်အံၤမၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲလိၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွၢ်ယုာ်န့ၢ်ပၢၢ်တၢ်အ သီခဲအံၤတဖၣ်စံးဘၣ်ပှၤလၢဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲလိၤဆီလိာ်အသးအါဘိမ့ၢ်လၢအတၢ်လိၤ စၢၤလိၤသ့ၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤ, အတၢ်လဲၤခီဖျိ, အခိၣ်ယၢၤဝးတရံး မ့တမ့ၢ် အနီၢ်ကစၢ်အတၢ်ဟံာ်သ့ၣ် ဟံာ်သးဒဲးဝဲအယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢအပိာ်ထီၣ်အခံတခိပလိၣ်ဘၣ်လၢပကစူးကါတၢ်သိၣ်လိအ ကျိၤအကျဲဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးကမၤလၢပဲၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိအတၢ်လိၣ်လၢ အလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆိကတၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤပျံၤဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.သုကသိၣ်လိတီၤလၢပူၤကွိဖိ အါဒီးသုကဆိကမိၣ်လၢ, “ယကစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးလၢအ ကြားဒီးဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢအအိၣ်လၢယတီၤပူၤအါန့ၢ်အဂၤ ၅၀ အံၤဒ်လဲၣ်.” နီၢ်နီၢ် န့ၣ်တၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢပဝဲတနီၤနီၤပကစူးကါတၢ်သိၣ်လိ, “တၢ်တီၢ်ရူးတၢ်အကျဲ” န့ၣ်လီၤ. ပကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်တဘျီဝံၤတဘျီဒီးပျဲဖိသၣ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် တဘျီဝံၤတဘျီဒီးပမ့ၢ်လၢဖိသၣ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤက မ့ၢ်ကျဲအညီလၢကပၢဆုၤဖိသၣ်အါဂၤသနာ်က့ၤကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအလီၤကၢၣ်ဒိၣ်မးလၢဖိသၣ်အ ဂီၢ်ဒီးသရၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢကျဲအံၤအယီၤပသိၣ်လိတၢ်တမ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ကီၢ်တအိၣ် လၢပဂီၢ်နီၣ်တမံၤဒီးဖိသၣ်စ့ၢ်ကိးမၤလိတၢ်တမ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ကီၢ်တခဲလၢအတၢ်မၤလိအပူၤတအိၣ် စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပကလဲလိာ်တၢ်အိၣ်သးအံၤအဂီၢ်ပလိၣ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်လိကျဲအသိးစူးကါအိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤ
ဒီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤဖိသၣ်မၤလိတၢ်လၢကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအါဘိကသ့ကမုၢ်ဒီးဖိသၣ်ကိးဂၤ
ဒီးကသ့မၤလိထီၣ်တၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤသရၣ်တနီၤစူးကါတၢ်လံာ်တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤ
ဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးထံၣ်န့ၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိအတၢ်မၤမ့ၢ်တၢ်မၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်
လၢဟ့ၣ်ကပီၤအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

နီၢ်ရံၣ်ခၢၣ်ဒုၣ်ဒုၣ်မ့ၢ်ကိသရၣ်မုၢ်တဂၤလၢအသိၣ်လိတၢ်လၢပဒိၣ်တီၤဖုၣ်ကိလၢအိၣ်လၢမံၤမဲၤရူ(န်)
(Mymenshingh) ကီၢ်ရၣ်အပူၤဒီးတၢ်လီၢ်အံၤယံၤဒီးဘ့ကလါဒုး(ရှ်)အဝုၢ်ခိၣ်ဒးခၢၣ် ၁၂၀ ကံလိ
မံထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်အံၤသိၣ်လိတၢ်လၢကျဲအံၤတဘျုးနံၣ်လံာ်ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤအဝဲဖုးဘၣ်အ
သးလၢအပျဲၢ်ဖိတဖၣ်သ့ၣ်ပီၢ်သးဝးလၢအတၢ်မၤလိအပူၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်အံၤသိၣ်လိဖိသၣ်
၆-၁၀ နံၣ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်အံၤမၤလိဘၣ်တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲအသိလၢ IDEAL
အတၢ်တိာ်ကျဲအအိၣ်ဒီးစူးကါကွၢ်ဝဲတၢ်သ့ၣ်ညါအသိလၢအတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မုၢ်အံၤအ
သ့ၣ်ခုသးခုဒီးကမၤကမၢ်လၢအထံၣ်ဘၣ်တၢ်အစၢလၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်ခိဖျါအတၢ်သိၣ်လိအံၤန့ၣ်
လီၤ.

သရၣ်မုၢ်အံၤစံးဝဲ, “ IDEAL အတၢ်တိာ်ကျဲတဖုအံၤသိၣ်လိယၢတၢ်သိၣ်လိ, တၢ်မၤလိကျိၤကျဲ
အသိးယပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢတၢ်လီၤဆီအိၣ်ထီၣ်တဘျီယီန့ၣ်လီၤ. လၢအပူၤကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်တၢ်
ဘျးဒီးတၢ်ကၢၣ်အသးလၢတၢ်သိၣ်လိကျဲလီၢ်လံၤဒီးတၢ်ရူးကဒါက့ၤတၢ်မၤလိတဘျီဝံၤတဘျီအယီ
န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤအဝဲသ့ၣ်ဖျါပုၢ်ဖျါဆုၢ်ဒီးတမဲာ်ဆုးလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

- Multiple Ways of Teaching and Learning in Bangladesh.
<http://www.unicef.org/teachers/forum/0301.htm>

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဂဲၤလိ - ဖဲနအိၣ်ကိအခါနသရၣ်သိၣ်လိနၤနဲလဲၣ်.

ဆိကမိၣ်ထီၣ်နဘၣ်တၢ်သိၣ်လိနၤလၢကိၣ်နဲလဲၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိနၤလၢနကသိၣ်လိလီၤတၢ်နဲလဲၣ်တ
က့ၢ်.ကွဲးလီၤတၢ်လၢနပလၢဒီးတူၢ်ဘၣ်လၢကျဲတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်တက့ၢ်.

	တင်သိပ်လိကျိကျဲ လၢနစူးကါတဖန်	တင်ဟ်ဖျါထိန်တင်ထံင်, တင်သိပ်လိ အကျိအကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢကိသရန် နံၣ်လီၤတင် (teacher - directed) (ဒ်အမ့ၢ်တင်တီၢ်ရူးလံာ်) ဧါ မ့တမ့ၢ် ဒီးသန့ထိန်အသးလၢဖိသန် (learner-centred) ဧါ.
ဖဲနအိန်လၢကိအခါ		
ကိသရန်တင်မၤလိအကတီၢ်		

တင်သိပ်လိအကျိအကျဲဖဲလဲၣ်တမံၤလၢအမၤစၢၤနၤအဒိန်ကတၢ်လၢနကမၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၤကတၢ်
န့ၣ်လဲၣ်. နစူးကါတင်သိပ်လိကျိကျဲတဖန်အံၤလၢနတီၤပူၤဧါ.တင်သိပ်လိကျိကျဲတဖန်မ့ၢ်ကျိ
ကျဲလၢအဟူးဂဲၤဒီးမၤလိတင်မ့ၢ်ကစီဒီဧါ. မ့တမ့ၢ် တင်သိပ်လိကျိကျဲမ့ၢ်ကျိကျဲလၢနဘၣ်ဆုန်
နီၤကစုဒုဒီးဒီကနန်တင်လဲၣ်. ဖိသန်တဖန်ဟ်ဖျါထိန်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဒီးဖဲး, တင်သံကွၢ်
မ့တမ့ၢ် တင်မၤကွၢ်အဂၤတဖန်ဂ့ၤထဲလဲၣ်.

ဖိသန်တဖန်မၤလိန့ၢ်တင်ဒ်လဲၣ်.

ဖိသန်လၢမၤလိတင်တသ့န့ၣ်တအိန်နီၣ်တဂၤဘၣ်.ဖိသန်မ့ၢ်အိန်လၢတၢ်အိန်သးလၢအဘၣ်လိာ်အ
သးဒီးအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ဖိသန်ခဲလၢာ်န့ၣ်မၤလိတင်သ့န့ၣ်လီၤ.လီၤဆီဒ်တၢ်ဖဲအမၤလိတင်လၢနီၣ်ဖျိတၢ်
လၢအဖဲးမၤဝဲလၢအစုတဖန်န့ၣ်လီၤ.

ပှၤအါတကွၢ်မၤလိန့ၢ်တင်နီၣ်ဖျိတၢ်လၢအဖဲးမၤဝဲလၢအစုတဖန်ဒီးအတၢ်လဲၤနီၣ်ဖျိတဖန်န့ၣ်လီၤ. တင်
အံၤဖဲပစံးတင်မၤလိတင်လၢတၢ်သူၣ်ပိာ်သးဝးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤ, ဖိသန်အတၢ်မၤသကိးဒီးပုၣ်
ယုာ်လၢတၢ်မၤလိအပူၤ မ့တမ့ၢ် တင်မၤလိလၢအအိန်ဒီးတင်မၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်ပုၣ်ယုာ်ပုၣ်ဂီၢ်အခီ
ပညီန့ၣ်လီၤ. ပပျဲဖိသန်မၤလိန့ၢ်တင်အသိနီၣ်ဖျိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖန်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ပးလိာ်အ
သးလၢဖိသန်အတၢ်အိန်မူကိးနံၤဒီးအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသန်ကန်ပာ်ဒီးသ့ၣ်နီၣ်ထိန်တင်လၢအ
မၤလိဝဲတဖန်နီၣ်ဖျိလၢကျဲဒ်အံၤဒီးစူးကါဝဲသ့လၢအတၢ်အိန်မူအပူၤလၢဆၢကတီၢ်လၢကဟဲလၢခံ
န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢကျဲၤလီၤဆီၤလိာ်အသးတဖၣ်ဒ်လဲၣ်.ပမ့ၢ်သ့ၣ်ညါကျဲၤလီၤဆီၤလိာ်သးအါဘိလၢ
ဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်ကမၤစၢၤပုၤဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအကြးဝဲ
ဘၣ်ဝဲဒီးဖိသၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤကမၤစၢၤလီၤဆီၤဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢညီၣ်န့ၢ်တၢ်တဖၣ်
ယုၣ်အီၤလၢပုၤအကျါဒီးခဲအံၤမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢပအဲၣ်ဒီးပၣ်က့ၤအီၤလၢကိၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်ခီၣ်ဖျိတၢ်ထံၣ်, တၢ်န့ၢ်ဟူၤဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်

လၢဂီၢ်ခီၣ်ဖိသၣ်မၤတၢ်မနုၤဖဲအဟဲတုၤလၢတီၤပူၤအဆိကတၢ်န့ၣ်လဲၣ်. အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်အသရၣ်, ဒိ
ကနၣ်အသရၣ်ဒီးကွၢ်န့ၢ်ဒီးပုၤဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်မၤတၢ်မနုၤလဲၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယိဖိသၣ်တဖၣ်
မၤလိၤန့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်, တၢ်အသိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢကမၤစၢၤဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်
န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤတဖၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢကျဲၤတဘိယိၣ်ဖိသၣ်လၢ
အိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤလၢပွဲၤခဲလၢတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. သနၣ်က့, ဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတ
ပွဲၤတဖၣ်အတၢ်ထံၣ်, အတၢ်န့ၢ်ဟူၤဒီးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအိၣ်ပွဲၤဘၣ်, အယိအဝဲသ့ၣ်က
မၤလိၤတၢ်ကဘျၢန့ၢ်ဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ် ၃၀% န့ၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်ဖဲအန့ၢ်ဟူၤတၢ်တမံၤမံၤ, ၃၃% မၤလိၤန့ၢ်တၢ်ဖဲအထံၣ်
တၢ်တမံၤမံၤဒီး ၃၇% ဖဲအမၤတၢ်တမံၤမံၤအခါန့ၣ်လီၤ.တၢ်ကတိၤဒိအိၣ်ဝဲဒ်အံၤ, ယန့ၢ်ဟူၤဒီးယ
သးပုၤနီၣ်, ယထံၣ်ဒီးယသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်, ယမၤတၢ်ဒီးယန့ၢ်ပၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါ
ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကမၤလိၤန့ၢ်တၢ်ထဲဒ် ၃၀% ဧါန့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အ
သိးပမ့ၢ်မၤဖိသၣ်ကွဲးနီၣ်လီၤတၢ်မၤလိၤလၢအမၤလိဝဲလၢအလံာ်ပူၤစ့ၢ်ကိးတၢ်ကကဲထီၣ်သးတမံၤ
ယိၣ်န့ၣ်အသိးလီၤ.

သရၣ်မုၢ်လိၤအမံၤမ့ၢ်ရှံကၣ်လၢကီၢ်ဘုကလါဒုး(ရှံ)န့ၣ်န့ၢ်ပၢ်ဝဲလၢဖိသၣ်မၤလိၤတၢ်လၢကျဲၤအါဘိ
အယိအဝဲစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲၤအါဘိန့ၣ်လီၤ. အဝဲစံး, “ပတစူးကါထဲလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သူ
ဧါဘၣ်. ပသိၣ်လိတၢ်ခီၣ်ဖျိတၢ်သးဝံၣ်, တၢ်ဂဲၤကလံၣ်, ထါဒီးတၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်တဖၣ်န့ၣ်
လီၤ. ပသိၣ်လိတၢ်ဒ်အံၤမ့ၢ်ဒီးညီၣ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်အသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တၢ်မၤလိၤဒီးမၤလိၤန့ၢ်တၢ်ခီၣ်ဖျိတၢ်
ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤန့ၢ်ဒီးမုၢ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်အယိန့ၣ်လီၤ.”

လၢသရၣ်အဂီၢ်ဖဲပရဲၣ်ကျဲၤတၢ်သိၣ်လိအခါပဘၣ်စူးကါတၢ်လၢဖိသၣ်ကထံၣ် (အဒိ, လံာ်တယၢ်
မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤ) ပဘၣ်စူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢဖိသၣ်ဘၣ်စူးကါအတၢ်န့ၢ်ဟူၤဒီးတၢ်ဒိကနၣ်, ဒီး
စူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢဖိသၣ်ကသုးအသး (အဒိ, တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂဲၤက
လံၣ်) တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

သွန်နီၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်တနီၤကအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်ဒီးတၢ်ထံၣ်တၢ်တက့ၢ်. သံက့ၢ်လီၤနသးလၢ, “တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဖဲလဲၣ်တမံၤလၢကကြၢၤကဘၣ်ဒီးဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. ယကမၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒ်သိးကကြၢၤဒီးဖိသၣ်ခဲလၢတၢ်ပူၤအတၢ်မၤလိမၤဒီးသ့ၣ်လဲၣ်.”

တၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢကျဲၤလီၤဆီၤလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်

ပသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်တနီၤမၤလိၤတၢ်န့ၢ်သ့ၣ်ဂ့ၤလၢတၢ်ဖးလိာ်ဒီးကွဲးတၢ်ကွဲးနီၣ်တဖၣ်ဒီးတနီၤမၤလိတၢ်လၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအထံၣ်ဝဲလၢအမဲာ်သ့ၣ်ဒီးဖိသၣ်အိၣ်ဒ်အဂၤတနီၤလၢအမၤလိတၢ်သ့ၣ်ဖိဖျါလၢမိာ်ပုၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ (ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဂဲၤကလံၣ်, တၢ်လိာ်ကွဲး) မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒုတၢ်အူအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤအဲၣ်ဒီးမၤလိတၢ်ထဲတဂၤမိၤဖဲအဂၤတနီၤအဲၣ်ဒီးမၤယုာ်မၤသကိးဒီးတံၤသကိးတဖၣ်လၢတၢ်ယုာ်ထံၣ်န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အစၢတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိဖိသၣ်မၤလိတၢ်လၢကျဲၤအါဘိန့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်ကွၢ်ယုာ် မ့တမ့ၢ် ထံၣ်န့ၢ်ကျဲၤအါဘိလၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢပတီၤပူၤခဲလၢတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်န့ၣ်ပမၤစၢၤဖိသၣ်ခဲလၢတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဒီးပကမၤန့ၢ်တၢ်သးမံၤအါထီၣ်လၢပတၢ်သိၣ်လိအပူၤန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်မုာ်ရံၣ်ခၢ်လၢကီၢ်ဘုကလၢဒီး(ရံၣ်)ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးလၢတချုးအလဲလိာ်ဒ်အတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲဘၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်ထီၣ်က့ၢ်အနီၣ်ဂံၢ်စ့ၤဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤဖိသၣ်ထီၣ်က့ၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အါထီၣ်ဒီးဂၢၢ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ဟဲဆူက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တချုးသရၣ်မုာ်အံၤစူးကါကျိၤကျဲအသိးဒ်ဘၣ်အခါသရၣ်ဟဲတုၤဆူက့ၢ်ဒီးမၤဖိသၣ်စးထီၣ်ဖးလိာ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်န့ၣ်ကဟ်ပုၤက့ၢ်ဖိကိးဂၤဘျဲဘျဲတသ့ဖဲအသ့ဒီးမၤလိတၢ်န့ၣ်လီၤ. ခဲအံၤတၢ်သိၣ်လိတဖၣ်အါတက့ၢ်မ့ၢ်ဝဲဖိသၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အကျိၤအကျဲဒီးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးတၢ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်အတၢ်မၤလိၤအံၤတၢ်စူးကါအီၤသ့ၣ်လၢကျဲၤအါဘိဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲန့ၣ်ဘိလၢဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဒ်လၢအသိးအံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ **ထးခိၣ် မ့တမ့ၢ် ကျိာ်** – ဖိသၣ်တနီၤဆိကမိၣ်ဒီးမၤလိတၢ်ခိဖျါတၢ်ကွဲးတၢ်ဒီးတၢ်ကတိၤအဖျါ, တၢ်တိာ်သံတၢ်ဒီးတၢ်မၤသ့ၣ်နီၣ်က့ၤသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **တၢ်ဆိကမိၣ်အိၣ်ဒီးအဂ့ၢ်အကျိၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးအကျဲ** – ဖိသၣ်တနီၤဆိကမိၣ်ဒီးမၤလိတၢ်ခိဖျါတၢ်ယုာ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်ဒူးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်စူးကါနီၣ်ဂံၢ်, တိာ်နီၣ်တၢ်ထုးကွံာ်အကျဲဒီးထီၣ်ဒူးတၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးတဖၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်လီၤ.

- ◆ **တၢ်ထံၣ်** – ဖိသၣ်တနီၤအဲၣ်တၢ်ဂီၤဒီးအမ့ၢ်တၢ်တုၤတၢ်ဂီၤတၢ်ဖီၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်တုၤတၢ်လၢသ့ၣ်, လၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဖးဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ, လံာ်တၢ်ဖျါ, လံာ်တၢ်ယုၤဒီးတၢ်ဂီၤ တၢ်ဖီၣ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **ခီဖျိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ** – ဖိသၣ်တနီၤမၤလိတၢ်သ့ၣ်ခီဖျိအမိၢ်ပုၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ, တၢ်လိာ်ကွဲးဒီး တၢ်ဒုးနဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **တၢ်ဒုးတၢ်အူ မ့တမ့ၢ် တၢ်သံကျဲ** – ဖိသၣ်တနီၤမၤလိတၢ်န့ၣ်ဂ့ၤခီဖျိတၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, တၢ်အံၣ်အုၤဒီးထါတဖၣ်လၢတၢ်ဖးဝံၣ်ဖးက့ၤတဘျီဝံၣ်တဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **မၤလိန့ၣ်တၢ်ဂ့ၤဒိၣ်ဖဲအမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤအခါ Inter-personal** – ဖိသၣ်တနီၤမၤလိ တၢ်လၢတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်အတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဲၣ် ကရူၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒီးန့ၣ်ပၢ်ပုၤဂ့ၤဝီအတၢ်အိၣ်သးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ် သးလၢတဂၤဒီးတဂၤညီၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **မၤလိန့ၣ်တၢ်ဂ့ၤဒိၣ်ဖဲအအိၣ်တဂၤအခါ Intra-personal** – ဖိသၣ်တနီၤမၤလိတၢ်န့ၣ်ဂ့ၤလၢ နီၢ်တဂၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ထံတၢ်ဒီးကွၢ်ထံထီၣ်ထံကဒါက့ၤဝဲဒီးအနီၢ်ကစၢ်အတၢ်အိၣ်သးန့ၣ် လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်မၤတၢ်တဂၤ, သ့ၣ်ညါအနီၢ်ကစၢ်ဒဲၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဒီးအ တၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်စၢ်တဖၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိတၢ်အခါကစူးကါကျဲအဘိဘိလၢကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်ဒီးသ့ၣ်နီၣ် ထီၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိအကါဒိၣ်လၢပကစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲအဘိ နိသိးကမၤလၢပုၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲအဘိအံၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်မုၢ်ရံၣ်ကၣ်ကျဲးစးစူးကါအတၢ်နၢ်ပၢ်ဘၣ်ယးဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲအဘိအံၤ လီၤ.

“တၢ်ဂ့ၤအခိၣ်တီၤလၢဖိသၣ်ကဘၣ်မၤလိအီၤန့ၣ်ယဆိကမိၣ်ထီၣ်ကျဲအဘိဘိလၢတၢ်မၤလိဒီးကျဲး စးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးတၢ်ဂ့ၤခိၣ်တီၤအံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢယတီၤပူၤတၢ်မၤလိတခါလၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်အကတီၢ်ဒီးတၢ်သူတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်ယမၤဖိ သၣ်တဖၣ်ကွဲးထါဘၣ်ယးတၢ်သူတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ်ဖဲအဂၤတဖၣ်တုၤတၢ်သူတၢ်သ့ၣ်အမဲာ်သ့ၣ်အ ဂီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်ယထၢတၢ်သူတၢ်သ့ၣ်လၢအအိၣ်ဝဲဘဲကတၢ်ဒီးထီထီၣ် ဝဲလၢအမဲာ်သ့ၣ်အလိၤဒီးကဲတၢ်သူတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အခါၣ်စးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်မၤတၢ်လၢအ ကရူၢ်ဒီးဖးလံာ်တနီၤဒီးကွဲးလံာ်တနီၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်စူးကၢၢ်စ့ၢ်ကိးကျိၤကျဲၤလၢအလီၤပလိၣ်လိၣ်အသးလၢတၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤလၢအမ့ၢ်, ‘တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်လၢပပုၤတၢ်အပူၤ’ န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ယၢၤထီၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအအိၣ်လၢပပုၤတၢ်အပူၤလၢအလီၤဆီလိၣ်အသးတဖၣ်ဒီးဆိကမိၣ်လီၤအသးဒ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအဖံးမၤတၢ်တဖၣ်ဒီးဒုးန့ၣ်တၢ်လၢအအဲၣ်ဒီးမၤဝဲ, ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤလၢကရူၢ်, ဖးတၢ်တဲတဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂ့ၢ်ဒီးဂဲၤတၢ်လိၣ်ကွဲၤတဖၣ်လၢအဘၣ်ထီၣ်ဘၣ်က့ၤတၢ်ဂီၤဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ယဟ်ဖိၣ်ယုၣ်ကျိၣ်ဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်မၤလိတဖၣ်ထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ယကျဲးစးမၤကွၢ်တၢ်တဖၣ်ဒီးယဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါဒုးန့ၣ်ပၢၢ်ယပုၤတၢ်တဖၣ်လၢတၢ်မၤလိအခိၣ်ထဲၣ်တီၤပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.”

ပဘၣ်ကွဲးလီၤတၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤတဖၣ်ဒီးရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤပတီၤတဖၣ်လၢဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကမၤလိန့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကမၤလိဘၣ်ဃးတၢ်မၤလိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢလိၣ်လၢကဟဲၤလၢခံတဘျီလၢတၢ်ကပၤဆၢ inclusive, learning-friendly လၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်သရၣ်မုၢ်ရှံကၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကၢၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

“တၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤမ့ၢ်တၢ်မၤတမံၤလၢအလၢၢ်ဆၢလၢၢ်ကတီၢ်ဘၣ်ဆၣ်ပမၤအိၣ်မုၢ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ပတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခီၣ်ယကမၤန့ၣ်တၢ်လိၣ်လၢအဘၣ်လိၣ်အသးဒီးပတၢ်သိၣ်လိန့ၣ်ကိးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ယမၤလိန့ၣ်တၢ်လၢတၢ်ဒုးန့ၣ်လီၤယုၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်လၢအလိၣ်တဖၣ်န့ၣ်ပမၤအဝဲသ့ၣ်ဟဲစိၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိလၢအလိၣ်တဖၣ်လၢအဟံၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဒုးအိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်သိၣ်လိပိးလိတဖၣ်တပူၤဃီလၢတီၤပူၤဒ်အမ့ၢ်မဲၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်ပိးတၢ်လိလၢအဒုးန့ၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤအကလုာ်ကလုာ်, တၢ်လိၣ်ကွဲးဒီးထါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်ဂဲၤလိ - တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်နတၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤတဖၣ်

- ◆ ပံးန့ၣ်တၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤတခါလၢနသိၣ်လိအိၣ်မုၢ်ဘၣ်ဆၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နပုၤကွီဖိတနၢ်ပၢၢ်နတၢ်သိၣ်လိအံၤဒ်နတၢ်မုၢ်လၢအိၣ်အသိးဘၣ်တက့ၢ်.ယုၣ်ထၢစ့ၢ်ကိးတၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤအဂၤတခါလၢနအဲၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်အိၣ်ဒ်သိးနသိၣ်လိအိၣ်မုၢ်ထီၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ တၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်သ့ၣ်မနုၤတဖၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်ကမၤလိန့ၣ်အိၣ်လဲၣ်.

- ◆ နစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲမနုၤတဖၣ်လၢတၢ်ဒုးနၢ်ပၢ်ဖိသၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤလဲၣ်. ဘၣ်မနုၤအယိၣ်နဆိကမိၣ်လၢကျိၤကျဲအံၤတမၤတၢ်ဘၣ်လဲၣ်. အဒိ, ဖိသၣ်စူးကါကျဲထဲတဘိလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်လီၤခါ.
- ◆ နစူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်သ့လၢနတၢ်သိၣ်လိအပူၤဒီးသိးဖိသၣ်တဖၣ်ကစူးကါဘၣ်ကျဲအါဘိလၢအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ် (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ထံၣ်, တၢ်အသိၣ်, တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ) တဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. တၢ်မၤလိန့ၢ်ကျဲလီၤဆီမနုၤအိၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လဲၣ်. (ကွၢ်သရၣ်မုၢ်ဂံၢ်ကၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢထးအံၤတက့ၢ်.)
- ◆ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤနပၣ်ယုၣ်အီၤလၢနတၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤသ့ဒ်လဲၣ်.
- ◆ နပုၤဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤစၢၤနၢ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလီၤဆီဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢအန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်သ့ဒ်လဲၣ်.
- ◆ မၤကွၢ်တၢ်မၤလိတခါတက့ၢ်. နတူၢ်ဘၣ်မ့ၢ်မုၢ်တခီသံကွၢ်နပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢမ့ၢ်အမၤလိတၢ်မၤလိအံၤမုၢ်တမုၢ်တက့ၢ်. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤလၢအမၤဝဲမုၢ်ကတၢ်န့ၣ်လဲၣ်. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤနစူးကါအီၤလၢနတၢ်သိၣ်လိတၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤအဂၤသ့ခါ.

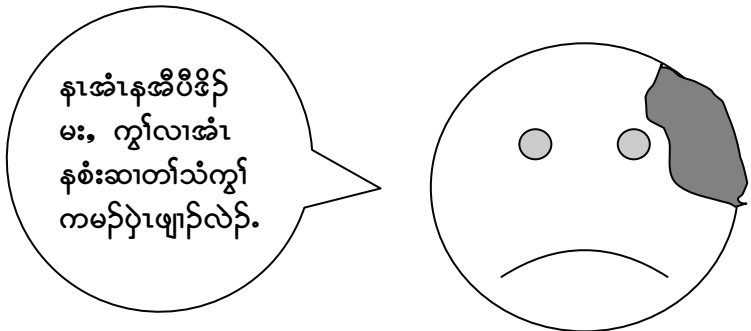
တၢ်တံာ်တၢ်လၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်လၢအမဲာ်ဆုးဆူၣ်လၢနတီၤပူၤဒီးတန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်, တယုာ်ထီၣ်အစုလၢတီၤပူၤဘၣ်ဒီးတမၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢဖိသၣ်မဲာ်ဆုးဒ်အံၤတမံၤန့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဖိသၣ်အံၤကအိၣ်ဒီးအတၢ်ပာ်လုာ်ပုၤလီၤအသးစ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤတအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဆိကမိၣ်ဝဲလၢအတမ့ၢ်ပုၤလၢအလုာ်အပူၤအိၣ်လၢတီၤပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိဒုးနဲၣ်ဝဲလၢဖိသၣ်ထံၣ်လီၤအသးဒ်လဲၣ်ဒီးအတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်မၤလိမၤဒီးန့ၣ်တၢ်ဘၣ်ထွဲဘၣ်ပးလိာ်အသးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိဒီးထံၣ်န့ၢ်လၢဖိသၣ်ပာ်လုာ်ပုၤလီၤအသးစ့ၤမ့ၢ်လၢတၢ်ပာ်တၢ်ကမၢ်လၢအလီၤဒီးစးထီၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအကဘၣ်အိၣ်ဘျီလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢကမၤကမၢ်တၢ်အလီၤဖိသၣ်အံၤပးဆုးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိ - တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤလီၤနီၢ်ကစၢ်သး

ဟံးန့ၢ်စးခိတက့ၤဒီးတ့ၤလီၤတၢ်အမဲၣ်သ့ၣ်ယိယိတဘျီတက့ၢ်. တၢ်အမဲၣ်သ့ၣ်အံၤမ့ၢ်နပူၤကိဖိတဂၤ အမဲၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢပုၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပွဲၤကမၤဖိသ့ၣ်အံၤဒ်သိးကတူၢ်ဘၣ်ဝဲအၢ အာသီသီဘၣ်ဃးအနီၢ်ကစၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤတက့ၢ်. တၢ်အဒိတမံၤလၢလၢနဆိကမိၣ်ထီၣ်အီၤ မ့တ မ့ၢ် ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအီၤလၢတနွံအတီၢ်ပူၤဝံၤဖှိတဲာ်စးခိတက့ၤအံၤတက့ၢ်.

ဖိသ့ၣ်အတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤလီၤအသးကဟါမၢ်ကွံာ်အဂီၢ်နကဘၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢဖိသ့ၣ်အဖိ ခိၣ်လၢအတဂ့ၤထဲသၢထံၣ် မ့တမ့ၢ် လွံၢ်ထံၣ်ဒီးန့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ် : နမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤဒီးဖိသ့ၣ်သ့ၣ်ဒ်သိးဖိသ့ၣ်ကထံၣ်ကနၢ်ပၢ်ပုၤဂၤအတၢ်တူၢ် ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်အဂီၢ်ဒီးအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမၤဘၣ်ဒိအတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲပနၢ်ဟူတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်အၢလၢဖိသ့ၣ်အဖိခိၣ်အခါန့ၣ်ပလိၣ်ဘၣ်လၢကဘၣ်ဘိးကဒါက့ၤ တၢ်ထံၣ်အအံၤဆူအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ထံၣ်အအံၤ “ကွၢ်ကွၢ်နတၢ်စံးဆၢအကမၣ်အိၣ်ပွဲၤ ဖျၢၣ်လဲၣ်.” အလီၢ်န့ၣ်လဲလိာ်က့ၤအီၤဆူ, “ကွၢ်ကွၢ်နတၢ်စံးဆၢအဘၣ်အိၣ်ပွဲၤဖျၢၣ်လဲၣ်. ပကယု သကိးကျဲလၢနတၢ်စံးဆၢကဘၣ်အါထီၣ်လၢခံတဘျီမိၤ. တၢ်မနုၤမၤစၢၤနၢလၢနသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်နစံး ဆၢတၢ်လၢအဘၣ်တဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လဲၣ်.”

တချုးဖိသ့ၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢလၢပွဲၤပွဲၤလၢတၢ်မၤလိအပူၤဒ်ဘၣ်န့ၣ်ဖိသ့ၣ်ကဘၣ်န့ၣ်လီၤ အသးလၢအမၤလိတၢ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.ဖိသ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤလီၤအသးဒီးဟံၣ်ဖျၢၣ်ထီၣ်ဝဲဖဲ အတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤလီၤအသးအံၤဒိၣ်ထီၣ်ဒီးပုၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပွဲၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးမူဒါဖးဒိၣ်တမံၤလၢက

မၤဒိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤလီၤအသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ဟးဂီၤသ့ဖဲတၢ်တဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤအကလုာ်န့ၣ် မ့တမ့ၢ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အခါ မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်ဟံၣ်ဆံးအီၤအခါန့ၣ်လီၤ.

ပဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤလီၤအသးလၢအဂ့ၤတသ့ဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်ပဟ့ၣ်ထီၣ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအဘၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးလၢကဒုးဒိၣ်ထီၣ်အတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤလီၤအသးသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်ကြၢး

- ◆ တူၢ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်နီၢ်ကစၢ်ဒီးတၢ်လၢအဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်ကဘၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤအီၤ
- ◆ တူၢ်ဘၣ်လၢအပူၤဖျဲး (လၢနီၢ်ခိးဒီးနီၢ်သး) လၢအတၢ်မၤလိအလီၢ်
- ◆ တူၢ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပုၤလီၤဆိဒီးအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤအီၤ

အဂၤတမံၤဖိသၣ်ကြၢးဘၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤအီၤဒီးအမ့ၢ်တၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကြၢးတူၢ်ဘၣ်လၢအပူၤဖျဲး, ကသ့ဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးမၤနၢၤတၢ်လၢအတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒီးသိးမၤလိတၢ်ကမုၢ်ထီၣ်အဂီၢ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်မၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်မုၢ်ဘၣ်အသးအံၤခိဖျိဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပုၤလၢအမုၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤလီၤအသးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအစံးထီၣ်ပကြၢၤဖိသၣ်, ပျဲဖိသၣ်မၤယုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်ရူၤတံၤရူၤသကိး, ဒီးမ့ၢ်တၢ်လၢဖိသၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢအမၤနၢၤတၢ်ဒီးမုၢ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢအမၤလိန့ၣ်တၢ်အသိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိ - တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပုၤလီၤသး

နမၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤဒီးသရၣ်, ကိဖိဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤအဂၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဟံးန့ၣ်စးခိဖးလဲၢ်တဘျီဝံၤနီၤဖးလီၤအကျိၤသၢကျိၤတက့ၢ်.
- ◆ လၢစုစုၣ်တကပၤကွဲးလီၤကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်အိၣ်သးလၢနတီၤပူၤမ့တမ့ၢ်န့ၣ်ဖဲနပုၤကိဖိတူၢ်ဘၣ်လၢအတအိၣ်ဒီးအလုၢ်အပူၤဒီးတပူၤတဖျဲးဘၣ်တက့ၢ်.
- ◆ လၢအခါၣ်သးတကျိၤန့ၣ်ကွဲးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢအလုၢ်အပူၤတအိၣ်ဒီးတပူၤတဖျဲးဘၣ်န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်.

- ◆ လၢစုထွဲအကျိၤတကျိၤန့ၣ်ကွဲးလီၤတၢ်လၢနမၤသ့ဒ်သိးဖိသၣ်တဖၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအလုၢ်အပူၤဒီးပူၤဖျဲးန့ၣ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်.

စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဒ်တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ပာ်လုၢ်ပာ်ပူၤလီၤသးလၢတီၤပူၤ, ကိုပူၤဒီးပုၤတဝါအပူၤတက့ၢ်.

ဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်ဒၣ်ဝဲ

ဖိသၣ်မၤလိၤန့ၣ်တၢ်ခီဖျိမၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအသိးဒီးပာ်ဖျိၣ်ယုာ်ဝဲဒီးတၢ်အလီၢ်လံၤလၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်အံၤလၢအဲကလံးအကျိၣ်ပကိးလၢ mental construction န့ၣ်လီၤ. လၢကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်အကါဒိၣ်မးလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကတဲသကိးတၢ်ဒီးသံက့ၢ်တၢ်သံက့ၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်မၤတၢ်လၢကရူၢ်ဒီးခံၤတဆိခံၤတဆိမ့ၢ်တၢ်လၢအဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်အတၢ်မၤန့ၣ်တမ့ၢ်ထဲလၢအကဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဆူဖိသၣ်အိၣ်န့ၣ်ပူၤဘၣ်. ဒီးပပျဲဖိသၣ်ကမၤလိၤန့ၣ်တၢ်လၢအစၢ်ဒၣ်ဝဲခဲလၢာ်တသ့စ့ၢ်ကိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.ပကဘၣ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကမၤလိၤန့ၣ်တၢ်ခီဖျိသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်တဖၣ်ဒီးပာ်ဖျိၣ်ယုာ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဖိသၣ်တသ့ၣ်ညါဒီးဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တနီၤမၤလိၤတၢ်ကကဘၣ်လၢက့ၢ်ဒီးဖိသၣ်တနီၤတသ့ၣ်ညါလၢကဘၣ်စံးဆၢသရၣ်အတၢ်သံက့ၢ်ဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်နလိၣ်ဘၣ်လၢနကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရူၤလိာ်မုာ်လိာ်အဂ့ၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးနကနၢ်ပာ်အဝဲသ့ၣ်မၤလိၤန့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ညီညီဖိမနုၤလၢဖိသၣ်အံၤမၤအီၤသ့န့ၣ်လဲၣ်.ဖိသၣ်သ့ၣ်ညါလံာ်ဖျါၣ်မနုၤလၢအအိၣ်ကွဲးအသးလၢအမံၤအပူၤန့ၣ်လဲၣ်. နီၣ်ဂံၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်အံၤသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်ဒီးဒုးဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်လၢအသ့ၣ်ညါဝဲခဲအံၤန့ၣ်လဲၣ်. တၢ်မနုၤအဂၤလၢဖိသၣ်အံၤအိၣ်ဒီးတဲသကိးဝဲဒီးသရၣ် မ့တမ့ၢ် ဆူအသကိးအဂၤ မ့တမ့ၢ် ဆူတၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်အအိၣ်သ့န့ၣ်လဲၣ်.ဖိသၣ်အံၤသးဝံာ်တၢ်သ့ၣ်. မ့တမ့ၢ် ဂဲၤလိာ်ကွဲးတၢ်လိာ်ကွဲးသ့တမံၤမံၤခါ.

လၢတၢ်တဖၣ်အံၤခဲလၢာ်အဖိခိၣ်ပဒုးဘၣ်ထွဲကိးဒီးဖိသၣ်အဟံၣ်ဒီးအပူၤတဝါအတၢ်အိၣ်သးသ့ဒ်လဲၣ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဒုးဘၣ်ထွဲဟံၣ်ဒီးတၢ်ပူၤ

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢဖိသၣ်မၤလိလၢဟံၣ်ဒီးပစူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤလၢကိသုၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ကွဲးလီၤအီၤလၢလံာ်တၢ်ဖျါလၢလၢအံၤအပူၤတက့ၢ်.

ပစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢလံာ်တၢ်ဖျါအပူၤအံၤလၢနတၢ်ကွဲးတၢ်မၤလိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤသ့ဒ်လဲၣ်. လၢပတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤတၢ်မၤလိအပူၤပပျဲဖိသၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤသ့ဒ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်အမံၤ	တၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်မၤလိလၢဟံၣ်လဲၣ်	ပစူးကါတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိလၢဟံၣ်အံၤလၢကိသုၣ်လဲၣ်

ဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢအဟဲဆူကိအံၤန့ၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်တမံၤမံၤလၢဟံၣ် မ့တမ့ၢ် လၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤလိတၢ်လၢကိပူၤဒီးကိချၢစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. သရၣ်အမူအဒါန့ၣ်မ့ၢ်ကဘၣ်ယုထံၣ်ဖိသၣ်သ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်တၢ်မနုၤဒီးတၢ်မနုၤလၢအမၤဝဲသ့န့ၣ်လဲၣ်လီၤ. ပဘၣ်မၤအါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါခိဖျိစးထီၣ်အီၤဒီးတၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢပကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်ပဘၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်တဖၣ်ဘူးဘူးတၢ်တၢ်ဒီးယုထံၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အသီၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မၤသ့န့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢပိာ်ခွါဖိတဖၣ်မၤသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤတနီၤပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါမၤကသ့ၣ်သိးသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢပဒုးမၤဖိသၣ်လၢကိအံၤကလီၤဆီဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤဝဲလၢဟံၣ်ဒီးတၢ်ချၢသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤတဖိၣ်စၢၢ်ဘိနီတဘျီတချးလၢအထီၣ်ကိဒီးဘၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤတထံၣ်ဘၣ်လံာ်နီတဘျီဘၣ်, ဖိသၣ်တနီၤတကတိၤကျိၣ်လၢသရၣ်ဒီးအသကိးလၢတၢ်ပူၤတဖၣ်ကတိၤဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိအကါဒိၣ်လၢကဒုးစဲဘူးတၢ်လၢဖိသၣ်သ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်ဒီးတၢ်အသီလၢအမၤလိဝဲလၢကိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤကသ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးစဲလၢပှၤမၤလိတၢ်တဖၣ်အဂီၢ်

ဒ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်ထံးခိၣ်ဘိအပတီၢ်အသိးကိဘၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အိၤလၢကသိၣ်လိဖိသၣ်လၢတၢ်သ့ဖးသ့ စူးကါနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်ဟဲဆူကိအိၣ်ထီၣ်ထံးတနံၤဒၣ်လဲာ်န့ၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤမနုၤလၢန မၤအိၤသ့ဒ်သိးဖိသၣ်ကသ့ဖးဒီးစူးကါနီၣ်ဂံၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲာ်. တၢ်လၢလံာ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ထီၣ် နီၤဒီးနဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်တမံၤမံၤဒီးခါ.

- ◆ ဖိသၣ်ဖဲလဲာ်တဂၤလၢအကွဲးလီၤကယဲာ်မ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢအအိၣ်ဝဲတရံးတီၤပူၤအမံၤဘၣ် (လၢကျိၣ် မ့တမ့ၢ် ကျိၣ်လၢဖိသၣ်စူးကါဝဲ) န့ၣ်လဲာ်. အိၣ်, လီၢ်ဆ့ၣ်နီၤ, စီၢ်နီၤခိၣ်, ဖိသၣ် အမံၤလၢစီၢ်နီၤခိၣ်, လံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့, တၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢအအိၣ်ဒီးနီၣ်ဂံၢ်လၢအလိၤတဖၣ်ဒီး အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဖဲလဲာ်တဂၤလၢအဒုးဘၣ်ထွဲတၢ်ဖိတၢ်လံာ်အမံၤဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံာ် အမိၢ်ပှၤဘၣ်န့ၣ်လဲာ်.
- ◆ မၤလိတၢ်လၢနစံးဘၣ်ဖိသၣ်တၢ်လၢအမၤဝဲသ့အစ့ၤကတၢ်တမံၤတက့ၢ်.
- ◆ ကွဲးလီၤတၢ်သးဝံၣ်အဖျါၣ်လၢဖိသၣ်သ့ၣ်ညါပာ်စၢၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ် မၤလိဝဲကသ့ချ့ချ့တဖၣ် တက့ၢ်. ကွၢ်ကွၢ်ဖိသၣ်တယာ်လံာ်ဖျါၣ်ဖဲလဲာ်တဖျါၣ်ဒီးဖဲလဲာ်တဂၤလဲာ်တက့ၢ်. လံာ်မဲာ် ဖျါၣ်အသိတဖၣ်တၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤအိၤသ့လၢတၢ်သးဝံၣ်လၢဖိသၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်လံာ်အိၤဂ့ၤဂ့ၤ အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်သးဝံၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢအမၤစၢၤ ဖိသၣ်အတၢ်သိထီၣ်သိလီၤ, ဒုးအါထီၣ်ဝီၢ်ဩဖျါၣ်တဖၣ်, တၢ်အယုၢ်အကူၤဒီးတၢ်သးဝံၣ် အသိၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤသကိးယုာ်တၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်နဲာ်လီၤလၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်မၤအိၤလိတၢ်လံာ်ဆဲးတုၤလၢဖိသၣ်န့ၢ်ပာ်အိၤသ့ဂ့ၤဂ့ၤတ က့ၢ်. ရဲၣ်လီၤဖိသၣ်အိၣ်ထီၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဒုးန့ၢ်ပာ်စၢၤတၢ်နဲာ်လီၤတဖၣ်ဆူဖိသၣ်လၢအဆံး တဖၣ်တက့ၢ်.

နကအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢကတီၤကျိၣ်လၢနစူးကါလၢတီၤပူၤတဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အိၣ်ဒီးဖိသၣ် ဒ်အံၤလၢတီၤပူၤန့ၣ်အကါဒိၣ်မးလၢနကယုထံၣ်ဖိသၣ်အံၤတၢ်မနုၤလၢအမၤဝဲသ့တၢ်လံာ်တဖၣ်န့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်ကတီၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်တဂၤစုာ်စုာ်ဒီးစူးကါအမံၤဒီးအကျိၣ်ဒၣ်ဝဲမ့ၢ်သ့မ့ၢ်တၢ်လၢအဘျး အိၣ်တမံၤလီၤ. မ့ၢ်တညီဘၣ်တခီယုထံၣ်ဖိသၣ်အဂၤ မ့တမ့ၢ် ပှၤလၢအအိၣ်လၢပှၤတဝါအပူၤ လၢအမၤစၢၤနၤသ့လၢကကတီၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်အံၤဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးစဲလၢဖိသၣ်အံၤကျိၣ်ဒီး တီၤပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတက့ၢ်. အိၣ်, ယုထၢတၢ်သးဝံၣ်တယုာ်လၢဖိသၣ်အံၤအကျိၣ်ဒ်သိးနက သိၣ်လိဖိသၣ်အံၤလၢတၢ်ကတီၤဖျါၣ်အသိလၢနစူးကါအိၤလၢတီၤပူၤသ့, တၢ်သးဝံၣ်လၢဖိသၣ် သ့ၣ်ညါတၢ်လံာ်အိၤလၢအကျိၣ်ဒၣ်ဝဲအံၤတၢ်စူးကါယုာ်အိၤဒီးကျိၣ်လၢနစူးကါလၢတီၤပူၤကယိက

ယီၤသ့လီၤ. နစူးကၢတၢ်သးဝံၣ်အံၤလၢကသိၣ်လိမိသၣ်ခဲလၢာ်လၢနတီၤပူၤလၢကဟံၣ်လုာ်ပာ်ပုၤ ကျိၣ်လိာ်ဆီလိာ်သးတဖၣ်သ့ဒါ.

ခိဖျိတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအညိၣ်အံၤတဖၣ်အယီၤန့ၣ်ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤဒီးလီၤ ဆီဒုၣ်တၢ်ဖဲကိၣ်စးထီၣ်သီအဆၢကတီၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအမဲာ်ဆူးဆူၣ်ကတၢ်ဒုၣ်လဲာ်န့ၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ် စးထီၣ်ကိၣ်လၢအမုၢ်ဘၣ်အဝဲသ့ၣ်ဒုၣ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ.အဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်လၢကိၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၤလၢ အဂ့ၤ, တၢ်လီၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်ပူၤဖျဲးအလီၤ, ဒီးတၢ်လီၤလၢကယုၣ်ညါဒီးမၤလိတၢ်အလီၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ် learning-friendly န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအဂီၢ်

- ◆ တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လိာ်ဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကသုၣ်ထီၣ်ဆီလီၤအိၣ်လၢတၢ်ဆိကမိၣ်အဒိၣ်အယီၤ လၢအဖိးမံလိာ်အသးအလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢကျဲၣ်အံၤအယီၤန့ၣ်ဖိသၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ် အသီလၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးတၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်တဖၣ်အသးဒီးဒိၣ်တဘျီအ ဖီလၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိကမိၣ်အဒိၣ်အယီၤစံးတၢ်န့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်တမံၤဒ်အမ့ၢ်, “ထံမ့ၢ်တၢ်အ ကါဒိၣ်လၢသးသမူအဂီၢ်” ဒီးတၢ်အခိၣ်တိၣ်အံၤကမ့ၢ်, “တနံၤအံၤပကမၤလိသကိးလၢ တၢ်ကဟံၣ်ထံကဆဲးကဆိၣ်လဲာ်” အသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပလိၣ်ဘၣ်လၢပကဆိကမိၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အတၢ်လိာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤ ကလိာ်ဘၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်အါန့ၣ်ဖိသၣ်အဂၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ အလီၤအိၣ်လၢပကမ့ၢ်ပုၤလၢအမၤညိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်နီၣ်ပုၤမၤလိတၢ်ဖိ အသကဲာ်ပဝးလၢအလီၤဆီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.တၢ်မၤလိအတၢ်အိၣ်ဝးတရံးတဖၣ်ကြးဆိၣ်ထွဲ ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်ကဘၣ်ကတိၤသကိးလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤယုၣ်ဒီးအသရၣ်လၢအသိၣ်လိအိၣ်ဖဲတၢ် ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်မၤအိၣ်ထဲတဂၤဒီးအကရူၢ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးဒ်သိးကမၤသကိး တၢ်ဒ်ပုၤတဖုတကရၢအသိး,မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်ဆံးဖိဒီးခံၤတဆိခံၤတဆိလၢအဘၣ် ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပုၤကိၣ်ဖိကဘၣ်ထံၣ်လၢတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤမ့ၢ်တၢ်အဘျူးအဖျိၣ်အိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်က ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်သံကွၢ်တၢ်တဖၣ်ဒီးဆိကမိၣ်ထံတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်တဖၣ်ဒီးကသ့ဆီရဲၣ်လီၤ အတၢ်န့ၣ်ပၢ်ဒီးလိာ်တဘျီဘၣ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ပဘဉ်သံကွက်တံသံကွက်လၢအဂၤတဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဖိသဉ်တဖၣ်အခွဲးလၢကတဲနါပၢၢ်တၢ်ဒ်အတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးအသိးဒ်ဝဲလၢသံကွက်တံသံကွက်လၢနကမၤန့ၢ်တၢ်စံးဆၢလၢ၊ မ့ၢ်ဒီးတမ့ၢ်ဘဉ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပဘဉ်သံကွက်တံသံကွက်လၢအလဲၤဒ်သိးကပျဲဖိသဉ်ပၢၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, နသံကွက်တံသံကွက်လၢအကတၢ်ဒ်, “နဆိကမိၣ်ဒ်လဲၣ်” အသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်သံကွက်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးတဖၣ်သရၣ်ကဘဉ်သံကွက်ပုၤကိဖိဒ်သိးကကတိတၢ်ပီၣ်သကိးလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤဒီးကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤ, တၢ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအသိးဒီးတၢ်ဒုးဘဉ်ထွဲက့ၤတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢကမၤစၢၤဖိသဉ်လၢကသ့ၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါနါပၢၢ်အသိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ် : တချုးနစးထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအခိၣ်တီအသိတခါန့ၣ်နကဘဉ်သံကွက်ဖိသဉ်ခဲလၢၣ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံဝဲတဖၣ်ဘဉ်ယးတၢ်အခိၣ်တီအံၤန့ၣ်လီၤ. ပသံကွက်တံသံကွက်ဒ်အံၤန့ၣ်ကမၤစၢၤဖိသဉ်ဒ်သိးကဘူးဒီးတၢ်အခိၣ်တီအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အခိၣ်တီမ့ၢ်တၢ်လၢဖိသဉ်သ့ၣ်ညါအံၤန့ၣ်ကမၤစၢၤဖိသဉ်ဒ်သိးကနါပၢၢ်ဒီးမၤလိဘဉ်ဝဲချ့ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ညါနါပၢၢ်အါတက့ၢ်တၢ်ကမၤလိအံၤလၢတီၤအချၢၣ်အမ့ၢ်အဟံၣ်ဒီးပုၤတဝါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤကမၤစၢၤဖိသဉ်ဒ်သိးကဒုးစဲဘူးတၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံဝဲလၢကိးနံၤဒီးအတၢ်အိၣ်မူဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနါပၢၢ်အသိလၢပကျဲးစးသိၣ်လိလီၤအံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်ဖိသဉ်တနီၤကသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်တီတနီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်တခွဲညဉ် မ့တမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢတဖၣ်ဒီးဖိသဉ်ဒ်အံၤတဖၣ်တၢ်ကြၢၤဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်သ့ၣ်ညါနါပၢၢ်လၢကမၤဘျုးမၤဖိၣ်ဘဉ်ပုၤအဂၤလၢအအိၣ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါ, ဖိသဉ်ကမၤလိတၢ်သ့ၣ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ခိဖျိတၢ်မၤလိလၢအဘဉ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤ “ပမၤသကိးတပူၤယီၤသ့ၣ်လီၤ” အါန့ၢ်တၢ်ပြၢလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤအကျဲ “ယမၤတၢ်သ့ၣ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်န့ၢ်နါဒီးမ့ၢ်လၢ...” န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်ဆံးဆံးတဖၣ်အတၢ်မၤန့ၣ်တၢ်မ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအံၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသဉ်လၢကမၤသကိးဒီးမၤလိသကိးတၢ်တပူၤယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးဘဉ်ထွဲလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤဒ်အံၤန့ၣ်အကါဒိၣ်လီၤဆိဒ်တၢ်လၢပိာ်ခွါဖိဒီးပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဖဲအအိၣ်ဒီးဖိသဉ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘဉ်လီၤဆိအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်တၢ်မၤသကိးတၢ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အံၤကမၤစၢၤဖိသဉ်လၢတၢ်ဒိကန့ၣ်တၢ်သိၣ်က့ၤသီကလၢတီၤပူၤမ့ၢ်လၢဖိသဉ်တဖၣ်မၤသကိးတၢ်အါန့ၢ်ဒီးမၤတံာ်တံာ်လိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤဟ့ၣ်ပုၤတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပကမၤစၢၤဖိသဉ်တဂၤစုာ်စုာ် မ့တမ့ၢ် ကရူၢ်ဆံးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဆၢဒိၣ် ၄.၂ တၢ်သိၣ်လိပုၤကိၣ်ဖိလၢအလီၤဆီလိာ်သး အကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်ပူၤ

တၢ်ဟံာ်လုာ်ဟံာ်ပူၤဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်လီၤဆီအကလုာ်ကလုာ်

တၢ်ပူၤခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤဆီလိာ်အသးမ့ၢ်လၢဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအယိန့ၣ်လီၤ.တၢ်ပူၤလၢအအိၣ်ဒီးပုၤကိၣ်ဖိလၢအလီၤဆီအကလုာ်ကလုာ်အံၤဘၣ်ဘျးဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျိ, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်ဟံာ်သ့ၣ်ဟံာ်သးလၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကဘၣ်မၤတၢ်ဒ်ပုၤမၤစၢၤတၢ်လၢကဟ့ၣ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤဝဲတရံးဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်သ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ် (တဘျီတခီၣ်ပုၤဒိၣ်တုၢ်ခိၣ်ပွဲၤ) ကဘၣ်မၤလိတၢ်လၢအလီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တမံၤဒီးတမ့ၢ်ဒ်မူဒါတမံၤလၢအကဘၣ်မၤလၢပွဲၤဝဲဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်အဘျီ (၂) အဆၢဒိၣ် (၂.၂) အပူၤပမၤလိဘၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအမံၤမ့ၢ်, “ပုၤလၢယအဲၣ်ဒိၣ်ကတၢ်” ဖဲမိၢ်ပာ်ဒီးဖိသၣ်ဒုၣ်လဲာ်မၤလိန့ၢ်တၢ်တပၣ်ယုၣ်လၢပုၤဂၤအကျါ (exclusion) အခိပညီဒီးဘၣ်မနုၤအယိတၢ်ပၣ်ယုၣ်လၢပုၤဂၤအကျါ (inclusion) မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢပုၤကိးဂၤဒီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးတဖၣ်ဒ်လၢအသိးတၢ်စူးကါအီၤသ့လၢကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒီးမိၢ်ပာ်တဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဟံာ်လုာ်ဟံာ်ပူၤပုၤကိၣ်ဖိလၢအလီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ် - တၢ်စးထီၣ်သ့ၣ်ညါလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤ

သရၣ်လၢအအိၣ်လၢအကရူၢ်တဖၣ်ကြားစူးကါတၢ်ဂဲၤလိအံၤဖဲအထံၣ်လိာ်အသးအဆိကတၢ်တဘျီန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စူးကါတၢ်ဂဲၤလိအံၤဖဲအထံၣ်အပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အဆိကတၢ်တဘျီဖဲကိၣ်စးထီၣ်သိအဆၢကတီၢ် မ့တမ့ၢ် ဖဲမိၢ်ပာ်သရၣ်သမၤအတၢ်အိၣ်ဖျိအဆိကတၢ်တဘျီဒုၣ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဂဲၤလိအံၤအပူၤပုၤလၢအမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤကဘၣ်မၤတၢ်ခံၤတဆိခံၤတဆိန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကြားသံကွၢ်လိာ်သးတၢ်သံကွၢ်လၢအလဲာ် (Open-ended questions) လၢကယုထံၣ်လိာ်

သးတဂၤဒီးတဂၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီၤလၢအိၣ်ဒီးအီၤတဖၣ်လၢကဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖျိၣ်ကရူၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အလီၢ်ခံကတၢ်တၢ်ကြးကွဲးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢစးခိက့ဖိအလီၤဒ်အံၤ,

“ယသကိးအမံၤမ့ၢ် ... ဒီးအဝဲဟဲစိၣ်တၢ်ဟ့ၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်စူၤသးစူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.”
“ယသကိးအမံၤမ့ၢ် ... ဒီးအဝဲဟဲစိၣ်တၢ်ဟ့ၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်မၤလီၤန့ၣ်တၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.”

ပုၤခံကတၢ်ဆီၤအံၤကဘၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်တဂၤဒီးတဂၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဆူကရူၢ်ဒီးတဖုအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဲသကိးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤလၢကဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖျိၣ်ပုၤကိးဂၤဒီးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်မ့တမ့ၢ်ပုၤလၢအဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်သိၣ်လိအဂၤတဖၣ်ကြးမၤပံၤမၤလၢတလါစးခိတဖျါၣ်ဒီးတၢ်ဟ့ၣ်အလံာ်က့လၢပုၤဂဲၤတၢ်ဂဲၤလိကိးဂၤဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ပးတၢ်လၢအသကိးဟ်ဖျါထီၣ်ဆူကရူၢ်ဒီးတဖုအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိအံၤမၤဖျါထီၣ်တၢ်လိၣ်လၢသရၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဟ်လုာ်ဟ်ပုၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢအတီၤပူၤဒီးနီၢ်ကစၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အါမးတမ့ၢ်တၢ်လၢပထံၣ်လၢပမဲာ်သ့တဖၣ်ဘၣ်. ပမူပဒါမ့ၢ်တၢ်ထုးယုာ်ထီၣ်မၤလဲာ်ထီၣ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်ဒီးပစးထီၣ်ဆီၤတၢ်မၤလိအတၢ်လဲၤခီဖျိလၢကဟ့ၣ်အသူးအသ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်စူးကါအီၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - လံာ်ကဘျူးပၤအဘီတဖၣ် - တၢ်စးထီၣ်သ့ၣ်ညါလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤဒီးတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်.

လၢတၢ်ဂဲၤလိအံၤအပူၤပုၤလၢအဂဲၤတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်ရဲၣ်လီၤအီၤခံကတၢ်ဆီၤခံကတၢ်ဆီၤဒီးတၢ်မၤအဆိကမိၣ်ထီၣ်ဘၣ်ပးအတၢ်လၢာ်, တၢ်လၢအသးစဲဝဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢအအိၣ်မၤဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်လၢအသးစဲဝဲတနီၤဆူအသကိးအအိၣ်ဒီးသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်တၢ်လၢတသ့ၣ်ညါဝဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်သ့န့ၣ်ပုၤဂဲၤတၢ်ဂဲၤလိကိးဂၤဒီးကြးအိၣ်ဒီးလံာ်ကဘျူးလၢအလွဲာ်အဘီတက့စုာ်စုာ်ဒ်သိးကကွဲးနီၣ်လီၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ကန့ၣ်ဆိအသကိးဒီးကွဲးလီၤအတၢ်လၢာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လၢလံာ်ကဘျူးပၤအခိၣ်ထိးဒီးကွဲးလီၤအမံၤဒီးတၢ်အဂၤစုၤမံၤလၢအမၤလိဝဲလၢအသကိးအံၤအအိၣ်ဘၣ်ပးတၢ်လၢအမၤလိန့ၣ်ဝဲလၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ,

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် : တၢ်ဖီၣ်ညၣ်

စီၤဝါ

တၢ်လၢယမၤလိန့ၢ်မ့ၢ်...
ညၣ်န့ၣ်တၢ်ဖီၣ်အီၤန့ၢ်ဂ့ၤလၢမုၢ်န့ၤခါလီၤ.
ထံမ့ၢ်ဂၢၢ်န့ၣ်ဂ့ၤဒိၣ်တစး
အိၣ်ခိးလၢလါဟဲထီၣ်
ညၣ်တကလုာ်ဒီးတကလုာ်အဆၣ်လီၤဆီလိာ်အသး

ဖဲအသကိးတဖၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်လၢအသးစဲတဖၣ်ဝံၤန့ၣ်သရၣ်ကမၤပုၤလၢအသးအိၣ်ဟဲထီၣ်ဒီး တဲဖျါထီၣ်အတၢ်သးစဲအဂ့ၢ်လၢတီၤမဲာ်ညါဒ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢအအိၣ်လီၤတဲာ်ဒီးတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ် လီၤ. ပုၤလၢအဂဲၤတၢ်ဂဲၤလိအဂၤတဖၣ်ကသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်ယဲာ်ထံၣ်စ့ၣ်စ့ၣ်ဒ်သိးကယုထံၣ်န့ၢ်အ သကိးအတၢ်လၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ပမၤတၢ်အံၤသ့လၢကျဲအဂၤတဘီၣ်အံၤပုၤလၢအသးအိၣ်ဟဲထီၣ် ဆူတီၤအမဲာ်ညါတဂၤကကဲဒီးအသကိးအတၢ်လၢဒီးပုၤအဂၤတဖၣ်ကဘၣ်တယာ်အီၤလၢအမ့ၢ် တၢ်မနုၤလဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

လံာ်ကဘျးပၤအဘီအံၤတၢ်ကဘၣ်နီၤဖးလီၤအီၤဆူအကရူၢ်ဒီးကွဲးလီၤအီၤလၢသ့ၣ်ဘၣ်သူအလိာ် ဒ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအတၢ်လၢအိၣ်လၢတၢ်မၤကရၢၢ်တဖၣ်အိၣ်တဖျိၣ်ပီၤဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အဂၤဒ်အမ့ၢ် တၢ်တ့တၢ်ဂီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲးဒီးအဂၤတဖၣ်အိၣ်တဖျိၣ်ပီၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

ပမၤလိန့ၢ်တၢ်မနုၤလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအပူၤလဲၣ်.

လၢကီၢ်တံၣ်မိအမ့ၢ်ထီၣ် East Timor အပူၤသရၣ်တဖၣ်ယၢၤထီၣ်ဝဲ,

- ◆ ပမၤလိဘၣ်တၢ်ဒိကန့ၣ်လိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤ,
- ◆ ပစးထီၣ်သ့ၣ်ညါလိာ်ပသးဂ့ၤထီၣ်,
- ◆ ပမၤလိဘၣ်တၢ်ဆဲးကျိးလိာ်သးလၢတၢ်ကတိၤဒီးတၢ်အဂၤဂ့ၤထီၣ်,
- ◆ ပအိၣ်ဒီးကရူၢ်အဂ့ၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လၢအါမံၤ,
- ◆ ပမၤလိဘၣ်တၢ်သံကွၢ်လိာ်သးတၢ်သံကွၢ်လၢအလဲာ်ဒီး
- ◆ ပမၤလိဘၣ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

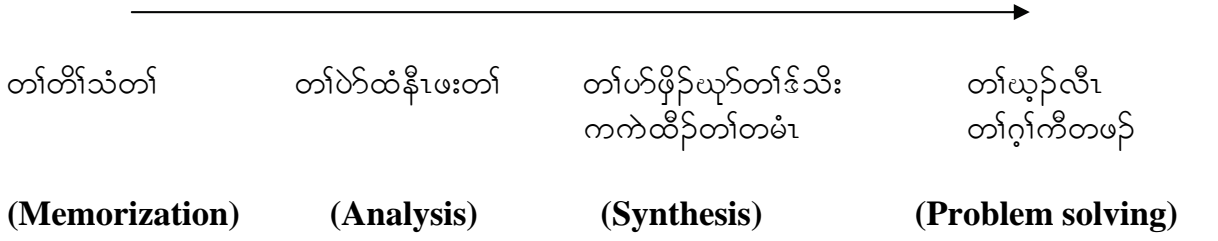
ပုၤလၢအဟ့ၣ်တၢ်မၤလိကယၢၤထီၣ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်ကတၢ်လၢတၢ်မၤလိအံၤအပူၤမ့ၢ်ပထံၣ်ဘၣ် ပုၤကိးဂၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်လၢတမံၤဒီးတၢ်လၢတဖၣ်အံၤတၢ်စူးကါအီၤလၢပတၢ်မၤအပူၤဒ်သရၣ်ဒီး ပုၤမၤလိတၢ်ဖိတဂၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ကဘၣ်ဆိကမိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကဟဲစိာ်တၢ်အဂ့ၤတနီၤလၢအဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.
သနာ်က့သရၣ်ကဘၣ်ယုထံၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.ဖိသၣ်ကမၤလိတၢ်လၢသရၣ်ဒီးအသကိးဒီးလၢတဂၤ
ဒီးတဂၤအအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

**တၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ယုာ်တၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအ
ကလုာ်ကလုာ်လၢတီၤပူၤ**

လၢလိာ်လၢအပူၤကွံာ်တဘျီအပူၤပမၤလိဘၣ်လၢဖိသၣ်မၤလိတၢ်လၢကျဲလီၤဆိလိာ်အသးဒီးအ
ပတီၢ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤဆိလိာ်အသးလၢတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အပူၤ
န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိးပဝဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်ပဘၣ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆိ
လိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကနၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပသိၣ်လိလီၤအီၤဒီး
မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢအခီပညီအိၣ်လီၤဆိဒၣ်တၢ်ပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆိ
တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတီၤပူၤလၢအစူးကါတၢ်တီၢ်သံတၢ်ဒီးတၢ်တဲကဒါက့ၤ
တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤခဲအံၤခဲအံၤဒ်သိးကမၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤဒီးတၢ်သ့ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့သ့ဘၣ်ဘၣ်
တဖၣ် အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပတီၢ်ပူၤပကွံာ်ယုကျဲတဖၣ်ဒ်သိးပကမၤတၢ်လၢလိာ်အံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ,

- ◆ ပစူးကါနီၣ်က့, သ့ၣ်က့, တၢ်အဒိဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤအဂၤတဖၣ်ဒ်သိးပကသိၣ်လိတၢ်ဂံၢ်တၢ်
ဒူးအဂီၢ်လၢပကထီဘၣ်ဖိသၣ်အနီၢ်ခိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးအတၢ်ထံၣ်တၢ်နၢ်ပၢၢ်တဖၣ်န့ၣ်
လီၤ.
- ◆ ကွဲမ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကတဲသကိးဘၣ်ဃး (မ့တမ့ၢ် ကွဲးဘၣ်ဃး) တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဒူး
တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးလၢအခိၣ်န့ၣ်ပူၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဒူးစဲဘူးဖိသၣ်အတၢ်ဆိက
မိၣ်လၢတၢ်ကတီၤဆူတၢ်နၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးအတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ မၤဖိသၣ်တ့ၢ်တၢ်ဂီၤဘၣ်ဃးတၢ်တဲလၢနဖးန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အံၤကဒုးစဲဘူးအတၢ်ဆိကမိၣ်အတၢ်ထံၣ်ဒီးလံာ်ဖျၢၣ်ဒီးတၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်တဲအပူၤတဖၣ်ဒီး
- ◆ န့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကတုၤဟီၣ်ကဝီၤအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအိၣ်ဝးတရံးအကိုအံၤဒုးစဲဘူးဖိသၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်လဲၤခိဖျိလၢတၢ်လီၤလၢအထံၣ်ဝဲဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်ယုၤကွၢ်ထံအပူၤတဝၢမၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ဒီးစူးကါအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ကူၣ်တၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အံၤအခါအဝဲသ့ၣ်စူးကါတၢ်လၢအမၤလိတ့ၢ်ဝဲတဖၣ်လၢကိုအပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အကျိၤအကျဲအံၤကမၤစၢၤပူၤတဝၢတဖၣ်လၢကနၢ်ပၢၢ်ကိုအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဒီးကသ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤလၢကမၤစၢၤဆိၣ်ထွဲသရၣ်တဖၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်လံာ်အဘျၣ် ၃ ဒီး ၆ တက့ၢ်).

ဒ်သိးနတီၤကကဲထီၣ် inclusive လၢလၢပွဲၤပွဲၤအဂီၢ်နကဘၣ်မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤလၢနသိၣ်လိတဖၣ်ကဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ခဲလၢၢ်အတၢ်အိၣ်မူဒီးတၢ်လၢနသိၣ်လိတဖၣ်ဒီးနသိၣ်လိအီၤဒ်လဲၣ်. ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီးကဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးဒီးအတၢ်အိၣ်သးဝးတရံးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပဘၣ်ဆိကမိၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢအမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့ကဘျၢဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်မၤလိအပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်ထံၣ်တၢ်ဒီးတၢ်နၢ်ဟူတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ကွၢ်ဂီၤပးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤ, ဖိသၣ်လၢအဖျိၣ်တဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအတကတီၤကျိၣ်လၢအဘၣ်တၢ်သိၣ်လိအီၤတဖၣ်တခီလဲၣ်. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤမၤလိတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤအံၤကသ့စ့ၢ်ကိးဒါ. ပမၤတၢ်မနုၤကသ့လၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ကွၢ်ထံဖိသၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်

- ၁. ကွဲးလီၤပှၤဖိသၣ်တဖၣ်အမံၤဒီးနီၤဖးလီၤအကရူၢ်လၢဖိသၣ်ဖဲလဲာ်တဖုလၢအဖွဲးလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး, တၢ်ကွဲးလိာ်ကွဲးလိာ်ဒီးတၢ်ကတိၤတဖၣ်တက့ၢ်. ကွဲးဖျါထီၣ်နတၢ်ထံၣ်လၢဖိသၣ်တဖုဘၣ်တဖုအံၤပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဖွဲးအံၤလၢကျဲာ်လဲာ်.
- ၂. ခဲအံၤကွဲးလီၤဖိသၣ်အဂၤလၢအဖွဲးလၢတၢ်အဂၤလၢတမ့ၢ်ကွဲးအတၢ်မၤလိမိာ်ပှၤအပူၤတဖၣ်အမံၤတက့ၢ်. အဒိ, ဖိသၣ်လၢအဖွဲးလၢတၢ်တ့တၢ်ဘျီတၢ်လၢအစု, ဖိသၣ်လၢအဖွဲးလၢတၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲး, ဖိသၣ်လၢအဖွဲးလၢတၢ်ရဲတံၤရဲသကိး, ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီး Down's syndrome တဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်ဖွဲးလၢတၢ်ရဲတံၤရဲသကိးန့ၢ်လီၤ.
- ၃. ခဲအံၤလၢနစးခိၣ်အလိၤတ့လီၤဝးကွီၤဖးဒိၣ်တဖျါတက့ၢ်. ဝးကွီၤအံၤကမ့ၢ်ဖိသၣ်အဂၤခဲလၢာ်လၢနတကွဲးလီၤအဂ့ၢ်ဒ်ဘၣ်န့ၢ်လီၤ. ကွၢ်ထံဖိသၣ်လၢအမံၤအိၣ်လၢဝးကွီၤတဖၣ်အံၤအပူၤဒ်သိးနကထံၣ်န့ၢ်မ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဖွဲးလၢတၢ်မနုၤဒီးအအဲၣ်ဒီးမၤတၢ်မနုၤလဲာ်လၢလီၤခံတန့ၢ်တက့ၢ်. နထံၣ်ဖိသၣ်အံၤအသးအိၣ်တၢ်မနုၤမ့ၢ်ဝံၤနမၤတၢ်မနုၤသ့လၢနတၢ်သိၣ်လိၤအပူၤဒ်သိးဖိသၣ်အံၤကဒုးနဲာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၢ်လဲာ်.

ဒ်သိးကသိၣ်လိၤဖိသၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ခဲလၢာ်ကသ့အဂီၢ်လီၤဆီဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိမိာ်အတၢ်လိာ်လီၤဆီတဖၣ်ပဘၣ်မၤဖျါထီၣ်ကျဲာ်သိးဖိသၣ်အံၤကမၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. ပတၢ်ကြးယၣ်ကွဲာ်လၢတၢ်အံၤအပိၣ်အမ့ၢ်ပတၢ်ဆၢကတီၢ်တလၢပဲၤဘၣ်. မ့ၢ်တခီပမၤတၢ်အံၤလၢဖိဒ်ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ကဲဘျးအဂီၢ်လီၤ. အဒိ, ပမၤဖိသၣ်အဂၤဖးန့ၢ်အီၤလိာ် မ့တမ့ၢ်ကွဲးန့ၢ်အီၤလိာ်လၢအဂီၢ်သ့ခါ. ပမၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်အံၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်မနုၤအိၣ်လဲာ်သ့ခါဒီးဖိသၣ်အံၤဒုးနဲာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဆူဖိသၣ်အဂၤသ့ဒ်လဲာ်. တၢ်အံၤအခီပညီၣ်မ့ၢ်ဝဲပလိာ်ဘၣ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤစၢၤလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤဒ် သိးကမၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ကီတၢ်ခဲဘၣ်သးတၢ်သိၣ်လိၤဖိသၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်

တၢ်အိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးလၢတီၤတတီၤယီၤအပူၤန့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ကီတၢ်ခဲဒိၣ်မးန့ၢ်လီၤ. ပဘၣ်ဆိကမိၣ်လၢဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤကဘၣ်မၤလိတၢ်မနုၤလဲာ်ဒီးဖိသၣ်အံၤမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့ဂ့ၤလၢကျဲာ်လဲာ်န့ၢ်လီၤ. အလီၤအိၣ်လၢဖိသၣ်ခဲလၢာ်ကသးမ့ၢ်သးခုလၢတၢ်မၤလိ

သကိးတၢ်လၢတၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ခံၣ်လၢအတြီၤဖိသၣ်မၤလိသကိးတၢ်တပူၤယီၤလၢတၢ်ပူၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လိာ်သး, တၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. အရူၤဒိၣ်လၢသရၣ်ကသ့ၣ်ညါဘၣ်ပးတၢ်ကဘၣ်မၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအမၤနၢၤမၤယၣ်တၢ်ဒီးထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးကွၢ်မဲာ်တၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လိာ်သး

တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်စုဆူၣ်ဒိၣ်တကးတမံၤန့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်အဘျီၣ်ယုၣ်အပူၤပကမၤလိဘၣ်ပးတၢ်စုဆူၣ်ဒိၣ်တကးလၢအကဲထီၣ်အသးလၢကွီၤပူၤအဂၤဒီးပကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျါလၢအထီၣ်ဒါတၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တဘျီၣ်အံၤပကမၤလိထဲဒၣ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်အဂ့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်တၢ်အံၤမၤပတုာ်ဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢ inclusive learning အတီၤပူၤအယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်န့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဖိသၣ်တဂၤ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်တန့ၣ်မၤနၢၤဖိသၣ်အဂၤ, တၢ်အံၤညီၣ်န့ၣ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်အံၤလီၤဆီဒီးအဝဲသ့ၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤကဖျဲးန့ၣ်ဖိသၣ်လၢအမၤနၢၤမၤယၣ်တၢ်တဖၣ်လၢတၢ်ပူၤ, ဖိသၣ်ကအိၣ်ဒီးအတၢ်ဘျီၣ်တၢ်ဘါလၢအလီၤဆီ မ့တမ့ၢ် လီၤစၢၤလၢကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိအဂၤ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်ကဖျီၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့ပုၤနီၢ်ဒိၣ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးမၤနၢၤမၤယၣ်ပုၤဂၤသ့ၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်တၢ်န့ၣ်အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်ဒ်အမ့ၢ်...

- ◆ တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လၢနီၢ်ခိတကပၤဒ်အမ့ၢ် ဘၣ်တီၢ်ဘၣ်ဖျါလၢအသကိး, သရၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤနီၢ်ဒိၣ်အဂၤတဖၣ်
- ◆ တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လၢတၢ်ဆိကမိၣ်တကပၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်တပာ်လုာ်ပာ်ပူၤဖိသၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လၢနီၢ်သးတကပၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆိကမိၣ်ထံၣ်ဆံးလီၤက့ၤသး, တၢ်မၤတံာ်တံာ်လိာ်သး, တၢ်မၤမဲာ်ဆုးအီၤလၢတၢ်ပူၤဒီးအိၣ်တၢ်အတၢ်ထဲတဂၤစီၤဒီးတမၤယုာ်ပုၤဂၤဘၣ်. အကဲထီၣ်အသးသ့ခိဖျါတၢ်ဆိကမိၣ်ပျံၤတၢ်ဖုးတၢ်
- ◆ တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လၢတၢ်ကတိၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကိးဖိသၣ်အမံၤ, တၢ်ကတိၤတရီၤတပါ, တၢ်မၤအုန့ၣ်ဖိသၣ်တလီၢ်လီၢ်ဒီးတၢ်ကိးလိာ်သးလၢအဘၣ်ပးဒီးဖိသၣ်အလွဲၢ် မ့တမ့ၢ် ကလုာ်န့ၣ်ဆံးအမံၤ

- ◆ တၢ်မၤနၤမၤယၣ်လၢအတဘၣ်ဒိပုၤဂၤလိၤလိၤဘၣ်. ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ယဲၤအိၣ်ပုၤဂၤအဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်တကနၣ်ယုာ်လိာ်သးဒီး
- ◆ တၢ်မၤနၤမၤယၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝိဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွၢ်တလီၤလိာ်သးဒီး ဖျါကလုာ်န့ၣ်လီၤဆီ, တီၤပတီၢ်လီၤဆီ, ပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအတၢ်လီၤဆီဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤနၤမၤယၣ်န့ၣ်ညီၣ်န့ၢ်မ့ၢ်သကဲာ်ပဝးလၢအမၤဆါပုၤအဂၤလိၤလိၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤနၤမၤယၣ် ဒ်အံၤကယံာ်လၢအန့ၢ်, အလါ မ့တမ့ၢ် အနံၣ်ဒၣ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအမၤနၤပုၤဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိး ပုၤမၤစၢၤအိၣ်မ့ၢ်တအိၣ်နီတဂၤအတၢ်မၤနၤတၢ်အံၤကလီၤမၤအဂီၢ်ကီၢ်ဝဲဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

လၢပုၤတဝါအါတီၤအပုၤပုၤလၢအလီၤဆီဒီးပုၤအဂၤန့ၣ်ညီၣ်န့ၢ်တၢ်မၤနၤအိၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၢ်ပုၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤနၤမၤယၣ်အိၣ်တဖၣ်လီၤဆီလၢပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါ, ကလုာ်န့ၣ်ဆဲးဖိ, အိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤ မ့တမ့ၢ် တလၢတပုၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါတဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်အတၢ်မၤနၤမၤယၣ်အကွၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်တၢ်ထီ, တၢ်ကနီဘၣ်ဆၣ်ပိာ်မုာ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်မၤနၤပုၤဂၤခိဖျါတၢ်မၤအုန့ၣ်ဒီးမၤနၤပုၤလၢအကရူၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤနၤအိၣ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်တအါၣ်လီၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်မ့ၢ်လၢအဘၣ်ယိာ် မ့တမ့ၢ် ပျံၤဝဲလၢတၢ်အိၣ်သးကနးထီၣ်ဆူၣ်ထီၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤနၤအိၣ်ဖျါပုၤနီၢ်ဒိၣ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၢ်အိၣ်ဘျုးဒီးတတဲပုၤဂၤလၢအတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲမ့ၢ်လၢအပျံၤဘၣ်ပုၤနီၢ်ဒိၣ်အံၤအယိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထီၣ်ကဆၣ်လီၤတၢ်မၤနၤမၤယၣ်တၢ်အံၤကီၢ်ဒိၣ်မးလၢသရၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢညီၣ်န့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်အသးတဖၣ်ကဲထီၣ်အသးလၢတီၤအချၢဒ်အမ့ၢ်ကွီဒီးဟံၣ်အဘၣ်စၢၤ မ့တမ့ၢ် ကွီအကရၢၢ်ပုၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့ကမၤတံာ်တၢ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတီၤပုၤဒီးသရၣ်စးထီၣ်ထံၣ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ပဘၣ်ယုထံၣ်န့ၢ်ဘၣ်ယးတၢ်မၤနၤမၤယၣ်အတၢ်ဖိးတၢ်မၤတဖၣ်လၢတီၤပုၤန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်ကွၢ်ထံဖိသၣ်တဖၣ်ဖဲအလိာ်ကွဲအခါဒီးဖဲအအိၣ်လၢတီၤပုၤအခါစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒၣ်အတၢ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးတံၤသကိးထဲစ့ၢ်ဂၤမ့တမ့ၢ်လီၤဆီဒီးဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်မၤနၤအိၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.တၢ်မၤနၤမၤယၣ်အတၢ်ပနီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်,

- ◆ ဖိသၣ်လၢအတၢ်နာ်လီၤအသးလီၤမၤကွံာ်သတူၢ်ကလာ်
- ◆ ဖိသၣ်လၢဟးဆူးတၢ်ကွၢ်သရၣ်အမဲာ်ဒီးအိၣ်ဘျုးယုာ်ကလာ်
- ◆ ဖိသၣ်လၢအညီၣ်န့ၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်သ့ဂ့ၢ်ဘၣ်ဆၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဖျါလီၤ, ဆံးလီၤစ့ၢ်လီၤ

- ◆ ဖိသၣ်လၢအစးထီၣ်ဟဲကိတဘၣ်ဆၢဘၣ်ကတီၢ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအစးထီၣ်အိၣ်ဒီးအခိၣ်ဆါ, အဟၢဖၢဆါ

တၢ်ထဲသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤကွၢ်ထွဲဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၢ်အိၣ်ဝဲဘၣ်ဆၢပကြၢးပၣ် သူၣ်ပၣ်သးစ့ၢ်ကိးလၢဖိသၣ်တဖၣ်အသကဲၣ်ပဝးအတၢ်ဆီတလဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကြၢးကွဲးနီၣ်ယၢ် တၢ်ကွဲးနီၣ်တဖၣ်ဒ်သိးပကထံၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဖိသၣ်အတၢ်သကဲၣ်ပဝးအကွၢ်အဂီၢ်အတၢ်ဆီတလဲတဖၣ်လၢအကမၤနၢၤမၤယၢ်ပုၤဂုၤပုၤဂၤန့ၣ်လီၤ.

ပဟးသံကွၢ်ဖိသၣ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်လၢကယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်မနုၤကဲထီၣ်အသးလၢတီၤပူၤဒီးကိတုၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်ကိာ်အိၣ်ခံကလုာ်ဒ်လၢလၢာ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ. အခိၣ်ထံးတကလုာ်ကမၤစၢၤနၢၤလၢနကထံၣ်န့ၣ်ပုၤမၤနၢၤတၢ်အဂ့ၢ်ချ့သဒံးဒီးခံကလုာ်တကလုာ်ကမၤစၢၤနၢၤလၢနကနၢ်ပၢ်အါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ရူၤလိာ်သးလၢဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤလီၤတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤဖိသၣ်စံးဆၢတၢ်သံကွၢ်ဘၣ်ဆၢဘၣ်ကွဲးဖျါထီၣ်အမံၤဘၣ်.

၁. တၢ်မၤနၢၤမၤယၢ်ပုၤဂၤ

	တကဲထီၣ်ဘၣ်	ကဲထီၣ်တဘျီ	ကဲထီၣ်အါန့ၢ်တဘျီ
ပုၤဆိၣ်ယၢ် မ့တမ့ၢ် တိယၢ်တီၢ်ယၢ် မ့တမ့ၢ် ထူယၢ်ကျၢ်ယၢ်			
ဖိသၣ်အဂၤကတီၢ်အၢယၢ်			ဝဲ
ဖိသၣ်ဟံးန့ၢ်ဆူၣ်ယတၢ်			
ဖိသၣ်အဂၤကိးယမံၤမ့ၢ်လၢယလီၤဆီဒီးအဝဲသ့ၣ်			
ဖိသၣ်ကိးယမံၤမ့ၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်အဂၤ			
ဖိသၣ်နံၤဘၣ်ယၢ်မ့တမ့ၢ်ကတီၢ်တရီၢ်တပါယၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တအိၣ်နီတမံၤ			မ့တမ့ၢ်
ပုၤတအဲၣ်ဒီးလၢယကဲၤယုာ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်			
ပုၤအဂၤတဖၣ်မၤအၢယၢ်လၢကျဲအဂၤ			

၁ လိာ်တၢ်ဖျါအံၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အိၣ်လၢလိာ်တၢ်ဖျါလၢ Tiny Arora မၤဝဲဒီးဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်အိၣ်လၢ "Tackling Bullying in Your School: A Practical Handbook for Teachers," S. Sharp and PK Smith, editors. Routledge. 1994.

၂. တၢ်သံကွၢ်စံးဆၢဘၣ်ဃးဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤအတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်

ယမ့ၢ်ပိာ်ခွါ ---
သးနံၣ် ---

ယမ့ၢ်ပိာ်မုၢ် ---
တၢ် ---

တနွံအံၤလၢကွီုန့ၣ် ဖိသၣ်အဂၤ,	တကဲထီၣ်ဘၣ်	ကဲထီၣ်တဘျီ	ကဲထီၣ်အါန့ၢ်တဘျီ
ကိးယမံၤလၢယတအဲၣ်ဒီးဘၣ်			
တဲတၢ်တမံၤလၢအမၤမုၢ်ယသး			
ကျဲးစးထူကျိာ်ယၤ			
ဟ့ၣ်ယၤတၢ်ဟ့ၣ်			
အၤလၢယဖိခိၣ်မုၢ်လၢယလိာ်ဆီ ဒီးဖိသၣ်အဂၤ			
စံးလၢကမၤဆါယၤ			
ကျဲးစးဟံးန့ၢ်စုလၢယ အိၣ်			
ကျဲးစးမၤပျံၤမၤဖုးယၤ			
တြီယၤလၢယကဂဲၤလိာ်ကွဲးဒီး အိၣ်			
မၤလိာ်နံၤယၤဒီးနံၤဘၣ်ယၤ			
ကျဲးစးမၤယမၤဆါပုၤအဂၤ			
လိာ်န့ၢ်ယၤဒီးဒုးကဲထီၣ်ယၤဆူ တၢ်ကိာ်တၢ်ခဲ			
စိာ်စၢၤယၤတၢ်တမံၤ			
မၤစၢၤယလိာ်လၢကွီု			
တဲအၤယဟးအကွၢ်အဂီၤ			
တဲအၤယမုၢ်လၢယဖံးယညၣ်အ လွၢ်လိာ်ဆီ			
ဂဲၤလိာ်ကွဲးဒီးယၤ			
ကျဲးစးမၤဟးဂီၤတၢ်လၢအမုၢ် ယတၢ်			

ဖဲပဲဝဲထံနီဖးတံးဆဲးဆဲးန့ၣ်ပဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်သ့လၢဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တၢၢ်လၢအဘၣ်တံးမၤနၤအီၤဒီးဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တၢၢ်လၢအမၤတံးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. သန့က့ဖိသၣ်တနီၤကဘၣ်တံးမၤနၤအီၤဘၣ်ဆၣ်တအၢၣ်လီၤဝဲလၢတံးဆဲးဆဲးအံၤအပူၤဘၣ်မ့ၢ်လၢအပျံၤတံးအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. တံးသံက့ၢ်ဆဲးဆဲးအံၤမၤစၢၤနၤဒီးသိးနကနၢ်ပၢ်လၢမ့ၢ်ဖိသၣ်အိၣ်လၢနတီၤပူၤတဖၣ်ဘၣ်တံးမၤနၤအီၤအိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤနၤပၤပၤအိၣ်ခါန့ၣ်လီၤ. လၢတံးဂ့ၢ်တံးကျိၤအံၤအယိၣ်န့ၣ်ထီၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတံးဟူးတံးဂဲၤဒီးသရၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.

တံးလၢနမၤသ့ဒ်သိးနကကြီဆၢတံးမၤနၤမၤယၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢတီၤပူၤအင်္ဂါ

လၢကမၤစၢၤလီၤတံးမၤနၤမၤယၣ်အင်္ဂါသရၣ်ဘၣ်မၤတံးတဘျုးမံၤ, ဒ်အမ့ၢ်,

- ◆ တံးဂဲၤလိ (exercise) လၢကမၤစၢၤဖိသၣ်ထီၣ်ကဆၣ်လီၤအသးဒီးမၤစၢၤလီၤတံးဖ့ၣ်ဆၢ, စူးကါတံးဂဲၤလိက့တဖၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်တဖၣ်ကသ့ၣ်ညါလိၣ်သးအါထီၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတံးပၢ်ကဲလိၣ်သးကဒဲကဒဲအင်္ဂါ.
- ◆ မၤအါထီၣ်တံးမၤလိသကိးတံးလၢတီၤပူၤ
- ◆ ဟ့ၣ်အါထီၣ်ဖိသၣ်တံးစိတံးကမိၤ. အဒိ, ပျဲဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တံးသိၣ်တံးသီလၢတီၤပူၤ, ပျဲဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိဖိကမံးတံး
- ◆ ဟ့ၣ်အါထီၣ်ဖိသၣ်အမူအဒါလၢတီၤပူၤခီဖျိဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိဖိကမံးတံး, မၤတံးဘူးဘူးတံးတံးဒိၣ်ထီၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်လၢအအိၣ်လၢပၤတဝါအပူၤ
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်ကဒဲကဒဲလၢကထီၣ်ယ့ၣ်လီၤတံးဘၣ်ဂံၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢတီၤပူၤ
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တံးစံၣ်ညီၣ်မနုၤလၢတံးကဘၣ်ဟ့ၣ်အီၤဆူဖိသၣ်လၢအမၤနၤပၤအဂၤတဖၣ်

သရၣ်စူးကါတံးဒုးန့ၣ်ဒီးတံးဂီၤဂဲၤကလံၣ်လၢကကတီၤသကိးတံးမၤနၤမၤယၣ်ပၤပၤဒီးတံးကဘၣ်ထီၣ်ကဆၣ်လီၤအီၤဒ်လဲၣ်. အဒိ, လၢကီၢ်ကၣ်ယၣ်န့ၣ်န့ၣ်သရၣ်တဖၣ်တ့တံးဂီၤဂဲၤကလံၣ်ဒီးမၤတံးဒုးန့ၣ်လၢကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်ပးတံးမၤနၤမၤယၣ်ကလုာ်လၢအလီၤဆီလိၣ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တံးရဲၣ်တံးကျဲၤလၢအမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအဘၣ်တံးမၤနၤမၤယၣ်အီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နစူးကါတံးကတီၤဂ့ၢ်လိၣ်ဒီးတံးဝဲလၢပျံၤလၢကဒုးန့ၣ်ဖိသၣ်လၢကဘၣ်စံး, “တသ့ဘၣ်” ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်လၢကယုကျဲအကြးအဘၣ်လၢကကတီၤတံးဒီးပၤလၢအမၤနၤမၤယၣ်တံးတဖၣ်အင်္ဂါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်

ညီၣ်န့ၢ်တၢ်မၤနၢၤမၤယုၣ်အံၤအိၣ်ထီၣ်သီဖျိတၢ်ထံၣ်အၢတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်သကဲၣ်ပဝးဒီးတၢ်ထံၣ်လၢပုၤဂၤအဖီခိၣ်လၢအတထဲသိးတုၤသိးဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီပုၤအကရူၢ်တဖၣ်, နအမ့ၢ် “အဝဲသ့ၣ်” “ပဝဲ” တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပနၢ်ပၢၢ်သ့ၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ထံၣ်အၢဒီးတၢ်ကွၢ်မဲၣ်တၢ်ခီဖျိကွၢ်ထံဆိကမိၣ်က့ၤပတၢ်လဲၤခီဖျိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်နၢ်ပၢၢ်တၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်အဂ့ၢ်

နမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤဒီးသရၣ်သမါ, မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤကိးဖိလၢအနီၢ်ခိၣ်ထီၣ်တဖၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒီးသိးကနၢ်ပၢၢ်တၢ်ကွၢ်တလီၤဒီးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်အံၤမၤဘၣ်ဒိဖိသ့ၣ်အတၢ်မၤလိာ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အံၤအဖီခိၣ်တၢ်ဂဲၤလိအံၤမၤစၢၤပုၤဒီးသိးပကကွၢ်ကဒါက့ၤပုၤအဝဲန့ၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤဒီးတၢ်ကွၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဆံးအီၤဖဲအသးစၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ပမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိအံၤအပူၤဒ်လၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ပုၤကိးဂၤဒဲးကတူၢ်ဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤဒီးတၢ်ကွၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဆံးဒီးတကတီၢ်လီၤအဝဲကဲပုၤလၢအကွၢ်တလီၤဒီးကွၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဆံးပုၤအဂၤစ့ၢ်ကိးသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်သးစၢ်ဖိဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်သ့ၣ်ညါဝဲပုၤကွၢ်တလီၤဒီးကွၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဆံးအီၤအခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်န့ၣ်ကျဲ : တၢ်ဂဲၤလိအံၤကလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်ကဒိးသန့ၤထီၣ်အသးလၢပုၤပုၤဂၤလၢကမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤန့ၣ်လီၤ. နကြးဟ့ၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပုၤတဂၤစ့ၢ်စ့ၢ်အမံးနံးတဆံ မ့တမ့ၢ် ကရူၢ်ဖိတကရူၢ်အမံးနံးတဆံန့ၣ်လီၤ.

နီၤဖးလီၤသးတကရူၢ်ယၢ်ဂၤ မ့တမ့ၢ် ယုၤဂၤတက့ၢ်. မၤကရူၢ်တဖၣ်ဆိမိၣ်ထီၣ်ဖဲအထံၣ် မ့တမ့ၢ်လဲၤခီဖျိဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤ, တၢ်ကွၢ်ခိၣ်ကွၢ်ဆံးလိာ်သးလၢကိၣ်ဝံၤကဘၣ်ဟဲထီၣ်နီၤလီၤသကိးဝဲဒီးကရူၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢကဘၣ်မၤတၢ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒ်လၢအသိးလီၤ.

၁. တၢ်ကွၢ်တလီၤဒီးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တဘၣ်မ့ၢ်ထဲတၢ်မၤအီၤလိာ်ကတီၢ်ဘၣ်.
၂. တၢ်လၢအထံၣ် မ့တမ့ၢ် လဲၤခီဖျိတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်အံၤကကဲထီၣ်အသးလၢပုၤကိးဖိအကျါ, သရၣ်သမါ, ပုၤပၢၤဆ့ၢ်ကိၣ် မ့တမ့ၢ် ကိၣ်အတၢ်အိၣ်သးခဲလၢာ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ၃. အဝဲသ့ၣ်ကြၢးဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၢ်, တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ, တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီ မ့တမ့ၢ် တၢ်ရဲလိာ်မုၢ်လိာ်လၢကိၣ်ဒီးသရၣ်သမၤအဘၣ်စၢၤသ့န့ၣ်လီၤ.
- ၄. မၤအဝဲသ့ၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အဘျုးတအိၣ်လၢတၢ်မၤလိန့ၢ်လိာ်စဲအ့ၣ်အပူၤ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပှဲၤတဖၣ်ဂဲၤလိာ်ကွဲတသ့ဘၣ်.
- ၅. လၢခံကတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢလၢအတၢ်လဲၤခိဖျိအပူၤအဝဲသ့ၣ်ကမ့ၢ်ဘၣ်ဖုးပှၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ဆိၣ်သနံး မ့တမ့ၢ် ကမ့ၢ်ဘၣ်ဖုးပှၢ်လၢအဆိၣ်သနံးပှၢ်ဂၤန့ၣ်လီၤ. ပှၢ်ကအိၣ်ဝဲစ့ၤဂၤလၢအတဲဖျါဝဲလၢအကမ့ၢ်ပှၢ်လၢအဆိၣ်သနံးတၢ်န့ၣ်လီၤ. နၢ်သက့တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အစၢၤလၢအအိၣ်ဒီးအကဟုကညိၢ်ဒီးအလုာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ယဲာ်မံးနံးလၢကတဲအဂ့ၢ်ဒီးအဂၤယဲာ်မံးနံးလၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်မၤလိတၢ်တမံၤမံၤလၢတၢ်တဲတမံၤဘၣ်တမံၤစ့ၣ်စ့ၣ်လၢကကျဲးစးနၢ်ပၢ်ပှၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ကွၢ်တလီၤအီၤတဖၣ်အံၤတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နမၤပှၢ်လၢအတဲလီၤတၢ်အံၤလၢကလဲလိာ်အတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးဒ်လဲၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်အိၣ်သးလၢပှၢ်အဝဲန့ၣ်တဲလီၤတၢ်အံၤကဘၣ်တၢ်ဒီးသဒၢအီၤဒ်သိးသုတကဲထီၣ်အဂီၢ်ဒ်လဲၣ်.

ဖဲကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်တဲအတၢ်တဲတဖၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်အဂ့ၢ်မ့ၢ်ဝံၤနစးထီၣ်သံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်အဂ့ၢ်လၢကိၣ်အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.

- ၁. ဖဲနတဲနတၢ်တဲဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်အံၤဝံၤနတူၢ်ဘၣ်ဒ်လဲၣ်.
- ၂. နမၤလိန့ၢ်တၢ်မနုၤလၢတၢ်တဲလၢနတဲလီၤ မ့တမ့ၢ် ပှၢ်ဂၤအတၢ်တဲဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်အံၤအဂ့ၢ်ဒ်သိးနကလဲလိာ်နတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ ဒ်လဲၣ်.
- ၃. နထံၣ်လၢတၢ်တဲလၢပှၢ်ဟဲထီၣ်တဲခဲလၢာ်တဖၣ်တၢ်မနုၤလၢအဒ်သိးလိာ်အသးလဲၣ်.
- ၄. သုအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်တမံၤမံၤ မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢတၢ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်အိၣ်ခါ. တၢ်ကီတၢ်ခဲဒ်အံၤမ့ၢ်အိၣ်တခီဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်.
- ၅. ဖဲနဒိကန့ၣ်ပှၢ်ဂၤတဲအတၢ်တဲဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်အံၤမၤစၢၤနၢ်လၢနကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢနကိၣ်ပူၤတမံၤမံၤခါ.

တၢ်မၤလိမိာ်ပုၤဒီးတၢ်သိၣ်လိအပိးလိထဲတခါတၢ်အဂီၢ်တဖၣ်

တၢ်မၤလိမိာ်ပုၤဒီးတၢ်သိၣ်လိအပိးလိထဲတခါတၢ်အဂီၢ်တဖၣ်အံၤတဘျီတခါကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်တဟ်သ့ၣ်ဟ်သးအယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သိဒီးကွၢ်တလီၤတၢ်အံၤတၢ်ထံၣ်အီၤလီၤဆီဒုၣ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိ, ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိာ်ဒီးဖိသၣ်လၢအကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တဘျီတခါလၢတၢ်ထဲလံာ်အပူၤမ့တမ့ၢ်ကွီအလံာ်ပူၤဒုးနဲၣ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်မၤတၢ်, ဖိသၣ်လၢအဟံၣ်အယီၤတအိၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဘျၢ်အသိး, ဖိသၣ်လၢအဘၣ်မၤတၢ်တဖၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်အီၤလၢတၢ်ထဲအပူၤဒ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအဘျူးအဖိၣ်တအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နီၢ်နီၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ညီၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢကဘၣ်အိၣ်မုၢ်ဒုးဒိၣ်တုာ်ခိၣ်ပဲၤအသိးန့ၣ်လီၤ. ပကတိအလံာ်ဒီးပတၢ်မၤလိမိာ်ပုၤမ့ၢ် inclusive လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒုးအဂီၢ်န့ၣ်ပဘၣ်ပလီၢ်ပသးလၢပကဒုးနဲၣ်ဖိသၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢလံာ်အပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢလံာ်အဘၣ်သၢအပူၤပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါလၢပုၤတဝါအပူၤကလီၤဆီလိာ်အသးဒ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. မိာ်လုာ်လၢအတၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်လၢပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါလီၤဆီအံၤကဒိသဒါပိာ်မုၢ်အတၢ်အိၣ်ကွီသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်ဖဲတၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်လၢပိာ်မုၢ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးအပတီၢ်ဖုၣ်န့ၣ်ပိာ်ခွါအခါန့ၣ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်တၢ်ဟ်အီၤလၢဟံၣ်လၢတၢ်မၤဟံၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်တဖၣ်အံၤကွၢ်ခဲာ်ပိာ်ခွါတဖၣ်ဒီးကအိၣ်ဖျါထီၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိအပိးလိအလိအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဖဲပိာ်မုၢ်ဖးကွီအလံာ်ဒ်န့ၣ်အခါကထံၣ်ဝဲပိာ်မုၢ်တဖၣ်ဂုၤခံပိာ်ခွါတဖၣ်ဟူးဂဲၤလဲၤဆူညါန့ၣ်လီၤ. အယီၤပိာ်မုၢ်တဖၣ်ကနာ်စ့ၢ်ကိးလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဂုၤခံအိၣ်ကစုဒုးန့ၣ်အသိးလီၤ. တၢ်အံၤကဒုးတုၤပိာ်မုၢ်တဖၣ်လၢတမၤလိတၢ်ဂုၤဂုၤလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးလံာ်စဲအ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်အါဂၤကဆိကမိၣ်လၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးစဲအ့ၣ်တဖၣ်ကမ့ၢ်ထဲပိာ်ခွါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်မၤလိအမိာ်ပုၤမနုၤလဲၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်တမံၤဖဲပမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးမၤပကတိကဲထီၣ်တၢ်ဟ်ဃုာ်ပုၤကိးဂၤဒုး (inclusive) န့ၣ်လီၤ. ပတၢ်သိၣ်လိပိးလိတဖၣ်ကဲထီၣ်ဖဲ,

- ◆ အအိၣ်ဒီးဖိသၣ်အကွၢ်အဂီၢ်အကလုာ်ကလုာ်
- ◆ အကြၢးအဘၣ်ဒီးဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်လၢကမၤလိတၢ်မနုၤဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကမၤလိဝဲအဂီၢ်
- ◆ အကြၢးအဘၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢ
- ◆ အတၢ်ဟ်လုာ်ပုၤပုၤအကလုာ်ကလုာ် (အဒိ, ပုၤဂုၤဝီမုၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ်အတၢ်လီၤဆီဟံၣ်ဖိယီဖိအဖိၣ်တန့ၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်အီၤလၢအမ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယီဖိလၢအဂုၤတန့ၣ်ကျဲးစးတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်ဒ်သိးကဒုးဒိၣ်ထီၣ်ဖိလံာ်တဖၣ်)
- ◆ အဘျူးအဖိၣ်အိၣ်လၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူဆူညါအဂီၢ်
- ◆ ဒုးနဲၣ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအိၣ်ဒီးမူဒါအကလုာ်ကလုာ်
- ◆ စူးကါလံာ်ဖျါၣ်လၢအဒုးနဲၣ်တၢ်ဟ်ကဲဆူပုၤကိးဂၤဒုးအအိၣ်

နကမကွာနတ်သိပ်လိအပီးအလီတဖန်ဒူးနဲပိတ်မုတ်ပိတ်ခွါဒီးကလုာ်နူာ်လီဆီတဖန်အတတ်ထဲ သီးတုာ်သီးလိာ်အသးသုဒ်လဲာ်.

- ၁. **သမံသမီးတတ်ဂီတဖန်တကွာ်.** အဒိ, တတ်ဂီဒူးနဲပိတ်ခွါဒ်အမုာ်ပုာ်ယုာ်ကျိာ်ယုာ်စုာ်လဟံာ်ဖိ ဃီဖိအဂီာ်အသီးထီဘိခါ မုတမုာ် တတ်ဂီဒူးနဲပိတ်မုတ်တဖန်ဘာ်ကွာ်ဒိတ်ထီာ်အဖိအလံာ် လဟံာ်လဟီထီဘိခါ. လဟံာ်ဂီအပူာ်ပိတ်ခွါဘာ်တတ်ဒူးနဲအီဒ်အမုာ်ပုာ်အဂီာ်ဆူာ်အ သီး မုတမုာ် ကလုာ်နူာ်တနူာ်ဘာ်တတ်ဒူးနဲအီဒ်အမုာ်ပုာ်အဆူာ်အသီးတဖုခါ. လဟံာ် ဂီအပူာ်နထံာ်ဖိသုာ်လဟံာ်ဂီဟးဂီဒီးတလဟံာ်တဖန်နုာ်လီဂဲာ်သကိးလဟံာ်လိာ်ကွဲ အပူာ် မုတမုာ် ဆူာ်နီကွာ်အသကိးတဖန်ဂဲာ်လိာ်ကွဲလဲာ်.
- ၂. **သမံသမီးလိာ်ကျိာ်လဟံာ်တဲတဖန်အပူာ်တကွာ်.** ပုာ်လဟံာ်အအိတ်လဟံာ်တဲအပူာ်တတ်ဒူးနဲပိတ် တတ်ဂီကိအိတ်ထီာ်တဖန်ဒီးတတ်ထီာ်ကဆူာ်လီတတ်ဂီကိတဖန်ဒ်လဲာ်. အဒိ, ပုာ်လဟံာ်အအိတ် လဟံာ်တဲအပူာ်တဖန်လဟံာ်အမုာ်ကလုာ်နူာ်ဆံးဖိ မုတမုာ် ပုာ်လဟံာ်ဂီဟးဂီတဖန်တတ်ဒူး နဲအီဒ်လဟံာ်အမုာ်ပုာ်အဂီာ်စါ မုတမုာ် အဂီာ်ဆူာ်ဒ်အမုာ်အယုာ်လီအကစါတတ်ဂီကိအသီး တဖန်အသီးခါ. လဟံာ်တဲအပူာ်ပိတ်မုတ်ဖိဒီးပိတ်မုတ်သးပုာ်တဖန်ကထီာ်လိာ်ထီာ်မုာ်လဟံာ်အဖူး မုတမုာ် ထဲအဒိတ်တတ်ဂီခါတခီခါ. ပမုာ်လဲလိာ်ပိတ်မုတ်ပိတ်ခွါအမူအဒါလဟံာ်တဲအပူာ်နူာ် တတ်တဲအံာ်ကဒ်သီးဒီးအလီာ်လီာ်အသီးခါ.
- ၃. **ကွာ်တတ်အိတ်မူအိတ်ဂဲာ်အကွာ်အဂီတကွာ်.** တတ်ဂီဒီးလိာ်ဖျာ်တဖန်ဒူးနဲပိတ်ဆဲးတတ်လဟံာ်အ ဂဲာ်လီတတ်လီဆဲးတုာ်လဟံာ်နာ်ပာ်အီဒ်သု မုတမုာ် ဒူးနဲဒ်ထဲတဆဲးတကွာ်ဒီးပုာ်နာ်ပာ် အီဒ်တသုဘာ်လဲာ်.
- ၄. **သမံသမီးကွာ်တတ်ရူာ်လိာ်မုတ်လိာ်အိတ်လဟံာ်သိပ်လိအပီးအလီအပူာ်တကွာ်.** ပုာ်ဖဲလဲာ်တဖု လဟံာ်အအိတ်ဒီးတတ်စိတ်ကမီနူာ်လဲာ်. မတမဟံာ်ဆာတ်တဖန်နူာ်လဲာ်. ပိတ်မုတ်တဖန်တတ် ဒူးနဲအီဒ်အအိတ်လဟံာ်အဝဲအဖိလိာ်အသီးထီဘိခါ.
- ၅. **မာနီာ်ပုာ်နူာ်ပုာ်ယုာ်တဖန်လဟံာ်သိပ်လိအပီးအလီအပူာ်တကွာ်.** ပုာ်နူာ်ပုာ်ယုာ်တဖန်မုာ်ပုာ်လဟံာ် ကလုာ်နူာ်တနူာ်ယီအပူာ်ထီဘိခါ. ပုာ်ဖိသုာ်လဟံာ်ဂီဟးဂီတလဟံာ်တဖန်တတ်ဒူးနဲအီဒ် လဟံာ်အမုာ်ပုာ်နူာ်ပုာ်ယုာ်တဘျီဘျီခါ. ပိတ်မုတ်တဖန်မုာ်ပုာ်နူာ်ပုာ်ယုာ်တဘျီ ဘျီခါ.
- ၆. **ဆိကမိတ်ထီာ်တတ်သိပ်လိပီးလီတဖန်ကမာ်ဘာ်ဒိဖိသုာ်ထံာ်လီအသးဒ်လဲာ်.** တတ်အိတ်တ မံာ်မံာ်လဟံာ်သိပ်လိအပီးအလီအပူာ်လဟံာ်ကတြီဖိသုာ်ကျဲးစားကဲထီာ်တတ်မံာ်မံာ်ခါ. ဆိက မိတ်ထီာ်ပိတ်မုတ်ကတူာ်ဘာ်တတ်မနုာ်ဖဲအဖးတတ်သိပ်လိအပီးအလီလဟံာ်အဒူးနဲထဲပိတ်ခွါမုာ် ပုာ်နူာ်ပုာ်ယုာ်ဒီးကဲထီာ်လိာ်ထီာ်နူာ်ပိတ်မုတ်ဖိတဖန်ကဆိကမိတ်လီအသးဒ်လဲာ်.^၂

² Council on Interracial Books for Children. (1980) Guidelines for Selecting Bias-Free Textbooks and Storybooks. New York.

လၢတၢ်ကစးထီၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်အံၤအဂီၢ်ကျဲအိၣ်ဝဲတဘိလၢအမ့ၢ်ဝဲတၢ်ကစူးလံာ် တၢ်ဖျါလၢလၢအံၤဒ်သိးကသမံသမိးတၢ်မၤလိအပိးအလိတဖၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ် ဆံးတၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ပၣ်ယုၣ်ပုၤကိးဂၤဒီးလၢတၢ်မၤလိအပူၤ (Inclusiveness) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ယုတၢ်သိၣ်လိအပိးအလိလၢအအိၣ်ထဲတခီတၢ်ဒီးလဲၣ်တဖၣ်.

တၢ်လၢပဘၣ်မၤဆိအီၤ	တၢ်ကွဲးအပူၤ		တၢ်ဂီၤအပူၤ	
	မ့ၢ်	တမ့ၢ်	မ့ၢ်	တမ့ၢ်
ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအမူအဒါတဖၣ်ထဲသိးတုၤသိးစ့ၢ်ခါ. (အဒိ, ကသံၣ်သရၣ်, ကွီသရၣ်, ပုၤထူစံာ်ဖိ) ပုၤကၤတၢ်ဖိ				
တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဂီၢ်တဖၣ်ထဲသိးတုၤသိးစ့ၢ်ခါ. (အဒိ, တၢ်လိာ်ကွဲ, ဖးလံာ်, တဲသကိးတၢ်, ဖံးတၢ်မၤတၢ်)				
ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိအိၣ်ဒီးသကဲာ်ပဝးလၢအဒ်သိးလိာ်အသးစ့ၢ် ခါ. (အဒိ, သးခု, ဂံၢ်ဆူၣ်, ကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤ)				
ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ဒုးကဲအီၤပုၤအခိၣ်တဘျီဘျီခါ.				
ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်အီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်နၢ်န့ၢ်လီၤသးဒီးတၢ် သ့မၤတၢ်ဆၢတဲာ်စ့ၢ်ကိးခါ.				
ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်အီၤလၢအဖွဲးထဲသိးဒီးပိာ်ခွါအသိးခါ.				
ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ဒုးနဲၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ရျၢ ဒ်သိးပိာ်ခွါအသိးခါ.				
ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါခံၣ်လၢဒုးနဲၣ်လၢအယုၣ်လီၤသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ကိ တဖၣ်အိၣ်ခါ.				
ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒ်အကြၢးအဘၣ်ဒီး တၢ်ဆဲးတၢ်လၢအသိးအိၣ်ခါ.				
တၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်ပူၤတဖၣ်လီၤထုးန့ၢ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်အ သးစ့ၢ်ခါ.				

တၢ်လၢပဘၣ်မၤဆိအီၤ	တၢ်ကွဲးအပူၤ		တၢ်ဂီၤအပူၤ	
	မ့ၢ်	တမ့ၢ်	မ့ၢ်	တမ့ၢ်
တၢ်ဂ့ၢ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်ပူၤတဖၣ်ထုးန့ၢ်ကလုာ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်စ့ၢ်ခါ.				
လၢတၢ်တဲဘၣ်ဃးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအပူၤဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအမိၢ်ဒီးအဖါအံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးစ့ၢ်ခါ.				
ပိာ်မုၢ်လၢအမံၤဟူသၣ်ဖျါအိၣ်လၢလံာ်တၢ်စံာ်စိၤတဲစိၤအပူၤခါ.				
ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်ဟံာ်ဖိၣ်ယုာ်အီၤလၢတၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲၢ်ဒီးဒွဲလၢတၢ်ကူၣ်သ့အပူၤစ့ၢ်ကိးခါ.				
ကလုာ်န့ၣ်ဆံးတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဟံာ်ဖိၣ်ယုာ်အီၤလၢတၢ်စံာ်စိၤတဲစိၤ, တၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲၢ်ဒီးဒွဲလၢတၢ်ကူၣ်သ့အပူၤစ့ၢ်ခါ				
ကျိၣ်လၢနစူးကျါအီၤတဖၣ်ပၣ်ယုာ်ဒီးပိာ်မုၢ်ဖိ မ့တမ့ၢ် ဝီၢ်ဩလၢတၢ်စူးကျါအီၤထီၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် “အဝဲပိာ်ခါ” မ့တမ့ၢ် “အဝဲပိာ်ခါအတၢ်” အိၣ်ခါ.				
ဝီၢ်ဩဖျါလၢအဘၣ်တၢ်စူးကျါအီၤလၢတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီအပူၤတဖၣ်ဖိးမံလိာ်အသးလၢတၢ်အိၣ်သးလၢပုၤတတၢ်န့ၣ်အပူၤခါ. (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်တမံၤမံၤ, တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ဟံာ်ပနီၣ်အီၤ)				
ဝီၢ်ဩဖျါလၢအဘၣ်တၢ်စူးကျါအီၤတဖၣ်မၤစၢၤကလုာ်န့ၣ်ဆံးပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခါဖိတဖၣ်လၢကထုးန့ၢ်အသးလၢတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၢ်စ့ၢ်ခါ.				
ဝီၢ်ဩဖျါလၢအတက့ၢ်တလီၤကလုာ်န့ၣ်ဆံးတဖၣ်အိၣ်ခါ.				

ကိုအလံာ်ကြားဒုးနဲာ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခါအမူအဒါလၢအလီၤဆိလိာ်အသးတဖၣ်, ဒုးနဲာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်, ပုၤလၢအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပဲၤတဖၣ်, ပုၤမၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်, ပုၤအသးနံာ်ပုၤစၢ်အကလုာ်ကလုာ်ဒီးဟံာ်ဖိဃီဖိအကလုာ်ကလုာ် (အဒိ, ဟံာ်ဖိဃီဖိတနီၤအိၣ်ထဲအမိၢ်တဂၤ, ဟံာ်ဖိဃီဖိတနီၤအိၣ်ထဲအပၢ်တဂၤ) အသိးန့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးလံာ်လၢနကယုထၢအီၤအါအါဘၣ်န့ၣ်ပကဘၣ်မၤဘၣ်က့ၤလံာ်လၢအအိၣ်တၢ်လံာ်ဒီးပုၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ပာ်ဖျါအါထီၣ်တၢ်လၢတအိၣ်ဒီးသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်ဒီးသရၣ်အဂၤဒီးဖိသၣ်တ့ၢ်အါထီၣ်တၢ်ဂီၤလၢနကယုဖျါအါထီၣ်အီၤလၢလံာ်အံၤအပူၤဒ်သိးကဒုးန့ၣ်ကလုာ်ဆံးဖိအဂၤတဖၣ်ဒီးပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါအမူအဒါလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးက့ၢ်ဂီၤလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ကွၢ်ဃုာ်ထံၣ်တခီတၢ်လၢတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤအပူၤဒ်လဲၣ်တဖၣ်

ခဲအံၤပမၤလိတၢ်လံာ်လၢပကဘၣ်ကွၢ်ဃုာ်မနုၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟံးန့ၢ်ကွၢ်အလံာ်တမံၤဒီးပဲာ်ထံနီၤဖးအီၤဒ်လံာ်တၢ်ဖျါလၢထးဒုးန့ၣ်န့ၣ်အသိးတက့ၢ်. ပမၤတၢ်အံၤဂ့ၤလၢသရၣ်တဖၣ်ကဟံးဖျါထီၣ်အသးလၢအကရူၢ်န့ၣ်လီၤ.ပမ့ၢ်တဲဖျါထီၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်ကွၢ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်မၤစၢၤပုၤလၢတၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးကွၢ်အလံာ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢကဘၣ်ပၤန့ၣ်တၢ်မနုၤဒ်သိးကွၢ်အလံာ်ကကဲထီၣ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မိာ်ပာ်တဖၣ်မၤစၢၤပုၤကသ့ၣ်လၢတၢ်တ့ၢ်တၢ်ဂီၤအသိးလၢကွၢ်အလံာ်အဂီၢ် မ့တမ့ၢ် မၤဘၣ်က့ၤတၢ်ထံၣ်ထဲတခီတၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်ကွဲးအပူၤဒ်ဖျါတၢ်ဟံးဖျါအါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒီးတၢ်အဒိလၢအအိၣ်လၢအပူၤတဝၢအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ. စူး ကါလံာ်တၢ်ဖျါလၢလံာ်အံၤဒ်သိးနကပဲာ်ထံနီၤဖးကွၢ်အလံာ်တဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်လီၤလၢပကဘၣ် ကွၢ်ထံသမံသမိး	တၢ်အုၣ်ကီၤမနုၤလၢ နထံၣ်ဒီးကဘျံးပၤအ နီၣ်ဂံၢ်	ပမၤဂ့ၤထီၣ်အီၤသ့ ဒ်လဲၣ်	တၢ်လိာ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤ တမံၤမံၤခါ.
သမံသမိးကွၢ်တၢ်ဂီၤ			
သမံသမိးကွၢ်တၢ်ကွဲးအ ကျိၤ			
ကွၢ်တၢ်အိၣ်မူအလုာ်အ လၢတဖၣ်			
ကွၢ်တၢ်ရူၤလိာ်မုာ်လိာ်လၢ တၢ်ခဲအဘၣ်စၢၤ			
ကွၢ်ပုၤန့ၣ်ပုၤဖိၤအဂ့ၢ်တဖၣ်			

တၢ်လီၤလၢပကဘၣ် ကွၢ်ထံသံသမိး	တၢ်အုၣ်ကီၤမနုၤလၢ နထံၣ်ဒီးကဘျးပၤအ နီၣ်ဂံၢ်	ပမၤဂ့ၤထီၣ်အီၤသ့ ဒ်လဲၣ်	တၢ်မၤစၢၤမနုၤလိၣ် လဲၣ်
ကွၢ်တၢ်လၢကမၤဘၣ်ဒိဖိ သၣ်အတၢ်ထံၣ်လီၤအသးဒ် လဲၣ်.			
သကဲၣ်ပဝးလီၤဆီလိာ်သး အကလုာ်ကလုာ်			
ကျိၣ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါ အီၤလၢလံာ်ပူၤ			

ပိာ်မုၢ်, ပိာ်ခွါဒီးတၢ်သိၣ်လိ

သရၣ်ဒီးကွၢ်ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါလၢတဘၣ်သံပွဲၤဂီၤသ့ၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်တပာ်
သ့ၣ်ပာ်သးအယိၣ်န့ၣ်လီၤ.ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပက...

- ◆ မၤပိာ်ခွါစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်အါန့ၢ်ပိာ်မုၢ်တဖၣ်
- ◆ ဟ့ၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢကျိၣ်ပူၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤကဆဲးကဆီ, တၢ်ခွဲသိၣ်ခွဲပျီ, တၢ်ဖိတၢ်တ့ၤ, တၢ်
တုၢ်တၢ်ဆးတၢ်ဆူပိာ်မုၢ်ဖိဒီးတၢ်တ့ၢ်ဘျီ, တၢ်မၤလၢအဆူၣ်ထီၣ်တဖၣ်တဖၣ်ဆူပိာ်ခွါဖိ
တဖၣ်
- ◆ ပကစံးပတြၢၤပိာ်ခွါဖိဖဲအဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်စံးဆၢလၢအဘၣ်အခါဒီးဖဲပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဟ့ၣ်
ထီၣ်တၢ်စံးဆၢလၢအဘၣ်အခါပတစံးပတြၢၤအီၤ
- ◆ ကတီၤဒုးဒ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိဖဲအဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်စံးဆၢလၢအကမၣ်အခါ
- ◆ ဟ့ၣ်မူဒါဆူပိာ်ခွါဖိအါန့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိ (ဒ်အမ့ၢ်မၤပိာ်ခွါကတီၤအခိၣ် မ့တမ့ၢ် ကရူၢ်ခိၣ်)
- ◆ စူးကါတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤဒီးကွၢ်အလံာ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်ကမၣ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူ
အဒါ

တကးဒီးဘၣ်သရၣ်အါဂၤတပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဒ်လဲၣ်လၢအတၢ်သိၣ်လိပိာ်မုၢ်အံၤလီၤဆီဒီးပိာ်ခွါ
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့ၤသရၣ်အိၣ်ဒီးမူဒါလၢကသိၣ်လိဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢအမ့ၢ်ပိာ်မုၢ်, ပိာ်ခွါဒ်သိး
ကမၤလိန့ၢ်တၢ်တသ့ဖဲအသ့န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢနတဘၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်လၢအကါဒိၣ်လၢနပုၤတတၢ်အပူၤတဖၣ်ဘၣ်. သန့က့အကါဒိၣ်လၢနကနၢ်ပၢၢ်လၢတၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်တနီၤမၤဘၣ်ဒိပသိၣ်လိတၢ်ဒီးဖိသၣ် မၤလိတၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအတၢ်ထဲသိးတုၤသိး

နမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤထဲတဂၤ မ့တမ့ၢ် နမၤအိၤလၢတၢ်ဒိတတီၤသ့ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်တၢ်ဖျါ လၢလံာ်အံၤကွဲးလီၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤညီၣ်န့ၢ်အိၤလၢပိာ်ခွါဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢပိာ်မုၢ်ညီၣ် န့ၢ်မၤအိၤလၢဟံၣ်ဒီးပုၤတတၢ်အပူၤ (အဒိ, ဒၢၣ်ထံ, ဖိမ့ၤ, ကွၢ်ဖိသၣ်, ကွၢ်ဆၣ်ဖိကိာ်ဖိ) တက့ၢ်. ဝံၤကွဲးလီၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢသရၣ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်လၢကိၣ်အမ့ၢ်တၢ်ခွဲပျီတၢ်, တၢ်သုးလီၤဆ့ၣ်နီၤ, တၢ် ထွါသ့ၣ်ဘၣ်သူ, တၢ်ဘိၣ်ဂ့ၤထီၣ်က့ၤဝဲတြီ, တၢ်မၤကဆိတၢ်ဟးလီၤအသိးတဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်ဖံးတၢ် မၤလၢပဟ့ၣ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါလၢကိၣ်အံၤဒ်သိးဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤလၢဟံၣ်ဒီးပုၤတတၢ် အပူၤစ့ၢ်ကိးဒါ. ပိာ်မုၢ်တဖၣ်တၢ်တြီအိၤလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအမၤဝဲသ့န့ၣ်ဒါ. တၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ် အံၤပာ်ဖျါထီၣ်မိာ်လုၤပာ်လၢအတၢ်စ့ၢ်တၢ်နာ်ဘၣ်ယးဒီးပိာ်မုၢ်, ပိာ်ခွါအမူအဒါစ့ၢ်ကိးလီၤ.

	ပိာ်ခွါ	ပိာ်မုၢ်	တၢ်မၤနီၣ်
ဟံၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတတၢ်အပူၤ			
ကိၣ်ပူၤ			

ဒ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢနထံၣ်န့ၢ်အိၤလၢတၢ်ဂဲၤလိအံၤအပူၤနဒီးနပုၤကိၣ်ဖိမၤတၢ်မနုၤသ့ဘၣ်ယးဒီးဖိ သၣ်ခဲလၢာ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ် ကလုာ်န့ၣ်လဲၣ်.

နဒီးနပုၤကိၣ်ဖိမၤတၢ်မနုၤသ့လၢကိၣ်ဒီးလၢပုၤတတၢ်အပူၤဒ်သိးကဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဆူဖိသၣ်ခဲ လၢာ်ကဟ့ၣ်ထီၣ်ဒီးဒုးဒိၣ်ထီၣ်အကိၣ်ဒီးအပုၤတတၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဒိၣ်ထီၣ်လီၤဆီအကလုာ်ကလုာ်ဒီးပုၤလၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤတဖၣ်

ကျိၤကျဲလၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပုၤတဖၣ်အဂီၢ်^၃

ဖဲပဒုးအိၣ်ထီၣ်တီၤလၢအကျဲးစးပာ်ဖျိၣ်ယုာ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်အံၤန့ၣ်ပလိာ်ဘၣ်ကျိၤကျဲတဖၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကမၤလိန့ၢ်တၢ်တသ့ဖဲအသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျိၤကျဲတဖၣ်အကျိၤမ့ၢ်ဒ်လၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ◆ **တၢ်ပိာ်လိာ်အခံတမံၤဘၣ်တမံၤ** : မၤဖုံလီၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်တပတီၢ်ဝံၤတပတီၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အခိၣ်ထံး မ့တမ့ၢ် တၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်
- ◆ **တၢ်မၤကဒါက့ၢ်တၢ်တဘျီဝံၤတဘျီဒီးတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်** : စူးကါတနံၤဘၣ်တနံၤတၢ်မၤက့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်, မၤကဒါက့ၢ်တၢ်တဘျီဝံၤတဘျီဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်က့ၢ်တၢ်ထံၣ်ကိးနံၤဒဲး
- ◆ **စးထီၣ်လၢတၢ်အဆံးကိာ်ဖိဒီးသ့ၣ်ထီၣ်အီၤ** : တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် သကဲာ်ပဝးလၢတၢ်ပညိၣ်အီၤအံၤမၤဆံးလီၤအီၤတပတီၢ်ဝံၤတပတီၢ်ဒီးသ့ၣ်ထီၣ်အီၤတက့ၢ်ဝံၤတက့ၢ်တုၤနတုၤဆူတၢ်ပညိၣ်ခဲလၢာ်အဖီတၢ်
- ◆ **မၤစ့ၤလီၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်** : မၤတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်တပတီၢ်ဝံၤတပတီၢ်စးထီၣ်အီၤလၢအညိၣ်ဒီးဆူအကီၢ်ထီၣ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤစ့ၤထဲဒ်ဖဲအလိာ်ဘၣ်ဝဲ
- ◆ **တၢ်သံက့ၢ်** : သံက့ၢ်တၢ်သံက့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသး (ဒ်လဲၣ်အသိး) မ့တမ့ၢ် တၢ်သံက့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်လၢကဘၣ်စံးဆာဲတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် (တၢ်မနုၤလဲၣ်) တဖၣ်အသိး
- ◆ **တၢ်ဂီၤ** : စူးကါတၢ်ဂီၤ မ့တမ့ၢ် လံာ်တီၤဖျါ, လံာ်တီၤယု, ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအါအါ
- ◆ **ကရူၢ်အတၢ်န့ၣ်ကျဲ** : ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢက့ၢ်ဖိကရူၢ်ဆံးဖိတဖၣ်အဂီၢ်

^၃ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ Swanson HL. (1999). Instructional components that predict treatment outcomes for students with learning disabilities: Support for a combined strategy and direct instruction model. Learning Disabilities Research and Practice, 14 (3), 129-140.

◆ တၢ်မၤပွဲၤသရၣ်အလီၢ်ဒီးတၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသကိးတၢ် : စူးကါဟံၣ်တၢ်မၤ, မိၢ်ပၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အဂၤဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢက့ၢ်အဂီၢ်

လၢန့ၣ်အမဲၣ်ညါဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဟံးန့ၢ်မူဒါလၢအသကိးလၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်အဂီၢ်တလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်လၢအမၤလိတတီၤယီၤဒီးအီၤတဖၣ်ခံၣ်တဆိခံၣ်တဆိတက့ၢ်. မၤအသကိးမၤစၢၤအီၤတၢ်ဂၤလိလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. အဒိ, မၤစၢၤဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤကလဲၤဖဲတၢ်လီၢ်လၢအဲၣ်ဒီးလဲၤဝဲဒ်အမ့ၢ်လံာ်ရီၤဒၤ, တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးအဂၤတဖၣ်ဒီးမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးအီၤလၢတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤလၢပုၤတဝၢအပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်လိာ်ကွဲၤလၢအကရူၢ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တဲန့ၢ်ပၢ်ဖိသၣ်လၢအမၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပွဲၤဒီးဟးဂီၤအံၤလၢကဘၣ်ဒိသဒၤအသကိးအံၤလၢတၢ်မၤဒၤဒါဒါလၢနီၢ်ခိဒီးတၢ်ကတိၤစ့ၢ်ကိးတဘျီတခီၣ်ဖဲအလီၢ်အိၣ်အခါဒီးတဲအီၤလၢကဘၣ်မၤအီၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.

တဲသကိးတၢ်ဒီးနပုၤက့ၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ဃးဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်အဂ့ၢ်လီၤဆီဒ်တၢ်ပုၤလၢအထံၣ်ဝဲသ့လၢက့ၢ် မ့တမ့ၢ် အပုၤတဝၢအပူၤတဖၣ်တက့ၢ်. နမၤတၢ်အံၤသ့လၢကျဲတဘိလၢအမ့ၢ်မၤပုၤနီၢ်ဒိၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤဟဲဟးအိၣ်သကိးနတီၤဒီးမၤအတဲသကိးတၢ်ဒီးနပုၤက့ၢ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

တဲန့ၢ်ပၢ်ပုၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤတဖၣ်အံၤကဲထီၣ်အသးသ့ခီဖျိတၢ်ဆူးတၢ်ဆါ, တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးသတူၢ်ကလၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လီၤစၢၤလၢမိၢ်ပၢ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, နတဲန့ၢ်ပၢ်အဝဲသ့လၢတၢ်ဘၣ်ကလၢမဲာ်ချံ မ့တမ့ၢ် နၢ်ပူၤအံၤဒုးကဲထီၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲလၢတၢ်ထံၣ် မ့တမ့ၢ်တၢ်နၢ်ဟူသ့န့ၣ်လီၤ.

လၢကမၤစၢၤဖိသၣ်တူၢ်လိာ်ပုၤလၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပွဲၤလၢအတီၤပူၤအဂီၢ်နတဲဘၣ်အဝဲသ့လၢတၢ်တဲလၢပုၤတဖၣ်အံၤမၤတၢ်သ့အဂ့ၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢအတၢ်ထံၣ်

တၢ်မၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်

ဖိသၣ်တနီၤတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်အသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကီတၢ်ခဲအံၤတၢ်မ့ၢ်ထံၣ်ဆိအီၤန့ၣ်ပမၤတၢ်သ့အါမးဒ်သိးကမၤနၢၤကွံာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီအံၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်ဖိသၣ်လၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်တၢ်တခီမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒီးအသကိးတဖၣ်မ့ၢ်လၢအတၢ်ထံၣ်တၢ်တသ့အံၤကမၤဒိၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အသကိးဖိတဖၣ်ကမၤအုန့အီၤ, မၤဆါအီၤဒီးမနၢၤအီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အပိအကါဒိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ထံၣ်န့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ထံၣ်အံၤအဂ့ၢ်ဖဲအသးစၢ်ဒီးအခါန့ၣ်လီၤ. ကျဲလီၤဆီအိၣ်အါ

ဘိလိတ်ယူထိုင်တံအံအင်္ဂါနဲ့လီ။ ဖိသင်အဂယူထိုင်စာသရက်တဖန်လီဖိသင်အံထိုင် တံဂုတဂုဒီးမလိတ်လကမစာအဝဲသွင်အင်္ဂါသွနဲ့လီ။

ဖိသင်လကထိုင်တံဂုတဂုတဖန်ကအိတ်ဒီးတံပနီတနီအံဖဲဖိသင်^၄...

- ◆ ဘတ်တံဘတ်ထံးဒီးတံတမံမံညီကဒ်
- ◆ အိတ်ဒီးတံကိတ်ခဲလကဖးတံဖိတ်လံလကအအိတ်ဘူးမုတမုယံဒီးအီ
- ◆ အိတ်ဒီးတံကိတ်ခဲလကကွဲးလံဘျာဘျာ
- ◆ အိတ်ဒီးတံကိတ်ခဲလကထီထီလုလုလကထးဆးတံအမဲခံလီ
- ◆ ဖဲအဖးလံအခါဖိတ်လံဘူးဒီးအမဲသင်အယိအမဲထံကထီ
- ◆ ကကအုလကအခိတ်ဆါမုတမုမဲချသး
- ◆ ဖဲအဂလိတ်ကွဲးပျာ်ထူ, ပျာ်ပိုအခါဖိတ်ဝဲတဘတ်ဖိတ်ဝဲတနီ
- ◆ ကူတံကူတံသီးလကအကဘျး, ခိတ်ခံကဒါချာ
- ◆ ရဲလီတံဖိတ်လံလကအကမန် မုတမု
- ◆ ဖဲတံမအဖဲစိတ်တံတမံအခါဖဲစိတ်ဝဲလကအဂတမံ

တံမကွဲးဖိသင်အမဲတံထိုင်

မပျီထီအီဆိဆိတသ့ဖဲအသ့တကွဲး။ ဖိသင်လကထိုင်တံဂုတဂုတဖန်အကါဒိတ်မးလကတံ ကတံလကမစာအဝဲသွင်ဒ်သီးကမလိတ်ဒီးအိတ်ကွဲးအင်္ဂါနဲ့လီ။ ကျဲညီလကနဒီးနပုကွဲးဖိမ သုလကတံမပျီထီဖိသင်အံတဖန်သွင်အဒိလကလံအသီးနဲ့လီ။

ဒူးအိတ်ထိန်လိတ်တယံလကတံမကွဲးမဲချတံထိုင်တဘုတ်

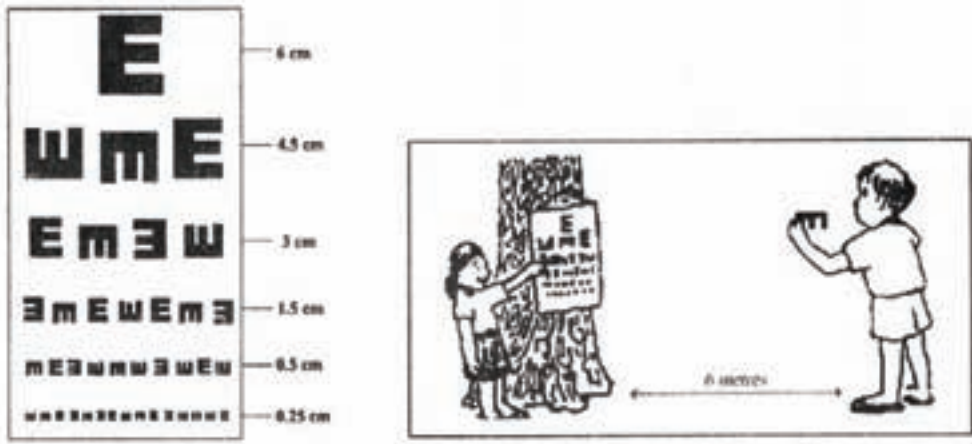
အပတီ (၁) တုလီ E အကွဲးအဂါ (၆) ပျာ်, တပျာ်နဲ့အထီအိတ် ၆ ဖဲထိုင်မံထိုင်, ဒီးအ ဆံးလီတပျာ်အိတ် ၄.၅ ဖဲထိုင်မံထိုင်, ၃ ဖဲထိုင်မံထိုင်, ၀.၅ ဖဲထိုင်မံထိုင်ဒီး ၀.၂၅ ဖဲထိုင်မံထိုင်လကစးခိတ်တဘုတ်အလီဒီးတံအီတကွဲး။ အရဒိတ်မးလကလံပျာ်အကွဲးအဂါ တဖန်ကဒ်သီးလိတ်သးနဲ့လီ။ အဒိ, E အခိတ်အထီကဘတ်ထဲသီးလိတ်အသးဒီး E အခိတ်သါ ဘိအဘတ်စာကဘတ်ယူလိတ်အသးနဲ့လီ။

^၄ လိတ်တဆာလကအဘတ်ယးဒီး “ဖိသင်လကအအိတ်ဒီးတံကိတ်ခဲလကအတံထိုင်” အံဘတ်တံဟံးနဲ့အီလက Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) Child-to-Child: A Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust.

အပတီၢ် (၂) မၤဖိသၣ်စူးကါ E အဒိလၢစးခိတီၣ်အလိၤလၢနတုၤအီၤလၢအပတီၢ်တၢ်အပူၤအံၤဒီးမၤဖိသၣ်ကွဲး E အကွၢ်အဂီၤဒီးအတၢ်ထီၣ်တၢ်ဒုးလၢအဘၣ်လိာ်အသးဝံၤမၤအခဲၣ်အလွဲၢ်လၢအသူတက့ၢ်.

အပတီၢ် (၃) ကျးစဲဘူး E အဖျၢၣ်အံၤလၢသ့ၣ်ဘၣ်အဝါဖးလဲၢ်တဘျီ မ့တမ့ၢ် စးခိတီၣ်လၢအယၢတဘျီအလိၤတက့ၢ်. လိာ်တယၢအံၤကဘၣ်လိၤကိၣ်လိာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၄) မၤဖိသၣ်မၤကွၢ်လိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤတက့ၢ်. ဘျးလိၤလိာ်တယၢအံၤလၢတၢ်ကပီၤဂၤအလိာ်တက့ၢ်. တုၤလိၤပနီၤဘျၢတဘိစးထီၣ်လၢလိာ်တယၢအိၣ်အလိာ်ဒီးဆူတၢ်ဒုၣ်စၢၤလၢဖိသၣ်ကဆၢထၢၣ်အလိာ် ၆ စဲးထံၣ်မဲထၢၣ် တက့ၢ်.ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤကွၢ်အီၤတဖၣ်ကဘၣ်ဆၢထၢၣ်လၢ ပနီၤဘျၢအံၤအလိာ်ခဲဒီးကဘၣ်ဖိၣ် E အဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤကွၢ်မဲၣ်ရံၣ်တခီဝံၤတခီလီၤဆီဆီတက့ၢ်. ဖိသၣ်အဂၤတဂၤတခီပဘၣ်ဒုးန့ၣ်ဆူလိာ်မဲၣ်ဖျၢၣ်လၢအမ့ၢ် E လၢအအိၣ်လၢစးခိတီၣ်အလိၤတဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကြၢးဒုးန့ၣ်လိာ်ဖျၢၣ်လၢအအိၣ်ကတၢ်ဆိဒီးဆူအဆံးလိၤတဆီ ဘၣ်တဆီန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤကွၢ်အီၤအံၤကဘၣ်ဖိၣ်လိာ်မဲၣ်ဖျၢၣ် E အံၤဒီးကဘၣ်ဒုးန့ၣ်ဝဲဒ်လိာ်မဲၣ်ဖျၢၣ် E လၢအအိၣ်လၢလိာ်တယၢအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၅) ဖိသၣ်သ့ၣ်ညါလၢကဘၣ်မၤကွၢ်တၢ်အံၤဒ်လဲၣ်ဝံၤန့ၣ်မၤစၢၤအီၤဒ်သိးကဆိကမိၣ်န့ၢ်ကျဲလၢကမၤကွၢ်ပုၤလၢအသးစၢ်လိၤတဖၣ်အဂီၢ်လိၤဆီဒုၣ်တၢ်ပုၤလၢကအိၣ်ကိၣ်ဘူးထီၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. လၢကိၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လၢအတီၤထီၣ်တဖၣ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်လၢအတီၤဖုၣ်တဖၣ်အမဲၣ်ရံၣ်အတၢ်ထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပီၣ်သကိးလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤမၤတၢ်ဖိဒီးပုၤလၢအကဲမဲၣ်ရံၣ်ကသံၣ်သရၣ်တဖၣ်လၢမဲၣ်တၢ်ထီၣ်တၢ်မၤကွၢ်အတၢ်ဂဲၤလိၤအိၣ်တမံၤမံၤလၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့လၢအကြၢးအဘၣ်လိာ်အသးလၢဟီၣ်ကဝီၤအကျိၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအဂီၢ်တက့ၢ်.

မၤစၢၤဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်

ဖဲဖိသၢ်တထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤဖဲကိၣ်အဆိကတၢ်တဘျီန့ၣ်ထံၣ်လိာ်သးဒီးဖိသၢ်အံၤဒီးအမိၢ်အပၢ်တက့ၢ်. ပျဲဖိသၢ်သ့ၣ်ညါလၢနမ့ၢ်မတၤလဲၣ်ခိဖျိကတၢ်တၢ်ဒီးအိၤဒီးတဲအိၤဘၣ်ယးဒီးတၢ်မနုၤလၢနမၤတက့ၢ်. ပျဲဖိသၢ်ပလၢၢ်ဘၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.

ဒုးသ့ၣ်ညါဖိသၢ်အံၤဆူအသကိးလၢအမၤလိတတီၤယီၤဒီးအိၤတဖၣ်တက့ၢ်. တဲနၢ်ပၢ်လၢဖိသၢ်အံၤထီၣ်ကိၣ်သ့ၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးအသိးဒီးမၤတၢ်သ့အါမံၤခိဖျိစူးကါအနါအဂၤအမ့ၢ်တၢ်ပလၢၢ်, တၢ်နၢ်ဟူ, တၢ်နၢ်တၢ်အသိးတဖၣ်တက့ၢ်. တဲနၢ်ပၢ်လၢဖိသၢ်အံၤကလိာ်ဘၣ်သ့တၢ်မၤစၢၤလၢကမၤတၢ်တနီၤအပူၤတက့ၢ်. ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်မၤလိသကိးတၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

ဒုးသ့ၣ်ညါဖိသၢ်လၢအမၤလိတတီၤယီၤဒီးအိၤတဖၣ်ဆူဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်တဂၤအံၤအအိၣ်တက့ၢ်. ဖိသၢ်အံၤမ့ၢ်တထံၣ်ဖိသၢ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်တဲဘၣ်အိၤလၢအမံၤဒီးပျဲဖိသၢ်ကတီၤတၢ်ဒီးအိၤတုၤလၢအသ့ၣ်ညါဝဲအမံၤဒီးတၢ်နီၣ်ဝဲအကလုာ်ဘၣ်တက့ၢ်. ပျဲဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်အံၤပလၢၢ်ဖိသၢ်အဂၤတဖၣ်တက့ၢ်. ဝံၤတဲလီၤဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤအမံၤဒဲးသိးဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်အံၤကစးထီၣ်သ့ၣ်ညါပုၤကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤအမံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

ဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲလၢပုၤအိၣ်ဘူးဒီးအိၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တထံၣ်ဖိသၢ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢအကွၢ်ဝဲန့ၣ်ဘၣ်. ဖဲနအိၣ်ဒီးဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအံၤအခါန့ၣ်ကတီၤတၢ်ဒီးအိၤဒဲးသိးကသ့ၣ်ညါဝဲလၢနအိၣ်ဖဲန့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တဲဘၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်အဂၤလၢအအိၣ်လၢတီၤပူၤခဲလၢၢ်လၢကမၤတၢ်တမံၤယီၤနမၤအသိးတက့ၢ်.

ဖဲနကွဲးလီၤလံာ်လၢသ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤအခါကွဲးလီၤအိၤဖးဒိၣ်ဒီးမၤဖိသၢ်အဂၤကွဲးစ့ၢ်ကိးလံာ်အဖျါဖးဒိၣ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဖိသၢ်မၤတၢ်တမံၤမံၤန့ၣ်တဘၣ်ကွဲးလီၤထဲသ့ၣ်ဘၣ်သ့အလိၤဘၣ်. မ့ၢ်တဲလီၤယုာ်လၢထးခိၣ်ဒဲးသိးဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးကနၢ်ဟူတၢ်န့ၣ်လီၤအဂီၢ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်စူးကါတၢ်ဂီၤန့ၣ်တဲဖိသၢ်လၢနအဲၣ်ဒီးမၤအကွၢ်တၢ်ဂီၤမနုၤလဲၣ်တက့ၢ်. အဒိ, “ကွၢ်တၢ်ဂီၤအစ့ၣ်တကပၤတက့ၢ်.” ဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်လိာ်ပုၤတဂၤဂၤလၢကဖးန့ၣ်အိၤလံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကြၢးဖးဒီးတဲနၢ်ပၢ်တၢ်ကွဲးလၢလံာ်ပူၤဒီးမၤစၢၤအိၤဒဲးသိးကမၤလိတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢကမၤစၢၤဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်လၢကဖးန့ၣ်အလံာ်အံၤကဲအသကိး မ့တမ့ၢ် သရၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤမၤစၢၤသရၣ်လၢတီၤပူၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤကမၤလိဖးလံာ်ကွဲးလံာ်ဒဲးဖိသၢ်အဂၤအသိးသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်သိၣ်လိဖိသၢ်အံၤလၢကကွဲးလံာ်ဖျါဒီးနီၣ်ဂံၢ်ခိဖျိစူးကါလၢသ့ၣ်ဘၣ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဝါတက့ၢ်. ဟ်လီၤပျဲလၢအဒိၣ်တူၢ်လၢသ့ၣ်ဘၣ်အံၤဒဲးသိးကန့ၣ်အိၤလၢကဘၣ်ကွဲးလံာ်အလိၤဖဲလဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. အလိၤခဲတပတီၢ်မၤဖိသၢ်အံၤကွဲးလီၤလံာ်လၢစးခိအလိၤတက့ၢ်. ဖဲနမၤဖိသၢ်လၢတထံၣ်တၢ်ကွဲးလံာ်လၢစးခိအလိၤအခါပံးန့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်တဘျီဒီးထီထီၣ်ပျဲလၢအဒိၣ်တူၢ်သ့ၣ်ဘၣ်

အံၤတကျါဘၣ်တကျါဒီးကိာ်လီၤစးခိလၢသ့ၣ်ဘၣ်ဒီးပျံၤလၢအစၢၢ်ပထါသ့ၣ်ဘၣ်အံၤအဘၣ်စၢၤ တက့ၢ်.

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူ မ့တမ့ၢ် တၢ်စံးတၢ်ကတိၤတဖၣ်

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူဒီးတၢ်စံးတၢ်ကတိၤတဖၣ်အံၤညီၣ်န့ၢ်ဆဲးကျါဒီးအသကိး တန့ၢ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢတၢ်န့ၢ်ဟူဒီးတၢ်ကတိၤမ့ၢ်ကျဲအိၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်ဆဲးကျါ လိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤအယိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢတန့ၢ်ဟူတၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်

တၢ်ပနီၣ်လၢလၢတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်ပနီၣ်လၢအဒုးနဲၣ်ပုၤဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူအပူၤန့ၣ် လီၤ.^၁

- ◆ ဖိသၣ်တဟ်သ့ၣ်ဟ်သးတၢ်ကလုာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အသိၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်တထံၣ်တၢ်ကလုာ်ဒီး တၢ်အသိၣ်အံၤဟဲဖဲလဲၣ်န့ၣ်ဘၣ်
- ◆ ဖိသၣ်တဒိကန့ၣ်တၢ် မ့တမ့ၢ် ကမ့ၢ်ပုၤအလီၢ်ခံကတၢ်တဂၤလၢကမၤတၢ်တမံၤမံၤလၢနမၤ အီၤ
- ◆ ဖိသၣ်အန့ၢ်အိၣ်ဒီးအထံ မ့တမ့ၢ် အဖံလၢအပူၤ
- ◆ ဖိသၣ်ကွၢ်ပုၤအထးခိၣ်ဖိဖဲအကတိၤတၢ်အခါ
- ◆ ဖိသၣ်ကတရံးအခိၣ်ဒ်သိးကကျဲးစးဒိကန့ၣ်တၢ်အသိၣ်အဂီၢ်
- ◆ ဖိသၣ်ကတိၤတၢ်သိၣ်ဒိၣ်ဒီးတဖျါဆံ့ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်
- ◆ တဘျီတခိၣ်ဖိသၣ်အိၣ်ဖျါလၢအိၣ်ဘျီဒီးရၢၢ်စၢၢ်ဒီးအဲၣ်ဒီးအိၣ်ထဲတဂၤဇိၤ
- ◆ ဖိသၣ်တမၤလိတၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအကြးမၤလိန့ၢ်တၢ်အသိးဘၣ်

^၁ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) Child-to-Child: A Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust.

တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဖျါန့ၢ်လၢအန့ၢ်တအၢအံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်မၤလိတၢ်ကတိၤတၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်တၢ်ကြၢးသိၣ်လိအီၤလၢကျဲအဂၤဒ်သိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်လိၣ်, ဒီးတၢ်တူၢ်ဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်တ့ၢ်ဂီၤတၢ်ဖီၣ် မ့တမ့ၢ် ဒီဖျိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးတၢ်နဲာ်စုနဲာ်ခိၣ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢနတီၤပူၤန့ၢ်ဟူတၢ် မ့တမ့ၢ် ကတိၤတၢ်မ့ၢ်တသ့စူးကျါတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးဖိသၣ်လၢကျဲအဂၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဒုးနဲာ်စုခိၣ်, မဲာ်သၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါဒီးမိၢ်ပုၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကွဲးလံာ်အသိးတဖၣ်တက့ၢ်. သိၣ်လိဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်လၢကစူးကျါလီၤဆီလၢကဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

တချုးကတိၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်ဒ်ဘၣ်န့ၣ်မၤန့ၢ်ဆိဖိသၣ်အတၢ်သးအိၣ်ဆူနအိၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်အံၤကသ့ၣ်ညါလၢနကတိၤတၢ်ဒီးအီၤတက့ၢ်. မၤလီၤတံာ်လၢဖိသၣ်အံၤထံၣ်န့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤတက့ၢ်. ဆၢထၢၣ်လၢတၢ်ကတိၤဂ့ၤအလီၢ်ဒ်သိးကထံၣ်န့ၣ်မဲာ်သၣ်ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကတိၤတဖၣ်တဘျီတခိၣ်အသးအ့န့န့ၣ်လီၤ.အဝဲသ့ၣ်ကဒိကန့ၣ်န့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဒိကန့ၣ်တၢ်လီၤတံာ်လီၤဆဲးဒ်တၢ်စံးဘၣ်အီၤအသိးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွၢ်ထံအဝဲသ့ၣ်လီၤတံာ်လီၤဆဲးတက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်အသးမ့ၢ်တအိၣ်လၢနအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်ကျဲးစးယုကျဲးဒ်သိးကသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တၢ်လၢနစံးဘၣ်အီၤတဖၣ်တက့ၢ်. အဒိ, ရဲၣ်ကျဲၤလီၤလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤလၢအကဝီၤကျိၤဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကထံၣ်လိာ်အမဲာ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤကမၤစၢၤတၢ်ဒိကန့ၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ပၢၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢနကဒုးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်မၤလိဆူတီၤပူၤအဂီၢ်စူးကျါတၢ်တမံၤလၢအထံၣ်ဝဲလၢအမဲာ်သ့ၣ်အမ့ၢ်တၢ်ဂီၤ, တၢ်ဖိတၢ်လံၤ မ့တမ့ၢ် လံာ်မဲာ်ဖျါအမိၢ်ပုၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.

ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်အံၤကန့ၢ်ဟူန့ၣ်ဂ့ၤထီၣ်ဖဲနမ့ၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးအီၤဘူးဘူးလၢအန့ၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ယုထံၣ်မ့ၢ်တၢ်အံၤကမၤစၢၤန့ၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤမ့ၢ်ကထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢနဂီၢ်တခီကတိၤတၢ်ဘူးဘူးလၢဖိသၣ်အန့ၢ်ဖဲနဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးအီၤအခါတက့ၢ်. မၤဖိသၣ်အဂၤမၤဒ်အံၤအသိးစ့ၢ်ကိးတက့ၢ်.

ဖဲနဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အခါဟ့ၣ်အီၤတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကဒိကန့ၣ်တၢ်ဒီးဆိကမိၣ်တၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်မ့ၢ်စံးဆၢကဒါက့ၤန့ၣ်လၢတမ့ၢ်တၢ်ကတိၤလၢအကြၢးအဘၣ်တခီတဲကဒါက့ၤန့ၣ်တၢ်ကတိၤကယီၤကယီၤဒ်ဖိသၣ်ကျဲးစးတဲအသိးလၢအဘၣ်တက့ၢ်. မၤလီၤတံာ်လၢဖိသၣ်ကထံၣ်န့ၣ်မဲာ်သၣ်ဖဲနတဲကဒါက့ၤတၢ်ကတိၤလၢအဘၣ်အခါတက့ၢ်.

ဖဲနကတိၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်အံၤအခါမၤဆ့ၣ်ထီၣ်နတၢ်ကတိၤဒီးနမိၢ်ပုၢ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတက့ၢ်. စူးကျါစ့ၢ်ကိးနစုဖဲနကတိၤတၢ်အခါတက့ၢ်. အဒိ, နကစူးကျါနစုဒုးနဲာ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤအဒိၣ်အဆံးထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

စူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးမဲာ်သၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါတဖၣ်တသ့ဖဲအသ့ဖဲနကတိၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ကစးထီၣ်မၤလိတၢ်အံၤအခိပညီၣ်န့ၣ်လီၤ. သိၣ်လိဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်လၢကမၤလိဒုးန့ၣ်အမဲာ်သၣ်အတၢ်အိၣ်ဖျါဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်န့ၢ်ဟူတၢ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

ကျဲးစးယုၣ်ပၢ်ကျဲးလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢဖိသၣ်အတၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်အမဲာ်အတၢ်အိၣ်ဖျါတက့ၢ်. စူးကါစ့ၢ်ကိးတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါအကျိၤအကျဲးအဘိဘိဒ်သိးဖိသၣ်ကနၢ်ပၢ်တၢ်လၢနအဲၣ်ဒီးတဲအိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ဖိသၣ်လၢအန့ၢ်ဟူတၢ်ကတိၤအဖျါတနီၤန့ၣ်တၢ်ကြးသိၣ်လိအိၣ်ဒ်သိးကတိၤတၢ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကတိၤလိထီၣ်တၢ်လၢကဖျါဆ့အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤကတိၤသိၣ်ထဲဒၣ်စ့ၤဖျါလၢပနၢ်ပၢ်အိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. နမၤန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤလၢကသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်န့ၣ်စ့အကျိၢ်လၢကမျါသဘူကရၢဒီးတၢ်ကရၢကရိအဂၤလၢအမၤတၢ်ဒီးပုၤန့ၢ်တအၢတဖၣ်အအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မ့ၢ်စူးကါတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢအမၤစၢၤပုၤန့ၢ်တအၢလၢကန့ၢ်ဟူတၢ် (hearing aid) န့ၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢ hearing aid အံၤမၤသိၣ်ဒိၣ်ထီၣ်တၢ်အသိၣ်တဖၣ်ခဲလၢန့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢစူးကါတၢ်န့ၣ်ဖဲပုၤခံၣ်ကတိၤတၢ်တဘျီဃီအဖၢမုၢ်န့ၣ်တသ့ၣ်ညါဝဲမ့ၢ်တၢ်ကတိၤအသိၣ်ဟဲလၢဖဲလဲၣ်တဂအအိၣ်လဲၣ်န့ၣ်ဘၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်အံၤလၢကဆ့ၣ်နီၤဒီးအသကိးလၢအကွဲးတၢ်ကွဲးနီၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒ်သိးကဖးသရၣ်အထးခိၣ်ဖဲဝးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲးဒီးတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်

တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲးတဖၣ်န့ၣ်အဘျူးအိၣ်လၢကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒ်သိးကမ့ၢ် inclusive အါထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲးစးစူးကါတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲးလၢပုၤကိးဂၤန့ၣ်လီၤဂဲၤသ့ၣ်လၢလၢအသိးအံၤန့ၣ်လီၤ.

နီၢ်ခိက့ၢ်ဂီၤအတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ် (exercises) အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢကအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနမၤတၢ်ဂဲၤလိဒီးဖိသၣ်တဖၣ်အခါမၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဂဲၤလိအံၤတက့ၢ်. အဒိ, ဖဲနဂဲၤလိာ်ကွဲးတၢ်လိာ်ကွဲးဒီးဘိလိတဖၣ်န့ၣ်နမ့ၢ်စၢၤလွဲလၢဘိလိအလီၤန့ၣ်ဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်တဖၣ်ကန့ၢ်ဟူဘိလိအသိၣ်ဖဲအသုးအလီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တနီၤဂဲၤလိာ်ကွဲးတၢ်လိာ်ကွဲးလၢအဆူၣ်တဖၣ်တသ့ဘၣ်. အိၣ်ဒီးတၢ်လိာ်ကွဲးလၢအစၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်လိာ်ကွဲးလၢအဂဲၤဝဲသ့လၢအဆ့ၣ်နီၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အါတက့ၢ်အဲၣ်တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သး

ဆၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပျဲၤလၢဂဲၤကလံာ်ပိာ်တၢ်သးဝံၣ်အခံတသ့
ဘၣ်ဆၣ်အိၣ်ဒိကန့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢတၢ်မၤလိအ
ပူၤတဖၣ်အါတက့ၢ်အိၣ်တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအနၢ်တအၢၤဒၣ်လဲာ်န့ၣ်အိၣ်
တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢသ့ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထံာ်ပှၤအဂၤဂဲၤကလံာ်ဒီးဟူးဂဲၤအခါ မ့တမ့ၢ် ဖဲအဝဲသ့ၣ်ထံာ်
တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢအပီးအလိတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲအိၣ်တဖၣ်

တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲနီၣ်ဂံၢ် (၁) မၤလိတၢ်ခီဖျိတၢ်ကွဲတၢ်

ဖိသၣ်တဂၤကကးတံာ်အနၢ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤတဂၤတခီ
ကတဲတၢ်တဲလၢအအလီၤန့ၣ်ဆူအသကိးတဖၣ်အအိၣ်
န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တဂၤအကျါကဟ်မၤအသးဒ်သရၣ်သမါအသိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဟ်မၤအသးလၢအ
ကဲသရၣ်အံၤမၤဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢကစံးဆၢတၢ်သံကွဲဘၣ်ယးတၢ်တဲအဂ့ၢ်န့ၣ်
လီၤ.

ဖဲဖိသၣ်လၢအဟ်မၤအသးလၢအကဲသရၣ်အံၤသံကွဲတၢ်သံကွဲတဖၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံမၤဖိသၣ်လၢအ
ကးတံာ်အနၢ်အံၤအိးထီၣ်အနၢ်ဒ်သိးကဒိကန့ၣ်တၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်လၢအဟ်မၤအသးလၢအ
ကဲသရၣ်အံၤမၤဖိသၣ်လၢအကးတံာ်အနၢ်တဂၤတဲထီၣ်လၢအတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒ်လဲာ်ဖဲတနၢ်ဟူတၢ်တဲဂ့ၤ
ဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအကးတံာ်အနၢ်အံၤကဘၣ်တဲထီၣ်တၢ်လၢအနၢ်ပာ်တၢ်တဲအံၤဒ်လဲာ်
ခီဖျိကွဲဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်အမဲာ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဘၣ်ကးတံာ်အနၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢ
အနၢ်ပာ်တၢ်တဲလၢအကွဲပှၤအမဲာ်သၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ကနၤတၢ်လၢတၢ်လိာ်ကွဲအံၤအပူၤ
န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤကဒုးနၢ်ပာ်ဖိသၣ်လၢတနၢ်ဟူတၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်အတၢ်ကီတၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲနီၣ်ဂံၢ် (၂) မၤလိတၢ်ခီဖျိတၢ်ပလၢာ်ဘၣ်တၢ်

ဖိသၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဆၢထၢၣ်လၢအကဝီၤကျိၤဒီးဖိသၣ်
လၢကဘၣ်အိၣ်လၢတၢ်အခါသးတဂၤဘိာ်တၢ်ယာ်အ
မဲာ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ကဘၣ်ဟဲထီၣ်ဆူဖိသၣ်လၢအမဲာ်ဘိၣ်တၢ်ယၢ်အသးအအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢ အအိၣ်လၢတၢ်သးကိာ်အံၤကဘၣ်ပလၢၢ်ပုၤလၢအဟဲထီၣ်ဆူအအိၣ်အမဲာ်သၣ်, အနၢ်ဒီးကတယၢ် ဝဲမ့ၢ်မတၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်သးကိာ်အံၤကဘၣ်တယၢ်ပုၤလၢအပလၢၢ်ဝဲအ မံၤလၢတမံးနံးအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကဘၣ်ဟဲထီၣ်ဒီးပလၢၢ်အသးလၢပုၤလၢအမဲာ်ဘိၣ်တၢ် ယၢ်အသးလၢတၢ်သးကိာ်အံၤတၢ်ဝဲတၢ်တုၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအတယၢ်ပုၤအမံၤဘၣ်အါကတၢ်န့ၣ်ကမၤန့ၣ်လၢတၢ်လိာ်ကွဲးအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်ကစုာ်စုာ်ကဘၣ်ဒီးန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအဘၣ်ဘိၣ်အမဲာ်ဒီးဆၢထၢၣ်လၢတၢ် သးကိာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လိာ်ကွဲးအံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်ဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤတဖၣ်အ တၢ်ကိတၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆါအုးစံ (HIV/AIDS) ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်

မုၢ်မဆါတနံၤအံၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်အပူၤဖိသၣ်အိၣ်အါဂၤလၢအဒီးန့ၣ် HIV/AIDS ဝဲအအိၣ်ဖျဲၣ် ထီၣ်သီအခါဒီးဖိသၣ်အိၣ်န့ၣ်အခါမ့ၢ်လၢအမိာ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံကတြိာ်အံၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ် တနီၤကဘၣ်တၢ်ကွၢ်မဲာ်ဒီးထံၣ်တလီၤအီၤဒီးတအိၣ်ဘၣ်ကွဲးမ့ၢ်လၢအဟံၣ်ဖိယိဖိအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံ သတြိာ်အံၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အဂၤတနီၤတခါအမိာ်အပၢ်စူးကွဲးအသးမ့ၢ်လၢတၢ်ဆါသံသတြိာ် အံၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ကအိၣ်ဒီးဖိဖုဒီးဘူးတၢ်အဂၤ မ့တမ့ၢ် အိၣ်လၢကျဲမုၢ်ခိၣ်န့ၣ် လီၤ.

သရၣ်လၢကျိပူၤတဖၣ်ကဘၣ်ကွၢ်ဆါခဲာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိခံမံၤဘၣ်ယးဒီးတၢ်ဆါအုးစံ (HIV/AIDS) အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တမံၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကိခံအမ့ၢ်ကဘၣ်မၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအ အိၣ်ဒီးတၢ်ဆါသံသတြိာ်တဖၣ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နကဘၣ်တဲသကိးတၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ အပူၤမၤတၢ်ဖိလၢနပူၤတဝါအပူၤဒ်သိးကမၤလိတၢ်ဆါလၢအအိၣ်လၢနဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်ခဲ လၢာ်ယုာ်ဒီးတၢ်ဆါအံၤစံတဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤမၤတၢ်ဖိကဟ့ၣ်လီၤဘၣ် နၤတၢ်ဆါအုးစံအဂ့ၢ်အကျိၤအလံာ်ကဘျးဖိဒ်သိးနကဟဲက့ၤစိာ်အီၤဆူန့ၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အကါ ဒိၣ်လၢကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤဘၣ်က့ၤတၢ်နၢ်ပၢ်ကမၢ်တဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤကိးဂၤဒီးကြၢးဟ်ကွဲးကဆဲးကဆီန့ၣ်လီၤ. ကွဲးကြၢးဟ်ရးဘၣ်စုဖျိၣ်ဒီးက ဟီၣ်ဝါ (bleach) ဒ်သိးကမၤကဆီတၢ်သ့ၣ်, တၢ်ဘျးဒီးတၢ်အုၣ်တၢ်ဆံၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ကိခံမံၤတမံၤမ့ၢ်ကဘၣ်စံးဆါဖိသၣ်အတၢ်သံကွၢ်ဘၣ်ယး HIV/AIDS ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤ ဆီဒ်တၢ်, တၢ်သံကွၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မံၤယုာ်လိာ်သးအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အိၣ်ကတဲာ်ကတီၤနသး ခိဖျိဆိကမိၣ်ဆိတၢ်လၢဖိသၣ်ကသံကွၢ်တဖၣ်အတၢ်စံးဆါန့ၣ်ကညီဒိၣ်တစဲးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပုၤ ဒီးန့ၣ်တၢ်ဆါအုးစံအံၤသ့လၢကျဲဒ်လဲၣ်. မ့တမ့ၢ် ထုၣ်ဖျိၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသိတ်သံကွါနုတ်သံကွါအခါကျဲးစား...

- ◆ ဒိကနုတ်လိတ်တံလိတ်ဆဲး
- ◆ စံးဆါဖိသိတ်အတတ်သံကွါဂုၤဂုၤဘၣ်ဘၣ်တက့ၢ်.
- ◆ စံးဆါတတ်သံကွါဒိဖိသိတ်အတတ်သ့ၣ်ညါအပတီၢ်အိတ်အသိး
- ◆ တီၤဒီးနသးတသ့ဖဲအသ့တက့ၢ်.^၆

နမ့ၢ်တသ့ၣ်ညါဖိသိတ်တဖၣ်အတတ်သံကွါအခါတဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢနလိတ်ဘၣ်တတ်ဆါကတီၢ်လၢက
ယုတ်စံးဆါလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်အိတ်ဒီးဖိသိတ်လၢအအိတ်ဒီး HIV/AIDS လၢကိၣ်န့ၣ်
ဝံသးစူၤဖးလိတ်အဘၣ်ယုတ်လိတ်တံလိတ်ဆဲးတက့ၢ်. လိတ်အံၤအိတ်ဒီးတတ်ဂ့ၢ်တတ်ကျိၤဒီးတတ်ဂဲၤလိတ်
ဖၣ်လၢကမၤစၢၤနဒီးဖိသိတ်အဂၢၢ်သိးကနုတ်ပၢ် HIV/AIDS အဂီၢ်ဒီးမၤစၢၤနဒီးသိးနကသိတ်လိ
အဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်ဒိသဒါအသးအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်လိ.

^၆ <http://www.avert.org/children.htm>

အဆၢဒိၣ် ၄.၃ တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအခိပညီ လၢပုၤကိးဂၤဒီးအဂီၢ်

မၤလိတၢ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်

လိာ်အဘျဵုဒ်လၢအပူၤကွၢ်တဖၣ်ပမၤလိဘၣ်လၢတၢ်လၢအမၤတံာ်တၢ်ဖိသၣ်ခဲလၢာ်အတၢ်အိၣ်ကွၢ် အကျါတခါမ့ၢ်မိၢ်ပၤဒီးဖိသၣ်တဖၣ်တထံၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အလုၢ်အပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၤ လၢအဒီးသန့အသးလၢအဖိကမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့လၢအဂီၢ်ဒီးဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်မၤ လိဖံးတၢ်မၤတၢ်အံၤအကါဒိၣ်န့ၢ်လဲၤဆူကွၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အဂၤလၢတဘၣ်မၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့လၢဟံၣ်ဖိယီဖိအဂီၢ်တဖၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ကၢၣ်အသးလၢ ကွၢ်ဖဲတထံၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်ကကဲဘျးကဲဖျိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူဆူညါအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိအဝဲသ့ၣ်တလဲၤကွၢ်ထီၣ်ဘိ မ့တမ့ၢ် ကဟးထီၣ်ကွၢ်ကွၢ်လၢတၢ်ဖးဖိန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အယိပလိၣ်ဘၣ်လၢပကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအလီၢ်လၢအပွဲၤဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ် (learning-friendly environment) ဒီးသိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကမၤလိဒီးထံၣ်တၢ်လၢအ မၤလိဝဲတဖၣ်အဘျးအဖျိၣ်အိၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူတန့ၢ်ဒီးတန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအကါဒိၣ်မ့ၢ် လၢဖဲနသိၣ်လိဖိသၣ်အခါဖိသၣ်တဖၣ်ကျးစးဒုးစဲဘျးတၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤဒီးတၢ်လၢအ မၤလိတၢ်လဲၤလၢကွၢ်အချၢန့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤကသ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်. ကွၢ်တၢ်အဒိတမံၤလၢလၢ် အံၤတက့ၢ်.

ဖဲပနီၣ်ကါလၢမဲးနးထူထီၣ် Manatuto လၢကီၢ်တံၣ်မိအမ့ၢ်ထီၣ်အပူၤပိာ်မုၢ်ဖိသၣ်သၢဂၤလၢကျဲ ကပၤကျးစးဆါအိၣ်ညၣ်ဆံးဆံးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပပတုာ်ပသိလုၣ်ဒီးကတီၤဒီးဖိသၣ်သၢဂၤအံၤ န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အသးနံၣ်မ့ၢ်ဝဲ (၈-၁၁) နံၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်ယဲၢ်နံၤဂီၤခိတဆံတၢ်န့ၣ်ရံၣ်ဒီး တမ့ၢ်ဘၣ်လၢကွၢ်ပျါအခါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကြးအိၣ်လၢကွၢ်ခါ. ကဂ့ၤဒိၣ်လၢဖိသၣ် တဖၣ်အံၤကအိၣ်လၢကွၢ်ခါ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤမၤလိန့ၢ်တၢ်ခိဖျိဖံးမၤတၢ်လၢအကစၢ်ဒုးဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤအဟံၣ်ဖိယီဖိလၢကမၤန့ၢ်တၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးဆါညၣ်မ့ၢ်န့ၢ်တခိကမၤန့ၢ်ကျိၣ်စ့ တဆံးတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်လၢကီၢ်ရုၣ်အပတီၢ်လၢအအိၣ်လၢသိၣ်လုၣ်တခိၣ်ယီဒီးပုၤအံၤသးအုးလၢ ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤတအိၣ်လၢကွၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်အဝဲတဲန့ၢ်ပၤပုၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်အိၣ် လၢကွၢ်န့ၣ်ကဘၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢကျိၣ်အဂၤမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အကျိၣ်ဒုးဝဲတဘၣ်တၢ်သိၣ်လိအီၤ လၢကွၢ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ကွၢ်အိၣ်ဒီးလိာ်ထဲစ့ၤဘၣ်အယိဖိသၣ်စူးကါအတၢ်ဆၢကတီၢ်အါတက့ၢ်

ဒိကနၣ်သရၣ်တဖၣ် မ့တမ့ၢ် ကွဲးကူလီၤလံာ်လၢသ့ၣ်ဘၣ်သူအလီၤန့ၣ်လီၤ. လံာ်လၢအအိၣ်ဒီး သရၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲးအီၤလၢကီၢ်ဖိးတူၢ်ကၢၣ် (Portugal) အကျိၣ်န့ၣ်လီၤ.

အဝဲစံးလၢသရၣ်အါဂၤတအိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိနဲာ်ယုၤအဝဲသ့ၣ်နီတမံၤဒီးမ့ၢ်လၢဟံၣ်တအိၣ်လၢ သရၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢအဘူးဒီးကိအယိန့ၣ်သရၣ်တဖၣ်အိၣ်ယံၤဒီးကိန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ် သရၣ်တသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်တဖၣ်စူးကါအဆၢကတီၢ်လၢကဝဲၤလိာ်ကွဲးဒီးယုအိၣ်ညါဒ်အံၤဘၣ် န့ၣ်လီၤ. ကိအလံာ်အလဲၢ်တဖၣ်ဒုးနဲာ်တၢ်ဂီၤလၢပုၤမၤအိၣ်ညါလၢဖိးတူၢ်ကၢၣ်အဂီၤဒီးထီၣ်ဘိဒုး နဲာ်ပိာ်ခွါတဖၣ်ယုအိၣ်ညါဒီးပိာ်မုာ်တဖၣ်ထီၣ်ဘိဖိအိၣ်တ့ၤအိၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး တၢ်လၢကီၢ်ရၣ်အပတီၢ်အံၤစံးလၢအဝဲသ့ၣ်ကျဲးစးလဲလိာ်ကိမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါကမၤလိ တၢ်ကမုာ်ဒ်သိးသိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်လဲလိာ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ကိတၢ်ခဲဖးဒိၣ်တမံၤဒီးကယံာ်ဒီး တၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်လၢမဲးနးထူထီၣ် (Manatuto) အပူၤတဖၣ်မ့ၢ်သ့ၣ်ညါပုၤတဝါတဖၣ်အဂ့ၢ်ဂ့ၤထီၣ်န့ၣ်အဝဲ သ့ၣ်ကမၤဘၣ်ဂီၢ်က့ၤတၢ်မၤလိမိာ်ပုၤဒ်သိးကပၤန့ၣ်တၢ်မၤလိအဒိလၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်သ့န့ၣ် လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မၤမိာ်ပာ်တနီၤဟဲဆူကိဒီးယုအိၣ်ညါဒ်လဲာ်ဒီးဒုးနဲာ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအဖိၣ်ညါတ ဖၣ်ဆူဖိသၣ်အအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တ့ၣ်ညါအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်အဂီၤဒီးကျးလီၤအီၤလၢတီၤ အတၢ်န့ၣ်လီၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကထီၣ်ညါတဖၣ်အထီၣ်ထဲလဲာ်ဒီးခံကွါစီၤကွါအီၤဒီးတု လံာ်တၢ်ပြဲတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးအခီ ပညီလၢအဂီၢ်ဒီးအမိာ်အပၢ်အ ဂီၢ်လၢကျဲဒ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဒုးစဲဘူးတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိတဖၣ်ဆူဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီး တနံၤအဂီၢ်

ကွါကဒါက့ၤကိတၢ်မၤလိအလံာ်မိာ်ပုၤဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိလၢကိဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ် လၢဖိသၣ်ကြးသ့ၣ်ညါဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ကျဲးစးဒုးစဲဘူးတၢ်သိၣ် လိအခိၣ်တီၤဒီးပုၤတဝါအတၢ်အိၣ်မူအပတီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. သိၣ်လိစ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအကဘၣ်သ့ၣ် ညါဝဲလၢအိၣ်မူကသ့အဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အသိးတက့ၢ်.

ဆိကမိၣ်ထီၣ်န့ၣ်ပုၤကိဖိတဖၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. နသ့ၣ်ညါဖိသၣ်တဖၣ်အမိာ်အပၢ်တဖၣ်ဖိးတၢ်မၤတၢ် မနုၤလဲာ်ခါ. နသ့ၣ်ညါဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအိၣ်ဖဲလဲာ်ခါ. ဖိသၣ်လၢနတီၤပူၤတထီၣ်ကိအိၣ်အါခါ. အဝဲသ့ၣ်တထီၣ်ကိအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲာ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိတထီၣ်ကိလဲာ်. နကိထၢဖိၣ်ဖိသၣ်တ ဖၣ်အဂ့ၢ်အကျိၣ်စ့ၢ်ကိးခါ. (ကွါလံာ်အဘၣ် ၃ တက့ၢ်.)

ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်မနုၤလၢနကသိၣ်လိလၢကိအကတီၢ်တကတီၢ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ဆိကမိၣ်ထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လၢလံာ်တဖၣ်တက့ၢ်. ကွဲးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤလၢနကသိၣ်လိအီၤတဖၣ်, တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤတဖၣ်

အံၤဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးလၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူၤလဲၣ်, ဒီးကျဲးစးဆိကမိၣ်လၢနကမၤဘၣ်ထွဲက့ၤတၢ်မၤလိအခိၣ်တီၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူၤလဲၣ်တက့ၢ်.

တၢ်မၤလိခိၣ်တီၤ	တၢ်ဒုးစဲဘူးတၢ်လၢနသိၣ်လိအံၤအံၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်	ကျဲလၢတၢ်မၤဘၣ်ထွဲက့ၤတၢ်မၤလိခိၣ်တီၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူ
အဒိ, သ့ၣ်လၢတၢ်စူၤသ့ၣ်ပုၤအပူၤ	ပုၤတတၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အိၣ်အလီၢ်အံၤအိၣ်ဒီးသ့ၣ်ထူၣ်အါအါဂီၢ်ဂီၢ်မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဘူးဒီးပုၤလၢအတမ့ၢ်တၢ်စူၤသ့ၣ်ပုၤအလီၢ်ကဝီၤ	အဆိကတၢ်မၤလိနဟီၣ်ကဝီၤအသ့ၣ်ပုၤတဖၣ်တက့ၢ်. မၤတၢ်ဂဲၤလိလၢဘၣ်ယးဒီးစဲအ့ၣ်, တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးကျိၣ်အတၢ်မၤလိတက့ၢ်. နမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်ဝံၤမၤဖိသၣ်ထီၣ်သတြီၤအပုၤအံၤလီၤဆိဒီးတၢ်စူၤသ့ၣ်ပုၤလဲၣ်တက့ၢ်
နတၢ်အဒိ,		

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် Learning-friendly environment လၢတၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒီးအခိပညီအဂီၢ်

ကတဲာ်ကတီၤတၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒီးအခိပညီ

ဒ်ပမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်အသိးပဘၣ်ဒုးစဲဘူးတၢ်လၢပသိၣ်လိလၢတီၤပူၤတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်လၢအညီတမံၤဘၣ်. ပုၤတတၢ်မးမၤဆူၣ်ဖိသၣ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်တသ့ဘၣ်. ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၢ်တၢ်ဖဲအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤလၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤလိတၢ်ဖဲအတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢတၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်ကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤနၢၤတၢ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤလိတၢ်ဖဲအမၤန့ၢ်တၢ်စံးပတြီၤလၢအသရၣ်, အတံၤသကိးဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်လၢအမၤလိတၢ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤသ့ၣ်လၢကျဲၣ်လဲၣ်. ဖဲနကတဲာ်ကတီၤတၢ်မၤလိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအခါသံကွၢ်လီၤနသးတၢ်သံကွၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

- ◆ **တၢ်ထီၣ်ဂဲၤထီၣ်သ့ၣ်သး** - တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤတဖၣ်အံၤအိၣ်ဒီးအခိပညီဒီးဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူစ့ၢ်ကိးခါ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤတဖၣ်အံၤလီၤထူးန့ၢ်ဖိသၣ်အသ့ၣ်အသးစ့ၢ်ကိးခါ.

- ◆ တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ် - တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်အံၤကီၢ်တလၢမ့တမ့ၢ်ညီတလၢလၢဖိသၣ်အဂီၢ်လဲၣ်. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်ကြၢးဘၣ်လၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါဖိခဲလၢာ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကီးခါ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်ကြၢးဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၢ်တလၢတပဲၤဒီးဟးဂီၢ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်စ့ၢ်ကီးခါ.
- ◆ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ် - ဖိသၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကမၤန့ၢ်တၢ်အစၢလၢနအဲၣ်ဒီးစ့ၢ်ခါ.
- ◆ တၢ်မၤကွၢ်ကဒါက့ၤ - တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်လၢကျဲအကလုာ်တဖၣ်မၤစၢဖိသၣ်လၢကထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤအသးလၢကမၤလိတၢ်အါထီၣ်ဆူညါခါ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဒုးစဲဘူးတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိလၢတီၤပူၤဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်

ခဲအံၤဆီကမိၣ်ကဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီအသိတမံၤလၢနကသိၣ်လိအိၣ်ဒီးကွဲးလီၤအိၣ်လၢလံာ်တီၤဖျါလၢအအိၣ်လၢတၢ်ဖိခိၣ်အံၤတက့ၢ်. နဒုးစဲဘူးတၢ်မၤလိအခိၣ်တီအံၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤလၢက့ၢ်အချၢသ့တမံၤမံၤခါ. အဒိ,

- ◆ ဟံၣ်တၢ်မၤ (တၢ်ဖိအိၣ်တၢ်, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဒီပုၤဝဲၤ,တၢ်မၤကဆဲးကဆီတၢ်)
- ◆ တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ
- ◆ တၢ်ဟးပုၤ,တၢ်ယုအိၣ်ညၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လဲၤယုအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၣ်တဖၣ်
- ◆ တၢ်သ့ၣ်ဖျးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤတၢ်လၢစံာ်ပူၤဒုးပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအတၢ်လၢအိၣ်ဒီးအခီပညီ

လၢပကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်တီၤပူၤကဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအပဲၤဒီးတၢ်မၤလိသကိးတၢ်လၢတၢ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်အပူၤ (learning-friendly) န့ၣ်လီၤ. လၢ learning-friendly တီၤပူၤဖိသၣ်ကသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်လၢအခီပညီအခိၣ်အယိာ် (open questions,) ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်, စးထီၣ်တၢ်စံးတၢ်ကတီၤအခံ, ကတီၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးသရၣ်,တံၤသကိးဒီးဟံၣ်ဖိယီဖိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခဲ

လၢာ် - ပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါဖိ, ပၢ်ယုာ်ဒီးဖိသၢ်လၢအက့ၢ်အဂီၤတလၢပုၤဒီးအိၣ်ဒီးဟံၣ်ဖိယီဖိတၢ်အိၣ်သးဂံၢ်ထံးလၢအလီၤဆီ - ကတူၢ်ဘၣ်မုၢ်ဒီးသးခုၤလၢကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢ learning-friendly တီၤပူၤသရၣ်အိၣ်ဒီးအမူအဒါလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအါမံၤန့ၣ်လီၤ.

လၢအပူၤကွံာ်သရၣ်အမူအဒါန့ၣ်မ့ၢ်ထဲဒၣ်အဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဆူဖိသၢ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ခဲအံၤလၢကမၤစၢၤဖိသၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်ပဘၣ်အိၣ်ဒီးမူဒါလၢအလီၤဆီလိာ်အသးလွံၢ်မံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ **ပုၤဟံးစုန့ၣ်ကျဲတၢ် (facilitator)** - ပကဘၣ်ဟ့ၣ်ဖိသၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကမၤလိတၢ်ဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကကတီၤတၢ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ **ပုၤပၤဆုၢ်တၢ်** - ပဘၣ်ရဲၣ်ကျဲဒီးန့ၣ်တၢ်ကတီၤတၢ်ပီၣ်သကိးလၢတီၤပူၤဒ်သိးဖိသၢ်ကိးဂၤဒဲးကဟ့ၣ်ထီၣ်ဘၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **ပုၤကွံာ်ထံကွံာ်ဆးတၢ်** - ကွံာ်ထံကွံာ်ဆးဖိသၢ်ဖဲအမၤတၢ်လၢကရူၢ်, လၢအမၤတၢ်ခံၤဂၤတန့ၣ်မ့တမ့ၢ် ဖဲအမၤတၢ်ထဲတဂၤအခါန့ၣ်မၤစၢၤပုၤလၢပကန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၢ်တဖၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ဂဲၤလိလၢဖိသၢ်ခံၤဂၤတန့ၣ်အဂီၢ်အံၤတၢ်လဲလိာ်အီၤကသ့ဆူကရူၢ်အတၢ်ဂဲၤလိန့ၣ်လီၤ. ယုၤထၢဖိသၢ်တဂၤလၢကကဲကရူၢ်အခိၣ်ဒ်သိးကဆုၢ်အကရူၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ **ပုၤမၤလိတၢ်ဖိ** သရၣ်မၤလိတၢ်ဖဲပက့ၢ်ကဒါက့ၢ်ပတၢ်မၤလိဒီးဆိကမိၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.ဝံၤပမၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်ပတၢ်မၤလိလၢခံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ဂဲၤလိတခါမ့ၢ်မၤစၢၤဖိသၢ်လၢကန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတမံၤန့ၣ်ပစူးကါတၢ်ဂဲၤလိတမံၤယီအဝဲန့ၣ်လၢကမၤစၢၤဖိသၢ်န့ၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီအဂၤသ့ဒါ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအတၢ်လဲၤဒီဖျါလၢအကဒုးသ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါအတၢ်ထဲသိးတုၤသိးလိာ်သး

လၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤလံာ်တဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်ပမၤလိဘၣ်လၢ gender အခိပညီပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါအမူအဒါအိၣ်လၢပုၤတဝၢအပူၤဒ်အမ့ၢ်ပိၣ်ခွါတဖၣ်ဘၣ်ယုၤကျိၣ်ယုၤစုတၢ်ဟဲန့ၢ်လၢဟံၣ်ဖိယီဖိအဂီၢ်ဒီးပိၣ်မုၢ်တဖၣ်ဘၣ်အံးထွဲကွံာ်ထွဲဟံၣ်ယီဒီးဖိလံာ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. မူဒါလၢပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါတဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢပုၤတဝၢတဖၣ်ဒီးကလဲၤလီၤတစါဘၣ်တစါဒီဖျါလၢပုၤတဝၢ

အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါတဖၣ်လဲလိာ်အသးလၢဆၢကတီၢ်တဖၣ် အပူၤဒဲးကျဲာ်တဘိယီၤလၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအဂၤတဖၣ်လဲလိာ်အသးသ့အသိးန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါ အမူအဒါတဖၣ်အံၤမၤဘၣ်ဒိပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအသကဲာ်ပဝးဒီးတၢ်လၢအမၤလိာ်လၢကိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ် လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢာ်အံၤဘၣ်ယးဒီးတၢ်အဒိတခါလၢတၢ်ဂ့ၢ်ဒဲးအံၤကဲထီၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်အဂီၢ်

နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်အိၣ်လၢသဝီတဖျါလၢဘူးဒီးဝဲဒဲးခဲာ် (Pakse) လၢကီၢ်လၢအိၣ်အကလံာ်ထံးအပူၤ န့ၣ်လီၤ. အဝဲအသးန့ၣ်အိၣ်ခွဲန့ၣ်ဒီးမၤလိာ်သၢတီၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲအိၣ်ဒီးအဒိပုၤဝဲခွါခဲာ်လၢအမံၤ မ့ၢ်စီၤလံာ်ဒီးစီၤဟ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်လဲၤဆူကိၣ်ဒီးအဒိပုၤဝဲခွါခဲာ်အံၤကိးန့ၣ်လီၤ. အဝဲမ့ၢ် ကိၣ်ဖိအဂ့ၢ်တဂၤဒီးကျဲးစးတၢ်ဆူၣ်ဆူၣ်ကလဲာ်လၢကိၣ်ဘၣ်ဆၣ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်အါမံၤန့ၣ် လီၤ. နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်အတၢ်ကိတၢ်ခဲမ့ၢ်ဘၣ်မၤတၢ်အါမံၤတချုးအလဲၤဆူကိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ် အဒိပုၤဝဲမုၢ်တဂၤယီၢ်ဘၣ်မုၢ်ပိာ်ဒီးအခိၣ်တူာ်ကွၢ်တခါန့ၣ်လီၤ. အဒိပုၤဝဲမုၢ်အံၤအခိၣ်ဆါဒီး ပါာ်ထီၣ်လၢဖးဖိမ့ၢ်ဒီးနီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်ဘၣ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်လၢဖးဖိမ့ၢ်ဒီးကွၢ်ထွဲအဒိပုၤဝဲမုၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်ဘၣ်ဂဲၤဆၢထၢၣ်လၢဂီၤဂီၤတချုးအဒိပုၤဝဲဒီးအဟံၣ်ဖိယီၤဖိတဖၣ်ပါာ်ထီၣ်ဒဲးဘၣ်ဒီးဘၣ် လဲၤဟံးထီၣ်သ့ၣ်မုၢ်ဒီးဆိးကဲၤလီၤမ့ၢ်အူ, ဝံၤအဝဲဘၣ်ဆူဘုလၢကအိၣ်ဝဲလၢဂီၤတၢ်အိၣ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. ဝံၤအဝဲဘၣ်ဒုးအိၣ်အဒိပုၤဝဲမုၢ်အတၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်လဲၤတုၤကိၣ်တစုန့ၣ် အဝဲတၢ်ဘျးအသးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. အဒိပုၤဝဲခွါတဖၣ်တၢ်တမၤအီၤလၢကမၤစၢၤအီၤလၢကကွၢ်စၢၤ အဒိပုၤဝဲမုၢ်အံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်အဒိပုၤဝဲခွါခဲာ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤထဲဒဲးလဲၤယုအိၣ်ညၣ် ဒီးအပါၤဧါအယိၣ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကမၤလံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲနီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်လဲၤတုၤကိၣ်န့ၣ်အဝဲကျဲးစးဆူၣ်ဆူၣ်လၢကဒိကနၣ်သရၣ်ဘၣ်ဆၣ်ကိၣ်ဒိၣ်မးလၢအဂီၢ် မ့ၢ်လၢတၢ်ဘျးအသးဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိာ်အခိၣ်တီတဖၣ်စ့ၢ်ကိးလီၤဆီလၢနီၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်အတၢ် အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်သးဒိၣ်ထီၣ်အီၤလီၤဆီဒဲးတၢ်ဖဲအမံၤခဲ လၢတၢ်မၤလိာ်အကတီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ဒူအီၤဝံၤအလီၢ်ခဲအဝဲဆၢတဲာ်လၢကဟးထီၣ်ကိၣ်ဒီးဆိကမိၣ်ဝဲလၢကမၤစၢၤအမိၢ်အပါၤလၢ တၢ်မၤသ့ၣ်မုၢ်ယိၣ်ဝဲ, ဒၢၣ်ထံဒၢၣ်နီၢ်, အံးထွဲကွၢ်ထွဲအပုၤဒီးကွၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲ တလဲၤလၢကိၣ်နီၢ်တဘျီလၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အယိၣ်အဝဲတဖျါသၢတီၤဘၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်အဒိပုၤဝဲခွါခဲာ်န့ၣ် လၢာ်ဖျိထီၣ်တီၤဖျါကိၣ်ကွဲးသ့ဖးသ့ဒီးထီၣ်ဆူတီၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အဒိအံၤဒုးနဲာ်ပုၤလၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအမူအဒါလၢဟံၣ်ပူၤယီၤပူၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢပိာ် မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးတုၤဆူတၢ်ဟးထီၣ်ကိၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. သနၣ်က့ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါအံၤမၤ ဘၣ်ဒိစ့ၢ်ကိးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ဖဲအတူၢ်ဘၣ်ဝဲလၢကိၣ်အခိၣ်ညီတအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဒီးဂ့ၢ်ဒိၣ်လၢ ကမၤတၢ်ဒီးဆိၣ်ထွဲအဟံၣ်ဖိယီၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအမူအဒါတဖၣ်အဖိခိၣ်ခဲ

လၢန့ၣ်တၢ်ဆဲးတၢ်လၢမၤပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါတဖၣ်လၢကဆိကမိၣ်လီၤအသးလၢကဘၣ်မၤမူဒါတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်ခွါန့ၣ်တဟီၣ်ဘၣ် မ့တမ့ၢ် ပိာ်မုၢ်န့ၣ်တဘၣ်ဂဲၤတၢ်လိာ်ကွၢ်လၢအဆူၣ်အကိၤဘၣ်. လၢကျဲတဘီၤဖိၣ်အံၤအပူၤပိာ်မုၢ်တနီၤမၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးလိာ်စဲအ့ၣ်တမုၢ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢအဆိကမိၣ်ဝဲလၢလိာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်လၢပိာ်ခွါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးပၣ်ယုၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢလၢတၢ်မၤလိလၢအပၣ်ယုၣ်ပုၤကိးဂၤဒီးလၢအပွဲၤဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ် (inclusive learning-friendly) အတီၤပူၤန့ၣ်ပဘၣ်သံကွၢ်, “ဖိသၣ်ခဲလၢလၢတၢ်ပူၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးဂံၢ်ဘါလၢကမၤဝံၤတၢ်လၢပမၤအမၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးဒါ.” ကျဲတဘီၤလၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်အံၤအဂီၢ်မ့ၢ်ယုၣ်ထံၣ်န့ၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤဆံးအါလၢအဟံၣ်အယီတက့ၢ်. မၤဖိသၣ်ဝဲသကိးမ့တမ့ၢ်ကွဲးဘၣ်ပး, “တၢ်မနုၤလၢအမၤဝဲလၢ ဟံၣ်တဖၣ်လဲၣ်” တက့ၢ်. နကကမၤကမၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်မၤတၢ်ဆံးအါလၢဟံၣ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နမၤဘၣ်ထွဲတၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢနမၤဖိသၣ်မၤတၢ်လၢကွဲၤခိဖျိကွၢ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢအဘၣ်မၤဝဲလၢဟံၣ်တဖၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - ဒုးသ့ၣ်ညါပုၤလၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအမူအဒါတဖၣ်

တၢ်ဂဲၤလိာ်ခံမံၤလၢနမၤအီၤသ့လၢတီၤပူၤမ့ၢ်ဒ်လၢအသိးန့ၣ်လီၤ.

- ၁. ကတီၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်ဘၣ်ပးတၢ်လၢအဆိကမိၣ်ဝဲလၢပုၤတဝါအဲၣ်ဒီးမၤအမၤအမူအဒါအမ့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအသိးတက့ၢ်. မၤအီၤအဆိကတၢ်ထဲပိာ်မုၢ်ဒီးတက့ၢ်ကရူၢ်ဒီးထဲပိာ်ခွါတကရူၢ်ဝံၤယါယုၣ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါတပူၤယီတက့ၢ်. ပိာ်ခွါဆိကမိၣ်လၢပိာ်မုၢ်အမူအဒါမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်. ပိာ်မုၢ်ဆိကမိၣ်လၢပိာ်ခွါဖိအမူအဒါတဖၣ်မ့ၢ်မနုၤလဲၣ်. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ်လိာ်အသးလဲၣ်.
- ၂. မၤပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ပိာ်ခွါအသကဲၣ်ပဝးမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်တက့ၢ်. ဝံၤမၤပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ပိာ်မုၢ်အသကဲၣ်ပဝးမ့ၢ်မနုၤလဲၣ်တက့ၢ်. ကွဲးလီၤပိာ်မုၢ်အသကဲၣ်ပဝးတကျိၤဒီးအဂၤတကျိၤကွဲးလီၤပိာ်ခွါအသကဲၣ်ပဝးလၢသ့ၣ်ဘၣ်သူအလိာ်တက့ၢ်. ဝံၤလဲလိာ်ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအသကဲၣ်ပဝးတဖၣ်အလိာ်တက့ၢ်. ဝံၤသံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢအာၣ်လီၤဝဲမ့တမ့ၢ် ထီၣ်ဒါဝဲလဲၣ်တက့ၢ်. ပမ့ၢ်လၢလၢဖိသၣ်ကကျိၢ်တၢ်လၢမူဒါတဖၣ်တၢ်လဲလိာ်အလိာ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢတၢ်လဲလိာ်အီၤတသ့တမံၤမ့ၢ်ပိာ်ခွါအိၣ်ဖျါလီၤအဖိဒီးဒုးအိၣ်အဖိလၢအန့ၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤ - တၢ်သ့ၣ်ညါပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါအမူအဒါလၢတၢ်သိၣ်လိအပူၤ

ကွၢ်တၢ်ပၣ်ဖျါလၢအအိၣ်လၢလံာ်တံၤဖျါအပူၤဒီးမၤပွဲၤလံာ်တံၤဖျါလၢအလီၤဟံတဖၣ်ဒီးကွဲးလီၤတၢ်မနုၤလၢနဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်နတီၤပူၤလဲၣ်တက့ၢ်.

လံာ်ကျိၤ	ခဲအံၤ ခဲအံၤ	တဘျီ တခီၣ်	နီတဘျီ	တၢ်လိၣ်လၢက ဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်
ယသမံသမိးကွၢ်ယတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီတဖၣ်မ့ၢ်အအိၣ်ဒီးတၢ်အဒိဂ့ၤလၢပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါတဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ခါ.				
ယဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိၣ်မုၢ်တဖၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးဒီးလံာ်စဲအ့ၣ်				
ယစူးကါတၢ်မၤလိအကျဲလၢပုၤကိးဂၤမၤသကိးတၢ်အကျဲလၢယတီၤပူၤ, ဒီးယတၢ်လိၣ်နူလိၣ်တီၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်				
ဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်လၢအတီၤထီၣ်လၢအတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးဒီးလံာ်စဲအ့ၣ်အပတီၢ်ဂ့ၤတဖၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်လၢအတီၤဖုၣ်တဖၣ်				
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢယတီၤပူၤအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအမၤနၢၤတၢ်လၢလံာ်မိၢ်ပုၢ်တဖၣ်အပူၤ				

ဒ်သိးတၢ်ကမၤစၢၤပိၣ်မုၢ်တဖၣ်မၤလိတၢ်ကမုၢ်လၢကွၢ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်ကမၤလီၤတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးပိၣ်ခွါဖိတဖၣ်အဂီၢ်ပဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးနပုၤမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤပၤဆုၤကွၢ်တဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်မၤလၢလံာ်တဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီတဖၣ်ဒီးမၤဘၣ်က့ၤတၢ်ထံၣ်တခီတၢၤဘၣ်ယးဒီးပိၣ်မုၢ်ပိၣ်ခွါတဖၣ် (ကွၢ်အဆၢဒိၣ် ၄.၂), မၤဘၣ်က့ၤစ့ၢ်ကိးတၢ်ထံၣ်တခီတၢၤလၢဖိသၣ်လၢက့ၢ်

ဂီၤဟးဂီၤဒီးတၢ်လၢတပွဲၤ မ့တမ့ၢ် က လုၢ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤတၢ်မၤအီၤ သုလၢကိၣ်ဒီးတဖျၢၣ်ညါဘၣ်ဆၣ်သရၣ်ဘၣ်န့ၣ်ကျဲၤလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ် ထံၣ်လံာ်တဘျီလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်တခီတၢ်န့ၣ်ပကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလၢတီၤပူၤဘၣ် ဃးတၢ်ကမၣ်မနုၤအိၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤဒီးပကမၤဘၣ်က့ၤအီၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. (က့ၢ်လံာ်အ ဘၣ် ၁ တက့ၢ်.)

- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိမိာ်ပုၤလၢတၢ်လဲလိာ်အီၤသ့ဒ်တၢ်အိၣ်သးအသိးဒီးတၢ်မၤလိအပိးအလီ တဖၣ်လၢပုၤဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်လၢအကစၢ်ဒ်ဝဲသ့တဖၣ်တက့ၢ်. တၢ်အံၤကမၤစၢၤပိာ်မုၢ်ဖိတ နီၤလၢအဘၣ်စူးကါအတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢဟံၣ်ယီၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးဘၣ်အံးထွဲက့ၢ်ထွဲအပုၤ သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဟံၣ်ဖိယီၤဖိဖိၣ်တဖၣ်အါတက့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ် ထဲတဆံးတက့ၢ်လၢကိၣ်အတၢ်မၤလၢဘၣ်မၤဝဲလၢဟံၣ်အဂီၢ်မ့ၢ်လၢအဘၣ်မၤစၢၤအဟံၣ်ဖိယီၤ ဖိတဖၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယီၤကျဲးစးမၤဝဲၤကိၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဝဲၤကိၣ်အဆၢကတီၢ်, ဒီးနမ့ၢ်ဟ့ၣ်ဟံၣ်အတၢ်မၤတခီဟ့ၣ်အီၤတၢ်လၢအယုထာဝဲလၢအကစၢ်အသး သ့တက့ၢ်.
- ◆ တီၤပုၣ်ကိၣ်အဆၢကတီၢ်န့ၣ်သရၣ်တဖၣ်ကတိၤတၢ်ဒီးပိာ်ခွါဖိအါန့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိတက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲနသံက့ၢ်တၢ်သံက့ၢ်န့ၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆၢကတီၢ်အါထီၣ်လၢကစံးဆၢ နတၢ်သံက့ၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. နမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးသရၣ်အဂၤလၢကက့ၢ်ထံက့ၢ်ဆးနသိၣ်လိတၢ် ဒ်လဲၣ်တခီနကျဲးစးမၤတၢ်ဂဲၤလိလၢလံာ်ဒီးဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲဒ်သိးနကသ့ၣ်ညါလၢမ့ၢ် နသိၣ်လိပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါထဲသိးတုၤသိးတထဲသိးတုၤသိးအဂီၢ်တက့ၢ်. မၤဖိသၣ်တဂၤဟဲစိာ်လၢါ ၅ ဖျၢၣ်စုာ်စုာ်တက့ၢ်. မၤဖိသၣ်တဂၤဟံးန့ၢ်လၢါတဖျၢၣ်ဒီးပာ်အီၤလၢအကပၤဝဲနကတိၤတၢ် ဒီးအီၤ မ့တမ့ၢ် သံက့ၢ်တၢ်သံက့ၢ်ဆူဖိသၣ်တဖၣ်ကိးဘျီဒီးတက့ၢ်. ဝဲၤအလီၢ်ခဲနဝဲထံနီၤဖး က့ၤမ့ၢ်နသိၣ်လိဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါထဲသိးတုၤသိးတထဲသိးလဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးနက သိၣ်လိဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါထဲသိးတုၤသိးအဂီၢ်နလဲလိာ်နတၢ်သိၣ်လိသ့လၢကျဲးလဲၣ်ဖိ သ့ဘၣ်မၤလိတၢ်မနုၤဒ်သိးကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ထဲသိးတုၤသိးအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဂဲၤလိလၢထးအံၤကမၤညီထီၣ်စၢၤနၤလၢနကသိၣ်လိပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါထဲသိးတုၤသိးအါထီၣ် လၢတီၤပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်နကလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဂဲၤလိတနီၤထဲဒ်ပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဒ်သိးပိာ် ခွါဖိသ့တခီစိလၢအဝဲသ့ၣ်အဖိခိၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢခဲၤဒ်လၢနမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤလၢပိာ် မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတပူၤယီၤဒ်သိးကမၤလိမၤသကိးတၢ်ဒ်သိးသိးကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိလၢထးအံၤလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢမိာ်ပာ်တဖၣ်အအိၣ်အယီၤနကြၢးကတိၤတၢ် ပိၣ်သကိးတၢ်တဖၣ်အံၤဖဲကိၣ်ကမံးတံာ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. အဘျူးအိၣ်စ့ၢ်ကိးလၢကိၣ်မ့ၢ် အိၣ်ဒီးအတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢဘၣ်ဃးတၢ်ထံၣ်တခီတၢ်လၢတၢ်သိၣ်လိပိးလီၤအပူၤဒီးတၢ်သိၣ် ဃီၣ်သီဃီၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤတၢ်ကြၢးအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်အီၤလၢမိာ် ပာ်ဒီးသရၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်ဂဲၤဒီးတၢ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်အကျဲအပူၤ

လၢတၢ်ပူၤဒီးတၢ်ချၢခံၣ်လၢအံၤဖိသၣ်မၤလိၤတၢ်ထီၣ်န့ၢ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၢ်လီၤဟ့ၣ်ဂဲၤလၢအတၢ်မၤလိၤအပူၤဒီးဖိသၣ်ကြၢးဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဂဲၤဘၣ်ဘၢအီၤလၢကမၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်ခဲလၢလၢအအိၣ်လၢတၢ်ပူၤအံၤန့ၢ်လီၤ. တၢ်မၤသကိးတၢ်တပူၤယီၤအံၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကနၢ်ပၢၢ်ဒီးတၢ်လိၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢန့ၢ်လီၤ. တၢ်မၤလိၤတၢ်ခံၣ်တဆိ မ့တမ့ၢ် လၢအကရူၢ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်အါထီၣ်ဒီးကတိၤလိၣ်အသးအါထီၣ်ဒီးမၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢတၢ်ဂၤဒီးတၢ်အအိၣ်အါထီၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်မၤလိၤတကလုာ်အံၤဘၣ်တၢ်မၤအီၤသ့လၢတၢ်ဟးအိၣ်သကိးတၢ်လိၣ်လၢတၢ်ချၢဒီးဖဲအဂဲၤတၢ်လၢကွဲလၢတၢ်မၤလိၤအဂီၢ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ.

တၢ်ဟ့ၣ်ဂဲၤ - တၢ်လဲၤဟးလၢပူၤတဝၢအပူၤ

တၢ်လဲၤဟးလၢပူၤတဝၢအပူၤမ့ၢ်ဝဲဖိသၣ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးကွဲအကရၢၢ်, လဲၤဟးလၢထံပူၤ, လဲၤဟးလၢပူၤတဝၢတၢ်ထံၣ်လိၣ်အိၣ်သကိးအဘျီၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၢ်လီၤ. နလဲၤဟးကွဲထံကွဲဆးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတမံၤမံၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိတမံၤမံၤ မ့တမ့ၢ် လဲၤကတိၤတၢ်ဒီးပူၤလၢအစဲၣ်နီၤလၢတၢ်တမံၤမံၤအသိးသ့စ့ၢ်ကိးန့ၢ်လီၤ. (ကွဲလိၣ်အဘျီၣ်ယုဘၣ်ယးတၢ်ကစူးကါတၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပူၤတဝၢလၢကမၤလိၤဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်လဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.)

တၢ်စူးကါတၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပူၤတဝၢလၢတၢ်ဆီၣ်ထွဲကရူၢ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအဂီၢ်

အဒိ, လၢတၢ်ကလဲၤဟးဆူပူၤတဝၢအထံတမၢၣ်အဂီၢ်ကရၢကရိထီၣ်ယံၢ်တီၤကွဲဖိအကရူၢ်တဖၣ်ဒီးဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်တက့ၢ်. တချုးလၢအဝဲသ့ၣ်လဲၤဟးဆူထံတမၢၣ်ဒီးဘၣ်အခါသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ယးဒီးထံမ့ၢ်တၢ်အရ့ၤဒိၣ်တမံၤလၢပူၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအဂီၢ်တက့ၢ်. နမၤအဝဲသ့ၣ်တယၢ်ထံတမၢၣ်အထီ, တ့ဟီၣ်ကဝီၤအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအိၣ်ဝးတရံးထံတမၢၣ်အံၤ, တ့သ့ၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢအထံၣ်ဝဲတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ကွဲတၢ်သံကွဲလၢကသံကွဲပူၤလၢအမၤတၢ်လၢထံတမၢၣ်တဖၣ်အံၤအပူၤအဂီၢ် အသိးန့ၢ်လီၤ.

ဖဲအဝဲသ့ၣ်ဟဲက့ၤတုၤက့ၤဆူတီၤပူၤန့ၢ်မၤကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်ကွဲတၢ်ဟံၣ်ဖျါဖျါကိၣ်မ့တမ့ၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးတီၤတဖၣ်ဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအထံၣ်န့ၢ်ဝဲတဖၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်က့ၤဆူအဟံၣ်ဒီးသံကွဲအဟံၣ်ဖိယီၤဖိလၢဘၣ်မနုၤအယီၤထံတမၢၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢပူၤတဝၢအဂီၢ်လဲၣ်န့ၢ်လီၤ.

နမ့ၢ်လဲၤကိးဖိသၣ်လၢကလဲၤဟးအိၣ်သကိးကွီၤအကရၢၢ်တခီဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဆူကရူၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ကရူၢ်တကရူၢ်ကွဲးရဲၣ်လီၤကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်ဖိယၢ်လၢအထံၣ်ဝဲတဖၣ်အမံၤဒီးထံၣ်ဝဲအနီၣ်ဂံၢ်ဆံးအါလဲၣ်တဖၣ်အသိးဒီးခံကရူၢ်တကရူၢ်ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအကလုာ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်အမံၤဒီးအနီၣ်ဂံၢ်ဆံးအါလဲၣ်အသိး, သၢကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်ကွၢ်ယုဆၣ်ဖိကိးဖိလၢအဒိထီၣ်တဖၣ်, ဒီးကရူၢ်လွံၢ်ကရူၢ်တကရူၢ်အဂီၤဒီးထီၣ်ဒုးအလဲၢ်အထီသ့န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်ဟဲက့ၤတုၤဆူတီၤပူၤအခါကရူၢ်ခဲလၢာ်ဟံၣ်ဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအထံၣ်န့ၢ်ဝဲတဖၣ်တပူၤယီၤဒီးကွဲးဟံၣ်ဖိၣ်တၢ်ကွဲးဟံၣ်ဖိၣ် မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်ဖိၣ်တၢ်လၢအထံၣ်န့ၢ်ဝဲတဖၣ်ခဲလၢာ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.တချုးနလဲၤကိးဖိသၣ်တဖၣ်ဆူတၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးအလီၤဒ်ဘၣ်န့ၣ်မၤတၢ်ဂဲၤလိတ မံၤမံၤဒ်သိးကဒုးအိၣ်ကတဲာ်ကတီၤအသးဒ်အမ့ၢ်,

- ◆ ကတီၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်လၢတီၤဒီးတတီၤညါလၢအဝဲသ့ၣ်ကထံၣ်န့ၢ်တၢ်မနုၤဖဲအလဲၤဟးဆူတၢ်လီၤန့ၣ်အခါတက့ၢ်.
- ◆ မၤဟံၣ်ဖိယီ မ့တမ့ၢ် ပုၤမၤစၢၤသရၣ်ကမၤစၢၤနၤလၢတၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပုၤတဝၢအံၤကလဲၤသကိးဒီးနၤတက့ၢ်.
- ◆ ကျဲးစးကွဲးမုၢ်ပုၤစဲၣ်နီၤတဖၣ်လၢကဟဲကတီၤလီၤတၢ်ဘၣ်ယးတၢ်လၢကလဲၤထံၣ်ဝဲတဖၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒ်သိးကနၢ်ပၢၢ်ဝဲတၢ်မနုၤလၢကထံၣ်ဝဲလၢတၢ်လဲၤဟးအံၤအပူၤလၢကရူၢ်မ့တမ့ၢ်ခံၤတဆိ မ့တမ့ၢ် တဂၤစုာ်စုာ်တက့ၢ်.

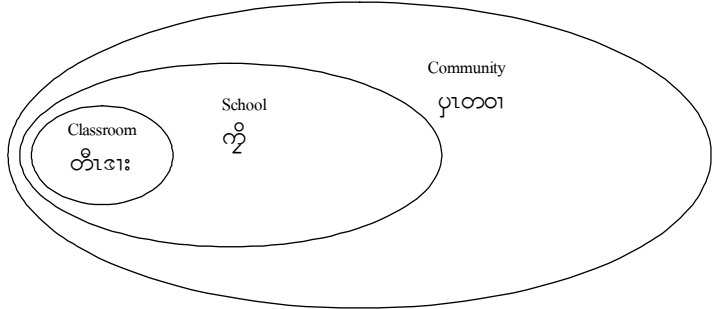
တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပုၤတဝၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအခီပညီလၢဖိသၣ်အဂီၢ်ဒီးသရၣ်စူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢဖိသၣ်ဟံၣ်ဖိၣ်အီၤတဖၣ်အံၤစ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး, လံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်မၤလိကျိၢ်ဒီးတၢ်မၤလိတဖၣ်ဘၣ်ယးပုၤဂ့ၢ်ဝီအဂ့ၢ် social studies အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ကွီၤကဝီၤတဖၣ်လၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ် (Circles of Learning)

တၢ်ဂဲၤလိအံၤမ့ၢ်တၢ်ဂဲၤလိလၢပဂ့ၤမၤအီၤလၢပကစၢ်ဒ်ပဝဲဒ်သိးပရဲၣ်ကျဲၤပတၢ်သိၣ်လိအရဲၣ်အကျဲၤတဖၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိအိၣ်စ့ၢ်ကိးတခါလၢပမၤအီၤဒီးပပုၤကွီၤဖိတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

မၤဖျါထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဘၣ်ယးတၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးပုၤတဝၢလၢတယံၤဒီးတီၤတဖၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးကိးမံၤဒ်တက့ၢ်. လၢစးခိအက့အခါၣ်သးတတီၤန့ၣ်တုၤလီၤဝးကွီၤတဖျါ မ့တမ့ၢ်ဝးကွီၤလၢအပယွဲၤတဖျါလၢကကဲနတီၤအခါၣ်စးတက့ၢ်. တုၤလီၤဝးကွီၤလၢအအိၣ်ဝးတရံးနတီၤတဖျါဒီးဝးကွီၤအံၤကကဲနကွီၤအခါၣ်စးန့ၣ်လီၤ. တုၤလီၤကဒီးဝးကွီၤလၢအအိၣ်ဝးတရံးန

ကိုးဒီးဝးကိုးအံၤကကဲနပူၤတဝၢ, ဝုၢ် မ့တမ့ၢ် ကီၢ်ရၣ်အခါၣ်စးန့ၣ်လီၤ. ကိုဘုၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတမံၤ မံၤခါ. ကိုအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢအကရၢၢ်တဖျၢၣ်ဖျၢၣ်ခါ. သ့ၣ်ဝၣ် မ့တမ့ၢ် ပျီအိၣ်ခါ. ထီၣ်အသ့ၣ် မ့တမ့ၢ် ဘျၢၣ်အိၣ်ခါ. လၢကိုအဝးကိုးအပူၤန့ၣ်ကွဲးရဲၣ်လီၤကယံၢ်မ့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ် အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢအအိၣ်လၢတီၤဒီးအချၢတဖၣ်တက့ၢ်. နဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အတၢ် အိၣ်ဝးတရံးအသီလၢဖိသၣ်အဂီၢ် (အဒိ, ကိုအကရၢၢ်) သ့တမံၤမံၤခါ.

လၢခံတပတီၢ်လဲၤဆူပူၤတဝၢအပတီၢ်, ဝုၢ် မ့တမ့ၢ် ကီၢ်ရၣ်အပတီၢ်တက့ၢ်. ဆိကမိၣ်ထီၣ်ကျးတ ဖၣ်ဒီးတၢ်ဆါတၢ်ပူၤအလီၢ်တဖၣ်လၢကထုးန့ၢ်ဖိသၣ်အသးလၢကမၤလိတၢ်အဂီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်. ပူၤ ထူစံၣ်ဖိဒီးတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးတၢ်သ့ၣ်တၢ်သၣ်လီၤဆီ မ့တမ့ၢ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလီၤဆီအိၣ်တမံၤမံၤခါ. တၢ်ပၢ်တၢ်ကွၢ်ကီၢ်အဒီး, သ့ၣ်ပုၢ်, တၢ်ဟးလိၣ်ကွဲးအပျီ မ့တမ့ၢ် ပျီအဂၤအိၣ်တဘ့ၣ်ဘ့ၣ်ခါ. ကွဲး လီၤတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်အံၤအမံၤလၢဝးကိုးအပူၤတက့ၢ်.

တၢ်စူးကါတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲလၢနကိုးအပျီပူၤအံၤမ့ၢ်ဒ်သိးကမၤစၢၤနတီၤလၢကမၤလိဘၣ်ယးလုၢ်လၢ သကဲၣ်ပဝးအကြးအဘၣ်လၢတီၤချၢဒီးတၢ်မၤလိလၢကမၤသကိးတၢ်တပူၤလီၤလၢကရူၢ်အသိးန့ၣ် လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤတၢ်က့ၤအတၢ်ကီၢ်တဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကီၢ်တဲအဂၤတဖၣ်အ ကီၢ်တက့ၢ်. ပူၤတဖၣ်အံၤကန့ၣ်လီၤမၤလိဘၣ်တၢ်လၢတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အံၤဒ်လဲၣ်. ကဘၣ်ယုသ့ၣ်ညါ ဆိကျဲန့ၣ်လီၤ.နကလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢမိၢ်ပၢ် မ့တမ့ၢ် ကိုဖိအဂၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်လိၣ်ကွဲးလၢတၢ်မၤလိအဂီၢ်

ဖိသၣ်တဖၣ်အဲၣ်တၢ်ဂဲၤလိၣ်ကွဲးဟ့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ် တၢ်သီတဖၣ်လၢတၢ်ဂဲၤလိၣ်ကွဲးအဂီၢ်တက့ၢ်. လၢတၢ်ဂဲၤလိၣ်ကွဲးတဖၣ်အပူၤအဝဲသ့ၣ်ကစူးကါဖျၢၣ် ထူဖျၢၣ်ပျီ, ဘီလ်တဖၣ်, ပလီအခိၣ်ပံး, လၢၢ်, ပျဲ, သ့ၣ်လၢ မ့တမ့ၢ် တၢ်ပိးတၢ်လီၤအဂၤတဖၣ်

န့ၣ်လီၤ. တၢ်လိာ်ကွဲၤလၢအပၣ်ယုၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်, တၢ်မၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်စူးကါတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီဆီဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်မ့ၢ်ကျဲအဂ့ၤတဖၣ်လၢကထုးန့ၢ် ဖိသၣ်အသးဆူတၢ်လၢအမၤလိဝဲမနုၤတဖၣ်အဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်လိာ်ကွဲၤမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဆဲးကျိးဆဲး ကျၢလိာ်အသးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးဒီးတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် dominoes, bingo ဒီး five questions (ဖိသၣ်တယၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတမံၤမံၤခီဖျိသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်ထဲယဲာ်ထံၣ်ခီၤ) အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နၤဒီးနပုၤ ကွဲၣ်ဖိဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်လၢတၢ်လိာ်ကွဲၤအါမံၤဒီးနဘၣ်မၤထွဲက့ၤအီၤဒီးတၢ်ပညိၣ်လၢ အလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ဒီးတၢ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤဒီးအတၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်အံၤတၢ်လဲၣ်လိာ်အီၤသ့ဒ်သိးကကြၢးဒီးလိာ်လိာ်ယီၤလိာ်အ သးဒီးတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လိာ်ကွဲၤ dominoes ဒီးအက့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ်လၢ တၢ်ဘၣ်ထီၣ်ဘၣ်အီၤတမံၤဒီးတမံၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, နၢၣ်ဘၣ်လွံၢ်ကနူၤယူအိၣ်လၢ domino အလီၤအံၤတၢ်ပာ်ယုၣ်အီၤဒီး domino လၢအအိၣ်ဒီးနၢၣ်ဘၣ်လွံၢ်ကနူၤယူအဖျၢၣ်အသိး န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤတဖၣ် - နၤဒီးနပုၤကွဲၣ်ဖိဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအ သ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤညီညီတမံၤမံၤသ့ၣ်ခါ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ ဒ်လဲၣ်တဖၣ်အဒိမ့ၢ်ဒ်လိာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ကွၢ်ထံ မ့တမ့ၢ် ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒီးနပုၤကွဲၣ်ဖိလၢတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤမနုၤလၢအဂဲၤဝဲလၢတၢ် ချၢတဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. အစူးကါဝဲတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢမနုၤဒ်သိးကဟ့ၣ်ဝဲအမးအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. အဝဲသ့ၣ်သးဝံၣ်တၢ် မ့တမ့ၢ် စူးကါတၢ်အသိၣ်လၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးမနုၤတဖၣ်လဲၣ်. တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤလီၤဆီလၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဂီၢ်အိၣ်ခါ. ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်.
- ◆ မၤဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤအလံာ်တဘျီလၢဖိသၣ်အဂၤမၤလိအီၤသ့တက့ၢ်. ဖိသၣ် ဟးကွၢ်ယုတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤတဖၣ်လၢပုၤလၢအအိၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢအဟံၣ်ဖိယီဖိအပူၤလၢ အဂဲၤဝဲဝဲအမ့ၢ်ဒ်ဖိသၣ်အခါလၢကွဲၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤလၢအအိၣ်ယံၤဒီးအပုၤတဝါ မ့တမ့ၢ် အတၢ် ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်အအိၣ်သ့ၣ်ခါ.
- ◆ ဒုးဝဲဘူးတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲၤတဖၣ်အံၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤဒီးတၢ်လၢနသိၣ်လိအီၤတဖၣ် (အဒိ, တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး) တက့ၢ်.

တၢ်လဲၤဟးအိၣ်သကိးဒီးတၢ်လိာ်ကွဲၤခံမံၤလၢအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအထီၣ်ဂဲၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤလိန့ၢ်တၢ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲလၢလၢာ်တနီၤအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအဒုးထီၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤအါထီၣ်ဖိသၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

- ◆ စူးကါတၢ်အဒိအခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢဖိသၣ်ဒုးဝဲအဟီၣ်ကဝီၤအပူၤဒီးအိၣ်ဒီးအဒိပညီလၢပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါဒီးဖိသၣ်လၢအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢဖိသၣ်ကစူးကါတၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနံၤဘၣ်တနံၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ယုအိၣ်ညၣ်တခွဲးညၣ်, တၢ်သ့ၣ်ဘု မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒၢၣ်ထံတဖၣ်အသိးတက့ၢ်.
- ◆ စူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျဲကပူၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢအလီၤထူးန့ၢ်သ့ၣ်ထူးန့ၢ်သးဒီးပျဲဖိသၣ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဟူးဂဲၤလၢအတၢ်မၤလိအပူၤတက့ၢ်.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး, လံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးကျိာ်တၢ်မၤလိတဖၣ်လၢအိၣ်ဒီးအဒိပညီလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်

တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး,စဲအ့ၣ်ဒီးကျိာ် (တၢ်ဖးလံာ်ဒီးတၢ်ကွဲးလံာ်) အါတက့ၢ်မ့ၢ်လံာ်မိာ်ပုၤလၢပက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကီၢ်ကတၢ်လၢဖိသၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်တဖၣ်အံၤအကျါဖိသၣ်မၤလိတၢ်ဆီကမိၣ်လၢအဒိပညီဒိၣ်လဲာ်ဒီးကီၢ်ဒိၣ်လၢဖိသၣ်ကနၢ်ပာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ် လၢဖိသၣ်ဒုးစဲဘူးတၢ်ဆီကမိၣ်လၢအဒိၣ်အလဲာ်တဖၣ်အံၤဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကနၢ်ပာ်တၢ်ဆီကမိၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်ကီၢ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်ဖိသၣ်ဒုးစဲဘူးတၢ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ်အံၤဘၣ်လံာ်တစုဒီးကနၢ်ပာ်တၢ်ဆီကမိၣ်အဒိၣ်အယိာ်တဖၣ်ဒီးကစးထီၣ်စူးကါကွဲးဝဲတမံၤမ့တမ့ၢ် တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအကါဒိၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျါလၢအဖိလံာ်တက့ၢ်အံၤကဟ့ၣ်န့ၣ်တၢ်ဆီကမိၣ်တနီၤဘၣ်ဃးနကသိၣ်လိလံာ်တဖၣ်အံၤလၢတၢ်မၤလိလၢအပဲၤဒီးတၢ်ရၢလိာ်မုာ်လိာ် (learning-friendly) အကျဲအါထီၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်ဒီးနသိၣ်လိအီၤကမုာ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိလၢအပဲၤဒီးတၢ်ရၢလိာ်မုာ်လိာ်အတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုး

ပစူးကါလံာ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဖဲပတယာ်လၢပကက့ၢ်ဆူဟံၣ်အဂီၢ်ကလၢာ်တၢ်ဆါကတီၢ်ဆံးအါလဲာ်န့ၣ်လီၤ. ပစူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢပကတယာ်ထံအိၣ်လၢထံစဲပူၤဆံးအါလဲာ်ဒီးအၣ်လူသၢကံလိကြၢ်မိာ် လၢဖျါပူၤအပူၤကလီၤတၢ်ဆံးအါလဲာ်န့ၣ်လီၤ. ပစူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဖဲပဆါညၣ်လၢကျဲကပၤအခါန့ၣ်လီၤ. ပစူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဖဲပဂဲၤကလံာ် (ပခိၣ်ခါအဘိပုၤဘီ) ဒီးဖဲပဒုတၢ်အူတၢ်အခါဒီးဖဲပသးဝံၣ်တၢ် (စူးကါတၢ်သိၣ်ဒီးအဘျီ) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သနၢ်က့ၤလၢကိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးတဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်တအိၣ်ပျါလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်ကျဲးစးမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကဒုးစဲဘူးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်သ့တၢ်သ့လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢအစူးကါဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူကိးနံၤဒီးဒ်အမ့ၢ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်လဲၤဆူဖျါပူၤအခါဒ် အဒိ, တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်, ဖဲဖိသၣ်ဟ်မၤအသးဒ်အလဲၤဆူဖျါပူၤတဖၣ်ကမုၢ်ဒီးအခိပညီၣ်ကအိၣ်လၢဖိသၣ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်ကဒုးဒိၣ်ထီၣ်အတၢ်နၢ်လီၤအသးဖဲအကတိၤတၢ်လၢတီၤအမဲာ်ညါအခါန့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိခိဖျါတၢ်စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤအနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်

ဖိသၣ်သးစၢ်တဖၣ်နၢ်ပၢၢ်တၢ်ပာ်ဖိၣ်, တၢ်ထုးကွံာ်, တၢ်ဂံၢ်အါဒီးတၢ်နီၤဖးဖဲအစူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်လၢာ်ဆံးဆံးဖိတဖၣ်, ဝဲအချံ, တၢ်အကူတဖၣ်, နီၣ်က့တဖၣ် မ့တမ့ၢ် သ့ၣ်အချံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢဖိသၣ်ထံၣ်လၢအမဲာ်ဒီးပလၢာ်ဘၣ်အီၤသ့ဒီးတမ့ၢ်ထဲလၢအဘၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲဘၣ်ယးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂ့ၢ်ဘၣ် (ကျိၤကျဲၤအံၤအဘျူးအိၣ်လီၤဆိဒ်တၢ်လၢဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးမဲာ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ကီၢ်တဖၣ်) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသၣ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤလၢအမဲာ် မ့တမ့ၢ် ဖိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအစု မ့တမ့ၢ် သုးဘၣ်ဝဲလၢအကစၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကနၢ်ပၢၢ်တၢ်အကျိၤအကျဲၤလၢအနီၢ်ကစၢ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အါန့ၣ်ထဲဒ်ဆိကမိၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးထဲဒ်လၢအခိၣ်န့ၣ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအမၤလိတၢ်လၢတၢ်ထံၣ်, ဖိသၣ်လၢအမၤလိတၢ်ခိဖျါပလၢာ်ဘၣ်ဝဲတဖၣ်ကကဲထီၣ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်လၢအဂီၢ်ဒိၣ်မးခိဖျါစူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤခိဖျါလၢတၢ်စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤတနီၤစ့ၢ်ပိာ်ခွါဖိ, ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤလီၤတၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိခံဖုလၢာ်အံၤဂဲၤဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအကပုၣ်ဒီးအကီၤ (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကံးညၢ်ဒီးလၢာ်) ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဖ့ မ့တမ့ၢ် အယၢ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိကြးဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤဒ်သိးကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤခဲလၢာ်ဒ်သိးကမၤန့ၢ်အတၢ်နၢ်လီၤအသးလၢအတၢ်စူးကါအတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကမၤဂ့ၤထီၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒ်သိးကမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤလၢအလီၤဆိဒီးအဝဲသ့ၣ်အကစၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်စူးကၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအအိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤလီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်

တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်အကလုာ်ကလုာ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကနာ်ပၢ် တၢ်တၢ်ပဲၤ, တၢ်အအိၣ်အဆံးဒီး geometry အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤပၣ်ယုာ်ဒီး နၢၣ်ဘၣ်ယုာ်မဲာ်သၣ်ပူၤ, ပုးရမံးဒီးနၢၣ်ဘၣ်ခံကနူၤယုာ်ဒီးဖျၢၣ်ပီၤဒီးတၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်အဂၤလၢအ က့ၣ်ကူလၢအဘၣ်တၢ်တ့အီၤလၢသ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ချံးစးခိအတီၣ်တဖၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. မၤဖိ သၣ်ဟးက့ၢ်ယုာ်တၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်အကလုာ်ကလုာ်လၢအကိၣ်ဒီးအကပိာ်ကပၤဝးဝးလၢအစူးကၢ ဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူကိးနံၤဒဲးအဂီၢ်တက့ၢ်. အဒိ, တၢ်န့ၣ်ထံအဒၢန့ၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်ဖျၢၣ်ပီၤ, ဒၢးခိ (brick) အက့ၢ်အဂီၢ်ဖျၢၣ်နၢၣ်ဘၣ်ခံက နူၤယုာ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢကီၢ်တံၣ်မိအမ့ၢ်ထီၣ်န့ၣ်သရၣ်တဖၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကဟးက့ၢ်ယုာ်ကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်လၢအ အိၣ်လၢကိၣ်ကပိာ်ကပၤလၢအက့ၢ်အဂီၢ်လီၤဆီလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ထံၣ်စးခိတလိတ ဖၣ်, ခိၣ် ဖျိၣ်, တၢ်န့ၣ်ထံဒၢ, ဘီလ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်တုၤမ့ၢ်အက့ၢ်န့ၣ်က့ၢ်ဆူ တီၤပူၤနီၤ ဖးလီၤအသးဆူအကရူၢ်ဆံးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တကရူၢ်အကျိာ်ဟံးန့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤ တမံၤဒီးယုာ်ထံၣ်န့ၣ်ဝဲအထီ, အလဲာ်, အ့ရယၢ်ဒီးအတၢ်တၢ်ပဲၤ (volume) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ် တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် formula မ့တမ့ၢ် အတၢ်တၢ်ပဲၤလၢတၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢအစူးကၢဝဲတမံၤအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တကရူၢ်မၤပဲၤဖျၢၣ်စူ (cone) တဖျၢၣ်ဒီးထံၣ်ဒီးထီၣ်သတြီၤအတၢ်ပဲၤဒီးဖျၢၣ်ပီၤ အတၢ်ပဲၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်တဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်လၢကစူးကၢဝဲလၢအတၢ်သိၣ်လိအ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤလၢကျဲၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်စူးကၢတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ် - မၤတၢ်, ကတီၢ် တၢ်ဒီးကွဲးလီၤတၢ်

ဖဲမၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအခါဖိသၣ်တဖၣ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနီၤ, လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤလိလၢ ကဘၣ်တဲဘၣ်ပးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂ့ၢ်, အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ကွဲးလီၤဝဲလၢအယုာ်ထံၣ်တၢ်စံးဆၢတဖၣ်ဒ် လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ **မၤတၢ်** - ကျဲသနူအံၤဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤန့ၣ်လီၤ. (အဒိ, ဂံၢ်ဝဲအဖျၢၣ်တနီၤဒီး ထုးကွဲာ်အီၤတက့ၢ်.
- ◆ **ကတီၢ်တၢ်** အဒိ, တဲသကိးဘၣ်ပးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်လၢအကရူၢ်, “ယ ဆိကမိၣ်အစၢတမ့ၢ် (၅) ဘၣ်. အစၢမ့ၢ် (၆) လီၤ. မ့ၢ်လၢ ---”

- ◆ ကွဲးလီၤတၢ် - ဖိသၣ်ကွဲးလီၤဝဲအမၤန့ၢ်တၢ်အစၢအံၤဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကတဲ ဘၣ်ဖိသၣ်လၢကျဲအဂၤလၢကမၤန့ၢ်တၢ်အစၢအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဒိ, နမၤဖိသၣ်ထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတနီၤဒီးယုထံၣ်အအ့ၤရယၣ် (မၤတၢ်) လၢအကရူၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်ကဘၣ်စံးဘၣ်အသရၣ်ဘၣ်ယးအတၢ်စံးဆၢတဖၣ် (ကတိၤတၢ်) န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကွဲးလီၤဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအစၢခဲလၢာ်လၢသ့ဘၣ်သ့အလီၤ (တၢ်ကွဲးလီၤတၢ်ဝံၤဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢတီၤပူၤကတိၤသကိးဘၣ်ယးတၢ်အစၢတဖၣ်အဂ့ၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ကမၤလိနီၣ်ဂံၢ်ကူၣ်အဂီၢ်ဟ့ၣ်လီၤဖိသၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်အက့အခီ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒီးတၢ်လၢတဖၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကနၢ်ပၢၢ်ဝဲတတ် မ့တမ့ၢ် လွံၢ်ပူၤတပူၤအဂီၢ် (မၤတၢ်) န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်န့ၣ်ကတဲသကိးတတ်ဒီးလွံၢ်ပူၤတပူၤအံၤဒိၣ်ဖဲလဲၣ်တခါအဂီၢ် (ကတိၤတၢ်) န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤလိကွဲးလီၤတတ်ဒီးလွံၢ်ပူၤတပူၤနီၣ်ဂံၢ်အသိး (တၢ်ကွဲးလီၤတၢ်အဒိ, ၃) န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိတၢ်စူးကါတၢ်သ့တၢ်သ့ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒီးတၢ်လၢဖိသၣ်ထံၣ်အိၣ်ဒီးပလၢာ်အိၣ်သ့အံၤမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအခီပညိလၢဖိသၣ်အသးသမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးစဲဘူးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်

ခိဖျိဖိသၣ်မၤဘၣ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢအစုအခိၣ်အယိအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအခီပညိလၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်ထီၣ်ဒုးအဟံၣ်ဒီးအကိတၢ်ဒုးစၢၤအယံၤဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢာ်ဆံးအါလၢအတၢ်လဲၤဆူကိၣ်, ဒီးယုထံၣ်ဖျါၣ်ထူပျီအ့ၤရယၣ် မ့တမ့ၢ် ထီၣ်ဒုးတၢ်ဒီးတၢ်လၢအပူၤလၢဖျါပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးညိဒိၣ်ထီၣ်ခိဖျိအစူးကါတၢ်အနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်သ့ဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ကနၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဂ့ၤထီၣ်ဖဲအကတိၤသကိးဝဲအခါန့ၣ်လီၤ. ပျဲဖိသၣ်ကွဲးလီၤ မ့တမ့ၢ် ကတိၤသကိးအတၢ်ယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်တုၤအထံၣ်ဝဲအစၢတစုတက့ၢ်. နဘၣ်တဲသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်လၢအမၤန့ၢ်တၢ်စံးဆၢဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဝံၤသးစူၤဖဲဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢကမၤန့ၢ်တၢ်စံးဆၢအခါန့ၣ်လီၤ.

အလီၢ်အိၣ်လၢနကဘၣ်စူးကါတၢ်ဂဲၤလိအတၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်သိၣ်လိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိကျိၤကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအယိန့ၣ်လီၤ. နမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်ခိဖျိတၢ်စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤအနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်, ခိဖျိစူးကါတၢ်ကတိၤ, တၢ်ထံၣ်ဒီးပလၢာ်ဘၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကနၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိပကမၤလီၤတၢ်လၢတၢ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးကအိၣ်ဒီးအခီပညိလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်လၢကျဲၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလိ - တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးပုၤတဝၢ

ကွဲးလီၤကျဲအကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်ပးဒီးနပုၤတဝၢစူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂ့ၢ်တက့ၢ်. အဒိ, မၤနပုၤဖိသၣ်တဖၣ်ယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢအဟံၣ်ဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲအဂ့ၢ်တဘိလၢပကမၤဖိသၣ်ဆိကမိၣ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်အီၤလၢနနီၢ်ကစၢ်ဒီးနတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤကျဲကိးဘိဒီးလၢနဘၣ်စူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢအပူၤကွံာ်ဒိတနွံအဂီၢ်တက့ၢ်.

တဲသကိးတၢ်ဒီးနပုၤဖိသၣ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢဖိဒီးယုထံၣ်လၢမ့ၢ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤအတၢ်တဲပူၤဒၣ်ဝဲ မ့တမ့ၢ် တၢ်ယဲၤလၢပုၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ပးဒီး တၢ်ဆၢကတီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒုးစၢၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂဲၤကလံၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အသိၣ် မ့တမ့ၢ် အယုၢ်အကူၤလၢအလီၤထုးန့ၢ်သ့ၣ်ထုးန့ၢ်သးအိၣ်တမံၤမံၤခါ. ပၤန့ၢ်ယုၢ်တၢ်တဖၣ်အံၤဆူနတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤတက့ၢ်.

စူးကါတၢ်အမံၤအသၣ်လၢအအိၣ်လၢနပုၤတဝၢအပူၤဒီးတၢ်လီၢ်တၢ်ကျဲတဖၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်ကနၢ်ပၢ်နတၢ်သံကွၢ်သ့ၣ်ဒိထီၣ်တက့ၢ်. အဒိ, စီၤကွီဘၣ်လဲၤဒၣ်ထံလၢထံပူၤန့ၣ်ယံၤမံးလၢတတ်ညါန့ၣ်လီၤ. အထံစဲၤတြီၢ်ထံ (၅) လံထၢၣ်န့ၣ်လီၤ. စီၤကွီဘၣ်ယိးထံဒီးဟးလၢအခိၣ်ယံၤဆံးယံၤလဲၣ်. (ခိဖျိစူးကါတၢ်အဒိအံၤကဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးပိၣ်ခွါဖိဒီးပိၣ်မုၢ်ဖိအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢဟံၣ်ပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.)

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့.

တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အိၣ်အါမံၤလၢဖိသၣ်ကမၤလိဘၣ်ပးအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ခိဖျိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးလၢအဘၣ်မၤဝဲလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဖိသၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်အထီဒီးအယၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.တၢ်ထီၣ်တၢ်ဒုးတၢ်အံၤဘၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအီၤလၢလံာ်တီၢ်ပြဲပူၤလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်ဒီးဘၣ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်အီၤခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်ကွီၣ်တဲၣ်အ CHILD အတၢ်တိာ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်ဖိသၣ်လၢအမၤလိယံာ်တီၢ်ဒီးယုတီၤတဖၣ်တၢ်သိၣ်လိအီၤလၢတၢ်ပၤယၢ် Growth Monitoring Promoters လၢအထီၣ်အတၢ်, ဒီးပၤယၢ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒီးအသကိးတဖၣ်အတၢ်အိၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.^၂ ဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်မၤစၢၤကွီဒီးဟီၣ်

^၂ လၢတၢ်ကဒီးန့ၢ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤအဂီၢ်ကွၢ်ဆူ <http://www.inmu.mahidol.ac.th/CHILD/> တက့ၢ်.

ကဝီၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိၣ်သိးကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိ
တလၢတပွဲၤလၢအနီၢ်ကစၢ်အဂီၢ်ဒ်သိးကဘၣ်တၢ်ပၤန့ၣ်လီၤအမံၤလၢကွီၤမုၢ်ဆါခီတၢ်အိၣ်အ
တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်လံာ်အဘျၣ် ၆ တက့ၢ်.)

- ♦ တၢ်ယုၣ်ညါတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအဂ့ၢ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤအီၤလၢတီၤပူၤမ့တမ့ၢ်ကွီၤပူၤသ့န့ၣ်
လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါပုၤအနီၣ်ဂံၢ်လၢအမၤလိတၢ်တတီၤယီၤဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်
လၢအဘၣ်တၢ်ဆါဖိ, တၢ်ဖိ, တၢ်ညၣ်ဂီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကိးအဂၤ
တဖၣ်လၢတၢ်ဆါကတီၢ်လီၤဆိဆိတကတီၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အစၢတဖၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်
အီၤဒ်တၢ်ချ့လုအသိး မ့တမ့ၢ် မျးကယၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. ဝံၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တမံၤ
မံၤဒ်သိးကဒိသဒါတၢ်ဆူးတၢ်ဆါတဖၣ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - ယသိၣ်လိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒ်လဲၣ်

ဝဲာ်ထံနီၤဖးက့ၤနသိၣ်လိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအကျဲၤခိဖျိမၤပွဲၤလံာ်တီၤဖျါလၢလၢအံၤတက့ၢ်.

ကျိၤကျဲ / တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ	ယညီၣ်န့ၢ်မၤအီၤ	တမၤညီၣ်န့ၢ်ဘၣ်	တၢ်မနုၤလၢယဘၣ်မၤအီၤ
ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိာ်ခွါဖိပိာ် မုၢ်ဖိလၢကစူးကါတၢ်ဖိတၢ် လံၤတဖၣ်လၢအမၤဘၣ်ဝဲ လၢအစုအခိၣ်			
ဒုးစဲဘူးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ် သံကွၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ် ချ့မ့တမ့ၢ်ပုၤတဝါအတၢ် ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်			
စူးကါတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်မၤ လိအသနာၣ်			
မၤကွၢ်က့ၤတၢ်မၤလိအတၢ် ပိးတၢ်လိတဖၣ်လၢအအိၣ် ဒီးတၢ်ထံၣ်တခီတၢ်လၢပိာ် မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဂီၢ်			

တၢ်မၤလိလၢအပူၤဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်အလံာ်စဲအံၤ

လၢလိာ်စဲအံၤအပူၤပမၤလိဘၣ်ယးတၢ်လၢအဆံးကတၢၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အမိၢ်ပုၤဒီးတၢ်လၢအအိၣ်ဒီး အသးသမူအတၢ်ကဲထီၣ်အသးဒီးပမၤလိစ့ၢ်ကိးတၢ်ဖးဒိၣ်ဒ်မူပျီအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အကီ ကတၢၢ်တမံၤမ့ၢ်ပသ့ၣ်ညါလၢ atoms ဒီးမူပျီအိၣ်, သန့က့ပထံၣ်အီၤလၢပမဲာ်အတၢ်ထံၣ်တသ့ ဘၣ်ဒီးပတကတိၤသကိးတၢ်တဖၣ်အံၤအဂ့ၢ်လၢကိးနံၤဒဲးအတၢ်အိၣ်မူအပူၤဘၣ်. လၢတၢ်န့ၣ်အ ယိၣ်သိးပကသိၣ်လိလံာ်စဲအံၤလၢကကဲထီၣ် learning-friendly အဂီၢ်ပဘၣ်ဒုးစဲဘူးတၢ်အနီၢ် ကီၢ် (တၢ်မနုၤလၢပထံၣ်အီၤသ့, ပလၢာ်ဘၣ်အီၤသ့ မ့တမ့ၢ် နၢဘၣ်အီၤသ့သပုၤတၢ်) ဒီးတၢ်မနုၤ လၢအသ့ၣ်ညါစဲဘၣ်ယးတၢ်အဒိၣ်အယိာ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ် atoms ဒီးမူပျီအသိးန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိစးထီၣ် အီၤဒီးတၢ်လၢအနီၢ်ကီၢ်ဒီးဒုးစဲဘူးအီၤဒီးစဲအံၤလၢဖိသၣ်ထံၣ် မ့တမ့ၢ် မၤအီၤကိးနံၤဒဲးမနုၤတ ဖၣ်လဲၣ်န့ၣ်ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်စးထီၣ်န့ၣ်ပာ် ဒီးကတိၤဘၣ်ယးတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအဒိၣ်အယိာ်လၢအကီအခဲဒ်အမ့ၢ် atoms ဒီးမူပျီတဖၣ်ညီ ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအသိးတၢ်မၤလိစဲအံၤစ့ၢ်ကိးတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤသ့ဒီဖျိတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအခိၣ်ထံး ခိၣ်ဘိၣ်အမ့ၢ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိၣ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်, ပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအမိၢ်ပုၤ, ထံးဟီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်ထီၣ်အ သးအဂ့ၢ်အကျါ, န့ဆၢၣ်ဒီးတၢ်လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်မၤအီၤတဖၣ်, တၢ်အသိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢ, မူဖျါတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်တၢ်ကွဲးလီၤတၢ်မုၢ်တၢ်ဘိၣ်ထံးအမံၤအံၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢ တၢ်ဒုးဘၣ်ထွဲတၢ်ကွဲးဒီးတၢ်တ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးမ့ၢ်ကျဲလၢအဂ့ၢ်ဒိၣ်မးတဘိလၢတၢ်မၤလိစဲအံၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးကျဲအဂ့ၢ်တဘိလၢကစးထီၣ်န့ၣ်ပာ်တၢ်အဒိၣ်အယိာ်ဒ်အမ့ၢ်မူဖျါတ ဖၣ် မ့တမ့ၢ် က့ၢ်ဂီၤဒွဲလၢအအိၣ်လၢပမိၢ်ပုၤအပူၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အခိၣ်သ့ၣ်မိၢ်ပုၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ယုသ့ၣ်ညါကျဲတဖၣ်လၢဖိသၣ်ကစူးကါအနီၢ်ကစၢ်အတၢ်လဲၤဒီဖျိဖဲ အမၤလိတၢ်အခိၣ်တီတဖၣ်အံၤအခါန့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်မၤလိဘၣ်ယးတၢ်အသိၣ်ဒီးတၢ်သံကျဲတ ဖၣ်အံၤဖိသၣ်ကလဲၤဒီဖျိတၢ်အံၤဒီဖျိဒုးတၢ်ဒုးတၢ်အူလၢအအိၣ်ဒီးအပျံၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ဒုးတၢ်အူလၢအ ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢဟံၣ်ဒုးလဲၣ်ဒ်တနၢ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. လၢကမၤလိဘၣ်ယးမူပျီအဂီၢ်အဝဲသ့ၣ် ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးလၢထီၣ်, လၢလီၤဒီးလၢပုၤ မ့တမ့ၢ် မၤနီၣ်မၤယါမုၢ်အတၢ်လဲၤတရံးသးအဂီၤဒီဖျိ ဆဲးလီၤနီၣ်က့ၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အလိၤဒီးမၤနီၣ်မၤယါနီၣ်က့ၢ်အကဒုအအိၣ်အလိၤကိးန့ၣ်ရံၣ်ဒဲးအသိး သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂဲၤလိၣ်အံၤတဖၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအီၤဒီဖျိတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤစဲအံၤအကျါအကျဲလၢအဂ့ၢ်သ့ န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤလိစဲအံၤအပူၤဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိအသးလၢအတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအကျါအကျဲ ဒီးတၢ်သံကွၢ်တၢ်အကျါအကျဲတဖၣ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်အတၢ်မၤကွၢ်တဖၣ်လၢကစံးဆၢအတၢ်သံကွၢ် တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

န့ၣ်တၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်လၢစဲအုၣ်မၤစၢၤတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အဂ့ၢ်ဒီးစဲအုၣ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်လၢအမၤတၢ်လၢပုၤတဝၢအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်ခွါဖိဒီးပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မၤတၢ်မၤကွၢ်လၢကလိယုၣ်တၢ်သ့တၢ်သ့တဖၣ်ခိဖျိစူးကါမုၢ်အတၢ်ကိာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဟီၣ်စီ မ့တမ့ၢ်ယုၣ်ထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိာ်အစၢၤတဖၣ်လၢပုၤတဝၢအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

အကါဒိၣ်လၢပဝဲသရၣ်တဖၣ်ကမၤလိစဲအုၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်ဒ်သိးပကဒုးဘၣ်ထွဲအိၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်စဲအုၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တၢ်နီၤဖးလီၤတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်စဲအုၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်အခိၣ်သ့ၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်နီၤဖးလီၤတၢ်လၢအသးသမူအိၣ်ဒီးတအိၣ်မ့ၢ်တၢ်အဂ့ၢ်တမံၤလၢပကစးထီၣ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ. နစူးကါလၢဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢဒ်တၢ်မၤဘၣ်တၢ်လၢအစုအခိၣ်အဒိအသိးတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဒိတမံၤလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်နီၤဖးလီၤတၢ်အဂ့ၢ်အံၤဟဲအသးဒ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်အပတၢ်တဖၣ်လၢကမၤစၢၤဖိသၣ်သးစၢ်တဖၣ်လၢတၢ်နီၤဖးလီၤတၢ်အဂ့ၢ်

- ၁. တၢ်မနုၤလၢယအဲၣ်ဒီးနီၤဖးလီၤအိၣ်န့ၣ်လဲၣ်.
- ၂. တၢ်မနုၤတဖၣ်လၢအလီၤကလိာ်အသးဒီးယပာ်ယုၣ်အိၣ်တကရူၢ်ယီၤကသ့န့ၣ်လဲၣ်.
- ၃. တၢ်တဖၣ်အံၤလီၤကလိာ်အသးလၢကျဲၣ်လဲၣ်.
- ၄. ယမၤကဲထီၣ်ကရူၢ်အဂၤမနုၤကသ့လဲၣ်.တၢ်တဖၣ်လၢအအိၣ်လၢကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်အံၤလီၤကလိာ်အသးဒ်လဲၣ်.
- ၅. တၢ်ကိးမံၤဒီးန့ၣ်လီၤဆူတၢ်အကရူၢ်တဖၣ်အပူၤလံၤခါ.
- ၆. ယမ့ၢ်နီၤဖးလီၤကရူၢ်အကျိၤတကရူၢ်န့ၣ်ကဂ့ၢ်ဒိၣ် မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်ဖျိယုၣ်အိၣ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်လဲၣ်.
- ၇. ယတ့တၢ်ဂီၤလၢကကဲတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢယနီၤဖးလီၤအခါစးတဖၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါကျဲအဂၤတဖၣ်

လၢပုၤတဝၢဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအါမံၤအပူၤပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတဖၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲအဂၤလၢတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်န့ၣ်ဆၢဒီးဟီၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်ဝးတရံးအိၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲတဖၣ်အံၤကဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသးဒီးနီၢ်ကစၢ်အတၢ်လဲၤခိဖျိလၢတၢ်ရူၤတံၤရူၤသကိးအပူၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအါန့ၣ်တၢ်မၤကွၢ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤတၢ်သဘံၣ်သဘုၣ်ကအိၣ်ထီၣ်လၢအတၢ်န့ၣ်ပၢၢ်အပူၤမ့ၢ်လၢကျဲလၢအဘၣ်တၢ်တဲန့ၣ်ပၢၢ်လီၤအိၣ်လၢကွဲအံၤလီၤဆီလၢအတၢ်တဲလၢအန့ၣ်ဟူဝဲလၢဟံၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပုၤတဝၢဖိတဂၤကသ့ၣ်ညါသ့ၣ်ဂံၢ်လီၤဆီဆီတမံၤအမံၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ယါဘျါအဂၤတမံၤ မ့တမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကတဲတၢ်တဲလၢအတဲန့ၣ်ပၢၢ်ဟီၣ်ခိၣ်လၢအအိၣ်ဝးတရံးပုၤအံၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်

ဒီးအဝဲသ့ၣ်တတူၢ်လိာ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအအိၣ်လၢကျိၤအလံာ်ပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တဲတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်လၢပုၤတဝါအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်ကြးသိၣ်လိာ်လီၤက့ၤအိၣ်ဆူ ဖိစိၤလံာ်စိၤတစိၤဘၣ်တစိၤလၢလံာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢကီၢ်တံၣ်ပီၤမ့ၢ်ထီၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်တဲအိၣ်တယုာ်ဘၣ်ဃးတမၣ်တဘိအဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်အ သးဒီးအကီၢ်ကဲထီၣ်အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိအဂ့ၢ်လၢအကီၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်အံၤလီၤကဲလၢတမၣ်အက့ၢ်အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတီၤပူၤတၢ်တဲအံၤတုၤဆူတၢ်ကတီၤတၢ်ပီၣ်သကိးဟီၣ်ခိၣ်အမဲာ်ဖဲးခိၣ်အဂ့ၢ်, တၢ် အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်, ဒီးသးသမူအတၢ်လဲၤတရံးအသးဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်အဂၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ပျံၤ တၢ်ဖုးဒီးတၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

Inclusive learning အခီပညီမ့ၢ်တၢ်တူၢ်လိာ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအက လုာ်ကလုာ်တဖၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်လီၤဆီလိာ်အသးဒီးအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအကျိၤအကျဲတဖၣ် န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဘၣ်န့ၢ်ပာ်လၢကျဲအိၣ်တဘျုးမံၤလၢတၢ်တဲန့ၢ်ပာ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဖိတၢ်လံာ်တမံၤအ ဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ကဲထီၣ်အသးတမံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကဘၣ်အိၣ်ကတဲာ်ကတီၤဒီးတူၢ်လိာ်တၢ်တဲန့ၢ် ပာ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်အသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်သး စၢ်တဖၣ်ကမၤလိဘၣ်တၢ်တဲတဖၣ်, တၢ်ကတီၤဒီးဒီးတၢ်ယါဘျါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်ပမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ် အသိးပဘၣ်ယုကျဲဒ်သိးကဟ်ဒိၣ်ဟ်ကဲတၢ်ဆိကမိၣ်အကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်ဒီးမၤ စၢၤပုၤမၤလိတၢ်ဖိလၢကန့ၢ်ပာ်စဲအ့ၣ်တပတီၢ်ယီၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : စဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်

တၢ်ဂဲၤလိအံၤမၤစၢၤပုၤဒ်သိးပကပျါထီၣ်စဲအ့ၣ်မၤစၢၤပုၤလၢပတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. အဒိ, ပမၤလိဘၣ်ဃးထံအဂ့ၢ်သ့လၢကျဲအါဘိမ့ၢ်လၢထံမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးတမံၤလၢပုၤကိး ဂၤဒဲးအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိခိဖျိမၤလိထံအဂ့ၢ်အကျိၤန့ၣ်ပမၤလိစဲအ့ၣ်သ့ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ် ဇွး, ကျိာ်ဒီး social studies စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖဲပချီအိၣ်ထံအခါပမၤသံတၢ်ဆါအဟံာ်တဖၣ် လၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိတသ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်တုၤလၢပုၤစဲအ့ၣ်ဖိထံၣ်န့ၢ်အိၣ်တစုန့ၣ်လီၤ. ဖဲပစူးကါစဲးထုးထီၣ် ထံ (water pump) လၢကထုးထီၣ်ထံလၢထံပူၤအခါန့ၣ်ပစူးကါစဲးယိယိဖိတမံၤ – တၢ်အံၤမ့ၢ်စဲ အ့ၣ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤလိစ့ၢ်ကိးတၢ်မနုၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်လိသိၣ်, လီၤတၢ်ဒဲးတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိသၢမံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢဖိသၣ်ကမၤလိဘၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိအသိတခါလၢအဒုးစဲဘူးစဲအ့ၣ်အတၢ်မၤလိဒီးဖိသၣ်အအိၣ်မူလၢတနံၤဒီး တနံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ◆ တၢ်မနုၤလၢနလိာ်ဘၣ်အိၣ်ဒ်သိးကသိၣ်လိတၢ်မၤလိအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လဲာ်.

- ◆ မၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢကထီၣ်ကဆၣ်လိာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်တက့ၢ်. အဒိ, နမ့ၢ်ဆဲးလိာ်နီၣ်ကတတၢ်လၢဟီၣ်ခိၣ်အလိာ်နီၣ်နီၣ်ကတအကဒုလၢဂီၤခီ ၉:၀၀ အံၤကထီၣ်န့ၢ်အကဒုလၢမုၢ်ဆါခီအဆၢကတၢ်န့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ တၢ်ဂဲၤလိမနုၤလၢဖိသၣ်မၤသ့ဒ်သိးကယုထံၣ်တၢ်သံကွၢ်လၢထးအံၤအစၢအဂီၢ်လဲၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်ယုတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဒ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်လၢထးအံၤသ့အလီၢ်ဖဲလဲၣ်.
- ◆ နကမၤကွၢ်ဖိသၣ်န့ၢ်ပၢ်တၢ်ဂဲၤလိအံၤလၢကျဲၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီ	တၢ်ဂဲၤလိလၢကမၤဝဲ	တၢ်ဖိတၢ်လံၤမနုၤလၢအလိာ်လၢကမၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤအဂီၢ်	တၢ်ဂဲၤလိအံၤဘၣ်ထွဲဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူၣ်လဲၣ်	နကမၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်န့ၢ်ပၢ်တၢ်ဂဲၤလိအံၤလဲၣ်

တၢ်ရဲၣ်ကျဲၣ်တၢ်သိၣ်လိဒီးသိၣ်လိလိာ်အီၤ

လၢပကသိၣ်လိဖဲအုၣ်အဂီၢ်ပဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၣ်ပတၢ်သိၣ်လိလိာ်တၢ်လိာ်ဆဲးဒ်သိးဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၢ်လိာ်မၤသကိးဘၣ်တၢ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လိာ်.

ဖဲနရဲၣ်ကျဲၣ်တၢ်သိၣ်လိအခါနကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၣ်လၢဖိသၣ်ကန့ၢ်လိာ်မၤသကိးတၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လိာ်. တၢ်အံၤကဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢတၢ်သိၣ်လိအကျဲမနုၤလၢပယုထၢအီၤန့ၣ်လိာ်. တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအဘျူးအဖိၣ်အိၣ်တဘိန့ၣ်ပကိးလၢဆိကမိၣ်, ထီၣ်ဒံးဘိထံ, တဆိ, နီၤလိာ် Think, Ink, Pair, Share န့ၣ်လိာ်. ကျိၤကျဲၣ်အံၤအဘျူးအိၣ်လိာ်ဆိဒ်တၢ်လၢဖိသၣ်လၢအမဲာ်ဆူးဆူၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအတူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်လိာ်တၢ်လၢပုၤအလီၢ်ခံတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လိာ်.

- ◆ သံကွၢ်ဖိသၣ်တၢ်သံကွၢ်လၢအမၤအဟံၤပျီထီၣ်အတၢ်ထံၣ်မ့တမ့ၢ်တၢ်ဆၢတၢ်တမံၤမံၤတက့ၢ်. တမ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်လၢကဘၣ်စံးဆၢ “မ့ၢ်” မ့တမ့ၢ် “တမ့ၢ်ဘၣ်” န့ၣ်ဘၣ်.

- ◆ မၤအဝဲသ့ၣ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးအတၢ်စံးဆၢတက့ၢ် (Think).
- ◆ မၤအဝဲသ့ၣ်ကွဲးလီၤအတၢ်စံးဆၢတက့ၢ်(Ink).
- ◆ မၤအနီၤဟ့ၣ်လီၤအတၢ်ကွဲးနီၣ်တဖၣ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤတဂၤတက့ၢ်(Pair).
- ◆ မၤဖိသၣ်တဂၤဂၤလၢကဟဲဆူတၢ်မဲာ်ညါဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်အတၢ်စံးဆၢဒီးတီၤဒီတတီၤတက့ၢ်. (Share).

ကျိၤကျဲအံၤဟ့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒီးမ့ၢ်တၢ်တမံၤလၢအကါဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. သံကွၢ်လီၤနသး, “လၢယတီၤပူၤဖိသၣ်အိၣ်တနီၤလၢအယုာ်ထီၣ်အစုထီၣ်ဒိးသိးကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်န့ၣ်ဒါ.” ဖဲဖိသၣ်တနီၤလၢအယုာ်ထီၣ်အစုထီၣ်ဒိးအံၤန့ၣ်ဖိသၣ်အဂၤတကျဲးစးစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢတစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤကလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်အါထီၣ်လၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်အဂီၢ်မ့တမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်အဂၤကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်ဆိအယိန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်ပျံၤလၢကဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လီၤဆိဒုၣ်တၢ်ကျိၣ်လၢတီၤပူၤတမ့ၢ်အကျိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခါပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်အိၣ်တၢ်လၢတၢ်လီၢ်ခဲသရၣ်မုာ်ညါန့ၢ်သံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်ဆူပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အအိၣ်အခါလီၤဆိဒုၣ်တၢ်လံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်ဒီးပိာ်ခွါဖိခဲဖုလၢာ်အံၤလိၣ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်ဒီးလိၣ်ဘၣ်တၢ်နာ်လီၤအသးဒိးသိးကစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိလၢဖိသၣ်မၤတၢ်ဒီးအသကိးခံၣ်တဆိအံၤအယိအဝဲသ့ၣ်ကမၤန့ၢ်အတၢ်နာ်လီၤအသးဒိးဖျိကတိၤတၢ်ဒီးအတီၤဖိတဖၣ်ဝံၤကအိၣ်ဒီးတၢ်နာ်လီၤအသးဒိၣ်ထီၣ်ဒိးသိးကစံးဆၢထီၣ်တၢ်သံကွၢ်ဆူတီၤဒီတတီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးစဲဘူးစဲအ့ၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်တဖၣ်.

ဖဲပဒုးစဲဘူးစဲအ့ၣ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူအခါန့ၣ်တၢ်မၤလိအခီပညီအိၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤသ့လၢကျဲတဘိ, ပမ့ၢ်စးထီၣ်အီၤဒီးတၢ်လၢဖိသၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်လံာ်တဖၣ်, ပကိးတၢ်အံၤ လၢ KWLH ကျိၤကျဲန့ၣ်လီၤ.

K	W	L	H

K - KNOW မၤစၢၤဖိသၣ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတ့ၢ်လံာ်ဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်

W - WANT မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်တၢ်လၢအအဲၣ်ဒီးမၤလိာ်

L - LERNED မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤဖျါထီၣ်တၢ်မနုၤလၢအမၤလိာ်န့ၢ်ဝဲလၢတၢ်ဂဲၤလိာ်အပူၤ

H - HOW ယုထံၣ်န့ၢ်ဖိသၣ်ကမၤလိာ်တၢ်သ့အါထီၣ်လၢကျဲၤလဲၣ်. (ဖိသၣ်ကယုတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအါထီၣ်ဖဲလဲၣ်, တၢ်သံကွၢ်အဂၤမနုၤလၢနသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်သ့အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.)

တၢ်မၤလိာ်ကျိၢ်လၢအပွဲၤဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်

တၢ်မၤလိာ်ကျိၢ်န့ၢ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢအဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကမၤလိာ်လံာ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခါၣ်သရၣ်ကဘၣ်စူးကါကျိၢ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢတၢ်လိာ်လၢဖိသၣ်အိၣ်အလိာ်ဒ်သိးဖိသၣ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါလိာ်အသးကသ့ဒီးသရၣ်ကနၢ်ပၢ်အဝဲသ့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွီဖိဘၣ်မၤလိာ်တၢ်ကတိၤ, တၢ်ဒိကန့ၣ်, တၢ်ဖးလံာ်ဒီးတၢ်ကွဲးလံာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ကတိၤ, တၢ်ဒိကန့ၣ်, တၢ်ဖးလံာ်ဒီးတၢ်ကွဲးလံာ်လွံၢ်မံၤအံၤအလိာ်အိၣ်လၢတၢ်ကပၣ်ဖိၣ်ယုၣ်အီၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ခံမံၤလၢအမၤစၢၤနၢၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ.

- ◆ လၢတၢ်မၤလိာ်အပူၤဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်ဖးလံာ်ဒီးတၢ်ဒိကန့ၣ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်နၢ်ပၢ်တၢ်ခံမံၤလၢအံၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ လၢတၢ်မၤလိာ်အပူၤစူးကါတၢ်မၤတၢ်ခံၤတဖၣ်ဒီးတၢ်မၤတၢ်လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိဒ်သိးကဒိကန့ၣ်လိာ်အသးတဂၤတဂၤဒီးကတိၤလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်လီၤ. နမၤဖိသၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဖုၣ်ဖုၣ်ဖိတယုၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကစူးကါကျိၢ်ဒီးမၤလိာ်န့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်အသးတမံၤ ဘၣ်တမံၤလၢအပိာ်လိာ်အခံန့ၣ်လီၤ.

နဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢဖိသၣ်ကဒိကန့ၣ်တၢ်ခိဖျိးန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢတၢ်တဲန့ၣ်လီၤ. နမၤပုၤအိၣ်လၢပုၤတဝၢအပူၤဟဲကတိၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်ဘၣ်ယးအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤ, သဝီအတၢ်စံၣ်စိၤတဲစိၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွဲမုၢ်ပုၤလၢအသးပုၤတဖၣ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အါလၢကတဲဘၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတိၢ်အါန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ကွဲမုၢ်ပုၤလၢကဟဲကတိၤတၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်တဲန့ၢ်ပၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢနတၢ်ပညိၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အမူအဒါဒ်အမ့ၢ်ဖိသၣ်တနီၤကတူၢ်လိာ်မုၢ်ပုၤလၢကဟဲကတိၤတၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တက့ၢ်. ပကတူၢ်လိာ်မုၢ်ပုၤလၢပတသ့ၣ်ညါတဂၤဒ်လဲၣ်. ပကကတိၤတၢ်ဒီးပုၤသးပုၤဒ်လဲၣ်. ပုၤလၢပကကွဲအံၤကဆ့ၣ်နီၤဖဲလဲၣ်. ပကစံးဘျူးပုၤလၢအဟဲမၤစၢၤပုၤအံၤဒ်လဲၣ်. တၢ်အံၤမ့ၢ်ကျဲအဂ့ၢ်တဖၣ်လၢဖိသၣ်ကမၤလိာ်တၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါအကျိၤအကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျိၤကျဲၤလၢတၢ်သိၣ်လိၣ်တၢ်ဖးလံာ်အဂီၢ်

မိၢ်ပၢ်အါဂၤကိၢ်ဂီၤတၢ်လၢအဖိအတၢ်မၤလိၣ်ဖးလံာ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်အံၤကမၤဖိသၢ်လၢတအဲၣ်ဖးလံာ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိၣ်ဖးလံာ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကီၢ်ဒိၣ်မးတမံၤဒီးကျဲၤအိၣ်အါဘိၣ်လၢက မၤစၢၤဖိသၢ်ဖးလံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲၤတဘိၣ်န့ၣ်ပကိးလၢ phonics ဒီးကျဲၤအဂၤတဘိၣ်မ့ၢ်ဝဲ whole language အကျိၤအကျဲၤန့ၣ်လီၤ.

လၢ phonics အကျိၤကျဲၤန့ၣ်ပမၤလီၤဖွံၣ်တၢ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖၣ်ဆူလံာ်ခိၣ်ထံးတဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်အသိၣ်ဝံၤသိၣ်လိၣ်ဖိသၢ်လံာ်အဖျၢၣ်တဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်စုၣ်စုၣ်အသိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤပာ်ဖိၣ်က့ၤ အီၤတပူၤယိၣ်ဒ်သိးကဒုးသိၣ်တၢ်ကတိၤအဖျၢၣ်တဖျၢၣ်အသိၣ်န့ၣ်လီၤ.

Whole language အကျိၤအကျဲၤအံၤသိၣ်လိၣ်ဖိသၢ်လၢတၢ်ကတိၤအဖျၢၣ်ဒီးတဖျၢၣ်ညီၣ်န့ၣ်ပၤန့ၣ်လီၤ တၢ်ကတိၤအဖျၢၣ်အဝဲန့ၣ်ဆူလံာ်ပျဲၤကျိၤဖုၣ်ဖုၣ်ဖိအပူၤ (အဒိ, ဖျၢၣ်ထူအလါတဖျၢၣ်) န့ၣ်လီၤ.

ပကြၢၤစူးကါကျဲၤခံၣ်ဘိၣ်လၢအံၤမ့ၢ်လၢဖိသၢ်မၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်ကျဲၤလီၤဆီလိာ်အသးအယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပ သိၣ်လိၣ်ဖိသၢ်လၢအိၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအံၤပလိၣ်ဘၣ်,

- ◆ စူးကါကျိၤကျဲၤအကလုာ်အကလုာ်
- ◆ တဘၣ်သိၣ်လိၣ်ဖိသၢ်ဖးလံာ်လၢတနၢ်ပၢ်ဝဲအခီပညီတဂ့ၤ
- ◆ သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဖိသၢ်မၤလိၣ်တၢ်ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်မ့ၢ်လၢအအဲၣ်ဒီးဆဲးကျါဆဲးကျါးလိာ်သး အယိၣ်
- ◆ သ့ၣ်ညါလၢဖိသၢ်အတၢ်မၤလိၣ်ဖးလံာ်အံၤဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢန့ၣ်အါခိၣ်ယၢၤပုၤအ တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖဲအဝဲသ့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒဲၣ်ကသ့ၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်န့ၣ်န့ၣ် လီၤက့ၤအသးဒီးအတၢ်ပာ်သးလၢကျိၣ်လၢအဖးဝဲအံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကိးနံၤဒဲးန့ၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါဖိသၢ်လၢတၢ်မၤလိၣ်ဖးလံာ်လၢတၢ်မၤလိၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤမံၤဒီးတၢ်ဖး လံာ်မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဖးမုာ်သးတမံၤတက့ၢ်. ဒုးနဲၣ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်လၢနဖးလံာ်မုာ်တက့ၢ်.

ကျဲၤအဂၤလၢကမၤစၢၤဖိသၢ်လၢတၢ်ဖးလံာ်ဖးလံာ်

ဖိသၢ်ကြၢၤအိၣ်ဒီးလံာ်လၢကဖးဝဲအဂီၢ်လၢပျဲၤဒီးနဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လီၢ်လၢတၢ်ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်က စုဒုအလီၢ်လၢတီၤပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. လံာ်မ့ၢ်တအိၣ်လၢပျဲၤလၢဖိသၢ်အဂီၢ်န့ၣ်နဒုးအိၣ်ထီၣ်နလံာ်ဒဲၣ်

နဲဒီးစူးကၢတၢ်တဲလၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲအပူၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.(နဒုးအိၣ်ထီၣ် Big Book လၢနကဖးလီၤဆူဖိသၣ်အအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.) တၢ်ဆိကမိၣ်အဂၤလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်အတၢ်ဖးလံာ် မ့ၢ်ဝဲ

- ◆ မၤဖိသၣ်တဲတၢ်တဲဘၣ်ယးအတၢ်အိၣ်မူအဂ့ၢ်ဒီးအနံၤသဘျူအဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်နံၤလၢအမၤ လၢမၤကပီၤဝဲအဂ့ၢ်တက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်ကမၤလိတဲလီၤတၢ်တဲတမံၤဘၣ်တမံၤလၢအပိာ်လိာ် အခံၣ်သိးပုၤဂၤနၢ်ပၢ်အီၤကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်ထံၣ်လၢအကီၢ်ဘၣ်အီၤလၢကကွဲးအ တၢ်တဲအခါမၤမိၢ်ပၢ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအနီၢ်ဒိၣ်ထီၣ်တဖၣ်ကွဲးလီၤန့ၣ်အီၤတက့ၢ်. ဝံၤဖိသၣ် တ့တၢ်ဂီၤလၢအတၢ်တဲဒၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်နတီၤပူၤဒ်သိးကမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢဖိသၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်ဒီးကွဲးလံာ်ဖးလံာ်တ က့ၢ်. အဒိ, နကျးလီၤလံာ်မိၢ်ပၢ်အလံာ်တယၢ်လၢတီၤအတၢ်ဒူၣ်လီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤ မ့တမ့ၢ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအမံၤရဲၣ်လီၤအသးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကွဲးလီၤတၢ်လၢအအိၣ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်အ မံၤဒီးတၢ်လီၤမ့ၢ်တအိၣ်လၢပွဲၤလၢတၢ်ဒူၣ်လီၤတခီနကွဲးလီၤလံာ်ဖျၢၣ်, တ့တၢ်ဂီၤတဖၣ်ဒီးဘျး လီၤအီၤလၢပျံၤအလိၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ကဝီၤတၢ်ပရၢမ့ၢ်အိၣ်တခီတံာ်တၢ်ဂီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်တဲ လၢအအိၣ်လၢတၢ်ပရၢအပူၤဒီးဘျးလီၤအီၤလၢတီၤပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်မၤလိကျိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိလံာ်အဂၤတဘျီယီ (အဒိ, ဖဲဖိသၣ်စးထီၣ်မၤလိကွဲးလံာ်သ့ထီၣ် တစးန့ၣ်နမၤအဝဲသ့ၣ်ကွဲးဖျါထီၣ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအတၢ်အိၣ်ဖျါအဂ့ၢ်သ့) န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိလၢ အဂၤမ့ၢ်ဝဲမၤဖိသၣ်ကွဲးလီၤလၢကဘၣ်မၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢလံာ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးအပူၤလၢ လံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်ဒ်လံာ်ပွဲၤကျိၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးမၤလိဖးလံာ်တဖၣ်ပျဲအမၤတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလၢကရူၢ်ဆံး ဆံးဖိဒီးမၤအဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.တၢ်အအိၣ်တီၤလၢတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအဂီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒုးန့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လၢကိပူၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၢ်ကျိၣ်ဒီး ကမၤလိန့ၢ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်အဂ့ၢ်တဘျီယီန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကကွဲးလံာ်ဒီးကတိၤလီၤတၢ်ဆူတီၤပူၤဘၣ်ယးတၢ် လၢအကွဲးဝဲတဖၣ်တက့ၢ်. ပုၤကွဲးလံာ်ဖိခဲလၢဖဲအဝဲသ့ၣ်ဖးက့ၤလံာ်လၢအကွဲးဝဲအခါကဲ ဘျးလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နတၢ်ပျဲဖိသၣ်ကွဲးတၢ်တဲခံၣ်ဂၤတဆိအံၤအဘျးအိၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲ ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကစူးကၢအတၢ်ထံၣ်ဒီးဆၢတံာ်ဝီၤဩဖဲလဲၣ်တဖျၢၣ်လၢကစူးကၢဝဲအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. တၢ်အံၤအဘျးအိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်တမ့ၢ်ဘၣ်ပုၤလၢအကွဲးထီၣ်သီ လံာ် (ဒ်အမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအစးထီၣ်ကွဲးလံာ်သီသီတဖၣ်ဘၣ်.) လၢကသမံၤသမိးက့ၤအတၢ် ကွဲးလၢအကရူၢ်အပူၤဒီးဖးသကိးတၢ်ကွဲးတဖၣ်, ဟ့ၣ်ထီၣ်သကိးတၢ်ထံၣ်ဒီးဘျီဘၣ်က့ၤအီၤ ဝံၤက့ၢ်ကဒါက့ၤဝဲန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲာ်

တၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်တၢ်ကွဲးလံာ်မ့ၢ်တၢ်အကီၢ်ဒိၣ်မးတမံၤဘၣ်ဆၣ်အကါဒိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. နိသိးဖိသၣ်ကွဲးလံာ်ကဂ့ၤအဂီၢ်ဘၣ်ကွဲးဝဲလံာ်ခဲအံၤခဲအံၤဒီးကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်လၢအကွဲးဝဲတဖၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤအီၤတဆီဘၣ်တဆီန့ၣ်လီၤ. မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကွဲးလၢအဘျူးအိၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်သးစၢ်တဖၣ်ပိာ်မုၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပိာ်ခွါမ့ၢ်ဂ့ၤကအဲၣ်ကွဲးလံာ်ဘၣ်ဃးတၢ်လၢအကါဒိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, အဟံၣ်ဖိယိဖိ, အပုၤတဝါဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးတဖၣ်ကြၢးအိၣ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်ကွဲးဝဲလၢမတၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ညီၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ကွဲးတၢ်ထဲလၢအသရၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အနီၢ်နီၢ်တခါလၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအပူၤကဘၣ်ကွဲးဝဲတၢ်ကွဲးတဖၣ်လၢပုၤအါဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကဘၣ်ကွဲးတၢ်ကွဲးအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးကဘၣ်လိာ်အသးဒီးပုၤဖးတၢ်ဖိအတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ကွဲးရဲၣ်လီၤတၢ်, တၢ်ကွဲးလံာ်ပရၢ, နီၢ်ကစၢ်တၢ်ကွဲးနီၣ်, လံာ်တယၢ်ဒီးပူၤမုၢ်န့ၣ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လီၤ. တၢ်ကွဲးဒ်အံၤတဖၣ်အိၣ်ဒီးအဘျူးအဖျိာ်ဒီးအခိပညိၣ်လၢအဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်တနီၤဖဲပသိၣ်လိတၢ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲာ်အခါန့ၣ်လီၤ.

- ◆ တဲဖိသၣ်တဖၣ်လၢကကွဲးတၢ်ဖဲအအဲၣ်ဒီးကွဲးဝဲတဘၣ်ပျံၤလၢကကမၢ်ဘၣ်. ဖိသၣ်လၢအမၤလိကွဲးလံာ်တဖၣ်အလံာ်ကဒီး, လံာ်ဂံၢ်ထံး ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကကမၢ်ဘၣ်ဆၣ်တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကဘၣ်ကဲထီၣ်အသးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဘၣ်ကျဲးစးစူးကါတၢ်ကတိၤအသီတဖၣ်ဒီးဃုထံၣ်လၢကဘၣ်ကဒီးဆိဝဲလၢအကစၢ်ဒ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တဘျီယိပသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်စူးကါလံာ်ခိယုၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ကွဲးမၤလိဝီၢ်ဩအဖျၢၣ်ဒီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လံာ်မဲာ်ဖျၢၣ်ဒ်အမ့ၢ် “ဟံၣ် မ့တမ့ၢ်ဖျၢၣ်ထူအလွဲာ်လုးတဖျၢၣ်” အသိးလီၤ.
- ◆ နသိၣ်လိဖိသၣ်လၢကကဒီးလံာ်ဖျၢၣ်လၢကျဲအလီၤဆိလိာ်အသးအဘိဘိဒ်အမ့ၢ်ဖးထီၣ်လံာ်ဖျၢၣ်တဖျၢၣ်ဘၣ်တဖျၢၣ်, လိာ်ကွဲးတၢ်ကဒီးလံာ်အတၢ်လိာ်ကွဲ မ့တမ့ၢ် crossword puzzles အသိးန့ၣ်လီၤ. သနာ်က့ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်ကိာ်တၢ်လၢကကဒီးကမၢ်လံာ်ဖျၢၣ် မ့တမ့ၢ် လံာ်ဂံၢ်ထံးန့ၣ်ကပျံၤတၢ်ကွဲးလံာ်န့ၣ်လီၤ. လၢကမၤဘၣ်က့ၤဖိသၣ်အလံာ်ကဒီးအလီၤန့ၣ်ပကြၢးကွၢ်ထံဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲမနုၤဖဲအကွဲးလံာ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်မၤလိကွဲးလံာ်အံၤမ့ၢ်ဒ်သိးကဆဲးကျၢဆဲးကျိးလိာ်ပတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဒ်သိးပုၤကနၢ်ပၢ်ပုၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိဖဲနသိၣ်လိတၢ်ကွဲးလံာ်အခါအကါဒိၣ်လၢနကဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဆဲးကျိးဆဲးကျၢကတိၤလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ မၤဖိသၣ်တဲတၢ်တဲဒီးပုၤအဂၤဒ်အမ့ၢ်သရၣ်မုၢ် မ့တမ့ၢ် ပုၤအနီၣ်ဒိၣ်ကွဲးလီၤန့ၢ်အီၤအတၢ် တဲလၢစးခိအလိၤန့ၣ်လီၤ. ထဲန့ၣ်ဖိသၣ်တုၤတၢ်ဂီၤလၢအတၢ်တဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိ အံၤအိၣ်လၢတၢ်ကတိၤဒီးတၢ်ကွဲးလိာ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိအံၤအဘျူးအိၣ်စ့ၢ်ကိး လၢဖိသၣ်လၢအမဲၢ်တထံၣ်တၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မၤဖိသၣ်ကွဲးဘၣ်ဃးအနီၣ်ကစၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤတက့ၢ်. အဒိ, မၤအဝဲသ့ၣ်ကွဲးဘၣ်ဃးအဂ့ၢ်ဖဲ အလဲၤဟးအိၣ်သကိးအဖဲအဖုအခါတက့ၢ်. ဖိသၣ်ကွဲးလိာ်ဂ့ၤဖဲအသ့ၣ်ညါတၢ်လၢကဘၣ် ကွဲးဝဲအဂ့ၢ်ဂ့ၤဂ့ၤအခါန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖဲပသိၣ်လိဖိသၣ်ကွဲးလိာ်အခါမၤအီၤထဲဒ်အဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်မ့ၢ်လၢတီၤဖုၣ်ဖိသၣ်တဖၣ် တၢ်ဘျးအသးဖဲအဖိၣ်စၢ်ဘိယံာ်ယံာ်အခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပျဲဖိသၣ်ကွဲးလိာ်ခဲအံၤခဲအံၤလၢတၢ် ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်န့ၣ်ဂ့ၤဒိၣ်န့ၢ်မၤအကွဲးလိာ်တဘျီတဘျီလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖးယံာ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မၤဖိသၣ်ပၢ်အလံာ်ကွဲးနီၣ်ကိးနံၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အဘျူးအိၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်လၢနကွဲးလၢ ကိးနံၤအလံာ်ကွဲးနီၣ်အပူၤအံၤမ့ၢ်လၢနကစၢ်ဒ်နဲအဂီၢ်အယိန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်အံၤအယိ န့ၣ်နဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်အံၤနမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးထံၣ်တၢ်လၢအကွဲးဝဲလၢကိးနံၤအလံာ်ကွဲးနီၣ်န့ၣ်နဘၣ် သံကွၢ်ဆိအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကကွဲးတၢ်ကွဲးခံၣ်တဘျီတဘျီတက့ၢ်. ပုၤလၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤမ့ၢ်တၢ် ကွဲးလိာ်တဖၣ်စူးကါအတၢ်ဆၢကတီၢ်အါတက့ၢ်လၢတၢ်ကွဲးဂ့ၤထီၣ်တၢ်တဘျီဝံၤတဘျီန့ၣ် လီၤ. အယိပျဲဖိသၣ်မၤဒ်န့ၣ်စ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. ဖဲနကွၢ်တၢ်လၢဖိသၣ်ကွဲးဝဲန့ၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ် လၢတၢ်တဲအတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ပိာ်လိာ်အခံၤလၢအဖိးလိာ်အသးဒ်တၢ်တဲအက့ၢ်အဂီၢ်အသိး တက့ၢ်. ဒုးနဲအဝဲသ့ၣ်လၢကစူးကါလံာ်ခိယုၤဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. လၢတၢ်န့ၣ်အယိဖိသၣ်ကမၤ လိဒီးမၤဘၣ်က့ၤအလံာ်ကဒီးဒ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကကွဲးတၢ်ကွဲးအကလုာ်ဒ်အမ့ၢ်ထါ, တၢ်တဲလၢပျၢၤ, အက စၢ်အဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်အတၢ်ကွဲး, ဖဲအ့ၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဂ့ၢ်ကိ မ့တမ့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ကွဲးဘၣ်ဃးမူခိၣ်ကလံၤသီၣ်ဂီၤအဂ့ၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးတဖၣ်တၢ်ကျးလီၤအီၤလၢတီၤဒၤအတၢ်န့ၣ်လိာ် မ့တမ့ၢ် မၤအီၤဆူလံာ်ဆံး ဆံးဖိတဘျီအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. နဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးဆူတီၤအဂၤတတီၤလၢကဖးဝဲ မ့တ မ့ၢ် ဆူအဟံၣ်ဖိယိဖိ မ့တမ့ၢ် အပုၤတဝါအအိၣ်ဒ်သိးကဖးဝဲအဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဘျူးအိၣ် လၢဖိသၣ်ကကွဲးလိာ်ဆူပုၤတဝါအအိၣ်အနီၣ်အအိၣ်ဒီးပုၤတမ့ၢ်လၢအဟဲဟးအိၣ်သကိးအ ဝဲသ့ၣ်အပုၤတဝါအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. ခီဖျိလၢကျဲၤအံၤန့ၣ်ဖိသၣ်မၤလိသံကွၢ်တၢ်လၢလံာ်ပရၢ

အပူအနွေးမလိခံဘူးကုသပေးလိမ့်ပဲရအပူနဲ့လိမ့်။ တက်ကွေးလိမ့်အံ့
တဖန်အိပ်စိန်အိပ်ပညီလာဖိသင်အင်္ဂါမုၤလၢပုၤအိပ်လၢကဖးန့ၢ်အိၤအယိန့ၢ်လိမ့်။

တက်ကွေးကဒါကုၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်သိၣ်လိကျိၣ်လၢအအိၣ်စိန်အိပ်ပညီလာ
ဖိသင်အင်္ဂါ

ဆိကမိၣ်ထီၣ်နသိၣ်လိကျိၣ်ဆူနတီၤပူၤလဲၣ်တက့ၢ်။

- ◆ တၢ်သိၣ်လိကျိၣ်အကျိၤအကျဲလဲၣ်တမံၤလၢဖိသင်သးအိၣ်မၤလိအစ့ၤကတၢၢ်န့ၢ်လဲၣ်။
နမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အံၤသ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်။
- ◆ နပျဲဖိသင်တဲသကိးတၢ်ခံၤတဆိ မ့တမ့ၢ် ကတီၤတၢ်ပီၣ်သကိးလၢအကရူၢ်တကရူၢ်လွံၢ်
ဂၤတဘျီဘျီခါ။
- ◆ နမၤတၢ်သိၣ်လိကျိၣ်အံၤဒ်သိးကအိၣ်စိန်အိပ်ပညီလာဖိသင်အင်္ဂါဒီးလီၤထုးန့ၢ်အသးသ့
ဒ်လဲၣ်။

လၢကီၢ်ဘွဲကလိဒူး(ရှ်) ကမျါၢ်သဘျူကရၢတဖုလၢအမံၤမ့ၢ် Working for Better Life ရဲၣ်
ကျဲၤတၢ်ကတီၤဂ့ၢ်လိၣ်တၢ်လၢပုၤကိၣ်ဖိအင်္ဂါဘၣ်ယးတၢ်လၢအကါဒိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်အိၣ်မူအ
ဂီၢ်တဖုန့ၢ်လိမ့်။ ဖိသင်မၤလိန့ၢ်လၢကကတီၤဂ့ၢ်လိၣ်တၢ်ဒ်လဲၣ်, အဝဲသ့ၣ်ကယုသ့ၣ်ညါဘၣ်ယး
တၢ်အိၣ်တီၤဒီးကွဲးဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတ့ၢ်ဂီၤဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်ဝံၤဒူးသ့ၣ်ညါပုၤလၢအသးစၢ်တဖု
ဘၣ်ယးတၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖုန့ၢ်လိမ့်။ တဘျီတဘျီမိၢ်ပၢ် မ့တမ့ၢ် သရဲၣ်တဖုကန့ၢ်လိမ့်ယုၣ်
မ့တမ့ၢ် ရဲၣ်ကျဲၤကိၣ်ခံၤပျါၣ်ကတီၤဂ့ၢ်လိၣ်အသးန့ၢ်လိမ့်။ ပုၤဖိသင်တကရူၢ်မၤပတုၣ်သရဲၣ်အိမိၣ်
လၢကိၣ်န့ၢ်လိမ့်။

တၢ်အံၤဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢတၢ်ကွဲးလၢ <http://www.workingforbetterlife.org/index.htm> န့ၢ်လိမ့်။

အဆၢဒိၣ် ၄.၄ ပမၤလိၤန့ၢ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

တၢ်မၤလိၤဘၣ်ဃးတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်ဒီးပုၤမၤလိၤတၢ်ဖိအဂ့ၢ်

- ◆ ဖိသၣ်ခဲလၢၢ်န့ၢ်မၤလိၤတၢ်သ့ဘၣ်ဆၣ်ကမၤလိၤန့ၢ်တၢ်လၢကျဲၤလီၤဆီလိာ်အသးဒီးအယုၣ်လီၤဆီလိာ်အသးန့ၢ်လီၤ.
- ◆ ပဝဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်ပဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်
- ◆ ဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်ခိဖျိအတၢ်ဟ်ဖျိတၢ်လၢအမၤလိၤတၢ်လံဝဲဒီးမၤလိၤအါထီၣ်ဝဲဒီးတၢ်အသိတဖၣ်န့ၢ်လီၤ. ပကိးတၢ်အံၤလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါအပတီၢ် mental construction န့ၢ်လီၤ.
- ◆ ပဘၣ်မၤစၢၤမိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤအဂ့ၢ်အဂၤလၢအအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဆိၣ်ထွဲဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၢ်လီၤ. လၢကျဲၤအံၤအယိၤန့ၢ်ဖိသၣ်ကဟ်ဖျိယုၣ်တၢ်လၢအမၤလိၤဝဲလၢကွဲးဒီးလၢဟံၣ်န့ၢ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒီးသံကွၢ်လိာ်သးလၢတၢ်သံကွၢ်န့ၢ်မၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢအတၢ်မၤလိၤအပူၤန့ၢ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၢ်အယိၤတၢ်မၤသကိးတၢ်ခံၤတဆိဒီးလၢအကရူၢ်တဖၣ်အဘျူးအိၣ်န့ၢ်လီၤ.

ဒ်ပမၤလိၤန့ၢ်ဖိသၣ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ဂ့ၢ်လဲၣ်အသိးန့ၢ်ပမၤလိၤန့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်လၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အဒိၣ်ကတၢ်တမံၤမ့ၢ်တၢ်ထံၣ်ဆံးလီၤသးန့ၢ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်ဆံးလီၤသးအံၤကမၤစ့ၢ်လီၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၤန့ၢ်တၢ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤဟးဂီၤဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်သ့န့ၢ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်ဆံးလီၤသးလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တၢ်မၤလိၤအလီၤလၢအဂ့ၢ်န့ၢ်လီၤ. Learning-friendly တီၤပူၤန့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်စံးပတြၢၤအီၤဖဲအမၤကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်တမံၤမံၤအခါ, ဖဲတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤဖဲအဖံးသကိးမၤသကိးတၢ်, ဖဲဖိသၣ်သ့ၣ်ညါလၢအဘၣ်တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအီၤဖဲအအိၣ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢအတၢ်မၤလိၤအပူၤအခါန့ၢ်လီၤ.

တၢ်မၤတၢ်ဒီးတၢ်လီၤဆိအကလၢာ်ကလၢာ်လၢတီၤပူၤ

လၢလံာ်တဘျီအံၤအပူၤပမၤလိတၢ်ဒ်သီးတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၢ်ကကြၢးကဘၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ် ခိဖျိတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၢ်အပူၤ, ခိဖျိတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ, ခိဖျိဖိသၣ်အ တၢ်အိၣ်ဝးတရံးလၢဟံၣ်ဒီးတီၤပူၤတဖၣ်အသီးန့ၣ်လီၤ. ဖဲပကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအ ခါအကါဒိၣ်လၢပကဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်အကဝီၤသၢကဝီၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

ပကွၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လီၤဆိဒၣ်တၢ်တၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်လိာ် သးန့ၣ်လီၤ. ပကဘၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢ,

- ◆ တၢ်ပျံၤဘၣ်သရၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤလၢတၢ်မၤလိအပူၤန့ၣ်ကတြီၤမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်အ တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်လၢအမၤနၢၤမၤယၣ်တၢ်တဖၣ်မၤနၢၤပှၢ်အဂၤမ့ၢ်လၢအထံၣ်ဝဲလၢအတမ့ၢ်တကလၢာ် လီၤဒီးအိၣ်, တၢ်ဘျီတၢ်ဘါလီၤဆိမ့တမ့ၢ်အပတီၢ်လီၤဆိလၢပှၢ်တဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ သရၣ်ဘၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်လၢတီၤပူၤဒီးဖဲအဂဲၤလိာ်ကွဲးအခါစ့ၢ်ကိးဒ်သီးသရၣ်ကသ့ဒုး နဲၣ်ပျိထီၣ်တၢ်မနုၤလၢအကမၣ်အိၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤအဘၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖဲသရၣ်သမံသမိးအတၢ်အိၣ်သးအခါအလီၢ်အိၣ်လၢသရၣ်ကဒိသဒၢတၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်အ တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်သီးအသုတအိၣ်ထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်တချူးတၢ်မၤသးနီၢ်နီၢ်ကဲထီၣ်အခါန့ၣ် လီၤ.

တၢ်ထံၣ်အထံၣ်သီတခီတၢ်ဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ် စ့ၢ်ကိးကဲထီၣ်တၢ်တံာ်တံာ်လၢဖိသၣ်အတၢ်မၤ လိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်အထံၣ်သီဒီးတၢ်ကွၢ်မဲာ်တၢ်အံၤအိၣ်လၢတၢ်မၤလိမိၢ်ပှၢ်အပူၤသ့ လၢတၢ်တဟ်သ့ၣ်ဟ်သးချူးအိၣ်ဘၣ်အဃိသ့လီၤ. လီၤဆိဒၣ်တၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးပိာ်မုာ်ဖိအသ နၢၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပှဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢလံာ်အံၤအပူၤပဒုးနဲၣ်နၢၤလၢကယုထံၣ်တၢ်ထံၣ်တခီတၢ်လၢကွၢ်အလံာ်ပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. န သမံသမိးကွၢ်နလံာ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်တခီတၢ် မ့တမ့ၢ် တအိၣ်လဲၣ် န့ၣ်ဝံၤလံၤခါ. နမ့ၢ်ထံၣ်တၢ်ထံၣ်တခီတၢ်တမံၤမံၤလၢနကွၢ်အလံာ်ပူၤန့ၣ်နကမၤဒ်လဲၣ်. နယုထံၣ် တၢ်ဂီၤအသီလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်သ့ခါ.

နသ့ၣ်ညါနပှၢ်ကွၢ်ဖိဖဲလဲၣ်တဂၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်စ့ၢ်ကိးခါ. နမၤတၢ် မနုၤကသ့ဒ်သီးကမၤစၢၤအိၣ်လဲၣ်. တၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်တၢ်ယုထံၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတီၤပူၤလၢဖိသၣ်

ကမၤလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. သနၢ်က့, ဖိသၣ်ကလိၣ်ဘၣ်ဒီးဒၣ်တၢ်နၢ်ပၢ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤလၢ ဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢထံကီၢ်အါဘၣ်အပူၤဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါ HIV/AIDS တဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအိၣ် အဟံၣ်ဖိပီၤဖိအကျါတဂၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါအံၤန့ၣ်တၢ်ထံၣ်အထံၣ်သီအီၤဒီးကွၢ်တလီၤအီၤအိၣ် ထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. နနၢ်ပၢ်တၢ်ဆါ HIV/AIDS အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢနပူၤတဝၢအပူၤစ့ၢ်ကိးဒါ. နကတိၤ တၢ်ပီၣ်သကိး HIV/AIDS တၢ်ဆါဒီးသရၣ်အဂၤတဖၣ်တဘျီဘျီဒါ.

တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအိၣ်ပညိၣ်လၢပုၤကိးဂၤဒီးအဂီၢ်

တၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်ကတၢ်လၢလံာ်အံၤအပူၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒီးအိၣ်ပညိၣ် လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအဂီၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအအိၣ်ဒီးအိၣ်ပညိၣ် သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးကအဲၣ်ဒီးဟဲထီၣ်ကွံ, ကအဲၣ်ဒီးမၤလိတၢ်, ကသ့ၣ်ညါလၢတၢ်လၢအမၤလိဝဲ လၢကွံတဖၣ်အဘျူးအိၣ်လၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ကဘၣ်ဒုးဘၣ်ထွဲတၢ်လၢအသိၣ်လိလၢတီၤပူၤဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. ပျဲဖိသၣ်ဒုးနဲၣ်ပျါထီၣ်တၢ်လၢအသ့ၣ်ညါတၢ်လံာ်ဒီးအမိၢ်အပၢ်သ့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်စူးကါတၢ်မၤတၢ်ခံၤတဆိဒီးကရူၢ်ဆံးဆံးဖိတဖၣ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢတီၤအချါအဂီၢ်အံၤမ့ၢ် တၢ်လၢအကါဒိၣ်မးဒ်သိးဖိသၣ်ကနၢ်ပၢ်အတၢ်အိၣ်သးဝးတရံးအီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိတဖၣ်အိၣ်ပညိၣ်ကအိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်နကဘၣ် မၤဘၣ်ထွဲဒီးကလုာ်အတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤဒ်သိးကကြၢးကဘၣ်က့ၤလၢနပူၤတဝၢဒၣ်နဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကြၢးမၤတၢ်အံၤဒီးသရၣ်အဂၤတပူၤယီၤန့ၣ်လီၤ.

နမၤဘၣ်ထွဲကွံအလံာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဒ်သိးကကြၢးကဘၣ်ဒီးနပူၤတဝၢအဂီၢ်တဘျီဘျီဒါ.

ကွံလံာ်အမိၢ်ပုၤတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး, ဝဲအ့ၣ်ဒီးကျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢ ကမၤလိလံာ်တဖၣ်အံၤခီဖျိစူးကါတၢ်လိာ်ကွဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးဒီးကျိၣ်အတၢ်လိာ်ကွဲတ ဖၣ်မၤမုၢ်ဖိသၣ်အသးဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်ပညိၣ်လၢဖိသၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိာ် ကွဲသ့အါကလုာ်လၢတီၤပူၤဖဲနမ့ၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးသရၣ်အဂၤဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးကအိၣ်ဒီးအိၣ်ပညိၣ်အါထီၣ်ဖဲနစူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံာ်နီၢ်နီၢ်အခါဒီးနမ့ၢ်မၤဘၣ်က့ၤတၢ် ဂံၢ်တၢ်ဒူးအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူကိးနံၤဒီးအဂီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

အဒိ, နထီၣ်ဒုးကွဲအကရၢၢ်အဒိၣ်အလၢ်, ဟံၣ်ယီၤအဒိၣ်အလၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်လၢနပူၤလၢဖျါပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢစဲအ့ၣ်အပူၤဖိသၣ်ကနၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၤထီၣ်ဖဲနစူးကါတၢ်လဲၤနီၤဖျါအနီၢ်ကီၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကြၢးဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤဒ်သိးကသံကွၢ်တၢ်ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤကွၢ်တၢ်ဒီးစံးဆၢက့ၤအတၢ်သံကွၢ်ဒဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နဒုးနဲာ်ဖိသၣ်လၢစဲအ့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပှၤတဝၢ်ဒ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဒိဖျါစူးကါစဲအ့ၣ်အယိဖိသၣ်မၤစၢၤဒီးယုထံၣ်ပှၤတဝၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဒီးမၤဘၣ်က့ၤအီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

နဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးလၢကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အစၢၤတနီၤတဘျီဘျီခါ. မ့တမ့ၢ် နမၤအမၤလိတၢ်စံးဆၢလၢလံာ်ပူၤလဲၣ်.

ပမၤလိတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးခံမံၤလၢအမ့ၢ် “မၤတၢ်, ကတိၤတၢ်, ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတၢ်” ဒီးခံမံၤတမံၤမ့ၢ် Think, Ink, Pair, Share န့ၣ်လီၤ. ကျိၤကျဲတဖၣ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကနီၤဟ့ၣ်လီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးတဖၣ်ဒီးမၤအါထီၣ်အတၢ်နၢ်ပၢၢ်, မၤအါထီၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

နစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤကျဲလီၤဆီလိာ်အသးလၢလံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်သ့ခါ. နစူးကါတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီၤအနီၢ်ကီၢ်လၢဖိသၣ်ကမၤလိစဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်ခါ.

တၢ်မၤလိကျိၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မးမ့ၢ်လၢဖိသၣ်ဘၣ်နၢ်ပၢၢ်လံာ်အဂၤတဖၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကြၢးကတိၤတၢ်သ့, ဒိကနၣ်တၢ်သ့, ဖးလံာ်သ့ဒီးကွဲးလံာ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤကဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဖဲအမၤလိလံာ်အဂၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

နဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢဖိသၣ်ကမၤလိကျိၢ်လၢလံာ်စဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအပူၤဒ်သိးကမၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအခီပညီလၢဖိသၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကီၢ်ခါ.

နမၤလိန့ၢ်တၢ်အါထီၣ်သ့ဖဲလဲၣ်

လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲးကျဲးအီၤဒီးဝဲၤလီၢ်ထံၣ်စိ Web sites လၢလံာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအလုၢ်အပူၤဒိၣ်မးလၢနကဟံးန့ၢ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လိာ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲကျဲးအီၤတဖၣ်

Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) *Child-to-Child: Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets.* London: The Child-to-Child Trust. This is an excellent resource for activities that children can undertake in terms of understanding child growth and development, nutrition, personal and community hygiene, safety, recognizing and helping those with disabilities, disease prevention, safe lifestyles and understanding children in difficult circumstances.

Council on Interracial Books for Children. (1980) *Guidelines for Selecting Bias-Free Textbooks and Storybooks.* New York.

O'Gara, C and Kendall N. (1996) *Beyond Enrollment: Handbook for Improving Girls' Experiences in Primary Classrooms.* Washington, DC: Creative Associates International, Inc. for the ABEL 2 Project, US Agency for International Development.

Seel A and Power L. (2003) *Active Learning ; A Self-Training Module.* Save the Children UK, London.

Sharp S and Smith PK (Eds.). (1994) *Tackling Bullying in Your School: Practical Handbook for Teachers.* Routledge.

Swanson HL. (1999). Instructional components that predict treatment outcomes for students with learning disabilities: Support for a combined strategy and direct instruction model. *Learning Disabilities Research and Practice*, 14 (3), 129-140.

UNESCO. *Guides for Special Education.* Paris.

UNESCO (1993) *Teacher Education Resource Pack: Special Needs in the Classroom.* Paris.

UNESCO (2001) *Understanding and Responding to Children's Needs in Inclusive Classrooms: A Guide for Teachers.* Paris.

UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education (2003) *Gender in Education Network in Asia (GENIA), Toolkit for Promoting Gender Equality in Education.* Bangkok

ဝဲလီၤထံၣ်ဖိ Web Sites

Bullying. No Way!

<http://www.bullyingnoway.com.au>

BULLYING—the no-blame approach.

<http://www.luckyduck.co.uk/approach/NoBlame-HowItWorks.pdf>

Bullying and gender.

<http://www.bullyingnoway.com.au/issues/gender.html>

Countering discrimination. <http://www.esrnational.org/sp/we/end/stereotypes.htm#prejudicesituations>

Diversity and disability. Inclusive Education Training in Cambodia.

http://www.eenet.org.uk/key_issues/teached/cambodia_contents.shtml

Gender in Education Network in Asia (GENIA). Toolkit for Promoting Gender Equality in Education

<http://www.unescobkk.org/gender/gender/genianetwork.htm#toolkit>

Meaningful, engaged learning.

<http://www.ncrel.org/sdrs/engaged.htm>

Multiple intelligences. Pathways to learning.

http://www.thomasarmstrong.com/multiple_intelligences.htm.

<http://www.educationalvoyage.com/multiintell.html>

Partnership on Sustainable Strategies for Girls' Education.

<http://www.girlseducation.org>

UNICEF Teachers Talking about Learning.

<http://www.unicef.org/teachers>

Working for Better Life.

<http://www.workingforbetterlife.org/index.htm>

လိပ်စာ (၅)

တက်ပာဆာတီအားလားအနုပညာပညာတိုးတက်လာအပွဲအား
တက်ဂုဏ်မှတ်စိတ်

Managing Inclusive,
Learning - Friendly Classrooms

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်တဘျီအံၤကဟ့ၣ်ကူၣ်နၤလၢနကပၢဆၢတီၤပူၤလၢအအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အံၤကဟ့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ကရဲၣ်ကျဲတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိလၢအကဲဘျုးလၢကိၣ်ဖိအဂီၢ်ဒ်လဲၣ်. တၢ်ကစူးကါတၢ်သိၣ်လိအပိးအလိဒ်လဲၣ်, တၢ်ကပၢဆၢကရူၢ်အတၢ်မၤလၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နကမၤလိဘၣ်စ့ၢ်ကိးလၢနကသမံသမိးနပူၤကိၣ်ဖိအတၢ်သ့ထီၣ်ဘၣ်ထီၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီးနနီၢ်ကစၢ်ဒဲအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၅.၁	တၢ်ရဲၣ်ကျဲလၢတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအဂီၢ်.	၃
	တီၤပူၤအတၢ်ရဲၣ်ကျဲလၢတနံၤဘၣ်တနံၤအဂီၢ်	၃
	ဖိသၣ်အမူအဒါတဖၣ်	၅
	တၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲလီၤ	၅
၅.၂	တၢ်စူးကါတၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအအိၣ်တဖၣ်လၢကျဲအဂ့ၢ်ကတၢ်	၁၁
	တၢ်လီၤလၢတီၤပူၤ	၁၂
	တၢ်မၤလိအသနၢၣ်တဖၣ်	၁၃
	တၢ်လီၤလၢတၢ်ကျဲလီၤတၢ်အဂီၢ်	၁၄
	တီၤပူၤအလံာ်ရိၤဒၢး	၁၆
၅.၃	တၢ်ရဲၣ်ကျဲတၢ်မၤလိသကိးတၢ်ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်အဂ့ၢ်	၁၉
	ကျိၤကျဲဆူတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်	၁၉
	တၢ်စူးကါကရူၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်	၂၀
	တၢ်မၤလိသကိးတၢ်	၂၂
	တၢ်သ့မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်	၂၃
	တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျုးလၢတၢ်မၤတၢ်လၢကရူၢ်အပူၤအဂီၢ်	၂၅
	တၢ်ရဲၣ်ကျဲဖိသၣ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်	၂၆
	တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢပကစၢ်ဒဲပဲ	၂၉
	တၢ်ရဲၣ်ကျဲလၢတၢ်နီၤဖးတၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ် (Differentiation) အဂီၢ်	၃၀
	တၢ်ပၢဆၢတၢ်သကဲာ်ပဝးလၢ Inclusive တီၤပူၤ	၃၂
	တၢ်ပၢဆၢ Inclusive တီၤပူၤအဂ့ၢ်.	၄၀

၅.၄	တၢ်မၤကွၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်	၄၄
	တၢ်မၤကွၢ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.	၄၄
	တၢ်မၤလိၤန့ၣ်တၢ်အစၢတဖၣ်	၄၅
	တၢ်မၤကွၢ်အကျိၤအကျဲအကလုာ်ကလုာ်	၄၈
	တၢ်မၤကွၢ်သမံသမိးဖိသၣ်ဒီးတဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်ဃးအတၢ်သမံသမိးအစၢတဖၣ်	၅၅
	တၢ်သမံသမိးကွၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးတဖၣ်	၅၇
	တၢ်သမံသမိးတၢ်အံၤကမၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.	၅၉
၅.၅	ပမၤလိၤန့ၣ်တ့ၢ်လံတၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၆၂

အဆင့် ၅.၁ တံရံကွဲလွှာလက်သိပ်လိမ္မော်တံရံအင်္ဂါ

စီယူဝင်(န်) မှာသရက်တဂလကီဖံးလံးဖံ(စ်) အပူလကီဆံးဆံးဖိတဖျာလကစါခိန်န့ လီ. အဝဲတအိန်ဒီးတံရံလီလကသိပ်လိတံအင်္ဂါဘန်. ဘန်ဆန်အဝဲဟ့လီကလီအသးလက သိပ်လိတံမှာလပူအဂလကသိပ်လိတံတအိန်လကသဝီအဝဲန့အပူအယိန့လီ. သရက် အံအဲဒ်ဖိသန်ဒိန်မးဘန်ဆန်အဝဲထံလကတံသိပ်လိမှာတံလကအကီဒိန်မးတမံန့လီ. တံအိန် အါမံလပဘန်ဆိကမိန်ဘန်ပးဒ်အမှာတံမနုလကနကသိပ်လိအီ, တံပီးတံလီမနုလကနသိပ် လိ, နကမနုတံတဖန်အံဖဲလဲ, နကသိပ်လိတံလကအအိန်ဒီးဖိသန်အါမးလကတံပူဒ်လဲဒီး ကရဲကွဲလွှာတံသိပ်လိဖဲဖိသန်အိန်ဒီးတံသ့တံဘန်လကအလီဆီလိအသးအကလုကလုဒ်လဲ န့လီ. ပူတဂယီမတံအံခဲလကသ့လကကျဲလဲ.

လကတံကီအါဘန်အပူလီဆီဒ်တံ, တံလီလကခိခိန်ပုလကကျိန့သရက်တဖန်ထံလကတံသိပ် လိအတံဖံးတံမံမှာတံမံလကအကီဒိန်မးန့လီ. သရက်တဂစံးတံန့ကဘန်အိန်ဒီးတံကတံ ကတံအသးလကပုပုန့လီ. လံအဆါဒိန်အံကဒူးနဲတံဆိကမိန်အါမံလကနကရဲကွဲ လကတံသိပ်လိလဲ, ကစူးကါတံပီးတံလီဖဲအအိန်လကဟီနီကဝီအပူတဖန်, ကပါဆုရဲကွဲ လကစီး learning-friendly တံပူလကအအိန်ဒီးဖိသန်လကအလီဆီလိအသးအကလုကလု ဒ်လဲန့လီ.

တံပူအတံရဲကွဲလွှာလကတံဘန်တံအင်္ဂါ

ပမှအိန်ဒီးတံဟူးတံဂဲလကပမအီကီးနံဒီးန့ကမစါဖိသန်လကစးထိန်အတံမံလိတံဒီး တံန့န့လီ. ဖိသန်ကြါးအါလီလကဘန်မတံလကတံဒီးတံအင်္ဂါတံရဲကွဲလွှာတဖန် ဒီးကြါးရဲကွဲလွှာသရက်တဖန်န့လီ. အဒိ, နဆီလီဖိသန်တကရူလကမနီနီဖိသန်အမံလက အထိန်ကိတံဘန်တံဒီးတဲဘန်သရက်လကမတလီဟီလကတံအံလဲန့လီ.

ဖဲနဒူးအိန်ထိန်တံပူအတံရဲကွဲလွှာလကယုဒီးဖိသန်အခါတံအကါဒိန်လကဘန်တဲနံပါဖိသန် လက, (၁) ကဘန်မံတံမနုလဲ, (၂) မတကမအီလဲ, (၃) ကဘန်မံဝဲလကအဆါက တံဖဲလဲ, (၄) ဘန်မနုအယိလကဘန်မတံအံကီးနံဒီးတဆါကတံပီန့လဲ. တံလလံ တဖန်အံမှာတံဟူးတံဂဲတနီလကနမအီဒီးနပူဖိသန်သ့လကတံပူ န့လီ.

- ◆ တာ်မၤမနုၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်မၤအီၤဖဲတာ်ဆၢကတီၢ်လီၤဆီဆီလၢတနံၤအတီၢ်ပူၤ, လီၤဆီဒၣ်တာ်အဘျူးအိၣ်လၢဖိသၣ်လၢအထီၣ်ကိၣ်ဖဲၤခံၣ်မုၢ်လၢအအိၣ်ယံၤလၢကိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအဖဲကိၣ်ဆိတချူးသရၣ်ဖဲတုၤဒ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ လံာ်ဒီးတာ်မၤလိာ်အပီးအလိတဖၣ်တာ်ကြးနီၤလီၤဒ်လဲၣ်, တာ်ထၢဖိၣ်က့ၤအီၤဝံၤပာ်က့ၤလၢအလီၤဒ်လဲၣ်. တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤတဖၣ်အံၤမတၢကဟံးမူဒါလဲၣ်. (တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအံၤတာ်ကြးမၤအီၤလၢဖိသၣ်တဂၤဝံၤတဂၤ, ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်အကရူၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖဲသရၣ်တအိၣ်အခါဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤန့ၢ်တာ်မၤစၢၤလၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်ဒ်လဲၣ်လဲၣ်.
- ◆ ကမၤတာ်မနုၤဖဲအမၤတာ်တမံၤဝံၤအလီၢ်ခံ
- ◆ တာ်ဒုးသ့ၣ်ညါသရၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်အီၤလၢတအိၣ်ဒီးတာ်မၤတံာ်တံာ်တီၤဒီးတတီၤညါ
- ◆ တာ်သိၣ်တာ်သဲအဒိၣ်အဆံးလၢတာ်တူၢ်လိာ်အီၤသ့အံၤဖိသၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါဒီးအာ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးဝဲ
- ◆ တာ်ဟးလၢတီၤပူၤလၢတအိၣ်ဒီးတာ်မၤတံာ်တံာ်တီၤဒီးတတီၤညါဒ်လဲၣ်
- ◆ ကဘၣ်ဟးထီၣ်လၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်

ဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲကြးဆီလီၤစၢၤတာ်သိၣ်တာ်သီလၢထးတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိအဝဲသ့ၣ်ဆီလီၤတာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်အပိာ်အဝဲသ့ၣ်ကမၤထွဲအဝဲဂ့ၤဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. သနာ်က့, တာ်သိၣ်တာ်သီတနီၤသရၣ်ကဘၣ်ဟံးလီၤအီၤဒီးတာ်လဲလိာ်အီၤတသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လီၤဆီဒၣ်တာ်တာ်သိၣ်တာ်သီလၢတာ်ဒီးသဒါဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တာ်သိၣ်တာ်သီဘၣ်ဟးတာ်ဟးထီၣ်လၢတီၤပူၤအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ် မ့တမ့ၢ် တဲဘၣ်သရၣ်လၢကဟးထီၣ်လၢကိၣ်အဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်, လီၤဆီဒၣ်တာ်ဖိသၣ်မ့ၢ်ဟးထီၣ်လၢကိၣ်ဒီးပုၤအနီၢ်ဒိၣ်တဂၤဂၤလၢတမ့ၢ်အမိၢ်အပာ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်ကြၢးန့ၣ်လီၤဟံးန့ၣ်သကိးမူဒါလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ

ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်ကြၢးန့ၣ်လီၤဟံးန့ၣ်သကိးမူဒါလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမၤစၢၤသရၣ်လၢကပၢဆှၢတီၤ ဒီးသိၣ်လိစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢကဘၣ်ဟံးန့ၣ်မူဒါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အဒိလၢပက ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အမူအဒါသ့မန့ၢ်တဖၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

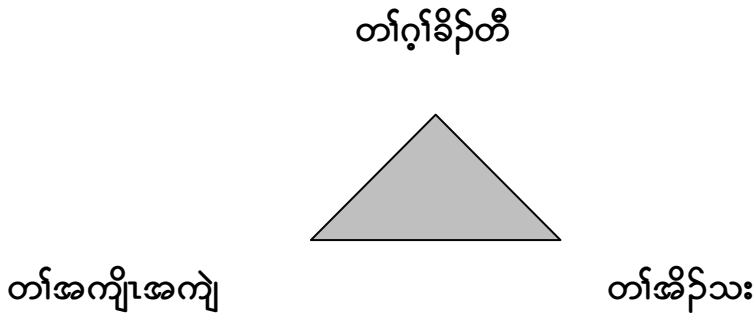
- ◆ မၤစၢၤဖိသၣ်လၢအသးစၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢ အတၢ်မၤလိအပူၤတဖၣ်
- ◆ ကဲကရူၢ်အခိၣ်လၢကမၤလီၤတၢ်ဒုးသ့ၣ်ညါသရၣ်ဖဲအမၤတၢ်တမံၤမံၤဝံၤအခါ
- ◆ ဟံးန့ၣ်မူဒါလၢတၢ်ဟ်ဆးပှၣ်, ထံအကဆိလၢတၢ်ဟးလီၢ်ဒီးထံအိလၢတီၤပူၤ
- ◆ မၤနီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်က့ၢ်ဒီးကွဲးနီၣ်လီၤအိၣ်
- ◆ ဟံးန့ၣ်မူဒါလၢကအိးထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်အတလါအခိၣ်ဒီးဒုးန့ၣ်သရၣ်

မူဒါလၢနဟ့ၣ်ဖိသၣ်န့ၣ်ကဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢဖိသၣ်အသးန့ၣ်ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်အပတီၢ်န့ၣ် လီၤ. သန့ၣ်က့မူဒါတဖၣ်အံၤတဘၣ်ဟ့ၣ်အိၣ်ထဲပုၤလၢအဖျဲးတဖၣ်ထီၣ်ဒိးဘၣ်. ကျဲးစၢးဟ့ၣ်ဖိသၣ် ကိးဂၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဟံးန့ၣ်မူဒါတဖၣ်အံၤတက့ၢ်. ပကဘၣ်ပလီၢ်စ့ၢ်ကိးပသးလၢပသုတ ဟ့ၣ်ဆၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တခီတၢ်အခံၤဖျိမၤပိၣ်မ့ၢ်ဖိတဖၣ်တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိအထံဒီးမ့ၢ်ပိၣ်ခွါတခီသုးက့ၢ် လီၢ်ဆၣ်နီၤတဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤဟံးန့ၣ်သကိးမူဒါလၢတီၤပူၤဒီးကဘၣ်ဘျးလၢအ ဒီးန့ၣ်ဘၣ်မူဒါတဖၣ်အံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤ

ဒ်သိးပကစူးကါပတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတီၤပူၤအိၣ်ဒီးအဘျးအဖျိၣ်လၢအဂ့ၤအဂီၢ်ပဘၣ်ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤ ပတၢ်သိၣ်လိန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤလၢၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်တဆံးတက့ၢ်လၢကကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ် ကျဲၤအဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်တမံၤဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတီၤပူၤကလၢၣ်စ့ၢ်လီၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်အဒိလၢနဆိကမိာ်သ့န့ၣ်မ့ၢ်တာ်မၤလိမိာ်ပုၢ်နာ်ဘၣ်သၢကနူၤယူ (curriculum triangle) န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဂ့ၢ်ခိာ်တီအခီပညိမ့ၢ်ဝဲတာ်မနုၤလၢအအိာ်ကွဲးအသးလၢတာ်မၤလိမိာ်ပုၢ်အပူၤလၢနကဘၣ်သိာ်လိလီၤအီၤန့ၣ်လီၤ. သနာ်က့တီပူၤလၢအအိာ်ဒီးဖိသၣ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်တာ်မၤလိအခိာ်တီလၢအအိာ်လၢတာ်မၤလိမိာ်ပုၢ်အပူၤတဖၣ်ကဘၣ်အိာ်ဒီးအခီပညိလၢဖိသၣ်အဂီၢ်ဒီးကြးဘၣ်လိာ်အသးဒီးပုၤတဝါလၢအအိာ်ဝဲလၢအပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်အကျိၤအကျဲအံၤအခီပညိနသိာ်လိလီၤတာ်လၢအအိာ်လၢတာ်မၤလိမိာ်ပုၢ်အပူၤတဖၣ်ဆူတီပူၤဒ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. နဘၣ်စူးကါတာ်သိာ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးကဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်လၢအအိာ်ဒီးတာ်မၤလိန့ၢ်တာ်အကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်အိာ်သးလၢအပုၣ်ယုာ်ဒီးနီၢ်ခိအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအတာ်အိာ်သးလၢတီပူၤ - လၢတာ်မၤလိမၤဒီးတကပၤတာ်သိာ်လိမၤယုၤအတာ်ပီးတာ်လိကဘၣ်အိာ်ဝဲဒီးဘၣ်ယးဒီးတာ်သ့ၣ်ညါသ့ၣ်သးဂ့ၢ်ဝီအတာ်အိာ်သးတဖၣ်ကဘၣ်အိာ်စ့ၢ်ကိးလီၤ. အဒိ, ဒုးအိာ်ထီၣ်ကရူၢ်အတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ, တာ်မၤသကိးတာ်လၢတီပူၤဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ်ကိာ်ဖိအတာ်န့ၢ်လီၤအသးန့ၣ်လီၤ.

တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤတဖၣ် : စးထီၣ်တာ်မၤလိဒီးတာ်ဂဲၤလိာ်ကွဲးဘၣ်ယးဖိသၣ်အမံၤဖဲကိာ်စးထီၣ်သီအခါတက့ၢ်. တာ်ဂဲၤလိအံၤကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကသ့ၣ်ညါလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဂဲၤလိအဂၤမ့ၢ်နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ခံၤတဆိခံၤတဆိဒီးမၤအသံကွၢ်လိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤတာ်သံကွၢ်ဘၣ်ယးအဂ့ၢ်ဒီးအဟံၣ်ဖိဖိအဂ့ၢ်တက့ၢ်. စ့ၢ်မံနံးဝံၤအလီၢ်ခံဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤကဘၣ်ကွဲးလီၤတာ်လၢအယုထံၣ်ဖိသၣ်အဂၤတဂၤအတာ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဖိသၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဝဲလီၤတာ်ဆူတီဒီးတတီၤအအိာ်ဒ်အမ့ၢ် “ယသကိးအမံၤမ့ၢ်နီၢ်ဝါဒီးမ့ၢ်ပုၤလၢအဝဲလီၤနံၤတာ်သ့တဂၤ,” “ယ

သကိးအမံၤမ့ၢ်စီၤထူၤဒီးမ့ၢ်ပှၤလၢအအဲၣ်ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိတဂၤ, ” တၢ်ဂဲၤလိအံၤဒုးန့ၣ်ဖိသၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒုးအိၣ်ဒီးအလုၢ်အပှၤဒေၣ်ဝဲဒ်သိးကဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူတီၤပှၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၤဖဲအဟူးဂဲၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤလိတၢ်ဂ့ၤစ့ၢ်ကိးဖဲတၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်ဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးအတၢ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢကစူးကါတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်အံၤဒ်လဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. သရၣ်လၢအသ့ၣ်ညါဖိသၣ်ဒီးပှၤတဝါဂ့ၤတဖၣ်စူးကါတၢ်အဒိလၢဟီၣ်ကဝီၤပှၤတဖၣ်ညီဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.

သန့ၣ်က့ၤသရၣ်အါဂၤတၢ်တသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒ်လဲၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်အါဂၤသ့ၣ်ညါဒ်ထဲကဘၣ်သိၣ်လိလီၤတၢ်လၢအအိၣ်လၢကိၢ်အလံာ်ပှၤန့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ထဲတမံၤလၢအအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်လၢကသိၣ်လိလီၤတၢ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်သိၣ်လိလီၤတၢ်ဂ့ၤတၢ်ကျိၤလၢလံာ်ပှၤဒ်ကျဲၤလၢဖိသၣ်န့ၢ်ပၢ်အီၤသ့အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢ inclusive တီၤပှၤမ့ၢ်လၢဖိသၣ်အိၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢတီၤပှၤအယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၤလၢလံာ်တဖၣ်အံၤအလီၢ်အိၣ်လၢပကဘၣ်သ့ၣ်ညါအီၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ တၢ်မနုၤလၢနကသိၣ်လိလီၤအီၤလဲၣ်. (တၢ်ဂ့ၤခိၣ်တီ)
- ◆ ဘၣ်မနုၤအယိပသိၣ်လိအီၤလဲၣ်. (တၢ်ပညိၣ်)
- ◆ ပကသိၣ်လိလီၤအီၤဒ်လဲၣ်. (တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ)
- ◆ တၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်သ့ၣ်ညါတၢ်လံာ်ဘၣ်ပးတၢ်ဂ့ၤခိၣ်တီအံၤန့ၣ်လဲၣ်. (တၢ်မၤလိဆိ - တၢ်မၤကွၢ်ဆိ)
- ◆ ဖိသၣ်ကမၤတၢ်မနုၤလဲၣ်. (တၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်)
- ◆ ပကပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲၤတၢ်သိၣ်လိဒ်လဲၣ်. (ပၣ်ယုာ်ဒီးနီၢ်ခိးပှၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်အိၣ်သး)
- ◆ တၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်ကြးဒီးဖိသၣ်ကိးဂၤဒုးလၢအအိၣ်လၢတီၤပှၤအံၤစ့ၢ်ခါ.
- ◆ ဖိသၣ်ကအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤသကိးတၢ်ခံၣ်တဆိ မ့ၢ်တမ့ၢ် လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိစ့ၢ် ခါ.
- ◆ ဖိသၣ်ကမၤနီၣ်မၤယါတၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်ဒ်လဲၣ်. (ခိဖျိတၢ်ကွဲး, ခိဖျိတၢ်တုတၢ်ဂီၤ)
- ◆ ပဝဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်ပကသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အံၤဒ်လဲၣ်. (တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်န့ၢ်ပၢ်)
- ◆ ပကမၤတၢ်မနုၤလၢခံတပတီၢ်လဲၣ်. (တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢဆၢကတီၢ်လၢကဟဲ)

ပရဲၣ်ကျဲၤပတၢ်သိၣ်လိခိဖျိတၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤညီညီဒ်အဒိလၢလံာ်အသိးအံၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲးစးစူးကါတၢ်အဒိအစ့ၤကတၢ်တမံၤ, ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ခိဖျိကွဲးကွၢ်တၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ

တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤတဖၣ် :

တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤမနုၤလၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤလၢတၢ်မၤလိအံၤအပူၤလဲၣ်. ဖိသၣ်ယုၤစၢၤ တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤတဖၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ် :

ဖိသၣ်တနီၤလၢအလိၣ်တၢ်မၤစၢၤအါန့ၢ်ပှၢအဂၤအိၣ်ခါ.

လၢတၢ်မၤစၢၤမနုၤနဘၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤလဲၣ်.

ဘၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်တဂၤစုၣ်စုၣ်ခါ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်ဒိတတီၤခါ.

ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်ဆ့ၣ်နီၤလီၤဆိလၢတီၤပူၤခါ. (ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ် ဂ့ၤဒိၣ်လၢအဆ့ၣ်နီၤလၢတၢ်မဲၣ်ညါဒ်သိးနကမၤစၢၤအီၤညိၣ်အင်္ဂါန့ၣ်လီၤ.)

တၢ်ဟံၣ်ဖျါလၢညါ :

တဲၤဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်မနုၤလၢအအိၣ်ဒီးလၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်မၤလိန့ၢ်လၢတၢ်မၤလိအံၤအပူၤ တက့ၢ်. နကွဲးလီၤအီၤလၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်အလိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆိကမိၣ်ထီၣ်နကစးထီၣ်တၢ် သိၣ်လိၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိလၢပူၤကွံာ်တနံၤဖျါကိာ်တက့ၢ်. ကျဲး စးစးထီၣ်တၢ်မၤလိဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢဖိသၣ်လိၣ်ဘၣ်လၢကထီၣ်ကဆ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ်ဒ် အမ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်စံးဆါ, “မ့ၢ်” မ့တမ့ၢ် “တမ့ၢ်ဘၣ်” (open-ended questions) မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤလၢအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တၢ်ပိၣ်သကိးဝဲတက့ၢ်.

တၢ်သိၣ်လိၣ်အမိၢ်ပှၢ :

နအဲၣ်ဒီးဖိသၣ်မၤမနုၤလၢတၢ်သိၣ်လိၣ်အကတီၢ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်. မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်မၤလၢနဟ့ၣ် လီၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကတုၤဆူတၢ်မၤလိအတၢ်ပညိၣ်အင်္ဂါတက့ၢ်.

ပၤန့ၣ်ယုၣ်တၢ်ဂဲၤလိအကလုာ်ကလုာ်တက့ၢ်. အဒိ, မၤဖိသၣ်မၤတၢ်ခံၣ်တဆိခံၣ်တဆိ မ့တ မ့ၢ် လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိတက့ၢ်.

အဆၢအိၣ် ၅.၂

တၢ်စူးကါတၢ်ပိးတၢ်လီၤလၢအအိၣ်တဖၣ်လၢကျဲအဂ့ၤကတၢၢ်

သရၣ်လၢအဂ့ၤတဖၣ်န့ၣ်ကတၢၢ်ကတီၤဒၢးလၢအလီၤထုးန့ၣ်သ့ၣ်ထုးန့ၣ်သးလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်ဖိသၣ်သးန့ၣ်လီၤဆီတစံး, ပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါတစံး, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးဖိသၣ်အဟံၣ်ဃီတၢ်အိၣ်သးလီၤဆီတစံးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်အတီၤဒၢးတဖၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအလီၤသ့ၣ်ပိာ်သးဝးဒီးမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိတၢ်မုၢ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီၤဒီးကွဲအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လီၤဆ့ၣ်နီၤ, စီၤနီၤခိၣ်မ့ၢ်တဂ့ၤထဲလဲၣ်သန့ၣ်ကတၢၢ်တီၤပူၤကဆဲးကဆိၣ်ဒိးသိးကမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအထုးန့ၣ်ဖိသၣ်အသးသ့န့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်အဒိတနီၤလၢနကဟံၣ်နတီၤပူၤဂ့ၤလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်သ့န့ၣ်လီၤဆ့ၣ်နီၤဒီးစီၤနီၤခိၣ်တဖၣ်တၢ်သုးအလီၤကဘၣ်သ့ၣ်ဒိးသိးပမၤတၢ်လၢကရူၢ်အတၢ်မၤကသ့ဒၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့မ့ၢ်အိၣ်အါန့ၣ်တဘျီန့ၣ်ဂ့ၤဝဲလီၤ. တၢ်လီၤကဘၣ်အိၣ်လၢပဲၤဒိးသိးကဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်သ့, ဒိးသိးဖိသၣ်ကဟံၣ်ကဖၢဘၣ်အသးလၢအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်အံၤအယိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နဟံၣ်တီၤအသန့ၣ်တတီၤလၢကမၤလိလံာ်လီၤဆီဆီအဂီၢ်အဒိဒိအမ့ၢ်စဲအ့ၣ်အသန့ၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နဟံၣ်လံာ်ရိဒၢး လၢဖိသၣ်ကဖးဝဲလၢတီၤအသန့ၣ်တတီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တဘျီတခိၣ်ကီၤဒိၣ်မးလၢပကဟံၣ်တီၤပူၤကဆဲးကဆိၣ်အဂီၢ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်တီၤပူၤဖဲဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိန့ၣ်လီၤသ့မ့ၢ်တမ့ၢ်ပူၤကညီန့ၣ်လီၤဖဲကွဲၣ်ပျါအကတီၢ်ဒီးမၤဟးဂီၢ်တၢ်သ့အလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိပဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပာ်ဒီးပူၤတဝါအခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်ဒိးသိးကဒိသဒၢတီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နကဘၣ်ဟံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤတနီၤဆူတလါတဖျါပျါအပူၤဒိးသိးကဟံၣ်အီၤလၢတၢ်လီၤအပူၤဖျဲးသ့အလီၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်တမ့ၢ် နမၤဖိသၣ်က့ၤစိာ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပိးတၢ်လီၤတဖၣ်ဆူအဟံၣ်ဒီးဟဲစိာ်က့ၤအီၤလၢခံတနံၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်ခူး(ဒ်)လၢအအိၣ်လၢအါဖြဲၤကၤအပူၤကွဲၣ်လၢအအိၣ်လၢခိၣ်ပျါလၢကျါတဖၣ်အိၣ်ဒီးတလါထးဝါတဖၣ်လၢကဟံၣ်ဖိၣ်လံာ်တဖၣ်လၢတၢ်ကဒိသဒၢအီၤလၢပအူးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွဲတနီၤလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ဘ့ကလါဒုး(ရဲ)အံၤတီၤပူၤအိၣ်ဒီးသ့ၣ်ဘၣ်သ့ဆဲးဆဲးဖိအိၣ်ဝးတရံးတီၤတဘျီဘၣ်လၢတၢ်ဒါခိၣ်ဖဲဖိသၣ်ဖိၣ်အီၤတုၤအလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢကျဲဒ်အံၤန့ၣ်ဖိသၣ်မၤတၢ်လၢအကရူၢ်ဆဲးဆဲးဖိဒီးကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်ကွဲးနီၣ်လီၤတၢ်သ့လၢလံာ်သ့ၣ်ဘၣ်သ့တဖၣ်အံၤအလီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတီၤတနီၤအပူၤတအိၣ်ဒီးလီၤဆ့ၣ်နီၤဒီးစီၤနီၤခိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ဒါလီၤချီၣ်လၢတၢ်ဒါခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်စူးကါတၢ်ဒါခိၣ်လၢတၢ်ဂဲၤလိတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤအံၤညီဒိၣ်လၢဖိသၣ်ဆ့ၣ်နီၤလၢအကရူၢ်ဆဲးဆဲးဖိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကိၣ်စဲၣ်တဘျီလၢအအိၣ်လၢကိၢ်အ့ဒယၣ်အပူၤန့ၣ်တီၤပူၤအန့ၣ်လၢဖိလၢတကူၣ်န့ၣ်ခဲၣ်ဝဲအလွၢ်
လၢအသုန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်တာ်ဟ့ၣ်အိၣ်အခွဲးလၢကတုၣ်တၢ်ဂီၤဒီးကွဲးလံာ်ကွဲးလံာ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ဝါ
လၢတၢ်န့ၣ်လၢတၢ်ခဲၣ်သုအိၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အံၤဘၣ်တၢ်တ့အိၣ်လၢအ့ဒယၣ်, ကိၢ်ရၢၣ်တီၤဖုၣ်တၢ်
ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ (District Primary Education Programme) အဖိလၢန့ၣ်
လီၤ. ပုၤတိာ်ကျဲၤတၢ်တဖုအံၤတ့ထီၣ်ကိၣ်လၢခိၣ်ခိၣ်ပုၤလၢကျါဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးကအိၣ်ဘၣ်ကိၣ်လၢ
အဘူးဒီးအဟံၣ်တကံလိမံထၢၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီးကံၣ်ဒီးဝုၤလီၤဆီ
အိၣ်ဒီးတာ်ဘျီအိၣ်ယုၤဒီးတာ်ပိးတာ်လီၤလၢဖိသၣ်စူးကါဝဲ (child - friendly elements) တဖၣ်ဒ်လံာ်
သ့ၣ်ဘၣ်သုလၢတၢ်ဟ်ဖျါလၢထးအသိးန့ၣ်လီၤ.

တာ်လီၤလၢတီၤပူၤ

တာ်လီၤအိၣ်လၢပုၤလၢကသုးအသးအဂီၢ်

ဖိသၣ်ဘၣ်သုးအသးလၢလီၤဆ့ၣ်နီၤဒီးစီၢ်နီၤခိၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ် သုးအသးလၢဖိ
သၣ်တဂၤဒီးတဂၤအဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. ရဲၣ်လီၤလီၤဆ့ၣ်နီၤလၢတီၤပူၤဒ်သိးဖိသၣ်ကသုးအသးလၢတ
အိၣ်ဒီးတာ်မၤတံာ်တၢ်လိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤမၤတၢ်လၢအကရူၢ်ဆံးဆံးဖိကသုးဒဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ် : ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်သုးအသးသ့ညီလၢနတီၤပူၤစ့ၢ်ကိးခါ.
ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတာ်လိာ်လီၤဆီတဖၣ်ဆ့ၣ်နီၤသကိးဒီးဖိသၣ်အဂၤ မ့တမ့ၢ် ဆ့ၣ်နီၤလီၤဆီဆီ
လဲၣ်. ဖိသၣ်မုၢ်ဒီးခွါဆ့ၣ်နီၤတပူၤယီ မ့တမ့ၢ် လီၤဆီလဲၣ်.

တာ်ကပီၤ, တၢ်ကိၢ်, ဒီးကလံၤဆ့

ရဲၣ်လီၤလီၤဆ့ၣ်နီၤ မ့တမ့ၢ် စီၢ်နီၤခိၣ်လၢဖိသၣ်ကကွၢ်လီၤလီၤလၢမုၢ်တဂ့ၤ. မုၢ်အတၢ်ကပီၤကဘၣ်ဟဲ
လၢတၢ်ကပၤတခီန့ၣ်လီၤ.

နခိၣ်န့ၣ်လိာ်ဘၣ်အိးစံၣ်ကူၣ်န့ၣ်လီၤ. ကလံၤအဆ့ၢ်မ့ၢ်တအိၣ်လၢပုၤလၢနတီၤပူၤဘၣ်န့ၣ်နကဘၣ်မၤ
ဖိသၣ်မၤတၢ်ဂဲၤလီၤလၢတီၤချၢန့ၣ်လီၤ. လဲၣ်လိာ်ဖိသၣ်အလီၤတဘျီတဘျီဒ်သိးဖိသၣ်တဂၤယီသုတ
ဆ့ၣ်နီၤလၢတၢ်ကိၢ်အလီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ခံးအလီၤထီၣ်တဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တနီၤကအိၣ်ဒီးတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလၢကထံၣ်ဒီးန့ၣ်ဟူတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်တၢ်မၤကွၢ်အိၣ်ဒီးဆ့ၣ်နီၤလၢအလီၢ်ဘၣ်လၢတီၤပူၤတက့ၢ်.

တၢ်မၤလိအသန့ၣ်တဖၣ်

ဖိသၣ်န့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးဟီၣ်ခိၣ်န့ၣ်ဆၢၣ်လၢအအိၣ်ဝးတရံးအဝဲသ့ၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝဲအ့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအသန့ၣ်လၢကွၢ်အံၤကထံၣ်ဟူးထီၣ်ဂဲၤဖိသၣ်အတၢ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါတၢ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကထာဖိၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲၤတၢ်လၢအထုးန့ၣ်အသ့ၣ်အသးတဖၣ်သ့ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤတၢ်စူးကါအိၣ်သ့ၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကသ့ၣ်တၢ်ချံၣ်တၢ်သၣ်လၢတၢ်အသန့ၣ်အံၤ, ထာဖိၣ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်သၣ်တဖၣ်ဒီးဟ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအထံၣ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်ချီၣ်ကုသ့ၣ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နကဘၣ်ဆိကမိၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးလၢတၢ်မၤလိအသန့ၣ်အံၤကဘၣ်တၢ်ဟ်အိၣ်လၢတီၤပူၤအလီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်လီၤအဝဲန့ၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်မၤတံၢ်တံၢ်လိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ လၢဝဲအ့ၣ်အသန့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်ဘၣ်ညၣ်လၢပလီၤပူၤဒီးဟ်အိၣ်လၢဝဲအ့ၣ်တၢ်မၤလိအသန့ၣ်န့ၣ်အဘျူးအိၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. သန့ၣ်က့ဖိသၣ်ကြၢးမၤလိတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိၣ်လဲၣ်ဒ်သိးကမၤစ့ၤလီၤတၢ်မၤအၢမၤသီဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒီးဖဲတၢ်မၤလိဘၣ်ယးတၢ်သးသမူအိၣ်အံၤဝံၤအခါ, မ့ၢ်သ့ၣ်ပျဲလီၤက့ၤတၢ်သးသမူအိၣ်တဖၣ်အံၤဆူပျဲပူၤလၢအအိၣ်ဆိးဝဲအလီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ လၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအသန့ၣ်အဂီၢ်စူးကါတၢ်ဒၤကအိ (လၢအအိၣ်ဒီးအခိၣ်ပံး) ဒီးစးခိၣ်ဒၤကအိလၢအမၤပဲၤစိၤပိာ်ခိၣ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤတၢ်စူးကါအိၣ်ဒ်တၢ်မၤလိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအပိးအလိအသိးသ့ (အဒိ, စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်လၢကကံၢ်နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးအဂီၢ်), ဒီးဟ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လိအဂၤလၢအပူၤသ့စ့ၢ်ကိးဒ်အမ့ၢ်တီၢ်လီၤဖျံၣ်ဒီးစ့ၢ်ခိၣ်အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. စ့ၢ်ခိၣ်အံၤတၢ်မၤအိၣ်သ့ၣ်လၢစးခိၣ်တီၣ်ဒီးတၢ်စူးကါအိၣ်လၢတၢ်ဒုးန့ၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအပူၤဒ်အမ့ၢ်ပူၤတၢ်လၢဖျါပူၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤလီၢ်လံၤဒ်အမ့ၢ်စးခိၣ်တီၣ်, ပျဲၤ, လီၤပျဲၤ, နီၣ်ကျဲးဝဲ, တၢ်ကူတၢ်ကၤအရၣ်ဒုးက့ၤခိမ့ၢ်တၢ်ကံးညၣ်အက့အခိ, ဖျးစံးတံးဒီးအဂၤတဖၣ်စ့ၢ်ကိးတၢ်ဟ်ကတီၤအိၣ်လၢတၢ်ကစူးကါအိၣ်လၢဆၢကတီၢ်လၢကဟဲလၢခံသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢတၢ်ထံၣ်အိၣ်သ့တဖၣ်, ကွဲးလီၤအမံၤ, ကျးလီၤအိၣ်ဒီးစူးကါလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကဒုးဝဲဘူးကွဲးဒီးအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်ဒီးလၢအပူၤတဝါအပူၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤပူၤတဝါလၢအမၤတၢ်စုသ့ခိၣ်ဘၣ်သ့ဒီးပုၤဒုးတၢ်အူတၢ်, သ့ၣ်ဝံၣ်သးဆၢတၢ်တဖၣ်မၤအဟဲဟးလၢကွၢ်

ဒီးကတိၤတာ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်ကဟ်တ့ၢ်တာ်ဖိတာ်လံၤဒ်အမ့ၢ်တာ်ပီးတာ်
လီၤလၢအစူးကါဝဲဒီးတာ်ဒုတာ်အူအပီးတလိတဖၣ်လၢတာ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ကိာ်ဒ်သိးဖိသၣ်ကယုၣ်ညါ
တာ်ဖိတာ်လံၤတဖၣ်အံၤအဂ့ၢ်ဒီးတ့ၢ်အဂီၢ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဟ်တီၢ်တာ်ဖိတာ်လံၤတာ်ပီးတာ်လီၤလၢ
အလုၢ်ပုၤဒိၣ်အခါတာ်ကဘၣ်ဆိကမိၣ်တာ်ကဟ်တာ်ဖိတာ်လံၤတဖၣ်အံၤအလီၢ်ဖဲလဲၣ်လီၤတာ်လီၤဆဲး
ဒ်သိးသုတလီၤမၢ်တဂ့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ကဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်လၢတာ်ရဲၣ်ကျဲၤဒီးပာ်ဆုာ်တီၤပုၤဒီးတာ်မၤလိအတာ်ပီးတာ်လီၤအပူၤ
ပုၤပုၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤတာ်လၢကရူၢ်ဆဲးဆဲးဖိ, မၤတာ်ဒ်ပုၤတဖုအသိး မ့တမ့ၢ် တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်
ကမံးတံာ်တဖုလၢကကွၢ်ထွဲတာ်မၤလိအသနၢ်တဖၣ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတာ်န့ၣ်လီၤမၤသကိး
တာ်အံၤကမၤစၢၤတာ်လၢတာ်ရဲၣ်ကျဲၤတီၤပူၤအတာ်မၤလိပီးလိတဖၣ်ဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကဟံးန့ၢ်မူဒါ
ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိတဂၤအတာ်သ့ဘၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. တီၤအကမံးတံာ်ကယုၣ်ထၢပုၤတီၢ်ခိၣ်ရိၣ်မဲတာ်တ
ဂၤဒီးစရုတဂၤလၢကဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတီၤဒိတတီၤအဂီၢ်လီၤတာ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

တီၤတနီၤနီၤတဒိၣ်ဘၣ်အယိလၢတာ်ကမၤတာ်မၤလိအသနၢ်ဒ်အံၤအဂီၢ်တာ်လီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
လၢကီၢ်မုၢ်ထီၣ်တံာ်မိအပူၤမိၢ်ပာ်တဖၣ်ထုကုယၢတဖၣ်ဒီးဟ်လီၤဝဲလၢတာ်ဒါခိၣ်ဒီးမၤပုၤအီၤဒီးချိၣ်
ကု, လၢလု, တၢ်ချံတၢ်သၣ်ဒီးတာ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်လၢတာ်စူးကါအီၤသ့လၢစဲအုၣ်ဒီးတာ်ဂံၢ်တာ်ဒုးအ
တာ်မၤလိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အကါဒိၣ်လၢတာ်မၤလိအပီးအလိတဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တာ်စူးကါအီၤသ့
လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်လီၢ်လၢတာ်ကျးလီၤတာ်အဂီၢ်

တာ်ကျးလီၤတာ်မၤလိအပီးအလိဒီးဖိသၣ်အတာ်ဖဲတာ်မၤလၢတီၤပူၤအံၤကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကစးထီၣ်
သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တာ်လၢအတာ်မၤလိဒီးအတာ်တူၢ်ဘၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတီၤလၢအအိၣ်ဝဲလၢအပူၤန့ၣ်
လီၤ. မိၢ်ပာ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးကသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ဒီးန့ၢ်ပာ်တာ်ဖဲတာ်မၤလၢအကဲထီၣ်အသးလၢတီၤပူၤအါ
ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတာ်ဖဲတာ်မၤတဖၣ်ကြးဘၣ်တာ်ကျးလီၤအီၤဒ်သိးကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်အတာ်သ့
တာ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီဒိၣ်မးအံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အိၣ်ဒီးထံာ်အမံၤအိၣ်ကွဲးလီၤအသးလၢအတာ်ဖဲတာ်မၤအပူၤမ့ၢ်လၢကဟ်ကဖၢဘၣ်အသးလၢ
အယိန့ၣ်လီၤ. လဲလိာ်တာ်ကျးလီၤဖိသၣ်အတာ်ဖဲတာ်မၤအံၤခဲအံၤခဲအံၤဒ်သိးကထုးယာ်ဖိသၣ်အ
တာ်သးခဲဒီးဟ့ၣ်ဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤလၢကကျးလီၤအတာ်ဖဲတာ်မၤလၢအဂ့ၢ်လၢတီၤပူၤလၢတာ်ထီၣ်
ကိတကတီၢ်ဘၣ်တကတီၢ်အပူၤတက့ၢ်. တၢ်မၤလၢတာ်ကျးလီၤအီၤတဖၣ်ဖဲတာ်ထုးလီၤကွံာ်အီၤအခါ
တာ်ဟ်ယာ်အီၤဒ်သိးတာ်ကစူးကါအီၤလၢတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်မၤနီၣ်မၤယါတဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်

စ့ၣ်လၢတၢ်ကမၤကွၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်လိာ်အဆၢဒိၣ် ၅.၄ ဘၣ်ဃးတၢ်မၤဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါဒီးတၢ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါအံၤအဂီၢ် တက့ၢ်.)

တၢ်ကျးလီၤတၢ်အသ့ၣ်ဘၣ်လၢအလီၤထုးန့ၣ်သ့ၣ်ထုးန့ၣ်သးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်သိၣ်လိာ်အပီးအလီၤလၢအဂ့ၤတမံၤဒီးကဟ့ၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်ကပညိၣ်အိၣ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကျးလီၤအသ့ၣ်ဘၣ်အံၤတၢ်မၤအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤအတၢ်ဖိတၢ်လံၤဒၣ်ဝဲသ့ၣ်အမ့ၢ်ချီၣ်လၢတၢ်ထုးအိၣ်လၢအါအသိးဒီးပုၤတဝါမၤစၢၤကွီၤလၢတၢ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကျးလီၤတၢ်အသ့ၣ်ဘၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢအဟ့ၣ်နၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢ,

- ◆ ကဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ
- ◆ ကကျးလီၤဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်ဟံၣ်ကဲလီၤအနီၢ်ကစၢ်အလုၢ်အပူၤ
- ◆ ကဟ့ၣ်ဆူၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိလၢနသိၣ်လိာ်အိၣ်တဖၣ်
- ◆ ကဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးတီၤပူၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနီၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢသရၣ်မၤအယုထံၣ်န့ၣ်လၢအဟံၣ်ဒီးအပုၤတဝါအပူၤအသိး
- ◆ ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကမၤသကိးတၢ်ဒီးဆိၣ်ထွဲလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်မ့ၢ်လီၤဆိလိာ်အသးသန့ၣ်က့ၤအကါတဒိၣ်ဘၣ်
- ◆ ဒ်သိးကမၤလီၤတၢ်ဖိသၣ်မၤလိသကိးတၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအဂီၢ်

နတီၤပူၤမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးအန့ၣ်လၢအကိၤဘၣ်န့ၣ်နဘျးလီၤဖိသၣ်အတၢ်ကွဲးတဖၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်တုတဖၣ်လၢပျံၤတဘိအလိၤလၢအအိၣ်တီၤပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤတဖၣ်တၢ်စၢၤအိၣ်လၢပျံၤသ့ခိဖျိဒုးစဲဘူးအိၣ်လၢနီၣ်ကျးစဲဆုံမ့ၢ်တၢ်တံၢ်အိၣ်လၢနီၣ်တံၢ်စးခိ မ့ၢ်တမ့ၢ် တၢ်ဆုၣ်တၢ်မဲတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ပျံၤလိလီၤတၢ်အံၤတၢ်စူးကါအိၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိာ်ကျိၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်သ့ၣ်အမ့ၢ်တၢ်မၤလိသန့ၣ်လၢတၢ်ဘျးလီၤအိၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ.

လၢကီၢ်တံၣ်မိအမ့ၢ်ထီၣ်အပူၤသရၣ်တဖၣ်စူးကါသဒါမ့ၢ်လီၤလံၤအဒိယံတဖၣ်လၢတၢ်ကွဲးလိာ်ခိၣ်ထံးတဖၣ်လၢတၢ်သုးအလီၤသ့, တၢ်ဂီၤဒီးတၢ်အဂၤတဖၣ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်ထီၣ်ကျိၣ်အတၢ်မၤလိအတၢ်ဂဲၤ

လိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပျံၤလၢတာ်ကျးလီၤတာ်သိၣ်လိအပီးအလိတဖၣ်အံၤတာ်ထ့အီၤလၢသ့ၣ်ဖံး, ဆၢ မ့တမ့ၢ် တက့ၢ်အဖံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ကးစဲ(ကီၣ်) တအိၣ်အယိစူးကါဝဲသ့ၣ်သၣ်တကလုာ် လၢအစဲဘူးန့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပာ်ဒီးပုၤလၢအအံးထွဲကွၢ်ထွဲဖိသၣ်အဂၤလၢအဟ့ၣ်မၤစၢၤဟီၣ်ကဝီၤအတာ် ပီးတာ်လိတဖၣ်ဒီးယုၤထံၣ်အါထီၣ်ဘၣ်ယးတာ်သိၣ်လိဒီးတာ်မၤလိအကျိၤအကွၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ပုၤ တဖၣ်အံၤခဲအံၤကြးတဲသကိးတာ်ဒီးအဖိတဖၣ်ဘၣ်ယးအတာ်မၤလိလၢက့ၢ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တီၤပူၤအလံာ်ရဲဒေး

က့ၢ်လၢခိခိၣ်ပုၤလၢကျါအါဖျါၣ်အလံာ်ရဲဒေးတအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယိဖိသၣ်တဖးဘၣ်လံာ် အါအါဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တီၤပူၤအလံာ်ရဲဒေးဘၣ်တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့ခိဖျိစူးကါစးခိတလါဖးဒိၣ်တဖၣ်လၢ အဘၣ်တာ်မၤယံမၤလၢထီၣ်အီၤဒီးမၤပွဲၤအီၤလၢလံာ်လၢအအိၣ်လၢဟီၣ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်န့ၣ်သ့လီၤ. ဖဲဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အလံာ်ဒဲး, လံာ်ဖိလၢဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ညီထဲလဲၣ်သနာ်က့ၢ်အတူးတ အိၣ်ဘၣ်. ဖိသၣ်ဟံကဖၢဘၣ်အသးလၢအထံၣ်အလံာ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲအံၤတာ်စဲကျးလီၤအီၤအ ယိန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိပျဲဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အလံာ်ဒဲးအံၤဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်ကဘၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်လံာ်ဒဲးလဲၣ်အ ကျဲကပူၤ, တာ်နီၤဖးလီၤတာ်အကျိၤအကျဲဒီးဟံကတဲာ်ကတီၤအီၤဒဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. နပျဲဖိသၣ်မၤလံာ် လၢအချးအသးတကထၢတကထၢအသိးသ့ဒဲးလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တာ်မၤအီၤလၢစးခိ အက့ၢ်လၢအဘၣ်တာ်ချးအီၤတကထၢတကထၢခံၣ်ချီ မ့တမ့ၢ် သၢဘျီလၢအအိၣ်ဒီးလံာ်ဖျါၣ်လၢအပူၤ ဒဲးလံာ်တာ်ကစီၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တ့တာ်ဂီၤလၢအလံာ်ဒဲးတဖၣ်အပူၤဒီးလံာ်တဖၣ်အံၤကဲ ထီၣ်တာ်လုာ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ်ဖဲတာ်လီၤလၢလံာ်အိၣ်စ့ၤအလီၤန့ၣ်လီၤ.

လံာ်လၢအဘၣ်တာ်မၤအီၤလၢဖိသၣ်အကစၢ်ဒဲးန့ၣ်မ့ၢ်တာ်သိၣ်လိအပီးအလိတမံၤလၢအကဲဘျးကဲ ဖျိဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တာ်ကွဲးဖျါထီၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤမ့တမ့ၢ်တာ်ဂီၤလၢအအိၣ်လၢလံာ်အံၤအပူၤမၤစၢၤ ဒီးတဲာ်ပာ်ဖိသၣ်တဂၤတာ်အကါဒိၣ်အခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်မနုၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ထံၣ်တာ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် လၢကျဲလီၤဆီလိာ်အသးဒီးပုၤနီၢ်ဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်စူးကါကျိၣ်လၢအညီဒီးတာ်နာ်ပာ်အီၤသ့ညီဒီးအ ဝဲသ့ၣ်ကတဲလီၤတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတဖၣ်လၢကျဲလၢတာ်နာ်ပာ်အီၤသ့ညီဒိၣ်န့ၢ်သရၣ်ဒဲးလဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါလံာ်တဖၣ်တာ်စူးကါအီၤလၢတာ်ကသိၣ်လိတာ်သ့တာ်ဘၣ်အဂုၤအဂၤသ့လီၤဆီဒဲး တာ်ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတာ်ကီတာ်ခဲလၢတာ်ထံၣ်အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, တာ်မၤလံာ်တဘျဲလၢတာ် ကျးစဲဘူးတာ်ဖိတာ်လံာ်ဆူလံာ်တကဘျးဘၣ်တကဘျးအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၢ်တာ်ဖိတာ် လံာ်တာ်ပီးတာ်လိမနုၤတဖၣ်အံၤခိဖျိပလၢာ်ဘၣ်ဝဲလၢအစုန့ၣ်လီၤ. အဒိ, နာ်ဘၣ်သၢကနုၤယုတဖျါၣ် ဘၣ်တာ်ကျးစဲဘူးအီၤလၢလံာ်ကဘျးအလိၤအယိဖိသၣ်လၢတထံၣ်တာ်တဖၣ်ကမၤလိတာ်အက့ၢ်အ ဂီၤအံၤခိဖျိပလၢာ်ဝဲလၢအစုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအမဲာ်ထံၣ်တာ်ဒဲးလဲၣ်န့ၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်လံာ်လၢတာ်

ပလၢၢ်အီၤသ့ၣ်အံၤမ့ၢ်ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကစူးကါလိလံာ်အံၤလၢပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲလၢအစုန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလံာ်တယၢ်လၢတၢ်ပလၢၢ်အီၤသ့ၣ်ဒီးကျးလီၤလၢတၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကျးလီၤတၢ်အလီၢ်ဒ်သီးဖိသၣ်လၢတထံၣ်တၢ်တဖၣ်ကပလၢၢ်ဘၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢထံကီၢ်တနီၤအပူၤတီၤတတီၤ မ့တမ့ၢ် ကွဲၣ်အလံာ်ရိၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢပုၤတဝၢအဂီၢ်လီၤဆီဒၣ်တၢ်ဖဲဖိသၣ်စဲကျးမၤဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအအိၣ်ဟဲလၢပုၤတဝၢတဖၣ်အအိၣ် (ဒ်အမ့ၢ် ကွဲၣ်, ပုၤတဝၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒ်အဘၣ်တၢ်ဟ်ဖျါအီၤလၢလံာ်အဘၣ်သၢအပူၤအသီး) န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃးမူခိၣ်ကလံၤသီၣ်ဂီၤ, လၢၢ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ညၣ်, တၢ်သူၣ်တၢ်ဖျးအလံာ်နံၣ်လံာ်လါ, တၢ်သူၣ်လီၤဟံၣ်အလီၢ်အကျဲဒီးအဂၤတဖၣ်အသီးညီၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢပုၤတဝၢအပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးကမျၢၢ်သဘျူကရၢတဖၣ်ဖဲအရဲၣ်အကျဲၤတၢ်လၢပုၤတဝၢအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်ဃုထံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢတၢ်စူးကါအီၤသ့

ကွၢ်တရံးနတီၤဝးဝးဒီးဃုကွၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢအအိၣ်ခဲအံၤတဖၣ်တက့ၢ်. ဆိကမိၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီးတၢ်ဖိတၢ်လံာ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢနၤဒီးနပုၤကွဲၣ်ဖိဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤသ့ဖဲတၢ်မၤလိအကတီၢ်အံၤတက့ၢ်. သံကွၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်မနုၤလၢအအဲၣ်ဒီးဟဲဝဲလၢအတီၤပူၤဒီးဟဲဖျိၣ်အီၤဆူလံာ်တီၤဖျါလၢလံာ်အံၤတက့ၢ်.

တီထွင်မှုအဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့ အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့	ပေးအပ်မှုအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့	အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့	အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့	အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				
အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့အစည်း အဖွဲ့အစည်းအဖွဲ့				

အဆၢဒိၣ် ၅.၃ တၢ်ရဲၣ်ကျဲတၢ်မၤလိာ်သကိးတၢ်ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်အဂ့ၢ်

ကျဲကျဲဆူတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်

ဒ်သိးပကသိၣ်လိာ်တၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၢ်အဂီၢ်ပဘၣ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိာ်အကျိၤအကျဲအကလုာ်ကလုာ်မ့ၢ်လၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိာ်န့ၣ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢအလိာ်ဆိလိာ်အသးအယိန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိာ်အကျိၤအကျဲအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်နတီၤပူၤကပွဲၤဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတၢ်သ့ၣ်ဖွံးညိန့ၣ်လီၤ. ကျဲအိၣ်လွံၢ်ဘိလၢကမၤတၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. **တၢ်သိၣ်လိာ်တၢ်လိာ်ဆူတီၤဒီးတတီၤအပူၤ :** အံၤမ့ၢ်ကျဲအဂ့ၢ်တဘိလၢပကစူးကါအိၣ်ဖဲပဒုးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်ဆူကိၣ်ဖိအအိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. နကဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤတၢ်သံကွၢ်လၢနကသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်အပတီၢ်လၢအကြးဒီးဖိသၣ်ကိးကလုာ်ဒဲးအပတီၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. နသိၣ်လိာ်တီၤဒီးတတီၤညါဖဲနတဲာ်ယဲၤပူၤအခါ မ့တမ့ၢ် ကွဲးနကစၢ်အတၢ်တဲာ်ပူၤယိဒီးဖိသၣ်အခါ, တၢ်သးဝံၣ်မ့တမ့ၢ်ထါ, တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲ မ့တမ့ၢ် ဖဲနဟးယုသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢပုၤတဝါအိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. လၢနတီၤပူၤဖိသၣ်ကအိၣ်ဒီးအပတီၢ်လၢအလိာ်ဆိလိာ်အသးအယိနကဘၣ်မၤတၢ်သိၣ်လိာ်အိၣ်တီကြးဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ.

လၢကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်ပကဘၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤလိာ်ဆိဆူဖိသၣ်အကရူၢ်လၢအလိာ်ဆိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသၣ်တကရူၢ်န့ၣ်ကကွဲးတၢ်ယဲၤပူၤဒီးအဂၤတကရူၢ်ကကွဲးလံာ်ပွဲၤကျိၤဖုၣ်ဒီးအဂၤကတုာ်အဒိအတဲာ်လၢကပံာ်န့ၣ်လီၤ. နဟ့ၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤဒ်သိးသိးဆူဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအအိၣ်သ့ဘၣ်ဆၣ်န့ၣ်ကြးသမံးမိးဖိသၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအပတီၢ်လိာ်ဆိလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤဆိလိာ်အသးတက့ၢ်. တီၤခဲလၢာ်န့ၣ်ကအိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအပတီၢ်လိာ်ဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

၂. **တၢ်သိၣ်လိာ်ဖိသၣ်တကရူၢ်လၢအပတီၢ်ဒ်သိးလိာ်အသး :** အံၤအဘျူးအိၣ်လိာ်ဆိဒဲတၢ်ဖဲတီၤပူၤအိၣ်ဒီးဖိသၣ်အတီၤပတီၢ်လၢအလိာ်ဆိလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲနသိၣ်လိာ်ကရူၢ်တကရူၢ်န့ၣ်နပျဲဖိသၣ်အဂၤမၤအတၢ်ဖဲတၢ်မၤဒ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်နာ်လီၤအသးန့ၣ်နပျဲဖိသၣ်သိၣ်လိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်ဖိသၣ်တအိၣ်ဒီး

တၢ်န့ၢ်လီၤအသးလၢကမၤဒၣ်အတၢ်ဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ်န့ၢ်ပျဲဖိသၣ်မၤလိအသးယံာ်ထီၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအတၢ်မၤသကိးတၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

၃. **တၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်တၢ်ကဘၣ်တၢ်စုၣ်စုၣ်** - အံၤအဘျူးအိၣ်လၢကမၤစၢၤကိၣ်ဖိတၢ်လၢအအိၣ်တၢ်လၢအတၢ်အလီၤခံၣ်မ့ၢ်လၢအဆိးက့ၤ, ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကိတၢ်ခဲလၢတၢ်မၤလိအပူၤ, ဖိသၣ်အသိလၢတၢ်ပူၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. နသိၣ်လိဖိသၣ်လၢဖွဲးတလၢတဖၣ်တၢ်စုၣ်စုၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒီးဒုးမၤအတၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢအပတၢ်ထီၣ်န့ၢ်ပုၤအဂၤလၢတၢ်ပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. သန့ကတၢ်ဆၢကတၢ်လၢနကသိၣ်လိဖိသၣ်တၢ်စုၣ်စုၣ်အံၤကဘၣ်ဖုၣ်ဒ်သိးနသိၣ်လိဖိသၣ်အဂၤလၢတၢ်ပူၤကချူးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၄. **တၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိအပူၤ** - အံၤမ့ၢ်ဝဲဖဲနနီၤဖးလီၤတၢ်ဒီတတၢ်ဆူကရူၢ်ဆံးဆံးဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအဘျူးအိၣ်ဒိၣ်မးဘၣ်ဆၣ်န့ၣ်ကတၢ်ကတၢ်နသးလၢလၢပုၤပုၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်လိာ်ဘၣ်တၢ်ဆၢကတၢ်အါမးလၢတၢ်ကတၢ်တၢ်သိၣ်လိအကျဲအံၤဒီးဖိသၣ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးကဘၣ်အိၣ်ကတၢ်ကတၢ်အသးလၢကဖိးသကိးမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအဘျူးအိၣ်လၢကသိၣ်လိဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်အသးအါဘိန့ၣ်လီၤ.

တၢ်စူးကါကရူၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်

နနီၤဖးလီၤဖိသၣ်ဆူအကရူၢ်သ့လၢကျဲလီၤဆီလိာ်အသးအါဘိန့ၣ်လီၤ. အဒိ, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်အကရူၢ်ဆူအပတၢ်ဒီးသိးလိာ်အသး, နီၤဖးဖိသၣ်ဆူအကရူၢ်လၢအပတၢ်ယါယုာ်လိာ်အသး, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ဆူအကရူၢ်လၢအိၣ်ယါယုာ်မုၢ်ဒီးခါ, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ဆူတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပတၢ်ဒီးသိးလိာ်အသး, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ဆူအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပတၢ်လီၤဆီလိာ်အသး, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ဆူအတၢ်သးစဲဒီးသိးလိာ်အသး, အတၢ်ရူၤတံၢ်ရူၤသကိးဒ်သိးလိာ်အသးအကရူၢ်, နီၤဖးလီၤဖိသၣ်ခံၣ်ဂၤတဆိခံၣ်ဂၤတဆိ, သၢဂၤတဆိ မ့တမ့ၢ် လွံၢ်ဂၤတဆိအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒီးန့ၢ်တၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်အါမးခိဖျိလၢတၢ်နီၤဖးလီၤအဝဲသ့ၣ်ဆူအကရူၢ်အံၤလၢကျဲအါဘိလၢဆၢကတၢ်လီၤဆီလိာ်အသးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

သ့ဆိတလဲနတၢ်နၢ်ပၤဆၢန့ၣ်ပုၤကိၣ်ဖိအက့ၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်. လဲလိာ်ဖိသၣ်အကရူၢ်ထီၣ်တက့ၢ် - ဖိသၣ်လိာ်ဘၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အီၤတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဆၣ်နီၤဒီးမၤဘၣ်တၢ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤတသ့ဖဲအသ့, အသးစၢ် မ့တမ့ၢ် အသးပုၤဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အ

သးတဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤဒီးသိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သးစ့ၢ်ဒီးထံၣ် သ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဖိသၣ်အါဂၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်ပူၤတဖၣ်အတၢ်လၢန့ၣ်လီၤ.

ပလီၢ်သးလၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဖိသၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပှၤမၤလိတၢ်ကဘျၢအသိးတဖၣ်တက့ၢ် - ဖိသၣ်တနီၤမ့ၢ်မၤလိ တၢ်ကဘျၢလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးသန့ၣ်က့ၢ်ကဖျဲးလၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢစုၤလၢခိၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤဖဲအ့ၣ်အတၢ် တီၢ်ကျဲၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဖိသၣ်အလံာ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ပကဘၣ်ပလီၢ်ပသးမ့ၢ်လၢဖိသၣ်လၢအ တူၢ်ဘၣ်လၢအလီၤတၢ်လၢသရၣ်အမဲၣ်ချ့တဖၣ်န့ၣ်ကတူၢ်ဘၣ်လၢအလီၤတၢ်လၢအတၢ်မၤလိစ့ၢ်ကိး န့ၣ်လီၤ. အတၢ်သးအိၣ်သးစဲလၢကိၣ်တဖၣ်န့ၣ်ကလီၤမၤကွံာ်မ့ၢ်လၢအတၢ်ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤလၢမၤကပီၤလၢ ကိၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဘၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကစးထီၣ်စ့ၢ်န့ၣ်လဲလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်တန့ၢ်အယိၣ်ကဟးထီၣ်ကွံာ်ကိၣ်ဒီးစးထီၣ်ယုဖံးမၤတၢ်လၢကျိၣ်စ့အတၢ်ဟဲန့ၣ်လၢဟံၣ်ဖိယိဖိအ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကတဲာ်ကတီၢ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢကန့ၣ်ကျဲလၢကရူၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ်တက့ၢ် - သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢတၢ် မၤတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲ, လံာ်မဲာ်ဖျါအစးခိက့, ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤအဂၤတဖၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဆၢကတီၢ်အါသ န့ၣ်က့တၢ်စူးကါတၢ်တဖၣ်အံၤဖဲအံၤလဲလၢခံသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်အံၤတၢ်လဲလိာ်အီၤဒီး တီၢ်အဂၤ မ့တမ့ၢ် ကွဲးကူအီၤလၢတီၢ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. တဘၣ်သးပှၤနီၣ်လၢဖိသၣ် မၤစၢၤန့ၣ်သ့လၢတၢ်မၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်. ခိဖျိလၢဖိသၣ်မၤစၢၤန့ၣ်သ့အ ယိၣ်ကမၤစ့ၢ်လီၤနတၢ်ဖံးတၢ်မၤဖဲနဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အခွဲးအယာ်လၢတၢ်မၤလိလၢအိၣ်ဒီးအလုၢ်အပူၤ, တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဆူၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်ပှၤဖိသၣ်အသးန့ၣ်လီၤ.

ဆိကမိၣ်ထီၣ်နတီၢ်ပူၤအတၢ်အိၣ်ဆိလီၤအသးတက့ၢ် - လီၢ်ဆ့ၣ်နီၤဒီးစိးနီၤခိၣ်တဖၣ်တၢ်ရဲၣ်လီၤအီၤ ကသ့ဂ့ၤဒီးချ့ဒ်လဲၣ်ဒီးကညီၣ်လၢကမၤတၢ်လၢကရူၢ်အဂီၢ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ကဘၣ်မၤလိတၢ် ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတီၢ်အလီၤဆ့ၣ်နီၤဒီးစိးနီၤခိၣ်တဖၣ်လၢအသန့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတီၢ်အတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်အ ဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတီၢ်အံၤအဂီၢ်ဒီးဆၢတဲာ်လၢကရဲၣ်လီၤတီၢ် လၢအဂ့ၤလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအဂီၢ်တက့ၢ်.

မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်မၤလၢတန့ၢ်အဂီၢ်တန့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ်တက့ၢ် - ဖိသၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါအီၤလီၤတၢ် လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်ကဘၣ်နၢ်ပၢ်လၢကဘၣ်သးအသးဆူၣ်ကရူၢ်တကရူၢ်ဒီးတကရူၢ်ဒ်လဲၣ် ဒီးကဘၣ်စးထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်. ကဘၣ်မၤတၢ်မနုၤဖဲအမၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢဘၣ်မၤဝဲတမံၤဝံၤအခါဒီးအ ဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်ကဘၣ်မၤတန့ၢ်ဘၣ်တန့ၢ်ဆိဆိတသ့ဖဲအသ့တက့ၢ်.

ဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဟ့ၣ်အီၤမူဒါလၢတၢ်ပၢ်ဆုၢ်အကရူၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ - ကရူၢ်ခိၣ်န့ၣ်ကဘၣ် အိၣ်ဒီးအမူဒါအခိၣ်သ့ၣ်လၢကဘၣ်မၤစၢၤအသရၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်န့ၣ်ကျဲ, တၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤ

တာ်ပီးတာ်လီၤ, ပာ်ဆုာ်ကရူၢ်ဖဲအမၤတာ်ဂဲၤလိာ်အခါဒီးတဲာ်ဘၣ်က့ၤသရၣ်ဘၣ်ယးအကရူၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤအစၢန့ၣ်လီၤ.

လၢကီၢ်ခိၣ်လၢဘံၣ်ယုာ်အပူၤန့ၣ်သရၣ်ကျးလီၤစးခိးဖိတဘၣ်လၢတာ်ဖူၣ်အလီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဆဲးလီၤအမံၤဖဲအမၤလၢပုၣ်တာ်ဂဲၤလိာ်တမံၤဝံၤအခါဒီးသရၣ်ကကွဲးန့ၣ်လီၤအပတီၢ်လၢခံန့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤဒီးသဒၢဖိသၣ်ဟဲဆၢထၢၣ်, အိၣ်ခိးဟ်လီၤအတာ်ဖံးတာ်မၤလၢသရၣ်အစီၢ်နီၤခိၣ်ဒ်သိးသရၣ်ကကွဲးအီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်မၤလိသကိးတာ်

တာ်မၤလိသကိးတာ်အံၤအိၣ်ထီၣ်သ့ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်နီၤလီၤမၤသကိးမူၤဒီးတာ်ဖိတာ်လံၤတာ်ပီးတာ်လီၤတဖၣ်ဒီးဖဲအကျးစးမၤတာ်တမံၤမံၤလၢကတုၤဆူတာ်ပညိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်အတာ်မၤလိသကိးတာ်အံၤလၢတာ်ဆၢကတီၢ်, လိာ်ဘၣ်တာ်မၤလိသ့အါထီၣ်သးန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကဘၣ်ဟံးန့ၣ်မူၤဒီးလၢအကါဒိၣ်ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤဝဲးတရံးလၢအပုၣ်ဒီးတာ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤလိာ်သးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်အမူၤဒီးန့ၣ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤဝဲးတရံးတမံၤလၢအဟ်လုာ်ဟ်ပုၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကရူၢ်အတာ်မၤယုာ်မၤသကိးတာ်အံၤမၤစၢၤပုၣ်မၤလိတာ်ဖိကိးဂၤဒဲးခိဖျိမၤအါထီၣ်အတာ်န့ၣ်ပာ်ဒီးမၤမုာ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်မၤလိတာ်ဒီးတာ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢအဂ့ၤဆူတာ်ဖံးတာ်မၤတဖၣ်အအိၣ်ဒီးမၤစၢၤအီၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ဟ်လုာ်ဟ်ပုၣ်လီၤအသးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်ဒ်သိးတာ်မၤယုာ်မၤသကိးတာ်လၢကရူၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤအံၤကဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖိၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်ဖိသၣ်လိာ်ဘၣ်ဘၣ်ဘဲးတာ်ယာ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်သ့တာ်ဘၣ်ဒီးမူၤဒီးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, ပိာ်မုာ်ဖိအါဂၤကလိာ်ဘၣ်ဘၣ်ဘဲးတာ်ယာ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်အကရူၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤဒီးပိာ်ခွါဖိအါဂၤကလိာ်ဘၣ်ဘၣ်ဘဲးတာ်ယာ်လၢကကွဲးလီၤတာ်လၢကရူၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလိာ်ဘၣ်ဘၣ်ဘဲးတာ်ဒုးဒိၣ်ထီၣ်တာ်စံးတာ်ကတီၢ်ဒီးတာ်ဒိကန့ၣ်အဂ့ၤအတာ်သ့တာ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တနီၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တမၤလိဘၣ်ဝဲလၢကဘၣ်ဟ်လုာ်ဟ်ပုၣ်ဖိသၣ်အဂၤအတာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတာ်သ့တာ်ဘၣ်လီၤဆိလိာ်အသးတဖၣ်မၤသကိးတာ်လၢကရူၢ်တကရူၢ်အပူၤန့ၣ်ကကီၢ်လီၤဆိဒ်တာ်န့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်ညီၣ်န့ၣ်ကတူၢ်လိာ်ပိာ်ခွါဖိတဖၣ်အတာ်ဆိကမိၣ်ခိဖျိတာ်ဟးဆဲးတာ်သဘၣ်သဘၣ်အိၣ်ထီၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. ပိာ်ခွါဖိအါဂၤန့ၣ်ဖျါလၢအတကန့ၣ်ယုာ်မ့တမ့ၢ် ကနံၤဘၣ်ဖးလဲပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်အတာ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤကထီၣ်အသးသ့စ့ၢ်ကိးလၢဖိသၣ်အကရူၢ်လၢအတကတီၢ်ကျိာ်လၢတာ်ကတီၢ်အီၤလၢတီၤပူၤ မ့တမ့ၢ် ကလုာ်ဖူၣ်ဆံးဖိတဖၣ်အကျါ

န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤညီၣ်န့ၣ်ကပိၣ်ထွဲပုၤဂၤအခံၤဒီးတူၢ်လိာ်တၢ်ကိးမံၤဒဲးလၢပုၤတဲအီၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်စ့ၤဂၤမ့ၢ်ဒိၣ်စိလၢတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အပူၤန့ၣ်ဖိသၣ်အဂၤတဒီးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤတလၢတပုၤဒီးတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်ကအိၣ်ထီၣ်ဒီးအတၢ်န့ၣ်လီၤအသးလၢတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ထံၣ်သ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်. တဘျီတခိၣ်အလီၢ်အိၣ်လၢကဟ်ဆိဖိသၣ်မုၢ်ဒီးခွါအကရူၢ်လီၤဆီ (အဒိ, မုၢ်တကရူၢ်ဒီးခွါတကရူၢ်) တုၤအအိၣ်ထီၣ်က့ၤဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤအသးတစုန့ၣ်လီၤ. လၢခံၣ်နယါယုၣ်က့ၤအီၤသ့ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်အံၤအတၢ်န့ၣ်လီၤအသးအိၣ်ထီၣ်, အတၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဒီးအတၢ်ကတိၤလိာ်သးဂ့ၤထီၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတနီၤအပူၤပုၤစ့ၢ်နီၢ်နီၢ်လၢဖိသၣ်မၤလိာ်တၢ်သ့ထဲဒၣ်လၢသရၣ်သိၣ်လိလီၤတၢ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိအဝဲသ့ၣ်တထံၣ်ကရူၢ်အတၢ်ဖဲယုၣ်မၤသကိးတၢ်အဘျူးအဖိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကြးဟ်ကဲတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်အံၤဘၣ်ဆၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအမၤလိန့ၢ်ဝဲလၢတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢကရူၢ်အအိၣ်အံၤအဘျူးအိၣ်လၢဖိသၣ်ကိးကလုာ်ဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲလိာ်တၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်မၤလိအကျိၤအကျဲအံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါမိၢ်ပာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပာ်တဖၣ်မၤစၢၤစ့ၢ်ကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲတဖၣ်သ့ၣ်သိးကန့ၢ်ပာ်တၢ်လၢသရၣ်ကျဲးစးမၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်သိၣ်လိအိၣ်တီၤလၢအအိၣ်ဒီးအခိပညီၣ်လၢအယိာ်တဖၣ်အပူၤတၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤသကိးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအဒိၣ်အလဲၢ် (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤ) အံၤကြးဘၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်အတၢ်ဖဲသကိးမၤသကိးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤလၢတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်

တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကမၤတၢ်လၢအကရူၢ်အပူၤအံၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်တီၤဒိတတီၤအတၢ်မၤန့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပြုၤလၢအနီၤဖးပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဆၢ, တၢ်နီၤဖးဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီလိာ်အသး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်လၢနအဲၣ်နဘၣ်သးအတၢ်ဖဲတၢ်မၤအံၤမၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်နမ့ၢ်သရၣ်တဂၤအသိးနမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကဘၣ်ဆိကမိၣ်လီၤအသးဒ်အမ့ၢ်ပုၤတဖုတကရၢအသိးဒီးဖိသၣ်တဂၤမ့ၢ်မၤန့ၢ်တၢ်လၢပုၤတဖုအပူၤန့ၣ်ကမၤစၢၤပုၤဒိတဖုအတၢ်မၤန့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ကတိၤတာ်သ့စံးတာ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ဒိကန့ၣ်တာ်, တာ်စံးတာ်ကတိၤဒီးတာ်ပံးသကိးမူဒါတဂၤတဘျီတဂၤတဘျီန့ၣ်လီၤ. တာ်သ့တာ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤတာ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢကရူၢ်အတာ်ဖံးသကိးမၤသကိးတာ်အပူၤဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတာ်သ့တာ်ဘၣ်လၢတာ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢဒိၣ်မိၣ်ကရူၢ်စံၣ်အထံဖိကိာ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်အဂ့ၤတဂၤန့ၣ်ကမၤလီၤတာ်လၢတာ်ကတိၤလိာ်သးအပူၤတအိၣ်ဒီးဖိသၣ်တဂၤမ့တမ့ၢ် ကရူၢ်တဖုလၢအစံးဆၢတာ်သံကွၢ်ထီၣ်ဘိမ့တမ့ၢ်ဒိၣ်စိလၢတာ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်အပူၤဘၣ်လီၤ.

တာ်ဒိကန့ၣ်တာ်လၢအဂ့ၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖိသၣ်ကဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတာ်ဒိကန့ၣ်ဒီးတာ်နာ်ပာ်လိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤဖဲအကတိၤလိာ်အသးအခါန့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤမ့ၢ်တာ်အကါဒိၣ်မးတမံၤလၢတာ်မၤလိန့ၢ်တာ်အခိၣ်ဃၢၤဝးတရံးအပူၤန့ၣ်လီၤ. တာ်ကတိၤတာ်ပျီပျီဆ့ဆ့ဒီးတာ်ဟံးဖျါထီၣ်တာ်ဆိကမိၣ်ဒီးတူၢ်ဘၣ်လၢတမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အဂၤအတာ်ခွဲးတာ်ယာ်စ့ၢ်ကိးမ့ၢ်တာ်အကါဒိၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်တူၢ်လိာ်ဒီးတာ်စူးကါဟီၣ်ကဝီၤအကျိၣ်လၢတီၤပူၤစ့ၢ်ကိးမၤစၢၤဖိသၣ်ကိးဂၢဒီးလၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတာ်ကွဲးဖုၣ်အပူၤ

- ◆ တာ်မၤသကိးတာ်အံၤမၤစၢၤပုၤမၤလိတာ်ဖိတဖၣ်လၢကမၤသကိးတာ်တပူၤယီၤဒီးနီၤလီၤသကိးမူဒါ, တာ်ဖိတာ်လံၤတာ်ပီးတာ်လီ, အတာ်ဖံးတာ်မၤဒီးတာ်မၤလိန့ၢ်တာ်အတာ်ခွဲးတာ်ယာ်တဖၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကရူၢ်ဆံးဆံးဖိနီၤဖးလီၤဖိသၣ်အတာ်ဖံးတာ်မၤဒီးနီၤလီၤသကိးမူဒါသ့န့ၣ်လီၤ. လၢဖဲအ့ၣ်အတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤအပူၤဖိသၣ်တဂၤကစီၤကတဖၣ်အဃၢ, ဖဲအဂၤတဂၤကွဲးနီၣ်ကွဲးယါတာ်အစၢအခါန့ၣ်လီၤ. ဖဲတာ်ဂဲၤလိလီၤတတ်အခါဖိသၣ်ကလဲလိာ်အမူဒါတာ်ဖံးတာ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်နမ့ၢ်သရၣ်တဂၤအသိးနမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤတာ်လၢအကရူၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကဘၣ်မၤလိတာ်ဖံးသကိးမၤသကိးတာ်ဒ်ကရူၢ်တဖုအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တာ်ယုၣ်လီၤတာ်ဂ့ၢ်ကိးဒီးတာ်တၢ်ပိၣ်သကိးတာ်လၢကတုၤဆူတာ်အၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးတာ်အဂီၢ်အံၤမၤစၢၤပုၤမၤလိတာ်ဖိတဖၣ်လၢကယုၣ်လီၤတာ်သဘံၣ်သဘုၣ်ဒီးတာ်မၤတာ်ဆၢတ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကဘၣ်မၤလိအသးလၢတာ်ကရဲၣ်ကျဲၤတာ်သဘံၣ်သဘုၣ်တဖၣ်အတာ်သ့တာ်ဘၣ်လၢအသ့ၣ်ထီၣ်အသးလၢတာ်ကတိၤလိာ်သးအကျိၣ်အကျဲၤလၢအဂ့ၤဒီးတာ်ဟံးသ့ၣ်ဟံးသးလၢအအိၣ်ဒီးတာ်သးစူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဒ်သိးကမၤလိန့ၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်တၢ်ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်လိၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါလၢကအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်သကိးတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်, ကမၤကွၢ်ကျဲအဂၤတဖၣ်ဒီးမၤတၢ်ဆၢတဲာ်ဒီးမၤပိာ်တၢ်ဆၢတဲာ်အခံန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်ခဲလၢာ်အံၤဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢကရူၢ်အသးသဟီၣ်, တၢ်ကတိၤလိာ်အသးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်မၤသကိးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢတၢ်မၤတၢ်လၢကရူၢ်အပူၤအဂီၢ်

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢအံၤကမၤစၢၤန့ၣ်လၢနကရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်အံၤကဟ့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးအခွဲးလၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်, ပာ်ကဲလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲအဂ့ၤကတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ပျဲဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

၁. ဖဲပုၤဂၤကတိၤတၢ်အခါဒိကန့ၣ်အီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒီးန့ၣ်မ့ၢ်တတူၢ်လိာ်အီၤဘၣ်ဆၣ်ပာ်ကဲအီၤဒီးန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢလၢပုၤပုၤတက့ၢ်.
၂. ကတိၤတၢ်လၢနတၢ်လဲၤခိဖျိဒ်နတၢ်ထံၣ်ဒၣ်နဲအသိးတက့ၢ်. (စးထီၣ်နလံာ်ကျိၤအခိၣ်ထံးလၢ “ယ”)
၃. နကထီၣ်ဒါပုၤတဂၤအတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအတဲထီၣ်ဝဲဘၣ်ဆၣ်တဘၣ်ထီၣ်ဒါပုၤအဝဲန့ၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဘၣ်.

နလိၣ်ဘၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢကမၤစၢၤပုၤကိးဂၤဒီးလၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးကပျဲပုၤကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်ပျဲဖိသၣ်စိာ်လၢာ်မ့တမ့ၢ်တၢ်တမံၤမံၤလၢအစုအလိၤတက့ၢ်. အဒိ, ဖဲဖိသၣ်တဂၤအဲၣ်ဒီးပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်အခါဖိသၣ်ကဘၣ်စိာ်လၢာ်တဖျါၣ်လၢအစုလိၤဒီးဖဲအကတိၤတၢ်ဝံၤအခါအဆၢလၢာ်တဖျါၣ်အံၤဆူပုၤတဂၤဘၣ်တဂၤဒီးဖဲပုၤအဂၤဒီးန့ၣ်ဘၣ်လၢာ်အံၤအခါကဘၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တမံၤမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကဒိသဒါဖိသၣ်တဂၤ မ့တမ့ၢ်ထဲခံၤလၢကဒိၣ်စိာ်လၢတၢ်ကတိၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပျဲဖိသၣ်ကွၢ်ကဒါကွၢ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢတဖၣ်တဘျီတဘျီလၢမ့ၢ်အအဲၣ်ဒီးလဲလိာ်အတၢ်သိၣ်တၢ်သီတမံၤမံၤဒါအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၢ်အတၢ်ရူတံၤရူသကိးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်

တၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးန့ၣ်မ့ၢ်ကျဲအကါဒိၣ်တဘိလၢတၢ်မၤကွၢ်ဖိသၢ်အတၢ်ရူတံၤရူသကိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲးစးကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၢ်တကရူၢ်အတၢ်ရူလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤဒီးပဲာ်ထံနီၤဖးအီၤတက့ၢ်.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်	ဖိသၢ် (က)	ဖိသၢ် (ခ)	ဖိသၢ် (ဂ)
ဒိကန့ၣ်တၢ်ဂ့ၤ			
ကတိၤတၢ်သ့ဂ့ၤဂ့ၤ			
အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤအသးလၢကကဲကရူၢ်အခိၣ်			
မၤစၢၤပုၤအဂၤ			

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်မ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်လိာ်ဘၣ်အီၤလၢကမၤတၢ်သ့ဂ့ၤဂ့ၤလၢကရူၢ်အတၢ်ဖိးတၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒ်နတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအဖိခိၣ်အသိးန့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကဘၣ်မၤအါထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိာ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၢ်တဂၤဂၤလၢအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်စ့ၤလၢတၢ်တမံၤမံၤလၢထးလၢအအိၣ်လၢလိာ်တၢ်ဖျါအံၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤဖိသၢ်လၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်

ဖိသၢ်သိၣ်လိလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤ

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢဖိသၢ်တဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဖဲနပျဲဖိသၢ်အဒိၣ်တဂၤမ့တမ့ၢ်ဖိသၢ်လၢအပွဲးတဂၤမၤဝံၤအတၢ်မၤဝံၤမၤစၢၤဖိသၢ်အဂၤန့ၣ်လီၤ. ကျဲအဂၤလၢဖိသၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢဖိသၢ်တဂၤ

ဒီးတၢ်အအိၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ကိးနံၤဒဲးလၢဖိသၣ်ကမၤစၢၤလိာ်အသးလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးမ့တမ့ၢ် ကျိၣ်, ဒီးအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်အံၤသ့လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိ မ့တမ့ၢ် တၢ်စုၣ်စုၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိာ်န့ၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်တၢ်ဒုးတၢ်အအိၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအဘျူးအိၣ်ဒိၣ်မးမ့ၢ်လၢအဟ့ၣ်ဖိသၣ် အခွဲးလၢကမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ပြၢလိာ်အသးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအမၤသကိးတၢ်ဒိးသိးသိးန့ၣ် ကန့ၢ်ပၢၢ်လိာ်အသးဒီးဟံးကဲလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢအမၤစၢၤအသကိးတၢ်န့ၣ်က ဟံးကဖၢဘၣ်အသးဒီးမၤလိာ်န့ၣ်တၢ်ဖးဒိၣ်လၢအတၢ်လဲၤခိဖျိအံၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအမၤစၢၤအသကိး အံၤန့ၣ်ကစးထီၣ်စူးကါတၢ်လၢအမၤလိာ်ဒီးစးထီၣ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဒီးန့ၢ် ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤတၢ်ကဒိကန့ၣ်ဒီးန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်အဂၤတၢ်တဲအီၤတၢ်မနုၤလဲၣ်, တဘျီတခီၣ်ဖိသၣ် အဂၤတၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်ဂ့ၤဒိၣ်န့ၢ်သရၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢဖိသၣ်ကစူးကါတၢ်ကတီၢ်လၢ ဖိသၣ်အဂၤကန့ၢ်ပၢၢ်အီၤညီဒီးဖိသၣ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၤကိတဖၣ်လၢကျဲလီၤဆီလိာ်အသးလၢပူၤနီၢ်ဒိၣ် န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိာ်တၢ်ဖးလံာ်ခိဖျိဖိသၣ်တၢ်ဒုးတၢ်အအိၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢဖိသၣ်

တၢ်စူးကါကျဲလၢဖိသၣ်မၤစၢၤလိာ်သးတၢ်ဒုးတၢ်အံၤအဘျူးအိၣ်ခိဖျိမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအဖးလံာ်က ဘျာတဖၣ် မ့တမ့ၢ် ဟ့ၣ်အဆၢကတီၢ်အါထီၣ်လၢဖိသၣ်လၢအသးစၢ်လၢတီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဖိသၣ်လၢအမၤစၢၤအသကိးတၢ်န့ၣ်ကဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖိၣ်လၢတၢ်လဲၤခိဖျိလၢအမၤ စၢၤအသကိးအံၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကျဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢအဂ့ၤလၢကမၤစၢၤဖိသၣ်တၢ်စုၣ်စုၣ်အတၢ်ဖးလံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်လၢအမၤစၢၤအသကိးတၢ်န့ၣ်အတၢ်ဖးလံာ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်စ့ၢ်ကိးကလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ် လီၤ.
- ◆ ညီန့ၢ်သရၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကဖးလံာ်ဒီးဖိသၣ်တၢ်ဘၣ်တၢ်စုၣ်စုၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢ တီၤပူၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိခိဖျိတၢ်စူးကါဖိသၣ်အတၢ်မၤစၢၤလိာ်အသးတၢ်ဒုးတၢ်အအိၣ် အံၤကဟ့ၣ်တၢ်ဖးလံာ်အဆၢကတီၢ်အါထီၣ်ဆူဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢတီၤပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

သန့ၣ်က့နကဘၣ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်လၢကမၤစၢၤအသကိးတၢ်အံၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးဒ်န့ၣ်ဒီးမၤအမၤ တၢ်မနုၤလဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤကဘၣ်ဖးလံာ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤလၢတၢ်သးစူးဒီးတၢ်ဘျူးတၢ်ဖိၣ်

ကိုအါဖျါၣ်လၢအအိၣ်လၢပစံးဖံးမးသမံးအကျိၣ်တဖၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တိၣ်ကျဲၤတမံၤလၢအကိးဝဲတၢ်နီၤ ဟ့ၣ်လီၤသကိးတၢ်ဖးလံာ် (Shared Reading) န့ၣ်လီၤ. ကိုတဖၣ်အံၤစူးကါလံာ်ဖးဒိၣ် (Big Books) န်သိးတီၤဒီးတတီၤကဖးလံာ်တပူၤပီၤဒီးသရၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်တနီၤအိၣ်ဒီးတၢ်မၤ လိလၢကစူးကါလံာ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်ဒီးကဘၣ်မၤဝဲဒီးကွဲးဝဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

Pacific Literacy and the Essential Dimensions of Reading
http://www.learningmedia.com/html/cr_us_pl-share.htm

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢပကစၢ်ဒၣ်ပဲ

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢပကစၢ်ဒၣ်ပဲန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢသရၣ်ဒီးပုၤကိုဖိခံၣ်လၢကိးစူးကါတၢ်ဆၢက တီၢ်လၢတီၤပူၤလၢကျဲအဂ့ၤန့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်အဒိတနီၤလၢကမၤစၢၤနၤဒ်သိးကမၤတၢ်မၤလိန့ၢ် တၢ်လၢပကစၢ်ဒၣ်ပဲအကျဲန့ၣ်လီၤ.

- ◆ နမၤဖိသၣ်မၤလိတၢ်မၤလိတနီၤလၢကိုအလံာ်ပူၤ မ့တမ့ၢ် မၤအဝဲသ့ၣ်ကတဲာ်ကတီၤတၢ်မၤလိ အသီ
- ◆ မၤဖိသၣ်ဟးယုသ့ၣ်ညါတၢ်တမံၤမံၤခီဖျိဟးယုကွၢ်တၢ်လၢပတၢ်အပူၤမ့တမ့ၢ်ဟးသံကွၢ်တၢ် သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ်ဒီးမၤအဝဲသ့ၣ်ပဲာ်ထံနီၤဖးအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်
- ◆ ဖိသၣ်လၢအတီၤထီထီၣ်တဖၣ်နမၤအမၤတၢ်လၢအစုအခိၣ်အဒိၣ်အမ့ၢ်ထီၣ်ဒူးတၢ်တမံၤမံၤအ ဒိၣ်အထီလၢနကဒူးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်အခိၣ်တီအသီတမံၤမံၤအဂီၢ်
- ◆ နစူးကါဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်လၢကသိၣ်လိဖိသၣ်လၢကမၤဂ့ၤ ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၤဒ်လဲၣ်

တၢ်ဂ့ၢ်လၢပစူးကါလၢတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအ ကစၢ်ဒၣ်ပဲဒီးဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်ကလဲလိာ်တၢ်သိၣ်လိလၢအ မ့ၢ်သရၣ်ဟံးန့ၢ်မူဒါခဲလၢာ်အံၤဆူပူၤကိုဖိဟံးန့ၢ်မူဒါတနီၤလၢအကစၢ်ဒၣ်ပဲအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ် န့ၣ်လီၤ. လၢကျဲဒ်အံၤဖိသၣ်ကဒိၣ်ထီၣ်ဒီးကဲထီၣ်ပုၤလၢအသဘူၤဒီးသ့ၣ်ညါမၤတၢ်လၢအကစၢ်ဒၣ်ပဲ

သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်စူးကါတၢ်သိၣ်လိကျိၤကျဲအလုၢ်ကလုၢ်အံၤဟ့ၣ်သရၣ်အတၢ်ဆၢကတီၢ်အါထီၣ်လၢ ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီး တၢ်လိၣ်လီၤဆိလၢတီၤပူၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်နီၤဖးတၢ်လီၤဆိလိာ်သးအကလုၢ်ကလုၢ် (differentiation) အဂီၢ်

တၢ်နီၤဖးတၢ်လီၤဆိလိာ်သးအကလုၢ်ကလုၢ်အံၤအခီပညီမ့ၢ်ဝဲသရၣ်စူးကါအတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးဖိသၣ် တကရူၢ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်တဂၤလၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအါန့ၢ်ပုၤအဂၤဒီးတသိၣ်လိတီၤဒီးတတီၤလၢ ကျဲတဘိယီဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဆိၣ်ထွဲတၢ်နီၤဖးတၢ် လီၤဆိလိာ်သးအကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ **တီၤတတီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်နီၤဖးတၢ်လီၤဆိလိာ်သးအကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လဲလိာ်အသးသ့** - သရၣ်ဒီးကိၣ်ဖိခံခီလၢာ်န့ၢ်ပုၤတၢ်သိၣ်လိအပိးအလီ, တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ, တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ် အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျိၤအကျဲဒီးတၢ်အဂၤခဲလၢာ်တၢ်မၤအီၤသ့လၢကျဲတဘျုးဘိၣ်သိးဖိသၣ် ကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤမၤလိတၢ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **တၢ်နီၤဖးတၢ်လီၤဆိလိာ်သးအကလုၢ်ကလုၢ်န့ၣ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢ တနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်လၢကိၣ်အဆၢကတီၢ်ဒီးတနံၣ်န့ၣ်လီၤ** - ဖဲပရဲၣ်ကျဲၤတၢ်သိၣ်လိန့ၣ်ပကဘၣ် သ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်န့ၣ်အိၣ်အကလုၢ်ကလုၢ်ဒီးပဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤတၢ်သိၣ်လိလၢအကြးအဘၣ်ဒီးဖိ သၣ်အကလုၢ်ကလုၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢတၢ်သိၣ်လိအကျဲဒီးတၢ်မၤကွၢ် အကျဲအံၤဘၣ်ထွဲဘၣ်ဃးလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပသိၣ်လိတၢ်ကဂ့ၢ်ထီၣ်ဖဲပသ့ၣ်ညါဖိသၣ်အတၢ် လိၣ်ဒီးအတၢ်သးစဲအခါန့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဘၣ်ဒိကန့ၣ်တၢ်ကိးမံၤဒဲးလၢဖိသၣ်တဲအီၤဒီးကွၢ်တၢ် ကိးမံၤဒဲးလၢဖိသၣ်မၤအီၤဒဲးသိးကန့ၢ်ပုၤဖိသၣ်အဝဲန့ၣ်အတၢ်လိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢကဘၣ်မၤဝဲလၢအကြးဒီးအပတီၢ်ဒဲးန့ၣ် လီၤ** - ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကြးတူၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဖဲတၢ်မၤလၢအမၤဝဲလၢတီၤပူၤအံၤသ့တညီတလၢ အဂီၢ်တဂ့ၢ်ဒီးကဘၣ်လီၤသ့ၣ်ပိးသးဝးလၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **သရၣ်ဒီးဖိသၣ်ကဘၣ်မၤသကိးတၢ်တပူၤဃီန့ၣ်လီၤ** : သရၣ်ကဘၣ်မၤလိဖိသၣ်အဂ့ၢ်ဒီးမၤဖိ သၣ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်ဘၣ်ဃးတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်လၢကဘၣ်မၤဝဲလၢတီၤပူၤထီၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ. လၢကျဲ ဒဲးအံၤန့ၣ်ဖိသၣ်ကကဲထီၣ်ပုၤမၤလိတၢ်လၢအသဘျုးလၢအတၢ်အိၣ်မူအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မနုၤလၢပသ့ၣ်ညါဝဲၣ်ဖးနီၤဖးအဆၢသ့န့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤလၢနသိၣ်လိတဖၣ် : တၢ်လၢပသ့ၣ်ညါဝဲၣ်ဖးနီၤဖးအိၣ်သ့န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, တၢ်ပၣ် သ့ၣ်ပၣ်သးဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢနသိၣ်လိအိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တီၤတတီၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါဝဲၣ် ဖးနီၤဖးတၢ်လီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကဒိးန့ၣ်တၢ်သိၣ်လိအဂ့ၢ်မိၢ်ပှၢ်တ မံၤယီၤန့ၣ်လီၤ. နၢ်သက့တၢ်လၢပဆီတလဲအိၣ်သ့န့ၣ်မ့ၢ်ကျဲလၢဖိသၣ်ကမၤလိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံာ်တနီၤလၢပှၢ်မၤလိတၢ်ဖိတနီၤအဂီၢ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်အသီလၢ တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးဒီးစဲအ့ၣ်အပူၤ
- ◆ စူးကါကိၣ်အလံာ်ဖးလၢအပတီၢ်လီၤဆီလိာ်အသး
- ◆ စူးကါတၢ်ဖးလံာ်အကျိၤအကျဲအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအဖးလိလံာ်တဖၣ်
- ◆ သိၣ်လိကဒါက့ၤဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်အါထီၣ်နတၢ်မၤစၢၤဒ်သိးကမၤလိန့ၣ်တၢ်မၤလိအံၤအဂီၢ်
- ◆ စူးကါလံာ်, လံာ်တယၢ်, တၢ်ဂီၤမူဒီးကဲးစဲဒ်သိးကတဲနၢ်ပၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်အသီတဖၣ်ဆူဖိသၣ် အဂီၢ်

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် – တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအကဲဘျးန့ၣ်ပၣ်ယုာ်ဒီးဖိသၣ်အတၢ်စူးကါလီၤက့ၤအနီၢ် ကစၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအကါခိၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကနၢ်ပၢ်ဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ. ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ တမံၤဘၣ်တမံၤန့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ပညိၣ်လၢတၢ်မၤလိအဂီၢ်လီၤ. ဖဲနမၤတၢ်ဂဲၤလိဒီးဖိသၣ်တ ဖၣ်အခါမၤတၢ်ဂဲၤလိတမံၤယီၤအံၤလၢအပတီၢ်လီၤဆီလိာ်အသးတက့ၢ်. အဒိ, အပတီၢ်တၢ်န့ၣ်ညီ, အ ပတီၢ်ခံကိထီၣ်တစဲးဒီးအပတီၢ်သၢန့ၣ်ကိကတၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. နဆီလီၤတၢ်ဂဲၤလိလၢကျဲအဂၤတ ဘိသ့ဝဲမ့ၢ်ဒ်သိးနကမၤစၢၤကရူၢ်တဖုလၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအါထီၣ် (Teacher's support) ဒီး မ့ၢ်မ့ၢ်အဂၤတကရူၢ်တခီမၤ အမၤဒ်အတၢ် (student's support) အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢ – တၢ်အံၤနမၤအိၣ်အကလုာ်ကလုာ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၣ် တၢ်အစၢအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢဖိသၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢအကဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်တၢ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်အံၤမ့ၢ်အ နၢ်ပၢ်ဝဲဆံးအါလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကထုးထီၣ်တၢ်ကွဲးတမံၤ, တၢ်ဂီၤတခါ မ့တမ့ၢ် တၢ်တီၢ်ကျဲတခါ လၢကိၣ်အန့ၣ်ဒိတန့ၣ်အဂီၢ်ဒီးတၢ်အဒိလၢအမၤဝဲတမံၤမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်လၢဖိသၣ်မၤ

အီၤန့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်တာ်လၢဖိသၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢအမၤလိန့ၢ်ဝဲဒီးစူးကါက့ၤအတာ်သ့ၣ်ညါအဝဲန့ၣ်ခီဖျိ
တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤလီၤဆီ တာ်လၢဖိသၣ်မၤအီၤတဖၣ်ခီဖျိ

- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးအယာ်လၢကဆၢတဲာ်တာ်မနုၤလၢအအဲၣ်ဒီးထုးထီၣ်ဝဲ
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကစူးကါကျဲလီၤဆီလိာ်အသးတဖၣ်လၢကဒုးန့ၣ်တာ်လၢအမၤလိဝဲတဖၣ်
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးလၢကမၤတာ်တမံၤမံၤလၢအအဲၣ်ဒီးမၤဝဲတဘျီဘျီထဲတဂၤဒီးတဘျီဘျီလၢအကရူၢ်
- ◆ ဟ့ၣ်ဖိသၣ်လၢတာ်ဖိတာ်လံၤအကလုာ်ကလုာ်ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်မၤတာ်ကသ့အကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်
- ◆ မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတာ်ဖိးတာ်မၤတဖၣ်လၢကျဲလၢအလီၤဆီလိာ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်

တာ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ - တာ်ကွဲးတာ်သိၣ်လိအတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤ

ဖဲနမၤတာ်သိၣ်လိအတာ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤအခါနစူးကါတာ်သ့ၣ်ညါနီၤဖးတာ်အကလုာ်ကလုာ်အကျဲတဖၣ်
(differentiation) လၢတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢတာ်မၤလိအမိာ်ပုၣ်အပူၤ မ့တမ့ၢ် တာ်ဂဲၤလိစ့ၢ်ကိးခါ.

ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢနတီၤပူၤတဖၣ်မၤလိတာ်မၤလိမိာ်ပုၣ်လၢကျဲလီၤဆီလိာ်အသးဒီးမၤတာ်ဂဲၤလိလီၤ
ဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်သ့ခါ.

နဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးအယာ်လၢကဒုးန့ၣ်တာ်လၢအမၤလိဝဲလၢတီၤပူၤလၢကျဲအကလုာ်ကလုာ်စ့ၢ်ကိးခါ.

တာ်ပာ်ဆာ်တီးသကဲာ်ပဝးလၢ Inclusive တီၤပူၤ

ဖိသၣ်န့ၣ်တာ်မ့ၢ်တဟ်သ့ၣ်ဟ်သးအီၤ မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်တဒီးန့ၢ်တာ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲလၢလၢပွဲၤပွဲၤဘၣ်န့ၣ်က
ဟ်ပျါထီၣ်အသကဲာ်ပဝးလၢတဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်လိၣ်ဘၣ်တာ်ဒိကန့ၣ်အီၤလီၤဆီ

ဒ်တံဖိသင်္ဂလီတဖိနံတံအံးထွဲကွဲထွဲလီလါပုၤပုၤမ့တမ့ၢ်ပုၤဒိကနံအီၤလါဟံၣ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်ပဝဲလါအမ့ၢ်ပုၤနီၢ်ဒိတဖၣ်ပတတူၢ်လိာ်သကဲာ်ပဝးတနီၤဘၣ်ဆၣ်ပဘၣ်တူၢ်လိာ်ဖိသင်္ဂအကစၢ်ဒ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တံနီၤဖးဖိသင်္ဂအသကဲာ်ပဝးဒီးဖိသင်္ဂအကစၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တံအကါဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. ကျဲလါကမၤတံဒီးဖိသင်္ဂလါအသကဲာ်ပဝးတဂ့ၤတဖၣ်တနီၤမ့ၢ်ဒ်လံာ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

- ◆ တီၤပူၤလိာ်ဘၣ်တံသိၣ်တံသီအခိၣ်သ့ၣ်လါအမ့ၢ်တံပာ်ကဲလိာ်ပသးတဂါဒီးတဂါန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပမ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထိၣ်တံမၤလိမိာ်ပုၤဒီးတံဖိတံလံၤတံပီးတံလိတဖၣ်လါအထုးန့ၢ်ဖိသင်္ဂအသးဒီးအခီပညီအိၣ်လါအဂီၢ်န့ၣ်ဖိသင်္ဂကသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ထိၣ်တံမၤလိဒီးစးထိၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတံန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပလိာ်ဘၣ်တံကွဲထံကွဲဆးဒီးတံမၤနီၣ်မၤယါအတံသ့တံဘၣ်လါအဂ့ၤတဖၣ်ဒ်သိးပကသ့ၣ်ညါလါတံမနုၤလါအဒုးအိၣ်ထိၣ်ဖိသင်္ဂအသကဲာ်ပဝးအံၤလဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တံအကါဒိၣ်ကတံတံတံန့ၣ်ပဘၣ်ဒုးအိၣ်ထိၣ်ခိၣ်ယါၤအတံအိၣ်ဝးတရံးဖဲဖိသင်္ဂဖဲမၤတံပုၤပုၤဆုၢ်ဆုၢ်ဒီးပုၤဒီးတံသ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤန့ၣ်လီၤ. တံအံၤမ့ၢ်တံသိၣ်လိအဂ့ၤလါဖိသင်္ဂကိးဂါဒီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တံအံၤအခီပညီမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးလါသရၣ်တမ့ၢ်ပုၤပတံတံထီဘိဘၣ်, ဘၣ်ဆၣ်သရၣ်မ့ၢ်ပုၤတဂါလါအယုၣ်လီၤသကိးတံဂ့ၢ်ကိးဒီးဖိသင်္ဂ, မိာ်ပာ်ဒီးသရၣ်အဂါတဖၣ်ဒ်ပုၤတဖုအသိးန့ၣ်လီၤ.

ကျိၤကျဲလါအညီန့ၢ်တံစူးကါအီၤလါတံန့ၣ်ကျဲဒီးတံမၤဂ့ၤထိၣ်ဖိသင်္ဂအသကဲာ်ပဝးန့ၣ်ပုၤယုာ်တံမၤလိန့ၢ်တံလါဖိသင်္ဂတဂါဒီးတဂါအအိၣ်ဒီးတံမၤလိသကိးတံဒ်တံကတံတံတံပိာ်တံလံအီၤလါထးအသိးန့ၣ်လီၤ.

တံယုာ်လီၤတံဂ့ၢ်ကိးအကျိၤအကျဲ

တံယုာ်လီၤသကိးတံဂ့ၢ်ကိးန့ၣ်ကဘၣ်မ့ၢ်ပုၤတဖုလါအပၣ်ယုာ်ဒီးဖိသင်္ဂ, မိာ်ပာ် မ့တမ့ၢ် ပုၤလါအအံးထွဲကွဲထွဲဖိသင်္ဂ, သရၣ်ဒီးပုၤလါအအိၣ်ဒီးတံသ့ၣ်ညါနံၤပာ်လီၤဆီလါတံချါ လါအအိၣ်ဒီးမူဒါလါဘၣ်ကွဲထံတံပူၤကွဲၤဂီၤအခိၣ်ယါၤ, ပုၤတဂါဒီးတဂါအတံမၤဘူးမၤတံမၤယုာ်မၤသကိးလိာ်သးလါကိးဒီးလါတံချါခံမံၤလါာ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်ပမၤလိတံလံလါလံာ်တဘၣ်လါအအိၣ်ဒီးတံမၤနီၤမၤယုာ်လိာ်သးအဂ့ၢ်အသိးန့ၣ်တံလါပသးအိၣ်နံၤပာ်န့ၣ်တမ့ၢ်ထဲသကဲာ်ပဝးတံမံၤဇီၤဘၣ်, မ့မ့ၢ်ပသးအိၣ်သ့ၣ်ညါတံဂ့ၢ်တံကျိၤလါအဒုးအိၣ်

ထီၣ်သကံၣ်ပဝးအံၤန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ပးဖိသၣ်အတၢ်လိာ်ဒီးတၢ်လၢအကျးစးဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်ဝဲတနီၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်လိာ်လၢဖိသၣ်ကျးစးဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်

နီၢ်ကစၢ်အတၢ်လိာ်	သီၣ်လီၤကံၣ်လဲၣ်
အဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်တၢ်လၢအအဲၣ်ဒီးဝဲ	ယအဲၣ်ဒီးအီၤခဲအံၤ
တၢ်ဟးဆူးတၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢဘၣ်မၤဝဲ	ယတအဲၣ်ဒီးမၤဘၣ်
ဖုးသံပျီၢ်ဂီၤ	ယပျံၤတၢ်
တၢ်ရူလိာ်မၤသကိးတၢ်အတၢ်လိာ်	သီၣ်လီၤကံၣ်လဲၣ်
တၢ်ယုန့ၢ်တၢ်ဒိကန့ၣ်အီၤ	ကွၢ်လၢယအိၣ်အံၤ
တၢ်ယုမၤန့ၢ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤ	ယအဲၣ်ဒီးကဲပုၤအခိၣ်
တၢ်ဟ့ၣ်ကၣ်တၢ်	တမံၤဂ့ၤတမ့ိၤဂ့ၤယတအဲၣ်ဒီးမ့ၢ်ပုၤတဂၤလၢအဘၣ်ပးဒီးကရူၢ်တဖုအံၤဘၣ်

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ဝဲၣ်ထံနီၤဖးတၢ်သကံၣ်ပဝးလၢအတဂ့ၤတဖၣ်

ယုထၢဖိသၣ်ထဲတဂၤလၢနဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢအဂီၢ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သကံၣ်ပဝးလၢအတကြးတဘၣ်အယိတက့ၢ်. ကွဲးနီၣ်လီၤဘၣ်မနုၤအယိနဘၣ်ယိၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်အံၤအသကံၣ်ပဝးမၤတံၢ်တၢ်နတၢ်သိၣ်လိလၢတီၢ်ပူၤခါ. ဖိသၣ်အသကံၣ်ပဝးအံၤမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အဂၤအတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ခါ. ဖိသၣ်အသကံၣ်ပဝးအံၤလီၤဆီလၢတနံၤအတီၢ်ပူၤ, တနံၤအတီၢ်ပူၤ မ့တမ့ၢ်ထဲဒၣ်လံာ်လီၤဆီတဘျီဘျီလီၤခါ. ဖိသၣ်အံၤအတၢ်အိၣ်သးလၢဟံၣ်တခီမၤအသးဒ်လဲၣ်. နကအဲၣ်ဒီးအိးထီၣ်ဖိသၣ်အံၤအလံာ်တြဲၣ် (child profile) လၢကဟံၣ်ဖိၣ်ဖိသၣ်အံၤအဂ့ၢ်အကျိၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. နက့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ဖိသၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤဒ်အံၤန့ၣ်ကွၢ်လၢလံာ်အဘျီသၢအပူၤတက့ၢ်.

စားထိုင်မလိမ့်မိသည့်အံ့အဖျားသီးတော်ဆိကမိဂ်ကယံမ္မာတော်ဂွာတော်ကျိလအဖူးအိတ်ထိပ်မိသည့်အံ့ အသက်ပဝးတကွာ.

နကမတော်မနုသုလအိတ်ထိပ်အင်္ဂါ, အသကိး, အမိတ်ပင်ဒီးလအတီပူလကလဲလိတ်မိသည့်အံ့ အသက်ပဝးအင်္ဂါနုလဲ. မကွာတော်တဖျာအံ့တမံဘတ်တမံတကွာ.

တံဖဲလဲတမံလအအိတ်ဖျါလအမစါဖိသည့်အံ့နုလဲ. မနီတံမပါတော်လအဖျါမနုတော် တဖျာတကွာ. နကလိတ်ဘတ်တံကဒီးတဘျီလအိတ်ထိပ်အဂါအင်္ဂါနုလီ.

သရဉ်နုဘတ်ကွာထံကွာဆးဖိသည့်အသက်ပဝးဒီးကွးနီတံလအအိတ်ဒီးအဂါအကျိအမ္မာဖိ သည့်အသက်ပဝးတပတီဘတ်တပတီနုလီ. တုမ္မာတီပူမ္မာတော်လီလအပူဖျးဒီးမ္မာတော်လီ လအတံမသကိးတော်လအတံမလိတ်အင်္ဂါအိတ်အိတ်နုဘတ်တဘတ်တံသက်ပဝးလအတဂုတ ဖျာအံ့ကစုလီဝဲနုလီ.

တံသိတ်ကုသီကုလအဂု

တံဆကတီကအိတ်ဝဲဖဲတံလိတ်ဘတ်တံသိတ်ကုသီကုနုလီ. ဘတ်ဆတ်တံသံကွာတမ္မာ, တံ သိတ်ကုသီကုလအဂုကတံမ္မာဖဲလဲတကလုလဲ. သုတ်နီထိတ်လအတံသိတ်ကုသီကုအတံ ပညိတ်နုတမ္မာတံပာယံဖိသည့်ဒီးမအဝဲသုတ်ဒီးကဒိကနုတံနုဘတ်. မ္မာတမ္မာတံသိတ်ကု သီကုအံ့ဟုတ်အဝဲသုတ်တံသုတံဘတ်လအမတံဆတံ, မနုကုတံပအုလီကုအသးတ ဝဲဘတ်တဝဲဒီးဘတ်ဟံးနုမုဒါလအကစါဒုဝဲအသက်ပဝးအင်္ဂါနုလီ. သုတ်နီထိတ်စွာကီးလ အတံသက်ပဝးတဂုအံ့ဟုတ်နုတံခွဲတံယံလအသိတ်လိမ့်မိသည့်ဘတ်ယးသက်ပဝးလအဂုအ ဂါတကွာ.

တံကွာကဒါကုအတံတံဟူးတံဂဲ - နတံသိတ်ကုသီကုအကျိအကျဲမ္မာမနုလဲ

ဖးတံဂွာလအအိတ်လအလံတံဖျါလအလံအပူအံ့ဒီးမနီလီတံပနီဒ်အမ္မာ ✓ လအလံတံ ဖျါအပူလအဆိကမိဂ်လအနကစူးကါအံ့အံ့တကွာ. မအံ့တီတီလီလီတသုဝဲအသုတကွာ. စူးကါလံတံဖျါအံ့လအကဒူးနဲဖျါထိတ်နကျဲကပူလအတံသိတ်ကုသီကုအင်္ဂါဒီးဟံတံနဲလီ

တပ်မတော်တို့၏အရေးအခင်းပုံစံများကိုကိန်းဂဏန်းအဖြစ်ဖော်ပြနိုင်စေရန်အတွက် တပ်မတော်တို့၏အရေးအခင်းပုံစံများကိုကိန်းဂဏန်းအဖြစ်ဖော်ပြနိုင်စေရန်

တပ်မတော်တို့၏အရေးအခင်းပုံစံများကိုကိန်းဂဏန်းအဖြစ်ဖော်ပြနိုင်စေရန်	နမူနာအဖြစ် ✓	တပ်မတော်တို့၏အရေးအခင်းပုံစံများကိုကိန်းဂဏန်းအဖြစ်ဖော်ပြနိုင်စေရန်	နမူနာအဖြစ် ✓
ယထာဘင်ယပူမလိတ်ဖိလှား တကြားမတော်အံ့တော်နှင့်တဂူ		ယကျားစားထံ၌ဖိသည့်အသက်ပေး လအဂ္ဂတဖန်ဒီးဟု၎်အဝဲသု၎်တံခွဲ တံယာ်လကယုထာမဘ၎်တံလအ အံ၎်ဒီးယုထာမာဝဲ	
ယကျားစားပာယာ်ပူမလိတ် ဖိအသက်ပေးခိဖျိစံ၎်ညီ၎်အ ဝဲသု၎်		ယမလကပီပူမလိတ်ဖိအတံ၎်ကျား စားဒီးသက်ပေးလအဂ္ဂတံ၎်ကိး	
ယပူမလိတ်ဖိလှားပိတ်တံ၎်တံ၎် သိအခံမူလအပျံတံ၎်		ယပူမလိတ်ဖိလှားပိတ်တံ၎်တံ၎် သိအခံမူလအပျံတံ၎်	
တံ၎်ပိတ်တံ၎်မကမ၎်တံ၎် သိ၎်တံ၎်သိအံ၎်ညီ၎်ဘ၎်တံ၎် သိ၎်ယီ၎်သိယီ၎်, တပိတ်လိတ် အခံဒီးတဘ၎်ပေးလိတ်အသး ဒီးဖိသည့်အသက်ပေးဘ၎်		တံ၎်ပိတ်တံ၎်မကမ၎်တံ၎်အခံအံ၎် ဘ၎်ထွဲဘ၎်ပေးလိတ်အသးလိလိဒီး ဖိသည့်အတံ၎်သက်ပေး	
ဖဲယစူးကါတံ၎်ဆာကတီ၎်ဘ၎် လံ၎်န့၎်အခိပညီဖိသည့်အံ၎်က ဘ၎်ဟ်ဖးဒီးအသးဒီးတ မလိဘ၎်တံ၎်တံ၎်ဟ်ပ နီ၎်ယာ်တံ၎်ဆာကတီ၎်အသိး		ဖဲယစူးကါတံ၎်ဆာကတီ၎်ဘ၎်လံ၎်န့၎်ယ ပျံဖိသည့်တံ၎်ယာ်လအမူအသးခု၎်လိ လံ၎်တသးခု၎်လိဒီးဘ၎်လအကစ၎် ဒု၎်န့၎်ဒီးဖဲဖိသည့်အံ၎်အသးခု၎်လိလံ န့၎်ဟဲက့၎်န့၎်လိက့၎်ဆူအတီပူလအ ကစ၎်ဒု၎်န့၎်လိ.	

¹ Alternatives to Corporal Punishment: The Learning Experience. (2000) Department of Education, Ministry of Education, Pretoria, South Africa

<p>ယတဆိကမိၣ်ဖိသၣ်အတၢ်လိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သးဘၣ်</p>		<p>ယတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢယတၢ်သးကညီၤဒီးတၢ်နၢ်ပၢ်ဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤအတၢ်လိၣ်, အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, အတၢ်အိၣ်သးဒီးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အပတီၢ်တဖၣ်</p>	
<p>ယနၢ်ပၢ်လၢဖိသၣ်န့ၣ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်ကဘၣ်ပၤယၢ်အီၤလၢတီၤအချၢ, အဒိ, ယနီၢ်ကစၢ်ဒ်အမ့ၢ်ကိၣ်ခိၣ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပၢ်တဖၣ်</p>		<p>ယသ့ၣ်ညါလၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးအနီၢ်ကစၢ်ဒ်ဝဲအတၢ်သိၣ်က့ၤသီက့ၤလၢအပူၤဒီးပၤလီၤအသးသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်န့ၣ်တၢ်န့ၣ်အီၤလၢကမၤလိတၢ်ပၤဆုၤလီၤအသးဒ်ဝဲသ့</p>	
<p>ဖိသၣ်မ့ၢ်မၤကမၢ်တၢ်ထဲတဆံးတက့ၢ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်ယစံၣ်ညီၣ်အီၤထီၣ်ဘိ</p>		<p>ယဆိကမိၣ်လၢတၢ်ကမၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢယဂီၢ်ဒီးယပူၤဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ယသိၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢတၢ်သးကညီၤအပူၤဒီးဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကပီၢ်ယၢ်လီၤက့ၤအသးလၢအသကဲၣ်ပဝးတဂ့ၤအံၤနီၢ်နီၢ်</p>	
<p>ယကတီၤဒုၣ်ဒ့ၣ်ပူၤမၤလိတၢ်ဖိမ့ၢ်လၢအသကဲၣ်ပဝးအယိ</p>		<p>ယပညိၣ်လၢတၢ်သကဲၣ်ပဝး, တမ့ၢ်ဖိသၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဘၣ်ဒီးယကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကလဲလိၣ်အီၤဆူတၢ်ဂ့ၤဒီးကျဲလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အဂီၢ်</p>	

ဖိသၣ်အတၢ်ရူလိၣ်မုၢ်လိၣ် Child-friendly အကိုလၢအအိၣ်လၢကီၢ်ကိၣ်တၢ်မုၢ်ထီၣ်ကလံၤစိးအံၤအပူၤန့ၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိတဂၤညီၣ်န့ၣ်မၤတံၢ်တံၢ်တၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်အံၤဟ့ၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီးကျိၣ်စုလၢအသကဲးတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤတၢ်ပၢ်ပနီၣ်အီၤဒ်အမ့ၢ်ပူၤန့ၣ်ကိၣ်သံတဂၤမ့ၢ်လၢအလီၤတံၢ်တၢ်ဒီးစဲးထီၣ်ဘိအယိန့ၣ်လီၤ. လၢကစံၣ်ညီၣ်ဖိသၣ်အံၤအသကဲၣ်ပဝးအဂီၢ် မ့တမ့ၢ် ဟီထီၣ်ကွံၣ်အီၤလၢကိၣ်အလီၤအသရၣ်စးထီၣ်ဟ့ၣ်အီၤမူဒါအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, သရၣ်မၤအကဲပူၤအခိၣ်လၢတီၤပူၤဖဲသရၣ်ဘၣ်ဟးထီၣ်လၢတီၤပူၤလၢတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖျၢ်ကိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. သရၣ်မၤအမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအသးစၢ်န့ၢ်အီၤတဖၣ်အလံာ်ဒီးမၤအမၤစၢၤတၢ်ရဲၣ်လီၤကျဲလီၤတၢ်သိၣ်လိအပီးအလီတဖၣ်တချူးအစးထီၣ်တၢ်မၤလိလၢတီၤပူၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်အံၤပၢ်ပတုၣ်ကွံၣ်အသကဲၣ်ပဝးလၢတဂ့ၤအံၤအချီယိယၣ်ယၣ်ဒ်လဲၣ်ဒီးကဲထီၣ်ပူၤလၢအလီၤဆိတဂၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ပိၣ်မုၢ်အံၤခုၣ်လီၤက့ၤဒီးအံးထွဲကွဲးထွဲအသကဲးအဂၤဒီးဒိကန့ၣ်က့ၤတၢ်လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်အတၢ်မၤလိစ့ၢ်ကိးလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တဆံးတစ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကျိၤကျဲဆူတာ်သိၣ်က့ၤသီက့ၤလၢအဂ့ၤ

ပကဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်သိၣ်က့ၤသီက့ၤလၢအဂ့ၤလၢတီၤပူၤဒ်လဲၣ်. အအံၤမ့ၢ်ကျဲတနီၤလၢပကဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်မၤလိဒီးဒီးတာ်သိၣ်လိအတာ်ဆဲးတာ်လၢလၢအဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.^၂

တာ်မၤဘၣ်ထွဲကိၣ်ဒီးတဖျၢၣ်အကျိၤအကျဲ အံၤမ့ၢ်တာ်မၤလိတံၢ်နတီၤအတာ်သိၣ်က့ၤသီက့ၤတဖၣ်ဒ်သိးကဘၣ်လိာ်အသးဒီးဒီးကိၣ်ဒီးတဖျၢၣ်အတာ်သိၣ်တာ်သီတာ်ဘျၢန့ၣ်လီၤ.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်သိၣ်တာ်သီလၢနတီၤပူၤ ဒီးမၤဖိသၣ်ကွဲးလီၤသကိးတာ်သိၣ်တာ်သီသ့ၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. မၤအိၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒီးဒီးမၤလၢပုၤတာ်သိၣ်တာ်သီတဖၣ်အံၤလၢအဂ့ၤအဝီတက့ၢ်.

သ့ၣ်ညါနပုၤကိၣ်ဖိ ဒီးမၤတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်လၢအဂ့ၤဒီးအဝဲသ့ၣ်တက့ၢ်.

ပာ်ဆူရဲၣ်ကျဲၤတာ်မၤလိအကျိၤအကျဲဒီးဒီးတာ်မၤလိအခိၣ်ဃၢၤဝးတရံးလၢတာ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂၤအပူၤဒီးအိၣ်ဒီးဒီးတာ်သ့ၣ်ညါနပုၤလၢအလၢအပုၤတက့ၢ်. ထီၣ်ဘိန့ၣ်ရဲၣ်ကျဲၤဆိပာ်စၢၤတာ်မၤလိတချုးနစးထီၣ်သိၣ်လိအိၤအခါတက့ၢ်. အဒိ, ဆိကမိၣ်ဆိပာ်စၢၤဖိသၣ်တနီၤမ့ၢ်မၤအတာ်မၤဝံၤဆိန့ၣ်ဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တာ်ဖိးတာ်မၤတမံၤမံၤဖဲအအိၣ်ခိးတာ်အခါဒ်အမ့ၢ်မၤအကျးလီၤတာ်လၢကဘၣ်ကျးလီၤလၢတီၤအန့ၣ်လိၤတဖၣ်အသိးတက့ၢ်. နကဘၣ်ပဲာ်ထံနီၤဖးလီၤနသးန့ၣ်လီၤ. တာ်တမံၤလၢနမၤအိၤမ့ၢ်တမၤတာ်ဘၣ်န့ၣ်ဆိကမိၣ်တာ်ဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ်ခဲလၢာ်လၢဘၣ်မနုၤအယိတာ်လၢနမၤအံၤတမၤတာ်ဘၣ်လဲၣ်ဒီးဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်နကလဲလိာ်တာ်လၢနမၤတ့ၢ်လံတဖၣ်လၢကျဲအလီၤဆိန့ၣ်အအံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်မၤလိအပိးအလီတဖၣ်, တာ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲဒီးဒီးတာ်ပာ်ဆူလီၤတီၤပူၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတာ်မၤဘၣ်လိာ်က့ၤတာ်သဘံၣ်သဘၣ်, တာ်ယုၣ်လီၤတာ်ဂ့ၢ်ကီ, တာ်တူၢ်တာ်န့ၢ်, တာ်ထီဒါကလုာ်န့ၣ်, မုာ်ဒီးခွါအတာ်ထဲသိးတုၤသိးဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

နကဘၣ်အိၣ်ဒီးဒီးသးလၢအဟံၤယုၤပုၤကိးဂၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တာ်ထုးထီၣ်ပုၤမၤလိတာ်ဖိတဖၣ်ဆူတာ်ချၢမ့ၢ်ဂ့ၤ, တာ်တနီၤပာ်ဖိသၣ်အတာ်လိၣ်ဒီးအတာ်အိၣ်သးတဖၣ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်တူၢ်ဘၣ်လၢပုၤတကန့ၣ်ယုၣ်အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^၂ ဘၣ်တာ်ဟံးန့ၢ်အိၤလၢ : Alternatives to Corporal Punishment: The Learning Experience. (2000) Department of Education, Ministry of Education, Pretoria, South Africa, as well as the MCH Early Childhood Development and Parent Education Program at <http://www.health.state.ok.us/program/mchecd/posdisc.html>

ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤနၤတၢ်တက့ၢ်. တၢ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်လၢအဂ့ၢ်ဘၣ်ယးအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ် ဝဲဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အိၣ်လၢကမၤနၤတၢ်န့ၣ်ကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ပှၤမၤလိတၢ်ဖိန့ၣ်လီၤ.

ဟ့ၣ်ပှၤမၤလိတၢ်ဖိတဖၣ်အခွဲးအယၢ်လၢကမၤဟံးန့ၣ်မူဒါတက့ၢ်. ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤ ဟံးန့ၣ်မူဒါဒ်အမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကပၢ်ဖျါထီၣ်အသးလၢတီၤပူၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်, တၢ်မၤတၢ်ကွၢ်ထွဲပှၤတဝၢအတၢ်ဖိး တၢ်မၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဒီးတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢတၢ်ဘၣ်ကွၢ်ကီၢ်အီၤတဖၣ် မ့တမ့ၢ် အဝဲ သ့ၣ်ကမၤစၢၤသရၣ်လၢတၢ်ကိးထီၣ်ဖိသၣ်အမံၤဒီးမၤပှဲၤတၢ်ထီၣ်ကွဲအလံာ်ကွဲးနီၣ်လၢတီၤပူၤန့ၣ် လီၤ.

ဒိကန့ၣ်ဖိသၣ်လၢအအဲၣ်ဒီးပှၤဒိကန့ၣ်အီၤတဖၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်တဂၤမ့ၢ်ယုၤလၢပှၤဂၤကဒိကန့ၣ်အီၤ ခိဖျိပၢ်ဖျါထီၣ်အသကဲာ်ပဝးလၢတဂ့ၢ်အံၤဒၣ်လဲာ်န့ၣ်ယုၤကျဲၤလၢအဂ့ၢ်ဒ်သိးနကမၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်အံၤ သ့ၣ်လဲာ်ခိဖျိကျဲၤလၢကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်တၢ်ဖိးတၢ်မၤလၢကမၤဝဲ, ဆှၢအဝဲသ့ၣ်ဆူတီၤအချၢလၢစ့ၤမံးနံး အတီၢ်ပူၤဒီးဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်မူဒါလၢတၢ်တမံၤမံၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်တမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်လၢအပၢ်ဖျါထီၣ်အသး သ့တက့ၢ်.

ကဲထီၣ်တၢ်အဒိတမံၤတက့ၢ်. ဖိသၣ်န့ၣ်ညိန့ၣ်မၤပိာ်ဒီးပှၤနီၣ်ဒိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူအခံန့ၣ်လီၤ. ဖိ သၣ်ကမၤဒီးတၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သး, ကလုာ်အထီၣ်အလီၤ, ကျိာ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်လၢအကြၢးအ ဘၣ်ဒီးတကြၢးတဘၣ်ခံမံၤလၢာ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သိၣ်လိအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအစိကမိၤဆူၣ်ကတၢ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်အိၣ်မူကဲထီၣ်တၢ်အဒိဒီးတၢ်သကဲာ်ပဝးအဒိလၢနအဲၣ်ဒီးလၢဖိသၣ်ကမၤလိန့ၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အဒိလၢအဂ့ၢ်တမံၤအံၤမ့ၢ်တၢ်သိၣ်လိအကျဲၤလၢအကါဒိၣ်မးတဘိန့ၣ်လီၤ.

ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အစၢတဖၣ်တက့ၢ်. သရၣ်အါဂၤန့ၣ်ကျဲးစးစံၣ်ညိၣ်ဖိသၣ်လၢတၢ်ယုၣ်လီၤတၢ် ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပျဲဖိသၣ်မၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ယုၣ်ထံၣ်တၢ်အစၢလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးလိာ်အသး ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တက့ၢ်.

ကတီၢ်တၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢတၢ်ပၢ်ကဲအပူၤတက့ၢ်. တၢ်ကတီၢ်တၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအစီၤစ့ၤယံၤန့ၣ်တမ့ၢ်ဘၣ် တၢ်အဝံၤအတၢ်ဘၣ်. တၢ်စူးကါတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကကတီၢ်တၢ်ဒီးဖိသၣ်ဒီးကွၢ်အမဲာ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆၢ ကတီၢ်လၢအဘျူးအိၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်အါဂၤပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးဝဲလၢတၢ်လဲလိာ်အိၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအဒုး အိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်ဖဲအစူးကါတၢ်ဆၢကတီၢ်ထဲယံၤမံးနံးဒီးနီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်မနုၤလၢအဝဲသ့ၣ် ခံၣ်လၢာ်အဲၣ်ဒီးဒီးမၤအီၤမုာ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တဲာ်အဝဲသ့ၣ်တာ်မနုၤလၢနအဲၣ်ဒီးအီၤတက့ၢ်. တာ်လၢဖိသ့ၣ်န့ၣ်ဒိကန့ၣ်ပုၤအကလုာ်ဖဲပုၤစံးအီၤလၢကဘၣ်မၤတာ်မနုၤအါန့ၣ်ဒီးဖဲပုၤစံးအီၤလၢတဘၣ်မၤတာ်အဝဲန့ၣ်ဘၣ်တက့ၢ်လီၤ. အဒိ, ပကစံးဘၣ်ဖိသ့ၣ်လၢတဘၣ်ထူၤစီၤနီၤခိၣ်တဂ့ၢ်အခါၣ်စးပမ့ၢ်စံးလၢဝံသးစူၤဟံလီၤနခိၣ်လၢတာ်ဒါခိၣ်တက့ၢ်န့ၣ်ဂ့ၢ်ဒိၣ်တက့ၢ်လီၤ.

ဟ့ၣ်ဖိသ့ၣ်တာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢကယုၤထၢတာ်တက့ၢ်. ဟ့ၣ်ဖိသ့ၣ်အခွဲးလၢအယုၤထၢတာ်တမံၤမံၤဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကအိၣ်ဒီးအကစၢ်ဒဲၣ်အတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအတၢ်အိၣ်မူအပူၤဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသ့ၣ်လၢကမၤအတၢ်ဆၢတဲာ်ဒဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်လၢနဟ့ၣ်အခွဲးလၢဖိသ့ၣ်ကယုၤထၢအံၤကဘၣ်ကြၢးဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသ့ၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အပတီၢ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်လၢအနီၢ်ဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်ဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢတာ်ခွဲးတာ်ယာ်ဒ်သိးကယုၤထၢတာ်အါထီၣ်ဒီးဟ့ၣ်တာ်ခွဲးတာ်ယာ်ဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကတူၢ်လိာ်ဒီးမၤထွဲတာ်လၢအယုၤထၢမၤဝဲတဖၣ်တက့ၢ်.

စူးကါပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပာ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးအတၢ်မၤစၢၤတက့ၢ်. ပုၤမၤလိတၢ်ဖိလၢအဟံၤဖျါထီၣ်တာ်ကိတၢ်ခဲတမံၤမံၤလၢတီၤပူၤမ့ၢ်အိၣ်ဒီးမ့ၢ်တာ်လၢအဘၣ်ယးဒီးတာ်မၤနၢၤမၤယၣ်တာ် မ့တမ့ၢ်သကဲာ်ပဝးလၢအဆူၣ်အကိၤန့ၣ်ယုၤတာ်မၤစၢၤလၢနပုၤမၤသကိးတာ်အအိၣ်တက့ၢ်. အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်တခီယုၤတာ်မၤစၢၤလၢပုၤကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်အအိၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပုၤလၢအမၤလိသ့ၣ်ဂ့ၢ်သးဝီပိညါတဖၣ် (Psychologists) ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတာ် (Counsellors) တဖၣ်တက့ၢ်.

တာ်ပာ်ဆုာ် Inclusive တီၤပူၤအဂ့ၢ်

လၢ Inclusive တီၤပူၤန့ၣ်တာ်အိၣ်အါမံၤလၢအမၤအသးဒ်အမ့ၢ်တာ်မၤလိန့ၣ်တာ်လၢဖိသ့ၣ်တဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်, ကရူၢ်အတၢ်ဖံးတာ်မၤ, တာ်မၤလိတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒဲၣ်ဒီးတာ်သိၣ်လိလီၤတာ်လိလီၤလၢသရၣ်အအိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤမၤညီထီၣ်သရၣ်အတၢ်မၤဒီးမၤစၢၤဖိသ့ၣ်လၢကမၤလိန့ၣ်တာ်လၢကျဲအါဘိန့ၣ်လီၤ. တာ်လၢလၢာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢနဘၣ်ဆိကမိၣ်အီၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတာ် – ကွဲးတာ်ဂဲၤလိလၢနကစူးကါအီၤလၢတနွံအဂီၢ်တက့ၢ်. ကွဲးလီၤလၢဖိသ့ၣ်ကမၤတာ်ဂဲၤလိအံၤတဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်မ့တမ့ၢ်လၢကရူၢ်မ့တမ့ၢ်တီၤဒိတတီၤဒ်သိးသိးအဂ့ၢ်တက့ၢ်. နကအိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတာ်ဂဲၤလိလၢဖိသ့ၣ်လၢအကရူၢ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကမၤတာ်ဂဲၤလိလၢအလီၤဆိလိာ်အသးတကရူၢ်ဒီးတကရူၢ်စုာ်စုာ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ကတဲာ်ကတီၤ – ကတဲာ်ကတီၤတာ်ဂဲၤလိတမံၤဘၣ်တမံၤစုာ်စုာ်ခိဖျိတာ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တာ်ကျဲၤတက့ၢ်. မၤကွဲးဖိသ့ၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢတီၤပူၤအံၤလၢမ့ၢ်အန့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်သ့တသ့အဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤ - ဟံၣ်ဖိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤကဲထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤဒီး တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤတဖၣ်တက့ၢ်. အဒိ, လၢၢ် မ့တမ့ၢ် နီၣ်က့ၤလၢနကစူးကါလၢတၢ် သိၣ်လိတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအဂီၢ်, ချီၣ်အကုတဖၣ်လၢတၢ်ကစူးကါအီၤလၢတၢ်တ့ၢ်ဂီၤအတၢ်မၤလိအဂီၢ် မ့ တမ့ၢ် ဝဲချံၤလၢနကသ့ၣ်ဖးထီၣ်အီၤဒ်သိးကမၤလိတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိအဂီၢ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိၣ်သိးကအိၣ်ဒီးအခိပညီၤလၢဖိသၣ်အဂီၢ်တက့ၢ် - နဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိၣ်လၢတ ဂၤဘၣ်တဂၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ မ့တမ့ၢ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိၣ်လၢကရူၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤမၤလိတၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ် ကမ့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တမံၤလၢအအိၣ်ဒီးအခိပညီၤလၢဖိသၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကမၤသကိးတၢ်အဂီၢ်တက့ၢ် - ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကမၤတၢ်ခံၣ်တဆိ ဒီးကမၤတၢ်လၢကရူၢ်စ့ၢ်ကိးဒီးဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကမၤလိတၢ်လၢတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်ဖဲအသ့ တက့ၢ်.

န့ၣ်လိဒီးကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်တက့ၢ် - ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်မၤအတၢ်ဂဲၤလိအခါဟးဝုၤဝီၤလၢတီၤပူၤဒ်သိး ကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. စံးဆၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်သံကွၢ်ဒီးမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်ဒ်သိးကမၤနၢၤ ကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤတက့ၢ်. နစူးကါစ့ၢ်ကိးတၢ်ဆၢကတီၢ်အံၤလၢတၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အဂီၢ်သ့ န့ၣ်လီၤ. အဒိ, မၤကွၢ်ဖိသၣ်လၢမ့ၢ်အမၤတၢ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်ဒီးမၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်မ့ၢ်အဂ့ၤ ထဲလဲၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်ကိးဂၤဖဲအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ် - တၢ်ဆိကမိၣ်ကိးမံၤဖဲလၢထးအံၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢက ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်သကိးသကိး learning-friendly လၢတီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. တီၤပူၤဒ်အံၤတက လုၢ်န့ၣ်ပိၣ်ခါဖိတဖၣ်တဒိၣ်စိလၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဖိခိၣ်ဘၣ်. ဖိသၣ်လၢအသးပုၢ်တဖၣ်တဒိၣ်စိလၢ ဖိသၣ်လၢအသးစၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်ဘၣ်, ဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ် လၢလၢပုၤပုၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - နမၤဂ့ၤထီၣ်နတီၤဒ်လဲၣ်.

ယတီၤပူၤ	(၁) မ့ၢ်	(၂) မၤသ့ဂ့ၤ န့ၢ်အအံၤ	(၃) လိာ်တၢ်မၤ ဂ့ၤထီၣ်ဒိၣ်မး
ယတီၤန့ၣ်ကဆဲကဆီ			
ယစူးကါတၢ်လိာ်လၢအအိၣ်လၢယတီၤပူၤဂ့ၤမး			
တၢ်ကပီၤဂ့ၤမးလၢယတီၤပူၤ			
တၢ်လၢအလီၤထုးန့ၢ်သ့ၣ်ထုးန့ၢ်သးအိၣ်လၢယတီၤပူၤတဖၣ်, ၁) အိၣ်လၢတီၤအန့ၣ်လိာ် ၂) အိၣ်လၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးဒီးစဲအ့ၣ်အသနာၣ်			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်မၤလိသ့အသးလၢတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးအဂီၢ်			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သဘူၤလၢကသုးအသးလၢတီၤပူၤဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်မၤလိအပီးအလီတဖၣ်			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်တၢ်မၤလိ			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်မၤတၢ်သ့ညီ ၁) ဒီးအသကိးခံၤခံၤ ၂) လၢအကရူၢ်ဆံးဆံးဖိ			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်ညီန့ၢ်သံကွၢ်တၢ်			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်နာ်လီၤအသးလၢအစံးဆၢတၢ်စံးဆၢတဖၣ်အပူၤ			
ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ဟူၤအတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲတဖၣ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီလၢအမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်သ့			
တၢ်မၤလိတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လီတဖၣ်တၢ်မၤဘၣ်ထွဲက့ၤအီၤဒ်သိးကထုးကွၢ်တၢ်ထံၣ်တခီတၢ်လၢပိာ်မုာ်ပိာ်ခွါမ့တမ့ၢ် ကလုာ်န့ၣ်တဖၣ်အဖီခိၣ်			
ဖိသၣ်ခဲလၢာ်လၢယတီၤပူၤန့ၣ်ဟံးန့ၢ်မူဒါသ့			

တၢ်ကွၢ်ကဒါလီၤက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်မၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ

တၢ်လၢနဖးဘၣ်တၢ်လံအီၤလၢလံာ်အံၤအပူၤန့ၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်အီၤလၢနကစူးကါအီၤလၢနတီၤပူၤသ့ဒ်လဲၣ်. တုၤမ့ၢ်နဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်သံကွၢ်ဒီးတၢ်အဒိတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်တီၤဖျါလၢလံာ်အံၤအပူၤဝံၤမၤဖျါထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိလၢနမၤအီၤသ့လၢနတီၤပူၤတဖၣ်တက့ၢ်.

ဖဲတနံၣ်ကတၢ်အခါ :

တၢ်ကွၢ်ကဒါလီၤက့ၤပနီၢ်ကစၢ် အသး	အဒိ	တၢ်ဂဲၤလိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤ လၢတၢ်မၤကဲထီၣ်အီၤသ့
မ့ၢ်ယရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဂဲၤလိလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢကအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤဖျါထီၣ်ဘၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်စ့ၢ်ခါ.	ဖဲယဖးယုၤဖိသၣ်လၢတၢ်တဲဝံၤအလီၢ်ခံယသံကွၢ်အဝဲသ့ၣ်အတူၢ်ဘၣ်တၢ်မနုၤဘၣ်ဃးတၢ်ကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်တဲအံၤအပူၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.မ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ဆိကမိၣ်လၢတၢ်တဲအံၤအကတၢ်န့ၣ်လီၤသအူး မ့တမ့ၢ် လီၤသးဖုံလဲၣ်.	
မ့ၢ်ယရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢအနီၢ်ကစၢ်စ့ၢ်ခါ.	ဟ့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိၣ်ကွဲ မ့တမ့ၢ် နဟးဝးတရံးကိၣ်အကရၢၢ်ဒ်သိးနကထံၣ်လၢမ့ၢ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးဂဲၤလိၣ်ကွဲးကိးဂၤဒဲးခါတက့ၢ်.	
မ့ၢ်ယရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်လၢကပျဲဖိသၣ်ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါခံဖုလၢာ်လၢကဘၣ်ဆိကမိၣ်တၢ်ယိာ်ယိာ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးခါ.	ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကယ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတမံၤအတၢ်ဂဲၤလိတက့ၢ်.	
မ့ၢ်ယရဲၣ်ကျဲၤတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်လၢအဟ့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကမၤယုာ်မၤသကိးဘၣ်တၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်လိာ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိးခါ.	ရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤဖိသၣ်ဆူအကရူၢ်လၢကဘျီတၢ်အဒိတမံၤလၢကမၤဘၣ်သကိးက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတမံၤ, ကမၤတၢ်လၢကရၢၢ်အပူၤဒီးကဲကရၢၢ်ဖိလၢတီၤပူၤအကမံးတံာ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.	

အဆၢဒိၣ် ၅.၄ တာ်မၤကွၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်

နီၣ်မၤလၢန့ၣ်ဆ့ၣ်နီၤလၢတာ်အသနၢၣ်ဒီးဟီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. အဝဲလီၤတဲာ်တၢ်ဒီးစးဖဲအမၤလိသၢတီၤအခါ
န့ၣ်လီၤ. အဝဲကျဲးစးမၤလိတာ်လၢဒိတနံၣ်ညါအတီၢ်ပူၤဆူၣ်ဆူၣ်ကလဲာ်ဒီးမၤန့ၣ်အမးဂ့ၤလၢတာ်
သမံသမိးကွၢ်လၢအဘၣ်မၤဝဲလၢအစုအခိၣ်တဖၣ်ဒီးနွံကတၢ်တၢ်ဒီးစးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တချုးတၢ်ဒီး
စးဘၣ်သၢနွံအခါအမိၢ်ဆိးက့ၤဒီးအဝဲဘၣ်ဟံးန့ၣ်မူဒါလၢကဘၣ်ကွၢ်ထွဲအပုၤအဝဲကိးဂၤဒီးန့ၣ်လီၤ.
ဖဲအသကိးတဖၣ်ကတဲာ်ကတီၤအသးလၢတာ်ဒီးစးအဂီၢ်အခါလၢစ့ၤသီအတီၢ်ပူၤအဝဲထီၣ်ကိၣ်တချုး
ဘၣ်. တချုးတၢ်ဒီးစးဘၣ်တနၢၣ်န့ၣ်အဝဲဘၣ်ကိၣ်မံဒီးကွၢ်အမိၢ်ဒိတနၢၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်ဒီးစးအကတီၢ်
အသးစၢ်ဆၢလၢတာ်ဒီးစးတန့ၣ်ဒီးတသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တာ်လၢအဖးဒီးမၤလိတ့ၢ်ဝဲတဖၣ်အါအါဘၣ်, မ့ၢ်
လၢတာ်ဘုးအသးအယိန့ၣ်လီၤ. နီၣ်မၤလၢပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်သးဟးဂီၤခိဖျါလၢအဟီၣ်န့ၣ်လီၤ. နီၣ်
မၤလၢကဘၣ်အိၣ်ကဒီးတတီၤအလီၢ်လီၢ်ဒိတနံၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲတထီၣ်အတီၢ်တပူၤယိဒီးအသကိးဖိ
တဖၣ်လၢဘၣ်. အဝဲအိၣ်ဒီးဟးထီၣ်ကွၢ်ကိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်အါဂၤလီၤဆီဒၣ်တာ်ပိာ်မုာ်ဖိတဖၣ်ဟးထီၣ်ကိၣ်မ့ၢ်လၢအဟံၣ်အတၢ်ဖံးတာ်မၤအယိဒီးတဘျီတ
ခိၣ်မ့ၢ်လၢအအိၣ်ကိၣ်တမုာ်အယိန့ၣ်လီၤ. တာ်တဲလၢထးအံၤဟံၣ်ဖျါထီၣ်တာ်ဂ့ၢ်ကီၤအံၤဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်
ကိးတာ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢအမၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်တနံၣ်ထဲတဘျီန့ၣ်လီၤ. နိပမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်
အသိးပဘၣ်နၢၣ်ပာ်ဖိသၣ်ဂ့ၤထီၣ်ဒီးမၤလိအါထီၣ်တာ်လၢပကမၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိလၢကျဲတဘျုး
ဘိန့ၣ်လီၤ. ပမ့ၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်လၢကျဲအါဘိဒ်အံၤန့ၣ်ပကနၢၣ်ပာ်ဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်
ထီၣ်ထီၣ်ဒီးမၤလိန့ၣ်တာ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်မၤကွၢ်စံးတာ်န့ၣ်မ့ၢ်တာ်မနုၤလဲၣ်

တာ်မၤကွၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်, တာ်ဟံၣ်ဖိၣ်ဟံၣ်တံၤတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤဒီးမၤတာ်ဆၢတဲာ်လၢအဒီး
သန့ၤထီၣ်အသးလၢတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတဖၣ်အံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယုာ်ယိအံၤန့ၣ်
မ့ၢ်တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်အတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဘိဒ်သိးကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တာ်မနုၤလၢဖိသၣ်သ့ၣ်
ညါဒီးနၢၣ်ပာ်ဒီးမၤဝဲသ့လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတဖၣ်အံၤတာ်မၤအီၤတဘျုးဘျီလၢတနံၣ်အ
တီၢ်ပူၤ, အဒိ, ဖဲနံၣ်စးထီၣ်, နံၣ်အခါသး, ဒီးနံၣ်အကတၢ် မ့တမ့ၢ် ခဲအံၤခဲအံၤန့ၣ်လီၤ. တာ်မၤ
ကွၢ်ဖိသၣ်တပယုာ်ယိအံၤတာ်မၤန့ၣ်အီၤသ့ခိဖျါတာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်, တာ်ဟံၣ်ဖိသၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤ

အလံာ်ဟံၣ်ကီၤ (portfolios) တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးသကဲာ်ပဝးအတၢ်မၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်, တၢ်သံကွၢ်စံးဆၢ
ဒီးတၢ်ဒီးစးတဖၣ်, နီၢ်ကစၢ်အတၢ်မၤကွၢ်လီၤသးဒီးတနံၤဘၣ်တနံၤဖိသၣ်အလံာ်ကွၢ်နီၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယူၢ်ယီၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤလီၤတံာ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးဒီးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ဒ်သိးကမၤ
နၤတၢ်လၢကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိပစူးကါတၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယူၢ်ယီၤအံၤန့ၣ်သရၣ်မၤဘၣ်ထွဲအတၢ်
ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးပုၤမၤလိတၢ်ဖိအတၢ်လိၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်ခဲလၢာ်ကိးန့ၢ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢတၢ်မၤလိဒီးတၢ်
မၤနၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယူၢ်ယီၤအံၤအဂီၢ်ပုၤမၤလိတၢ်ဖိခဲလၢာ်အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်လၢကဒုးန့ၣ်တၢ်
လၢအမၤလိဒီးမၤဝဲလၢကျဲလီၤဆီလိာ်အသးတဘျုးဘိၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အကျိၤအကျဲလၢအလီၤ
ဆီလိာ်အသးအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယူၢ်ယီၤအံၤတဲဘၣ်ပုၤလၢဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢအ
လီၤတံာ်လၢပုၤဂၤအလီၤခဲလၢတၢ်နၢ်ပၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤလီၤဆီဒ်တၢ်တဖၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢ
အဘၣ်တၢ်မၤကွၢ်အီၤဒီဖျိအတၢ်သ့ၣ်ညါတပယူၢ်ယီၤအံၤန့ၣ်မၤစၢၤသရၣ်လၢကသ့ၣ်ညါဖိသၣ်မၤလိ
တၢ်န့ၢ်ဂ့ၤတဂ့ၤလဲၣ်ဒီးကဘၣ်မၤစၢၤအီၤဒ်လဲၣ်ဒ်သိးဖိသၣ်အတၢ်မၤလိကလဲၤထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်တပယူၢ်ယီၤအံၤမၤစၢၤနၤဒ်သိးနကကတိၤတၢ်ဒီးမိာ်ပာ်ဒီးပုၤကွၢ်ထွဲဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်
ဃးဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်တဖၣ်ဒ်သိးမိာ်ပာ်တဖၣ်ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးယုာ်တၢ်လၢအဖိအ
လံၤအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ဒ်အမ့ၢ်ဒုးဘၣ်ထွဲတီၤပူၤအတၢ်ဂဲၤလိဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢဟံၣ်တဖၣ်အသိး
န့ၣ်လီၤ. ညီန့ၢ်တၢ်ဒီးစးဖိသၣ်ဖဲန့ၣ်ကတၢ်အံၤဝဲခဲလၢမိာ်ပာ်တဖၣ်ကမၤစၢၤဘၣ်အဖိလၢတမၤလိန့ၢ်
တၢ်ဂ့ၤဂ့ၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢတဖၣ်

ဒ်ပမၤလိတၢ်လံာ်လံာ်လၢအပူၤကွၢ်တဆၢအသိးန့ၣ်တၢ်ဂဲၤလိတမံၤဘၣ်တမံၤစုာ်စုာ်န့ၣ်ကဘၣ်အိၣ်
ဒီးတၢ်ပညိၣ်တမံၤလၢအမၤကွၢ်ဖိသၣ်လၢကျဲတဘိဘိန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိအံၤက
ဘၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢတဖၣ်အဒီပညိၣ်တၢ်မၤကွၢ်အံၤကဘၣ်တဲဘၣ်ပုၤလၢဖိသၣ်အတၢ်
သ့တၢ်ဘၣ်ဂ့ၤထီၣ်ဆံးအါလဲၣ်, တၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢ်ဒီးသကဲာ်ပဝးလၢတၢ်မၤလိအတၢ်ဂဲၤလိအံၤ မ့တ
မ့ၢ် တၢ်အခိၣ်တီၤအံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢတဖၣ်အံၤညီန့ၢ်တၢ်ကိးအီၤ
လၢတၢ်ပညိၣ်တဖၣ်ဒီးပမၤဖျါထီၣ်တၢ်ပညိၣ်တဖၣ်အံၤလၢလံာ်တဘျုးဘၣ်တဘျုး, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်
တဖၣ်ဒီးအတီၤပတီၢ်တဖၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိအတၢ်ဂဲၤလိဒီးတၢ်မၤကွၢ်တဖၣ်ဂ့ၤထီၣ်ဖဲသရၣ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်မၤလိအစၢလိၤဆီၣ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပရဲၣ်ကျဲၤတၢ်မၤလိ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂဲၤလိအသီတမံၤန့ၣ်စးထီၣ်အိၤခိဖျါမၤဖျါထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢတဖၣ်တက့ၢ်. နကအဲၣ်ဒီးစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤဖဲနရဲၣ်ကျဲၤနတၢ်သိၣ်လိဒီးတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဖိသၣ်တဖၣ်ဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်မနုၤဒီးတၢ်ကဘၣ်စူးကါအိၤလဲၣ်.
- ◆ ပကမၤလိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤမနုၤတဖၣ်လဲၣ်.
- ◆ ပကမၤလိတၢ်သကဲၣ်ပဝးမနုၤလဲၣ်.

တၢ်စံးဆၢလၢတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်တၢ်ကွဲးအိၤဒ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, နမ့ၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတခါလၢပုၤယဲၢ်တီၤဖိတဖၣ်ကမၤလိဘၣ်ပးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးတၢ်ဒုၣ်စၢၤအတၢ်ထဲသိးလၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူးအပူၤန့ၣ်နကဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢဒ်လၢအသိးအံၤသ့ၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိကမၤလိန့ၣ်တၢ်လၢအနီၢ်ကစၢဒ်ဝဲခိဖျါတၢ်စူးကါတၢ်ဂံၢ်အါဒီးတၢ်နီၤဖးလၢကထီၣ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးတၢ်ဒုၣ်စၢၤအတၢ်ထဲသိးဒ်ဟံၣ်တၢ်မၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိကမၤတၢ်ခံၣ်တဆိဒီးကသ့ကွဲးတၢ်ဆၢကတီၢ်, တၢ်ဒုၣ်စၢၤအတၢ်ထဲသိးလၢလံာ်ဖျါဒ်လံာ်ပွဲၤကျိၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

ပထံၣ်လၢတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢတဖၣ်အံၤဒူးဖျါထီၣ် :

- ၁. မတၤ
- ၂. တၢ်မနုၤလၢကဘၣ်တၢ်မၤဝံၤအိၤဒီး
- ၃. လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်လဲၣ်အဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဝံၤတၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်ကဒါက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်အံၤဒ်လၢအသိး :

- ၁. ပုၤမၤလိတၢ်ဖိမၤတၢ်လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိတကရူၢ်အပူၤ,
- ၂. ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိုအကရၢၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ,
- ၃. စူးကါနီၣ်ထီၣ်လၢစုမုၢ်ဒိၣ် (အဒိ-1 inch = 1km)

တၢ်အဒိအဂၤတဖၣ်ကမ့ၢ် :

- ◆ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိ (၂) ကသ့စူးကါတၢ်ဟံၣ်ဖိၣ်လၢအညီညီဒ်သိးကယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတမံၤ (၃) လၢတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ ပုၤမၤလိတၢ်ဖိ (၂) ကသ့မၤတၢ်ဒ်ကရူၢ်အဖုအသိးလၢကမၤပဲၤတၢ်ယုသ့ၣ်ညါအတၢ်ဂဲၤလိဒီးဟံၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ယုထံၣ်န့ၢ်တဖၣ် (၃) လၢတၢ်ကွဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲပကွၢ်ယုတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢလီၤဆိတမံၤမံၤအခါဒ်အမ့ၢ်ဖဲအ့ၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးတဖၣ်အခါပမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢအကွဲးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢအပတီၢ်လၢအလီၤဆိလိာ်အသးန့ၣ်အဘျူးအိၣ်လၢပဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်န့ၣ်ကျဲတမံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အစၢလၢတၢ်ဂဲၤလိလၢအလီၤဆိလိာ်အသးတဖၣ်အဖိခိၣ်

- ၄ - ဖိသ့ၣ်ကဟံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်လၢအကရူၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဒိပညီန့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်ကကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လၢကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်အသကံာ်ပဝးလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်ကကကျိၢ်တၢ်က့ၤတၢ်လၢအကစၢ်ဒ်န့ၣ်လီၤ.
- ၃ - ဖိသ့ၣ်ကဟံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လိတဖၣ်လၢကရူၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဒိပညီန့ၣ်လီၤ. ဖိသ့ၣ်ကကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လၢကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်အသကံာ်ပဝးလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ၂ - ဖိသ့ၣ်ဟံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လိတဖၣ်လၢကရူၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဒိပညီအါအါဘၣ်.
- ၁ - ဖိသ့ၣ်ဟံၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပီးတၢ်လိတဖၣ်လၢအကရူၢ်လၢအဒိပညီတအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၀ - ဖိသၢ်တကျဲးစးမၤတာ်ဖိးတာ်မၤအံၤဘၣ်.

တာ်မၤကွၢ်အကျိၤအကျဲအကလုာ်ကလုာ်

တာ်မၤကွၢ်အကျိၤအကျဲလၢအဂ့ၤန့ၣ်လိာ်ဘၣ်ဖိသၢ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲလၢကမၤကွၢ်က့ၤအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတာ်မၤနၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်မၤကွၢ်အံၤကလိာ်ဘၣ်တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၢ်ဒီးကတိၤတာ်လၢဖိသၢ်ဘၣ်ယးတာ်လၢအမၤလိဝဲအဂ့ၤဒီးသရၣ်မၤတာ်အံၤသ့လၢတာ်လိာ်တတိၤဂ့ၤတတိၤဂ့ၤဒီးတာ်ဆၢကတိၤတဘျီဂ့ၤတဘျီဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတာ်

တာ်မုၢ်မၤတာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်န့ၣ်ဖိသၢ်သးစၢ်တဖၣ်တာ်ကြးကွၢ်ထံအီၤဖဲအမၤတာ်ထဲတဂၤအခါ, ဖဲအမၤတာ်ခံဂၤခံဂၤ, လၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိအပူၤ, လၢတာ်ဆၢကတိၤလီၤဆီလိာ်အသးလၢတနံၤအတီၢ်ပူၤဒီးတာ်ဂ့ၢ်လီၤဆီလိာ်အသးတဘျးမံၤအဖိခိၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးပုၤယုၤဒီးတာ်လၢလၢတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးပါဖိသၢ်အဂ့ၢ်ဖဲတာ်ကဲထီၣ်အသးတမံၤမံၤအဖိခိၣ် - သရၣ်ကွဲးနီၣ်တာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးပါဘၣ်ယးဖိသၢ်ဖဲတာ်မၤအသးနီၢ်နီၢ်, တာ်ကွဲးနီၣ်လၢတစံၣ်ညီၣ်ဆၢတဲာ်ဖိသၢ်လၢအတာ်ဂဲၤလိာ်အပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်တဖၣ်အံၤတာ်မုၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးပါအီၤတပယုာ်ယီၤန့ၣ်အဘျးအိၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

တာ်သံကွၢ်တဖၣ် - ကျိၤကျဲလၢတာ်ထၢဖိၣ်ဟ်ဖိၣ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢအဘျးအိၣ်တဘိန့ၣ်မုၢ်တာ်သံကွၢ်ဖိသၢ်အတာ်လိာ်လိာ်, တာ်သံကွၢ်လၢအတက့ၢ်လဲာ် (open-ended questions) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သံကွၢ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်ကမ့ၢ်, “ယအဲၣ်ဒီးမၤနစံးဘၣ်ယၤဘၣ်ယး ...”, အံၤန့ၣ်မၤစၢၤနၤဒ်သိးနကမၤကွၢ်ဖိသၢ်အတာ်သ့တာ်ဘၣ်လၢတာ်ဟ်ဖျါထီၣ်အသးလၢတာ်စံးတာ်ကတိၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ်တာ်သံကွၢ်ဖိသၢ်ဘၣ်ယးအတာ်ဟူးတာ်ဂဲၤန့ၣ်ညီၣ်န့ၣ်ဒုးန့ၣ်ပာ်ဒုးထံၣ်န့ၣ်လၢဘၣ်မနုၤအပိဖိသၢ်အံၤဟ်ဖျါထီၣ်အသကဲာ်ပဝးဒ်အံၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဒီးစဲး - တာ်ဒီးစဲးတကလုာ်အံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်အတာ်သ့တာ်ဘၣ်ဒီးအဂံၢ်အဘါလၢအအိၣ်တုာ်လံးဒီးအီၤတဖၣ်ဒ်သိးသရၣ်ကရဲၣ်ကျဲၤတာ်သိၣ်လိာ်လိာ်အိၣ်ဒီးအခိပညီၣ်လၢဖိသၢ်အတာ်လဲၤနီၤဖျိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အစၢၤတဖၣ်တာ်ကြးစူးကါအီၤလၢတာ်ဖိတာ်လံၤအဂၤတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တာ်လၢအအိၣ်လၢ portfolios ဒ်တာ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအီၤလၢလၢအသိးန့ၣ်လီၤ. တာ်မၤကွၢ်ဖိသၢ်အတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤအံၤတာ်တကြးစူးကါအီၤလၢတာ်ကဟ့ၣ်ဖိသၢ်အမံၤအဂီၢ်ဘၣ်.

တၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်အံၤဒုးထံၣ်ပှၤလၢဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဒိလၢလၢအံၤ ဘၣ်ယးဒီးသရၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်တဂၤလၢအမံၤမ့ၢ်ဖရဲးစံးကိၣ် (Francisco) လၢအမ့ၢ်ပှၤမ့ၢ် ထီၣ်တံၤမိဖိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အံၤမၤလိအဲကလံးကျိၣ်ဒ်ကျိၣ်ခံကျိၣ်တကျိၣ်လၢအဂီၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ဖရဲးစံးကိၣ် (Francisco)

လၢမးရှး (၁၂) သီ, ဖရဲးစံးကိၣ်ကွဲးဘၣ်ယးအဟံၣ်ဖိယိဖိအဂ့ၢ်လၢကီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တံၤမိအပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲကွဲးရဲၣ်လီၤအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လဲၤအသးတပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဆၣ်စူးကါဝီၢ် (verb) အက့ၢ်အဂီၢ်တဖၣ်တဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢမးရှး (၁၆) သီ, ဖရဲးစံးကိၣ်ဒီးအသကိးကိၣ်ဖိလွံၢ်ဂၤကွဲးလိတၢ်ကွဲးလၢကဘၣ်စူးကါဝဲတၢ်ကွဲး ဘၣ်ယးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအပူၤကွံၣ်တဖၣ် (past tense) န့ၣ်လီၤ. ဖရဲးစံးကိၣ်ကွၢ်က့ၤအတၢ်ကွဲးပတြိၣ်န့ၣ် လီၤ.

လၢမးရှး (၂၀) သီ, ဖရဲးစံးကိၣ်အံၤစူးကါ past tense အါတလၢကွံၣ်လၢအတၢ်ကွဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ. လိၣ်ဘၣ်အါထီၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်တဲနၢ်ပၢ်အီၤဒီးမၤအါထီၣ်လၢတၢ်မၤလိ past tense အံၤန့ၣ်လီၤ.

လၢအ့ၢ်ဖြၣ် (၁) သီ, ဖရဲးစံးကိၣ်ဒီးအသကိးတဂၤမၤသကိးတၢ်ဂ့ၤမးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်စူးကါလံာ် ထံးလံာ်ယုၤ (encyclopedia) လၢကယုထံၣ်တၢ်မၤအသးနီၢ်နီၢ်တဖၣ်ဘၣ်ယးကီၢ်မ့ၢ်ထီၣ်တံၤမိန့ၣ် လီၤ. ဖရဲးစံးကိၣ်ကွဲးနီၣ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအကါဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ကိၣ်ဖိအတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအလံာ်ဟံာ်ကီၢ် (Portfolio)

တၢ်လၢအအိၣ်လၢကိၣ်ဖိတဂၤဘၣ်တဂၤအတၢ်မၤလိအဂ့ၢ်အကျိၤအလံာ်ဟံာ်ကီၢ်အပူၤ

တၢ်မၤကွၢ်အကျဲတဘိန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးကွၢ်ကဒါက့ၤဖိသၣ်အတၢ်ဖဲးတၢ်မၤလၢအအိၣ်လၢ portfolio အပူၤအံၤန့ၣ်လီၤ. Portfolio န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးယါဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အတၢ်လဲၤ ထီၣ်လဲၤထီၣ်အမ့ၢ်တၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. Portfolio န့ၣ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးလၢ ကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢအတၢ်မၤကွၢ်လီၤက့ၤအကစၢ်ဒ်ဝဲအတၢ်ဖဲးတၢ်မၤန့ၣ်လီၤ. Portfolio လူၤပိာ်ဖိသၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒီးပိာ်ထွဲဖိသၣ်အတၢ်မၤန့ၢ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်အခံအါန့ၢ်အ

တာ်လီၤတူာ်လီၤကတ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၣ် portfolio အံၤကြၢးပိာ်ထွဲဖိသၢ်အခဲအသုးအကိာ် လၢတာ်လီၤလီၤဆီလိာ်အသးမ့တမ့ၢ်ကိာ်အဂၢတဖၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တာ်ဖံးတာ်မၤအဒိအတဲာ်တဖၣ်တာ်ကြၢးပိာ်အီၤလၢ portfolio အပူၤလၢအပုၤယုာ်ဒီးဖိသၢ်အတာ်ကွဲး အဒိအမ့ၢ်တာ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်, တာ်ကွဲးတာ်တဲာ်ဒီးတာ်ကွဲးပာ်ဖျါထီၣ်တာ်, တာ်တုာ်ဂီၤ, တာ်တုာ်ဟီၣ် ခိၣ်ဂီၤတဖၣ်ဒီးတာ်ဂံာ်တာ်ဒုးအကဘျးလၢဖိသၢ်ဒုးတဖၣ်ဒီးဟံၣ်တာ်ဖံးတာ်မၤလၢကိာ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤတဖၣ် ဒီးတာ်တုာ်လံာ်တိၤပြဲအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤလၢတအိၣ်လၢလံာ်မိာ်ပုၤတဖၣ် စ့ၢ်ကိးတာ်ကြၢးကွဲးနီၣ်ကွဲးယါအီၤဒီးအမ့ၢ်တာ်ဟံးန့ၢ်မူၤဒါလၢတီၤတတီၤအပူၤဒီးအမ့ၢ်ကမံးတံာ်အသိး န့ၣ်လီၤ.

နယုထၢဒီးကွဲးလီၤတာ်အဒိလၢအဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤလၢကဝီၤအပူၤလီၤလီၤဆီဆီသ့ န့ၣ်လီၤ. နက့မုာ်စ့ၢ်ကိးဖိသၢ်လၢကယုထၢအတာ်ဖံးတာ်မၤအဒိတဖၣ်လၢအအဲၣ်ဒီးပၢန့ၣ်ဝဲလၢအ portfolio အပူၤဒီးအမိာ်ပာ်ကဆဲးလီၤအမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်မၤလိအကတီၢ်ကိး ကတီၢ်ဒဲးအပူၤဖိသၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤအကလုာ်ကလုာ်အံၤတာ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤဆူမိာ်ပာ်ဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ် လၢကကွၢ်ကဒါက့ၤဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသၢ်အံၤကြၢးထီၣ်ဆူအတီၤအသိတတီၤအခါတီၤသရၣ်ကဟ့ၣ်ဖိသၢ်အ portfolio လၢအဟံၣ်ဖျါ ဖိသၢ်အတာ်ဖံးတာ်မၤလီၤဆီတကဝီၤဆူသရၣ်အသိလၢတီၤအသိတတီၤအအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤက မၤစၢၤသရၣ်အသိတဂၢလၢကသ့ၣ်ညါဖိသၢ်အံၤအတၢလၣ်ဒီးတာ်လိာ်လၢအပူၤကိာ်ဖိအသိအံၤအဂီၢ် န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဖံးတာ်မၤလၢတာ်ဟံၣ်အီၤလၢ portfolio အပူၤတဖၣ်ခဲလၢာ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးမုာ်နံၤမုာ်သိဒီးတာ်လၢဖိ သၢ်ဘၣ်မၤအီၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်လၢဖိသၢ်ကဘၣ်မၤန့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တာ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤအီၤအံၤ “တာ်မၤတခါအံၤမ့ၢ်တာ်ကွဲးသဘျ့တခါလၢဖိသၢ်ကွဲးဝဲလၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တာ်ဟ့ၣ်လီၤအီၤထဲ ဒၣ်တာ်ကွဲးအဂ့ၢ်ခိၣ်တီၤဒီးဝီၤဩဖျါတနီၤန့ၣ်လီၤ. တာ်ကွဲးအံၤဘၣ်တာ်ကွဲးအီၤလၢသၢဆံမံးနံးအတီၢ် ပူၤန့ၣ်လီၤ.”

တာ်စူးကါဖိသၢ်အတာ်မၤလိအဂ့ၢ်အကျါလံာ်ဟံာ်ကီၤ (Portfolio) လၢတာ်ကသမံသမိးကွၢ်ဖိသၢ်အ တာ်မၤလိအဂီၢ်

တာ်ဖိတာ်လံာ်လၢအအိၣ်လၢလံာ်ဟံာ်ကီၤ portfolio အပူၤန့ၣ်တာ်ကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤအီၤလီၤတာ်လီၤ ဆဲးလၢအဂ့ၢ်အကျါန့ၣ်လီၤ. တုၤမ့ၢ် portfolio အံၤတာ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤဝံၤလံာ်န့ၣ်သရၣ်သမံသမိးကွၢ်ဖိ သၢ်အတာ်မၤနၢၤတာ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တာ်သမံသမိးကွၢ်တာ်လၢအကြၢးအဘၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတာ်ထီၣ်သ

ဤဖိသည့်အတတ်မခဲအံ့၊ မှတမ့် တတ်မလအပူကွဲတဖန်န့လီ။ Portfolio အခိပညီတဘဉ် မှတ်ထိတ်သဤဖိသည့်တဂါဒီးတဂါအတတ်ဖဲတတ်မဘဉ်န့လီ။ Portfolio အံ့မ့ဝဲတတ်မနီဉ်ဖိ သည့်တဂါဘဉ်တဂါအတတ်လဲထိတ်လဲထိတ်လဲလဲအာကတိတ်ဖဲယံန့လီ။ သရဉ်အတတ်ပတ်ဖျါဘဉ်ယး ဖိသည့်အတတ်မနာတတ်၊ အတတ်သ့တတ်ဘဉ်၊ အဂံအဘါ၊ အတတ်ဂံစါဒီးတတ်လိတ်တဖန်ဘဉ်ဒီးသန့ ထိတ်အသးလဲဖိသည့်အတတ်ဒိတ်ထိတ်ထိတ်အဖိခိတ်ဒိတ်ဂုတ်တတ်ကျါလဲအအိတ်လဲ portfolio အံ့အ ပူဒီးအတတ်သ့ညါနီပတ်ဘဉ်ယးဖိသည့်အတတ်မလိန့တတ်ဒဲလဲန့လီ။

တတ်စူးကါ portfolio လဲတတ်ကမကွဲဖိသည့်အံ့မခဲသရဉ်လဲကရဲကျဲမိတ်ပင်ဒီးသရဉ်အတတ် အိတ်ဖိတ်အင်္ဂါန့လီ။ ဒီဖျါလဲ portfolio အံ့အယိတ်သရဉ်ဒီးမိတ်ပင်ကတိတ်တတ်ပိတ်သကိးဖိသည့်အ တတ်ဖဲတတ်မအဂုတ်လဲတတ်လဲဆဲးသ့အါန့ကျဲစးကတိတ်တတ်ပိတ်သကိးဖိသည့်အတတ်လဲထိတ်လဲထိတ် လဲတတ်ထိတ်အသးအကတ်တသ့ဘဉ်အဂုတ်န့လီ။

တတ်ဂုတ်လဲတတ်မလိအင်္ဂါ

တတ်မကွဲတခါလဲကိတ်ဖဲလဲဖဲ(စ်)အပူ : တတ်သံကွဲသရဉ်မဂဲမဂဲဆဲးလဲအမ့သရဉ်လဲအအိတ် ဒီးတတ်လဲဒီဖျါလဲအယိတ်အထိတ်ဘဉ်ယးပုတတါအတတ်မလိလဲဖိသည့်အင်္ဂါန့လီ။ အဝဲမ့ပုဟ့ဉ် တတ်မလိတဂါလဲ UNICEF Multigrade Education Programme န့လီ။³

တတ်သံကွဲတဖန် :
နတတ်မကွဲတဖန်နမအိတ်ဒဲလဲန့လီ။

တတ်မကွဲအံ့နဒူးဝဲဘူးအိတ်ဒီးတတ်မလိအညါဒဲလဲန့လီ။

တတ်မကွဲဖိသည့်လဲကျဲအသိအံ့အခိပညီအိတ်လဲနဂီဒဲလဲန့လီ။

အဝဲညီနီထာဖိတ်ပတ်ဖိတ်တတ်ဂုတ်တတ်ကျါလဲအလုအပူအိတ်ဒိတ်မဲတဖန်ဘဉ်ယးအပူကွဲဖိအတိတ်ပ တိတ်ခဲအံ့လဲကျဲတဘျူးဘိလဲကွဲစးထိတ်သိအခိတ်ထံးစ့န့န့လီ။

³ www.unicef.org/teachers/forum/0199.htm

တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအကျဲ

ယမၤလိာ်န့ၢ်တာ်လၢဖိသၢ်အဂ့ၢ်အကျိၤအပူၤအါမးခိဖျိတာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢအလုၢ်ဒိၣ်ပူၤဒိၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤယၤလၢကသ့ၣ်ထီၣ်ဖိသၢ်တဂၤဘၣ်တဂၤအတာ်ပညိၣ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးအိၤဒီးယုၤထၢတာ်ဂဲၤလိာ်လၢအကြးအဘၣ်ဒီးဖိသၢ်အတာ်လိာ်ဒီးအတာ်သ့ၣ်ဘၣ်အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. ယညိၣ်န့ၢ်ကွဲးရဲၣ်လီၤတာ်လၢယဘၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတဖၣ်ဘၣ်ယးဖိသၢ်တဂၤအဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်လၢတနွံဘၣ်တနွံအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိယသ့ၣ်ညါတာ်မနုၤလၢယကဘၣ်ပညိၣ်အိၤလၢတနွံအံၤအတီၢ်ပူၤအယိတာ်အံၤဟ့ၣ်ယၤတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢယကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၤယတာ်သိၣ်လိာ်အတာ်ဂဲၤလိာ်ဒီးတာ်ဆၢကတီၢ်လၢယကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သ့ၣ်ညါတာ်မနုၤလၢယကဘၣ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဒီးကဘၣ်မၤအိၤလၢအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်အံၤမၤစၢၤယၤလၢယကမၤယတာ်လၢအဂ့ၢ်အဝီၤဒီးလိာ်တံၢ်လိာ်ဆဲးကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတာ်မၤလိာ်စးထီၣ်လၢအခိၣ်ထံးတနွံအခါယထံၣ်လၢတာ်အကျိၤဒိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၢ်အတာ်ဖးလံာ်အတာ်အိၣ်အသးလၢကျဲအါဘိန့ၣ်လီၤ. ကျဲသ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဝဲတာ်ဟ့ၣ်ဖိသၢ်တာ်ဆၢကတီၢ်လၢကဖးကစုၣ်လံာ်လၢအနီၢ်ကစၢ်ဒဲးဒီးတာ်ဖးလံာ်လၢအကရူၢ်ဖဲတာ်မၤလိာ်လံာ်လဲၣ်အဆၢကတီၢ်ဒ်အမ့ၢ်တာ်ဖးသကိးလံာ်လၢကရူၢ်အပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တာ်ဖးလံာ်လၢတီၤပူၤဒီးဆူအသကိးအအိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တာ်ဖးလံာ်ဆူပူၤနီၢ်ဒိၣ်အအိၣ်လၢတီၤပူၤဒီးတာ်ယုၤဖးတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢတာ်ဟ့ၣ်လီၤအိၤန့ၣ်လီၤ. တာ်အံၤဟ့ၣ်ယၤတာ်အခွဲးအယာ်ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤဘၣ်ယးဖိသၢ်အတာ်သ့ၣ်ဘၣ်လၢတာ်န့ၢ်ပာ်လံာ်အခိပညိၣ်အပူၤ, စူးကါတာ်ဂီၤဒီးလံာ်ပုၤကျိၤဒ်သိးကမၤစၢၤအိၤလၢကန့ၢ်ပာ်တာ်ကွဲးအခိပညိၣ်, ဖိသၢ်အတာ်သ့ၣ်ဘၣ်လၢအမၤဘၣ်က့ၤအကစၢ်ဒဲး, ဒီးကဆိကမိၣ်ထံတာ်လၢအဖးဝဲအဂ့ၢ်ထံထံဆးဆးန့ၣ်လီၤ.

တာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအံၤဟ့ၣ်စ့ၢ်ကိးယၤတာ်ခွဲးတာ်ယာ်လၢယကထံၣ်ဖိသၢ်အတာ်ထံၣ်လၢအတာ်ဖးလံာ်ဒီးအတာ်ထံၣ်လီၤအသးဒ်အမ့ၢ်ပူၤဖးတာ်ဖိတဂၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတာ်မၤလိာ်စးထီၣ်သီအဆၢကတီၢ်ယမၤအဝဲသ့ၣ်စံးဆၢတာ်သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟ့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အခွဲးလၢကကွၢ်ကဒါက့ၤအတာ်ပာ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢတာ်ဖးလံာ်အဖိခိၣ်ဒီးတာ်ထံၣ်လီၤအသးဒ်ပူၤဖးလံာ်ဖိတဖၣ်အသိးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ဒီးစးလၢတာ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲၣ်အဂီၢ် ကျိၣ်ဂံၢ်ထံး, လံာ်ကဒီး, ဝီၢ်ဩဒီးတာ်ကွဲးလံာ်ကွဲးလဲၣ်အကျဲသန့တဖၣ်

တာ်ဒီးစးအစၢတဖၣ်ဒီးတာ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးတဖၣ်အံၤမၤစၢၤယၤလၢယကဆၢတာ်တာ်မနုၤလၢယဘၣ်လဲလိာ်အိၤလၢကွိအတာ်မၤလိာ်မိၢ်ပုၤလၢယကတာ်ကတီၢ်ပာ်စၢၤအိၤဖဲတာ်ကိၢ်ခါတချုးကွိစးထီၣ်အက

တိုက်နဲ့လီ၊ တာအံမေစာယလယကဆာတ်တာမလိမနုတဖန်လယကဘဉ်သိဉ်လိအီဆူ တီဒီတတီအပူ၊ မုတမုာ် ကရူလီဆီဆီတကရူလကိစးထီဉ်အခိဉ်ထံးတနွံအတီပူန့ဉ်လီ၊

ကိစးထီဉ်အခိဉ်ထံးတလိတ်ကွဲး Portfolio

ဖိသဉ်အတိတ်ကွဲးအခိဉ်ထံးတဘျီလအအိဉ်လအ portfolio အပူအံဟ့ဉ်စ့ကီးတဂါတဂါကျီလအ အကါဒိဉ်တဖန်ဘဉ်ပးဖိသဉ်အတိတ်ကွဲးတသ့တဘဉ်ခဲအံန့ဉ်လီ၊ ဖိသဉ်အတိတ်ကွဲးအခိဉ်ထံးတ ဖန်အါတကွဲးပဉ်ယုဉ်ဒီးတကွဲး (creative writing) အတိတ်ဂါလိတဖန်အစါဒီးတကွဲးပဉ်ဖျါထီဉ် ကွဲးတလအကွဲးယုသ့ဉ်ညါလလံာ်အဂတဖန်အပူန့ဉ်လီ၊ တာအံမေစာယလယကဆာတ်တာမလိမနုလယကဘဉ်သိဉ်လိအဆိကတါဒီးကဘဉ်ဟ်လီဖိသဉ်တဖန်ဆူအကရူတ ဖန်ဖဲကိစးထီဉ်သိခဲလါအတီပူန့ဉ်လီ၊

ဖဲန့ဉ်အဝဲန့ဉ်အတီပူယစူးကါတိတ်မကွဲးလအတိတ်မအီဒီအလုအလုအသီးဒီးတိတ်မကွဲးလအမုာ် ဒီအလုအလုအသီးအံတိတ်မအီလအတီပူဒီးကိပူလကိးနံဒဲးတဟူးတဂါအပူန့ဉ်လီ၊ ကိး နံဒဲးလယတသိဉ်လိမယုကိးမံဒဲးအပူတဟူးတဂါလယမအီတဖန်ပဉ်ယုဉ်ဒီးတသမံသ မိးပုမလိတိတ်ဖိအတိတ်သ့တဘဉ်ဒီးသီးဒီးကမလပုတိတ်မတခါဒီးတပညိဉ်တခါန့ဉ်လီ၊

ယကွဲးထံကွဲးဆးဖိသဉ်အတိတ်ဖဲတိတ်မအကျဲဒီးအတိတ်ဖဲတိတ်မအစါလအဟ့ဉ်ထီဉ်ဝဲခဲမံလါန့ဉ် လီ၊ အဒိ၊ ဖဲယကွဲးဖိသဉ်အတိတ်ဒီးစးဖုဉ်အစါအံန့ဉ်ဒုးန့ဉ်ယလအမုာ်ယကဘဉ်မကဒါကွဲးတိတ်မလိ အံကဒီးတဘျီမုတမုာ်သိဉ်လိကဒါကွဲးတိတ်မလိတမံယီလကျီကျဲလီဆီလိာ်အသးမုတမုာ် ဟ့ဉ်အါထီဉ်ဖိသဉ်တဆါကတီလကမလိသ့အသးအါထီဉ်လအတိတ်မလိ ခိဉ်တိအံအဂါန့ဉ်လီ၊ ယတိတ်ကွဲးဖိသဉ်အ portfolio အံကဒုးန့ဉ်ယလအမုာ်ဖိသဉ်မလိကျိဉ်ဂံထံးလယသိဉ်လိအီအံ ဧါန့ဉ်လီ၊

လယတီပူယအိဉ်ဒီးဖိသဉ်လအတီပတီလီဆီလိာ်အသးအါမးအယိယဘဉ်ဆိကမိဉ်ဖိသဉ်အ တီပတီဖဲယရဲဉ်ကျဲယတသိဉ်လိဒီးတဂါလိတဖန်အခါန့ဉ်လီ၊ ဒီးသိးယကပါဆုတီန့ဉ်ဂုဂု အဂါယဘဉ်ဟ်ဖိသဉ်လအတိတ်သ့တဘဉ်အပတီတုသိးလိာ်အသးတဖန်တကရူယီန့ဉ်လီ၊ ဖဲ ယမတိတ်အံမေစာယလယတိတ်ရဲဉ်ကျဲယတိတ်ဆါကတီဒီးယမုာ်နံမုာ်သိဒီးယနွံတဖန်ညီထီဉ်န့ဉ် လီ၊

ယစူးကါစ့ကီးတိတ်မကွဲးဒီအလုအလုအသီးလအမုာ်တိတ်ဒီးဖဲဖိ၊ တာသံကွဲးစံးဆါတဖန် မုတမုာ် တိတ်မတိတ်ကျဲတမံမံ၊ ဒီးတိတ်ဒီးဖဲဖးဒိဉ်စ့ကီးန့ဉ်လီ၊

လာပကမာကွါဖိသုာ်အတီးပတီးအဂီၢ်ပဘၣ်စူးကါတံသမံသမိးကွါဖိသုာ်ဒ်အလုာ်အလာ်အသိးဒ်အမုာ်တံဒီးစးဒီးတမုာ်ဒ်အလုာ်အလာ်အသိးဒ်အမုာ်တံကွါထံကွါဆးဖိသုာ်အတံမာလိလာ်ပူၤအသိးခံမံလာ်န့ၣ်လီၤ. ယကွါဆိကမိာ်စ့ၢ်ကိးဖိသုာ်အတံန့ၣ်လီၤမာသကိးတံလာ်တနံၣ်အတီးပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲတံမာလိတကတီးဘၣ်တကတီးဝံၤန့ၣ်ယကွါလီၤဖိသုာ်အတံဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတံဂံၢ်စာ်လာ်ဖိသုာ်တဂါဘၣ်တဂါစုာ်စုာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ယဟ်လီၤတံပညိာ်အသိးဒီးတံဂဲၤလိအသိလာ်ကွါအကတီးအသိတကတီးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဆါကတီးအံၤယကွါကဒါကွါဖိသုာ်အတီးပတီးလာ်ယနီၤဖးလီၤအီၤဒီးသုးထီၣ်အီၤဆူအပတီးလာ်အကကြါးဒီးဖိသုာ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသုာ်န့ၣ်လီၤမာသကိးစ့ၢ်ကိးတံလာ်တံသမံသမိးလီၤကွါအသးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲကွါပျါအကတီးယဟ့ၣ်ပုၤကွါဖိတံသံကွါဖုာ်လာ်ကစံးဆါဝဲဒီးကတိၤသကိးဒီးအဝဲသ့ၣ်တဂါဘၣ်တဂါန့ၣ်လီၤ. လာ်ကျဲဒ်အံၤအယိန့ၣ်မာစါယလာ်ယကသ့ၣ်ထီၣ်တံပညိာ်အသိလာ်ကွါအကတီးအသိတကတီးအဂီၢ်ဒီးမာစါစ့ၢ်ကိးပုၤကွါဖိလာ်အသ့ၣ်ညါလီၤအကစါဒ်ဝဲအတံသ့ၣ်တံဘၣ်လာ်အမာဝဲသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲယကတိၤတံဒီးပုၤကွါဖိန့ၣ်ယကွါဖိသုာ်အလံာ်ကွါနီၣ်တံဒီးအ portfolio ဒီးတံဖဲးတံမာအဂါလာ်အမာဝဲလာ်ကွါအကတီးန့ၣ်လီၤ.

ယမာလိန့ၣ်လာ်တံဂံၢ်တံကျါတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤလာ်သရၣ်မာန့ၣ်ဘၣ်ပးဖိသုာ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ယဘၣ်ကွါထံသမံသမိးအီၤတချုးယဆါတံလာ်ယကလဲလိာ်ကွါအတံမာလိမိာ်ပုၤတမံၤမံၤအခါန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ဖိသုာ်မုာ်မာန့ၣ်အမးဂ့ၤလာ်ကျိာ်ဂံၢ်ထံးအလံာ်န့ၣ်တမုာ်အခိပညိာ်လာ်ဖိသုာ်န့ၣ်န့ၣ်ကျိာ်ဂံၢ်ထံးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယထံၣ်ဖိသုာ်အါဂါလာ်မာန့ၣ်အမးဂ့ၤလာ်ကျိာ်ဂံၢ်ထံးဘၣ်ဆၣ်စူးကါဝဲလာ်တံအိာ်သးနီၢ်နီၢ်အပူၤတဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ယထံၣ်လာ်ဟ့ၣ်ဖိသုာ်အခွဲးလာ်ကကွါလံာ်ဆိရဲၣ်လာ်အကရူၢ်ဒီးသရၣ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အံၤအဘျုးအိာ်ဒိာ်မးန့ၣ်လီၤ. တံအံၤဟ့ၣ်ယလာ်ခွဲးတံယာ်လာ်ယကဆိာ်အီၤဒ်သိးကစူးကါကွါကျိာ်ဂံၢ်ထံးလာ်အမာလိန့ၣ်ဝဲအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်သရၣ်တဂါအသိးတံဂံၢ်တံကျါအသိတမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤလာ်ယမာန့ၣ်ဘၣ်ပးဖိသုာ်န့ၣ်ယဘၣ်ဆိကမိာ်ဆိအီၤလီၤတံလီၤဆးန့ၣ်လီၤ. အဒိ, ယမုာ်ထံၣ်လာ်ဖိသုာ်တဂါမာကမာ်တံကမာ်ဒ်အလီၢ်လီၢ်ထီၣ်န့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဒုးန့ၣ်ယလာ်ယကဘၣ်သိာ်လိကွါဖိသုာ်တံလာ်အထံၣ်ဝဲလာ်အကီၢ်အံၤကဒီးတဘျီန့ၣ်လီၤ. ဖဲယမာန့ၣ်တံဂံၢ်တံကျါအသိဘၣ်ပးဖိသုာ်အဂ့ၢ်န့ၣ်ယဘၣ်ဆိကမိာ်ထံတံမာစါမနုၤလာ်ဖိသုာ်အံၤလိာ်ဘၣ်ဒီးယကဘၣ်မာစါအီၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ဒီးသမံသမိးဖိသၣ်ဒီးတဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်ဃးအတၢ်သမံသမိးအစၢတဖၣ်

တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်ဃးအတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်မးတမံၤန့ၣ်လီၤ. သန့က့တချုးနမၤတၢ်အံၤသရၣ်ဒီးဖိသၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ရူလိၣ်မ့ၢ်လိၣ်လၢအဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မၤန့ၢ်တၢ်ဘျုးတၢ်ဖိၣ်ခိဖျိတၢ်မၤလိန့ၢ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢအကရူၢ် မ့တမ့ၢ် လၢတီၤဒိတတီၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်ထံၣ်လၢအကဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်မနုၤလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒဲန့ၣ်ဂ့ၤဒိၣ်န့ၢ်သရၣ်ဘၣ်တဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်တက့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်ဃးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢတၢ်ကတိၤတမ့ၢ်တလၢန့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်လၢအဘျုးအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, “နကစံးဘၣ်ဖိသၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယိနကဒီးလံာ်ဖျၢၣ်အကျဲအံၤတဂ့ၤထီၣ်ဘၣ်လဲၣ်” တၢ်အံၤကမၤစၢ်လီၤဖိသၣ်အတၢ်ပၢၢ်လုၢ်ပၢၢ်ပူၤလီၤအသးန့ၣ်လီၤ.

နမ့ၢ်စံးဘၣ်ဖိသၣ်လၢ, “စီၤဝါ, နစးထီၣ်နတၢ်တဲအကျဲန့ၣ်ယဘၣ်သ့ၣ်ဘၣ်သးဒိၣ်မးဒီးနတၢ်ကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဒိၣ်မးဘၣ်ဆၣ်နမ့ၢ်စူးကါနလံာ်ခိယုၤလၢကကွၢ်က့ၤနလံာ်ကဒီးအဂီၢ်န့ၣ်နတၢ်တဲအံၤကဂ့ၤဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. နကဒီးလံာ်ဖျၢၣ်တနီၤမ့ၢ်တဘၣ်ဒီးနမ့ၢ်တလီၤတၢ်ဘၣ်န့ၣ်သံကွၢ်နသကိးလၢအသ့ၣ်ညါလံာ်ကဒီးအံၤသ့” အံၤအဘျုးအိၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. လၢကျဲအံၤအယိန့ၣ်ပတဲဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၤဒီးပဒုးနဲၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢအတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဒီးဒုးနဲၣ်စ့ၢ်ကိးအဝဲသ့ၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်အသးဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်အတၢ်သကဲၣ်ပဝးတဖၣ်

- ◆ တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်အံၤအဘျုးအိၣ်ဒိၣ်ဖဲအဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်တမံၤမံၤဝံၤအခါတဘျီယီန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်အံၤအဘျုးအိၣ်ဖဲပစံးဘၣ်ဖိသၣ်လၢအတၢ်ဖံးတၢ်မၤလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဒီးဒုးနဲၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢကဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒ်လဲၣ်အခါန့ၣ်လီၤ.
- ◆ နကြၢၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ်အတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဘၣ်ဆၣ်နတကြၢၤမၤန့ၢ်တၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီဒုးနဲၣ်အံၤကျဲလၢကဘၣ်မၤဝဲဒ်လဲၣ်ဒ်သိးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်အံၤကဆူၣ်ထီၣ်က့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ တာ်တဲာ်နာ်ပာ်ဖိသၣ်အတာ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတာ်ဂံၢ်စါအံၤဂ့ၤဒိၣ်လၢတာ်ကတိၤလၢထးခိၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်ကြၢးသ့ၣ်ညါလၢကဘၣ်ယုၣ်မၤန့ၣ်တာ်မၤစၢၤဖဲလဲၣ်ဒီးတူၢ်ဘၣ်လၢအယုၣ်မုာ်ဖဲအလိၣ်ဘၣ်တာ်မၤစၢၤအခါန့ၣ်လီၤ.

တာ်သမံသမိးကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသး

ဖိသၣ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီး -

- ◆ တာ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတာ်ဖိးတာ်မၤ
- ◆ တာ်သ့တဲာ်ဖျါတာ်ဖဲအအိၣ်ဒီးတာ်ကိတာ်ခဲတမံၤမံၤအခါဒီးတဘၣ်မဲာ်ဆူးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တာ်ဆၢကတီၢ်လၢကယုၣ်ထံၣ်အတာ်ကိတာ်ခဲအတာ်စံးဆၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်သမံသမိးကွၢ်လီၤက့ၤပသးအခိပညီမ့ၢ်ဖိသၣ်တဲာ်ဖျါထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတာ်သ့တာ်ဘၣ်, တာ်သ့ၣ်ညါနာ်ပာ်ဒီးအတာ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်သမံသမိးအံၤတာ်မၤအီၤသ့ခိဖျါတဲာ်သကိးတာ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်ဒီးခိဖျါတာ်လၢအကွဲးဝဲလၢကိးနံၤအလံာ်ကွဲးနီၣ်တာ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တာ်သမံသမိးကွၢ်လီၤက့ၤနီၢ်ကစၢ်အသးန့ၣ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢကအဲၣ်ဒီးမၤလိအါထီၣ်တာ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲဖိသၣ်ကွဲးလံာ်သ့တဘျီယီၤန့ၣ်န့ၣ်ကြၢးမၤဖိသၣ်ကွဲးလံာ်ကွဲးနီၣ်ကိးနံၤဘၣ်ဃးတာ်မနုၤလၢအမၤလိဒီးလဲၤခိဖျါလၢက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတာ်မၤလိတမံၤဘၣ်တမံၤဝံၤအခါနမၤက့ၢ်ဖိကိးဂၤပာ်ဖျါထီၣ်ကဒါက့ၤအတာ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢအတာ်မၤလိအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သမံသမိးကွၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟံသ့ၣ်ဟံသးတဖၣ်

လၢတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲအပူၤတၢ်တိာ်အိၣ်အါမံၤလၢအကီၢ်ဝဲလၢတၢ်ကသမံသမိးကွၢ်အီၤန့ၣ်လီၤ. သန့က့တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟံသ့ၣ်ဟံသးမ့ၢ်တၢ်အဂီၢ်ခိၣ်ထံးတဖၣ်လၢဖိသၣ်အတၢ်မၤလိမၤဒီးအပူၤဒီးအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. နီၤလဲၣ်ဂ့ၤပကြၢးဂုၢ်ကျဲးစးသမံသမိးတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဒ်တၢ်သ့အိၣ်ဒီးပုၤအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢလၢာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လွံၢ်ပတီၢ်လၢတၢ်ကသမံသမိးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဟံသ့ၣ်ဟံသးအတၢ်ဂ့ၤထီၣ်န့ၣ်လီၤ.^၉

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် : တၢ်မၤသကိးတၢ် - တၢ်မၤသကိးတၢ်အခိပညိမ့ၢ်ဝဲတၢ်သ့မၤယုၣ်တၢ်ဒီးပုၤအါဂၤဒီးသ့တူၢ်လိာ်မူဒါအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဒိကန့ၣ်, တၢ်တဲန့ၢ်ပၢၢ်တၢ်, တၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒ်သိးကတုၤဆူတၢ်ဆၢတဲာ်တမံၤအဂီၢ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆိၣ်လီၤသးတခါတစဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

	ဖိသၣ်(က)	ဖိသၣ်(ခ)
အပတီၢ် (၁) : မၤတၢ်ဒီးပုၤအဂၤတဂၤသ့ဒီးဟ့ၣ်အခွဲးလၢပုၤဂၤကတိၢ်တၢ်ဒီးဒိကန့ၣ်အီၤဒီးနီၤဟ့ၣ်လီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤတဖၣ်		
အပတီၢ် (၂) : သ့တူၢ်လိာ်ပုၤဂၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးသ့တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဒီးပုၤလၢအတၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ထံၣ်လီၤဆီဒီးအီၤတဖၣ်		
အပတီၢ် (၃) : မၤတၢ်ဒီးကရူၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤဆီအကလုာ်ကလုာ်ဒ်အမ့ၢ် (သးန့ၣ်လီၤဆီ, တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီ, မုၢ်/ခွါ)		
အပတီၢ် (၄) : သ့တီခိၣ်ရိၣ်မဲကရူၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤဆီအကလုာ်ကလုာ်		
သ့ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိအကျဲတဖၣ်, တဘျီဃီစူးကါတၢ်မၤသကိးတၢ်အသန့တဖၣ်		

^၉ လံာ်တဆၢအံၤဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ : Miriam S. (1993) Learning from Experience. World Studies. Trentham Books Ltd., United Kingdom.

တာ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သး - တာ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးအခိပညိမ့ၢ်ဝဲတာ်နာ်ပာ်ပုၤဂၤအတာ်တူၢ်ဘၣ်ဒီးအတာ်ဆိကမိၣ်န့ၣ်လီၤ.

	ဖိသၣ်(က)	ဖိသၣ်(ခ)
အပတီၢ် (၁) : သ့တူၢ်လိာ်ဝဲလၢတာ်သးတလီၤပလိာ်ဘၣ်န့ၣ်အိၣ်အါန့ၢ်ဒီးတကပၤန့ၣ်လီၤ. သ့နီၤလီၤသကိးတာ်တူၢ်ဘၣ်တဖၣ်ဒီးတဲနာ်ပာ်ပုၤဂၤဘၣ်ယးတာ်သကဲာ်ပဝးတဖၣ်		
အပတီၢ် (၂) : တဲဖျါထီၣ်သကဲာ်ပဝးလၢအအိၣ်လၢတာ်တဲအပူၤသ့ သ့ထံၣ်ဖိသၣ်အဂၤတဂၤအတာ်လိာ်ဘၣ်လၢအတလီၤပလိာ်ဒီးန့ၣ်		
အပတီၢ် (၃) : သ့တဲနာ်ပာ်ပုၤဂၤလၢပုၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိမၤတာ်တဂၤဒီးတဂၤလီၤဆိလိာ်အသးမ့ၢ်လၢအတာ်အိၣ်သးလီၤဆိ သ့တြီဆာ်တုၤကိးတာ်မၤဘၣ်ဒိပုၤအဂၤလၢကိၣ်အပူၤဘၣ်ယးဒီးပိာ်မုၢ်ပိာ်ခွါအယိနီၢ်ခိက့ၢ်ဂီၤအတာ်တလၢတပွဲၤအယိ, ကလုာ်လီၤဆိအယိ မ့တမ့ၢ် လၢတာ်ဖျိာ်တၢ်ယာ်အယိတဖၣ်		
အပတီၢ် (၄) : သ့ထီၣ်ဒါတာ်ထံၣ်တခိတၢၤဒီးပဲၤတခိတၢၤ (stereotype) ပုၤဂၤလၢအလီၤဆိဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်		

ပသမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်မၤလိတာ်လၢတီၤပူၤဒီးတာ်လၢအမၤဝဲတဖၣ်အစၢၤလဲၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တာ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဖျါလၢတီၤပူၤမ့ၢ်ဝဲစ့အ့ၣ်တာ်မၤကွၢ်, တာ်ယုၣ်လီၤတာ်ဂံၢ်တာ်ဒွးအတာ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်, တာ်ဂဲၤကလံၣ်, တာ်ဖးထါ, ဂဲၤလိာ်ကွဲဖျါပျီၣ်ဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်လၢဖိသၣ်မၤဝဲအစၢၤတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတာ်တ့ၢ်ဂီၤ, တာ်တ့ၢ်တမံၤ, မၤတာ်အဒိတခါလၢအဘၣ်ယးဒီးစ့အ့ၣ်ပိညါ, တာ်ကွဲးလံာ်ဆိရဲၣ် မ့တမ့ၢ် လံာ်ဟံၣ်ဖျါ, တာ်ကွဲးတာ်သးဝံၣ် မ့တမ့ၢ် တာ်သးဝံၣ်တယုၢ်လၢတာ်ကွဲးတ့ၢ်အီၤအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သမံသမိးတၢ်အံၤကမၣ်သ့ၣ်လဲၣ်.

တၢ်သမံသမိးပှၤကိဖိန့ၣ်တကြၢးမ့ၢ်တၢ်ဒီးစးဖဲန့ၣ်အကတၢ်ဒီးတၢ်. တၢ်သမံသမိးပှၤကိဖိကြၢးထီၣ် သကြၢးဖိသၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်လဲၣ်ဖဲန့ၣ်အခိၣ်ထံးဒီးန့ၣ်အကတၢ်န့ၣ်လီၤ. ပကထီၣ် သကြၢးဖိသၣ်လၢတၢ်ပူၤခိဖျိပစူးကါတၢ်သံကွၢ်ဖးဒိၣ်တခါဒီးန့ၣ်တတီၢ်တကြၢ်လၢဖိသၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ် လီၤ. လၢတၢ်တတီၢ်အပူၤဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကလီၤဆီလိာ်အသးသၢန့ၣ်အတၢ်ပူၤဒီးလၢတၢ်ဂံၢ် တၢ်ဒုးအပူၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကလီၤဆီလၢန့ၣ်အတၢ်ပူၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.

သရၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်တဖၣ်တကြၢးဆိကမိၣ်လၢန့ၣ်ကတၢ်တၢ်ဒီးစးအံၤမ့ၢ်တၢ်သမံသမိးကွၢ်တၢ်အကါဒိၣ် ကတၢ်လၢဖိသၣ်အဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထီၣ်သကြၢးဖိသၣ်ဆူဖိသၣ်အဂၤလၢတၢ်ပူၤအံၤကဆုၢ်ဖိသၣ်ဆူတၢ်ထံၣ်ဆံးလီၤအလုၢ်အပူၤသ့ န့ၣ်လီၤ. န့ၣ်ကတၢ်တၢ်ဒီးစးအံၤမ့ၢ်ဖိသၣ်အတၢ်သမံသမိးတမံၤလၢတၢ်သမံသမိးဖိသၣ်အကျါန့ၣ် လီၤ. ဖဲပသမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်န့ၣ်ပကြၢးဒုးသ့ၣ်ညါသရၣ်, ဖိသၣ်ဒီးဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်ဘၣ်လးဖိသၣ် အံၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကိန့ၣ်လီၤ. တၢ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အံၤတၢ်စူးကါစ့ၢ်ကီးအီၤလၢတၢ်ကရဲၣ် ကျဲၤတၢ်လၢကိအန့ၣ်လၢကမၤဖဲလၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပတကြၢးထီၣ်ထဲဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဒီး ဘၣ်. ပကြၢးဒုးန့ၣ်တၢ်လၢဖိသၣ်မၤနၤလၢတၢ်န့ၣ်အံၤအတၢ်ပူၤဒီးဆၢတဲာ်လၢပကမၤစၢၤအါထီၣ်ဖိ သၣ်အံၤလၢကျဲၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အံၤဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်မၤလိဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ် တမၤလိန့ၢ်တၢ်တမံၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တမၤလိန့ၢ်တၢ်ဘၣ်န့ၣ်ပၣ်ယုာ် ဒီးတၢ်လၢလၢ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဖိသၣ်တအိၣ်ဒီးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကမၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤန့ၣ်ဘၣ်. အဒိ, လၢတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးအပူၤ အလီၢ်အိၣ်လၢဖိသၣ်ကဘၣ်သ့ၣ်ညါဂံၢ်နီၣ်ဂံၢ်နီၣ်ဒုးတုၤတဆံတချုးလၢနမၤဖိသၣ်ဒုးတၢ်ထုး ကွံာ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်သိၣ်လိအကျါအကျဲတကြၢးလၢဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်ဘၣ်.
- ◆ ဖိသၣ်လိၣ်ဘၣ်အါထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢကမၤလိသ့အသးလၢတၢ်လၢအမၤလိတ့ၢ်ဝဲတဖၣ် န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ဖိသၣ်တူၢ်ဘၣ်တၢ်သၣ်ဝံၤလီၤဒိ မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်လီၤကြုး

- ◆ ဖိသၣ်အိၣ်ဒီးနီၣ်သးအတၢ်ဂ့ၢ်ကီ မ့တမ့ၢ် နီၣ်ခိအတၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢအမၤတံၢ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်မၤလိမၤဒီးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်တဂၤမ့ၢ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢအတၢ်မၤလိအပူၤန့ၣ်ပယုထံၣ်က့ၤအတၢ်ဂ့ၢ်ကီသ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢတၢ်သမံသမိးတၢ်အိၣ်တပယုၣ်ယီသ့ဝဲအဂ့ၢ်ဒ်အံၤတၢ်န့ၣ်ဟ့ၣ်ပုၤအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢပကမၤစၢၤက့ၤဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်လီၤ. ပကဘၣ်နၢ်ပၢ်လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးန့ၣ်တမၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကျဲတဘီယီဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်အယုၣ်ထဲသိးလိၣ်အသးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤတထီၣ်ကိၣ်ဖဲတၢ်သိၣ်လိလီၤတၢ်အကါဒိၣ်တမံၤမံၤအခါအယီဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအါထီၣ်ဒ်သိးကလူၤပိၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်မၤလိအခံန့ၣ်လီၤ. ပမၤဖိသၣ်လၢအဖွဲးတဖၣ်လၢတီၤပူၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢတထီၣ်ကိၣ်လၢနံၤအဝဲန့ၣ် မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢအလီၤတီၢ်လၢပုၤဂၤအလီၢ်ခံတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ် - တၢ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ

ဆိကမိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အကတီၢ်လၢအပူၤကွံာ်တကတီၢ်, ဒီးဆိကမိၣ်ထီၣ်လံာ်တဘျီဘျီဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒူး မ့တမ့ၢ် လံာ်စဲအုၣ်ဒီးနကသမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီလၢလံာ်အံၤဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. နကသမံသမိးကွၢ်ခိဖျိတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆး, ခိဖျိတၢ်ဒီးစး, ခိဖျိတၢ်တမံၤမံၤလၢအမၤဝဲအစၢၤ, ခိဖျိတၢ်ဒီးစးဖးဒိၣ် မ့တမ့ၢ် portfolio ဧါ.

နကတဲဘၣ်ဖိသၣ်အမိၢ်အပၢ်ဘၣ်ယးဖိသၣ်အတၢ်သမံသမိးကွၢ်အစၢၤအံၤဒ်လဲၣ်. နကတဲအိၣ်ခိဖျိတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒီးမိၢ်ပၢ်မ့တမ့ၢ်ကွဲးတၢ်ကွဲးဟ်ဖျါဒီးဆုၤလီၤဆူဟံၣ် မ့တမ့ၢ် ခိဖျိမိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်အတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဧါ.

တၢ်ပလီၢ်ပဒီးသးဆူတၢ်ဟူးဂဲၤမၤတၢ် - ခဲအံၤနသ့ၣ်ညါဒီးတီၢ်သ့ၣ်ဟ်သးဘၣ်ယးတၢ်သမံသမိးကွၢ်ဖိသၣ်တပယုၣ်ယီအလုၢ်အပူၤလံ. နမၤတၢ်မနုၤသ့လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်သမံသမိးကွၢ်အံၤဖိသၣ်အတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်ဆံးဘါစၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်. နဒုးနဲၣ်လီၤ portfolio လၢနတီၤပူၤသ့ဧါ. ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သမံသမိးကွၢ်အကျိၤအကျဲအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတနံၣ်အတီၢ်ပူၤတက့ၢ်. ဆိကမိၣ်ထီၣ်ကျဲၤလၢနမၤတၢ်အံၤသ့လၢအကြၢးဒီးနတၢ်အိၣ်သးဒ်နဲတက့ၢ်. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢနကြၢးကွဲးယုၣ်တၢ်သမံသမိးကွၢ်အကျိၤအကျဲလၢနတၢ်ကွဲးတၢ်မၤလိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤတက့ၢ်.

	တၢ်ကွၢ်ထံ ကွၢ်ဆး	တၢ်ဖူးနံနံဖျါထီၣ် တၢ်လၢအမၤဝဲသ့	Portfolio	တၢ်ဖိးစး	ဖိးအဂၤတဖန်
ကိးနံၤဖဲး					
ကိးနံၤဖဲး					
တၢ်မၤလိကွၢ်ကိး အကတီၢ်ဖဲး					
ကိးနံၣ်ဖဲး					

အဆၢဒိၣ် ၅.၅ ပမၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်တၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်

လၢလံာ်အံၤအပူၤပမၤလိာ်ဘၣ်ဃးပကပာ်ဆုာ်တီၤဒီးလဲၣ်ဒီးသိးကမၤစၢၤဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးပုၤယုာ်ဖိသၣ်
လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးအိၣ်ဒီးတာ်လိာ်လီၤဆီလၢကမၤလိာ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သံက့ၢ်တနီၤလၢပ
ကြၢးဆိကမိၣ်လၢအဂ့ၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ,

- ◆ မိၢ်ပာ်မၤစၢၤပုၤလၢတာ်ပာ်ဆုာ်တီၤသ့ဒါ. (ဘၣ်ဆၣ်တဘၣ်ဟံးစုနဲၣ်ကျဲဝဲဘၣ်.)
- ◆ ဖိသၣ်ဟံးန့ၣ်အါထီၣ်မူဒါလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအလၢတာ်မၤလိာ်ဒီးအပူၤသ့ဒါ.
- ◆ ပစူးကါအါထီၣ်တၢ်ဖိတၢ်လံာ်လၢအအိၣ်လၢပဟီၣ်ကဝီၤအပူၤလၢတာ်မၤတၢ်သိၣ်လိာ်အပိးအလီ
အဂီၢ်သ့ဒါ.
- ◆ ဖိသၣ်မၤစၢၤလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤဒီးသိးကမၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်တဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်အဂီၢ်သ့ ဒါ.
- ◆ ပမၤလိာ်ဆီပတၢ်သိၣ်လိာ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်ဒီးသိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးကမၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်
တၢ်ဆၢကတီၢ်အယုာ်ဒၣ်ဝဲသ့ဒါ.
- ◆ ပဒိသဒၢသကဲာ်ပဝးအါသီတဂ့ၤတဝါတဖၣ်လၢတီၤပူၤတချုးအကဲထီၣ်အခါသ့ဒါ.
- ◆ အလီၢ်မ့ၢ်အိၣ်ပစူးကါတၢ်သိၣ်က့ၤသီက့ၤဖိသၣ်ဒီးသိးကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်မၤလိာ်လၢတီၤပူၤအဂီၢ်သ့
ဒါ.

တၢ်မ့ၢ်ပာ်ဆုာ်တီၤန့ၣ်ဂ့ၤဂ့ၤ, တၢ်သိၣ်လိာ်အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်တၢ်မ့ၢ်ရဲၣ်ကျဲၤအီၤဂ့ၤဂ့ၤ, ဒီးပုၤကိးဂၤ
ဒီးမ့ၢ်အိၣ်ဒီးတာ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်လၢဖိသၣ်အတၢ်မၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်အဂီၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးမၤန့ၣ်တၢ်သ့
န့ၣ်လီၤ.

လၢလံာ်အံၤအပူၤပမၤလိာ်ဘၣ်ဃးတၢ်သမံသမိးက့ၤဖိသၣ်အတၢ်မၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်ကျဲၤအါဘိလၢအ
လီၤဆီလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်သ့ၣ်ညါဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤစုာ်စုာ်သ့ၣ်ညါတုၢ်လံာ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီးဖိ
သၣ်န့ၣ်မၤလိာ်န့ၣ်တုၢ်လံာ်အချုးလီၤဆီလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်န့ၣ်ပာ်ဘၣ်

ယးအတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ်ဒီးအတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဖဲအမၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်အခါန့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်သ့ၣ်ညါဖိသ့ၣ်အတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အိၣ်ဖဲန့ၣ်ကတၢၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ပမၤလိၣ်ဘၣ်လၢတၢ်သမံသမိးကွၢ်က့ၤဖိသ့ၣ်အဂီၢ်ပစူးကါတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆး, portfolio, တၢ်ယုၣ်လီၤသကိးတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် (ခံၣ်တဆိခံၣ်တဆိ မ့တမ့ၢ် လၢအကရူၢ်) ဒီးတဘျီတခိၣ်ပစူးကါတၢ်ဒီးစဲးန့ၣ်လီၤ.

နအိၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်လီၤနသးလၢကတဲဘၣ်မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဘၣ်ယးအဖိတဖၣ်အဂ့ၢ်ဖဲန့ၣ်ဖးဖိအဆၢကတီၢ်စ့ၢ်ကိးဧါ. နပျဲဖိသ့ၣ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢအကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတၢ်သမံသမိးကွၢ်လီၤက့ၤအသးအဂီၢ်သ့ဧါ. အဒိ, မၤအဝဲသ့ၣ်ပစူးကါတၢ်ဖဲတၢ်မၤမနုၤလၢအအဲၣ်ဒီးပၢန့ၣ်ဝဲလၢအ portfolio အပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

နမၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်အါထီၣ်သ့ဖဲလဲၣ်

လိၣ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲးကျဲးအီၤဒီးဝဲၤလီၢ်ထံၣ်စိ (Web sites) လၢလၢတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအလုၢ်အပူၤဒိၣ်မးလၢနကယုထံၣ်တၢ်ပၢဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤ inclusive တီၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လိၣ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲးကျဲးအီၤတဖၣ်.

A Tale of Two Kittens. A reader for children in primary school to learn about diversity; includes a teacher's manual. Human Rights Education programme (Karachi/Pakistan). www.hrep.com.pk

Alternatives to Corporal Punishment: The Learning Experience. (2000) Department of Education, Ministry of Education, Pretoria , South Africa .

Miriam S. (1993) Learning from Experience. World Studies. Trentham Books Ltd., United Kingdom.

UNESCO (1993) Teacher Education Resource Pack: Special Needs in the Classroom. Paris.

UNESCO (2001) Understanding and Responding to Children's Needs in Inclusive Classrooms: Guide for Teachers. Paris.

UNESCO (2004) Changing Teaching Practices Using Curriculum Differentiation to Respond to Students' Diversity. Paris.

Web Sites.

Authentic Assessment: a briefing.

<http://home.ecn.ab.ca/~ljp/edarticles/assessment.htm>

Classroom routines.

http://www.ioe.ac.uk/multigrade/practical_advice.htm

Cooperative learning.

<http://www.jigsaw.org/> and <http://www.co-operation.org>

Guidelines for Portfolio Assessment in Teaching English by Judy Kemp and Debby Toperoff.

<http://www.etni.org.il/ministry/portfolio>

Managing group work and cooperative learning.

http://www.tlc.eku.edu/tips_cooperative_learning.htm

Multigrade Teacher Training Materials.

http://www.ioe.c.uk/multigrade/teacher_training.htm

Positive Discipline.

<http://www.positivediscipline.com>

Quality Education for Every Student. This is a good Web site for explaining portfolio assessment.

<http://www.pgcps.org/~elc/portfolio.html>

UNICEF Teachers Talking about Learning.

<http://www.unicef.org/teachers>

လိပ်နိပ်ကျဲ (၆)

တက်ဒုးအိန်ထိန် ILFE အတံဒဒါးလာအပဲဒဒီးတက်အိန်ဆူန်အိန်ချဲဒီး
တက်ဒိသဒါ

Creating a Healthy and Protective ILFE

တၢ်န့ၣ်ကျဲလၢလံာ်အံၤအဂီၢ်

လံာ်တဘျီအံၤကမၤစၢၤန့ၣ်ဒီးန့ၣ်ပၤသကိးတၢ်တဖၣ်လၢနကစးထီၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိတဖျါလၢအပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ဒီသဒၢန့ၣ်လီၤ. ဒ်ပမၤလိတၢ်လံာ်လၢအဘျီ (၃) အပူၤအသိးပမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ထုးန့ၣ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးဆူကိတဖျါန့ၣ်လီၤ. ပတၢ်ကျဲးစးတဖၣ်အံၤမ့ၢ်လိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအဂ့ၢ်အကျိၤဂံၢ်ထံးလီၤဆီဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်ကဖဲအါထီၣ်ဆူပတီၤဒၢအပူၤဒီးမၤလိတၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပၤသ့ၣ်တဖၣ်လၢအကဘၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢခိၣ်ယၢၤလၢအပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီတဖၣ်

၆.၁	တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ဒီသဒၢအကျဲသန့လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်	၃
	တၢ်ဒုးဟူထီၣ်သါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိတဖျါအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့အဂီၢ်	၅
	တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ပုၤကိးဂၤဒဲးအတၢ်ထံၣ်တမံၤပီ	၈
	တၢ်သမံသမိးဒီးမၤကွၢ်ပကိတဖျါအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ကျဲသန့အတၢ်အိၣ်သး	၁၀
	ဖဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအိၣ်ထီၣ်လၢကိတဖျါအခါပမၤတၢ်မနုၤသ့လဲၣ်-တၢ်မၤပိာ်ထွဲကျဲသန့အခံ	၁၇
၆.၂	တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်	၂၈
	တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၤတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်	၂၈
	တၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၃၁
	တၢ်ကသိၣ်လိၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤဒဲးလဲၣ်	၃၇
	တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကဒီသဒၢ	
	အူးစဲတၢ်ဆါ (HIV/AIDS) အဂီၢ်	၄၀
၆.၃	တၢ်ဟ့ၣ်ကိတဖျါတၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲတဖၣ်	၅၄
	တၢ်မၤကွၢ်ပတၢ်အိၣ်သးခဲအံၤ	၅၅
	ကိတဖျါတၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတၢ်တိာ်ကျဲ, တၢ်မၤစၢၤဖိသၣ်လၢတအိၣ်ဘၣ်တၢ်	
	မူၣ်မူၣ်နီၢ်နီၢ်တဖၣ်	၅၈
	တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိတဖျါအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲးကဆိ	
	အဂီၢ်	၆၁
၆.၄	ပမၤလိတၢ်လံာ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.	၇၀

အဆာဒိန် ၆.၁

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ဒီသဖၢအကျဲသနူ
လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်

လၢ inclusive, learning-friendly ကွီတဖျၢၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်အကါဒိၣ်တမံၤမ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်ကအိၣ်
ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဒီးပူၤဖျဲးလၢတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆာဒိၣ်တဆာအံၤအ
ပူၤတၢ်ဂဲၤလိအိၣ်တနီၤလၢနစူးကါအိၣ်သ့ၣ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသနူလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်,
ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢကျဲသနူအံၤအဂီၢ်, ဒီးမၤဖျါထီၣ်ကျဲသနူလၢပလိၣ်ဘၣ်အိၣ်အဒိၣ်
ကတၢၢ်ဖဲလဲၣ်တခါလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီအတၢ်တိာ်ကျဲလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးအဂီၢ်အံၤတမ့ၢ်တၢ်အသိဘၣ်န့ၣ်
လီၤ. ကွီအါဖျၢၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်တိာ်ကျဲတဖၣ်အံၤမ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်န့ၣ်ပၢ်လၢဖိသၣ်တဂၤမၤလိန့ၢ်တၢ်သ့ဖဲ
အအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လၢပဲၤဒီးပူၤဖျဲးလၢတၢ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကမၤ
လိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၤဖဲအဝဲသ့ၣ်တဘၣ်ပျံၤဖုးဘၣ်တၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

ကွီအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူန့ၣ်ကဘၣ်တဖျါထီၣ်ကွီမၤတၢ်မနုၤလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်
ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ကဆဲးကဆိ, ဒီးတၢ်အိၣ်လၢအဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်, ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးလၢဖိ
သၣ်အဂီၢ်, လီၤဆိဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပဲၤတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်မၤလိ
အတၢ်လိၣ်လီၤဆိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကျဲသနူဒ်အံၤကမၤလီၤတၢ်လၢကွီန့ၣ်မ့ၢ်ခိၣ်ဃၢၤဝးတရံးအဂ့ၤ
တခါလၢပဖိပလံၤတဖၣ်ကမၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအပူၤဖျဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကျဲအဂ့ၤကတၢၢ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီအကျဲသနူအံၤအဂီၢ်သရၣ်, ဖိသၣ်, မိၢ်ပၢ်, ပှၢတဝါခိၣ်န့ၢ်,
တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤမၤတၢ်ဖိဒီးပှၢအဂၤတဖၣ်ကဘၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်
သ့ၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲပကမၤဒ်သိးပှၢတဖၣ်အံၤကဆိကမိၣ်သကိး, ကတိၤသကိးဒီးအၢၣ်လီၤသကိးလၢက
သ့ၣ်ထီၣ်ကျဲသနူအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွီတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီးလီၤကံၤလဲၣ်. လံာ်တၢ်ဖျါလၢလံာ်အံၤဒုးန့ၣ်
တၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်တနီၤဒီးကျဲသနူတနီၤဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ် inclusive ကွီလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ကွီဖိအ
တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးအတၢ်ပူၤဖျဲးန့ၣ်လီၤ.

ကိုအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးတၢ်ဒီသဒၢအကျဲသနူအဖိတဖၣ်

ကျဲသနူအဂ့ၢ်အကျိၤ	ကိုအကျဲသနူအဖိတဖၣ်
ကိုဖိမုၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးဒီးတၢ်ဟီထီၣ်ကွၢ်လၢကိုအဂ့ၢ်	<ul style="list-style-type: none"> ♦ တဘၣ်ထူးထီၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ်လၢကိုဘၣ် ♦ ကဘၣ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပိၣ်မုၢ်ဖိန့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဟဲထီၣ်ကဒါက့ၤကိုဖဲအဆံးစၢ်အဖိဝံၤအလီၢ်ခံ ♦ လၢတၢ်မၤလိမိၢ်ပုၤအပူၤပၤန့ၣ်ယုၢ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်သ့ဘၣ်ယးဟံၣ်ဖိပီၤဖိအဂ့ၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဒီသဒၢတၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးဟူးသးအဂ့ၢ်, ဖိသၣ်ဆံးစၢ်လီၤဒ်လဲၣ်, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ဖိသၣ်ဆံးဒ်လဲၣ်ဒီးအဂ့ၢ်အဂၤတဖၣ် ♦ မၤပတုၣ်တၢ်ကွၢ်မိၢ်ကွၢ်တလီၤဘၣ်ယးပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါ
တၢ်တြီတၢ်အိမိၢ်အဂ့ၢ်	<ul style="list-style-type: none"> ♦ သရၣ်ဒီးကိုဖိတဘၣ်အိမိၢ်လၢကိုဘၣ် ♦ တဘၣ်ဆါမိၢ်ဆူဖိသၣ်တဖၣ်အအိၣ်ဘၣ် ♦ ကျးလၢအအိၣ်ဘူးဒီးကိုတဖၣ်တဘၣ်ဒုးဟူထီၣ်သါလီၤဘၣ်ယးမိၢ်အဂ့ၢ်ဘၣ်
တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးထံအိ	<ul style="list-style-type: none"> ♦ တၢ်ဟးလီၢ်လၢပိၣ်မုၢ်ဒီးပိၣ်ခွါအဂီၢ်ကဘၣ်လီၤဆိ ♦ ထံအိလၢအကဆဲးကဆိကဘၣ်အိၣ်လၢကို ♦ ကိုကမံးတံၢ် မ့တမ့ၢ် မိၢ်ပၢ်ဒီးသရၣ်ကမံးတံၢ်ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢကပၢ်တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးထံအိဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဘၣ်
HIV/AIDS ဒီးတၢ်ထူးထီၣ်ကွၢ်ဖိသၣ်လၢကို	<ul style="list-style-type: none"> ♦ စးထီၣ်သိၣ်လိလီၤတၢ်ဒီသဒၢ HIV/AIDS အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢကို ♦ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ HIV/AIDS ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်လၢကိုပူၤ ♦ တၢ်တဘၣ်ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးသရၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီး HIV/AIDS တဖၣ်ဘၣ် ♦ မၤလီၤတံၢ်လၢတၢ်ဒီသဒၢအတၢ်ဖိတၢ်လံၤလၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအိၣ်လၢမုၢ်ခွါအတၢ်ရဲလိာ်သးအံၤအိၣ်လၢကို (အဒိ, ပိခွါတၢ်ဖျိၣ်)

<p>တၢ်မၤတရီၤတပါကွီဖိဒီးပိၣ် မုၢ်ဖိပိၣ်ခွါဖိအတၢ်လီၤဆိတ ဖၣ်ယုၣ်ဒီးကွီသရၣ်</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီဒီးမၤလီၤတၢ်လၢကွီဖိဒီးကွီ သရၣ်ကိးဂၤကတြီဆၢသကိးတၢ်မၤတပျုၣ်တပျီၤဒီးမၤတ ရီၤတပါတၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကမၣ်လၢနီၢ်ခိက့ၢ်ဂီၤဒီးတၢ် မၤပယုၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိဒီးပိၣ်ခွါအတၢ်လီၤဆိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. • တၢ်သိၣ်တၢ်သီအံၤပုၤကိးဂၤဒဲးကဘၣ်သ့ၣ်ညါဒီးပုၤလၢအ ထံၣ်တၢ်မၤတရီၤတပါအံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဘၣ် တဲဖျါထီၣ်ဝဲဒီးပုၤတဂၤတဂၤလၢအထီၣ်ဒါတၢ်သိၣ်တၢ် သီအံၤကဘၣ်တၢ်စံၣ်ညါလၢကွီ
<p>တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤကွီအတၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ပိးတၢ်လီၤတ ဖၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်အဘိၣ်လၢအ အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်အထူးအစိတ ဖၣ်</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ဟ့ၣ်သရၣ်တဖၣ်အတၢ်မၤလိလၢကဘၣ်သိၣ်လိလီၤဖိသၣ် တဖၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအဂ့ၢ်, မၤသကိးတၢ်သိၣ်လိအံၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ် ဖိဒီးပုၤတဝါဖိတက့ၢ် • ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢပုၤလၢအဆါတၢ်အိၣ်တၢ်အိ လၢကွီကပိၣ်ကပၤတဖၣ်လၢတၢ်အိၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ကဆဲက ဆိုဒီးဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်

တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤ : Focusing Resources on Effective School Health. Core Intervention 1: Health Related School Policies. <http://www.freshschools.org/schoolpolicies-0.htm>

တၢ်ဒုးဟူထီၣ်သါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့အဂီၢ်

လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသန့လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးလၢဖိသၣ်အဂီၢ်လၢကွီအံၤနလိၣ်ဘၣ် တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢပုၤတဝါတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးမၤန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢပုၤတဝါ တဖၣ်အအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တၢ်ကစီၣ်လၢနအဲၣ်ဒီးပုၤတဝါမၤစၢၤနအံၤကဘၣ်န့ၣ်ပၢၢ်ဝဲလီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ် လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤ
လၢနက့ၢ်ကျဲသနူအဂီၢ်

- ◆ ကိးတၢ်အိၣ်ဖိၣ်ဒီးသရၣ်အဂၤတဖၣ်လၢအအဲၣ်ဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးလၢပုၤက့ၢ်ဖိအဂီၢ်တက့ၢ်. ပုၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လီၤလၢနဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE အကရူၢ်အံၤသ့ (ကွၢ်လၢလံာ်အဘျုးတၢ်အပူၤတက့ၢ်.) မ့တမ့ၢ် မ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လီၤလၢအမၤစၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤတဖၣ်ဒီးက့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒီးမ့ၢ်ပုၤတဖၣ်လၢအထၢဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယးဖိသၣ်အဂ့ၢ်လၢပမၤလိဘၣ်တ့ၢ်လံအီၤလၢလံာ်အဘျုးသၢအပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- ◆ နီၤဖးလီၤသုသးဆူကရူၢ်ခံကရူၢ်မ့တမ့ၢ်သၢကရူၢ်ဒီးမၤပုၤကိးဂၤဒဲးဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးလၢက့ၢ်အံၤမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဒိလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ပုၤတဂၤဘတဂၤစုၣ်စုၣ်ကဘၣ်ကွဲးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်လၢအလံာ်ကွဲးနီၣ်တၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. မၤတၢ်ဂဲၤလိအံၤလၢ (၅-၁၀) မံးနံးတက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်လီၤကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်စုၣ်စုၣ်လၢစးခိဖးလဲာ်တဘျုးဒီးမၤအကွဲးလီၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးအံၤမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်ဒီးအဟံၣ်ဖိယိဖိဒိလဲၣ်တ က့ၢ်.
- ◆ ခဲအံၤနီၤလီၤသကိးတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်တပူၤယီၤဒီးယုထၢတၢ်ထံၣ်လၢကရူၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်သၢမံၤ မ့တမ့ၢ် လွံၢ်မံၤလၢအလီၤပလိာ်လိာ်အသးအါတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ အလီၢ်ခံကတၢ်ဟ့ၣ်ထီၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်လၢပယုထၢအီၤတဖၣ်ပကကွဲးလီၤအီၤဒိတၢ်ဘျုးအသိးဒိလဲၣ်. နစူးကါတၢ်အဒိလၢလၢာ်ဒိတၢ်န့ၣ်ကျဲအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢာ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢအယုလိာ်ဖိးလိာ်အသးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိုအကျဲသနူလၢအမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဒီသဖၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒီးလၢတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအကလုာ်ကလုာ်အဂီၢ်^၁

တၢ်ဂ့ၢ် : ပဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်ပကျဲးစးသိၣ်လိဖိသၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ပဲလၢအတၢ်အိၣ်မူအပူၤဆူၣ်ဆူၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အတၢ်ထီၣ်ကိုကစ့ၤလီၤဖဲဖိသၣ် မ့တမ့ၢ် အဟံၣ်ဖိဃီဖိတဂၤဂၤအိၣ်တဆူၣ်အိၣ်တချ့ဘၣ်အခါ, ဖဲကိုတအိၣ်ဒီးတၢ်ဟးလီၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဘၣ်အခါ မ့တမ့ၢ် ဖဲပုၤကိုဖိတဖၣ်ပျံၤလၢတၢ်ကမၤအမၤသီမၤဆူၣ်မၤစိးလၢကျဲမ့တမ့ၢ်လၢကိုအခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကစီၣ် : တၢ်ဆၢကတီၢ်, ကျိၣ်စ့လၢပဟ့ၣ်လီၤဆူပကိုအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်မးဘၣ်ဆၣ်ကျိၣ်စ့ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်လၢပဟ့ၣ်လီၤအံၤအဘျူးကအိၣ်ဝဲဖဲဖိသၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ထီၣ်ကိုန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ် : ဖိသၣ် (လီၤဆီဒေၣ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိလၢအဖှိၣ်အယၢ်) လၢတအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့တမ့ၢ် သၣ်ဝံၤလီၤဒိ မ့တမ့ၢ် ပျံၤတၢ်ဖုးတၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဘျးအသးလၢဟံၣ်အတၢ်ဖိးတၢ်မၤတဖၣ်အယိမၤလိန့ၣ်တၢ်တသ့ဂ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးဘျးစ့ၤတဖၣ်တကဲထီၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖှိၣ်ဖဲတၢ်မၤတံာ်တံာ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဒိတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကစီၣ် : ပဲလၢအမ့ၢ်သရၣ်တဖၣ်ပမၤပတၢ်မၤသ့ဒေၣ်ထဲဖိသၣ်မ့ၢ်ဟဲထီၣ်ကိုဒီးမၤလိတၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ် : မိၢ်ပာ်တဖၣ်မ့ၢ်ပျံၤတၢ်လၢအဖိအလံၤအတၢ်ပူၤဖျဲးအဂီၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ထီၣ်ကိုကစ့ၤလီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ထီၣ်ကိုကစ့ၤလီၤစ့ၢ်ကိးဖဲကိုဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ခိၣ်ထံးဒီးတၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါတန့ၢ်အခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကစီၣ် : အါတက့ၢ်ကိုတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လီတအိၣ်လၢအိၣ်ပွဲၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိုမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးဒုးအိၣ်အါထီၣ်တၢ်ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တဖၣ်န့ၣ်ကဘၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတဝါန့ၣ်လီၤ. သနၢ်ကုပုၤတဝါမ့ၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်နၢ်န့ၣ်ကိုမ့ၢ်လၢကိုတအိၣ်ဒီးကျဲသနူဘၣ်ဃးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးအလီၢ်ဘၣ်န့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်ကိးဒိၣ်မးလၢကမၤပုၤတဝါဟ့ၣ်အါထီၣ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲဆူကိုအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

^၁ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အိၣ်လၢ : World Health Organization (2000) Local Action: Creating Health Promoting Schools. Geneva .

တာ်သ့ၣ်ထီၣ်ပှၤကိးဂၤဒဲးအတာ်ထံၣ်တမံၤဃီ

တုၤမ့ၢ်ပအာ်လီၤလၢတာ်ကစီၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်ကစီၣ်လၢအကါဒိၣ်လံၣ်န့ၣ်ပကဘၣ်မၤန့ၢ်တာ်မၤစၢၤလၢပှၤတဝါတဖၣ်အအိၣ်တချ့းပစးထီၣ်ကွဲးလီၤကိၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့န့ၣ်လီၤ. တာ်မၤတာ်အံၤသ့ၣ်လၢကျဲတဘီၣ်အမ့ၢ်တာ်နီၤဟ့ၣ်လီၤသကိးတာ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးကိၣ်အကျဲသန့လၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဒီသဒၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးလၢတာ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအကလုာ်ကလုာ်အဂ့ၢ်အံၤမ့ၢ်တာ်မနုၤလဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိၣ်မ့ၢ်ဒိကန့ၣ်ပှၤတဝါအတာ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်ဂ့ၢ်ကိၣ်အမိၣ်ပှၤမ့ၢ်တာ်မနုၤလဲၣ်ဒီးကိၣ်မၤတာ်ကသ့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်အဘျူးအိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တာ်ဟူးတာ်ဂဲၤ - တာ်သ့ၣ်ထီၣ်တာ်ထံၣ်လၢအဃုလိာ်ဖိးလိာ်သးခိဖျိတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့အဂ့ၢ်

ကိးအိၣ်ဖိၣ်ပှၤလၢအသးအိၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဖိသၣ်အတာ်မၤလိန့ၢ်တာ်အဂ့ၢ်တဖၣ် (ပှၤတဖုအံၤကမ့ၢ်ပှၤတဖုဃီလၢန ILFE အကရူၢ်ပှၤ) တက့ၢ်. ကျဲးစးပာ်ယုာ်ကိၣ်ခိၣ်ဒီးပှၤပၤဆုၢ်ကိၣ်, ကိၣ်အကမံးတံာ်တဂၤ, သရၣ်လၢအသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ဘၣ်ဃးတာ်ဂ့ၢ်အံၤ, ဖိသၣ်တနီၤဒီးမိၢ်ပာ်တနီၤ, ခိၣ်နာ်တနီၤ, တာ်အိၣ်ဖိၣ်ခိၣ်နာ်တနီၤ, ပဒိၣ်ပှၤမၤတာ်ဖိတနီၤ မ့တမ့ၢ် ပှၤတနီၤလၢအမၤတာ်ဒီးဖိသၣ်သ့ၣ်ဘီၣ်သးစာ်တဖၣ်တက့ၢ်. နကြးကျဲးစးပာ်န့ၣ်ယုာ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပှၤမၤတာ်ဖိလၢကတဲနာ်ပာ်ဘၣ်ဃးဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်ဂ့ၢ်ကိၣ်တဖၣ်ဒီးအတာ်သ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်ဘၣ်ဃးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ၣ်လၢကိၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤတဖၣ်လၢနပာ်ဖိၣ်ယုာ်အံၤအံၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်လၢခဲထီၣ်ကရူၢ်လၢအတီၤခိၣ်ရိၣ်မဲနကိၣ်အကျဲသန့တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

မၤပှၤတဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်တာ်အဒိတမံၤမ့တမ့ၢ်ခံမံၤဘၣ်ဃးကျဲသန့လၢဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့တမ့ၢ် တာ်ပှၤဖျဲးလၢကိၣ်လီၤဆီဒဲၣ်တာ်ဖိသၣ်လၢအက့ၢ်အဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပှၤတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးအတာ်လိၣ်လီၤဆီလၢအတာ်မၤလိအပှၤတဖၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤတာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်အံၤခဲလၢာ်လၢစးခိဖးလဲာ်တဘျုးအလီၤ မ့တမ့ၢ် သ့ၣ်ဘၣ်သ့ၣ်အလီၤတက့ၢ်. (နမၤတာ်အံၤသ့ၣ်စ့ၢ်ကိးလၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိအပှၤန့ၣ်လီၤ.)

မၤပှၤတဂၤဘၣ်တဂၤစုာ်စုာ်လၢကဟ်ဖျါထီၣ်တာ်အဒိတမံၤမ့တမ့ၢ်ခံမံၤဘၣ်ဃးကျဲသန့လၢဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့တမ့ၢ် တာ်ပှၤဖျဲးလၢကိၣ်အဂ့ၢ်လၢအဘၣ်တာ်လဲလိာ်အံၤ မ့တမ့ၢ် တာ်ကွဲးလီၤအါထီၣ်အီၤတဖၣ်တက့ၢ်. ကွဲးနီၣ်တာ်ဆိကမိၣ်ဆိကမးတဖၣ်အံၤလၢစးခိဖးလဲာ်အဂၤတဘျုးအစ့ၣ်တခီတက့ၢ်.

ခဲအံၤဟံၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်က့ၤသးတဖုၤဃီဒီးကျဲးစးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအဃိပလိၣ်ဘၣ်ကျဲၤသန့ တဖုၣ်အံၤ မ့တမ့ၢ် ကျဲၤသန့တဖုၣ်အံၤတၢ်လိၣ်လဲလိာ်အီၤန့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ကွဲးနီၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဆိက မးတဖုၣ်အံၤလၢစးခိဖးလဲၣ်တဘျီယီအထွဲတခီတက့ၢ်.

ခဲအံၤကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲၤသန့ဒီးလဲလိာ်ကျဲၤသန့လၢအဘၣ်တၢ်ကြားလဲလိာ်အီၤတဖုၣ်လၢပုၤဒီဖု အတၢ်မၤသကိးတၢ်အပူၤတက့ၢ်. (ကွၢ်လံာ်အဘျီ ၁ ဒီး ၃ လၢကဘၣ်မၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ရဲၣ် တၢ်ကျဲၤတဖုၣ်အံၤလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.)

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢတၢ်တမံၤမံၤအဖီခိၣ်ခိဖျိတၢ်နီၤလီၤဟ့ၣ်လီၤ သကိးတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်

တၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအါထီၣ်ခိဖျိတၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်အဖီတဖုၣ်ဘၣ်ဃး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢနသိၣ်လိဖိသၣ်လၢကိအဂ့ၢ်တက့ၢ်. အလီၢ်အိၣ်လၢနကဘၣ်ဃုထၢပုၤတက ရှၢၢ်အမ့ၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖုၣ်, ပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါတဖုၣ်ဒီးကိဖိတဖုၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်လၢကမၤ စၢၤန့ၣ်တဖုၣ်ပၣ်ဃုာ်ဒီးတၢ်လၢလၢာ်တဖုၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.^၂ ..

- ◆ ထံၣ်လိာ်အိၣ်သကိးပုၤတဝါခိၣ်န့ၣ်တဖုၣ်ဒီးတဲသကိးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကိအခိၣ်သ့ၣ် တဖုၣ်လၢကမၤဘၣ်ဒီဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်အဂ့ၢ်တဖုၣ်တက့ၢ်. တဲသကိးကိအကျဲၤသန့ဒီး တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖုၣ်လၢအဘၣ်ဘျးဘၣ်ဖျိၣ်ဖိသၣ်, ပုၤမၤတၢ်ဖိဒီးပုၤတဝါတဖုၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တ က့ၢ်.
- ◆ တဲသကိးတၢ်ဒီးမိာ်ပာ်ဒီးကိဖိတဖုၣ်လၢနကမၤန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်အိၣ် ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးလၢအဖီအလံၤတဖုၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကွဲးမုာ်မိာ်ပာ်ဒီးပုၤတဝါဖိတဖုၣ်ဆူၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ် မ့တမ့ၢ် မၤတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးဖုၣ်ဖုၣ်ဖဲန အိၣ်ဒီးတၢ်မၤလၢမၤက ပီၤမုာ်န့ၢ်မုာ်သီတမံၤမံၤဝံၤအလီၢ်ခံအခါတက့ၢ်.

^၂ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ : World Health Organization (2000) Local Action: Creating Health Promoting Schools. Geneva.

- ◆ လၢကိၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူဒီးတာ်တိၣ်ကျဲၤအဂီၢ်နမၤအီၤသ့ဒီဖျိတာ်ကတီၤလီၤ တာ်, တာ်တဲလီၤတာ်ကစီၣ်တဖၣ်အံၤလၢကွဲၤလ့လီၤအပူၤဒီးမၤအီၤလၢလံာ်တယၢ်တက့ၢ်. (နမၤဖိသၣ် မၤလံာ်တယၢ်တဖၣ်အံၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.)
- ◆ မၤတာ်ပြၢအမူးလၢတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်ကိးသတြီတဖၣ်ဘၣ်ယးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘိဖိသၣ်လၢအတုတၢ်ဂီၤသ့တဖၣ်လၢကတုတၢ်ဂီၤဒီးကျးလီၤအီၤလၢကိၣ်အန့ၣ်လီၤ ဘၣ်ယးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂ့ၢ်တက့ၢ်.

ဖဲနမၤတာ်တဖၣ်အံၤအခါနကထံၣ်န့ၢ်ပုၤလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤလၢအသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်မၤစၢၤ နၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤတဖၣ်အံၤမ့ၢ်ပုၤအကါဒိၣ်မးလၢနဂီၢ်မ့ၢ်လၢအမၤစၢၤနၤလၢတာ်မၤဘၣ်က့ၢ်တာ်န့ၢ်ပာ် ကမၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤ ဟ့ၣ်ကူၣ်တာ်အကမံးတံာ်လၢအပၣ်ယုာ်ဒီးပုၤအကလုာ်ကလုာ်လၢအအိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤန့ၣ်မ့ၢ်တာ် လၢအဘျးအဖျိၣ်အိၣ်ဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ.

တာ်ကွဲးနီၣ်လၢတာ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်အီၤအဂီၢ် -

ကိၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူကြးကဲဘျးလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘၣ်ဒုးအိၣ် ထီၣ်ကိၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူလၢကဘၣ်ဘျးထဲပုၤတဖုတကရူၢ်ဇိၤအဂီၢ်တဂ့ၢ်. ကျဲသနူလၢ အကဲဘျးလၢပုၤကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်န့ၣ်ကမၤန့ၢ်တာ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢပုၤတဝါအအိၣ်အါမးန့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ် ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသနူလီၤဆီလၢဖိသၣ်တဖုတကရၢအဂီၢ်န့ၣ်ကလၢာ်ဆၢလၢာ်ကတီၢ်, လၢာ် ဘူၣ်လၢာ်စ့ၢ်အါဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်န့ၢ်ပာ်ကမၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တာ်သမံသမိးဒီးမၤကွၢ်ပကိၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူအတာ်အိၣ်သး

ဖဲနမၤန့ၢ်တာ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢပုၤတဝါအအိၣ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူအ ခါလံန့ၣ်နဘၣ်သံကွၢ်လီၤနသးတာ်သံကွၢ်လၢ “ပကမၤတာ်မနုၤလၢခံတပတီၢ်သ့လဲၣ်” န့ၣ်လီၤ. ကျဲအဂ့ၢ်ကတၢ်တဘိမ့ၢ်ဝဲတာ်ကသမံသမိးကွၢ်ကိၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသနူလၢအအိၣ်ခဲအံၤဒီး တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်ဂ့ၢ်ကီမနုၤတဖၣ်အိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်ဂ့ၢ်လၢလံာ်တဖၣ် မ့ၢ်တာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်တနီၤလၢကမၤစၢၤနၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ : တၢ်သံသမိးဒီးမၤကွၢ်ကွၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့

တၢ်သံကွၢ်လၢလၢတဖၣ်ကမၤစၢၤန့ၣ်လၢကယုထံၣ်န့ၣ် : (က) ကွၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့တမံၤမံၤဒါ, မ့တမ့ၢ် (ခ) ကွၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲသန့မ့ၢ်အိၣ်တခီကွၢ်စူးကါကျဲသန့အံၤစ့ၢ်ကီးဒါ. တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်ဒ်တၢ်အဒိတဖၣ်လီၤ. နသံကွၢ်အါထီၣ်တၢ်သံကွၢ်လၢအဒိးသန့ထီၣ်အသးလၢနတၢ်အိၣ်သးသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါလၢနကမၤအီၤတပယုၣ်ယီၤလၢနတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤန့ၢ်တၢ်အၢၣ်လီၤဒီးပှၤကီးဂၤဒီးဒ်တၢ်ပၢ်ဖျါလၢထးအသိးလီၤ. တၢ်အံၤကမၤစၢၤန့ၣ်လၢနကဆၢတဲၣ်တၢ်မနုၤအိၣ်ထံးတပ တၢ်လၢနတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.^၃

ယကွၢ်အိၣ်ဒီးကျဲသန့ဘၣ်ဃးတၢ်ထီၣ်ဒါတၢ်ကွၢ်မဲၢ်ကွၢ်တလီၤတၢ်ဒ်အမ့ၢ် (မ့မ့ၢ်န့ၣ်တၢ်လီၤ ✓ တက့ၢ်.)

- ပၢ်ကဲပှၤဟီၣ်ခိၣ်ဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်ထဲသိးတုၤသိးလၢဖိသၢ်ကိးဂၤဒီးဒ်ပစံးတၢ်အသိးမုၢ်/ခွါ, ကွၢ်ဂီၤပးဂီၤတလၢတပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, အကျိၣ်လီၤဆီမ့ၢ်ဂ့ၤဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်ဒိသဒါတၢ်မၤပယုၣ်, ကွၢ်ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးပိၣ်မုၢ်ဖိဒီးပိၣ်ခွါဖိခိဖျိကွၢ်ဖိအဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကွၢ်အပှၤမၤတၢ်ဖိမ့ၢ်ဂ့ၤဒီးဟ့ၣ်တၢ်စံၣ်ညီၣ်လၢပှၤလၢအမၤတရီၤတပါတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢကွၢ်ဖိလၢအကွၢ်အဂီၢ်တလၢတပုၤတဖၣ်အဂီၢ်ကဘၣ်အိၣ်လၢကွၢ်အပူၤဒ်သိးဒီးအဝဲသ့ၣ်ဟဲထီၣ်ကွၢ်ကသ့အဂီၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်လိၣ်လၢတၢ်မၤလိအဂီၢ်တဖၣ်လၢအပုၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ.
- ကွၢ်ဖိမုၢ်လၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးတဖၣ်တဘၣ်တၢ်ထုးထီၣ်ကွၢ်အီၤလၢကွၢ်ဘၣ်.

^၃ ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ : UNESCO (2002) FRESH: A Comprehensive School Health Approach to Achieve EFA. Paris. (ED-2002/WS/8 Rev.)

- ___ ပိၣ်မုၢ်ဖိလၢအအိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟုးအသးအံၤတာ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအီၤလၢကဟဲက့ၤထီၣ်ကဒါက့ၤကွဲၤအဆံးစၢ်အဖိဝံၤအလီၢ်ခံ
- ___ ဖိသၣ်ခဲလၢလၢအအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်သးလီၤဆီဆီတဖၣ်အိၣ်ဒီးတာ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအဂ့ၤ (အဒိ, ပိၣ်မုၢ်ဖိ, ဖိၣ်ယဲ, ဒီးကလုၣ်န့ၣ်ဆံးဖိတဖၣ်, ဒီးဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢတာ်ဘၣ်သဘံၣ်သဘုၣ်အဟီၣ်ကဝီၤပူၤ, ဒီးပုၤဘၣ်ကီၤဘၣ်ခဲတဖၣ်)
- ___ သရၣ်ဒီးပုၤမၤတာ်ဖိအဂၤဒီးန့ၢ်တာ်မၤလိလီၤတံၢ်လီၤဆဲး, မၤန့ၢ်တာ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢအတာ်ဖံးတာ်မၤအပူၤ, တာ်ဟ့ၣ်ဘူးဟ့ၣ်လဲၣ်အကြၢးအဘၣ်အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ယကွဲၤအိၣ်ဒီးကျဲၤသန့ဘၣ်ဃးတာ်ထီၣ်ဒါတာ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးကသံၣ်မူၤဘျိးဒ်အမ့ၢ် -

- ___ ကွဲၤမ့ၢ်တာ်လီၢ်လၢအပူၤဖျဲးလၢတာ်လီၤပျံၤလီၤဖုးဒီးဂ့ၤလၢဖိသၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဖဲဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တာ်သ့ဂ့ၤဂ့ၤအလီၢ်
- ___ တာ်စုဆူၣ်ခိၣ်တကးဒီးတာ်မၤန့ၢ်မၤယၣ်တာ်န့ၣ်တာ်တဟ့ၣ်အခွဲးလၢကအိၣ်လၢကွဲၤပူၤဘၣ်, ဒီးတာ်စုကဝဲၤတဖၣ်တာ်တဟ့ၣ်အခွဲးလၢတာ်ကဟဲစိၣ်အီၤလၢကွဲၤအကရၢၢ်ပူၤဘၣ်.
- ___ တဘၣ်အီၤကသံၣ်မူၤဘျိး, သံးဒီးမိၣ်လၢကွဲၤပူၤဘၣ်.

ယကွဲၤအိၣ်ဒီးကျဲၤသန့ဘၣ်ဃးထံအီၤလၢအကဆီ, တာ်ဟးလီၢ်လၢအကဆဲးကဆီဒီးခိၣ်ဃၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲးကဆီဒ်အမ့ၢ် -

- ___ ကွဲၤအိၣ်လၢပူၤဒီးထံအကဆဲးကဆီလၢထံအီၤဒီးတာ်သ့စုအဂီၢ်
- ___ တာ်ဟးလီၢ်လီၤဆီလၢပိၣ်မုၢ်ဖိဒီးပိၣ်ခွါအဂီၢ်
- ___ တာ်ဟးလီၢ်အိၣ်လၢအိၣ်ပူၤလၢပူၤကွဲၤဖိဒီးသရၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

- ___ တၢ်စူးကွံာ်တၢ်ကမ့ၢ်လၢကျဲအကြၢးအဘၣ်
- ___ တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးတၢ်လီၢ်လၢနဒၢၣ်ထံအလီၢ်အံၤတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအိၣ်ဒီးပၢ်အိၣ်ကဆဲးကဆိ
- ___ ကျိၤကျဲတနီၤလၢတၢ်ကစူးကါကဒါက့ၤ (recycling) တၢ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်စူးကွံာ်အိၣ်တဖၣ်

ယကွံာ်အိၣ်ဒီးကျဲသနူဘၣ်ဃးတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဒ်အမ့ၢ် -

- ___ တၢ်နီၤလီၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဟံၣ်ဖိယီဖိအတၢ်အိၣ်မူအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဆူကွံာ်ဖိလၢအသးနံၣ်ပှၢ်ထီၣ်တဖၣ်ပိာ်မုၢ်ဖိဒီးပိာ်ခွါဖိတဖၣ်ဒ်တၢ်သိၣ်လိတခါလၢအအိၣ်လၢကွံာ်အလံာ်တၢ်သိၣ်လိအတၢ်နဲၣ်ကျဲမိာ်ပှၢ်အပူၤအသိး
- ___ တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢကဒိသဒါဒီးမၤစ့ၤလီၤမုၢ်လိၣ်ဘိအတၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသးဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သကဲာ်ပဝးတဖၣ်, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး, HIV/ AIDS, ဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်
- ___ တၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤဒီးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးပှၢ်ကွံာ်ဖိလၢအဘၣ် HIV/AIDS တဖၣ်ပၢ်ယုာ်ဖိၣ်ယဲဖိတဖၣ်
- ___ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢမုၢ်လိၣ်ဘိခွါလိၣ်ဘိတဖၣ်အဂီၢ်ဖဲကွံာ်ပှၢ်ဟါခိဘၣ်ဃးမုၢ်လိၣ်ဘိခွါလိၣ်ဘိအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂ့ၢ်, လီၤဆိဒ်တၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ယကွံာ်အိၣ်ဒီးကျဲသနူဘၣ်ဃးတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်တိာ်ကျဲဒီးတၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါအတၢ်တိာ်ကျဲဒ်အမ့ၢ် -

- ___ ကွံာ်ပာ်ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ကွဲးနီၣ်
- ___ ကွံာ်အိၣ်ဒီးကသံၣ်ရၣ်အတၢ်မၤကွၢ်, တၢ်မၤကွၢ်မဲ, တၢ်မၤကွၢ်တၢ်အိၣ်လီၤကြူးထီၣ်ဘိ
- ___ အိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်ထဲသိးတုၤသိးလၢတၢ်လိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲအပူၤ

- တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်မၤလိဒီးဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသရၣ်ဒ်သိးကသ့သိၣ်လိဖိသၣ်ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်
- တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအိၣ်လၢဂ့ၢ်ဂီၤအူအဂီၢ်, အဒိ, ဒ်အမ့ၢ်ထံလုၣ်ဘၢတၢ်, မ့ၣ်အူအိၣ်တၢ်အသိးတဖၣ်
- တၢ်အိၣ်အိၣ်လၢဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်အဂီၢ်, အဒိ, ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤတြး
- ကိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီဘၣ်ယးမတၤဆါတၢ်အိၣ်သ့, ဒီးတၢ်အိၣ်ကြးမ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢအဂ့ၢ်ဒီးကဆဲးကဆိ
- မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤတတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢကတီၤဆိကိၣ်ဖိဒီးပှၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်

တၢ်ကွဲးနီၣ်လၢတၢ်ကသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်အီၤအဂီၢ်

မၤအီၤကယီၤကယီၤတက့ၢ်. တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်ဆိလီၤကျဲၤသန့ဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လဲလိာ်တဖၣ်အံၤတၢ်ကြးမၤအီၤကယီၤကယီၤဒ်သိးဒီးပှၤမၤသကိးတၢ်တဖၣ်ကနၢ်ပၢၢ်ဝဲဂ့ၢ်ဒီးကသ့ၣ်ညါတၢ်လၢအလိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်သမံသမိးဒီးမၤကွၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢပှၤတတၢ်အပူၤ

ဖိသၣ်ကအိၣ်ကိၣ်ဆံးယံာ်လီၤဆိဒ်တၢ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်လိၣ်လီၤဆိဒီးဖိသၣ်လၢကွၢ်ဂီၤဟးဂီၤတဖၣ်, တဒီးသန့ထီၣ်အသးထဲလၢကျဲၤသန့လၢပဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒီးပတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢပမၤအီၤလၢကိၣ်ဘၣ်. တၢ်အံၤဒီးသန့ထီၣ်စ့ၢ်ကိးအသးလၢကျဲၤသန့လၢပမၤအီၤအံၤဘၣ်ထွဲလိာ်အသးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢပှၤတတၢ်အပူၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိုအကျဲသနူဒီးအတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်ကြၢးဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကယုၣ်လီၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်
ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိကမိၣ်လၢလၢတဖၣ်က
မၤစၢၤနၢၤဒ်သိးနကသမံသမိးကွၢ်ဒီးမၤကွၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢပုၤတဝၢအပူၤ, ဒီးဒုး
အိၣ်ထီၣ်ကျဲသနူလၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ်အံၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.^၄

တၢ်န့ၣ်ကျဲစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်လၢလၢတဖၣ်လၢကမၤနီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအိၣ်အါတက့ၢ်
လၢနပုၤတဝၢအပူၤမနုၤလဲၣ်တက့ၢ်. တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတမံၤဘၣ်တမံၤလၢအအိၣ်လၢ
လံာ်တၢ်ယုၣ်အပူၤအံၤတၢ်ကဝီၤလီၤနီၣ်ဂံၢ်လၢတၢ်တုၤယဲၢ်တက့ၢ်.

- (၁)-တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတအိၣ်ဘၣ် (၂)-တၢ်ကီၤတၢ်ခဲအိၣ်တစဲး (၃)-တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအိၣ် (၄)-တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤဖးဒိၣ်
- (၅)-တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအိၣ်ကတၢ်

ဝံၤဒီးကွဲးဖျါထီၣ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအံၤမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်, သရၣ်, ကိုဒီးပုၤတဝၢဒ်လဲၣ်. အဒိ, မၤဘၣ်ဒိ
တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တဟဲထီၣ်ကို, ဖိသၣ်တမၤလိၣ်န့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖိသၣ်ဘၣ်မၤလိၣ်ကဒါက့ၤကဒီးအ
တၢ်အလီၢ်လီၢ်, တၢ်ဖဲအိၣ်မၤအိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်လိအကံၢ်အစီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကတၢ်ကွဲးလီၤကို
အကျဲသနူမနုၤလိၣ်လၢကယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်. အဒိ, တၢ်အိၣ်မိၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤဖးဒိၣ်
လၢပုၤတဝၢအပူၤန့ၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအံၤမ့ၢ်မၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်, အဟံၣ်ဖိဖိဖိဒီးသရၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်
ချ့န့ၣ် (ခိဖျိအိၣ်မိၣ် မ့တမ့ၢ် နၢဘၣ်မိၣ်အလုၢ်) ကိုကြၢးဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသနူလၢတဘၣ်အိၣ်မိၣ်လၢကို
ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤအခိပညီမ့ၢ်ဝဲသရၣ်ဒီးကိုအပုၤမၤတၢ်ဖိခဲလၢတဘၣ်အိၣ်မိၣ်လၢကိုဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

^၄ ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်အီၤလၢ : World Health Organization (2000) Local Action: Creating Health Promoting Schools. Geneva .

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးအ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်	တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်အံၤနး ထဲလဲၣ်	မၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်, သရၣ်ဒီး ပှၤတၢ်ဝၢၤနဲလဲၣ်	ကျဲသနူမနုၤလၢပ ကဘၣ်ဒ်းအိၣ်ထီၣ် အီၤလဲၣ်
အီသံး	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
အီမိၣ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်ဆါလၢတၢ်ဒီသဒၢ အီၤလၢကသံၣ်ဆဲးဒီသ ဒၢသ့ (အဒိ, သမူးဖိ)	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်နၢ်ဟူဒီးတၢ်ထံၣ်အ အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
ထိးကလဲၣ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်ညၣ်ဂီၢ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
ခိၣ်န့ၣ်ဘၣ်ဒိ (mental health problems)	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်အိၣ်လီၤထွဲး ဘၣ်တၢ်မိၢ် A, iron, အဲအီၤဒိ(နံ) တလၢပှဲၤ	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
Protein တလၢပှဲၤ	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
ကိၣ်ပူၤဒီးမဲအတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တ ဖၣ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်သါထီၣ်သါလီၤအ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
ထံဘၣ်အၢ	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်ဟးလီၢ်တအိၣ်မ့တ မ့ၢ်ဘၣ်အၢ	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
HIV/AIDS ဒီးယဲသဲ တၢ်ဆါ	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးအဟူးအသး တချူးအတုအဖျိအသး	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		
တၢ်အဂၤတဖၣ်-----	၁ ၂ ၃ ၄ ၅		

ဖဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအိၣ်ထီၣ်လၢက့ၢ်အခါပမၤတၢ်မၤန့ၢ်သ့လဲၣ် - တၢ်မၤပိၣ်ထွဲကျဲသန့အခံ

အါတက့ၢ်ဖိသၣ်လၢဘၣ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးတၢ်က့ၢ်ဒိၣ်က့ၢ်ဆံးအိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ပှၤလၢအက့ၢ်ဂီၤဟးဂီၤဒီးတလၢတပုၤဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆီလၢအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်အဂၤထံၣ်အဝဲသ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ်ပှၤလၢအလီၤဆီဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးတအဲၣ်ဒီးမၤတံၤမၤသကိးဒီးအဝဲသ့ၣ်ဒီးတဘျီတခိၣ်ဆိၣ်ဟးထီၣ်ဝဲလၢက့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်တၢ်မၤတရီၤတပါကဲထီၣ်သ့ မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးက့ၢ်ဂီၤအတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးတၢ်မၤသံအိၣ်သ့ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်နီၣ်ပၢၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒ်လဲၣ်န့ၣ်ဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢတၢ်ဆဲးတၢ်လၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢလံာ်အံၤအပူၤတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်တၢ်စူးကါတၢ်စိတၢ်ကမိၤမ့တမ့ၢ်ဂံၢ်ဘါလၢကထီၣ်ဒါပှၤအဂၤတဂၤ, ထီၣ်ဒါပှၤတကရူၢ် မ့တမ့ၢ် ထီၣ်ဒါလီၤက့ၢ်န့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအစၢန့ၣ်ကမ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး, တၢ်သံတၢ်ပှၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤဘၣ်ဒိခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပကဆိကမိၣ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးမၤတပျုၣ်တပျီၤတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲဖိသၣ်တဂၤမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အဂၤတဂၤန့ၣ်လီၤ. အနီၣ်နီၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးမၤတပျုၣ်တပျီၤတၢ်န့ၣ်ပကထံၣ်ဘၣ်အိၣ်သၢကလုာ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလီၤက့ၢ်နီၣ်ကစၢ်သး - အံၤအိၣ်ပညိၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်မၤဘၣ်ဒိလီၤက့ၢ်နီၣ်ကစၢ်အသးဒီးတၢ်အံၤတုၤဆူၣ်တၢ်မၤသံလီၤက့ၢ်နီၣ်ကစၢ်အသးသ့ဝဲဒ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဂၤတဖၣ်ပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်မၤသံလီၤသးဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်မၤဆါလီၤက့ၢ်သး, ဘၣ်ဆၢၣ်တမ့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤသံလီၤက့ၢ်သး (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ကသံၣ်တၢ်စုၣ်) ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢအကဲထီၣ်လၢပှၤတဂၤဒီးတဂၤအဘၢၣ်စၢၤ - အံၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်သကဲၣ်ပဝးလၢအဲၣ်ဒီးမၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးလၢပှၤတဂၤဒီးတဂၤအဘၢၣ်စၢၤဒီးမ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်တူၢ်ဘၣ်လၢအအိၣ်ဒီးသးလၢအထီၣ်ဒါတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤပၣ်ယုာ်ဒီးတၢ်ကတိၤလိာ်ခိၣ်လိာ်ကွဲလိာ်သးဒီးတၢ်မၤတံာ်တၢ်မၤပယုဲလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤကရူၢ်တဖုလၢကမၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်အဂီၢ် - အံၤတကလုာ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်သကဲၣ်ပဝးတမံၤလၢအအဲၣ်ဒီးပယုဲတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢပှၤဂ့ၢ်ဝီဒီးထံၣ်ကီၢ်သဲးအကရူၢ်တဖုဒီးကရူၢ်တဖုအံၤဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်သဆၢၣ်ထီၣ်အိၣ်လၢထံၣ်ကီၢ်သဲး, မ့ၢ်ကျိၤဝဲၤကွၢ် မ့တမ့ၢ် ပှၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ပညိၣ်လီၤလီၤဆီဆီတဖၣ်အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲအံၤတၢ်အဒိတဖၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်သဘၣ်သဘၣ်လၢအကဲထီၣ်အသးလၢတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ကလုာ်န့ၣ်အတၢ်လီၤဆီအယိၣ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, လၢအအိၣ်ထီၣ်လၢပှၤအဖုအကရၢတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးတာ်အံၤကဲထီၣ်အသးသ့လၢကျဲအါဘိဒီးတမ့ၢ်တာ်တမံၤလၢပနာ်ပာ်အီၤညီညီသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်လၢလတ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်တဖၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးအသကဲၣ်ပဝးသ့န့ၣ်လီၤ. နစူးကါတာ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်အံၤဒ်သိးကထံၣ်န့ၢ်တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးအတာ်ဂ့ၢ်ကီအံၤဒိၣ်ထဲလဲၣ်လၢက့ၢ်ဒီးပုၤတဝါအပူၤအဂီၢ်, ဒီးနကလိၣ်ဘၣ်က့ၢ်အကျဲသန့လၢတာ်ဂ့ၢ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ် – တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်အံၤအိၣ်လၢနက့ၢ်ဒီးနပုၤတဝါအပူၤဒါ.^၅

တာ်ဂ့ၢ်ဘၣ်ဃးဖိသၣ်အတာ်သကဲၣ်ပဝးအပတီၢ်တဖၣ်

- ◆ တာ်သ့ၣ်ညါနာ်ပာ်, တာ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဒီးတာ်သ့တာ်ဘၣ်တလၢတပုၤဒ်အမ့ၢ်တာ်ဆဲးကျိးအတာ်သ့တာ်ဘၣ်တဂ့ၢ်ထီၣ်ချ့ချ့ဘၣ်.
- ◆ တာ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘိးဒီးအိၣ်သံး
- ◆ ဖိသၣ်မ့ၢ်ထံၣ်တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်တမံၤမံၤ မ့တမ့ၢ် ပုၤမ့ၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအီၤ
- ◆ ဖိသၣ်မၤန့ၢ်ကျိ မ့တမ့ၢ် တာ်စုကဲၤအဂၤတဖၣ်

တာ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးဟံၣ်ဖိသီဖိတဖၣ်

- ◆ မိၢ်ပာ်အတာ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲဒီးတာ်အဲၣ်တအိၣ်လၢအိၣ်ပုၤ
- ◆ တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢဟံၣ်
- ◆ ကွၢ်ဂီၤအတာ်မၤဆူၣ်မၤစိးမ့တမ့ၢ်တာ်မၤတရီတပါဖိသၣ် (အဒိ, မိၢ်ပာ်တီၢ်အဖိလၢနီၣ်က့)
- ◆ မိၢ်ပာ်မ့တမ့ၢ်ဒီးပုၤဝဲၤတဖၣ်မ့ၢ်ပုၤမၤကမၣ်သဲးစးတာ်ဘျါ

တာ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဃးပုၤတဝါဒီးခိၣ်ဃၢၤအတာ်အိၣ်ဝးတရံးလၢအကဲထီၣ်တာ်လၢအမၤဆူၣ်မၤစိးတာ်

- ◆ တာ်ကဲဒိၣ်ဒီးတာ်ဖီၣ်အဆၢတဖၣ်လီၤဆီလိာ်အသးဒိၣ်တလၢ, ပုၤအါဂၤသးအသးဆူၣ်ပုၤလၢကယုဖံးယုမၤတာ်အဂီၢ်, ပုၤအိၣ်အါတလၢလၢတာ်လီၢ်တတီၤအပူၤ
- ◆ တာ်ဖံးတာ်မၤတအိၣ်လၢပုၤသးစါတဖၣ်အဂီၢ်
- ◆ တာ်အဒိတဂ့ၢ်တဘၣ် (လၢအအိၣ်လၢကွဲၤဟူဖျါပူၤ) လၢဖိသၣ်ကွၢ်လိအီၤ
- ◆ လုၢ်လၢ်ထူသန့အတာ်ဆဲးတာ်လၢလၢအတူၢ်လိာ်တာ်မၤဆူၣ်မၤစိးအကွၢ်အဂီၢ်တနီၤ
- ◆ တာ်စုကဲၤတဖၣ်အိၣ်လၢပုၤတဝါအပူၤ

^၅ ဘၣ်တာ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ : World Health Organization (1998) WHO Information Series on School Health, Document Three - Violence Prevention: An Important Element of Health-Promoting School, Geneva.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်လီၢ်ဖဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အလီၢ်

ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ပတဆိကမိၣ်လၢကိမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သန့က့ပတဟ်သ့ၣ်ဟ်သးဘၣ်ဃးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အဂီၢ်ဘၣ်မ့ၢ်လၢပုၤလၢအမၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်ဒီးပုၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်အိၣ်ဘၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. အါန့ၢ်အန့ၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတနီၤတကဲထီၣ်လၢကိဘၣ်ဒ်အမ့ၢ်ဟံၣ်ဒီးကိအတၢ်ဒုၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ.

ပယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤဒိၣ်ထဲလဲၣ်လၢကိသ့ၣ်လၢကျဲတဘျုးဘိဒ်အမ့ၢ်မၤဖိသၣ်စံးဆၢတၢ်သံကွၢ်ဖုၣ်တဖၣ် (ကွၢ်အဒိလၢလံာ်အဘၣ်လွံၢ်အပူၤ) တက့ၢ်. ကျဲခံဘိတဘိလၢပယုထံၣ်န့ၢ်အီၤသ့ၣ်ခိဖျါထဲသကိးတၢ်ဒီးအီၤလၢကရူၢ်အပူၤ, သဘိ တဘိမ့ၢ်တုၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ.

ကိအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒုးန့ၣ်ပုၤတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်, ကဲထီၣ်အသးအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်ဒီးမ့ၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒ်လဲၣ်တကလုာ်လဲၣ် (တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလီၤအသး, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးခိဖျါပုၤအဂၤ, ဒီးကရူၢ်အတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်) အသိးန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒုးန့ၣ်စ့ၢ်ကိးပုၤလၢဖိသၣ်ဖဲလဲၣ်တဂၤလၢညီၣ်န့ၢ်မ့ၢ်ပုၤလၢအဘၣ်တူၢ်တၢ်ဒီးမတၢ်မ့ၢ်ပုၤလၢအမၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်တုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအကျါအကျဲအံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအဘျုးအိၣ်မ့ၢ်လၢက -

- ၁. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်, သရၣ်, ကိအပုၤမၤတၢ်ဖိစးထီၣ်ကတီၢ်သကိးတၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢကိန့ၣ်လီၤ.
- ၂. ကမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးပုၤလၢကသမံသမိးကွၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤတမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်လၢပစးထီၣ်အီၤလၢကထီၣ်ဒါ မ့တမ့ၢ် ဒီသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ၃. ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါကိဒ်သိးကကျဲးစးမၤတၢ်တီၢ်ကျဲၤအသိတဖၣ်လၢတၢ်ဒီသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပကတုၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤအဂီၢ်ပစူးကါကျါကျဲတဘိဃီဒ်ပတုၤကိဒီးပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအသိးသ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်ဟ့ၣ်သရၣ်ဒီးပုၤကိဖိလၢကိအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤ (မ့တမ့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တုၤဝဲတဘျုး) န့ၣ်လီၤ. ဝံၤမၤအဝဲသ့ၣ်ဒုးန့ၣ်လၢအဆိကမိၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်, ကဲထီၣ်အဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်, ကဲထီၣ်အသးဒ်လဲၣ်, ဒီးမတၢ်မၤအီၤလဲၣ်အသိးတက့ၢ်.

သရၣ်အါဂၤစူးကါဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအံၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤကဲထီၣ်ဖဲတၢ်လီၤလီၤဆီၣ်တၢ်ဒီး တၢ်ဆၢကတီၢ်လီၤဆီၣ်ဖဲကွီၣ်အကပိၣ်ကပၤန့ၣ်လီၤ.^၆ တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤညီၣ်န့ၣ်ကဲထီၣ်ဖဲတၢ်လီၤလၢ သရၣ်တအိၣ် မ့တမ့ၢ် သရၣ်အိၣ်စ့ၤအလီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွီၣ်သရၣ်အတၢ်ပၣ်ယုၣ်မၤသကိးတၢ်, ကျဲသန့လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အီၤဒီးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသန့ အမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤတဖၣ်အံၤကမၤစ့ၤလီၤနီၢ်နီၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢအကဲထီၣ်အသးလၢကွီၣ်န့ၣ်လီၤ.သန့ က့ပဘၣ်ပျဲဖိသၣ်န့ၣ်လီၤမၤယုၣ်မၤသကိးစ့ၢ်ကိးတၢ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကိးတၢ်ကတီၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးဒီး ပုၤကွီၣ်ဖိလၢကရူၢ်အပူၤဒ်သိးကကတီၢ်သကိးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အလီၢ်ဖဲလဲၣ်, ဘၣ်မနုၤအယိ အကဲထီၣ်ဒၣ်ထဲဖိသၣ်လီၤဆီၣ်တၢ်တနီၤဒီးပမၤတၢ်မနုၤကသ့ဒ်သိးကမၤစ့ၤလီၤတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး အံၤအဂီၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်မၤန့ၢ်ပုၤတဝၢအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢကွီၣ်န့ၣ်ကမၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤတဝၢစ့ၢ် ကိး, လီၤဆီၣ်တၢ် တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အသးလၢဟံၣ်ဒီးကွီၣ်အဘၢၣ်စၢၤအခါန့ၣ်လီၤ. ဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢကဒုးန့ၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်လၢကွီၣ်ဒီးပုၤတဝၢအပူၤစ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

တ့ဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢကျဲတဘိယီၤနတ့ပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢလံာ်အဘၣ်သၢအပူၤအသိးတက့ၢ်. လၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤမၤဖိသၣ်မၤနီၣ်လီၤတၢ်လီၤဖဲတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးကဲထီၣ်အလီၢ်, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး ဒ်လဲၣ်တကလုာ်လဲၣ်, မတၤလၢအတူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးမတၤမၤအီၤန့ၣ်လဲၣ်. တၢ်တ့ဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤအံၤမ့ၢ်ကျဲအခိၣ်ထံးတပတီၢ်လၢကမၤဖျါထီၣ်ဘၣ်မနုၤအယိတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအါတက့ၢ်ကဲထီၣ်ထဲ ဒၣ်လၢတၢ်လီၤလီၤဆီၣ်ဆီ, ဒီးဟ့ၣ်ကူၣ်လၢတၢ်ကမၤမနုၤသ့ဒ်သိးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးအံၤကစ့ၤလီၤ, ဒီး ဆီလီၤသ့ၣ်လီၤပုၤတဝၢ-ကွီၣ်အတၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ပူၤဖျဲးအလီၢ်လၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးခါ.

လၢကီၢ်နံဖိ(လ်)အပူၤမိၢ်ပၢ်သမၤလၢကဆုၤအဖိမုၢ်တဖၣ်ဆူၣ်ကွီၣ်အါမးမ့ၢ်လၢအပျံၤဝဲလၢပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ် ကဘၣ်တၢ်မၤဆါအီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လီၤဆီၣ်တၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိလဲလိာ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးဒ်သိးကမ့ၢ် တၢ်လီၤလၢအပူၤဖျဲးဒီးမၤလိတၢ်သ့လၢကျဲၣ်လဲၣ်. တၢ်မၤပူၤဖျဲးဖိသၣ် (Save the Children) အတၢ် ကရၢကရိလၢကီၢ်အဲကလံးတခီဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤတၢ်တိာ်ကျဲၤလၢကီၢ်နံဖိ(လ်)လၢအမၤစၢၤဖိသၣ်လၢ

^၆ တၢ်သမံသမိးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢကွီၣ်ပူၤ - လံာ်တၢ်ကွဲးဖုၣ်ဒီးတၢ်ယုထံၣ်သ့ၣ်ညါတဖၣ်. **Global Propram on Youth, University of Michigan, School of Social work.** ဝဲလီၤထံၣ်ဖိ (Web site) တခါအံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့အ လီၢ်တတီၤလၢနကယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ် ဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤဘၣ်လီၢ်ဘၣ်စးက့ၢ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢအကဲထီၣ်အသးလၢကွီၣ်န့ၣ်လီၤ. <http://gpy.ssw.umich.edu>.

ကယုထံၣ်ကျဲလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအမ့ၢ်တၢ်လီၤလၢအပူၤဖျဲးလၢကအိၣ်ဆိးဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တနီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအယုထံၣ်န့ၣ်ဝဲတဖၣ်ဆူသရၣ်, မိၢ်ပၢ်ဒီးပဒိၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်လၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်ခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အဒိ, လၢကီၢ်နံဖိ(လ်)ကီၢ်ရ့ၣ်တဘျီအပူၤန့ၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကအုလၢအဘၣ်ပျံၤတၢ်လၢအပူၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. Save the Children စးထီၣ်တၢ်တိၢ်ကျဲလၢပိၣ်မုၢ်ဖိအနီၢ်ကစၢ်ဒဲကယုသ့ၣ်ညါအပူၤတဝါအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒိဖျိလၢတၢ်စူးကါခိၣ်ခိၣ်တၢ်လီၤအလံာ်သမံသမိး (Participatory Rural Appraisal) အလံာ်န့ၣ်ကျဲအယိပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်သ့ၣ်ညါဝဲန့ၣ်ခိၣ်ယၢၤလၢအပူၤဖျဲးအက့ၢ်အဂီၢ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်အတၢ်တိၢ်ကျဲတခါလၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၢ်အတၢ်လီၤတၢ်ကျဲလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ပူၤဖျဲးလၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်မၤနီၣ်ကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲလၢအသဝီအပူၤလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ယိၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်ခွါဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဖဲလၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တူၢ်ဘၣ်လၢအလီၢ်အိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်ကဟ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်တၢ်လီၤတၢ်ကျဲတဖၣ်အံၤအဂီၢ်, အဝဲသ့ၣ်ဟ်ဖျါထီၣ်ဆိအတၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်, (က) မိၢ်ပၢ်တဖၣ်ဘၣ်နၢ်ပၢ်ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ် (ခ) ဟးဆဲးကလုာ်န့ၣ်ဆဲးဖိအလုၢ်လၢထူသန့တနီၤလၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်ကွၢ်တလီၤပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဒီးတၢ်ထီၣ်ပှၤဆိ, (ဂ) ပှၤတဝါဘၣ်ဟ့ၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အခွဲးလၢကဒုးန့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, (ဃ) ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ပှၤတဝါလၢကဘၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်တတီၢ်တတြၢ်လၢအကဲထီၣ်အသးဒီးပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်, (င) ဒုးသ့ၣ်ညါပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အခွဲးအယၢ်ဆူပှၤကမျၢၢ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်တၢ်အစၢလၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ထံၣ်န့ၣ်အီၤအသိးတၢ်လဲလိာ်အသးအိၣ်ထီၣ်အါမံၤလၢအဝဲသ့ၣ်အပူၤတဝါအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပှၤတဝါဟဲယုတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဘၣ်ယးတၢ်မၤဆါပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ဒီးပိၣ်ခွါဖိလၢကွီပူၤတဖၣ်ဟ်ကဲပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဒိၣ်ထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်ခွါဖိတနီၤခဲအံၤဆိၣ်ထွဲပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်ကျဲးစးလဲလိာ်တၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်ခွါဖိတဖၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်လၢဟ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဟ်ကဲပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢပှၤတဝါအပူၤပိၣ်မုၢ်ဖိကရၢတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢကမၤစၢၤပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်မၤဆါအီၤန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ခဲလၢာ်အဖိခိၣ်န့ၣ်ပဒိၣ်ပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်ထံၣ်န့ၣ်ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်မၤနၢၤဒီးကွဲမုၢ်အီၤလၢကတဲသကိးပိၣ်မုၢ်ဖိအတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်တဖၣ်ဒီးအတၢ်ပူၤဖျဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ဟ့ၣ်လီၤစ့ၢ်ကိးဘျီစ့ၢ်လၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤအီၤလၢ : Irada Gautam, Sulochana Pokharel, Jasmine Rajbhandary;
ကျိၣ်စ့အတၢ်မၤစၢၤဟဲဒိဖျိလၢ : Save the Children (UK). 28 January 2002;
တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤတၢ်ထံၣ်န့ၣ်အီၤသ့လၢ <http://www.id21.org>

တာ်ပနီၣ်လၢဖိသၣ်လၢအဘၣ်တာ်မၤဆါပယွဲအဂီၢ်

တဘျီတခီၣ်ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်ခွါဖိတဖၣ်မ့ၢ်ဘၣ်တာ်မၤဆါပယွဲသနၢ်က့တတဲပုၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. သနၢ်က့တဘျီတခီၣ်ပကထံၣ်ဘၣ်လၢဖိသၣ်အသကဲၣ်ပဝးလဲလိာ်လၢအမ့ၢ်တာ်မၤဆါပယွဲအစၢသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ. သရၣ်လၢအကွၢ်တာ်ပနီၣ်လၢဖိသၣ်အံၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်တဘျီတခီၣ်အဝဲသ့ၣ်ဒီသဒၢဖိသၣ်လၢတာ်မၤဆါပယွဲအီၤလၢခံသ့န့ၣ်လီၤ. တာ်ပနီၣ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တာ်လၢအဒုးန့ၣ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တာ်မၤဆါပယွဲန့ၣ်လီၤ.^၂ ဘၣ်ဆၣ်နကဘၣ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်လၢတာ်ပနီၣ်အိၣ်လၢဖိသၣ်တနီၤအဂီၢ်လၢအတမ့ၢ်တာ်နီတမံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အကါဒိၣ်လၢပကကွၢ်ထံကွၢ်ဆးဖိသၣ်အသကဲၣ်ပဝးလၢအညီနီၤဒီးနကထံၣ်ဖိသၣ်အသကဲၣ်ပဝးလၢအအိၣ်ဖျါထီၣ်လၢတညီနီၤအိၣ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်ထံၣ်တာ်ပနီၣ်အံၤတဖၣ်လၢဖိသၣ်အလီၤန့ၣ်နဘၣ်ယုတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢပုၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢၢ်အံၤတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်ကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တာ်မၤဆါပယွဲအီၤသ့ (လၢနီၢ်ခိနီၢ်သးခံကပၤလၢာ်) လၢကျဲၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်လၢအဘၣ်တာ်မၤဆါပယွဲတဖၣ်ညီနီၤ

- ◆ ပျံၤဝဲလၢကမၤတံၤမၤသကိးဘူးဘူးတံၢ်တံၢ်မ့တမ့ၢ်ဒိကနၣ်နၤအါတလၢ
- ◆ အိၣ်ထဲတဂၤ, လၢအယုဆိတာ်အုၣ်လိာ်ဆိးက့လိာ်ထီၣ်ဘိ, မ့တမ့ၢ် တအိၣ်ဂၢၢ်နီတဘျီ
- ◆ အသ့ၣ်အုန့သးအုန့ထီၣ်ဘိ
- ◆ တဒုးန့ၣ်တာ်အဲၣ်တာ်ကွံဆူပုၤအအိၣ်နီတဂၤ မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးတာ်အဲၣ်အါတလၢကွံၣ်အခါး

တာ်ပနီၣ်လၢနီၢ်ခိကွၢ်ဂီၤတကပၤ

- ◆ တာ်ပနူၤထီၣ်, အဖံးလီၤဘျုး, အိၣ်ဒီးအဒီးဘိၣ်, အယံကံၢ် မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးတာ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢဖိသၣ်တဲဖျါထီၣ်တသ့
- ◆ ယဲသဲတာ်ဆါ
- ◆ ပိၣ်မုၢ်ကွၢ်ဂီၤဆါ မ့တမ့ၢ် ခံပူၤဆါ မ့တမ့ၢ် သ့ၣ်ဒီးသး

^၂ တာ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤ : National Center for Assault Prevention (NCAP). Education, Information and Resource Center, Sewell, New Jersey, 2000. <http://www.ncap.org/identify.htm>. NCAP အတာ်ကရၢကရိအိၣ်ဒီး လံာ်လၢတာ်စူးကါအီၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်လၢအဘၣ်တာ်ကျိၣ်ထံက့ၤအီၤလၢစပုၣ်အကျိၣ်, ဖြဲၣ်စ့ၣ်အကျိၣ်, ဘၣ်ယဲးန့ၣ်, ခၢ်တိၣ်အကျိၣ်, ရိၢ်ခဲနံယာ်အကျိၣ်, ရၢၤရှၣ်အကျိၣ်ဒီးယပၣ်အကျိၣ်န့ၣ်လီၤ. နမ့ၢ်အဲၣ်ဒီးမၤလိတာ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤယုထံၣ်အီၤ ဖဲအံၤတက့ၢ်. http://www.ncap.org/cap_international.htm.

တၢ်ပနီၣ်လၢဖိသၣ်အသကၢ်ပဝးအပူၤ

- ◆ တၢ်မံၤပိၢ်ပျီၢ်သီအအၢ
- ◆ ပျံၤလၢကက့ၤဆူအဟံၣ်, ပျံၤလၢကလဲၤဆူကျးပူၤ
- ◆ ပျံၤပုၤလီၤဆီတဂၤဂၤ
- ◆ ဃုၢ်ထွးထီၣ်ကွၢ်လၢဟံၣ်
- ◆ မၤကမၣ်တၢ်
- ◆ လီတၢ်

သကၢ်ပဝးလၢတဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အသးနီၣ်

- ◆ ဆူးအစုမုၢ်
- ◆ မံၤယုၢ်လိာ်သးဖဲအအိၣ်ဒီးကွၢ်အကတီၢ်
- ◆ ဆံၣ်ဆါဒီးအသး
- ◆ တၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘျိးဒီးအီသံး
- ◆ တၢ်အုၣ်လိာ်သးဒီးဖိသၣ်လၢအသးစၢ်န့ၢ်အီၤ
- ◆ ဟံးန့ၢ်ပုၤနီၢ်ဒိၣ်အမူအဒါ

တၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢကွၢ်

- ◆ အဲၣ်ဒီးယုၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်အါတလၢကွၢ်, ဆိကမိၣ်မှဲတၢ်အါတလၢကွၢ်
- ◆ လီၤတဲာ်တၢ်ဒီးစဲး
- ◆ မံၤခုလၢတီၤပူၤ
- ◆ ဒိကန့ၣ်တၢ်ယံာ်ယံာ်တန့ၢ်ဘၣ်

တၢ်ပနီၣ်လၢဖိသၣ်အနီၢ်သးတကပၤ

- ◆ သးဟးဂီၤ
- ◆ ပျံၤတၢ်ခံး, ပျံၤတၢ်ဟးလီၢ်, မ့တမ့ၢ် ပျံၤတၢ်အဂၤတဖၣ်
- ◆ တၢ်ဆါလၢအယံာ်အထၢ
- ◆ တၢ်မၤဆါလီၤသး
- ◆ မၤဆါမ့တမ့ၢ်မၤသံဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ
- ◆ ပျံၤတၢ်ကိးမံၤဒဲး
- ◆ မၤတၢ်ချ့ချ့တသ့နီတမံၤ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သီတသ့နီတမံၤ

တၢ်ပနီၣ်လၢဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢ

လၢကွီ မ့တမ့ၢ် ပှၤတဝၢအပူၤဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဖိသၣ်အါဂၤကအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တတူၢ်ဘၣ်တၢ်မၤဆါပယွဲဒ်ဘၣ်, သနၢ်က့ၤကလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢန့ၣ်လီၤ. အဒိ, လိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢအီၤလၢတၢ်ရူၤလိၣ်မုၢ်လိၣ်လၢဟံၣ်, လိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢလၢတၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘျီအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ပနီၣ်တနီၤဒီးသကဲၣ်ပဝးတနီၤကမၤစၢၤနၤလၢနကမၤဖျါထီၣ်ဖိသၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.နစူးကါတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနယုထၢဘၣ်ယးဖိသၣ်တဂၤဘၣ်တဂၤစ့ၢ်စ့ၢ်အဂ့ၢ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. သကဲၣ်ပဝးလၢလၢတဖၣ်အံၤကမ့ၢ်ဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢသ့ၣ်သ့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်မန့ၢ်ကသ့ၣ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်.^၉

ပကမၤဖျါထီၣ်ဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢတဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်ကလိၣ်ဘၣ်တၢ်ဒီသဒၢဖဲနထံၣ်တၢ်သကဲၣ်ပဝးလၢလၢတဖၣ်အါန့ၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်အသကဲၣ်ပဝးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ဟံၣ်ဖိဃီဖိလၢအဟးဂီၤ
- ◆ မိၢ်ပၢလၢအညီၣ်န့ၢ်အိၣ်သံး, အိမိၢ်, အိကသံၣ်မူၤဘျီမ့တမ့ၢ်အိၣ်ဒီးခိၣ်န့ၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတမံၤမံၤ
- ◆ တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲလၢဟံၣ်တအိၣ်
- ◆ ပှၤလၢအယုဆိတၢ်အ့ၣ်လိၣ်လၢတီၤပူၤ
- ◆ လီၤတဲၢ်တၢ်ဒီးစဲးမ့တမ့ၢ်တၢ်တဘၣ်ယးအလိၣ်လၢတၢ်နီတမံၤ
- ◆ ရူတံၤရူသကိးတသ့အါအါဘၣ်
- ◆ အိၣ်ဒီးသကိးလၢအစူးကါကသံၣ်မူၤဘျီမ့တမ့ၢ်အိၣ်သံး မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးလုၢ်လၢသကဲၣ်ပဝးလၢတဂ့ၤအဂၤတဖၣ်
- ◆ ဟံၣ်ဖိဃီဖိဖိၣ်
- ◆ ဖိသၣ်စူးကါကွၢ်ကသံၣ်မူၤဘျီမ့တမ့ၢ်သံးဖဲအသးစၢ်အခါ
- ◆ ဖိသၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဟ်သးအအၢလၢတၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘျီမ့တမ့ၢ်သံးအဖိခိၣ်ဘၣ်

တၢ်ပနီၣ်လၢလၢတဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘျီမ့တမ့ၢ်သံး

- ◆ အိၣ်ဒီးတၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သးလၢအထီၣ်အလီၤ
- ◆ ယဲၤလီၤ, မ့တမ့ၢ်ဘီၣ်ထီၣ်, ကတိၤတၢ်အုးအးထံးထး, ဟးကနူၤဟးကပၤ, မဲၢ်ပှၤသူအိၣ်ထီၣ်, ကပၤထီၣ်, ကတိၤတၢ်အါ, နံၤလၢအဂ့ၢ်တအိၣ်, ဘၣ်သးဘျီဒီးဘျီ

^၉ http://education.qld.gov.au/health-safety/promotion/drug-education/html/m_risk.html
Education Queensland. Identifying At Risk Students

- ◆ အတၢ်မၤလိအယုၣ်လၢကိၣ်စ့ၤလီၤ
- ◆ ထံၣ်လိၣ်သးဒီးအသကိး မ့တမ့ၢ် ကတိၤတၢ်ဒီးအသကိးလၢတၢ်ရူသ့ၣ်အပူၤ
- ◆ လိၣ်ဘၣ်ကျိၣ်စ့သတူၢ်ကလၢ်

တၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢ်တဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးသုတတုၤဆူတၢ်ကီတၢ်ခဲအဂီၢ်

- ◆ အိၣ်ဒီးဟံၣ်ဖိဖိအတၢ်ရူလိၣ်လၢအသဟီၣ်ဆူၣ်
- ◆ မၤနၢၤတၢ်လၢကိၣ်
- ◆ မၤတံၤမၤသကိးသ့ဂ့ၤ
- ◆ န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢပုၤတဝၢအပူၤ
- ◆ အိၣ်ဒီးအသကိးလၢအနီၢ်ဒိၣ်အဂ့ၤတဂၤ, အဖိ, လၢကိၣ်သရၣ်

ကိၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်ခိဖျိမၤတၢ်လၢလၢ်တနီၤ

- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်ရူတံၤရူသကိးဂ့ၤဝဲလၢဖိသၣ်ဒီးသရၣ်အဘၢၣ်စၢၤ
- ◆ မၤလီၤတံၢ်လၢဖိသၣ်ထီၣ်ကိၣ်ထီၣ်
- ◆ ဒုးဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ရူတံၤရူသကိး
- ◆ မၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျးစဲဒီးကရူၢ်လၢတၢ်ချၢတဖၣ်
- ◆ ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်ဒ်သိးကဟ်လုၢ်ဟ်ပူၤတၢ်လၢအဂ့ၤ
- ◆ သိၣ်လိဖိသၣ်လၢကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၣ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်
- ◆ မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကသ့ၣ်ညါဒီးသဒၤလီၤက့ၤအသးလၢတၢ်စးထီၣ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘိး
မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်သံး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးလုၢ်လၢ်သကဲၣ်ပဝးလၢတဂ့ၤအဂၤတဖၣ်
- ◆ မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤန့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကျိၣ်ဒီးတၢ်မၤစၢၤဖဲအလိၣ်ဘၣ်ဝဲအခါ

ကျဲလၢပကဒီသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢပဖိပလံၤအကျါ.

လၢပကမၤကတုၣ်တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢပကအိၣ်ပမၤတၢ်လၢလံာ်တနီၤသ့ဝဲန့ၣ်လီၤ.^၉

- ၁. ကိုကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢတၢ်သကဲာ်ပဝးမနုၤလၢတၢ်တူၢ်လိာ်အီၤသ့ဒီးတသ့အဆၢပျါဂ့ၤဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.
- ၂. သိၣ်လိဖိသၣ်လၢတၢ်သကဲာ်ပဝးလၢအဂ့ၤတဖၣ်ဒ်သိးသ့တမၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်တဂ့ၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၃. သရၣ်ကဘၣ်မၤလိန့ၢ်ကျဲတဖၣ်လၢကသိၣ်သီမ့တမ့ၢ်မၤဘၣ်က့ၤဖိသၣ်အတၢ်ကမၢ်လၢကျဲအမ့ၢ်သရၣ်မ့ၢ်စူးကါတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအဆူၣ်အကိၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်တီၢ်တၢ်ဖျၢန့ၣ်ကဒုးထံၣ်ဖိသၣ်လၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးန့ၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ. (ကွၢ်စ့ၢ်ကိးလၢလံာ်အဘၣ်ယဲၢ်အပူၤတက့ၢ်.)
- ၄. နၢဒီးသရၣ်အဂၤကြၢးမ့ၢ်တၢ်အဒိလၢဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢကဒုးန့ၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကမၤဘၣ်က့ၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်လၢကျဲအမ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ၅. မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဆဲးကျိးအကျိၤအကျဲတဖၣ်ဒီးဖိသၣ်တက့ၢ်. (အဒိ, ကတဲာ်ကတီၤနသးလၢနကဒိကန့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်ထီၣ်တက့ၢ်.)
- ၆. ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဖိသၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒီးကရူၢ်လၢတၢ်ချၢတဖၣ်ဒ်အမ့ၢ်ကမျါသဘျူကရၢ, ဒီးတၢ်ကရၢကရီလၢအအိၣ်လၢပုၤတဝၢအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ၇. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိုအတၢ်သိၣ်တၢ်သီလၢအဘၣ်ယးဒီးတၢ်သကဲာ်ပဝးလၢတၢ်တူၢ်လိာ်အီၤသ့လၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၈. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဒီးစံးပတြၢဖိသၣ်ဖဲအမၤစၢၤအသကိးလၢတၢ်ယ့ၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်လၢကျဲအမ့ၢ်အခါတက့ၢ်.
- ၉. ဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢတၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤဘျိးဒီးသံးလၢကိုတက့ၢ်.

^၉ ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်အီၤလၢ : World Health Organization (1998) WHO Information Series on School Health, Document Three - Violence Prevention: An Important Element of Health-Promoting School. Geneva

- ၁၀. သိပ်လိမိသန်တဖန်လက်ခံဘန်ကွန်ဆာန်မဲဒီးတက်ကီတက်ခဲအဆာကတီလ်အတက်အိတ်မူအပူဒ်လဲန်တကွန်.
- ၁၁. မလန်တက်မလစာလပူလအအိတ်ဒီးတက်သွန်ညါနာ်ပာ်လီဆီဆီတဖန်အအိတ် (တချူးအစဲခံဒ်အခါ) တကွန်.
- ၁၂. လပူတဝါအပူကွီကြားမုန်ပူလအဆုတ်လက်ခံဝန်နီဖးတက်မလဆူန်မစီးလပူတဝါအပူ (အဒိ, မလအိတ်ထိန်ကွီဒီးပူတဝါအဟိန်ခိန်ဂီ) ဒီးဒူးအိတ်ထိန်ပူတဝါတက်တိန်ကျဲတဖန်လက်ခံသဒါတက်မလဆူန်မစီးတဖန်အင်္ဂါတကွန်.
- ၁၃. ဟွန်ဖိသန်တက်ခွဲတက်ယာ်လက်ခံမလိသုအသးဘန်ယးတက်ယွန်လီတက်ဂုန်ကီလက်ခံအမုန်တဖန်တကွန်.

အဆၢဒိၣ် ၆.၂ တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်

တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်

ဖိသၣ်ခဲလၢၣ်, လီၤဆီၣ်တၢ်ပှၤလၢအက့ၢ်အဂီၢ်ဟးဂီၢ်ဒီးတလၢတပဲၤ, ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်လိၣ်လီၤဆီၣ်တဖၣ်, ဘၣ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်ဒ်သိးကအိၣ်မူလၢအပူၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဒီးဟးဆူးသကဲၣ်ပဝးလၢအတဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤတၢ်အံၤသ့လၢကျဲတဘီၣ်အမ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (Skills - based health Education) တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ^{၁၀}

ကိၣ်အါတက့ၢ်သိၣ်လိလံာ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, ဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤဆီၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤကျဲးစးလဲလိာ်သကဲၣ်ပဝးတနီၤလၢဖိသၣ်အပူၤ, ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကမၤလိအသးလၢ **သကဲၣ်ပဝးလၢအတဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်** တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (တမ့ၢ်ထဲအမၤလိဝဲလၢတၢ်လံာ်အပူၤဒီးဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီမၤပိာ်ထွဲအခံန့ၣ်လီၤ.)
- ◆ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်န့ၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢ**ဖိသၣ်အတၢ်လိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်အဖီခိၣ်**, ဒီးဘၣ်လိာ်အသးဒီးဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အတၢ်မၤလိမိာ်ပှၤပှၤယုာ် (၁) တၢ်သ့ၣ်ညါဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, (၂) တၢ်ဟ်သ့ၣ်ဟ်သး, (၃) မ့ၢ်တၢ်မၤလိသ့အသးလၢစုလၢခိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပညိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်ကဒုးကဲထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢၢ်တဖၣ်အံၤဆူတၢ်မၤအသးနီၢ်နီၢ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

¹⁰ This section was originally developed from:
www.unicef.org/programme/lifeskills/whatwhy/distinguish.html

- ◆ **ဖိသၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်သ့**လၢအတၢ်မၤလိအပူၤခီဖျိတၢ်သိၣ်လိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိး (participatory teaching) အကျဲန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ကွၢ်တၢ်လိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢဖိသၣ်မုၢ်ဒီးခွါခံဖုလၢၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အပူၤဖိသၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဂဲၤလိလၢအလီၤဆီလိၣ်အသးအကလုာ်ကလုာ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ်ပၢ်, တၢ်ဟ့ၣ်ပၢ်သး, ဒီးတၢ်မၤလိသ့အသးလၢစုလၢခိၣ်နီၢ်နီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကယုထၢသကဲၣ်ပဝးလၢအဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤတၢ်တမံၤမံၤဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဆီ (first aid) အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤအီၤသ့စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်မ့တမ့ၢ်သိၣ်လိဖိသၣ်လၢကဆဲးကျဲဆဲးကျိးဒီးအိၣ်ဒီးသကဲၣ်ပဝးအဂ့ၤလၢဖိသၣ်တဂၤဒီးတဂၤအဘၢၣ်စၢၤ (လီၤဆီဒ်တၢ်တၢ်ဆဲးကျဲဆဲးကျိးဒီးမၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်လိၣ်လီၤဆီဒီးကွၢ်ဂီၤတလၢတပျဲဒီးဟးဂီၤတဖၣ်)န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်ပကိးလၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအပူၤ (life skills) မ့ၢ်လၢပလိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤဒ်သိးပကအိၣ်မူပျဲဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်သးဖုံအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤတနီၤကိးတၢ်သိၣ်လိဒ်သိးအံၤတဖၣ်လၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအပူၤအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ (life skills-based education) န့ၣ်လီၤ. လၢ life skills-based education အပူၤန့ၣ်တၢ်အိၣ်တီတမ့ၢ်ထဲတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဘၣ်. မ့မ့ၢ်ပၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်ဖးလံာ်, ကွဲးလံာ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဒုးတဖၣ်ဒီးတၢ်မုၢ်တၢ်ခုၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၁}

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအပူၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကမၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢအဘၣ်, ဒ်သိးကဆဲးကျဲဆဲးကျိးဒီးကအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်မူလၢအဘျူးအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်နီၢ်ကစၢ်တၢ်သကဲၣ်ပဝး, မၤဂ့ၢ်ထီၣ်တၢ်သကဲၣ်ပဝးလၢတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤအဂၤဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးခိၣ်ယၢၤဝးတရံးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအပူၤအံၤဘၣ်ယးစ့ၢ်ကိးဒီးမၤဂ့ၢ်ထီၣ်န့ၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ပၢ်သးန့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကါဒိၣ်ကတၢ်တမံၤလၢဖိသၣ်ကြၢးမၤလိအီၤန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒိကန့ၣ်ပုၤအဂၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

^{၁၁} လိာ်တဆၢအံၤဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢ <http://unicef.org/programme/lifeskills/whatwhy/define.html>

ဖဲနဒိကန့ၣ်ပှၤအဂၤန့ၣ်မ့ၢ်နဒးန့ၣ်တၢ်ဟံးကဲဆူအဝဲသ့ၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟံးသ့ၣ်ဟံးသးအဂၤလ့ၢ် မံၤလၢအကိၣ်ဒိၣ်လၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အီၤသ့ၣ်ခိဖျိ skills-based education န့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ^{၁၂} ...

- ၁. တၢ်ဟံးကဲလီၤနီၢ်ကစၢ်အသး, နီၤအမ့ၢ်ယအဲၣ်ဒီးအိၣ်ကဆဲးကဆီ, အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးပွဲၤဒီးဂံၢ် ဘါန့ၣ်လီၤ.
- ၂. အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးကဲလီၤနီၢ်ကစၢ်အလုၢ်အပူၤဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤသး, နမ့ၢ်ဒၣ်လဲၣ်ဖိသၣ်သန့က့ သ့ၣ်ညါလီၤနသးလၢနမၤဂ့ၤထီၣ်နဟံၣ်ဖိယိဖိအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးသ့ၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- ၃. ဟံးကဲပှၤဂ့ၤပှၤဂ့ၤ, ဒိကန့ၣ်ပှၤအဂၤ, ဟံးကဲအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဖဲအဝဲသ့ၣ်လီၤဆီဒီး နၢဒၣ်လဲၣ် မ့တမ့ၢ် နမ့ၢ်တတူၢ်လိာ်အဝဲသ့ၣ်ဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ၄. အံးထွဲကွၢ်ထွဲပှၤအဂၤ, ကျဲးစးမၤစၢၤပှၤအဂၤဒ်သိးကအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချး, လီၤဆီဒၣ်တၢ်ပှၤ လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤဆီတဖၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံးကဲလၢမ့ၢ်ဒီးခွါတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ, တၢ်ထဲသိးတူၤသိးလၢပိာ်မ့ၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဘၢၣ် စၢၤ, ဒီးဒ်သိးနသကိးသုက့ၢ်လွဲၣ်န့ၢ်န့ၢ်န့ၢ်လၢတၢ်သကဲၣ်ပဝးလၢအတဂ့ၤတန့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢ skills-based health education အံၤအပူၤအကိၣ်ဒိၣ်လၢတၢ်ကဘၣ်သိၣ်လိတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးတဖၣ်အံၤ န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်မၤလိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤဖဲအသးစၢ်အခါန့ၣ်လီၤကလၢကအိၣ်ဒီးတၢ်ဟံးသ့ၣ် ဟံးသးဒီးသကဲၣ်ပဝးတဖၣ်အံၤဖဲအိၣ်တုၣ်ခိၣ်ပွဲၤအခါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွၢ်ကဒါက့ၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - နၢဒီးတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအပူၤ

လၢပကသိၣ်လိဖိသၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအလိၣ်ဘၣ်ဝဲလၢအတၢ်အိၣ်မူတန့ၢ်ဒီးတန့ၢ်အဂီၢ်အံၤပဝဲ ပှၤနီၢ်ဒိၣ်ပဘၣ်စူးကါတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤစ့ၢ်ကိးဒ်သိးကကဲထီၣ်တၢ်အိၣ်အဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်အ ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သံကွၢ်လီၤနသး, “မ့ၢ်ယဒုးန့ၣ်ယနီၣ်ကစၢ်အတၢ်ဟံးကဲလီၤအသး, တၢ်ဟံးလုၢ်ဟံးပှၤ လီၤယသး, တၢ်န့ၣ်လီၤသး, တၢ်ဟံးကဲပှၤအဂၤဒီးအံးကွၢ်ပှၤအဂ့ၤအဂၤစ့ၢ်ကိးဒါ.” မၤပွဲၤလံာ် တံၤပျါလၢလံာ်အံၤဒ်သိးကဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်နမၤတၢ်မနုၤသ့ဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ်နသကဲၣ်ပဝးဒၣ်နဲအဂီၢ်

¹² Son V, Pridmore P, Nga B, My D and Kick P (2002) Renovating the Teaching of Health in Multigrade Primary Schools: Teacher's Guide to Health in Natural and Social Sciences (Grades 1,2,3) and Science (Grade 5). British Council /National Institute of Educational Sciences: Hanoi, Vietnam.

တက့ၢ်. ကျဲးစးမၤဂ့ၤထီာ်တၢ်သကဲာ်ပဝးတနီၤအံၤလၢခဲာ်တုၤလွံာ်န့ၢ်အတီၢ်ပူၤတက့ၢ်. နထံာ်တၢ်လဲၤထီာ်လဲၤထီာ်အိာ် လၢနကစၢ်ဒုးနဲာ်အဖီခိာ်တမံၤမံၤဒါ. မ့တမ့ၢ် ပုၤအဂၤထံာ်နၢၤဒဲာ်လဲာ်.

	ခဲအံၤယမၤမနုၤလဲာ်	ယမၤစ့ၢ်ကိးမနုၤသ့လဲာ်. တၢ်သကဲာ်ပဝးအသီ
တၢ်ပာ်ကဲလီၤနီၢ်ကစၢ်အသး (နကမၤဂ့ၤထီာ်နသးဒဲာ်လဲာ်)		
တၢ်ပာ်လုာ်ပာ်ပူၤလီၤသးဒီးတၢ်နာ်လီၤသး (ဒုးနဲာ်လီၤနသးလၢနမ့ၢ်ပုၤလုာ်ပူၤဒိာ်တဂၤ)		
တၢ်ပာ်ကဲပုၤအဂ့ၤအဂၤ (နပတြၢၤပုၤအဂၤဒီးနနာ်ပာ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ပာ်သး)		
တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲပုၤအဂၤ (နမၤစၢၤပုၤအဂၤဒဲာ်သိးကမၤဂ့ၤထီာ်အသးဒဲာ်လဲာ်)		

နမၤတၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤမ့ၢ်ဝံၤမၤနပုၤကိာ်ဖိတဖာ်မၤတၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤစ့ၢ်ကိးတက့ၢ်. မၤဖိသ့ၣ်တဖာ်လၢကမၤပဲၤလိာ်တၢ်ဖျါအံၤဒဲာ်သိးကဒုးနဲာ်အဝဲသ့ၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီာ်အတၢ်ပာ်ကဲလီၤအသး, တၢ်ပာ်လုာ်ပာ်ပူၤလီၤအသး, တၢ်ပာ်ကဲပုၤအဂ့ၤအဂၤဒီးအံးထွဲကွၢ်ထွဲပုၤအဂၤဒဲာ်လဲာ်တက့ၢ်. နစူးကိာ်တၢ်ဂဲၤလိာ်အံၤသ့ၣ်စ့ၢ်ကိးလၢ skills-based health education အပူၤန့ၢ်လီၤ.

တၢ်လိာ်ဘၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်မနုၤတဖာ်လဲာ်.

လိာ်တၢ်ဖျါလၢလိာ်တဖာ်အံၤဒုးနဲာ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တနီၤလၢအကါဒိာ်လၢတၢ်အိာ်မူအဂီၢ်န့ၢ်လီၤ.^{၃၃} တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တမံၤဘၣ်တမံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိာ်ဒဲာ်လဲာ်တခီန့ၢ်ကဒီးသန့ၤထီာ်အသးလၢနတၢ်အိာ်သးဒုးနဲာ်အပူၤန့ၢ်လီၤ. လိာ်တၢ်ဖျါဒုးနဲာ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သၢကရူၢ်န့ၢ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်သၢကရူၢ်အံၤတၢ်မၤလီၤဖးအီၤတမံၤဒီးတမံၤတသ့ဘၣ်, မ့မ့ၢ်တခီဘၣ်ဘူးဘၣ်တၢ်လိာ်အသးန့ၢ်လီၤ. ဖဲပုၤတဂၤမၤလိာ်န့ၢ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖာ်အံၤန့ၢ်ပုၤအဝဲန့ၢ်အသကဲာ်ပဝးကလဲာ်လိာ်အသးဒိာ်မးန့ၢ်လီၤ.

^{၃၃} လိာ်တဆၢအံၤဘၣ်တၢ်ဒုးအိာ်ထီာ်အီၤခိဖျါ : www.unicef.org/programme/lifeskills/whatwhy/skills.html

<p>တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးပှၤအဂၤ</p>	<p>တၢ်မၤတၢ်ဆၢတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဆိကမိၣ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်</p>	<p>တၢ်ပၤဆုၤလီၤနီၤကစၢ်အသးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်</p>
<p>တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါဒီးပှၤအဂၤ</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်စံးတၢ်ကတိၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ကွဲး တၢ်ဒိကန့ၣ်ပှၤအဂၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး တၢ်ပၤဖျါထီၣ်တၢ်ထံၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ပၤဒုၣ်ပၤကမၣ်ပှၤဂၤ <p>တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်တၢ်သမၤတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်လိာ်သးဒီးတၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီ တၢ်သ့တၢ်ပၤဖျါထီၣ်နီၤကစၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်ထံၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်သမၤတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် <p>တၢ်ဒီသ့ၣ်ဒီးသး</p> <ul style="list-style-type: none"> ဒိကန့ၣ်ဒီးန့ၢ်ပၤပှၤအဂၤအတၢ်အိၣ်သးဒီးအတၢ်လိၣ် <p>တၢ်မၤသကိးတၢ်အကျိၤအကျဲ</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ပၤကဲပှၤပှၤပှၤအတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီးတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ် တၢ်သ့ၣ်ညါလီၤနီၤကစၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤအဂၤလဲၣ် <p>တၢ်အုၣ်သးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ကဲဒိဂ့ၤတဲာ်ဘၣ် တၢ်ကွဲးန့ၢ်ပှၤပှၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်ဘျးစဲအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် 	<p>တၢ်မၤတၢ်ဆၢတၢ်အတၢ်သ့တၢ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်</p> <ul style="list-style-type: none"> ထၢဖိၣ်ပၤဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ် တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်မနုၤလၢကပိာ်ထီၣ်တၢ်တမံၤလၢနမၤခဲအံၤအခံ တၢ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်တၢ်အစၢၤအဂၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်တမံၤမံၤအဖီခိၣ် တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးလီၤနီၤကစၢ်ဒုၣ်နဲအတၢ်ပၤသ့ၣ်ပၤသးဒီးပှၤအဂၤအတၢ်ပၤသ့ၣ်ပၤသး <p>တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖး (critical thinking) အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးပှၤပှၤအတၢ်ဆိကမိၣ်, လံာ်တၢ်ကစီၣ်, ကွဲၤလုလိၤဒီးတၢ်အဂ့ၤအဂၤတဖၣ် ပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးလုၢ်လၢာ်ထူၤသန့အတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တဖၣ် ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်လၢကယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနလိၣ်ဘၣ်အီၤဒိသိးကပဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် 	<p>တၢ်ပၤလီၤသး</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ပၤလုၢ်ပၤပှၤလီၤသးဒီးတၢ်န့ၣ်လီၤသး သ့ၣ်ညါလီၤန့ၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယာ်, နလုၢ်နပှၤ, နတၢ်ပၤသ့ၣ်ပၤသး, နတၢ်ဂံၢ်စၢ်ဒီးနတၢ်ဂံၢ်ဆူၣ် တၢ်ပၤလီၤတၢ်တိာ်ပၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်မၤကွဲၤလီၤကွဲၤနီၤကစၢ်သးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် <p>တၢ်ပၤယာ်ကွဲၤနီၤကစၢ်တၢ်တူၢ်ဘၣ်</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ပၤယာ်တၢ်သးထီၣ် ကွဲၤဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်လီၤမၤ, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢအမၤတံာ်တၢ်နသး <p>တၢ်ပၤဆုၤနီၤကစၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤ</p> <ul style="list-style-type: none"> တၢ်ရဲၣ်ကျဲၤနတၢ်ဆၢတၢ်ကတီၢ် တၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်လၢအဂ့ၤတကပၤ တၢ်အိၣ်ဘျးအိၣ်သါအကျိၤအကျဲ

လလံာ်အပူပူကွံာ်တဘျီအပူပူမလိဘျီပပကွံာ်ကလိာ်ဘျီကျဲသနူလကဒီသဒါတါမါဆူာ်မါ စီး၊ တါအိမိာ်၊ တါစူးကါကသံာ်မူဘျီး၊ တါမါဂုါထီာ်တါဟးလီါဒီးထံအိလါကွံာ်အင်္ဂါ မုတမုါ ကျဲ သနူဘျီပပတါအိတ်ဆူာ်အိတ်ချနူာ်လီါ။ ဖဲပမါအိတ်ထီာ်ကျဲသနူတဖန်အံါအခါပဘျီဟ့ာ်ဖိသံာ် လါတါသ့ာ်ညါနါပါ၊ တါဟ်သ့ာ်ဟ်သးဒီးတါသ့တါဘျီဘျီပပတါအခိတ်တိတဖန်အံါနူာ်လီါ။

ယုထံာ်သကိးတါသ့တါဘျီမနုါလါအကါဒိတ်ကတါါလါဖိသံာ်ကဘျီမလိအိါလါနကွံာ်ဒီးနပူါတ ဝါအပူါဒီးသရဲာ်အဂါတဖန်အအိတ်တကွါ။ ယုထံာ်ကျဲလါပကသိာ်လိတါသ့တါဘျီတဖန်အံါလါ လံာ်လါနသိာ်လိအိါတဖန်လဲာ်တကွါ။ နကမါနုါတါမါစါတနီါဖဲလံာ်အံါအကတါါဘျီပပ အးစ်တါခါ HIV/AIDS အဂုါနူာ်လီါ။ ဘျီဆဲာ်တဘျီသးပုါနီာ်လါဖိသံာ်ကြါးနုါလီါမါသကိး တါဒီးနုါလါကျဲကျဲအံါအပူါတဂုါ။

တါစူးကါတါသ့တါဘျီလါတါအိတ်မူအပူါ (life skills) လါကျဲဖဲလဲာ်။

ပမုါသိာ်လိဖိသံာ်လါတါသ့တါဘျီလါအတါအိတ်မူအပူါလါအအိတ်လါလံာ်တါဖျါလါထးအံါနူာ် အဲသ့ာ်ကမါနုါတါအိတ်ဆူာ်အိတ်ချအတါကိတါခဲတဖန်လါအတါအိတ်မူအပူါနူာ်လီါ။ တါဂုါရဲာ် လါလံာ်တဖန်မုါတါဆိကမိာ်တနီါလါနကစူးကါ skills-based health education လါနကွံာ်ဒီးသိး ကဒီသဒါတါအိတ်ဆူာ်အိတ်ချအတါဂုါကိတဖန်နူာ်လီါ။^{၁၄} ကတါတါာ်ပိာ်သကိးတါဒီးသရဲာ်အဂါ လါတါဂုါကိတဖန်အံါမါဘျီဒိဖိသံာ်စ့ါကိးခါတကွါ။ တါသ့တါဘျီလါအကွဲးရဲာ်လီါအသးလါ လံာ်အံါအပူါတဖန်တါလိာ်ဘျီအိတ်လါနကွံာ် skills-based health education တါတိာ်ကျဲကျဲအပူါ ဧါ။ တါဂဲါလိဘျီပပ (HIV/AIDS) အံါနုါစူးကါအိါသ့စ့ါကိးနူာ်လီါ။

တါဒီသဒါဖိသံာ်အတါစူးကါကသံာ်မူဘျီး၊ တါအိမိာ်ဒီးတါအိတ်သံးခါကိးခါ

ဖဲကွံာ်ဖိစူးကါကသံာ်မူဘျီး၊ အိမိာ်ဒီးအိတ်သံးအါတလါနူာ်ကဖဲထီလါအလုါအလါအပူါဒီးဟ်ကတိာ် ကွါဝဲတနုါဘျီနူာ်လီါ။ ဒီးသိးပကမါဖျါထီာ်ဖိသံာ်ဖဲလဲာ်တဂါလါအအိတ်ဒီးလုါလါတဖန်အံါအင်္ဂါ နူာ်ပဘျီကွါထံကွါဆးအဲသ့ာ်ဘူးဘူးတါတါဒီးသ့ာ်ထီာ်တါရုတံါရုသကိးဒီးအဟံာ်ဖိဖိဖိတဖန် နူာ်လီါ။ ဖဲနသ့ာ်ညါဟံာ်ဖိဖိဖိတဖန်အခါအဲသ့ာ်ကအိတ်ဒီးတါနုါလီါအသးလါကတဲဘျီနုါ ဘျီပပအဖိအလံါအလုါလါလါတဂါတဖန်နူာ်လီါ။ Life skills လါအမါစါကျဲကျဲဖိဒီးသိးကဒီသ ဒါလီါကွါအသးလါတါစူးကါကသံာ်မူဘျီး၊ အိမိာ်ဒီးတါအိတ်သံးခါကိးခါတဖန်ပာ်ယုာ်ဒီး

^{၁၄} လံာ်တဆါအံါတါဒီးအိတ်ထီာ်အိါနီါဖျိး www.unicef.org/programme/lifeskills/whatwhy/issues.html

- ◆ တၢ်တြီဆၢတံၤသကိးတဖၣ်အတၢ်မၤန့ၢ်ဆိၣ်ခံၣ်လၢကကျဲးစးစူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးအိၣ်သံးတဖၣ်အဂီၢ်
- ◆ ထီၣ်ဒၢတံၤသကိးတဖၣ်အတၢ်ကွဲၣ်န့ၢ်လွဲၣ်န့ၢ်လၢကစူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးအိၣ်သံးဘၣ်ဆၣ်ရ့ၤဒီးအိၣ်ဒ်တံၤသကိးတဖၣ်အသိး.
- ◆ တၢ်ဒုးန့ၣ်ပျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီအလုၢ်အလၢတၢ်စူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးအိၣ်သံးတဖၣ်, ဒီးနကတြီဆၢတၢ်အံၤဒ်လဲၣ်.
- ◆ တဲဘၣ်ပုၤအဂၤဘၣ်ဃးတၢ်လီၤပျံၤလၢတၢ်စူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်သံးတဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်.
- ◆ မၤကွီဒီးပုၤတဝၢဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်လီၤဖဲတၢ်စူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်, တၢ်အိၣ်သံးတသ့အလီၢ်
- ◆ ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးတၢ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤတၢ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢအကွဲၣ်န့ၢ်လွဲၣ်န့ၢ်နၤလၢကစူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, အိၣ်မိၣ်ဒီးအိၣ်သံးဧၤကံၤဧၤဒ်လဲၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဆိၣ်ထွဲတံၤသကိးတဖၣ်လၢအကျဲးစးပတုၣ်တၢ်စူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, တၢ်အိၣ်မိၣ်ဒီးအိၣ်သံးဧၤကံၤဧၤတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးမိၢ်ပၢဒီးပုၤနီၢ်ဒိၣ်အဂၤလၢအစူးကၢကသံၣ်မူၤဘျိး, အိၣ်မိၣ်, ဒီးအိၣ်သံးတဖၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒီသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်

ဒ်သိးပကဒီသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတဖၣ်ကသ့အဂီၢ်ကွီဖိလိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢလၢတဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ ငှားနဲ့ပျံထိပ်တံလှုပ်လီတံဂံကီအကျဲတဖန်လက်ခံတံတံခွင်အကျဲ (တံလှုပ်လီတံဂံကီ၊ တံမတံဆံတံ၊ တံဆိကမိပ်တံအိတ်အယိတ်၊ တံကွဲမဲင်ဒီးတံသးလီတံး၊ တံဆဲးကျိးဒီးတံမတံကိးတံအတံသ့တံတံနဲ့လီ၊
- ◆ ငှားနဲ့ပျံထိပ်တံအိတ်သးလီအလီပျံအလီဒီးဟးဆဲးအီကသ့ (တံဆိကမိပ်တံအိတ်အယိတ်၊ တံလှုပ်လီတံဂံကီဒီးတံမတံဆံတံအတံသ့တံတံတဖန်)
- ◆ ငှားနဲ့ပျံထိပ်ကျဲတဖန်လီကဟးဆဲးတံမတံဆူင်မတံစီးတဖန်လီအဝဲသ့ထံလီကွဲဟူပျံဒီးတံဂီမူအပူတဖန် (တံဆိကမိပ်ပဲင်ထံနီဖးတံအတံသ့တံတံ)
- ◆ တြီဆံသကိးဖိတဖန်အတံကွဲနဲ့လဲနဲ့လီကွဲဒီးပူနီဒိတ်အဂတဖန်လီအကျဲစးမတံနလီကနီလီမတံလီတံမတံဆူင်မတံစီးအကျဲတဖန် (တံလှုပ်လီတံဂံကီ၊ တံမတံဆံတံတံဆိကမိပ်ပဲင်ထံနီဖးတံ၊ တံကွဲဆံမဲင်တံဒီးတံသးလီတံး၊ တံဆဲးကျိးဒီးတံရတံရသကိးအတံသ့တံတံ)
- ◆ ကဲထိပ်ပူတံတံစာလီအမတံတံတံမတံဆူင်မတံစီးတဖန် (တံပလီပဒီးသး၊ တံလှုပ်လီတံဂံကီ၊ တံမတံဆံတံ၊ တံပဲင်ထံနီဖး၊ တံကွဲဆံမဲင်ဒီးတံသးလီတံး၊ တံဆဲးကျိးဒီးတံရတံရသကိးအတံသ့တံတံ)
- ◆ မတံစာတံဒီးသဒီးတံမတံမဲင်တံလီပူတံတံအပူတဖန် အဒီး၊ တံဟုင်တံဘျင်၊ တံဒိသံတံသံ၊ တံမတံရီတံပတံတဖန် (တံလှုပ်လီတံဂံကီ၊ တံမတံဆံတံ၊ တံဆဲးကျိးအတံသ့တံတံဒီးတံကွဲဆံမဲင်ဒီးတံသးလီတံးတဖန်) ဒီး
- ◆ မတံစာလီတံထံတံတံတံလီကလုင်နဲ့ဆဲးဖိတဖန်ဒီးပူလီကွဲဂီဟးဂီဒီးတံလီတံပဲတဖန်အအိတ် (တံပဲင်ထံနီဖး၊ တံကွဲဆံမဲင်ဒီးတံသးလီတံး၊ တံဆဲးကျိးဒီးတံရလိတ်တံရသကိးအတံသ့တံတံ)

တံအိတ်တံအီလီအဂုလီတံအိတ်ဆူင်အိတ်ချအင်္ဂါ

ဒိသိးတံအိတ်လီအဂုလီတံအိတ်ဆူင်အိတ်ချကအိတ်အင်္ဂါကွဲဖိကလိပ်တံတံသ့တံတံဒိလင်အသိးလီ၊

- ◆ တၢ်ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လိာ်ကွဲတဖၣ်လၢအဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် (နီၢ်ကစၢ်အတၢ်ပလီၢ်ပဒီလီၤက့ၤသး, တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်.)
- ◆ တြီဆၢလၢတံၤသကိးဒီးပှၤနီၢ်ဒိၣ်အတၢ်ကွဲၤလွဲၤန့ၢ်လၢကအိၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်လၢတဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်တဖၣ် (တၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးတၢ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်.)
- ◆ ကွဲၤန့ၢ်မိာ်ပာ်တဖၣ်လၢကဖိတၢ်အိၣ်တဖၣ်လၢအဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် (တၢ်ရူတံၤရူသကိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးကျိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်)
- ◆ ပဲာ်ထံနီၤဖးတၢ်ဘိးဘၣ်ရၤလီၤတၢ်အိၣ်တဖၣ်အဂ့ၢ် (တၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်.)

တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးတၢ်ကဆဲးကဆိ

ပမ့ၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးပာ်တၢ်လီၢ်လၢနဒၢၣ်ထံတဖၣ်ကဆဲးကဆိ, ပာ်တၢ်အိၣ်ဒီးနမိာ်ပှၤကဆဲးကဆိန့ၣ်ကမၤစ့ၤလီၤတၢ်ဆူးတၢ်ဆါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်မၤဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ကဆဲးကဆိအတၢ်မၤအပူၤတၢ်အရ့ဒိၣ်တမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲတၢ်မၤတၢ်ကဆဲးကဆိအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကဆဲးကဆိအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်ပမ့ၢ်စူးကါ (Skill-based approach) လၢအမ့ၢ်ကျဲသန့လၢတၢ်ဒုးသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ပှၤကိၣ်ဖိတမ့ၢ်ထဲလၢပဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဇိၤဘၣ်, အံၤကမၤစၢၤပှၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢ-

- ◆ ကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်ဒီးဒီသဒၢတၢ်တၢ်သကဲာ်ပဝးဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်အတၢ်အိၣ်သးလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါခိဖျိတၢ်ဟးလီၢ်ဘၣ်အၢဒီးထံဘၣ်အၢတဖၣ် (တၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီ, တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်.)
- ◆ ကဟ့ၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်ဆူဟံၣ်ဖိပီဖိဘၣ်သးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါတဖၣ်အဂ့ၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂ့ၢ် (တၢ်ဆဲးကျိးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ရူတံၤရူသကိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်)
- ◆ ကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဟံၣ်ဖိပီဒီးတံၤသကိးတဖၣ်လၢကလဲလိာ်လုာ်လၢတဖၣ်လၢတဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် (တၢ်ပဲာ်ထံနီၤဖး, တၢ်ဆဲးကျိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်, တၢ်ရူတံၤရူသကိးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်)

တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ခိၣ်န့ၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ (mental health)

Skills-based health education န့ၣ်မၤစၢၤတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိုအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးဖဲဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိသကိးတၢ်မုၢ်အလီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကိုအန့ၣ်ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤလၢအပွဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့မၤဂ့ၤထီၣ်ပုၤကိုဖိအခိၣ်န့ၣ်, ပုၤဂ့ၢ်ဝီဒီးတၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်အစၢၤတဖၣ်ဖဲကိုအိၣ်ဒီး

- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါတၢ်မၤလိဒီးတၢ်မၤယုၢ်မၤသကိးတၢ်လၢတဘၣ်မ့ၢ်တၢ်ပြုၤလိာ်အသးဘၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.
- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဆဲးကျိးဆဲးကျါလိာ်သးပျီပျီ, တဘၣ်ပာ်န့ၣ်သ့ၣ်တၢ်လၢအပူၤဘၣ်
- ◆ တၢ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသိတဖၣ်ဒီးဒုးပျီထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအတၢ်စံးတၢ်ကတိၤ, ဒီးတၢ်ကွဲးအပူၤ
- ◆ တၢ်ဒီးသဒၢတၢ်စံၣ်ညီၣ်မၤဆါဖိသၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်အမ့ၢ်တၢ်တီၢ်တၢ်ဖျၢ, တၢ်မၤနၢၤမၤယုၢ်တၢ်, တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးတၢ်ဒီးတၢ်မၤတရီၢ်တပါတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကသိၣ်လိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

ဖိသၣ်မၤလိန့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်ဖဲပစူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအဟ့ၣ်ဖိသၣ်အခွဲးလၢကစူးကါတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤလၢအကစၢ်ဒၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိကျဲလၢပကသိၣ်လိတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်ထဲသိးဒီးတၢ်မနုၤလၢနသိၣ်လိအီၤလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်တနီၤလၢနကသိၣ်လိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.^{၁၅}

^{၁၅} ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၣ်အီၤလၢ : Son V, Pridmore P, Nga B, My D and Kick P (2002) Renovating the Teaching of Health in Multigr de Primary Schools: Teacher's Guide to Health in Natural and Social Sciences (Grades 1,2,3) and Science (Grade 5). British Council and National Institute of Educational Sciences: Hanoi, Vietnam.

<p>တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲတဖၣ်</p>	<p>တၢ်ဆိကမိၣ်တနီၤလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအ အကျိၤအကျဲ</p>
<p>တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်လၢကရူၢ် :</p> <p>၁. မၤစၢၤဖိသၣ်ခဲလၢၢ်လၢကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ် ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအဘၣ်ပးဒီးတၢ် အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့</p> <p>၂. မၤစၢၤဖိသၣ်ဒ်သိးကဆဲးကျိးဆဲးကျါလိာ်အသး တဂၤဒီးတဂၤဒီးဒိကန့ၣ်သကိးတဂၤဒီးတဂၤအတၢ် ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်</p>	<p>၁. ကရူၢ်တကရူၢ်ကြါးမ့ၢ် (၅-၇) ဂၤ</p> <p>၂. နဘၣ်ယုထၢကရူၢ်အခိၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဒီးကရူၢ်ခိၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်မုၢ်ဒီးခွါ</p> <p>၃. မၤလီၤတံၢ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်သိအိၣ်လၢကပျဲပုၤကိးဂၤ ဒဲးလၢကရူၢ်အပူၤအံၤကန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်န့ၣ် လီၤ.</p> <p>၄. မၤလီၤတံၢ်လၢကရူၢ်သ့ၣ်ညါတၢ်မနုၤလၢအဝဲသ့ၣ် ကဘၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်ကဒါက့ၤဆူတီၤပူၤဒီးကဘၣ်ပာ် ဖျါထီၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်</p> <p>၅. မၤလီၤတံၢ်လၢတၢ်အခိၣ်တီၤလၢနယုထၢအီၤအံၤဘၣ် လိာ်အသးဒီးပုၤကိၣ်ဖိအတၢ်အိၣ်မူလၢတနံၤဒီးတနံၤ အဂီၢ်တက့ၢ်.</p>
<p>တၢ်တဲမ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်ဃဲၤပူ :</p> <p>၁. ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဆူပုၤကိၣ်ဖိအအိၣ်လၢအ လီၤထူးန့ၢ်အသ့ၣ်အသးဒ်သိးအဝဲသ့ၣ်ကနံၤပာ်ဒီးသ့ၣ် နီၣ်ထီၣ်အီၤအဂီၢ်</p> <p>၂. ဒုးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်ဂ့ၢ်အခိၣ်တီၤတဖၣ်လၢအကီ</p> <p>၃. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤကိၣ်ဖိအတၢ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်တဖၣ်</p> <p>၄. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤကိၣ်ဖိအတၢ်စံးတၢ်ကတိၤ, တၢ်ဒိက န့ၣ်ဒီးတၢ်ကွဲးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်</p>	<p>၁. စူးကါတၢ်တဲလၢကဒုးသ့ၣ်ညါလီၤတၢ်အခိၣ်တီၤလၢ အဘၣ်ပးဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးမၤအီၤဒ်သိးကလီၤ ထူးန့ၢ်ဖိသၣ်အသ့ၣ်အသးလၢကမၤလိန့ၢ်တၢ်အဂီၢ်</p> <p>၂. မၤလီၤတံၢ်လၢပုၤကိၣ်ဖိနံၤပာ်တၢ်တဲအဂ့ၢ်ခိၣ်သ့ၣ်လၢ အကါဒိၣ်တဖၣ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်တဲအပူၤတဖၣ် အတၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်</p> <p>၃. နစူးကါတၢ်တဲဝံၤစူးကါတၢ်တ့တၢ်ဂီၤဒီးတၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ် တဖၣ်တက့ၢ်.</p> <p>၄. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢကတဲတၢ်တဲတဖၣ် လၢအနံၤဟူဝဲလၢအတံၢ်အသကိးဒီးအဟံၣ်ဖိယီဖိတ ဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤကိၣ်ဖိလၢကတဲ မ့ တမ့ၢ် ကွဲးအတၢ်တဲဒ်ဝဲတက့ၢ်.</p>

တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲတဖၣ်	တၢ်ဆိကမိၣ်တနီၤလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲ
<p>တၢ်ဂဲၤလိတဖၣ် :</p> <p>၁. ကျဲးစးဒုးစဲဘူးတၢ်လၢအမၤလိဝဲလၢလံာ်အပူၤဒီးတၢ်မၤအသးအနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်အပူၤတက့ၢ်</p> <p>၂. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်လၢအစုအခိၣ်ဒီးတၢ်ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်တက့ၢ်</p> <p>၃. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢကဆိကမိၣ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးအဂ့ၢ်အကျိၤဒီးပိာ်လိာ်အခံ</p>	<p>၁. စူးကါတၢ်ဖိတၢ်လံၤအနီၢ်ကီၢ် (ဒ်အမ့ၢ်တၢ်အိၣ်, ပစိဒီးအဂၤ) တသ့ဖဲအသ့ဒီးသုတမ့ၢ် ထဲတၢ်ဂီၤတဂ့ၤ</p> <p>၂. တဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤတၢ်ဂဲၤလိထဲနနီၢ်ကစၢ်ဒ်နဲတဂ့ၤ, ပျဲဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤလီၤတၢ်ဂဲၤလိတဖၣ်အပူၤတက့ၢ်</p> <p>၃. မၤပုၤကိၣ်ဖိလၢကတဲဖျါထီၣ်တၢ်မနုၤလၢမၤဝဲဒီးဘၣ်မနုၤအယိအမၤဝဲအဂ့ၢ်လဲၣ်တက့ၢ်.</p> <p>၄. ပုၤကိၣ်ဖိစူးကါအမိၢ်ပုၤဖဲအမၤတၢ်ဂဲၤလိဘၣ်ဃးအမိၢ်ပုၤဒီးတၢ်မၤစၢၤဆိအသိးတဖၣ်</p>
<p>တၢ်ဒုးနဲၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်တဖၣ် :</p> <p>၁. ကျဲးစးဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆဲးကျဲးဆဲးကျိးအကျိၤအကျဲခဲလၢာ်တက့ၢ်</p> <p>၂. ပျဲပုၤကိၣ်ဖိဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်, တၢ်ဟံသ့ၣ်ဟံသးလၢတၢ်အခိၣ်တီၤလၢအကီၢ်လၢကတဲသကိးဝဲဒ်လဲာ် ဒ်အမ့ၢ်အုးစိတၢ်ဆါအဂ့ၢ်အသိးတက့ၢ်.</p> <p>၃. ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပုၤကိၣ်ဖိအတၢ်န့ၣ်လီၤအသး</p> <p>၄. ဖဲတၢ်ဒုးနဲၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်တဖၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂဲၤလိအဂၤလၢအပိာ်ထီၣ်အခံဒ်သိးကပျဲဖိသၣ်ဆိကမိၣ်တၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်</p>	<p>၁. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ်အတၢ်ဒိတၢ်တဲာ်ဒ်ဝဲတက့ၢ်. တဘၣ်ကတဲာ်ကတီၤတၢ်ကိးမံၤဒဲးလၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်တဂ့ၤ</p> <p>၂. ကျဲးစးတ့တၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်ဒီးစူးကါအီၤ</p> <p>၃. စူးကါတၢ်ဒိတၢ်တဲာ်လၢအဖျၢ်တဖၣ်ခဲအံၤခဲအံၤဒ်အမ့ၢ်, “ဟံမၤနသးလၢနထံၣ်ပုၤတဂၤမၤ ..., နကမၤတၢ်မနုၤလဲၣ် မ့တမ့ၢ် နကစံးတၢ်မနုၤလဲၣ်.”</p> <p>၄. နဒုးနဲၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်မ့တမ့ၢ်စူးကါတၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်ဝံၤကတီၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်, ဒ်အမ့ၢ် “ဘၣ်မနုၤအယိပုၤတဖၣ်န့ၣ်မၤတၢ်အဝဲန့ၣ်လဲၣ်, တၢ်မနုၤကကဲထီၣ်အသးလၢခံတဘျီလဲၣ်.”</p> <p>၅. ဖဲတၢ်ဒုးနဲၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်ဝံၤမၤလီၤတၢ်လၢပုၤကိၣ်ဖိန့ၣ်ပာ်တၢ်ကစီၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ဒိတၢ်တဲာ်အပူၤလၢအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ကစီၣ်အံၤတက့ၢ်</p>

တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲတဖၣ်	တၢ်ဆိကမိၣ်တနီၤလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်သိၣ်လိအအကျိၤအကျဲ
	<p>၆. ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးပုၤကွီဖိတဖၣ်လၢကလဲလိာ်အသကဲာ်ပဝးတမံၤမံၤတက့ၢ်</p> <p>၇. နမ့ၢ်ထံၣ်တၢ်အိၣ်သးလၢအကီၤအခဲတမံၤမံၤ, အဒိ, ဖိသၣ်တဂၤပုၤမ့ၢ်မၤနၢၤမၤယၣ်အီၤလၢတၢ်ဂဲၤလိာ်ကွဲပျီအပူၤန့ၣ်မၤနပုၤကွီဖိတဖၣ်ပာ်ဖျါထီၣ်တၢ်ကဲထီၣ်အသးအံၤဒီးတၢ်မနုၤလၢအမၤဝဲသ့ဒ်သိးကမၤစၢၤဖိသၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်</p>

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢကဒီသဒၢအးစံတၢ်ဆါ (HIV/AIDS) အဂီၢ်

တၢ်မၤလိတဆၢအံၤတဲဖျါထီၣ်တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤလၢကဒီသဒၢ HIV ဒီး AIDS နဲလဲၣ်ဒီးမၤစ့ၤလီၤတၢ်ထံၣ်အၢထံၣ်သီပုၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆါအံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂဲၤလိလၢလံာ်တဆၢအပူၤအံၤတၢ်မၤဘၣ်ထွဲက့ၤအီၤဒ်သိးတၢ်ကစူးကါအီၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအဂၤတဖၣ်အသိးဒ်တၢ်တၢ်ပိၣ်တ့ၢ်လံာ်အီၤလၢထးအသိးသ့စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့မ့ၢ်တၢ်အမိၢ်ပုၤလၢအမၤစ့ၤလီၤတၢ်ထံၣ်ကမၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်န့ၢ်ပၢၢ်HIV/AIDS အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. နကွီမ့ၢ်တၢ်လီၢ်အကါဒိၣ်တခါလၢကဒုးကူၣ်သ့ထီၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်ယး HIV/AIDS အဂ့ၢ်ဒီးမၤပတုၢ် HIV/AIDS အတၢ်သလၣ်လီၤအသးလၢဆၢကတီၢ်လၢကဟဲန့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတၢ်အံၤကတုၤဆူတၢ်မၤနၢၤအဂီၢ်န့ၣ်ဒီးသန့ၤထီၣ်အသးလၢပကမၤဂ့ၤထီၣ်သကဲာ်ပဝးလၢအဂ့ၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်ဒီးတၢ်ဒီသဒၢပုၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်လီၤပျံၤအလီၢ်တဖၣ်အံၤကတုၤဆူဖိသၣ်ဒီးပုၤသးစၢ်တဖၣ်အအိၣ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပမူဒါလၢအကါဒိၣ်ကတၢ်တမံၤန့ၣ်မ့ၢ်ပကသိၣ်လိပုၤသးစၢ်တဖၣ်လၢကဘၣ်ဟးဆဲးတၢ်မၤဘူးမၤတံာ် HIV အတၢ်ဘၣ်ကဲာ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒုးဘၣ်ကဲာ်ပုၤအဂၤဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်စ့ၢ်ကီးကွီအကျဲသန့လၢအဘၣ်ထွဲဒီး HIV အိၣ်ထီၣ်အဂ့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအကါဒိၣ်အံၤခီဖျိဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်ဆူပုၤသးစၢ်တဖၣ်အံၤအအိၣ်လၢပကွီဒီးပကလဲၤဆူညါတပတီၢ်လၢတၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢပပုၤတဝါအပူၤလၢကျဲဒ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အကျိၤအကျဲလၢတၢ်စူးကါအီၤလၢ HIV/AIDS အဂီၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်မၤလိအကျိၤအကျဲလၢအဟူးအဂဲၤလၢပကိးအီၤလၢတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ် (participatory) အကျိၤအကျဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤလိအကျိၤအကျဲအံၤ,

- ◆ မၤစၢၤပှၢတဂၤဘၣ်တဂၤလၢကသမံၤသမိးလီၤက့ၤအနီၢ်ကစၢ်အသးလၢမ့ၢ်အအိၣ်လၢတၢ်လီၤပျံၤအလီၢ်ဖဲလဲၣ်တပတီၢ်လဲၣ်
- ◆ သမံၤသမိးကွၢ်အနီၢ်ကစၢ်အလုၢ်အပူၤဒီးအတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်အလုၢ်အပူၤ
- ◆ နိသိးကဒိသဒါလီၤအနီၢ်ကစၢ်ဒီးပှၢဂၤလၢ HIV အံၤအဂီၢ်ကဘၣ်ဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်မၤဝဲဒိလဲၣ်.
- ◆ လိၣ်ဘၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်နိသိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢကမၤတၢ်ဒိတၢ်လၢအဆၢတဲာ်ဝဲအသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့ဘၣ်ပးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤဒိသဒါ HIV/AIDS ဒီးတၢ်တၢ်ဒုးစဲဘူးအီၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အဂၤလၢအလီၤပလိာ်လၢတၢ်မၤအီၤအိၣ်အါမံၤလၢပကိးအံၤန့ၣ်ပၣ်ယုာ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်ဒီးဟူးသး, ဒီးတၢ်ဒိသဒါတၢ်မၤဆူးမၤဆါတနီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအပူၤကျဲၤမနုၤအိၣ်လၢနကစးထီၣ်ဒိသဒါ HIV ဒီး AIDS လၢပပူၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အကျါလဲၣ်. ပကကွၢ်သကိးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနီၤလၢပကိၣ်မၤဝဲသ့ဒီးနမၤအီၤသ့လၢပပူၤကိၣ်ဖိအဂီၢ်တက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - လၢသရၣ်ဒီးကိၣ်တဖၣ်မၤမနုၤသ့လဲၣ်.^{၁၆}

၁. မၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအအိၣ်တဖၣ်ခဲလၢာ်

- ◆ မၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအချူးဆၢချူးကတီၢ်ဒီးဘၣ်လိာ်အသးဒီး HIV/AIDS အတၢ်ဘၣ်ကူၣ်ဘၣ်ဂၢ်လိာ်အသးအဂ့ၢ်ဒီးတၢ်ဒိသဒါအီၤဒီးတၢ်ရဲၣ်လိာ်လၢအပိာ်ထီၣ်အခံတဖၣ်

^{၁၆} ဘၣ်တၢ်ပံးန့ၢ်အီၤလၢ : Schenker II, Nyirenda JM. (2002) Preventing HIV/AIDS in Schools. International Academy of Education and the International Bureau of Education. Educational Practices Series 9. Paris.

- ◆ နၢ်ပၢ်နနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်နဲအတၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သး. တၢ်ပၢ်လုၢ်ပၢ်ပွၤဒီးသကၢ်ပဝးလၢအဘၣ်ယးဒီး HIV/AIDS ဒီးလၢနတၢ်စံးတၢ်ကတိၤတၢ်ဒီးနပူၤကိၣ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ယး HIV/AIDS အဂ့ၢ်န့ၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်နၢ်လီၤနသးလၢလၢပွဲၤပွဲၤတက့ၢ်.

၂. မၤသကိးတၢ်ဒီးကိၣ်သရၣ်အဂ့ၢ်အဂၤ

- ◆ မၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤဂၤအစ့ၤကတၢ်တဂၤလၢနကိၣ်အပူၤတက့ၢ်. တၢ်မၤသကိးတၢ်ဒ်ပုၤတဖုပုၤတကရၢအသိးန့ၣ်မ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ယုထံၣ်န့ၢ်တၢ်ကရၢကရိဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအဘၣ်ထွဲဘၣ်ယးဒီး HIV/AIDS အဂ့ၢ်လၢတၢ်ဒီသဒၢဒီးအံးထွဲကွၢ်ထွဲနပူၤတဝၢအပူၤတက့ၢ်. ထံၣ်လိာ်သးဒီးပုၤလၢအမၤတၢ်လၢတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်အံၤအခါၣ်စးဒီးမၤလိန့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကမၤစၢၤနၢ်လၢတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ, တၢ်သိၣ်လိအပိးအလီ, ဒီးတၢ်လိၣ်အဂၤတဖၣ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်.

၃. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလိာ်သးလိၤလိၤပျီပျီ

- ◆ ကတိၤနသးလၢနကကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်ဂ့ၢ်ယဲၢ်မံၤတုၤတဆံမံၤလၢနတီၤပူၤလၢနဆိကမိၣ်လၢအမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢပုၤတတဲညီၣ်နီၢ်အီၤဘၣ်တဖၣ်တက့ၢ်. မၤပျီထီၣ်ဒီးတဲနၢ်ပၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤအခိပညီဝံၤယုသ့ၣ်ညါတၢ်လၢအဘျူးအိၣ်, တအိၣ်ဝံၤကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအီၤဒီးနပူၤမၤသကိးတၢ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

၄. စူးကါတၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ မၤန့ၢ်တၢ်လဲၤဒီဖျိဒီးတၢ်သ့ၣ်ညါနၢ်ပၢ်ဘၣ်ယးဒီးတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဟူးသးဂဲၤဒီးတၢ်သိၣ်လိလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အကျိၤအကျဲတဖၣ်တက့ၢ်. မၤလိကျိၤကျဲတဖၣ်အံၤဒီးပုၤကိၣ်ဖိတကရူၢ်တချူးနစးထီၣ်စူးကါအီၤလၢတီၤဒီတတီၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟးဆဲးတၢ်သိၣ်လိလိၤတၢ်ထဲလၢတၢ်ကတိၤလိၤတၢ်အံၤတက့ၢ်. ပျဲဖိသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတီၤပူၤတက့ၢ်. မၤစၢၤနပူၤကိၣ်ဖိဒ်သိးကကဲထီၣ်နပူၤမၤသကိးတၢ်ဒီးယုထံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်, ဝဲၣ်ထံၣ်နီၤဖးအီၤ, ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လိၤပျဲလိၤဖုးဒီးမၤပျီထီၣ်ကျဲတဖၣ်လၢကဒီသဒၢတၢ်ဆါအယၢ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

- ◆ ဟွန်ဂ်ဟွန်ဘါဖိသန်တဖန်လက်ခံကွန်တင်၊ ကတိတော့ပိန်သကိးတင်ဒီးကျဲးစားစူးကါတင် ဆိကမိန်ဒီးတင်ထံင်အသိတဖန်တကွန်.

၅. ငှးအိတ်ထိတ်တင်မလိလက်ခံလီထူးန့ဖိသန်အသွန်အသးတကွန်.

- ◆ စူးကါတင်မလိမိပုလ်လက်ခံဟွန်ထိတ်တင်သိန်လိဆူပုကမျါတဖန်အအိတ်လက်ခံအါဘိအ ပူတကွန်.ဖဲနသိန်လိဘန်ယး HIV/AIDS အဂ်န့ကျဲးစားငှးအိတ်ထိတ်တင်သိန်လိလက်ခံ လီထူးန့န့ပုဖိသန်တဖန်အသွန်အသးဒီးကြါဒီးအဝဲသွန်လက်ခံကိးကပဒဲးတကွန်.
- ◆ ရဲင်လီကျဲးလီနတင်သိန်လိဘန်ယး HIV/AIDS အံအဂ်အစုကတင်လွံဘျိတကွန်.
- ◆ ငှးအိတ်ထိတ်တင်ဂ်တင်ကျဲးဘန်ယး HIV/AIDS အဂ်လက်ခံပင်တဖန်အဂ်, ဒီးဟွန်ကုန်ဟွန် ဖးမိပင်တဖန်လက်ခံကိးတင်ဒီးအဖိအလံလက်ခံဟံင်ဘန်ယး HIV/AIDS အဂ်တ ကွန်.
- ◆ ပျဲမိပင်ဒီးမုန်သုပုတဝါတဖန်န့လီမလဲသကိးတင်တကွန်. သိန်လိမိပင်ဒီးသိးကမဂုထိတ်အ တင်စဲးတင်ကတိတင်ဒီးဖိလံတဖန်ဘန်ယး HIV/AIDS အတင်ဒီးသဒဲးအဂ်တကွန်.

၆. စူးကါတင်သိန်လိအကျဲးအကျဲးလက်ခံကြါအဘန်ဒီးပိန်မုန်ဒီးပိန်ခွါခံဖုလက်ခံတကွန်.

- ◆ ယုထံင်ပိန်မုန်ဖိဒီးပိန်ခွါခံဖုလက်ခံအတင်လိန်ဒီးမဂုထိတ်အတင်မလိန့တင်ဘန်ယး HIV/ AIDS လက်ခံမုန်ထဲမုန်ကဒဲးမုန်မုတမုန်ခွါကဒဲးခွါမုတမုန်မုန်ဒီးခွါခံဖုလက်ခံအဂ်တကွန်.
- ◆ ဖဲနသိန်လိတင်အခါကျဲးစားမဂုထိတ်ပိန်မုန်ဖိတဖန်အတင်န့လီအသး, ဒီးကတိတော့ ပိန်သကိးမုန်ဒီးခွါအတင်စိတင်ကမိလက်ခံလီဆိလိင်အသးလက်ခံပုတဝါအပူအဂ်တကွန်.
- ◆ ဟွန်ဂ်ဟွန်ဘါပိန်မုန်ဖိတဖန်လက်ခံသုစူးကါတင်ကတိ “တသ့ဘန်” လက်ခံအိတ်သး လက်ခံအဘန်ကွန်ဆာန်မဲင်ဝဲအပူတကွန်.

၇. ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးဘၣ်ဃး HIV/AIDS အဂ့ၢ်ဒိၣ်နပုၤတဝါအတၢ်အိၣ်သးအသိးတက့ၢ်.

- ◆ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒီသဒၢအတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအဟီၣ်ကဝီၤဒၣ်ဝဲအံၤမၤတၢ်ဂ့ၤဒိၣ်ဖဲအမၤယုၣ် မၤသကိးတၢ်ဒီးဟီၣ်ကဝီၤလုၢ်လၢထူသန့, တၢ်သိၣ်လိအကျိၤအကျဲဒီးတၢ်ကတိၤအဝီၢ်(သြတ ဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မၤဖျါထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢၢ်, တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သး, တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၢ်, တၢ်ဟံၣ်လုၢ်ဟံၣ်ပူၤ, တၢ်သ့ တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤလၢအအိၣ်လၢနပုၤတဝါအပူၤတဖၣ်လၢအရၢလီၤ HIV/AIDS အ တၢ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤတဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဟ့ၣ်တၢ်အဒိလၢအဖျါဂ့ၤဟဲလၢအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢဒၣ်ဝဲအအိၣ်ဖဲအကတိၤတၢ်ပီၣ် သကိးတၢ်ဒီသဒၢ HIV/AIDS ဒီးပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်အခါတက့ၢ်.

၈. တံၤသကိးအတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤအလုၢ်အပူၤ

- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်တတီၤဖဲတၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်သ့ပျီပျီအခါတက့ၢ်. ဟ့ၣ်ဂံၢ် ဟ့ၣ်ဘၢပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢကဆိၣ်ထွဲလိာ်အသးတဂၤဒီးတဂၤလၢအတၢ်မၤလိန့ၢ်ဘၣ်ဃးတၢ်ဒီ သဒၢ HIV ဒီးကတိၤသကိးဘၣ်ဃးတၢ်လီၤပျံၤအလီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ကျဲးစးဒုးန့ၢ်ပၢၢ်ပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်လၢတၢ်မံၤယုၣ်လိာ်သးအကျိၤအကျဲလၢအပူၤဖျဲးလၢ HIV/ AIDS အတၢ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤဒီးတၢ်ဒီသဒၢသးလၢ HIV/AIDS ဒီးတၢ်စူးကါကသံၣ်မူၤက သံၣ်ဘိးအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ ကျဲးစးပျဲပုၤလၢအအိၣ်ဒီး HIV/AIDS ကဟဲဒီးတဲသကိးတၢ်ဒီးနပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်တက့ၢ်.

၉. စူးကါတၢ်ကူဘၣ်ကူၣ်သ့လၢအဟ့ၣ်ပုၤတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (Skills-based Education) တက့ၢ်.

သိၣ်လိတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢလံာ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်.

- ◆ တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ် (Life-skills) (တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်လၢတၢ်တ မံၤကကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်, တဲဖျါထီၣ်နတၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်ဘျၢဘျၢ, တၢ်သမၤ တၢ်, တၢ်စံးတၢ်ကတိၤလိာ်သးအကျိၤအကျဲတဖၣ်)

- ◆ ခိၣ်န့ၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (တၢ်ယုၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်, တၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်ထံထံဆးဆး, ဒီးတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်တဖၣ်)
- ◆ တၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်တၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် (တၢ်ပၤဆုၢတၢ်ကီတၢ်ခဲတၢ်ကီၢ်တၢ်ဂီၤ, တၢ်မၤအါထီၣ်တၢ်ပၤလီၤသးလၢပပူၤတဖၣ်)
- ◆ တၢ်မၤလိသ့သးလၢတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်လၢစုလၢခိၣ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ် (တၢ်စူးကါပိာ်ခွါတၢ်ဖျိၣ်အဒိ)

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - ပမၤတၢ်မနုၤဒီးဖိသၣ်တပူၤဃီသ့လဲၣ်^၁

ပုၤကိၣ်ဖိတဖၣ်ကဘၣ်မၤလိတၢ်ဟံးန့ၢ်မူဒါလၢပုၤဂၤအဂီၢ်ဒီးအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မ့ၢ်မၤန့ၢ်တၢ်နဲၣ်ကျဲလၢသရၣ်ဒီးပုၤတတၢ်ခိၣ်န့ၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်ဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်လၢကဒိသဒါအဟံၣ်ဖိဃီဖိ, အနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲလၢ HIV/AIDS အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ဒီးပုၤသးစၢ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်လၢအဘၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကြးသ့ၣ်ညါလဲၣ်.

ကိၣ်ကြးအိၣ်ဒီးတၢ်သိၣ်တၢ်သီၣ်သိးဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကသ့ၣ်ညါတၢ်ဂ့ၢ်အကါဒိၣ်တဖၣ်အံၤဖဲအဟးထီၣ်ကိၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အခိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိဒီးပုၤသးစၢ်ခိၣ်န့ၢ်တဖၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အံၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

AIDS စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်. AIDS န့ၣ်ကဲထီၣ်အသးခိဖျိ HIV တၢ်ဆါအဃၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲပုၤ

^၁ တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ : Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) Child-to-Child: A Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့လၢအဂ့ၢ်တခါလၢတၢ်မၤအါထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်တြီဆါအ့း(၆)တၢ်ဆါဒီးတၢ်တြီဆါတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဖိသၣ်အတၢ် ဒိၣ်ထီၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤဖးတၢ်ဖိတဖၣ်လၢကစူးကါလိာ်အံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢၢ်မၤန့ၢ်တာ်ဆါ AIDS အခါန့ၣ်အမိၢ်ပုၢ်ဂံၢ်တြီဆါတာ်ဆါအယၢ်တဖၣ်တအိၣ်လၢၤဘၣ်, ဒ်အမ့ၢ် တၢ်ဟၢဖၢဟး, တၢ်ပသိၣ်ဆါ, ဒီးပသိၣ်တာ်ခုၣ်ဘၣ်အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢတာ်န့ၣ်အယီၤပုၤလၢအ အိၣ်ဒီး AIDS တဖၣ်အသးသမူဟးထီၣ်ကွၢ်လၢတာ်ဆါတဖၣ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ.

AIDS တၢ်ဆါအယၢ်အံၤဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤလိာ်အသးဒ်လဲၣ်.

- HIV တၢ်ဆါအယၢ်အံၤရၢလီၤအသးလၢပုၤတၢၢ်ဒီးဆူအၤတၢၢ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ....
- မံၤယုာ်ဒီးပုၤလၢအအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်
- ထိးဘၣ်ပုၤတၢၢ်လၢအအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်အသ့ၣ်, အဒိ, ဒိဖျိတၢ်သ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်လၢ အအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်အသိး မ့တမ့ၢ် ဒိဖျိစူးကါထးဆဲးကသံၣ်တဘိယီ
- ပိာ်မုၢ်မိၢ်ဒၢလၢအအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်အံၤဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤအဖိလၢအအိၣ်လၢအဟၢ ဖၢပူၤအံၤသ့

ပတၢမၤန့ၢ် HIV တၢ်ဆါအယၢ်လၢပစိၤတၢ်ဃာ်အုၣ်တၢ်အယီၤဘၣ်ဒီးဒိဖျိပထိးဘၣ်ပုၤတၢၢ်လၢအ အိၣ်ဒီး HIV မ့တမ့ၢ်အံၤထွဲကွၢ်ပုၤတၢၢ်လၢအအိၣ်ဒီး HIV/AIDS န့ၣ်ဘၣ်.

သရၣ်ကိးဂၤဒဲးကြးသိၣ်လိတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ဃး AIDS ဆူအတၢ်သိၣ်လိအပူၤ, တဘၣ်မ့ၢ်ထဲ သရၣ်လၢအသိၣ်လိတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးဘၣ်. ပသိၣ်လိဘၣ်ဃး AIDS သ့စ့ၢ်ကိးလၢကိၤအချၢဒ်အ မ့ၢ်သးစၢ်ကရၢ, တၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်အခိၣ်အနၢ်တဖၣ်ယုထၢတၢ် ဂဲၤလိလၢအကြးအဘၣ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. (လၢတာ်ဂဲၤလိလၢလၢအံၤအပူၤဖဲပစံးသရၣ်န့ၣ်ပအဲၣ်ဒီး တဲအိၣ်ပညီပုၤနီၢ်ဒိၣ်ခဲလၢာ်လၢအမၤတၢ်ဒီးဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.)

ပကတဲသကိးဘၣ်ဃး AIDS အဆၢကတီၢ်ဒီးတာ်လီၢ်ဖဲလဲၣ်.

- ◆ လၢတာ်အိၣ်ဖျိၣ်ဘၣ်ဃးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်လီၤဆီဒဲၣ်တၢ်လၢ AIDS အ ပူၤန့ၣ်ဖဲဖိသၣ်တဖၣ်မၤလိန့ၢ်ဘၣ်ဃးတာ်မၤန့ၢ် HIV တၢ်ဆါအယၢ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤတၢ်ဒ်လဲၣ် အခါန့ၣ်ပျဲဖိသၣ်မၤတၢ်အၢၣ်လီၤတမံၤလၢကမၤတၢ်ကဒီသဒၢလီၤက့ၤအသးဒီးပုၤအၤလၢ AIDS တက့ၢ်.

- ◆ တဘျီတခီၣ်ပတဲသကိး AIDS ညီဒိၣ်လၢထဲပိာ်မုၢ်ဖိမုၢ်တမ့ၢ်ထဲပိာ်ခွါဖိအိၣ်လီၤဆီအခါဒီး ကရူၢ်မ့ၢ်ပိာ်မုၢ်ဖိန့ၣ်သရၣ်လၢအတဲဘၣ်ယး HIV/AIDS အဂ့ၢ်ဘၣ်မ့ၢ်အပိာ်မုၢ်ဒီးကရူၢ်မ့ၢ်မ့ၢ်အပိာ်ခွါဖိန့ၣ်သရၣ်ဘၣ်မ့ၢ်အပိာ်ခွါန့ၣ်လီၤ. ပိာ်မုၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ် ပိာ်ခွါဖိကတိၤတၢ်ပိာ်သကိး ဘၣ်ယး AIDS နီၤလီၤပာ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ကိာ်တၢ်ဂီၤတဖၣ်, ဒီးမၤသကိးတၢ်ဆၢတဲာ်လၢကဒိ သဒၤလိာ်အသးသ့န့ၣ်လီၤ.

မၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤဘၣ်ယး HIV/AIDS လၢအဘၣ်အဂီၢ်ဖိသၣ်သ့,

- ◆ ဂဲၤတၢ်လိာ်ကွဲလၢအမံၤမ့ၢ်အဘၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် အကမၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကကွဲးလီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ် ကျိၤဘၣ်ယး HIV/AIDS လၢအဘၣ်မ့ၢ်တမ့ၢ်အကမၣ်လၢစးခိက့အလိၤဒ်အမ့ၢ်, “နမၤန့ၢ် HIV တၢ်ဆါအယၢ်သ့ခီဖျိစိၤတၢ်ယၢ်အ့ၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ.” (ကမၣ်). “နမၤန့ၢ် HIV တၢ်ဆါအ ယၢ်လၢအဟံးစုကွၢ်မဲာ်ဒီး ပုၤလၢအအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်အံၤတသ့ဘၣ်. (ဘၣ်) လၢ တၢ်ဒါခိၣ်တုၤလီၤပနီၣ်ဘျါသၢဘိ, တဘိန့ၣ်ကမ့ၢ် (ဘၣ်), အဂၤတဘိကမ့ၢ် (ကမၣ်) ဒီးပနီၣ် ဘျါအဂၤတဘိကမ့ၢ် (တသ့ၣ်ညါဘၣ်) န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ကိးဂၤဒဲးကဘၣ်ဟံးန့ၢ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်တၢ်ကွဲးလီၤအိၣ်လၢလိာ်ကွဲလီၤတဘျီစုာ်စုာ်ဒီးကဘၣ်ဟံးလီၤဝဲလၢပနီၣ် ဘျါသၢဘိအံၤအလီၤ, ဒီးတဲာ်ပာ်ဒီးတဲာ်ဖျါထီၣ်ဘၣ်မနုၤအယိအယုထၢပနီၣ်ဘျါအဝဲန့ၣ်လဲၣ် န့ၣ်လီၤ. ပုၤတဂၤဂ့ၢ်တဂၤဂ့ၢ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်အတၢ်ဆၢတဲာ်အံၤသ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ ကွဲးတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ယးဒီး AIDS အဂ့ၢ်ဒီးကတိၤတၢ်ပိာ်သကိးတၢ်စံးဆၢတဖၣ် ခံဂၤတဆိခံဂၤတဆိတက့ၢ်.
- ◆ မ့ၢ်သ့ယုထံၣ်ပုၤဘၣ် AIDS တၢ်ဆါအိၣ်ပုၤဂၤလၢနထံကီၢ်ဒ်နဲအပူၤလၢလိာ်တၢ်ကစီၣ်အပူၤ မ့ၢ်တမ့ၢ် ပဒိၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲၤကျိၤအအိၣ်တက့ၢ်. ဘၣ်မနုၤအယိလၢတၢ်ပာ်ဖျါထီၣ် တၢ်ဂ့ၢ်အံၤကမ့ၢ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲလဲၣ်. ထံကီၢ်အတၢ်ဟံးသးလၢ AIDS အဖိခိၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်. ဘၣ် မနုၤအယိလဲၣ်. ဘၣ်မနုၤအယိပုၤဘၣ်တၢ်ဆါအံၤအနီၣ်ဂံၢ်ဘၣ်တၢ်ဟံးပနီၣ်အိၣ်စ့ၤန့ၢ်ပုၤဘၣ် တၢ်ဆါနီၢ်နီၢ်အနီၣ်ဂံၢ်န့ၣ်လဲၣ်.
- ◆ လဲၤဟးအိၣ်သကိးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဝဲၤလီၢ်တက့ၢ်. တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိတ ဖၣ်ကတိၤဘၣ်ယးဘၣ်မနုၤအယိအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ကသံၣ်ဆဲးဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ထးဆဲးက သံၣ်ဒီးစရ့ဆဲးကသံၣ်အံၤတၢ်မၤကဆဲးကဆီဒီးမၤသံတၢ်အယၢ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်.

လၢတာ်ကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်လၢထးအံၤအပူၤတာ်မၤအိၣ်ထီၣ်တာ်ဒုးနဲၣ်တမံၤလၢအဘၣ်ဃးဒီး တာ်ပဒုၣ်ဃးဆဲး AIDS အဂ့ၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်သ့

- ◆ ဆိကမိၣ်မ့ၢ်တာ်လၢ AIDS မၤဘၣ်ဒိအတာ်အိၣ်မူၤလဲၣ်. ဖိသၣ်တဖၣ်ဘၣ်အမဲၣ်ဒီးဆိကမိၣ် မ့ၢ်အတာ်အိၣ်မူၤလၢခဲန့ၣ်အတီၤပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. သရၣ်ကသံကွၢ်တာ်သံကွၢ်ဒ်အမ့ၢ်, “နကအိၣ် ဒီးမတၢ်လဲၣ်.” မတၢ်ကမ့ၢ်နတံၤနသကိးလဲၣ်. နကဒုးနဲၣ်နတံၤအဲၣ်ဒီးတာ်ရဲတံၤရဲသကိး ဆူနသကိးအအိၣ်ဒ်လဲၣ်. နကကျဲးစးစူးကါကသံၣ်မူၤဘျိး,အီသံး မ့တမ့ၢ် အီမိၣ်ဒါ. AIDS ဟဲန့ၣ်လီၤဆူနတံၤအိၣ်မူၤအပူၤမ့တမ့ၢ်နဟံၣ်ဖိယီဖိဒီးနတံၤသကိးတဖၣ်အပူၤဒ်လဲၣ်. ဝံဖိ သၣ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်အတာ်အိၣ်မူၤလၢအနဲၣ်တဆံအတီၤပူၤဒီးစံးဆၢတာ်သံကွၢ်တမံၤယီၤလၢထး အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. အလီၢ်ခဲကတၢ်ဖိသၣ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်လၢအကဲမိၢ်ပာ်ဒီးအိၣ်ဒီးဖိလၢအသးအိၣ် တဆံသၢနဲၣ်အသိးသ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကဟ့ၣ်တာ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဆူအဖိအလံၤအအိၣ် ဒ်လဲၣ်.
 - ◆ ဒုးနဲၣ်တာ်ဒုးနဲၣ်ဘၣ်ဃးပုၤဒိမၢၤလၢအလီၤဆိလိာ်အသးတဘျုးန့ၣ်ဒီးဒုးနဲၣ်လၢအတာ်ပာ် သူၣ်ဟ်သးလၢတဂၤဒီးတဂၤအဖိခိၣ်အိၣ်ဒ်လဲၣ်. မ့ၢ်ဟံၣ်ဖိယီဖိဖဲလဲၣ်တန့ၣ်လၢအသးဖုံက တၢ်န့ၣ်လဲၣ်.
 - ◆ ကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်အိၣ်သးလၢတဘျီတခိၣ်ကိၣ်ဒိၣ်မးလၢပကသမၢၤဒီးစံး “တသ့ဘၣ်” အလီၢ်ဒီးကွဲးရဲၣ်လီၤတာ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤတဖၣ်လၢဘၣ်မနုၤအယီၤအကီလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ဒုး နဲၣ်တာ်အိၣ်သးလၢအလီၤဆိလိာ်အသးအံၤခဲၣ်တဆံခဲၣ်တဆံသ့ဒီးဆိကမိၣ်မ့ၢ်လၢပုၤက ကွဲန့ၢ်နၤတသ့ဖဲအသ့လၢနကမၤတာ်တမံၤမံၤဒီးနကသမၢၤဒီးစံး, “တသ့ဘၣ်” လၢကျဲအဂ့ၢ် ဘၣ်ဆၣ်ဆူၣ်ဆူၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်အိၣ်သးဒ်အံၤတဖၣ်ကမ့ၢ်ဝဲ...
- ✓ တာ်အီမိၣ်
 - ✓ တာ်ကလဲၤဆူတာ်လီၢ်တပူၤပူၤဒီးပုၤလီၤဆိလၢနတသ့ၣ်ညါအဂ့ၢ်အကျိၤ
 - ✓ တာ်ဟးလိၣ်ကွဲလၢမုၢ်ဟါလီၤအဆၢကတီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတာ်ကကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးဒီးဒုးနဲၣ်တာ်ဟ်သူၣ်ဟ်သးဆူပုၤတဂၤလၢအအိၣ်ဒီး AIDS တာ်ဆါ အံၤန့ၣ်ဖိသၣ်သ့...

- ◆ ထၢဖိၣ်ဟ်ဖိၣ်လံာ်တာ်ကစီၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်ဃးဒီး AIDS ဒီးကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်ဟ်

သ့ၣ်ဟံးသးလၢလံာ်တၢ်ကစီၣ်အံၤဟ့ၣ်ထီၣ်ဝဲတက့ၢ်.

- ◆ ကွဲးထီၣ်လၢအပၢ်ဖျါထီၣ်တၢ်တူၢ်ဘၣ်ခိၣ်ဘၣ်ဘၣ်ဃး AIDS အဂီၢ်ဒီးအတၢ်မၤဘၣ်ဒိအတၢ်အိၣ်မူ မ့တမ့ၢ် ပှၤအဂၤအတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ စူးကါတၢ်ဂီၤဒ်အမ့ၢ်ပှၤတဂၤလၢအအံးထွဲကွၢ်ထွဲပှၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆါ AIDS တဂၤဒ်သိးကမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်လၢအဘၣ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်ဝဲလၢအဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ပှၤတဂၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်ဂီၤအပူၤအံၤကတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ကသံကွၢ်တၢ်သံကွၢ်ဒ်အမ့ၢ်ပှၤလၢအအိၣ်လၢတၢ်ဂီၤအပူၤအံၤမၤန့ၢ်တၢ်ဆါအံၤဒ်လဲၣ်ဒီးတၢ်မနုၤကကဲထီၣ်အသးဒီးအိၣ်လၢခံလဲၣ်.
- ◆ ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဖျါဖျါတခါအဒိ, တၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲပှၤတဂၤလၢအဘၣ်တၢ်ဆါ AIDS လၢဟံၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. အဆိကတၢ်ဖိသၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်အံၤလၢအနီၤကစၢ်ဒ်ဝဲဝဲမၤအဝဲသ့ၣ်တ့ၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်တဖၣ်လၢအဒုးန့ၣ်သကဲာ်ပဝးလၢတၢ်ဒုးန့ၣ်အပူၤဒီးဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်လၢတၢ်ဂီၤဂဲၤကလံာ်အံၤဆူကွီဒိတက့ၢ် မ့တမ့ၢ် ဆူပှၤတဝၢအအိၣ်တက့ၢ်.
- ◆ မၤပှၤက့ၤတၢ်တဲတယုၢ်တက့ၢ်. အဒိ, တၢ်တဲတယုၢ်လၢအဘၣ်ဃးဒီးဖိသၣ်အတၢ်ဆိကမိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါ AIDS အံၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်တၢ်ကနီၤဖးလီၤအဝဲသ့ၣ်ဆူကရူၢ်တဖၣ်လၢအကဲပှၤကွီဖိ, ကွီဖိအဂၤ, သရၣ်, မိၢ်ပၢ်တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်တဖုဘၣ်တဖုအံၤကဘၣ်တၢ်မၤလီၤဖးအိၣ်ဒီးဆိကမိၣ်, “ယကတူၢ်ဘၣ်ဒ်လဲၣ်.” တၢ်မနုၤလၢကမၤဘၣ်ဒိယၤအဒိၣ်ကတၢ်လဲၣ်. ယအဲၣ်ဒီးတၢ်မနုၤကကဲထီၣ်လဲၣ်. တဆံယဲာ်မံးနံးဝံၤအလီၢ်ခံဟံၣ်ဖျါကရူၢ်တဖၣ်အံၤဒီးနီၤလီၤဟ့ၣ်သကိးတဂၤဒီးတဂၤအတၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးဒီးအဝဲသ့ၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ဒိကန့ၣ်တၢ်တဲလၢလံာ်အံၤဝဲၤကျဲးစးစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်လၢလံာ်တဖၣ်တက့ၢ် :

သးစၢ်မုၢ်တဂၤဟဲက့ၤလၢဝဲၤတဝဲၤလၢအဘူးဒီးအသဝီန့ၣ်လီၤ. ဝဲအဝဲဟးလၢပှၤဂီၢ်မုၢ်အကျါအခါပှၤဂီၢ်မုၢ်ကိးဃါ, “တၢ်ဆါ AIDS!, တၢ်ဆါ AIDS!” န့ၣ်လီၤ. အဟံၣ်ယၢ်မၤန့ၢ်ဆူၣ်အိၣ်လၢကလဲၤမၤကွၢ်အသ့ၣ်လီၤဆီဆီလၢ HIV တၢ်ဆါအဃာ်အဂီၢ်တချုးအဟဲက့ၤအိၣ်က့ၤဒီးအဟံၣ်ဖိဃီဖိအခါန့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤကွၢ်သ့ၣ်အစၢဟဲဖျါထီၣ်လၢသးစၢ်မုၢ်အံၤအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအဃာ်န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မုၢ်လၢတီၤပူၤလၢအပၢ်အိၣ်ဒီး AIDS တၢၢ်တၢ်ဒူးအိၣ်ဒီးအီၤတပူၤဃီလၢတီၤပူၤဘၣ်. ပုၤဖိသၣ်လၢအမၤလိတတီၤဃီဒီးအီၤအမိၢ်အပၢ်တဖၣ်မၤဆူၣ်ကွီၤလၢကဟီထီၣ်ကွံၣ်ပိၢ်မုၢ်သးစၢ် အံၤလၢကွီၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခံကွီၣ်ဟီထီၣ်ကွံၣ်ပိၢ်မုၢ်သးစၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

- ◆ နဆိကမိၣ်တာ်အိၣ်သးတခါအံၤအဂ့ၢ်ဒ်လဲၣ်.
- ◆ ဘၣ်မနုၤအယိပုၤတဖၣ်အံၤဘၣ်ပၢ်ဖျါထီၣ်အတၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးလၢကျဲၣ်အံၤလဲၣ်.
- ◆ တၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးဒ်အံၤတဖၣ်ကမၤစၢၤတၢ်ဘၣ်ကူအါထီၣ်တာ်ဆါ AIDS စ့ၢ်ကီးခါ.
- ◆ နမ့ၢ်ပုၤတၢၢ်ဂ့ၤတၢၢ်ဂ့ၤလၢတၢ်တဲလၢထးအံၤအပူၤန့ၣ်နကမၤဒ်လဲၣ်.

လၢတၢ်ဆဲးကျိးဆဲးကျါအပူၤတၢ်မနုၤလၢဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်ဝဲလဲၣ်. ဖိသၣ်သ့...

- ◆ ဒူးအိၣ်ထီၣ်တာ်သးဝံၣ်ဒီးသးဝံၣ်ဝဲ, ဂဲၤလိၣ်ကွဲဒီးဒူးန့ၣ်တၢ်ဂီၤဂဲၤကလံၣ်ဘၣ်ဃး AIDS
- ◆ ဒူးအိၣ်ထီၣ်ဒီးတ့တၢ်ဂီၤတယၢ်လၢကဘၣ်တၢ်ဘျးလီၤအီၤလၢတီၤပူၤဒီးလၢကွီၣ်အိးထီၣ်အနံၤ
- ◆ န့ၣ်လီၤလၢတၢ်ဂဲၤလိၣ်ကွဲလၢအမၤဂ့ၤထီၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢပုၤလၢအအိၣ်ဒီး AIDS အဂီၢ်

လၢတၢ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တာ်ဘၣ်ဃး HIV/AIDS အဂ့ၢ်ဂ့ၤထဲလဲၣ်အဂီၢ်, သရၣ်သ့...

- ◆ သံကွၢ်ဖိသၣ်တာ်သံကွၢ်လၢကယုထံၣ်တာ်မနုၤလၢ AIDS ဘၣ်ကူတာ်သ့ဒီးတသ့အံၤအဂ့ၢ် န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မၤဖိသၣ်ကွဲးတၢ်တဲဘၣ်ဃးပုၤမၤန့ၢ်တာ်ဆါ AIDS အယၢ်အံၤအဂ့ၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်အံးထွဲကွၢ် ထွဲပုၤတၢၢ်လၢအအိၣ်ဒီးတာ်ဆါ AIDS အံၤအဂ့ၢ်တက့ၢ်. ဝံၤကွၢ်ကွၢ်တၢ်တဲလၢဖိသၣ်ကွဲး အံၤတက့ၢ်. တၢ်တဲအံၤတဲပုၤဘၣ်ဃးဖိသၣ်န့ၢ်ပၢ်ဒီးအတၢ်ပၢ်သ့ၣ်ပၢ်သးအိၣ်လၢ AIDS အ ဖိခိၣ်ဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

- ◆ မၤဖိသၣ်ယုထံၣ်ဟီၣ်ကဝီၤပူၤကိအိၣ်ပွဲၤဖျါၣ်မ့တမ့ၢ်သးစၢ်ကရၢလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဒုးန့ၢ်ပၢ် AIDS အိၣ်ပွဲၤဖုလဲၣ်တက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်မၤတၢ်မနုၤလဲၣ်. ဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒီးပုၤတဖၣ်အံၤစ့ၢ်ကိးခါ.
- ◆ ယုထံၣ်လၢမ့ၢ်ဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဟးဝူၤဝီၤလၢတၢ်ထီၣ်ဒါ AIDS အံၤအဂီၢ်ဒီးမၤစၢၤပုၤတဂၤလၢအအိၣ်ဒီး AIDS အံၤစ့ၢ်ကိးခါ. မ့တမ့ၢ် ဟ့ၣ်ပလီၢ်ပုၤအဂၤဘၣ်လးတၢ်လီၤပျံၤအလီၢ်လၢ AIDS အံၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးခါ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - မၤစၢၤဖိသၣ်လၢကနီၢ်ပၢ်တၢ်ဒီးမၤတၢ်တမံၤမံၤအဂီၢ်^{၁၀}

တၢ်နီၢ်ပၢ်တၢ်

၁. ထၢဖိၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤတမံၤဂ့ၢ်တမံၤဂ့ၢ်ဘၣ်လး HIV/AIDS ဒီးတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအဂ့ၢ်အဂၤလၢနမၤန့ၢ်အီၤသ့ၣ်ဖိတၢ်မံၤယုၣ်လိာ်သးတဖၣ်လၢနထံၣ်အီၤသ့ၣ်လၢနပုၤတဂၤအပူၤတက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလၢဘၣ်မနုၤအယိ AIDS တၢ်ဆါအယၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လီၤပျံၤအလီၢ်ဒီးပုၤမၤန့ၢ်အီၤသ့ၣ်လဲၣ်ဒီးပဒီသဒါအီၤသ့ၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
၂. မၤတၢ်သံက့ၢ်စံးဆၢဆူပုၤကိဖိအအိၣ်ဘၣ်လး HIV/AIDS အဂ့ၢ် (တၢ်စံးဆၢကဘၣ်မ့ၢ်ဘၣ်/ တဘၣ်) န့ၣ်လီၤ.
၃. ဂဲၤတၢ်လိာ်ကွဲၤလၢအမံၤမ့ၢ် lifeline အံၤတက့ၢ်. တုပနီၣ်ဘျါလၢအတီၣ်တဘိလၢတၢ်ဒါခိၣ်အလီၤတက့ၢ်. ဟ်စးခိက့ၤသၢက့ၤလၢပနီၣ်ဘျါအံၤလီၤလၢအခိၣ်ထံး, အခါသးဒီးအကတၢ်တက့ၢ်. စးခိက့ၤလၢစုစ့ၣ်တကပၤန့ၣ်မ့ၢ်စးခိက့ၤနီၣ်ဂံၢ်တၢ်, ဒီးလၢစးခိက့ၤအံၤအလီၤကွဲး “တၢ်လီၤပျံၤတအိၣ်ဘၣ်” တက့ၢ်. လၢစးခိက့ၤလၢစုထွဲတကပၤန့ၣ်မ့ၢ်စးခိက့ၤအနီၣ်ဂံၢ်ခံ, ဒီးလၢစးခိက့ၤအလီၤအံၤကွဲး “လီၤပျံၤဒိၣ်မး” တက့ၢ်. စးခိက့ၤလၢအခါသးတက့ၣ်န့ၣ်အနီၣ်ဂံၢ်မ့ၢ်နီၣ်ဂံၢ်သၢဒီးလၢစးခိနီၣ်ဂံၢ်သၢအလီၤအံၤကွဲးလီၤပျံၤတစးတက့ၢ်. မၤန့ၢ်အါထီၣ်စးခိက့ၤတဆံခံက့ၤတက့ၢ်. လၢစးခိက့ၤ

^{၁၀} တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ : Son V, Pridmore P, Nga B, My D and Kick P (2002) Renovating the Teaching of Health in Multigrade Primary Schools: A Teacher's Guide to Health in Natural and Social Sciences (Grades 1,2,3) and Science (Grade 5). British Council and the National Institute of Educational Sciences: Hanoi, Vietnam. တၢ်ဂ့ၢ်အံၤဂ့ၢ်ဒိၣ်မးလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်က့ၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အကျဲသန့အဂီၢ်ဒီးတမ့ၢ်ထဲလၢတီၤဖုၣ်ကိအဂီၢ် ဘၣ်. ပဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘိပုၤဖးတၢ်ဖိကိးဂၤလၢကစူးကါလံာ်အဝဲအံၤန့ၣ်လီၤ.

တက့ၢ်ဘၣ်တက့ၢ်အလိၤစုၣ်စုၣ်ကွဲးလိၤတာ်သကဲၣ်ပဝးတနီၤ, အဒိ, တၢ်နၢမူလိၣ်သး, လုၣ်သကိး ထံတပူၤယီ, စူးကါသကိးကသံၣ်မူၤဘျိး, မံယုၣ်လိၣ်သး, ဟံးစုကွၢ်မဲၣ်လိၣ်သး, ဒုးအိၣ်န့ၢ်, အိထံ လၢထံခွးတဖျၢၣ်ယီအပူၤ, ဆဲးကသံၣ်ဒီသဒၢ, သွီတာ်သ့ၣ်, စူးကါပုၤအဂၤအတာ်ထူးမဲ, ဟးထဲ တဂၤလၢမုၢ်နၢဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်လီၤစးခိအက့ၢ်ခံက့ မ့တမ့ၢ် သၢက့ဆူဖိသ့ၣ်ခံဂၤတ ဆိခံဂၤတဆိအအိၣ်တက့ၢ်. မၤပုၤက့ၢ်ဖိဆိကမိၣ်သကဲၣ်ပဝးလၢအအိၣ်လၢအစးခိက့လိၤအံၤဒီး ဆၢတဲၣ်လၢသကဲၣ်ပဝးတဖၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်လိၤပျံၤလၢတာ်မၤန့ၢ် HIV တၢ်ဆါအယၢ်အဂီၢ်ထဲလဲၣ်တ က့ၢ်. ဝံၤမၤဖိသ့ၣ်ခံဂၤတဆိအံၤဟဲၣ်လိၤအစးခိက့လၢပနီၤဘျၢအလိၤတက့ၢ်. ဝံၤကဘၣ်တဲဖျါ ထီၣ်ဝဲလၢဘၣ်မနုၤအယိအဟံၣ်လိၤဝဲလၢတာ်လိၤဖဲန့ၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤက့ၢ်ဖိအဂၤကဘၣ်တဲဖျါ ထီၣ်စ့ၢ်ကိးလၢမ့ၢ်အတူၢ်လိၣ်ဝဲတတူၢ်လိၣ်ဝဲပုၤလၢအဟဲၣ်လိၤစးခိက့အံၤန့ၣ်လီၤ. သရၣ်စ့ၢ်ကိး ကဘၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်အတာ်ထံၣ်တာ်ဆိကမိၣ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

၄. တ့ၢ်ဂီၤတခါလၢအဒုးန့ၣ်ဘၣ်မနုၤအယိပုၤသးစၢ်တနီၤမံယုၣ်လိၣ်သးတစူးကါတာ်ဖျိၣ်ထ့ၣ်မ့တ မ့ၢ်ဘၣ်မနုၤအယိအဝဲသ့ၣ်စူးကါတာ်ဆဲးကသံၣ်မူၤဘျိးလဲၣ်အံၤလၢအကရူၢ်တက့ၢ်. ပုၤက့ၢ်ဖိတ့ တၢ်ဂီၤဝံၤကဘၣ် ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်ဂီၤအံၤအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ.

၅. မၤဖိသ့ၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်ပုၤအဂၤလၢကကွဲးန့ၢ်အဝဲသ့ၣ်လၢကမၤတာ်သကဲၣ်ပဝးလၢအလိၤ ပျံၤတဖၣ်အံၤဒဲလဲၣ်, ဒီးကတြီဆၢဝဲဒဲလဲၣ်တက့ၢ်.

၆. ဒုးန့ၣ်တာ်ဒုးန့ၣ်လၢအကရူၢ်ဒဲသိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ဖိသ့ၣ်အတာ်သ့တာ်ဘၣ်လၢအတာ်အိၣ်မူအပူၤ တက့ၢ်. မၤပုၤက့ၢ်ဖိကယုထၢတာ်အိၣ်သးတခါဖဲအဝဲသ့ၣ်ဘၣ်တြီဆၢပုၤအဂၤလၢကကွဲးန့ၢ်အဝဲ သ့ၣ်လၢကမၤတာ်လၢတဂ့ၤတဖၣ်အခါတက့ၢ်. နီၤဖးလိၤပုၤက့ၢ်ဖိခံကရူၢ်တက့ၢ်. ပုၤက့ၢ်ဖိခံဂၤ မ့တမ့ၢ် သၢဂၤကဘၣ်ဒုးန့ၣ်လၢအကကွဲးန့ၢ်ပုၤအဂၤလၢကမၤတာ်တဂ့ၤဒဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤက့ၢ်ဖိခံ ဂၤ မ့တမ့ၢ် သၢဂၤအံၤကဘၣ်ကွဲးန့ၢ်ပုၤအဂၤလၢကဘၣ်မၤတာ်လၢတဂ့ၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲတာ်ဒုး န့ၣ်အကတာ်န့ၣ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်ဒီးပုၤက့ၢ်ဖိလၢအတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒဲလဲၣ်ဖဲပုၤတဂၤကွဲးန့ၢ်အဝဲ သ့ၣ်လၢကမၤတာ်တဂ့ၤဘၣ်အခါတက့ၢ်. အဝဲသ့ၣ်တူၢ်ဘၣ်တာ်မနုၤဖဲပုၤခံဂၤမ့တမ့ၢ်သၢဂၤမၤဆူၣ် အဝဲသ့ၣ်လၢကမၤတာ်အံၤအခါန့ၣ်လဲၣ်. တၢ်ဒုးန့ၣ်အံၤမ့ၢ်တာ်အနီၢ်ကီၢ်တာ်မနုၤလၢကမၤန့ၢ်ဆိၣ် ခံအဝဲသ့ၣ်လၢကမၤတာ်လၢတဂ့ၤဘၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်. တဲဘၣ်ပုၤက့ၢ်ဖိလၢဘၣ်မနုၤအယိအကါဒိၣ် လၢကဘၣ်တြီဆၢတာ်အိၣ်သးဒဲအံၤတဖၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိအကါဒိၣ်လၢကဘၣ်မၤလိဝဲဒဲသိးပုၤ ကွဲးန့ၢ်သုသုတန့ၢ်တဂ့ၤန့ၣ်လီၤ.

၇. ဒုးန့ၣ်တာ်ဒုးန့ၣ်ဘၣ်ယးတာ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲပုၤတဂၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်ဆါ AIDS လၢဟံၣ်တက့ၢ်. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးလၢပုၤလၢအအိၣ်ဒီး AIDS အံၤတူၢ်ဘၣ်ဒဲလဲၣ်ဒီးပုၤလၢအအံးထွဲကွၢ်ထွဲ တၢ်တဂၤစ့ၢ်ကိးတူၢ်ဘၣ်ဝဲဒဲလဲၣ်တက့ၢ်.

၈. တဲတၢ်တဲဘၣ်ယးပုၤကွီုဖိတဂၤလၢအဆိကမိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ဆါ AIDS တက့ၢ်. နီၤဖးလီၤပုၤကွီုဖိဆူအကရူၢ်လွံၢ်ကရူၢ် (လၢအမ့ၢ်ပုၤကွီုဖိအံၤ, ပုၤကွီုဖိအဂၤ, သရၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်) တက့ၢ်. မၤကရူၢ်တကရူၢ်ဘၣ်တကရူၢ်စ့ၣ်စ့ၣ်ဆိကမိၣ်ထီၣ်အတၢ်တူၢ်ဘၣ်တဖၣ်, ဒီးကမၤဘၣ်ဒိနၤလဲၣ်, ဒီးတၢ်မနုၤလၢအအဲၣ်ဒီးဝဲလၢအကဲထီၣ်အသးန့ၣ်လဲၣ်. ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အံၤလၢတီၤဒိတတီၤတက့ၢ်.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတဖၣ်

- ၁. ဟးဆဲးတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤပျံၤလီၤဖုးအလီၢ်
- ၂. ပုၤမ့ၢ်မၤဆူၣ်နၤလၢနကမၤတၢ်တမံၤမံၤလၢတဂ့ၤန့ၣ်စံးဘၣ်အီၤ, ယတမၤဘၣ်တက့ၢ်. အိၣ်ဒီးတၢ်သးသဟီၣ်လၢအဆူၣ်တက့ၢ်.
- ၃. မၤစၢၤပုၤတဂၤလၢအအိၣ်ဒီး HIV တၢ်ဆါအယၢ်အံၤတက့ၢ်.
- ၄. ကွဲးထါဘၣ်ယး AIDS ဒီးဖးအီၤဆူနဟံၣ်ဖိယိဖိအအိၣ်တက့ၢ်.
- ၅. ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်ဘၣ်ယးပုၤတဂၤလၢအမံၤမ့ၢ်, HIV ဒီးပုၤအဝဲန့ၣ်ကျဲးစးကွဲးန့ၣ်လွဲၣ်န့ၣ်ပုၤဂၤလၢကမၤတၢ်လၢတဂ့ၤတဖၣ်, ကွဲးန့ၣ်ပုၤတနီၤဒီးပုၤတနီၤတြီဆါအီၤန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တကရူၢ်မၤလိန့ၣ်တၢ်လၢကဘၣ်ဒိသဒါအသးလၢ HIV နီၤလဲၣ်ဒီးစးထီၣ်တဲဘၣ်ပုၤအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပုၤလၢအမံၤမ့ၢ် HIV အံၤပုၤဒိကန့ၣ်အီၤစ့ၣ်လီၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤကွီုဖိဒုးန့ၣ်တၢ်ဒုးန့ၣ်အံၤဆူအမိၢ်အပၢ်အအိၣ်ဒီးပုၤကွီုဖိအဂၤအအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.
- ၆. တုၤလံာ်တယၢ်တဖၣ်ဘၣ်ယး HIV/AIDS ဒီးဘျးလီၤအီၤလၢကွီုဒီးတၢ်ဆါဟံၣ်ဒီးတၢ်လီၢ်အဂၤလၢပုၤတဝါအပူၤတက့ၢ်.
- ၇. န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်ကရၢကရိလၢအကျဲးစးဒိသဒါတၢ်ဆါ AIDS အံၤတက့ၢ်. တုၤလံာ်တယၢ်, ကွဲးတၢ်တဲ မ့တမ့ၢ် ထါ, တၢ်ဂဲၤကလံာ်, တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲဒီးအဂၤတဖၣ်တက့ၢ်.

အဆၢဒိၣ် ၆.၃ တၢ်ဟ့ၣ်ကိတၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီး တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤတဖၣ်

ပကိၤမၤဘၣ်ဒိပပုၤကိၤဖိအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လီၤဆိဒၣ်တၢ်အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ဆါအယၢ်လၢကိၤအယိန့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်လိၣ်လီၤဆိလၢအတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အပူၤ မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်လၢက့ၢ်ဂီၤတလၢတပုၤဒီးဟးဂီၤတဖၣ်ဘၣ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တဂ့ၤဒီးတၢ်အိၣ်လၢတန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ကိမ့ၢ်ဒုးအိၣ်တၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤန့ၣ်ကဘၣ်ဘျုးဖိသၣ်တဖၣ်အံၤလီၤဆိဒၣ်တၢ်ခိဖျိမၤန့ၢ်တၢ်အိၣ်, မၤလိဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ကဆဲၣ်ကဆိန့ၣ်လီၤ. ကိမၤသကိးတၢ်ဒီးမိၢ်ပၢ်ဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ်လၢကမၤဂ့ၤထီၣ်ထံအိၣ်လၢအကဆိလၢပုၤကိၤဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပကိၤဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါသ့ဒီးမၤစၢၤမၤဘၣ်ထွဲက့ၤတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဂ့ၢ်ကိလၢအဘၣ်တၢ်က့ၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်အိၣ်အါကတၢ်လၢပုၤတဝၢအပူၤန့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၢ်လၢလံာ်အဆၢဒိၣ်လၢအပူၤကွံာ်တဆၢအပူၤပမၤလိဘၣ်တ့ၢ်လံာ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢ life skills န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဒုးကူၣ်သ့ဖိသၣ်တဖၣ်လၢကမၤဘၣ်ထွဲက့ၤအလုၢ်အလၢဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပကိၤမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဒီးထံအကဆိဒီးတၢ်ဟးလီၢ်လၢအကြၢးအဘၣ်ဘၣ်န့ၣ်ပုၤတဝၢတဆိၣ်ထွဲန့ၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဖဲတၢ်မၤအံၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပကိၤအတၢ်ပညိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မၤလီၤတၢ်လၢကိၤကဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်မၤလီၢ်ဒီးဟ့ၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကိးထံအကဆိဒီးတၢ်ဟးလီၢ်လၢအကဆိန့ၣ်လီၤ. ခိဖျိကိၤဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်တဖၣ်အံၤအယိပမၤဆူၣ်ထီၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ကဆဲၣ်ကဆိလၢသးသမူအဂီၢ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ကစီၣ်လၢကဘၣ်ဆဲးကျဲၤဆဲးကျိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကိကဘၣ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒီဂ့ၤတဲာ်ဘၣ်လၢပုၤကိၤဖိအဂီၢ်ဒီးပုၤတဝၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခိဖျိလၢကိၤမၤဒ်အံၤအယိန့ၣ်တၢ်ဖဲတၢ်မၤတမံၤယိလၢအဘၣ်တၢ်မၤအိၣ်လၢကိၤအံၤတၢ်မၤအိၣ်လၢပုၤတဝၢအပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. အါန့ၣ်အန့ၢ်ပကိၤမ့ၢ်မၤန့ၢ်တၢ်အံၤန့ၣ်ပုၤတဝၢကထံၣ်ပကိၤဒီးပဝဲကိးဂၤဒဲးလၢအဂ့ၤတကပၤဒီးဒုးထံၣ်လီၤပသးလၢပမၤမူဒါအကါဒိၣ်တမံၤလၢကိၤပူၤဒီးကိၤချ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. လံာ်အဆၢတဆၢအံၤကမၤစၢၤန့ၣ်လၢနကမၤတၢ်အကျိၤအကျဲၤအံၤခိဖျိကိၤအတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတၢ်တိာ်ကျဲၤဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဖဲတၢ်မၤတဖၣ်ဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိတဖၣ်တပတီၢ်ဘၣ်တပတီၢ်ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၤအတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတၢ်တိာ်ကျဲၤအဂီၢ်ဒီးကျဲၤလၢကဒုးန့ၣ်လီၤဖိသၣ်လၢကမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၤအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲၣ်ကဆိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်ပတၢ်အိၣ်သးခဲအံၤ

တချုးပဒုးအိၣ်ထီၣ်ပတၢ်ပညိၣ်ဒီးကွဲးလီၤတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဒီးဘၣ်န့ၣ်ပလိၣ်ဘၣ်လၢ ပကဘၣ်မၤကွၢ်က့ၤပက့ၢ်အတၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ကျိၤကျဲၤအံၤလီၤပလိၣ်ဒီးတၢ်မၤကွၢ်ပက့ၢ်အကျဲၤသန့လၢလံာ်အံၤအဆၢဒိၣ်တၢ်အပူၤအသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ် အကျိၤအကျဲၤအိၣ်ဒီးတၢ်အပတၢ်ခိၣ်သ့ၣ်သၢပတၢ်န့ၣ်လီၤ.

၁. မၤလၢပဲၤတၢ်မၤကွၢ်အလံာ်ရဲၣ်လၢလံာ်အံၤတက့ၢ်. သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤတဝၢအ တၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိ, မိၢ်ပၢ်ဒီးဖိသ့ၣ်တဖၣ်လၢကမၤတၢ် မၤကွၢ်အံၤဒီးဟူးဂဲၤလၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအကျိၤကျဲၤအံၤတက့ၢ်. တၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်အတၢ် ဟူးတၢ်ဂဲၤအဂၤတနီၤလၢနမၤသ့မ့ၢ်ဝဲ -

- ◆ မၤပဲၤသကိးတၢ်မၤကွၢ်အကျဲၤသန့ဒီးပုၤတဝၢအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အ profile လၢအ ဘၣ်တၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအံၤလၢလံာ်အံၤအဆၢဒိၣ်တၢ်အပူၤဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ် အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အကျဲၤသန့လၢက့ၢ်အဂီၢ်တက့ၢ်.
- ◆ တ့ၣ်ဒီးပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဒုးန့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်ဖံးတၢ်မၤလီၢ်တဖၣ်, တၢ်ဒၢၣ်ထံအလီၢ်, တၢ်ဟးလီၢ်, ဒီးဟီၣ်ကဝီၤအဂၤဖဲဖိသ့ၣ်ဒီးပုၤနီၢ်ဒိၣ်အ့ၣ်ဆါ မ့တမ့ၢ် ဆံၣ်ဆါအလီၢ် (တၢ်အံၤကမ့ၢ်က့ၢ်ပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအဒုး မ့တမ့ၢ် တၢ်မၤ အါထီၣ်အံၤလၢတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးအံၤလၢလံာ်အဘၣ်သၢအပူၤ) န့ၣ်လီၤ.
- ◆ မၤဝံၤမၤတၢ်က့ၤတၢ်တဲတဖၣ်လၢအဒုးန့ၣ်ပက့ၢ် မ့တမ့ၢ် ပုၤတဝၢအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အ တၢ်အိၣ်သးအနီၢ်ကီၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.
- ◆ ပျဲဖိသ့ၣ်တ့မ့တမ့ၢ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်လၢအပၢ်ဖျါထီၣ်, “ပတၢ်ကဆဲးကဆီ, ယက့ၢ်ဒီးယပုၤတ ဝၢလၢယမံမိၢ်ဘၣ်အံၤတဖျါ” အသိးန့ၣ်လီၤ.

၂. နမၤတၢ်လၢထးမ့ၢ်ဝံၤကျဲးစးယုထၢတၢ်ဖံးတၢ်မၤမနုၤလၢအဘၣ်တၢ်မၤအီၤအဆိကတၢ်လၢနက့ၢ် ဒီးပုၤတဝၢအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတၢ်အိၣ်သးအပူၤတက့ၢ်.

၃. ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢနကမၤဂ့ၤထီၣ်နက့ၢ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ် အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါအတၢ်အိၣ်သးအဂီၢ်တက့ၢ်. နစူးကါတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအကျိၤအ

ကျဲလၢလံာ်အဘျီတၢ် မ့တမ့ၢ် သၢအပူၤဒ်းတၢ်န့ၣ်ကျဲလၢတၢ်ဒ်းအိၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအံၤအဂီၢ် သ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤကွၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်လၢတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးအဂီၢ်တဖၣ်.^{၁၉}

တၢ်မၤကွၢ်အတၢ်ဂ့ၢ်ရဲၣ်တဖၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ဒ်းအိၣ်ထီၣ်အီၤဒ်းသိးပကထံၣ်န့ၢ်လၢမ့ၢ်ပကတီၢ်အိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးတၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢအဂ့ၢ်လံၤခါန့ၣ်လီၤ. နပာ်ဖိၣ်အါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လၢ အကြးဒီးနကတီၢ်အတၢ်အိၣ်သးတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်ယကတီၢ်မၤတၢ်ဖံးတၢ်မၤတဖၣ်လၢအပၣ်ဃုာ်, (မ့ၢ်ပၣ်ဃုာ်န့ၣ်တီၤနီၣ် “✓”တက့ၢ်.)

___ ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးဒီးအမဲအတၢ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါတဖၣ်

___ တၢ်စီၤဖိသၣ်အတၢ်ယၢ်ဒ်းသိးကယုထံၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤကြးအဂီၢ်

___ တၢ်ဒီသဒၢဒီးကူးစါတၢ်အိၣ်အထူးအစီတလၢတပုၤ (ဒ်အမ့ၢ် Vitamin A, Iron ဒီး Iodine) လၢအမၤဘၣ်ဒိဖိသၣ်အတၢ်မၤလိန့ၢ်တၢ်

___ တၢ်ဒ်းအိၣ်တၢ်အိၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤဒ်းအမ့ၢ်တၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ မ့တမ့ၢ် တၢ်အိၣ်လိာ်ကွဲ

___ တၢ်ဒီသဒၢဒီးယါဘျီတၢ်ဆါအယၢ်လၢအဘၣ်ကူဘၣ်ဂၢ်လိာ်သးသ့ဒ်အမ့ၢ်ထိးကလဲာ်ဒီးတၢ် ဆါအဂၤ, ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤကြး

___ မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ဟူ

___ တၢ်မၤစၢၤဆိအတၢ်မၤလိ

^{၁၉} ဘၣ်တၢ်ဟံးန့ၢ်အီၤလၢ : (1) UNESCO. FRESH: A Comprehensive School Health Approach to Achieve EFA. Paris, 2002 (ED-2002/WS/8 Rev.), and (2) UNICEF and the International Water and Sanitation Centre. A Manual on School Sanitation and Hygiene. Water, Environment and Sanitation Technical Guidelines Series - No. 5. New York, 1998.

___ ကွဲကိအတတ်ကူညီဘက်ကူညီသွ, တတ်ဂဲလိတ်ကွဲ, ဒီးတတ်ဒုးအိတ်ထိတ်ကွဲတိအသိတ်ဖတ်

___ တတ်မၤစၢပုၤသးစတ်ဖတ်လၢတတ်ဒိသဒၢ, တတ်မၤကွဲတတ်ယါဘျါဒီးတတ်မၤစၢလၢနီၢ်သး မ့တမ့ၢ် ဟ့ၣ်ကူညီဟ့ၣ်ဖး counselling လၢ HIV/AIDS အင်္ဂါ, တတ်အိတ်ထိတ်ဒီးဟုးသး, တတ်မၤဆူးမၤ ဆါဒီးတတ်မၤတရီတပါဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖတ်အင်္ဂါ

___ ဒုးအိတ်ထိတ်ကျဲသန့လၢဖိသၣ်လၢအအိတ်ဒီးတတ်အိတ်ဆူၣ်အိတ်ချ့အတတ်ဂ့ၢ်ကိဒီးခိၣ်န့ၣ် (mental health) အတတ်ဂ့ၢ်ကိတဖတ်ကဘၣ်တတ်ဆုၢ်အိတ်ဆူၣ်တတ်ဆါဟံၣ် မ့တမ့ၢ် ကသံၣ်သရၣ်အအိတ်

___ အိတ်ဒီးတတ်ဆိတ်ထွဲမၤစၢအတတ်ကရၢကရီအဂၤလၢကမၤစၢလီၤဆိဒ်တတ်ဖိသၣ်ဖိၣ်ယဲတဖတ်

___ တတ်ဒိသဒၢတတ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးလၢအကဲထိတ်သ့လၢတတ်တပတ်သ့ၣ်ပတ်သးအပူၤတဖတ်

___ တတ်မၤစၢဆိဒီးတတ်ပိးတတ်လီၤလၢတတ်ကစူးကါအိတ်လၢတတ်မ့ၢ်ကဲထိတ်အသးသတူၢ်ကလတ်တဖတ် အအိတ်

___ တတ်အိတ်သးဝးတရံးလၢအမုၢ်ဒီးဂ့ၢ်လၢတတ်မၤလိမၤဒီး, တတ်ဂဲလိတ်ကွဲဒီးတတ်အိတ်ဆူၣ်အိတ်ချ့အ တတ်ဘျးစဲလိတ်သးဒီးတတ်မၤစၢလီၤတတ်မၤတရီတပါမ့တမ့ၢ်တတ်ထီၣ်ဒါသကဲၣ်ပဝးလၢအတဂ့ၤတ ဖတ်အင်္ဂါ

___ တတ်အိတ်တတ်ဆိးအလီၢ်လၢဖိသၣ်လၢအအိတ်ဒီးကွဲကိဟးဂိၤဒီးတလၢတပုၤတဖတ်အင်္ဂါ

___ တတ်ကပိၤအိတ်လၢအိတ်ပုၤလၢကိပူၤဒီးကိချ့

___ တတ်ဒိသဒၢလၢတတ်စူးကွဲၣ်တတ်ဖိတတ်လံၤလၢအကဲထိတ်တတ်တံၣ်တတ်ဒီးတတ်မၤဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးတတ်သ့ တဖတ် အဒိ, တတ်လၢအိတ်ဒီးအစုၣ်အပျါ

ယကိအိတ်ဒီးတတ်ပိးတတ်လီၤသ့ၣ်တဖတ်အံၤလီၤ. (မ့ၢ်အိတ်န့ၣ်တိၤနီၣ် ✓ တက့ၢ်.)

___ အိတ်ဒီးထံးအလီၢ်လၢအဂ့ၤဒီးညိဒီးအိတ်ဒီးထံးအိတ်လၢအကဆိ, ထံးလၢတတ်သ့စု, ဒီးထံးလၢတတ် ဟးလီၢ်အင်္ဂါ

- ___ တာ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲတာ်လီၤလၢအဟ့ၣ်ထီၣ်ထံဆူပှၤတဝါအအိၣ်တဖၣ်
- ___ တာ်ဟးလီၤလၢပိာ်မုၢ်ဒီးပိာ်ခွါအဂီၢ်လီၤဆီ, လၢသရၣ်ဒီးကွိမိအဂီၢ်လီၤဆီ
- ___ တာ်ဟးလီၤအနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်လၢအိၣ်ပွဲၤဒီးပှၤကိးဂၤဒဲးစူးကါအီၤသ့လၢကွိ
- ___ ကွိအိၣ်ဒီးတာ်လီၤလၢဖိသၣ်ကသ့အစုလၢထံဒီးဆးပှၣ်
- ___ တာ်ပီးတာ်လီၤလၢတာ်ကမၤကဆဲးကဆီတာ်ဟးလီၤအိၣ်ဒီးတာ်မၤကဆဲးကဆီတာ်ဟးလီၤခဲအံၤ
ခဲအံၤ
- ___ အိၣ်ဒီးထံကျိၤလၢတာ်ကစူးကွၢ်ထံလၢတဂ့ၤတဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ်
- ___ တာ်စူးကွၢ်တာ်အ့ၣ်တာ်ဆံၣ်အလီၤလၢအပူၤဖျဲး, ဂ့ၤလၢတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်
- ___ တာ်ကမ့ၢ်, တာ်တယာ်တဖၣ်တာ်စူးကွၢ်အီၤမ့တမ့ၢ်တာ်စူးကါကဒါက့ၤအီၤလၢအလီၤဘၣ်

ကွိတာ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါအတာ်တိာ်ကျဲၤ - တာ်မၤစၢၤဖိသၣ်လၢတအိၣ်ဘၣ်တာ်မူၢ်မူၢ်
နီၢ်နီၢ်တဖၣ်

ဖိသၣ်လၢအသ့ၣ်ဝံၤသးစူးန့ၣ်တမၤလိတာ်ဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲဖိသၣ်တအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လၢပွဲၤလၢ
ဟံၣ်န့ၣ် (အဟံၣ်မ့ၢ်အိၣ်), ကွိကမ့ၢ်တာ်လီၤလၢဖိသၣ်ကမၤန့ၢ်တာ်အိၣ်အစ့ၤကတၢာ်တဘျီန့ၣ်လီၤ.
တာ်အိၣ်အံၤအကါဒိၣ်လၢဖိသၣ်လၢအဘၣ်မၤတာ်ဒီးထီၣ်ကွိတဘျီမီ, ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢကျဲခိၣ်,
ဖိသၣ်လၢအဟံၣ်ဖိမိဖိဖိၣ်မ့ၢ်လၢ HIV/AIDS တဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

တကးဒီးဘၣ်ဒီဖျိတာ်ဟ့ၣ်တာ်အိၣ်အဂ့ၤလၢကွိအံၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢတာ်မၤဂ့ၤထီၣ်တာ်ဖးလံာ်ကွဲးလံာ်
ဒီးမၤစၢၤဖိသၣ်လၢအဖျိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တာ်လီၤလၢကွိမ့ၢ်တာ်ဟ့ၣ်ဒူးအိၣ်တာ်လီၤန့ၣ်ဖိသၣ်ထီၣ်ကွိအ
နီၣ်ဂံၢ်ကအါထီၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၤတဝါဖဲပိာ်မုၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်အိၣ်လၢဟံၣ်န့ၣ်မိာ်ပာ်ကဆၢတဲာ်လၢကဆုၤအ
ဖိဆူကွိဖဲကွိမ့ၢ်ဒူးအိၣ်တာ်အိၣ် မ့တမ့ၢ် ကွိဟ့ၣ်လီၤတာ်အိၣ်လၢကက့ၤစိာ်အီၤဆူအဟံၣ်လၢကအိၣ်

ဝဲအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢဂ့ၢ်ဂီၤအူအတၢ်အိၣ်သးန့ၣ်ကွီၣ်ဟ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဆူဖိသၣ်န့ၣ်မၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤလၢကအိၣ်မူအဂီၢ်ဒီးမၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကဆဲးအိၣ်ကွီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၀}

တၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါန့ၢ်မၤလီၤတၢ်ဖိသၣ်လၢကအိၣ်ထီၣ်ဒီးလဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်ဂ့ၢ်ဂီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်လၢဖိသၣ်လိၣ်ဘၣ်အံၤတဖၣ်ဘၣ်ပၣ်ယုၣ်ဖရိၣ်ထံၣ်န့ၣ်, တၢ်အသိ, ဒီးကၣ်ဘိၣ်ဟဲၣ်ဒီးဒီးဘၣ်တၣ်မံၣ်, iron ဒီးအဲၤအံၤဒံၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အိၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လိၣ်ဘၣ်တဖၣ်လၢဖိသၣ်အနီၤခိက့ၢ်ဂီၤဒီးအနီၤသးအတၢ်ဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢပကဆီလီၤတၢ်အိၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲၤလၢကွီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တၢ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်အပတီၢ်လိၣ်ယဲၢ်ပတီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဆိၣ်ထွဲလၢပုၤတဝၢအအိၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်ဒ်သိးတၢ်တိၣ်ကျဲၤကဘၣ်တၢ်ဆီလီၤအံၤဂ့ၢ်ဂီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၁) : မၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိလၢပုၤတဝၢအပူၤတက့ၢ်. မၤကွီၣ်ဖိသၣ်မ့ၢ်အအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤထွဲ (ခိဖျိတၢ်စီၤကွီၣ်ဖိသၣ်အတယၢ်ဒီးထီၣ်ကွီၣ်အထီ) ဒီးဘၣ်တၣ်မံၣ်တလၢပုၤမၤန့ၣ်တက့ၢ်.

အပတီၢ် (၂) : ဝဲကွီၣ်စးထီၣ်သီအိၣ်ထံးတလၢန့ၣ်မၤကွီၣ်ဖိသၣ်ခဲလၢၢ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢပုၤတဖၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ခဲလၢၢ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လၢပုၤဒီးဘၣ်တၣ်မံၣ်လၢပုၤတဖၣ်ကဘၣ်တၢ်ယါအံၤလၢကသံၣ်သရၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤထွဲမ့ၢ်လၢဖရိၣ်ထံၣ်န့ၣ်တအိၣ်လၢပုၤအံၤအတယၢ်ကဖုံန့ၣ်အသးန့ၣ် (undernourishment) မ့ၢ်တမ့ၢ် အထီစ့ၢ်ကိးကဖုၣ်န့ၣ်အသးန့ၣ် (stunting), မ့ၢ်တမ့ၢ်အတယၢ်ဖုံန့ၣ်အနီၤအထီ (wasting) န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်ခဲလၢၢ်အံၤလိၣ်ဘၣ်တၢ်အိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးဖရိၣ်ထံၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်တၢ်ဘါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢဘၣ်တၣ်မံၣ်တအိၣ်လၢပုၤတဖၣ်ကြၢးအိၣ်ကသံၣ်ဘၣ်တၣ်မံၣ်န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ကြၢးအိၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢလိၣ်ဟ့ၣ်အါအါဒီးတၢ်သူတၢ်သၣ်ဒ်အမ့ၢ်တခိးသၣ်ဒီးကွံစံသၣ်အသိးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအဲၤအံၤဒံၣ်တအိၣ်လၢပုၤတဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ကသံၣ်အဲၤအံၤဒံၣ်မ့ၢ်ပၤန့ၣ်အံၤသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးအဲၤအံၤဒံၣ်လၢအတၢ်အိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပိၣ်မုၢ်လိၣ်ဘိတဖၣ်ကဘၣ်အိၣ်ကသံၣ် iron အဖျၢၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၃) : ဒ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢနမၤန့ၢ်လၢအပတီၢ်ခံအသိးန့ၣ်ဆၢတၢ်လၢတၢ်အိၣ်မနုၤလၢကွီၣ်ဘၣ်ဟ့ၣ်ဒုးအိၣ်ဖိသၣ်တဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်. သံကွီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိလၢတၢ်ဆါဟံၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကမၤစၢၤန့ၣ်တက့ၢ်. တၢ်အပတီၢ်တပတီၢ်အံၤပုၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်မၤစၢၤန့ၣ်သ့အယိၣ်န့ၣ်လီၤ. အဒိ, အဝဲသ့ၣ်ကမၤစၢၤန့ၣ်လၢနက

²⁰ World Food Programme (2002) Fact Sheet: School Feeding. Rome

ဟ့ၣ်ထီၣ်တာ်အိၣ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢက့ၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့တမ့ၢ် အဝဲသ့ၣ်ကမၤစၢၤနၤလၢကသ့ၣ်က ဖျးက့ၣ်တာ် ဒီးတာ်လၣ်အကရၢၢ်, မ့တမ့ၢ်အဝဲသ့ၣ်ကကတၢ်တၢ်အိၣ်လၢက့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

အပတီၢ် (၄) : သိၣ်လိဖိသၣ်တဖၣ်လၢတာ်အိၣ်မနုၤလၢအကြးအိၣ်ဝဲဒ်သိးကအိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ် န့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. ဖိသၣ်ကတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိး,

- ◆ မ့ၢ်အသ့ၣ်ညါဖိသၣ်တဂၤလၢအအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လီၤထြး မ့တမ့ၢ် ယဲၤတလၢတဖၣ်အိၣ် တအိၣ်လဲၣ်
- ◆ တၢ်ဂ့ၢ်လၢဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တနီၤတအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လၢပွဲၤန့ၣ်လဲၣ်

ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢကကတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးဘၣ်ဃးဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ် တနီၤတအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လၢပွဲၤဒီးဘၣ်မနုၤအယိအယဲၤန့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. တၢ်စံးဆၢမ့ၢ်လၢဟံၣ်ဖိယိဖိ ဖိၣ်အယိန့ၣ်ကတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးလၢ,

- ◆ ဘၣ်မနုၤအယိဟံၣ်ဖိယိဖိတဖၣ်ဖိၣ်လဲၣ်
- ◆ ပမၤတၢ်မနုၤကသ့ၣ်လၢဖိသၣ်လၢတအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လၢပွဲၤအံၤအဂီၢ်လဲၣ်
- ◆ ယမၤတၢ်မနုၤသ့ၣ်သိးယသ့တအိၣ်ဒီးတာ်အိၣ်လီၤထြးအံၤအဂီၢ်လဲၣ်

ဖိသၣ်လၢန့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်လၢတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်က့ၣ်တာ်အိၣ်အတၢ်တိၣ်ကျဲၤအပူၤဒီးကမၤကွၢ်အနီၢ် ကစၢ်ဒၣ်ဝဲအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ. အဒိ, လၢ CHLD တၢ်တိၣ်ကျဲၤလၢကီၢ်က့ၣ်တဲၣ်အပူၤ န့ၣ်က့ၣ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်အထီၣ်ဒီးအတယၢ်ဒၣ်ဝဲဒီးဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်ကျဲၤလၢကမၤဂ့ၢ်ထီၣ်အနီၢ်ကစၢ်အတၢ် အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးအတီၤဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ. ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိးဝဲတာ်အိၣ်မနုၤ လၢအအိၣ်ဒီးအဲအိၣ်ဒ်(န့)အါလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်အံၤကတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတာ်ဒီးအဟံၣ်ဖိ ယိဖိဘၣ်ဃးတာ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢတအိၣ်ဒီးအဲအိၣ်ဒ်(န့) လၢပွဲၤအံၤအဂ့ၢ်, အဝဲသ့ၣ်မၤကွၢ်အံၤသၣ်လၢအ ဟံၣ်ဒ်သိးကထံၣ်ဝဲလၢအဲအိၣ်ဒ်(န့) အိၣ်ဆံးအါလၢအအံၤသၣ်အပူၤန့ၣ်လဲၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်တာ်ကျိၤလၢ အထံၣ်န့ၢ်ဝဲတဖၣ် တၢ်စူးကါအီၤလၢတာ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်က့ၣ်အတၢ်အိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၀}

^{၂၀} CHLD အတၢ်တိၣ်ကျဲၤ, တၢ်မၤဂ့ၢ်ထီၣ်ဖိသၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်. <http://www.inmu.mahidol.ac.th/CHLD>

အပတီၢ် (၅) : ဖဲကွီုပျါအကတီၢ်န့ၣ်မၤကဒါက့ၤတၢ်အပတီၢ်ခံအံၤဒ်သိးနကထံၣ်ဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်ထီၣ် မ့တမ့ၢ် တဂ့ၤထီၣ်လဲၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်. ဖဲနမၤတၢ်အံၤအခါနရဲၣ်ကျဲၤကွီုတၢ်အိၣ်အတၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢနံၣ်လၢကဖဲလၢခံတနံၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. နကဘၣ်ပျဲမိၢ်ပၢ်ဒီးပှၤတဝၢခိၣ်နၢ်တဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်ဒ်သိးကမၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်တဖၣ်ကမၤန့ၣ်တၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါဖဲကွီုပျါအကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

စူးကါတၢ်အပတီၢ်ယံၢ်ပတီၢ်အံၤဒ်သိးနဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တီၢ်ကျဲၤလၢဖိသၣ်အမဲအဂီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်တြီဆၢထိးကလဲၣ်အိၣ်ဖိသၣ်, မၤကွၢ်စ့ၢ်ကိးလၢတၢ်တီၢ်ကျဲၤတဖၣ်အံၤမၤတၢ် မ့တမ့ၢ် တမၤတၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီုအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲးကဆီအဂီၢ်

လၢပကဒီသဒါကွီုဒီးဖိသၣ်အဟံၣ်ဖိပီဖိအဂီၢ်ဖိသၣ်ဘၣ်မၤလိလၢကဘၣ်သ့အစုဒီးအိၣ်ဒီးထံအိလၢအကဆီန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤကပျါလၢအညီတမံၤဘၣ်ဆၣ်ညီန့ၢ်ကိးဒိၣ်မးလၢကွီုကမၤအီၤန့ၣ်လီၤ. တဘျီတခိၣ်သရၣ်တဖၣ်တသ့ၣ်အိၣ်သးအိၣ်လၢတၢ်ကဆဲးကဆီအဖိခိၣ်အံၤဘၣ်. ညီန့ၢ်န့ၣ်သရၣ်တသ့ၣ်ညါလၢကဘၣ်သိၣ်လိတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်ဒီးတၢ်ကဆဲးကဆီဒ်လဲၣ်ဘၣ်ဒီးတသ့ၣ်ညါဝဲလၢကဘၣ်မၤန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပှၤတဝၢအအိၣ်လၢကဘျီတၢ်ဟးလီၢ်ဒီးထံအိအကဆီလၢကွီုအဂီၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ဂဲၤလိတနီၤလၢနမၤအီၤသ့ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကွီုအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအကဆဲးကဆီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်မၤန့ၢ်ဖိသၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ၣ်အတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အဂီၢ်

တၢ်ဟၢဖၢလူ, တၢ်လူဘျိး, တၢ်ဆါလီၤဘျးဒီးတၢ်လိၤကိၢ်ပံၣ်ညိးအံၤကဲထီၣ်အသးခီဖျိတၢ်ဆါအယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆါအယၢ်တဖၣ်အံၤဘၣ်ကူဘၣ်ကဲလိာ်သးလၢတဂၤဒီးဆူအဂၤတဂၤခီဖျိစုဘၣ်အၢ, တၢ်ကမူၣ်ကမ့ၢ်လၢတၢ်အိၣ်အပူၤဒီးထံအိအပူၤန့ၣ်လီၤ. ပမၤန့ၢ်ထိးကလဲၣ်စ့ၢ်ကိးလၢကျဲတဘိယီအံၤန့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ဂဲၤ လိတနီၤလၢ skills-based health education အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.^{၂၂} ...

^{၂၂} တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတခါအံၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲ : Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) Child-to-Child: A Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust

- ◆ **တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးအကရူၢ်** - ဘၣ်မနုၤအယိဖိသၣ်တနီၤ (လီၤဆီၣ်တၢ်ပိၣ်မုၢ်ဖိ) တအဲၣ်ဒီးစူးကါတၢ်ဟးလီၢ်ဘၣ်လဲၣ်. ဖိသၣ်အိၣ်တနီၤလၢတဟဲကိၣ်မ့ၢ်လၢကိၣ်တအိၣ်ဒီးတၢ်ဟးလီၢ်လၢအဂ့ၢ်လၢကိၣ်အယိဘၣ်ခါ. ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်သံကွၢ်တဖၣ်အံၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဟးလီၢ်တအိၣ်လၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တမံၤလၢပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တဟဲကိၣ်ဘၣ် (လီၤဆီၣ်တၢ်လၢအ့ၣ်အကလံၤထံးတကပၤ) န့ၣ်လီၤ. ပိၣ်မုၢ်ဖိတဖၣ်တအဲၣ်ဒီးစူးကါတၢ်ဟးလီၢ်တဖျၢၣ်ယီၤဒီးပိၣ်ခွါဖိတဖၣ်မ့ၢ်လၢအမဲၣ်ဆုးဒီးတၢ်ပူၤဖျးတအိၣ်အယိန့ၣ်လီၤ. လၢကီၢ်တဘျီလၢအအိၣ်လၢအ့ၣ်ကလံၤထံးအပူၤအံၤကိၣ်ဖိပိၣ်မုၢ်ဖိအါဂၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဘၣ်ကလၢအဆံၣ်အကျါမ့ၢ်လၢအစူးကါတၢ်ဟးလီၢ်ဖဲအအိၣ်လၢကိၣ်အခါတသ့အယိန့ၣ်လီၤ.
- ◆ **တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးအကရူၢ်** - ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးလၢပကဘၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်သးစၢ်လၢကစူးကါတၢ်ဟးလီၢ်ဒီးဟ်အီၤကဆဲးကဆိၣ်လဲၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိတၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်လၢအသးပုၤထီၣ်တဖၣ်တဖၣ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးဝဲတၢ်ဆါအယၢ်ဘၣ်ကူဘၣ်ကလိာ်အသးဆူပုၤတဂၤဒီးတဂၤအအိၣ်လဲၣ် (အဒိ, ကွဲးဖိသၣ်အခံလၢတၢ်ကံးညၢ်ဘၣ်အၢတဘျီဒီးကွဲာ်လီၤတၢ်ကံးညၢ်အံၤလၢတၢ်ပျီပူၤ မ့တမ့ၢ် ပျဲဖိသၣ်အ့ၣ်ဆါလၢတၢ်လီၢ်တပူၤဂ့ၢ်တပူၤဂ့ၢ်အသိးတဖၣ်) န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **တၢ်ဒုးန့ၣ်လၢတၢ်ကမၤလိတၢ်စူးကါတၢ်ကဆဲးကဆိၣ်လၢအဂ့ၢ်** - သိၣ်လိမၤယုၤဖိသၣ်ဒီးသိးကအိၣ်ဒီးလုၢ်လၢအဂ့ၢ်လၢကိၣ်တက့ၢ်. အဒိ, စူးကါတၢ်ဟးလီၢ်, ဟ်အီၤကဆဲးကဆိၣ်, သ့စုဖဲစူးကါတၢ်ဟးလီၢ်ဝံၤအလီၢ်ခံ, သ့စုတချးအိၣ်တၢ်အိၣ်အခါတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်ဒီးသိးကဒုးန့ၣ်အတၢ်မၤလိသ့အသးလၢလုၢ်လၢအဂ့ၢ်လၢတၢ်ကဆဲးကဆိၣ်အဂီၢ်ဒီးလဲၣ်တက့ၢ်.
- ◆ **တၢ်ဃဲၤ** - ပျဲဖိသၣ်ကွဲးတၢ်ဃဲၤဘၣ်ဃးဒီးအဝဲသ့ၣ်ကြးမၤလိလုၢ်လၢအဂ့ၢ်လၢတၢ်ကဆဲးကဆိၣ်အဂီၢ်လၢအဆၢကတီၢ်ဖဲလဲၣ်, ဒီးလဲၣ်ဒီးဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ **တၢ်မၤသကိးတၢ်ဒ်အရူၢ်တဖုတကရၢအသိး** - ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်တကရူၢ်လၢကကွၢ်တၢ်ဟးလီၢ်ကဆဲးကဆိၣ်ထီၣ်ဘိတက့ၢ်. ကရူၢ်တကရူၢ်အံၤကဘၣ်ကွၢ်တၢ်ကးတံၢ်တၢ်ဟးလီၢ်အခိၣ် မ့တမ့ၢ် တကးတံၢ်ဒီးတၢ်ဟးလီၢ်ကဆဲးကဆိၣ်တကဆဲးကဆိၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟးလီၢ်မ့ၢ်တကဆဲးကဆိၣ်ဘၣ်န့ၣ်ကရူၢ်အံၤကဘၣ်စံးဘၣ်တဲဘၣ်သရၣ်မုၢ်မ့တမ့ၢ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးအပူၤမၤတၢ်ဖိဒီးသံကွၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်လၢကဘၣ်ဟ်တၢ်ဟးလီၢ်ကဆဲးကဆိၣ်လဲၣ်အဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤကမၤစၢၤဖိသၣ်လၢတၢ်ဒုးဒိၣ်ထီၣ်ထီၣ် life skills ဒ်အမ့ၢ်တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်, တၢ်ဆဲးကျါဆဲးကျိးလိာ်သး, ဒီးတၢ်ရူၤလိာ်မုၢ်လိာ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

◆ **တၢ်ဒုးနံၣ်ဖျါထီၣ်သး(ကိမ့တမ့ၢ်ပှၢတဝါ) :** ကိမ့လၢအသးပှၢထီၣ်တဖၣ်ကဘၣ်ဘိတၢ်ဟးလီၢ်လၢဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်အဂီၢ်လၢကိမ့အကရၢၢ်ပူၤအဒိၣ်အမ့ၢ်တၢ်ထီၣ်တၢ်တဲာ်တၢ်ပူၤဒီးတုၤခွးလၢဟီၣ်ခိၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဒၢကအိၣ်လီၤလံၤတဖၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ. သရၣ် မ့တမ့ၢ် ပှၢနီၢ်ခိၣ်တဂၤကကြၢၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဖိသၣ်တဖၣ်လၢကဘၣ်တုၤဘိတၢ်တဖၣ်အံၤလၢအနီၢ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ. မိၢ်ပၢ်မၤစၢၤအဖိတဖၣ်သ့ခိဖျါဟ့ၣ်လီၤတၢ်ဖိတၢ်လံၤတၢ်ပိးတၢ်လီၤဒ်အမ့ၢ်မဲး, က်လၢၢ်ကမ့ၢ်, သ့ၣ်ဒီးတၢ်အဂၤတဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်တဖၣ်တၢ်နီၤဖးလီၤအီၤဆူအကရၢၢ်ခိဖျါတၢ်လီၢ်လၢအဟဲဝဲတပူၤယီၤအသိးသ့န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤစၢၤလိာ်သးတဂၤဒီးတဂၤလၢကဘၣ်တုၤတၢ်ဟးလီၢ်ဆံးဆံးဖိလၢဖိသၣ်ဆံးတဖၣ်အဂီၢ်လၢအဟံၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီၣ်အလံာ်တၢ်ဖျါလၢတၢ်ပူၤဟံၣ်ဖျါဟံၣ်တဖျါဘၣ်တဖျါလုာ်ဒီးဖိသၣ်ဆံးတဂၤန့ၣ်လီၤ. မၤနီၣ်လီၤ (✓) ဖဲဟံၣ်လၢအတုၤတၢ်ဟးလီၢ်လၢဖိသၣ်ဆံးအဂီၢ်ဝံၤအခါဒီးမၤနီၣ်လီၤကဒီး (✓) ဖဲဖိသၣ်ဆံးတဂၤမၤလိတၢ်စူးကါတၢ်ဟးလီၢ်အခါတက့ၢ်. တၢ်အံၤတၢ်မၤအီၤသ့လၢပိာ်ခွါဒီးပိာ်မ့ၢ်ဖိတဖၣ်လီၤဆီဆီသ့န့ၣ်လီၤ.

◆ **တၢ်ပၢဆုၢတၢ်မၤလိ** – လၢတၢ်ကတိၤတၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်လၢအရၢၢ်အပူၤ မ့တမ့ၢ် ခိဖျါတၢ်ကွဲးလံာ်ဆီရဲၣ်အပူၤမၤဖိသၣ်တဲဖျါထီၣ်

- ✓ တၢ်မနုၤလၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟးလီၢ်လၢဖိသၣ်ဆံးတၢ်ဟးလီၢ်လၢဖိသၣ်ဆံးအံၤတၢ်ဒိသဒၢအီၤသ့ဒ်လဲၣ်အဂ့ၢ်.
- ✓ ဘၣ်မနုၤအယိပကဘၣ်ပလီၢ်ပသးလၢဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်အအ့ၣ်အဆံၣ်န့ၣ်လဲၣ်.
- ✓ လုာ်လၢအဂ့ၢ်မနုၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်လၢကမၤစၢၤတၢ်မၤပတုာ်တၢ်စိာ်ခိတၢ်ဆါအယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လဲၣ်.
- ✓ နကိမ့အံၤအိၣ်ဒီးတၢ်ဟးလီၢ်ဒီးတၢ်သ့စုအလီၢ်စ့ၢ်ကိးဒါ.
- ✓ ဟံၣ်ဖိယီဖိအိၣ်ဒီးတၢ်ဟးလီၢ်မ့တမ့ၢ်တၢ်လီၢ်လီၤဆီလၢဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်ကအ့ၣ်ကဆံၣ်အဂီၢ်ပှၢန့ၣ်လဲၣ်.
- ✓ ဖိသၣ်မၤစၢၤလိာ်သးလၢကမၤတၢ်ဟးလီၢ်လီၤဆီလၢဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်အဂီၢ်ဒ်လဲၣ်.
- ✓ ဖိသၣ်မၤစၢၤအပှၢဆံးဖိတဖၣ်လၢကမၤလိတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂ့ၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ဒ်လဲၣ်. မၤအဝဲသ့ၣ်တဲဖျါထီၣ်တၢ်လၢအမၤဝဲတဖၣ်တက့ၢ်.

- ◆ **ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါပုၤတဝၢအတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်တက့ၢ်.** သရၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ညိၣ်လၢအကါဒိၣ်လၢတၢ်ပၢ်တၢ်ဟးလီၤဒီးစူးကါတၢ်ဟးလီၤလၢအကဆဲးကဆိၣ်သိးကဒီသဒၢတၢ်ဟၢဖၢလူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. စဲအ့ၣ်တၢ်မၤလိတၢ်စူးကါအီၤလၢကမၤလိဘၣ်ဃးတၢ်ဆါအဃာ်တဖၣ်သ့အဒိၣ်အမ့ၢ်တၢ်ဆါအဃာ်စံးတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်မနုၤလဲၣ်ဒီးဒုးဘၣ်ကူဘၣ်ကံပုၤလၢတၢ်ဆူးတၢ်ဆါတဖၣ်လဲၣ်. သရၣ်ဒီးမိၢ်ပၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးဖိသၣ်လၢအနီၢ်ဒိၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢတၢ်ရဲၣ်ကျဲၤတ့ထီၣ်ဘိထီၣ်တၢ်ဟးလီၤလၢဖိသၣ်ဆံးတဖၣ်အဂီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ.
- ◆ **ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဖိသၣ်တဖၣ်အတၢ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်တက့ၢ်.** လၢက့ၢ်န့ၣ်ဖိသၣ်ဘိးဘၣ်ရၢလီၤတၢ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ, ထံလၢအကဆိၣ်ဒီးတၢ်ပၢ်အီၤကဆဲးကဆိၣ်ဖျိတၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိၣ်ဂၤတဲာ်ဘၣ်လၢအကစၢ်ဖျိပုၤန့ၣ်တၢ်အကရူၢ်ဒီးတၢ်ဘူၣ်တၢ်ဘါအကရူၢ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သိၣ်လိဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်လၢတၢ်ကစူးကါတၢ်ဟးလီၤလဲၣ်ဒီးကပၢ်အနီၢ်ဒိၣ်ကဆဲးကဆိၣ်လဲၣ်ဒီးမၤစၢၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဟးလီၤလၢဖိသၣ်ဆံးတဖၣ်အဂီၢ်ဖဲအလိၣ်ဘၣ်ဝဲအလီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကွဲးတၢ်သိၣ်လိအတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအဒိ - တၢ်ဟၢဖၢလူ

တၢ်မၤလိအတၢ်ပညိၣ် - မၤစၢၤပုၤက့ၢ်ဖိဒိသိးကတဲာ်န့ၢ်ပၢ်တၢ်ဟၢဖၢလူအံၤကဲထီၣ်အသးအဂ့ၢ်ဒိလဲၣ်.

တၢ်သိၣ်လိအပီးအလိတဖၣ် - တၢ်ဂီၤ (တၢ်ဟးလီၤဘၣ်အၢ, တၢ်အိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးသၣ်ဘုလၢယူၤထီၣ်ဒီးဖိသၣ်အဟၢဖၢလူအဂီၤ.)

တၢ်သိၣ်လိ, တၢ်မၤလိအတၢ်ဟူးတၢ်ဂၤတဖၣ်

- (၁) မၤဖိသၣ်ကွၢ်တၢ်ဂီၤလၢအကရူၢ်ဒီးစံးဆၢတၢ်သံကွၢ်လၢလၢ်တဖၣ်တက့ၢ်.
 - (က) နထံၣ်တၢ်မနုၤလဲၣ်.
 - (ခ) တၢ်မနုၤကဲထီၣ်အသးလၢဖိသၣ်လၢတၢ်ဂီၤအံၤအပူၤန့ၣ်လဲၣ်. ဘၣ်မနုၤအပိလဲၣ်.
- (၂) တဲဘၣ်ဖိသၣ်လၢအအိၣ်လၢတၢ်ဂီၤအပူၤအဟၢဖၢဆါ, ဟၢဖၢလူဒီးဘိးစ့ၢ်ကိးတဘျီတဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတၢ်ကိးအီၤလၢတၢ်ဟၢဖၢလူတၢ်ဆါန့ၣ်လီၤ.

- (၃) လဲၤဆူညါဒီးတဲာ်န့ၢ်ပၢၢ်လၢတၢ်ဟၢဖၢလူအံၤကဲထီၣ်အသးခီဖျိ၊
 - (က) အိၣ်တၢ်အိၣ်ဒီးစုလၢအဘၣ်အၢ
 - (ခ) အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢတကဆဲကဆီ
 - (ဂ) အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢသၣ်ဘုလၢစီၢ်လီၤလၢအလီၤ
 - (ဃ) အိၣ်တၢ်အိၣ်လၢအဟးဂီၤ
 - (င) အိၣ်ထံလၢတကဆဲကဆီ

တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤ : Zarchin J, Aung TM and Jenkins J. (2001) Skills-based Health Education and Life Skills - The Myanmar Experience. SHAPE Project, UNICEF Country Office for Myanmar

တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤ - တၢ်ပျဲဖိသၣ်န့ၢ်လီၤမၤတၢ်လၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤဘၣ်ဃးထံလၢအကဆဲကဆီ အဂီၢ်

လၢပကသိၣ်လိဖိသၣ်ဘၣ်ဃးထံအကဆဲအကဆီအဂီၢ်အကါဒိၣ်လၢကဘၣ်တဲာ်ဘၣ်ဖိသၣ်လၢက ယၢ်မ့ၢ်တၢ်အသးသမူအိၣ်တဖၣ်လိၣ်ဘၣ်ထံဒ်သိးအိၣ်မူကသ့အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ်ထံဘၣ်အၢန့ၢ်မၤဆူးမၤ ဆါပုၤသ့န့ၢ်လီၤ. ပကဘၣ်ပလီၢ်ပသးဒီးပၢ်ထံကဆဲကဆီလီၤဆီဒၣ်တၢ်, တၢ်လီၢ်လၢထံအိၣ်အလီၢ် ဒ်အမ့ၢ်ထံကျိ, ထံပူၤ, ထံတမၢ်အိၣ်အလီၢ်ဒီးဖဲပဒၢ်အီၤအခါဒီးပၢ်အီၤလၢဟံၣ်အခါဒီးစူးကါအီၤ အခါန့ၢ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤတနီၤနစူးကါန့ၢ်လီၤအီၤလၢန့ၢ် skills-based health education အတၢ်တီၢ်ကျဲၤအပူၤဒ်သိးနကမၤဂ့ၤထီၣ်ထံလၢတၢ်စူးကါအီၤအဂီၢ်သ့န့ၢ်လီၤ.^{၂၃}

- ◆ **ဖိသၣ်ကတၢၢ်ပီၣ်သကိး** : ဘၣ်မနုၤအယိထံမ့ၢ်တၢ်လၢအကါဒိၣ်လဲၣ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤကယၢ် မ့ၢ်တၢ်လၢနဘၣ်စူးကါထံလၢဟံၣ်အဂ့ၢ်, လၢပုၤတဝၢပူၤ, တၢ်ဆါဟံၣ်ဒီးစံာ်ပူၤဒုးပူၤဒီးပုၤ တဝၢဒီတဝၢအပူၤအဂ့ၢ်တက့ၢ်. တၢ်လၢပစူးကါခဲလၢ်လိၣ်ဘၣ်ထံလၢအကဆဲကဆီဖဲလဲၣ် တမံလဲၣ်. ထံလၢအကဆဲကဆီန့ၢ်အိၣ်ဒီးအရီၣ်လၢအဘဲခါ. ထံအံၤပူၤဖျဲးဒီးကဆဲကဆီ ထီဘိခါ. (တၢ်စံးဆၢကမ့ၢ်, “တကဆဲကဆီဘၣ်.” ဘၣ်မနုၤအယိလဲၣ်) တၢ်ဆါအယၢ် တဖၣ်လဲၤန့ၢ်ဆူထံအကျါသ့ဒ်လဲၣ်. ထံမၤစၢၤပုၤသ့လၢကျဲဒ်လဲၣ်. ထံမၤဆါပုၤသ့လၢကျဲ ဒ်လဲၣ်. ဖိသၣ်တဖၣ်တဘျီဘျီအဟၢဖၢဆါဒီးအဟၢဖၢဟးခါ. ပုၤလၢအအိၣ်လၢဟံၣ်ဖိယိ

^{၂၃} တၢ်ဂ့ၢ်ဒီးသန့ၤလၢတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤအံၤအဂီၢ်မ့ၢ်ဝဲ : Baily D, Hawes H and Bonati B. (1994) Child-to-Child: A Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust

ဖိအပူၤလၢအဟၢဖၢဆါဒီးဟၢဖၢဟးအိၣ်တဘျီဘျီစ့ၢ်ကိးဒါ. မ့တမ့ၢ် ဖိသၣ်ဆံးအိၣ်တခီလဲၣ်. တၢ်မနုၤလၢနဆိကမိၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆါတဖၣ်အံၤန့ၣ်လဲၣ်.

- ◆ **ကရူၢ်အတၢ်မၤသကိးတၢ်လၢပုၤတဝၢအပူၤ :** ပျဲဖိသၣ်လဲၣ်ကွၢ်တၢ်လီၤလၢအမၤန့ၢ်ထံလၢကရူၢ်ဆံးဆံးဖိအပူၤလၢပုၤတဝၢအပူၤဒီးမၤအတုၤလီၤဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤဒုးနဲၣ်ထံအလီၤအကျဲတဖၣ်အံၤအိၣ်ဖဲလဲၣ် (နက့ၢ်မ့ၢ်အိၣ်ဒီးက့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤန့ၣ်စူးကါက့ၢ်ဒီးပုၤတဝၢအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤတက့ၢ်. နက့ၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤမ့ၢ်တအိၣ်တခီနဒုးအိၣ်ထီၣ်အိၣ်လံာ်အဘၣ်သၢအပူၤသ့) န့ၣ်လီၤ. ယုထံၣ်ထံအလီၤဖဲလဲၣ်တခါလၢအကဆဲးကဆိဒီးတၢ်အံးထွဲကွၢ်ထွဲအိၣ်ဂ့ၢ်န့ၣ်လဲၣ်ဒီးထံအလီၤဖဲလဲၣ်တခါလၢအဘၣ်အၢန့ၣ်လဲၣ်တက့ၢ်. မၤနီၣ်လီၤတၢ်ဂ့ၢ်အံၤလၢဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤအပူၤတက့ၢ်. ထံအလီၤမ့ၢ်ဘၣ်အၢန့ၣ်တၢ်မနုၤလၢအမၤဘၣ်အၢထံအလီၤအံၤန့ၣ်လဲၣ်. ကွၢ်ပုၤဒၢၣ်ထီၣ်ထံဒီးက့ၢ်စိၣ်ဝဲဆူအဟံၣ်ဒ်လဲၣ်တက့ၢ်. ထံလၢအဒၢၣ်ဝဲအံၤတၢ်ဟံးအိၣ်ကဆဲးကဆိဒီးပုၤဖျဲးစ့ၢ်ကိးဒါ.ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်လၢနထံၣ်ဒီးဖိသၣ်အဂၤတဖၣ်န့ၣ်အဂ့ၢ်တက့ၢ်.
- ◆ **ကရူၢ်အတၢ်မၤလၢက့ၢ် :** ကွဲးရဲၣ်လီၤကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအဘၣ်ကူဘၣ်ကံၤခိဖျိထံတကဆဲးကဆိဘၣ်အံၤအအိၣ်ဒီးယုထံၣ်အါထီၣ်အဂ့ၢ်အကျိၤတက့ၢ်. ကွၢ်ထံကွၢ်ဆးထံအလီၤလၢက့ၢ်စူးကါအိၣ်အံၤတက့ၢ်. ထံဟဲဖဲလဲၣ်. တၢ်ဟးလီၤတဖၣ်ဘူးလၢထံအိၣ်အလီၤဒါ. တၢ်ပူၤတၢ်လီၤလၢတၢ်ဟံးထံအလီၤအံၤကဆဲးကဆိဒါ. တၢ်စူးကါထံဘျၢၣ် မ့တမ့ၢ် ထံခွးဒါ. တၢ်လီၤအိၣ်တတိၤလၢပကသ့ပစုတချူးပအိၣ်တၢ်ဒီးအိၣ်ထံအခါစ့ၢ်ကိးဒါ. က့ၢ်ဖိစူးကါတၢ်တဖၣ်အံၤထီၣ်ဒါ.
- ◆ **တၢ်မၤတဂၤဘၣ်တဂၤစ့ၢ်စ့ၢ်လၢဟံၣ် :** မၤဖိသၣ်ကွဲးရဲၣ်လီၤကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ်ပူၤတၢ်လီၤလၢအစူးကါဝဲလၢတၢ်ဟံးထံလၢအဟံၣ်အံၤတက့ၢ်. ကွဲးရဲၣ်လီၤပုၤလၢအအိၣ်လၢအဟံၣ်လၢအမၤန့ၢ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါခိဖျိထံဘၣ်အၢအံၤတက့ၢ်. မတၢ်ဒၢၣ်ထံအံၤလဲၣ်. နမၤစၢၤအဝဲသ့ၣ်သ့ဒါ. မတၢ်ဟံးထံကဆဲးကဆိဒီးဒီသဒၢအိၣ်န့ၣ်လဲၣ်. ထံလၢအအိၣ်လၢတၢ်ဟံးထံအလီၤအံၤတၢ်ကးဘၢအခိၣ်စ့ၢ်ကိးဒါ. အဝဲသ့ၣ်သ့အစုဖဲအစူးကါအတၢ်ဟးလီၤဝံၤအလီၤခံ, တချူးအအိၣ်တၢ်ဒီးအိၣ်ထံအခါစ့ၢ်ကိးဒါ. ယုထံၣ်ကျဲအဂ့ၢ်ကတၢ်လၢတၢ်ဟံးထံအိၣ်လၢကဆဲးကဆိလၢပုၤတဝၢအပူၤဒ်လဲၣ်လၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချးအပူၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်တက့ၢ်.

ဖိသၣ်မၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်ကဟံၣ်ထံကဆဲးကဆိဒီးအံးထွဲကွၢ်ထွဲအီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

ဖိသၣ်မၤစၢၤတၢ်လၢတၢ်ကဟံၣ်ထံကဆဲးကဆိဒီးအံးထွဲကွၢ်ထွဲအီၤသ့န့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်ယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်ဂၤလိလၢအကြၢးအဘၣ်ဒီးအသးန့ၣ်ဒၣ်ဝဲဒီးမၤအီၤတဂၤမ့တမ့ၢ်လၢအကရူၢ် မ့တမ့ၢ် ခံၣ်တဆိခံၣ်တဆိသ့န့ၣ်လီၤ. အအံၤမ့ၢ်တၢ်အဒိအတၢ်တနီၤလၢတၢ်မၤအီၤသ့န့ၣ်လီၤ.

- ◆ **ဖဲထံအိၣ်အလီၢ်** – ဖိသၣ်မၤစၢၤပုၤဒ်သိးတၢ်ကဟံၣ်ထံအလီၢ်တဖၣ်ကဆဲးကဆိသ့န့ၣ်လီၤ. တဲဘၣ်ဖိသၣ်သးစၢ်ကိးဂၤဒဲးလၢတဘၣ်ဆံၣ်ဆါလၢထံကျါမ့တမ့ၢ်အုၣ်ဆါလၢထံကျါဒီးဘူးဘူးဒီးထံအလီၢ်န့ၣ်ဘၣ်. ဟံၣ်ဖိၣ်ဟံၣ်တၢ်ကမ့ၢ်ဒီးတၢ်ဖိတၢ်လံၤအဂၤတဖၣ်လၢအအိၣ်ဘူးဒီးထံအလီၢ်တဖၣ်ဒီးစူးကွၢ်အီၤလၢတၢ်စူးကွၢ်တၢ်ကမ့ၢ်အလီၢ်တက့ၢ်. ဟံၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိယံၤဒီးထံအလီၢ်တက့ၢ်. ဖဲတၢ်လီၢ်လၢအအိၣ်ဒီးထံမိၣ်ဘိန့ၣ်မၤစၢၤပုၤတဖၣ်ဒ်သိးကစူးကါအီၤတက့ၢ်. တၢ်အံၤကမၤစၢၤပုၤသးပုၤလၢအဘၣ်ဒၣ်ထံတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မၤလီၤတၢ်လၢထံမိၣ်ဘိအံၤတၢ်ပံးအီၤဂ့ၤဂ့ၤဖဲတၢ်စူးကါအီၤဝံၤအခါတက့ၢ်. တၢ်လီၢ်ဖဲထံပူၤအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဟံၣ်အခိၣ်အယၢၤကဆဲးကဆိထီၣ်ဘိန့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်လၢလၢအိၣ်အလီၢ်န့ၣ်န့ၣ်ထီၣ်ထံပူၤအံၤလၢလၢတက့ၢ်. မၤန့ၢ်ပျံၤဒီးထံစဲၤတဖျၢၣ်ဒ်သိးတၢ်ကဒၣ်ထီၣ်ထံလၢအကဆဲးကဆိအဂီၢ်တက့ၢ်. တ့ထီၣ်တၢ်လီၢ်လၢတၢ်ကဘူးလီၤထံစဲၤလၢတၢ်ကဒၣ်ထီၣ်ထံလၢထံပူၤအဂီၢ်တက့ၢ်. သုတဟံၣ်လီၤထံစဲၤလၢဟီၣ်ခိၣ်လိၤတဂ့ၤ. ထံပူၤအခိၣ်ကျါမ့ၢ်တအိၣ်န့ၣ်မ့ၢ်သ့မၤစၢၤအီၤတ့ထီၣ်အီၤတဘျီတက့ၢ်. ထံစဲၤလၢတၢ်ဘျီထီၣ်ထံလၢထံပူၤလီၤဆီဆီမ့ၢ်အိၣ်မ့တမ့ၢ် ထံစဲးထူးထီၣ်ထံလၢစုမ့ၢ်အိၣ်မၤလီၤတၢ်လၢတၢ်ကစူးကါအီၤဂ့ၤဂ့ၤဘၣ်ဘၣ်တက့ၢ်. တၢ်တဘၣ်လိၣ်ကွဲအီၤနီတဘျီဘၣ်.
- ◆ **ဖဲပုၤဒၣ်ထီၣ်ထံဒီးက့ၤစိၣ်အီၤဆူဟံၣ်အခါ** – တဲဘၣ်အီၤလၢထံစဲၤဒီးထံဒၣ်လၢအစူးကါဝဲလၢတၢ်ဒၣ်ထံအဂီၢ်အံၤကဘၣ်ကဆဲးကဆိတက့ၢ်. တၢ်လီၢ်လၢပုၤဒၣ်ထံအလီၢ်အံၤမ့ၢ်တကဆဲးကဆိဘၣ်န့ၣ်မၤအဝဲသ့ၣ်ပုၤအထံမ့တမ့ၢ်ချီအီၤတချူးအအီၤဝဲအခါတက့ၢ်.
- ◆ **လၢဟံၣ်**–တဲန့ၢ်ပၢ်ဖိသၣ်သးစၢ်လၢတဘၣ်ပၢန့ၣ်အစု, တၢ်ဖိတၢ်လံၤဘၣ်အဘၣ်သီ မ့တမ့ၢ်တမံၤဂ့ၤတမံၤဂ့ၤဆူထံအကျါဘၣ်မ့မ့ၢ်ဘျီထီၣ်ထံလၢထံဘျီတက့ၢ်. မၤစၢၤဟံၣ်ဖိယံၤဒ်သိးတၢ်ပူၤတၢ်လီၢ်လၢအဟံၣ်ထံလၢအပူၤအံၤကကဆဲးကဆိဒီးကျါဘၢအခိၣ်တက့ၢ်. မၤစၢၤဖိသၣ်ဆံးဖိတဖၣ်လၢကဘျီထီၣ်ထံလၢထံဘျီလၢတၢ်ဟံၣ်ထံအလီၢ်အံၤတက့ၢ်. သိၣ်လိအဝဲသ့ၣ်လၢကကျါတၢ်က့ၤထံအခိၣ်ဖဲအဘျီထီၣ်ထံဝံၤအလီၢ်ခံတက့ၢ်. တဘၣ်ဟံၣ်လီၤတၢ်လၢတၢ်ကျါဘၢထံအခိၣ်အံၤလၢဟီၣ်ခိၣ်လိၤမ့တမ့ၢ်တၢ်ဒါခိၣ်ဘၣ်. မ့မ့ၢ်ဟံၣ်အီၤလၢတၢ်လီၢ်လၢအကဆဲးကဆိအဖိခိၣ်တက့ၢ်. မၤအီၤဒ်သိးထံသုတလီၤဆံၣ်ဒီးလီၤလူလၢတၢ်ဒါခိၣ်တဂ့ၤ. ဟံၣ်ထံဘျီအံၤလၢတၢ်လီၢ်လၢအကဆဲးကဆိအပူၤမ့တမ့ၢ်အဖိခိၣ်တက့ၢ်.

ထံဘျုးအံၤတာ်ကဘၣ်ဟ်အီၤလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိမၤဘူးအီၤသုတတုၤဒီးတဘၣ်ဟ်လီၤအီၤလၢ
တာ်ဒါခိၣ် မ့တမ့ၢ် ဟီၣ်ခိၣ်လိၤဘၣ်.

တာ်မၤကွၢ်ဖိသၣ်အတာ်သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဒီးတာ်မနုၤလၢအမၤဝဲတဖၣ်

စ့ၤလၢဝံၤအလီၢ်ခံမၤဖိသၣ်ကတီၤတၢ်ပိၣ်သကိးတာ်မနုၤလၢအသ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ဝဲဒီးတာ်မနုၤလၢအမၤ
တ့ၢ်လံၤဝဲဒ်သိးထံကကဆဲကဆိအဂီၢ်ဒီးတာ်မနုၤအဂၤလၢအဝဲသ့ၣ်မၤသ့လဲၣ်တက့ၢ်.

တာ်လီၢ်လၢပုၤလဲၤဒၢၣ်ထံအလီၢ်အံၤကဆိထီၣ်ဒါ. တာ်ကမ့ၢ်ဒီးတာ်တယၢ်တဖၣ်တာ်စူးကွံၣ်အီၤစ့ၢ်ကိး
ဒါ. တာ်ပူၤတာ်လီၢ်လၢပုၤဒၢၣ်ထံလၢအပူၤတဖၣ်ကဆဲကဆိဒါ. ဖိသၣ်စူးကါတာ်ဟးလီၢ်ဝံၤဒီးတချူး
အအိၣ်တာ်န့ၣ်သ့အစုစ့ၢ်ကိးဒါ. ပုၤဘၣ်ဆူးဘၣ်ဆါလၢထံဘၣ်အါအယီၤအိၣ်ပဲၤဂၤလဲၣ်.

တာ်ဆိကမိၣ်လၢတာ်ကမၤဂ့ၤထီၣ်ကိၣ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအဂီၢ်

တာ်ဂ့ၢ်လၢလၢအံၤကးရှ့မဲးဝဲလ် (Karin Metell) မၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲလီၤ. တာ်ဂ့ၢ်အံၤဘၣ်ယးဒီးတာ်
ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အခိၣ်အယၢၤလၢအကဆဲကဆိ, ပုၤဒီးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့န့ၣ်လီၤ.

၁. ဟးတရံးကိၣ်အခိၣ်အယၢၤဒီးဟးကွၢ်တာ်လၢအအိၣ်လၢကိၣ်အခိၣ်ယၢၤတဖၣ်မ့ၢ်အကဆဲကဆိဒါ.
တကဆဲကဆိဒါတက့ၢ်. နမၤတာ်မနုၤကသ့ၣ်သိးကိၣ်အခိၣ်ယၢၤဝးတရံးအံၤကပူၤဖျဲးလၢဖိသၣ်
အဂီၢ်အါထီၣ်လဲၣ်. ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တာ်ယဲၢ်မံၤလၢနမၤဂ့ၤထီၣ်အီၤသ့ညီကဒုးန့ၣ်တက့ၢ်. ရဲၣ်က့ၤ
အီၤတပူၤယီၤဒီးဖိသၣ်လၢကမၤတာ်အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

၂. မၤကွၢ်ဖိသၣ်အလုၢ်လၢအဂ့ၤလၢတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်လၢဟံၣ်ဒီးကိၣ်တက့ၢ်. ဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်
တာ်ယဲၢ်မံၤလၢနမၤဂ့ၤထီၣ်အီၤသ့ညီကဒုးန့ၣ်တက့ၢ်. ရဲၣ်က့ၤအီၤတပူၤယီၤဒီးဖိသၣ်လၢကမၤတာ်
အံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

၃. မၤလီၤတာ်လၢဖိသၣ်အိၣ်ဒီးထံအိၣ်အကဆဲကဆိလၢကိၣ်တက့ၢ်.

၄. မၤဖိသၣ်မၤကဆဲကဆိကိၣ်အခိၣ်အယၢၤတန့ၣ်တဘျီတက့ၢ်.

- ၅. ယုထၢဖိသၣ်တၢ်လၢကဟံးန့ၢ်မူဒါလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်တက့ၢ်. အဒိ, ဖိသၣ်လၢတၢ်ယုထၢအိၣ်တၢ်အံၤကဘၣ်ယုထံၣ်တၢ်ဆူးတၢ်ဆါလၢအကဲထီၣ်အသးအကတီၢ်လၢပုၤတၢ်အပူၤလၢတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပူၤမၤတၢ်ဖိအအိၣ်ဒီးဟဲက့ၤတဲဖျါထီၣ်က့ၤအိၣ်ဆူၣ်တီၤပူၤန့ၣ်လီၤ. မၤထွဲတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤဒီးတၢ်ဂဲၤလိလၢကဒိသဒါတၢ်ဆူးတၢ်ဆါအံၤအဂီၢ်တက့ၢ်.
- ၆. မၤဖိသၣ်တုၤပုၤတၢ်အဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢအဒုးန့ၣ်တၢ်လီၢ်လၢအလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်အိၣ်ဒီးဒိသဒါအိၣ်အလီၢ်တက့ၢ်. ဝံၤမၤပိၣ်ထွဲအခံတက့ၢ်.
- ၇. ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါမိၢ်ပာ်တဖၣ်လၢကန့ၣ်လီၤမၤသကိးတၢ်လၢက့ၢ်အတၢ်ကဆဲးကဆိအဂီၢ်တက့ၢ်. အဒိ, မၤစၢၤက့ၢ်ဒ်သိးကဘျီအိၣ်တၢ်ဟးလီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- ၈. ကျဲးစးစူးကါကဒါက့ၤတၢ်ကမ့ၢ်ဒီးတၢ်တယၢ်လၢတၢ်စူးကါက့ၤအိၣ်သ့တဖၣ်, အဒိ, စးခိမ့ၢ်တၢ်လၢတၢ်စူးကါကဒါက့ၤအိၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်တၢ်ဒီးတၢ်လၢအကရၢၢ်, သ့ၣ်လီၤသ့ၣ်, တၢ်အိၣ်တၢ်အိၣ်လီၢ်လံၤဒီးတၢ်ဒီးတၢ်လၢအုၣ်ကျၢ်တဖၣ်အံၤမၤက့ၤအိၣ်ဆူၣ်ဟီၣ်စီ (compost) တက့ၢ်.
- ၉. မၤလီၤတၢ်လၢဆးပုၣ်ဒီးထံအိၣ်လၢဖိသၣ်ကသ့စုအဂီၢ်ဒီးအိၣ်ဘူးဒီးတၢ်ဟးလီၢ်တက့ၢ်. မၤလီၤတၢ်လၢဖိသၣ်ကစူးကါအိၣ်ဒီးကတီၢ်အိၣ်တက့ၢ်.

ဟဲလၢ : Exploring Ideas. UNICEF လၢလီၢ်ထံၣ်စိ Website: Teachers Talking about Learning. www.unicef.org/teachers

အဆၢဒိၣ် ၆.၄ ပမၤလိတ့ၢ်လံတၢ်မနုၤတဖၣ်လဲၣ်.

ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်အကျဲသန့လၢအမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတာ်ဒီသဒၢအဂီၢ်

ကိၣ်အကျဲသန့လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ကိၣ်လၢအကဆဲးကဆိဒီးပူၤဖျဲးလၢဖိသၣ်အဂီၢ်အံၤကမၤဂ့ၤထီၣ်ဖိသၣ်အတာ်မၤလိန့ၢ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးပကသ့ၣ်ညါကျဲသန့မနုၤလၢပလိၣ်ဘၣ်အီၤအဂီၢ်န့ၣ်လိၣ်ဘၣ်ကိၣ်ဒီးတဖျၢၣ်ဒီးပုၤတဝၢဒိတဝၢညါအတာ်န့ၣ်လီၤမၤသကိးတာ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးပကဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသန့ဒီးမၤထွဲအီၤအဂီၢ်န့ၣ်လိၣ်ဘၣ်တၢ်ကတိၤစၢၤတၢ်လၢအဂီၢ်, မၤန့ၢ်တၢ်အၢၣ်လီၤလၢပုၤလၢအလီၤဆီလိာ်အသးအကလုာ်ကလုာ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. ပဘၣ်မၤသကိးတာ်ဒီးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အပုၤမၤတၢ်ဖိ, သရၣ်, ကိၣ်ဖိ, မိၢ်ပၢ်ဒီးပုၤတဝၢခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲတာ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကျဲသန့ဝံၤအလီၢ်ခံန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်မၤပိာ်ထွဲအီၤဒီးပုၤလၢအမၤသကိးတာ်ခဲလၢာ်ပၣ်လုာ်ပုၤကိၣ်ဖိဒၣ်လဲၣ်န့ၣ်ကဘၣ်မၤကွၢ်လၢကျဲသန့အံၤမၤတၢ်တမၤတၢ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤသံကွၢ်လီၤနသး, “တာ်လိၣ်ဘၣ်ကျဲသန့မနုၤလၢယကိၣ်လဲၣ်”. ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတာ်ဒီးသရၣ်အဂၢၤဒီးကိၣ်ဖိတဖၣ်ဒီးရဲၣ်ကျဲၤဒ်သိးကိၣ်မ့ၢ်တၢ်လီၢ်လၢအဂ့ၤလၢတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်တက့ၢ်.

တာ်ဟ့ၣ်ဖိသၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢအတာ်အိၣ်မူတနံၤဒီးတနံၤအဂီၢ်

ခိဖျိတာ်ဟ့ၣ်တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်သ့တၢ်ဘၣ် (skills-based health education) အံၤန့ၣ်ဖိသၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အတာ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်, တၢ်ပာ်သ့ၣ်ပာ်သးဒီးတာ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတာ်အိၣ်မူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဝံၤဖိသၣ်မၤအိၣ်ထီၣ်လုာ်လၢဒီးအခိၣ်ယၢၤဝးတရံးလၢအဂ့ၤလၢတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အတာ်သ့တၢ်ဘၣ်ကျဲးစၢးလဲလိာ်လုာ်လၢသကဲာ်ပဝးတနီၤဘၣ်ယးတာ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့လၢမုာ်ဒီးခွါခဲဖုလၢာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖိသၣ်မၤလိန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအသီတဖၣ်ဒီးမၤလိလၢကဘၣ်စူးကါတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပၢ်အံၤဒ်လဲၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်အကၢၤဒိၣ်လၢဖိသၣ်ကမၤလိအီၤအံၤန့ၣ်ပၣ်ယုၣ်တၢ်စံးတၢ်ကတိၤ လိၣ်သးတၢ်ဒုးတၢ်ဒုး, တၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်, တၢ်ဆိကမိၣ်ထံဆိကမိၣ်ဆးတၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်ဒီးတၢ် ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဒီးတၢ်ခိတၢ်ခဲတၢ်ကိၢ်တၢ်ဂီၤအတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ် အံၤမၤစၢၤဖိသၣ်လၢကဒိသဒၢအသးလၢတၢ်စူးကၢၤကသံၣ်မူၤဘျိး, သံးဇိၤကံးဇိၤ, ဒီးတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိး တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အံၤမၤစၢၤစ့ၢ်ကိးဖိသၣ်လၢကသ့ၣ်ညါဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်လၢအဂ့ၤလၢ တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်, တၢ်အိၣ်ကဆဲးကဆိ, ဒီးနီၣ်သးအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ် သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်အံၤကဲဘျုးလီၤဆီဒၣ်တၢ်လၢကဒိသဒၢ HIV/AIDS ဒီးမၤစ့ၢ်လီၤတၢ်ကွၢ်မဲာ်ကွၢ် ဒိၣ်ကွၢ်ဆံးဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီး HIV/AIDS တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပစူးကၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်အဂီၢ် (skills-based education) အံၤလၢတီၤပူၤခီဖျိ တၢ်ကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်လၢအကရူၢ်, တၢ်ဒုးန့ၣ်တၢ်ဒိတၢ်တဲာ်, တၢ်တဲပူၤဒီးအဂၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤသံကွၢ်လီၤနသးလၢ, “တၢ်စူးကၢၤတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့လၢတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်လၢယတီၤပူၤသ့ န် လဲၣ်” ဒုးန့ၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်သၢမံၤလၢနမၤအီၤသ့ဒီးကတိၤတၢ်ပီၣ်သကိးတၢ်အံၤဒီးသရၣ်အဂၤဒီးပုၤ ကိုဖိတဖၣ်တက့ၢ်.တလၢဝံၤအလီၢ်ခဲကွၢ်ကဒါက့ၤတၢ်လၢနမၤအီၤတဖၣ်တက့ၢ်.

တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်ကိုအတၢ်အိၣ်လၢအန့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့ဒီးတၢ်ကဆဲးကဆိ

ဖိသၣ်လၢအအိၣ်ဒီးတၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့အတၢ်လိၣ်လီၤဆီ, က့ၢ်ဂီၤတလၢပဲၤဒီးဟးဂီၤဒီးကလုာ်န့ၣ် ဆံးဖိတဖၣ်ကလိၣ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤဆီဒၣ်တၢ်လၢတၢ်အိၣ်, တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ဟးလီၢ်ဒီး တၢ်ပာ်အနီၢ်ခိကဆဲးကဆိအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပမၤစၢၤဖိသၣ်တဖၣ်အံၤသ့အဂ့ၤကတၢ်ခီဖျိတၢ်ဟ့ၣ်တၢ် အိၣ်တၢ်အီ, မၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ကဆဲးကဆိ, မၤစၢၤအဟံၣ်ဖိဖိလၢကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးထံအ လီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိုမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ, တၢ်ဟးလီၢ်သ့န့ၣ်လီၤ. ကိုမ့ၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်တိာ်ကျဲၤတဖၣ်လၢအဒုးအိၣ်ထီၣ်ဝဲညိဒီးတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်ညါညိန့ၢ်အဂ့ၢ်န့ၢ်ကကဲထီၣ်လိၣ် ထီၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပသိၣ်လိဖိသၣ် life skills လၢအကၢၤဒိၣ်တဖၣ်လၢကိုသ့ခီဖျိမၤလိဘၣ်ယးတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ် အိၣ်န့ၢ်ဂံၢ်န့ၢ်ဘါ, တၢ်ကဆဲးကဆိတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ကိုကြၢ်ဒုးတၢ်ဒီဂ့ၤတၢ်ဘၣ်လၢပုၤတၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ပတၢ်ကြၢ်ဒုးသိၣ်လိဖိသၣ်ဘၣ်ယးထဲတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်ကဆဲးကဆိဒီးတၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါဇၢတၢ်. ပကဘၣ်ဒုးန့ၣ်အိၣ်လၢတၢ်မၤပိၣ်ထွဲအခံၣ်နီၣ်နီၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤသံကွၢ်လီၤနသး, “တၢ်မနုၤလၢယကိုလိၣ်ဘၣ်ဒ်သိးကမၤဂ့ၤထီၣ်တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်အိၣ်န့ၣ်ဂံၢ်န့ၣ်ဘါ, တၢ်ဟးလီၢ်ဒီးတၢ်ကဆဲးကဆိလဲၣ်.” ကတၢ်တၢ်ပိၣ်သကိးတၢ်အံၤဒီးသရၣ်အဂၤဒီးပုၤကိုဖိတဖၣ်ဝံၤရဲၣ်လီၤကျဲၤလီၤအိၣ်လၢနကမၤအိၣ်အဂီၢ်တက့ၢ်.

နမၤလိန့ၣ်တၢ်အိၣ်ထီၣ်သ့ဖဲလဲၣ်.

လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲကျဲးအိၣ်ဒီးဝဲၤလီၢ်ထံၣ်စိ (Web sites) လၢလံာ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်တဖၣ်လၢအလုၢ်အပူၤဒီးမးလၢနကဟံးန့ၣ်တၢ်ထံၣ်တၢ်ဆိကမိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအိၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် ILFE ကိုလၢပူၤဖျဲးလၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဂီၢ်ဒီးဂ့ၤလၢဖိသၣ်အတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်လၢအဘၣ်တၢ်စဲကျဲးအိၣ်တဖၣ်

Baily D, Hawes Hand Bonati B. (1994) Child-to-Child: Resource Book. Part 2: The Child-to-Child Activity Sheets. London: The Child-to-Child Trust. This publication is an excellent resource for promoting children's participation in several areas. Readers are encouraged to use it in developing their lesson plans and activities.

Commonwealth Secretariat and Healthlink Worldwide (2001) Gender and Relationships : Practical action Kit for Young People. London.

Seel A and Power L. (2003) Active Learning: A Self-Training Module. Save the Children UK, London

Son V, Pridmore P, Nga B, My D and Kick P (2002) Renovating the Teaching of Health in Multigrade Primary Schools: A Teacher's Guide to Health in Natural and Social Sciences (Grades 1,2,3) and Science (Grade 5). British Council/National Institute of Educational Sciences: Hanoi, Vietnam.

Schenker II, Nyirend JM. (2002) Preventing HIV/AIDS in Schools. International Academy of Education. Educational Practices Series 9. P ris.

UNESCO. *Best Practices of Non-Violent Conflict Resolution in and out- of-school: some examples.* Paris. Also obtainable from the Web site <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001266/126679e.pdf>

UNESCO (2002) *FRESH: A Comprehensive School Health Approach to Achieve EFA.* Paris. (ED-2002/WS/8 Rev.)

UNICEF and the International Water and Sanitation Centre (1998) *Manual on School Sanitation and Hygiene. Water, Environment and Sanitation Technical Guidelines Series - No. 5.* New York.

World Food Programme (2002) *Fact Sheet: School Feeding.* Rome.

World Health Organization (2003) *Creating an Environment for Emotional and Social Well-Being.* Geneva.

World Health Organization (2000) *Local Action: Creating Health Promoting Schools.* Geneva.

World Health Organization (1998) *WHO Information Series on School Health. Document 3. Violence Prevention: An Important Element of Health-Promoting School.* Geneva.

World Health Organization (1998) *WHO Information Series on School Health. Document 4. Healthy Nutrition: An Essential Element of a Health-Promoting School.* Geneva .

World Health Organization (1998) *WHO Information Series on School Health. Document 6. Preventing HIV/AIDS/STI and Related Discrimination: An Important Responsibility of Health Promoting Schools.* Geneva.

Web Sites

Barriers to Girls' Education: Strategies and Interventions. UNICEF Teachers Talking About Learning. http://www.unicef.org/teachers/girls_ed/barriers_02.htm

Education Queensland. *Identifying At Risk Students.* http://education.qld.gov.au/health-safety/promotion/drug-education/html/m_risk.html

Focusing Resources on Effective School Health. <http://www.freshschools.org>

International Academic of Education. IAE has many publications in its "Educational Practice Series" including such topics as teaching, parents and learning, effective educational practices, teaching additional languages, how children learn, and preventing behaviour problems, amongst many others. You can download copies at: <http://www.curtin.edu.au/curtin/dept/smec/iae>

International Bureau of Education. Copies of IAE's "Educational Practice Series" as well as other valuable publications are available at: <http://www.ibe.unesco.org>

National Center for Assault Prevention. <http://www.ncap.org/identify.htm>.
NCAP also has an international division with some materials translated in Spanish, French, Vietnamese, Cantonese, Romanian, Russian and Japanese. Learn more about this at: http://www.ncap.org/cap_international.htm.

School Health Web Site. <http://www.schoolsandthehealth.org>

The Global Program on Youth. Monitoring School Violence.
<http://gpy.ssw.umich.edu>

UNESCO. Non-Violence Education.
<http://www.unesco.org/education/nved/index.html>